

Stanislovas Abromavičius

Didžioji Kova

STANISLOVAS ABROMAVIČIUS

DIDŽIOJI KOVA

KAUNAS 1999

UDK 947.45.08
Ab89

Recenzentas Benediktas Trakimas

Redakcija Vlados Lukenskaitės ir Stanislovo Abromavičiaus
Viršelis Tautvydo Majausko

Stanislovas Abromavičius DIDŽIOJI KOVA

1998 12 31. 27,5 sp.l. Tiražas 2000 egz. Užsakymas 500.
Leidžia Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga,
Laisvės al. 39, LT-3000 Kaunas.
Spaustuvė „MORKŪNAS ir K°", Studentų g. 54, Kaunas.

ISBN 9986-577-27-6

PRATARMĖ

1995 metais buvo išleista knyga apie Didžiosios Kovos apygardos partizanus, pavadinta „Žalio Velnio takais". Ketinau išleisti šios knygos antrąjį leidimą, pataisyti buvusius netikslumus ir klaidas. Vis nauji ir nauji dokumentai apie rezistencines kovas Didžiosios Kovos apygardoje atrasti Lietuvos Ypatingojo archyvo bylose, atsirado nauju liudininkų ir tų kovų dalyvių, panorusių išplėsti aprašytą Jono Misiūno - Žalio Velnio apygardos partizanų kovų istoriją.

Apie savo ketinimus paskelbiau Kaišiadorių, Jonavos, Kauno spaudoje. Ir man pasisekė: atsiliepė pirmojo Lietuvos Laisvės Armijos 5 apylinkės (rajono) vado Mykolo Karecko - Serbento, žuvusio Kaugonių miške (ties Tabariškių kaimu) dar 1945 metų balandžio mėn. 13 dieną, giminaičiai, pirmoji Žalio Velnio ryšininkė, moterų kuopos vadė ir viena iš laikraščio „Žalioji giria" leidėjų Aldona Sipavičiūtė - Velnio Išpera iš Musninkų valsčiaus Kaimynėlių kaimo. Tik dabar paaiškėjo, jog M. Kareckas - Serbentas visai ne Kareckas, o garsioji Velnio Išpera, I grupės invalidė, praėjusi visus šios žemės pragarus, gyvena Suvalkijoje ir neturi rezistencijos dalyvės statuso. Tačiau apie tai vėliau.

Taip kaupėsi istorinė medžiaga, kuri ir virto nauja knyga apie garbingas pokario kovas Trakų, Ukmergės, Kauno apskrityse. Šioje knygoje panaudota dalis faktų ir atsiminimų, atspausdintų jau minėtame leidinyje „Žalio Velnio takais".

Spaudoje Jono Misiūno slapyvardis Žalias Velnias kartais rašomas „Žaliasis Velnias". Ir man LYA teko skaityti dokumentą, kuriame partizanų vadas vadinamas Žaliuoju Velniu. Dauguma archyvo medžiagos dokumentų yra parašyti rusų kalba, tai juose „Žalias" ir „Žaliasis" teturi vieną rusišką atitikmenį - „zelionyj". Kadangi medžiagą šiai knygai rinkti pradėjau dar 1988 metais, kai archyvų durys buvo uždarytos, remdamasis liudininkų pasakojimais, partizanų atsiminimais, įsitikinau, kad mano tėviškėje žmonės jo vardą tardavo būtent „Žalias Velnias". Tokiu vardu Joną Misiūną vadinsiu ir toliau. Kiti autoriai apygardos vadą vadins ir „Žaliuoju Velniu".

Kai laikysite rankoje šią knygą, norėčiau padėkoti visiems, prisidėjusiems prie to, kad ji yra daug storesnė ir tikslesnė nei ta pirmoji. Teatleis man skaitytojas, jei dar pastebės kai kuriuos netikslumus, nes dalis įvykių, faktų ir istorijų aprašyta pagal liudininkų atsiminimus. O jų atsisakyti neverta, nes jie daug mielesni nei sausi archyvų faktai. Žmonių pasakojimuose ir autorių straipsniuose pasikartos kai kurie pasipriešinimo kovų epizodai, datos. Nesistengiau jų niveliuoti ir pateikiau šioje knygoje autentiškai.

Didžiosios Kovos partizanu apygarda išgyveno sunkias išdavystes ir jau 1948 metais faktiškai nustojo gyvavusi. Nerasti ir partizanų archyvai, užkasti vienkiemiuose, miškuose ir kitose atsitiktinėse vietose. Kruvinose kautynėse krito tuos archyvus slėpę, arba buvo ilgiems metams įkalinti Sovietu Sąjungos šiaurės lageriuose. Sugrįžę rado pasikeitusius kraštovaizdžius, iškirstus medžius, numelioruotus laukus, nuvilktus akmenis, kurie žymėjo archyvų slėpimo vietas.

Šioje knygoje pateikiami ne tik archyviniai duomenys ir žmonių atsiminimai, bet ir istorikų straipsniai apie Didžiosios Kovos apygardos formavimąsi, partizanus ir jų vadus. Daugiau medžiagos sukaupėme apie Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinę, kovojusią dabartinio Kaišiadorių rajono teritorijoje, Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje, Trakų rajono šiaurinėje dalyje. Pagal to meto kovų liudytojų pateiktas žinias, turimus rašytinius šaltinius pateikiame žuvusių „A" rinktinės partizanų ar jų ryšininkų sąrašą. Tik, deja, ir jis bus nepilnas.

Kartu pastebime, kad pagal VSK (KGB) archyvinėje medžiagoje esamus pranešimus, ataskaitas, pažymas, rezistencijos būrių ir partizanų skaičius 1944-1948 metais yra gerokai sumažintas. Apie tai turi žinoti kiekvienas, kuris susipažins su šioje knygoje pateiktais skaičiais. Šiandien sunku pasakyti, kokie tie skaičiai turėtų būti, tačiau tų kovų liudytojai teigia, kad 1944 -1945 metais Didžiosios Kovos apygardos partizanai buvo skaičiuojami ne šimtais, o tūkstančiais.

Šiandien pagal archyvinius duomenis galima teigti, kad Didžiosios Kovos rinktinė praėjo kelis organizavimo etapus ir vadinosi: iki 1944 metų liepos mėnesio - Didžiosios Kovos būrys, iki 1945 01 10 - Didžiosios Kovos rinktinė, iki 1945 m. vasario mėnesio vidurio - Lietuvos Laisvės Armijos Vilniaus apygardos 5 rajonas, iki 1945 metų gruodžio mėn. - Lietuvos Laisvės Armijos 5-osios apylinkės Didžiosios Kovos rinktinė, vėliau - Lietuvos Laisvės Armijos Didžiosios Kovos apygarda arba tik Didžiosios Kovos apygarda. Didžiosios Kovos junginiams vardą sugalvojo pats Žalias Velnias. 1950 metų lapkričio 25 d. Lietuvos Laisvės Kovų Sąjungos Kalnų srities vado įsakymu Didžiosios Kovos apygarda likviduota, kaip neturinti tarp pavieniai besipriešinančių kovotoju organizuotos kovos elementų.

Lietuvos laisvės kovų sąjūdis atsikūrė 1992 04 11. Didžiosios Kovos apygardos vadu buvo paskirtas Benediktas Trakimas - Genelis, štabo nariais - Motiejus Rudys ir Povilas Jočiūnas. Nuo 1998 metų apygardos vadas - Algimantas Lisauskas. Deja, 1999 m. sausio 30 d. nustojo plakusi jo tauri širdis. Palaidotas Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Stanislovas Abromavičius

1999m. vasaris

TRYS PARTIZANINĖS KOVOS ETAPAI

Pokario rezistencija Didžiosios Kovos apygardoje skirstytina į tris etapus. Pirmasis - masinis, prasidėjęs Ukmergės ir Trakų apskrityse dar 1944 metais liepos mėnesį, kai sovietinė armija vėl sugrįžo į mūsų kraštą. Jis tęsėsi iki 1947 metų vasaros.

Antrasis - buvo jau išblėsusio pasipriešinimo, kai NKVD ir MGB su J. Markulio (Erelio), kapitono Griežto ir kitų išdavikų pagalba prasiskverbė į rezistencijos širdį.

Lietuvos pasipriešinimo kovų istorijoje pažymima, kad Didžiosios Kovos apygardai pirmajai teko patirti KGB ir NKVD žiaurumą, kaip gerai paruoštą tų struktūrų karinę operaciją. Po jos jau 1947 metais partizaninės jėgos buvo išblaškytos ir neteko daugumos ne tik pačių aukščiausiųjų (apygardos, „A" rinktinės, batalionų), bet ir žemesnės (būrių grupių) grandies vadų. Kai kas linkęs matyti dideles Žalio Velnio klaidas.

Minutei kitai įsivaizduokime tuos baisius laikus. Didžiosios Kovos rinktinė, o vėliau ir apygarda, susibūrė tarp Kauno ir Vilniaus. Aukšti okupantų pareigūnai ne kartą buvo užpulti šiame kelyje. O ir nepatogi plačiai partizaninei kovai geografinė padėtis vertė sovietinio saugumo strategams pradėti provokaciją kaip tik čia. Ir dar viena svarbi aplinkybė: pradėjus saugumui plataus masto provokaciją, jiems buvo žinoma, kad užverbuoto Vilniaus universiteto docento Juozo Albino Markulio - Erelio, kuris pagal legendą turėjo tapti visos Lietuvos pasipriešinimo vadovu, pusbrolis buvo vienas iš Didžiosios Kovos apygardos vadovų. Tai Lietuvos kariuomenės leitenantas Jonas Markulis - Vaiduoklis, kuris dar 1945 metų sausio mėnesį buvo paskirtas LLA Vilniaus apygardos 5-ojo rajono bataliono, veikusio Vievio apylinkėse, vadu, o jau vasario mėnesio pradžioje tapo antruoju pagal rangą vadu - štabo viršininku. Be to, Vaiduoklis buvo dar ir 5-ojo rajono propagandos ir agitacijos skyriaus viršininku. Iki šių paskyrimų J. Markulis - Vaiduoklis vadovavo gal 60 partizanų būriui. Buvęs apygardos štabo viršininkas B. Trakimas - Genelis pasakojo, kad Vaiduoklis buvo kilęs iš Ukmergės apskrities Deltuvos valsčiaus, didelį autoritetą turintis karininkas, su kuriuo nuolat tardavosi ir Žalias Velnias. Vaiduoklis žuvo 1945 metų kovo mėn 27 dieną Čiobiškyje. Žuvusysis buvo atpažintas MGB, o giminystės su Ereliu faktas supaprastino MGB tikslą užmegzti ryšius su apygardos vadovybe. Ir jau 1945 metų birželio mėnesį į Slabados kaimą prie Žaslių, kur buvo apygardos štabas, apsilankė J. Markulio - Erelio pasiuntiniai, neužmiršę pasakyti, kad Erelis yra Vaiduoklio pusbrolis. Tai kiek susilpnino partizanų vadų, tarp jų ir Žalio Velnio, budrumą.

Čia vertėtų paaiškinti, kad Rusijos represinės struktūros Lietuvoje turėjo tokius pavadinimus: iki 1953 03 15 - NKVD (narodnyj komisariat vnutrenich del), vėliau - MVD (ministerstvo vnutrenich del); iki 1946 03 15 ir po 1953 03 15 - KGB (komitet gosudarstvenoj bezopasnosti) ir nuo 1946 09 15 iki 1953 03 15 - MGB (ministerstvo gosudarstvenoj bezopastnosti). Po didelių išdavysčių, suėmimų, žudynių, kai partizanų būriai buvo išblaškyti, juos medžiojo kareiviai, stribai, raudonasis aktyvas, agentai ir informatoriai, kurių buvo kelis kartus daugiau nei kovojusių.

Trečiasis kovos etapas tęsėsi iki pat 1953 metų kai nežmoniškomis sąlygomis kovojo tik pavieniai patriotai. Šiame etape buvo bereikalingų ir žiaurių žudynių iš nevilties, įtarumo. Šiandien sunku įsivaizduoti kur nors Livintų miškuose sušalusį ir alkaną žmogų, jau praradusį viltį ir žinantį, kad jo gyvenimas pasibaigs kančia ir mirtimi.

1944 metų vasarą prasidėjo šaukimai į sovietinę armiją. Žmonės, nėję kariauti vokiečių pusėje, nepanoro mirti už svetimas idėjas ir sovietiniame fronte. Šimtai jaunų žmonių atsidūrė Kaugonių, Livintų, Rumšiškių, Užgirėlio miškuose, slapstėsi savose sodybose. Dalis besislapstančių tuo metu dar nebuvo ginkluoti, nors jau veikė organizuoti partizanų būriai su ginklais, vadovybe. Dauguma lietuvių tikėjo, kad, padedant Vakarams, bus pasiekta Lietuvos Nepriklausomybė. Tačiau į mūsų žemę buvo atsiųsti baudėjų būriai. Ypač pasižymėjo Vetrovo divizijos kariai, kurie gaudė jaunus žmones. Tik nedaugelis jų buvo išsiųsti į frontą. Per 1944 metų rugpjūčio - rugsėjo mėnesius 4-oji NKVD divizija suėmė 2833 vyrus, vengiančius tarnybos armijoje (žr. A. Anušausko str. „Jaunimo gretos", 1992 m. Nr. 24). Vienas toks sugautų jaunų žmonių tardymo ir žudymo punktas buvo Triliškių kaime, netoli Kaišiadorių, veikęs 1944 metais liepos - rugpjūčio - rugsėjo mėnesiais. Į čia jaunuolius vežė iš Dzūkijos, kad niekas neieškotų tų aukų. Šios akcijos privertė žmones jungtis į būrius, kuopas, imti ginklą į rankas. Apie tai galėsite skaityti kituose šios knygos skyriuose.

1946-1947 metais Lietuvoje susiorganizavo ir veikė devynios partizanų apygardos: Dainavos, Tauro, Jungtinė Kęstučio, Žemaičių Didžiosios Kovos, Vyties, Trečiosios Lietuvos Laisvės Armijos, Algimanto, Vytauto. į Didžiosios Kovos apygardą įėjo Trakų Ukmergės, dalis Utenos, Švenčionių Kauno apskričių. Ši apygarda susiformavo viena iš pirmųjų Lietuvoje.

Vis tik reikėtų atskirai pakalbėti apie Tauro apygardą, kuri susikūrė užnemunėje. Ji įkurta jau 1945 metų pradžioje Geležinio Vilko dalinio vardu Prienų, Gudelių, Sasnavos, Balbieriškio valsčiuose. Tada pasirodė Lietuvos Išlaisvinimo Tarybos (LIT) atsišaukimų, bandymų suvienyti rezistenciją. Deja, jau gegužės mėnesį NKVD pavyko šią organizaciją iššifruoti ir didesnę dalį jos narių suimti. Tada buvo įkurta nauja orga-

nizacija LPS (Lietuvos Partizanų Sąjūdis). Tauro apygardoje dirbo Juozas Lukša (Daumantas, Skirmantas), kurio knyga „Partizanai" 1990 m. išleista Lietuvoje. Štai ką jis rašo toje knygoje apie pasipriešinimo pradžią: „Tarp Kauno, Palemono, Prienų, Punios, Butrimonių, Aukštadvario ir Rumšiškių apylinkių vieno buvusio Lietuvos kariuomenės karininko iniciatyva pavyko surinkti palaidus dalinius ir jiems vadovauti. Jau 1944 m. rudenį ir iki naujų metų veikė Beržo vardu". 1944 m. gruodžio mėn. Beržas žuvo ir būriui vadovavo Aras. 1945 m. jame buvo apie 40 kovotojų.

Į Tauro apygardą įėjo Marijampolės, Šakių, Lazdijų, Vilkaviškio, Alytaus apskritys. Apygardos vadas buvo Mykolas — Jonas.

Mums Tauro apygarda sava tuo, kad jos veiklos zonoje buvo dalis rajono vietovių: Darsūniškis, Kalviai, Vilūnai, Kruonis. Į čia atklysdavo Suvalkijos partizanai, tikėdamiesi šiokios tokios ramybės. Tik, deja, tuo metu jos niekur nebuvo. Iš Darsūniškio miestelio kilęs Alfonsas Aliukevičius - Saulė kovojo abipus Nemuno ir žuvo Kampiškių kaime, Panemunės valsčiuje 1947 metais. Šiandien niekas negali tvirtai pasakyti, kokiai partizanų apygardai jo būrys priklausė.

„Savo pastangomis ir rūpesčiu pastatėm porą siųstuvų. Pavyko susirišti su Panevėžio, Kėdainių, Kaišiadorių, Trakų, Kauno, Marijampolės ir kai kurių kitų apskričių partizanų daliniais" (J. Lukša „Partizanai" psl. 73). Tai įvyko 1945 metų pavasarį.

1946 metais rugsėjo - lapkričio mėnesiais sudarytas „Vyriausias ginkluotų partizanų štabas", o 1947 m. sausio 12 d. įvyko partizanų vadų suvažiavimas.

Rezistencija Lietuvoje įgavo sparnus nuo pat savo veiklos pradžios iki karo pabaigos. Tada faktiškai kaime sovietinės valdžios nebuvo, veikė centralizuotas pasipriešinimas. Rezistencijos narys negalėjo iš organizacijos pasitraukti tol, kol Lietuva taps Nepriklausoma. Jo priesaika buvo: ‚Aš prisiekiu Visagalio Dievo akivaizdoje vardan kritusių brolių už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę uoliai dirbti Nepriklausomos Lietuvos atstatymo darbą, nesigailėdamas nei jėgų, nei gyvybės, griežtai vykdyti vadovybės įsakymus, didžiausioje paslaptyje laikyti veikimą, nesidėti su priešu ir viską pranešinėti savo viršininkams. Man yra žinoma, kad už šios priesaikos sulaužymą būsiu baustas mirties bausme. Tai, ką pasižadu, tegu Dievas užlaikyti man padeda".

Jau 1945 metų gegužės mėnesį buvo paskelbta amnestija tiems, kurie norėjo legalizuotis. Tačiau rezistencijos narys negalėjo iš organizacijos pasitraukti. Gyvenimas darė korektyvas. Jau 1945 08 25 Suvalkų krašto partizanų suvažiavimas nutarė nedrausti partizanams pasinaudoti amnestija. Vėliau tai buvo nutarta ir kitose apygardose, tačiau Žalias Velnias dar ilgai priešinosi tokiam leidimui.

Lietuvos Laisvės Armijos 5-oji apygarda savo struktūras kūrė jau nuo 1945 metų pradžios. Jos vadas Mečislovas Kestenis (prisistatė atvykęs Mykolu Karecku) - Serbentas ir vado pavaduotojas bei Didžiosios Kovos rinktinės vadas Jonas Misiūnas - Žalias Velnias buvo sumanę kiekviename valsčiuje suburti po batalioną vyrų, besipriešinančiu okupantams. Didžiąją dalį organizaciniu bėdų nešė Žalias Velnias. Iki jis buvo pirmuoju partizaninio judėjimo organizatoriumi Trakų ir Ukmergės apskrityse 1944 metų vasarą. Centralizavus LLA, 5-ai apygardai vadovauti iš Vilniaus buvo atsiųstas Serbentas dėl to, kad jis buvo karininku. Vienuose šaltiniuose jis vadinamas kapitonu, kitur - majoru. Beje, ilgą laiką buvo manoma, kad Serbentu galėjęs būti aukštas Lietuvos kariuomenės karininkas Alfonsas Svilas (g. 1906 m.). Vis tik šiuo metu Lietuvos Ypatingajame archyve rasti dokumentai paneigia šią versiją, nors „majoro Svilo" paslaugomis rinktinės, o vėliau — ir apygardos vadai naudojosi. Vis tik ne be pagrindo teigiama, kad Didžiosios Kovos apygardos įkūrėju laikomas Žalias Velnias, pradėjęs organizuoti partizanus Musninkų valsčiuje. Jis nuo 1945 04 13 iki 1946 m. vasaros buvo Didžiosios Kovos apygardos vadu.

Didžiosios Kovos apygardoje buvo numatytos suburti 4 rinktinės. Žaliam Velniui pavyko įvesti savo numatytas struktūras tik dviejose rinktinėse - „A" ir „B".

„A" rinktinė buvo suskirstyta į šešis batalionus:

1-asis batalionas - Žaslių ir Musninkų valsčiai,

2-asis batalionas - Kaišiadorių valsčius,

3-asis batalionas - Žiežmarių ir Kruonio valsčiai,

4-asis batalionas - Semeliškių ir dalys Aukštadvario, Trakų valsčių,

5-asis batalionas - Vievio valsčius,

6-asis batalionas — Rumšiškių, Petrašiūnų, Pažaislio valsčiai, dalis Jonavos ir Karmėlavos valsčių.

„B" rinktinėje buvo 5 batalionai:

1-asis batalionas - Giedraičių, Molėtų ir dalis Želvos valsčiaus,

2-asis batalionas - Gelvonų, Širvintų, Žemaitkiemio, Pabaisko ir Šešuolių valsčiai,

3-asis batalionas - Kurklių, Balninkų ir dalis Želvos valsčiaus,

4-asis batalionas - Veprių valsčius, dalis Jonavos valsčiaus,

5-asis batalionas - Taujėnų ir Ukmergės valsčiai.

Didžiosios Kovos apygarda 1946 metų pradžioje.
Sudarė S.Abromavičius ir G.Vaičiūnas

PRADŽIA

Pasipriešinimas jau žinomam okupantui Lietuvoje nebuvo jau toks spontaniškas, kaip kartais šiandien gali atrodyti. Žinoma, šaukimai į sovietinę kariuomenę ir didelė tikimybė žūti už svetimus dievus Latvijoje, Lenkijoje, Prūsijoje ar Vokietijoje turėjo didelės įtakos partizanų gretų augimui. Tačiau pati pasipriešinimo mozaika ir karo mokslais patvirtintos nuostatos apie partizaninio karo vedimo ypatumus gimė ne besislapstančių ir dažnai nuojautą pametusių jaunuolių galvose, o pražilusių Lietuvos karininkų sprendimuose.Tobkiąišvadą padariau, vartydamas Lietuvos Ypatingojo archyvo trečiojo fondo operatyvines bylas. Jomis paremti visi šiuose rašiniuose pateikti faktai ir skaičiai.

Okupantas, pamindamas tarptautinės teisės reikalavimus nevesti visuotinės vietinių gyventojų mobilizacijos užimtuose kraštuose, nuo pat pirmosios įžengimo į Lietuvą dienos paskelbė mobilizaciją. Pagal iš anksto sudarytus sąrašus buvo kviečiami vaikinai ir suaugę vyrai į paskelbtus šaukimo punktus, tariamą medicininę komisiją. Dabar jau žinome, kad tiko tarnauti šleivi ir kreivi, juk patrankų mėsai gydytojo pažymėjimo nereikėjo. Buvo kategorija žmonių (dirbę geležinkelyje, miško paruošose, milicijoje ir pan.), kurie buvo atleidžiami nuo karinės tarnybos. Jie ir sudarė daugumą atvykusių į šaukimo punktus, kartu su tais, kurie tikėjosi dėl prastos sveikatos likti namuose. Kiti laukė ir ieškojo galimybių tos mirties išvengti. Štai kokius skaičius apie mobilizaciją pavyko rasti KGB ataskaitose:

Šaukimo į armiją data	Rodikliai	Valsčiai Kaišiadorių	Žaslių	Žiežmarių
1944 08 30	Turėjo šaukimus	473	1222	590
	iš jų:			
	atėjo į punktus	417	395	526
	tiko tarnauti	110	235	326
1944 09 10	Tuirėjo šaukimus	732	1322	1151
	iš jų:			
	atėjo į punktus	443	426	546
	tiko tarnauti	112	259	338
1944 09 26	Turėjo šaukimus	732	1797	1214
	iš jų:			
	atėjo į punktus	489	521	555
	tiko tarnauti	150	299	356

Šie skaičiai parodo, kodėl pats gausiausias partizanų buvo Žaslių - Žiežmarių kraštas. Štai per beveik mėnesį pačiu karščiausiu šaukimo

metu po 1944 m. rugpjūčio 30 d. iki rugsėjo 26 d. Žaslių šaukimo punkte sovietiniai karininkai tesulaukė 126 rekrūtus, iš kurių frontan pateko tik 64 lietuvaičiai, arba 5 procentai šauktųjų. Žiežmariuose teatėjo 29 ir visi buvo tinkami. Kiek paprasčiau buvo Kaišiadoryse. Nors čia užsiregistruoti atėjo daugiau, tačiau dauguma jų turėjo atleidimus ir išvažiavo nežinion tik 150 vyrų, arba kas trečias atėjęs.

Visoje Trakų apskrityje nuo mobilizacijos pradžios, tai yra 1944 metų liepos 27 d. iki rugpjūčio 5 d. iš 10500 šaukiamųjų atvyko į šaukimo punktus 6381 vyrai. Nesunku suprasti, kad dauguma neatėjusių pasuko sunkiais Lietuvos partizanų keliais.

Atskirai vertėtų pakalbėti apie savisaugos batalionus, vadovaujamus generolo Povilo Plechavičiaus. Ihi jų kariai, prieš rusams antrą kartą įžengiant į Lietuvą, slapstėsi ginkluoti ir sprendė, kokiu būdu priešintis okupantui. Štai buvęs Ukmergės valsčiaus Mikališkių kaimo gyventojas Edmundas Šiaučiukėnas prisimena, kad netoli jų sodybos stovėjo „plechavičiukai" su prancūziška ginkluote ir laukė komandos. Tėvai išvirė katilą bulvių, surado dar ir spirgą. Visokių buvo, mena dabar žmogus, vieni dar su vokiškomis uniformomis, kiti lietuviškas susiradę, tretieji civilinius drabužius gavę, tačiau vieningi. Žinoma, daugelis kareivėlių buvo išsilakstę kur kas sau, tačiau patys atkakliausieji liko laukti.

1944 metų vasarą Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje stovėjo subyrėjusios P Plechavičiaus rinktinės kareiviai. Sužinojęs, kad vyrai yra Padvariuose prie Čiobiškio, vietos bažnyčios klebonas Liudvikas Puzonas pasiuntė savo brolį pasiteirauti, ką vyrai mano veikti. į klausimus atsakė būrio vadas, dvimetrinis milžinas, pasivadinęs viršila Jonu Misiūnu. Jiedu su draugu nutarę likti Lietuvoje, o kitus išleidžia į Vakarus, kol dar neatėjo bolševikai iš rytų. Klebonas pasišaukė tuos du vyrus klebonijon. Vyko pokalbis apie beprasmę mirtį, partizaninės kovos taktiką. Taip ir nutarė kurti būrius ir laukti pagalbos iš svetur. Buvo 1944 metų liepos mėnesio pradžia.

Dabar sunku pasakyti, tą patį vakarą ar vėliau Jonas Misiūnas pasivadino Žaliu Velniu, o savo būrį - Didžiosios Kovos būriu, kuris greitai augo.Tą vakarą buvo nutarta, kad būrys veiks Ukmergės ir Trakų apskrityse. Vietos pažįstamos, savos, nes čia Jonas Misiūnas daug metų dirbo pasienio policijoje. Jau kiek vėliau kunigas L.Puzonas teigs, kad būrio, o kiek vėliau ir rinktinės vadovybė buvo tokia:

Jonas Misiūnas - Žalias Velnias - vadas,

leitenantas Piliakalnis - jo pavaduotojas,

Vladas Marcinauskas - Tauras iš Čiobiškio buvo atsakingas už propagandą ir turėjo ne tik platinti lapelius, bet ir leisti laikraštį,

Vaclovas Drumstas — Karabinas iš Čiobiškio buvo štabo nariu,

kun. Liudvikas Puzonas, Čiobiškio klebonas buvo būrio kapelionu.

Tačiau mes žinome, kad Piliakalnis į būrį atėjo tik 1945 metų sausio pradžioje. Žalio Velnio pavaduotoju galėjo būti Juozas Norkus - Kerštas iš Pigonių kaimo Musninkų valsčiaus, Lietuvos kariuomenės leitenantas, buvęs Musninkų pradinės mokyklos mokytojas, žuvęs 1945 metų kovo 11 d. Kaimynėlių kaime.

Didėjant partizanų skaičiui, būrys greitai virto rinktine, nes prie jo prisidėjo kiti partizanų būriai, o pats Žalias Velnias dažnai kartodavo, jog išgyventi galima tik draugėje ir koordinuojant savo veiksmus. Piliakalnio pavardės nežinojo net patys artimiausieji draugai. Jis gal ir nebuvo iš tų pirmųjų „plechavičiukų", nes sakoma, kad 1945 m. pradžioje ar dar anksčiau pabėgo iš ešelono, vežusio jį į Sibiro lagerius. Buvo žemaitis, turėjo leitenanto karinį laipsnį, greitai tapo Žalio Velnio pavaduotoju, nors buvo aukštesnis laipsniu. Žalias Velnias iki jo pasirodymo jau buvo subūręs stiprų kovotojų branduolį, skaičiuojamą šimtais vyrų. Didžiosios Kovos rinktinė susidėjo iš dviejų dalių. Viena veikė dešinėje Neries upės pusėje, kita - kairėje. Tarėjo labai gerus ryšius. Krenta į akis tai, kad okupantas buvo įvaldęs žmogiškąsias silpnybes. Nuo pat pirmų dienų partizanams sekti ir naikinti užverbuojama ne dešimtys, o šimtai agentų ir seklių iš vietinių žmonių. Buvo išnaudoti kaimynų kivirčai, senos nuoskaudos ir paprasta žmonių baimė bei polinkis pinigams. Tačiau partizanams kito kelio nebuvo, o tik priešintis pavergėjams.

Štai keli epizodai apie partizaninės kovos pradžią 1944 metais.

Rugpjūčio 29 d. Skėrių kaime, Žaslių valsčiuje buvo nušauti apylinkės pirmininkas ir sekretorius, padegta daržinė. Paimta 20 šaukimų į sovietinę armiją. Rastas tokio turinio kreipimasis: „Lietuvių tautos partizanai. Lietuviams, komunistams ir rusų šnipams, anksčiau gyvenusiems Lietuvoje. Perspėjimas. Lietuviai, mūsų tautiečiai, likę su bolševikų armija, kentės nuo komunistų. Lietuviai, tarnaujantys komunistams, perduoda jiems žinias apie vietos gyventojus. Rusai, anksčiau gyvenę Lietuvoje, daugiausia paėmė ginklus ir kovoja NKVD bandose. Perspėju, kad visi lietuvių tautos kenkėjai sulauks DKR teismo sprendimo. Lietuvių tautos mažuma rusai ir silpno charakterio lietuviai turi paklusti lietuvių liaudies valdžiai. Žalias Velnias. DKR vadas, 1944 m. rugpjūčio mėn. 28 d." (versta iš rusų kalbos).

Rugsėjo 4 d. partizanai apšaudė Gelvonų valsčiuje pasirodžiusią didelę grupę grūdų paruošėjų ir milicininkų.Apie aukas nepranešta.

Rugsėjo 11 d. Musninkų valsčiuje pas apylinkės pirmininką Vincą Verbicką atėjo apie 50 Žalio Velnio partizanų ir jį išsivedė.

Rugsėjo 12 d. prie Jočiūnų apylinkės tarybos pirmininko Kosto Arbočiaus namo buvo pritvirtintas tokio turinio raštelis: „Atsisakyk iš pareigų, o jei neatsisakysi nuo apylinkės tarybos pirmininko pareigų, tai tave laukia toks pats likimas, kaip ir Naravų apylinkės pirmininko".

Rugsėjo 15 d. buvo užpulti kareiviai. Mūšio metu buvo nušautas sovietinės armijos leitenantas, keli kareiviai sužeisti.

Rugsėjo 17 d. partizanai išlaisvino du areštuotuosius.

Rugsėjo 18 d. į Medinų kaimą atėjo apie 20 partizanų.Tą pačią dieną Musninkuose pasirodė 30 partizanų būrys.

Spalio 6 d. Kazokiškėse užpuolamas raudonarmiečių būrys. Per susišaudymą buvo padegta ūkininko daržinė.

Spalio 10 d. Gelvonuose pasirodė apie 200 partizanų būrys, primenantis gerai apmokytos armijos kareivius. Tą pačią dieną Žaslių valsčiuje Broniaus Vaicekausko iš Kalniškių kaimo būrys (apie 13 partizanų), norėdamas išlaisvinti areštuotus, užpuolė pasienio kariuomenės užkardą. Mūšyje vienas kareivis žuvo ir vienas buvo sužeistas. Apie partizanų nuostolius nerašoma. B. Vaicekauskas iš Dubelių k., buvęs šaulys ir vokiečių armijos kareivis. Spalio 11d. agentas „Greitasis" pranešė, kad nuo Žalio Velnio į Broniaus Vaicekausko būrį atvyko 3 pasiuntiniai. Būrys ruošiasi išvykti. Keršydami už vakarykščią nesėkmę, kareiviai išstatė pasalas ir įpareigojo agentą į jas vesti partizanus. Tai kareiviams iš dalies pavyko, nes pasaloje žuvo partizanas Bičkauskas. Iki šiol nežinoma žuvusio vardas bei gimimo vieta. Tada pats vadas buvo sužeistas į kojas. Tai pirmoji žinoma Žalio Velnio būrio partizano žūtis Žaslių apylinkėse. Kitą dieną Antanaičių miške kareiviai sugavo B. Vaicekauską ir partizaną Banadą Gricių. Sužinota, kad kiti pasaloje sužeisti partizanai gydosi Savarinės kaime. Abu suimtieji buvo bendraamžiai - gimę 1921 m. Šioje operacijoje buvo suimti dar 4 žmonės.

Spalio 14 d. 50 partizanų kabino ant namų raštelius Musninkų apylinkėse: „Mirtis komunistams. DKR vadas Žalias Velnias". Ukmergės apskrities KGB įrašas dokumentuose byloja: „Pastaruoju metu labai aktyvus". Tą dieną Budiškių kaime, Žiežmarių valsčiuje pas Tamošiuką pastebėtas partizanas. Nušovė bėgantį. Tai buvo Petras Vaiciulevičius.

Lapkričio 13 d. Žaslių ir Žiežmarių būriuose NKVD nurodė 60 partizanų.

Lapkričio 17 d. apie 40 partizanų būrys pasirodė Talpūnuose. Apylinkės pirmininkas pranešė, kad jie užėjo pas Jurgį Garbačiauską, ginkluoti kulkosvaidžiais, automatais, šautuvais, granatomis. Greitai siunčiami viso Žaslių garnizono kareiviai. Vykstant susišaudymui, sužeidžiamas ir paimamas į nelaisvę Ašaka Vaclovas, Tomo iš Dovainių k. Gelvonų valsčiaus. Pas jį rasti Ilgakiemio apylinkės taryboje paimti šaukimai į karo tarnybą. V. Ašaka už penkių dienų mirė ligoninėje.

Lapkričio 20 d. apie 20 partizanų užpuolė Balceriškių apylinkės tarybą ir nušovė jos pirmininką Vincą Gumbį. Tą pačią dieną Žiežmarių valsčiuje buvo nušautas apylinkės pirmininkas Zigmas Raižys.

Lapkričio 21 d. apie 50 partizanų apsiginklavę „vsemi vidami oružija" atėjo į Pustakiemio kaimą ir iš apylinkės tarybos paėmė 150 šaukimų bei perspėjo darbuotojus, kad nedirbtų okupantams, nes bus sušaudyti.

Lapkričio 22 d. Musninkų valsčiuje, Svietiškių kaime štabo ryšininkės Aldonos Sipavičiūtės — Velnio Išperos sodyboje suimamas kuopos vadas Antanas Paškevičius. Pagal jo parodymus ir agentūros pranešimus sužinoma, kad Stasio Paulausko namuose Janionių kaime gyvenanti tyli moteris su dviem mažamečiais vaikais yra ne kas kita, o Žalio Velnio žmona Ona Krivickaitė - Misiūnienė, g. 1913 m. Panevėžyje. Kareiviai suima moterį ir pamato, kad ji nėščia. Ji su vaikais išvežama į Vilnių.

Gruodžio 17 d. agentas „Liubavskis" pranešė, kad Jočiūnų kaime, Žaslių apylinkėje pasirodė 200 partizanų. Apsiginklavę kulkosvaidžiais, automatais, šautuvais, granatomis. Kiekvienoje kaimo troboje svečiavosi po 5 - 10 partizanų, o kiti ilsėjosi pamiškėje. Tarp jų buvo vokiečių. Dauguma jų apsirengę civiliais rūbais, kiti - lietuviškomis uniformomis, arba rusiškomis ir vokiškomis uniformomis be skiriamųjų ženklų. Išeidami pasiėmė Jočiūnų apylinkės pirmininką Justiną Arbočių tačiau įtariama, kad jis išėjo savu noru, nes jo sūnus irgi partizanavo. Žaslių miestelyje buvusiam pasienio pulkui buvo įsakyta vytis, tačiau kareiviai atsisakė. Kitą dieną partizanus matė Šilonyse.

Gruodžio 18 d. Prienų kaime, Musninkų valsčiuje po susidūrimo su kareiviais žuvo 6 partizanai, vienas buvo suimtas. Trys sužeisti buvo persekiojami. Juos daržinėje apsupo kareiviai, pastatą padegė, kur du partizanai žuvo. Vienas buvo suimtas. Pasirodė, kad tai Hendrikas Fransas (g. 1911 m.) iš Alabertės m. Vokietijoje. Buvo vokiečių armijos 245 bataliono kareivis. Kitas suimtasis tai Edvardas Miklošas (g. 1903 m.) iš Pamūšio k. Musninkų valsčiaus. Prisipažino buvęs Žalio Velnio pagalbininkas, turėjo radijo aparatą ir pas save laikė partizanus.

Paties Žalio Velnio ataskaitų duomenimis nuo 1944 08 02 iki 1944 12 19 jo būriai pasipildė 157 kovotojais.

Gruodžio 21d. prie Semeliškių pasirodė 60 partizanų grupė.

Net iš priešo dokumentų aišku, kad partizanai buvo vienintelė valdžia kaime 1944 metų liepos - gruodžio mėnesiais. Apie partizanų žūtį pranešama retai, ataskaitose kalbama tik apie sugautus dezertyrus. Tačiau dauguma rekrūtų jau slapstosi miške.

Mūsų minėtas Edmundas Šaučiukėnas girdėjęs, kad tuo metu partizanai kalbėję apie pasibaigusias bėgimo, granatos metimo varžybas. Būriai turėjo savo čempionus, susitikdavo miško aikštelėse. Buvo vykdomos ir rikiuotės pratybos. Vyrai ruošėsi karui. Gyvenimas parodys, kad trapi ramybė baigsis kartu su 1944 metais.

Tuo metu savo veiklą suaktyvino Lietuvos Laisvės Armijos štabas. Jo

1944 m. gruodžio 10 d. įsakymu patvirtintas Lietuvos teritorijos paskirstymas į keturias apygardas. Žalio Velnio veikimo rajonas priskirtas Vilniaus apygardai. Nutarta teritoriją vadinti LLA Vilniaus apygardos 5-ąja apylinke (rajonu).

Iki tol vyksta apsijungimo į vieną junginį organizaciniai darbai. Žaliam Velniui paklūsta Trakų apskrities būriai, didžioji dalis Ukmergės, kai kurių Švenčionių, Kauno apskričių partizanai. Jungti būrius į dalinius po Ukmergės apskritį keliauja Žalio Velnio pavaduotojas leit. J. Norkus - Kerštas. Veprių, Pabaisko, Žemaitkiemio ir kituose Ukmergės apskrities valsčiuose jis skiria junginių vadus ir vieši net kelis mėnesius. Tais metais didelių netekčių dar nėra, rusų kareiviai guldo galvas Lietuvos pašonėje - Kurše, Mažojoje Lietuvoje, Lenkijoje, tačiau vadai jaučia, kad karo baigtis aiški ir greitai šita žiaurumo lavina užgrius kovojančią Lietuvą.

Vartydamas archyvų dokumentus pagalvojau, kad Žalias Velnias pernelyg daug dėmesio skyrė sovietinio partinio aktyvo paieškoms, jų bauginimui ir baudimui. Rašydamas jiems perspėjimus, jis, matyt, vylėsi išvengti kraujo.

Jau 1945 m. sausio 10 d. pas Žalią Velnią į Skėrių kaimą prie Žaslių atvyksta LLA Vilniaus apygardos štabo narys vyr. leitenantas Mykolas Kareckas - Serbentas. Jis praneša apie organizacinius pasikeitimus. Tikėtina, kad Serbentas atvyko ne tik paskelbti įsakymo apie reorganizuotą Žalio Velnio rinktinę, bet buvo pasiryžęs čia likt, kovoti. Žinoma, kad per tas dvi dienas, kurias Serbentas praleido Skėriuose, buvo suformuotas apylinkės štabas, įkurti 5 batalionai ir šeši štabo skyriai. Jau tada M. Kareckas - Serbentas turėjo būti paskirtas šios apylinkės (rajono) vadu. Sausio 12 d. jis išvyksta į Vilnių tvirtinti štabo sudėties ir veža atlikto darbo ataskaitą. Grįžta vasario 15-tą, tačiau su žinia, kad Vilniaus apygardos štabo nariai suimti, ir ryšys su LLA laikinai nutrūksta. 1945 metais sausio 19 dieną Serbentas pasirašo dokumentus, pavadindamas save LLA 5-os apylinkės vadu. Žalias Velnias ir toliau liko Didžiosios Kovos rinktinės vadu. Niekas, net artimiausi Mykolo Karecko bendražygiai nežino, kad tikroji vado pavardė yra Mečislovas Kestenis, ir kad Vilniuje gyvena jo žmona, o su ja - jos tėvai, brolis ir seserys. Niūriame butelyje Aušros gatvėje apsistoja ir Mečislovas.

Matydamas organizuoto pasipriešinimo metodinės medžiagos trūkumą, M. Kestenis iš atminties, pagal karo mokykloje gautas žinias, ima kurti vadovavimo struktūras, nurodydamas batalionų, kuopų, būrių, grupių vadų veikimo principus, jų teises ir pareigas. Naujasis vadas bando susisteminti LLA idėjas apie griežtą drausmę, skirstydamas kovotojus į aktyvius ir pasyvius, tai yra kovojančius ir laukiančius komandos.

Deja, šis sumanymas iki galo nebuvo įgyvendintas. Tai sukliudė greita M. Kestenio žūtis.

LLA V.A.

5 -ta Apylinkė
Batalionų vadams

Instrukcija Nr. 1
Organizacinė dalis

1. Bat. vadas, gavęs instrukciją Nr. 1, skiria kuopų vadus, nurodydamas jiems rajonus ir įsako organizuoti karius.

2. įsako kuopų vadams, kad jie su bat. vadais pasilaikytų visuomet nenutrūkstamus ryšius ir pasirūpintų žvalgybos agentų užverbavimu savo apylinkėje ir nuolat laiko ryšį su kaimynais.

3. Duoda org. įsakymus kp. vadams ir tikrina jų darbą rajonuose. Jausdamas atsakomybę už tvarką ir ramumą, apylinkėje pasirūpina parengties aktyvumą kp. ir bt. rajone.

4. Visas pastangas deda, kad apylinkėje neliktų nei vienas ginklas, nei vienas vyras ar moteris be aktyvumo ar įsipareigojimo. Žinias ir sąrašus pareikalauja iš kp. vadų ir privalo žinoti bt. sąstatą.

5. Numato bt. susirinkimą ir tikrina vyrų bei ginklų parengimą taip, kad kiekvienu momentu pašauktas dalinys galėtų išsirikiuoti veiksmams.

6. Sanitarinę parengtį apylinkėje sutvarko taip, kad be vietinės pirmos pagalbos ir globos būtų ryšys su artimiausiu gydytoju ir priemonės susisiekti reikalui esant.

7. Surenka žinias apie mobilizaciją: a) radijo aparatus (siųstuvus ir priimtuvus), b) telefono aparatus ir rašomąsias spausdinamąsias priemones ir medžiagą.

8. Org. bt. v. gauna įsakymus nuo LLA 5-tos apyl. v. per k. ar bt. vadą, ar betarpiai (darbe turi didelę laisvę savo iniciatyvai).

9. Skiria kovotojus atsakomingiausias pareigas. Santykyje su būrių vadais patenkina visus jo tarnybinius reikalus ir rūpinasi būrių vadų globa.

10. Visas žvalgybos tikslas priklauso nuo org. bū. v., todėl kiekviename rajone turi būti informuojami apie priešų veikimą, politinę padėtį ir kitką.

11. Norėčiau du kartus į mėnesį duoda (gauti) org. d. sudėties žinias ir veiksmų dienyną LLA 5-tos apyl. vadui.

Org. kuopų vadams

1. Nurodytame rajone skiria bū. v., duodamas jiems rajonus, kuriuose įsako org. būrį.

2. Atsako už savo rajono tvarką ir bendradarbiaujant su kaimynais panaudoja bū. parengties smulkaus pobūdžio uždaviniams vykdyti.

3. Sudaro žvalgybos ir ryšio tinklą rajone taip, kad neliktų nepastebėtas priešo ir savųjų judėjimas (priešas persekiojamas, o savieji informuojama ir jiems padedama).

4. Reikalauja iš org. bū. vadų užverbuoti visus narius ar kandidatus, surinkti savo žinion ginklus ir šaudmenis ir sudaryti sanitarinį bei globos personalą.

5. Du kartus į mėnesį pristato org. bū. v. sudėties žinias ir veikimo dienyną.

6. Tikrina bū. v. org. darbą ir pats dalyvauja parengties veiksmuose, stebėdamas parengties vyrų tinkamumą, budrumą bei apmokymą.

7. Mobilizuoja jėgas ir priemones ginklų remontui ir daro viską, kad ginklai ir šaudmenys būtų surinkti ir tinkamai užlaikomi.

8. Bendradarbiaudamas su kaimynais, duoda kuo plačiausias informacijas bū. v., ypač žinias, kur randasi ginklų.

9. Pristato v. d. v. narius, patikrindamas jų tinkamumą.

10. Organizuoja kp.v. patenkinimą v. d. v. tarnybinius reikalavimus, yra atsakingas org. ir administraciniai.

11. Numato kp. susirinkimą taip, kad momentų būtų galima pristatyti bū. v. su kp. sąstatu.

Org. bū. žiūr. Org. nurodymą Nr. 1

Pastaba: kiekvienas narys ir vadas prieš paskiriant pareigoms privalo būti priesaikdintas.

Daliniai reformuojasi ir tvarkosi bei faktiškai veikia Liet. Kar. Statutų pagrindais.

Veiksmų dalis

(V. bū. vadams)

1. Priklauso betarpiai LLA 5-tos apylinkės vadui iš šio gauna direktyvinius įsakymus veiksmams ir veikimui ribose. Turi plačią laisvę apylinkėje, bendradarbiaudamas veikia visoj LLA 5-toje apylinkėje.

2. V. bū. v. priklauso visai bū. v. d., iš ko jis gauna uždavinius ir įsakymus vykdo.

3. V. bū. v. reikiamą ginklų ir vyrų kiekį pareikalauja iš org. v. ir prisijungia atskirus dalinius bei vyrus, slankiojančius apylinkėje (čia turi būti atsargūs).

4. Sudaro savo veikimo zonoje visų apylinkių susidėstymą.

5. Informacijos gauna, glaudžiai bendradarbiauja su org.d. v. postais.

6. Ūkiniai apsirūpina vietiniais ištekliais, bendr. su org. d. v. ir pasinaudojant ar sunaikinti priešo gėrybes.

7. Vykdydamas veiksmus, gautų ginklų ar šaudmenų perteklių perduoda org. d. v.

8. Du kartus per mėnesį pristato sudėties žinias ir dienyną LLA 5-tos apyl. vadui.

9. Žygio palengvinimui panaudoja vietines susisiekimo priemones, jas grąžinant administraciniu būdu.

Serbentas
LLA 5-tos apyl.
Vadas

Senis
Organizacinio skyriaus
Viršininkas

Atspausdinti neredaguoti ir netaisyti tekstai. Šiuos dokumentų nuorašus NKVD rado pas 1945 10 20 žuvusį būrio vadą Kaborą Petrą iš Čižiūnų, Aukštadvario valsčiuje. Todėl galimi sutrumpinimai ir teksto iškraipymai, lyginant su Serbento paruoštais originalais.

Sutrumpinimai turėtų reikšti:

apyl. - apylinkė;
bat. - batalionas;
bū. - būrys;
bū.v.d. - būrio veiksmų dalis;
d. - dalis;
kp. - kuopa;
LLA V.A. - Lietuvos Laisvės Armijos Vilniaus apygarda;
org.d.v. - organizacinės dalies vadas;
v.d.v. - veiksmų dalies vadas;
v.bū.v. - veiksmų būrio vadas.

Galutinę išvadą, kad Mykolas Kareckas - Serbentas iš Žalio Velnio LLA 5-ojo rajono vadovavimą perėmė 1945 m. sausio 15 d. galima daryti, susipažinus su dviem dokumentais, esančiais Lietuvos Ypatingajame archyve 1945 metu Ukmergės apskrities operatyvinėje byloje. Dokumentai rasti pas 1945 m. vasario mėn. žuvusį partizaną Juozą Naraškevičių. Jie abu datuoti ta pačia 1945 01 15 data. Pirmasis Serbento įsakymas apie vadovavimo perėmimą LLA DKR 2 ir 3 batalionuose. Jame nuo įsakymo pasirašymo dienos patvirtintas toks 5-ojo rajono (apylinkės) štabas:

operatyvinio štabo ir būrio vadas - Žalias Velnias,
štabo viršininkas - Senis,
ginkluotės skyriaus viršininkas - Svajūnas,
žvalgybos skyriaus viršininkas - Klajūnas,
ūkio skyriaus viršininkas - Jazminas.

Atkreiptinas dėmesys - Piliakalnio štabe dar nėra, nors žinome, kad 1945 01 07 peržiūrėdamas ginklą per neatsargumą Jovaras peršovė Piliakalniui koją.

Antrasis įsakymas Nr. 11 yra pasirašytas rinktinės vado Žalio Velnio. Jame išvardijami partizanų nuopelnai, aplaidumas, reiškiamos padėkos ir įspėjimai. Štai 1945 01 13 Dovainių kaime, Gelvonų valsčiuje DKR partizanai užpuolė 20 kareivių būrį. Kareiviai išsilakstė, 6 jų ir vienas arklys žuvo. Partizanų nuostoliai - Kėkštas ir Kiaunė lengvai sužeisti. 1945 01 06 Stumbras ėjo vienas ginkluotas svetima teritorija, nežinodamas slaptažodžio. Buvo sustabdytas patrulio, bet nepakluso ir jį sužeidė. Stumbras atleistas. įsakymą pasirašęs Žalias Velnias ir toliau vadina save Didžiosios Kovos rinktinės vadų. Matyt, buvo sutarta, kad į rinktinės vadovavimą Serbentas nesikiš, o tai paliks Žalio Velnio kompetencijai.

Didelė apygardos teritorija nesukliudė partizanams veikti apgalvotai, o dažnai ir pagal iš anksto numatytus planus. Žinoma daug atvejų (pvz. Nemenčinės karinio poligono ataka, Beištrakio partizanų laidotuvės, 1945 metų pavasario kovos Dainavos - Kaugonių miškuose), kai operacijose dalyvaudavo ne vienas ar keli tos apylinkės būriai, o 100 - 200 kovotojų. Tokiems mūšiams buvo sudaromi operatyviniai dokumentai, numatomas partizanu išsidėstymas įvairiais kovos etapais. Tuos darbus atlikdavo būrių vadai bendrame susitikime, ar rinktinės štabas.

Iš pradžių, tai yra 1944 - 1945 metais, kai partizanų apygardoje buvo gerokai daugiau, nei juos galėjo slėpti girios ir maitinti karo negandų iškankintas kaimas, buvo kuriama ryšių tarp būrių sistema. Jis daugiausia buvo palaikomas per ryšininkus slaptažodžiu pagalba, kuriuos numatydavo kuopos ir rinktinės vadovybė. Apygardos vadovybės dislokavimo vieta buvo žinoma tik nedaugeliui vadų ir štabo ryšininkų. Čia ir išryškėja didelis ryšininkų vaidmuo. Jų skaičių dabar sunku nustatyti,

tačiau, jei po kelis ryšininkus turėjo kiekvienas būrys, tai manytume, jog jų buvo jau ne dešimtys, o keli šimtai.

Apygardos teritorija tęsėsi nuo Baltosio Vokės prie Šalčininkų iki Taujėnų, Pagirių (Ukmergės apskritis), nuo Pravieniškių - Rumšiškių miškų iki Širvintų ir net Molėtų. Žinoma daug faktų apie apygardos partizanų kovos veiksmus Kaune, Nemenčinėje, Švenčionyse. Pagal apygardos vado Jono Misiūno sumanymą, apygardos teritorija turėjo būti dar labiau išplėsta, kad būtų galima pasipriešinti ir reguliariajai armijai.

Žinoma, tokioje plačioje teritorijoje būriai buvo išsidėstę netolygiai. Mūsų nuomone, ne tik miškų masyvai lėmė partizanų būrių dislokacijos vietas - dauguma žmonių norėjo būti netoli gimtųjų vietų, kur geriau pažinojo apylinkes, kur gyveno savi žmonės, galėję net sunkiausiu momentu ateiti į pagalbą ar padėti maistu, kur buvo savi ryšininkai. Jiezno, Kruonio, Kalvių krašto partizanų būriai stengėsi 10 kilometrų spinduliu nevykdyti kovos operacijų ir nebausti valdžiai uoliai tarnaujančių išdavikų, kad neužtrauktų nelaimės juos globojusiems. Į mūšį čia partizanai stodavo tik būtiniausiu atveju.

Pokario metais partizanai nebadavo todėl, kad juos nuoširdžiai rėmė vietos gyventojai, pirmiausia ūkininkai, jų pačių šeimos. Tačiau atėjo didžiųjų trėmimų į Sibirą metas, kai dauguma stipresnių ūkininkų paliko sodybas, jos buvo sunaikintos, išgrobstytos. Pagal kuklius paskaičiavimus, viena ūkininko sodyba 1945 - 1946 metais galėjo išmaitinti 2 - 3 partizanus. Todėl sunkioje būklėje atsidūrė žmonės, ištuštėjus vienkiemiams. Paskui, jau susikūrus kolūkiams, maisto produktai buvo rekvizuojami iš sandėlių, o ir aktyvių pasipriešinimo dalyvių liko daug mažiau.

Tačiau grįžkime kiek atgal.

1941 metais, birželyje, kai sovietų kariuomenė paniškai traukėsi į rytus, jos kelias buvo nuklotas nekaltų žmonių lavonais. Kiekvienas valsčius turėjo savus kankinius, skaičiuojamus dažnai ne vienetais, bet dešimtimis. Tai buvo daugiausia jauni vyrai, niekada nesikišę į politiką ir nukentėję dėl asmeniškumų. Žuvo daug kunigų, bažnyčios patarnautojų ir jų šeimų. Tie, kurie norėjo pabėgti į Rusijos gilumą, sovietinių kareivių pagalba susidorojo su savo priešininkais. „Aktyvistų" tarpe buvo 1941 m. birželio 14 - 15 dienų deportacijų vykdytojai, skundikai. Daug tokių žmonių pasitraukė, tačiau dar daugiau nespėjo, liko ir jautė nuskriaustų žmonių artimųjų neapykantą. Tačiau tie neskubėjo su jais susidoroti (yra kelios išimtys Palomenėje, Rumšiškėse).

Vokiečių okupacijos metais už savo ikikarinę sovietinę veiklą žuvusių buvo nedaug - dešimteriopai mažiau, nei bandė pavaizduoti sovietiniai istorikai, keldami klasių kovos teoriją. Net Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovykloje tokių žmonių kalinimo laikas buvo skaičiuojamas mėnesiais. Čia pragaro mašinos naikino tik žydų tautybės žmones.

Dabar pagal buvusių partizanų liudijimus galima nustatyti vietoves, kur rezistencija veikė aktyviausiai. Iki Rumšiškės - Palemonas - Karmėlava - Jonava, Livintai - Beištrakis - Palomenė, Žasliai - Mikalaučiškės - Stabintiškės, Kaišiadorys - Kaščiukiškės — Kiemeliai, Žiežmariai - Burbiškės - Nemaitonys, Kruonis - Anglininkai - Darsūniškis - Kalviai, Paparčiai - Dainava - Kaugonys, Gegužinė - Zūbiškės, Musninkai - Čiobiškis - Kernavė, Žemaitkiemis, Vievis - Kietaviškės - Semeliškės.

PALEMONO - NEVERONIŲ PARTIZANAI

KO NĖRA ARCHYVUOSE

Jonas Januševičius Palemone gyvena jau nuo 1936 metų. Jam jau 93-eji,tačiau gerai mena pokario įvykius. Dar 1924 metais pradėjo dirbti telefono tinkluose ir pasitraukė iš savo pamėgto užsiėmimo tik 1965 m., išėjęs į pensiją. Pusė Lietuvos jo išvaikščiota, tiesiant telefono linijas.

Prieš karą Palemone gyveno mokytojai Poviliūnas ir Biliūnas, kurie buvo vieni iš 1941 m. sukilimo organizatorių ir tam tikslui sujungė savo krašto vyrus. Dar birželio viduryje jie ėmė ruoštis pasipriešinimui. Ryšių valdyboje dirbęs Juozas Rudokas vyrams pasakė, kad karas tikrai prasidės birželio 23 ar 24 dienomis. Buvo nutarta aktyviausius pasipriešinimo punktus telefonizuoti, o kitus svarbius rusų objektus bandyti palikti be ryšio. Pasisekė atjungti Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovyklą. Šančių kareivinėse Jonas Januševičius rado seną komutatorių. Greitai pasisekė įrengti ir prijungti prie komutatoriaus telefonus „Drobėje", prie Panemunės tilto, 12 kranto gatvėje, „Metale". Tą įsimintiną sekmadienį ryšininkams paskelbė darbo diena, todėl tada įsitikino, kad ryšiai veikė be priekaištų. Jonui Januševičiui davė šautuvą, ir jie grįžo į štabą Palemone, kuris buvo įsikūręs pulkininko Rėklaičio name. Prasidėjo paniškas rusų kareivėlių atsitraukimas, kurio metų buvo nesiskaitoma su civiliais gyventojais. Vietinis aktyvas nurodydavo

Jonas Januševičius

kartais niekuo nekaltus žmones, kuriuos negailestingai naikino. Jiedu su Kaziu Markausku sugavo du bėgančius kariškius ir atvedė į štabą.

Pirmasis vokiečių kareivių būrys apsistojo Neveronyse pas Juršę. Kuopa kareivių dairėsi, kaip geriau įsikurti, kai pranešė, kad nuo Pravieniškių traukia rusų būrys su tanketėmis. Vokiečiai sugulė už kalnelio. Prasidėjo mūšis, kurio metu buvo pamušta viena tanketė ir užmušti keli kareiviai. Žuvo gal penki vokiečiai. Tada paaiškėjo, kad tai buvo tie rusų kareiviai, kurie birželio 26-tą taip negailestingai sušaudė ne tik Pravieniškių stovyklos kalinius, bet ir prižiūrėtojus, jų žmonas bei vaikus, tarnautojus. Tada likęs be ryšio kalėjimo viršininkas Komaras nesiorientavo ir laukė ateinančios valdžios, kad perduotų kalėjimą. Deja, rusai, sušaudę daug nekaltų žmonių, nušovė ir viršininką, beje, rusų armijos kariškį.

Palemono plytinėje buvo įrengta pabėgėlių stovykla. Kadangi Lietuvon rusų karininkai atkeliavo su šeimomis, karui prasidėjus jos irgi traukėsi namo. Išgąsdintos moterys ir alkani vaikai buvo uždaryti plytinės teritorijoje. Dauguma jų išbuvo dar ilgai: moterys buvo verčiamos dirbti, vaikai vargo su jomis.

Jonas Mickevičius, vėliau tapęs partizanų būrio vadu ir turėjęs Žvirblio slapyvardį, buvo kilęs iš Neveronių, ūkininkas. Turėjo 8 ha neblogos žemės. Buvo vedęs kaimynystėje gyvenančią Gurskaitę, Klemenso Gursko (slp. - Riešutas) seserį Eleną. Jonas irgi dalyvavo 1941 metų sukilime, dažniausiai būdavo štabe Palemone. Sumanus ir energingas, jau tada bandė vadovauti savo draugams. Vokiečiams nepripažinus mūsų valdžios, vėl grįžo prie žemės, tačiau apie šiąjo gyvenimo atkarpą žinojo visi. Todėl, bijodamas rusų keršto ir vengdamas mobilizacijos (1944 metais jam buvo 28), Jonas slapstėsi Palemone Šliumbos sodyboje. Daržinėje buvo išsikasęs duobę, ant kurios suvertė šiaudų kūlius. Naktimis iš savo slėptuvės išeidavo ir ieškodavo likimo draugų.

Sužinojęs apie sunkią draugo padėtį, Jonas Januševičius per draugus Miško plukdymo kontoroje gavo pažymą apie tai, kad Jonas Mickevičius dirba prie miško kirtimo Livintuose. Jiedu greitai susitiko. Buvo gal liepos mėnesio pabaiga ar rugpjūčio pradžia. Mickevičius apsidžiaugė draugo paslauga ir greitai iškeliavo į Livintus to miško kirsti. 1944 metų pabaigoje Livintuose jau buvo subūręs gal dešimt jaunų vyrų į būrį ir iš darbo pasitraukė. Partizanauti grįžo į sau geriau pažįstamas vietas.

Šiandien Jonui Januševičiui žinomi Žvirblio partizanai, kovoję sunkiomis sąlygomis šalia Kauno, geležinkeliais bei plentais išraižytose vietovėse:

Klemensas Gurskas - Riešutas,

Grėbliauskas Kazys - Vaidevutis,

Urbonavičius Juozas - Aidas,
Krasauskas Juozas,
Krasauskas Petras,
Simanavičius Juozas - Mažylis,
Ščepkauskas Alfonsas,

Mikalauskas Klemensas iš Apnarų kaimo. Buvo gimęs apie 1918 metus, septynerius metus kalėjo Magadane. Mirė 1966 m.,

Mikalauskas Juozas - Žaibas iš Neveronių kaimo, Nepriklausomybės ir vokiečių okupacijos metais buvo valsčiaus seniūnu,

Svilikas Mykolas - Genys iš Kertupio k.

Grėbliauskas Kazys - Vaidevutis ir Svilikas Mykolas - Genys 1947 metų gruodžio mėnesį slapstėsi pas Žiemų, daržinėje prie Samylų raisto. Kareiviai buvo apsupę apylinkę ir šukavo raistą. Vyrai išbėgo iš kluono ir traukėsi, tačiau buvo nušauti. Sakoma, kad juos išdavė.

Šio krašto partizanas Antanas Obelevičius - Tautginas yra užrašęs tris dešimtis Žvirblio būrio kovotoju ir ryšininkų. Iš jų dar nepaminėti:

Aleksas Vaitkevičius - Vėtra,
Okželaila Bromus - Rytas
Mikalauskas Kazys, Jono - Vėjas,
Čepkauskas Juozas - Katinas (vėliau išdavęs draugus ir perėjęs tarnauti NKVD),
Ilvickas Povilas,
Sinkevičius Kazys - Vėtra,
Jasinauskas Stasys (Zigmas) - Narsutis,
Matakas Stasys,
Jurkevičius Kazys - Dainius,
Jurkevičius Juozas,
Naskauskas Bronius - Lapė,
Survila Justinas - Karklas,
Jakubčionis Aleksas - Žaibas,
Jakubčionis Pranas,
Jakubčionis Jonas - Kirvis,
Davalga Bronius - Alksnis,
Šimonis Marijonas,
Stankutis Pranas - Kirmėlė, Kertupio pradžios mokyklos mokytojas,
Pogodinas Romas - Kupstas,
Prascienius Romas - Perkūnas,
Bekeris Henrikas - Kepalas,
Kuprėnas Pranas,
Kuprėnas Petras,
Astrauskas Aleksas - Meškonis,

Miliauskas Klemensas - Perkūnas,

Gurskienė Veronika - Puriena.

Vėliau partizanų būrio vadu tapo Klemensas Gurskas - Riešutas. Būrys buvo jau sumažėjęs. Teko telkti naujus kovotojus.

1946 metų kovo mėnesį LLA 5-oje Didžiosios Kovos apygardoje įkuriamas 6 batalionas. Jo veikimo teritorija - Kauno apskrities Pažaislio, Palemono, Jonavos, Karmėlavos, Panemunės ir Rumšiškių valsčiai. čia veikė mums žinomi Jono Černiausko - Vaidoto,Vytauto Janavičiaus - Varpo, Jono Ožeraičio - Vaidoto, Jono Mickevičiaus - Žvirblio būriai. Kol buvo tvirtinama bataliono struktūra, Žvirblis gydėsi. Todėl pirmuoju bataliono vadu buvo patvirtintas Klemensas Gurskas - Riešutas. 1946 metų spalio mėnesį Riešuto būryje buvo 7 partizanai.

Agentė „Liolė" NKVD 1947 10 30 pranešė, kad pokalbyje su „bandito" Ožeraičio giminėmis Sidaru ir kt. nustatyta, kad šiuo metu Palemone, Pažaislio valsčiuje, slapstosi Zienius Albinas, Juozo. Sakoma, kad Ožeraitis - Vaidotas iš Perkūno būrio perėjo į Riešuto būrį (LYA, arch. byla 1174), anksčiau vadintas Vaiduokliu.

1949 metais Grabučiškių kaime žuvo vežamas į Sibirą Jurgis Jasilionis, Jokūbo, 68 metų. Jo žūties priežastimi galėjo būti pareiškimas, rašytas LTSR MT pirmininko pavaduotojui Olekai dėl nacionalizuoto turto grąžinimo. Kaišiadorių apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas F. Dastikas pagal savo aktyvo pranešimus 1948 08 27 rašė: „1941 m. jo turtas nacionalizuotas, o ūkis apkarpytas. Jam palikta 20 ha. 1944 - 1947 m. palaikydavo ryšius su vietine „Riešuto" banda. 1947 m. rugsėjo mėnesį sužeistam banditui davė arklį ir jį, organų persekiojamą, išvežė" (kalba netaisyta). Šis prašymas ir buvo susidorojimo su žmogumi pagrindas.

Riešutas žuvo Svilonyse, prie Karmėlavos dar 1947 metų spalio mėnesio 21 dieną. Sakoma, kad susirėmimo metu tądien žuvo 2 partizanai. Apsupti ir sužeisti jie nusišovė.

Po vyro žūties Elenai Mickevičienei mūsų minėto Jono Januševičius pagalba pasisekė pasikeisti pavardę. Kurį laiką ji su šeima gyveno apleistame Grikšelių name Naujasodžio kaime, kuriame smogikai 1948 09 16 sunaikins Vaidoto būrį ir sodybos šeimininkus. MGB dokumentuose Vaidotas vadinamas bataliono vadu.

KAUNO APYLINKĖSE

Gyvenome Vajakiškių kaime, Rumšiškių apylinkėje, tarp Pravienos ir Dienupio. Šeimoje buvome 8 vaikai. Man lyg ir pasisekė, nes 1941 metais pradėjau mokytis Kauno ketvirtoje amatų mokykloje tekintoju. Jau tada supratau, kad tėvynei iškilęs mirtinas pavojus ir stengiausi padėti besipriešinantiems okupacijai.

1944 metų pradžioje su Stasiu Paškevičiumi gavome atsišaukimą, kuriame buvo raginama Lietuvos jaunimą burtis į Lietuvos Laisvės Armiją. Patiko raginimo tekstas: „Lietuvos jaunime, nebūk abejingas šioje situacijoje, nelik apkaltintas istorijos, kad ją nelaimėje palikai likimo valiai, jos likimas jūsų rankose, atiduok jai tą, ką privalai".

Ėmėme organizuotis. Vasario mėnesį per brolį Petrą, kuris mokėsi Vilniuje, užmezgėme ryšį su LLA štabu. Tada grupėje, be mūsų su Stasiu, buvo Aleksas Jakubčionis - Žaibas, Romas Pogodinas - Kupstas, Romas Prascienius - Perkūnas, Tekorius ir Kižys. Turėjome ir veiklos programą-ruoštis ginkluotai kovai prieš esamą ir buvusį ir vėl ateinantį okupantus. Artėjant frontui, gal birželio mėnesį, ryšys su LLA nutrūko.

1944 m. rugsėjo - spalio mėnesiais organizacijos veiklą atgaivinom. į mūsų gretas atėjo Algirdas Lilas - Snaiguolis, Antanas Navickas - Kelmas, Edmundas Kondrackas - Mažiukas, Kazys Alionis - Vėjas, Jurgis Sikadolskis. Jau rugsėjo mėnesį užmezgėme ryšį su LLA atstovu Jonu Misiūnu - Žaliu Velniu, kuris tuo metu vadovavo Didžiosios Kovos rinktinei. Gruodžio mėn. Pašulių kaime mes, gal 20 vyrų, turėjome susitikti su juo.

Tačiau iš pradžių į susitikimą neatėjo štabo pasiuntiniai, paklydę tose apylinkėse. Taip susidarė Žvirblio ir Morkos būriai, kurie priklausė Kariūno kuopai. Aš priklausiau Jono Mickevičiaus - Žvirblio būriui, rinkau Kaune informaciją.

Antanas Obelevičius-Tautginas

Jonavos - Karmėlavos apylinkėse mūsų kovai priešinosi vietiniai rusai. Jie ne tik nepadėjo partizanams, bet ir griebėsi teroro. 1945 metų kovo mėnesį Mikainių kaime buvo išžudyta Ramašauskų šeima, o Kalnėnuose - Naskauskų ir Malinauskų šeimos. Sunku buvo, nes išdavikai buvo susiję su NKVD.

Iš Žvirblio būrio pasišalino E. - Kondrackas - Mažiukas. Man buvo duota užduotis jį surasti, bet su R. Pogodinu, R. Prascieniumi, A. Jakubčionių ir J. Vilčinsku patekome į NKVD rankas. Po 5 mėnesių kankinimo Vilniuje, karinis tribunolas 1945 metų pabaigoje už tėvynės išdavimą nuteisė mane 10 metų lagerio ir dar 5 metus tremties. Buvau tada aštuoniolikos metų amžiaus.

Iš lageriu į Lietuvą grįžau 1954 metu birželio mėnesį. Lageriuose parašiau du romanus ir eilėraščiu rinkinį. Pavyko parsivežti juos į Lietuvą, tačiau Panevėžio saugumas per kratą juos atėmė ir visus metus bandė pasodinti mane už grotų. Bylą nutraukė, tačiau sufabrikavo ir išspausdino „Panevėžio tiesoje" mano „atgailos" straipsnį, kurio niekada nerašiau. Atgimimo laikais išsiaiškinau išdaviką, tačiau savo kūrybos archyvuose jau neradau.

Pasakojo Antanas Obelevičius - Tautginas

VERONIKA

Gimiau 1922 metais Neveronyse. Tėvelis Juozas buvo labai darbštus žmogus, turėjom 20 hektarų geros žemės, laikėm 3 arklius, 4 karves, daug kitų gyvulių. Mama Marija Zeniūtė ilsėtis neturėjo kada, nes ūkis nemažas, o vienas po kito gimėme 13 vaikų: 4 mirė maži, o užaugome Stasys (g. 1915 m.), Alfonsas (g. 1918 m.), Klemensas (g. 1919 m.), Zofija (g. 1920 m.), Stasė (g. 1927 m.), Jadvyga (g. 1930 m.), dvyniai Juozas ir Vytas (g. 1936 m.) ir aš. Namuose visiems darbo neužteko, tai griebėmės įvairaus darbo. Gyvenimo negandos išblaškė visus ne tik po Lietuvą - Stasys pasitraukė į vakarus ir gyvena Klivlende, JAV, Alfonsas pasiekė Angliją ir ten neseniai mirė.

Pradėjau dirbti Palemono plytinėje dar 1940 metais. Darbas jaunai merginai buvo labai sunkus, tačiau nedejavau, nes mūsų šeimoje tai nebuvo priimta. Pinigai rusų okupacijos metu buvo jau pakankamai nuvertėję, tai, galima sakyti, kad ir dirbome pusvelčiui.

1942 metais ištekėjau už Klemenso Gursko, gyvenusio Pabiržės kaime, mūsų kaimynystėje. Klemensas buvo penkeriais metais už mane vyresnis (g. 1917 m.), tačiau jau atitarnavęs Lietuvos kariuomenėje (buvo puskarininkiu), mokęsis Jėzuitų gimnazijoje Kaune. Jo šeima irgi paženklinta nelaimių ženklu: 1941 metais besitraukdami rusai nužudė brolį Alfonsą, Juozas ir Onutė buvo išvežti į Sibirą, o Elena gal 1943 metais tapo būsimo pirmojo mūsų krašte partizanų būrio vado Jono Mickevičiaus - Žvirblio žmona. O aš tai žinau, kokie tai buvo dideli išbandymai jaunai moteriai.

Rusų sugrįžimas 1944 metais iš pradžių mums nelaimių nežadėjo. Klemensas Gurskas dirbo kelių statybos valdyboje, paskui Kauno pašto bagažo skyriuje. Aš tuo metu jau auginau dukrelę Lionę. Nežinau, kokiu keliu būtų pasukęs mūsų likimas, jei ne pikti kaimynai. Jie paskundė šviesesnius žmones tariamu nelojalumu sovietų valdžiai. Taip surinko juos ir uždarė Puzinovų namų rūsyje, kur buvo įsikūrę stribai: buvusį kaimo seniūną vokiečių okupacijos metais Bernardą Mikalauską, jo pavaduotoją Deimantavičių, Stasį Miliauską ir Klemensą. Ėjome teirautis, kuo prasikaltę tie jauni vyrai. Atsakymo negavome, o tik rusiškų keiksmų. Greitai

juos perkėlė į Kauną, o paskui išvežė į Kalvariją. Ten surinko dar daugiau tokiu žmonių, įsodino į prekinį traukinio vagoną ir be teismo bei kaltės vežė į Sibirą. Tačiau Klemensas nebuvo nusiteikęs vykti šiaurėn. Su keliais nelaimės draugais jam pasisekė praardyti vagono grindis, ir prie Mauručiu jie iš kaliniu vagono pabėgo. Kaimynu tarp pabėgusiu nebuvo. Mikalauskas su Deimantavičiumi taip ir žuvo Sibire, o S. Miliauskas po dešimties metų be sveikatos sugrįžo namo.

Taip vieną 1945 metų pavasario dieną Klemensas pasirodė tėvų namuose, kur gyvenau ir aš su dukrele. Supratau, kad jis jau negalės gyventi su šeima, nes rusai jo ieškos, kai apsižiūrės, jog pasmerktųjų vagone nėra.

Taip Klemensas slapstėsi savo sodybos Pabiržės kaime, pirtyje. Slėptuvė buvo paprasta, todėl nepatikima. Ir kai atėjo jo svainis Jonas Mickevičius - Žvirblis su būriu partizanų, jis nedvejodamas išėjo su jais. Sako, tuo metu būrys buvo per didelis, gal 30 - 40 vyrų, todėl pasidalijo į du, iš kurių vienam vadovauti liko Žvirblis, o kitam - Klemensas, pasirinkęs Riešuto slapyvardį. Vyrai džiaugėsi savo naujojo vado veikla, nes tas nebuvo karštakošis, viską darė su galva. Nebuvo bereikalingos rizikos, užjausdavo kiekvieną pavaldinį. Gi Žvirblis, sako, buvo labai griežtas, o kartais net žiaurus.

Veronika Gurskienė

Apie Riešuto būrį netruko sužinoti NKVD. Jie išsiaiškino, kur gyvename mes su dukrele, tai prasidėjo nuolatiniai persekiojimai. Taip ir išėjau per savus, o NKVD sekė mano pėdomis. Labai bijojom, kad neišvežtų į Sibirą, tai vežimo mėnesiais slėpdavomės su trejų metų vaiku miške, miegodamos ant samanų ir po medžiais. Širdį ir dabar skauda, kai pagalvoji, kiek mes su dukrele prisikentėjome per tuos trejus metus. NKVD sekė kiekvieną mūsų žingsnį, todėl sužinodavo, kai mes trumpam grįždavome pas tėvus ar pas gimines Vieškūnuose. Klemensas buvo gal per drąsus, nes dažnai ateidavo pasimatyti pas mus, į kareiviais ir stribais nusėtas apylinkes. Susitikimuose aš jam pranešdavau apylinkių naujienas, kartais perduodavau ir kitas žinutes. O jis mane norėjo apsaugoti nuo didelių nelaimių, nors ir žinojo, kad rusai yra negailestingi. Pamenu,

vieną dieną sėdim su dukrele pas mano tėvus Neveronyse, Klemensas guli daržinėje. Staiga prigužėjo pilnas kiemas stribu, su kulkosvaidžiais. „Nu, banditka, kur tavo vyras?" Ir tąkart jie neįvertino vyro drąsos, neįsivaizdavo, kad pro ju žiedą Klemensas gali ateiti pas savus. Laimei, nieko nekratė, tik mane išsivežė.

Gal keturiolika kartu buvau sulaikyta. Mušė, kankino. Kauno saugume buvo daug žiurkių, kurių aš bijojau. Nei bluosto sudėti nebuvo kada, vos užsimerki, o jos, bjaurybės, lipa per tave. Likęs smirdantis sargybinis lyg ir gerą darbą padarė, leisdamas pagulėti kitur. Susiriečiau kampelyje, o jis mane ne tik sumušė, bet ir dar išprievartavo. Būdavo, paima mane iš namų, kur lieka klykiantis vaikas, vežiojasi po Pašulius, Livintus, ieško partizanų. Grįžtam į stribyną, jie eina ilsėtis, o kiti pripuola mane tardyti su vieninteliu klausimu: „Nu, banditka, kur tavo vyras?" Tai „banditkai" tada buvo dvidešimt treji metai. O įkišti mane į kalėjimą jie nenorėjo dėl to, jog manė susekti pas mane ir dukrelę ateinantį Klemensą.

Iki savo žūties Klemensas du kartus buvo rimtai sužeistas į kojas. Vieną dieną gavau žinią, kad jis sužeistas guli ūkininko sodyboje, kitoje Nemuno pusėje, prie Žiegždrių. Nulekiu, viską pametus, matau, guli Klemensas su sužeista koja ūkininko trobos mansardoje. Tą dieną Palemone buvo balsavimai, tai dar ten pasityčiojo iš manęs, tik aš jau nieko negirdėjau. Pabuvau kurį laiką su juo, gydėme sužeistą koją. Visa laimė, kad komplikacijų nebuvo, tai greitai Klemensas grįžo į būrį.

Kitą kartą gavau žinią, kad sužeistas Klemensas atvežtas pas tetą Veroniką Molienę. Nulekiu ten, matau vyrą vėl su sužeista koja, tik jau daug pavojingiau. Kaimynų mergaitės Adelė ir jos sesutė Kasiliąuskaitės atnešė vaistų, koją sutvarstėme, tačiau Klemensas judėti negalėjo. Kelis kartus buvo atėję stribai. Laimei, kratų nedarė, o tik gąsdino visus. Kai kada Klemensas sugebėdavo nušliaužti į netoliese esantį eglynėlį, kitais atvejais užsimaskuodavo toje mansardoje. Žinoma, rizika buvo didelė: rastų partizaną, tai ne tik namai supleškėtų, bet ir jų šeimininkai iškeliautų į Sibirą. Poteriavom visos susėdę, prašėm Dievo pagalbos. Reikėjo saugotis visų, nes rusai turėjo labai daug agentų, o ir Klemenso kovos draugas Juozas Čepkauskas - Katinas visus išdavė. Gal po poros savaičių Klemensas išjojo nakčia į savo būrį, kuris smarkiai retėjo.

1947 metų spalio 20 dieną Riešutas buvo Svilonių kaime, prie Karmėlavos, pas savo pusbrolį Paškauską. Tą naktį miegojo pas mano pusseserę Tekle Romeikienę. Buvo ten jis su savo geru draugu Jonu Simanavičiumi - Mažyliu. Gal pamatė blogos akys ir pranešė stribams, bet rytą kaime prasidėjo susišaudymas. Jiedu puolė iš trobos ir traukėsi į laukus, kad nepadarytų bėdos saviems. Prie mokyklos, arimuose, Klemensą ir pagavo priešo kulka. Vėl sužeidė kojas. Matydamas, kad negali bėgti ir neišven-

giamai paklius į kareivių rankas, Klemensas Gurskas - Riešutas nusišovė. Tuo metu jis jau buvo bataliono vadas, kur; į šias pareigas dar 1946 metų pavasarį paskyrė pats Žalias Velnias. Kaip žuvo Mažylis, man nežinoma. Man pranešė, kad Riešutas žuvo, vėliau jis kartu su Mažyliu buvo nuvežtas į Jonavą ir įmestas į milicijos sandėliuką. Po atpažinimo dar porą dienų kūnai gulėjo tame sandėliuke, kol stribai sumanė juos užkasti. Buvo Jonavoje turgaus diena. Stribai įsakė Riešuto pusbroliui Paškauskui, atvažiavusiam į tą turgų, vykti kartu. Paėmė partizanų kūnus, įdėjo į vežimą ir nuvežė prie Neries, kur pakrantėje juos užkasė. Paskui toje vietoje įrenginėjo paplūdimį, stumdė smėlį, buvo dideli Neries potvyniai. Sako, žmonės buvo matę to paplūdimio statybos metu iškastas kaukoles, tačiau šiandien niekas nežino, kur jos palaidotos. Jau atgimimo metu giminės bandė ieškoti Riešuto ir Mažylio palaidojimo vietos, tačiau nieko nerado.

Man tuo nelaimės nesibaigė. Buvau persekiojama dar trejus metus, kelis kartus buvau numatyta išvežti šiaurėn, tačiau gelbėjo tai, kad nuo sunkaus gyvenimo sirgau šiltine. Jau stovėjo palangėj stribai su vežimu, bet tėvas jiems pastatė butelį. Tie geria, bet sako tėvui, kad tu labai norėtum, jog nuo šių vaišių kojas pakratytume. Tik žūsit jūs. Ant rankovės dėjo man juodą skudurą ir tyčiojosi iš manęs, kad tapau našle. Tik visi prie mane arčiau prieiti bijojo, kad šiltinė nepersimestų. Taip ir likau Lietuvoje. Kelis kartus buvau varoma į Petrašiūnus, žuvusių partizanų atpažinti. Supratau, kad reikia dingti iš šių kraštų. Po kurio laiko sutikau gerą žmogų Praną Kalakauską ir ryžausi pakeisti pavardę. Apsigyvenome Pilviškiuose, kur 1951 metais susilaukėme dukrelės. Prasidėjo kitas gyvenimo etapas. Tik NKVD nepaliko ramybėje. Mano vyras buvo geležinkelietis, gyvenome valdiškame name. Iki jam vis prikaišiojo, kad su bandito žmona šeimą sukūrė. Vyras šypsodamasis visada atsakydavo, kad Veronika ne tik bandito giminė, bet ir labai graži. Tada turėjau tik 28 metus.

Mūsų šeimą neapleido nelaimės. NKVD labai kankino motiną, nes du jos sūnūs - Stasys ir Alfonsas buvo pasitraukę į vakarus,o ir kiti vaikai buvo neabejingi Lietuvai. Ją gerokai iškankino toks gyvenimas, kad 1951 metais ji mirė. Tėvelis po mamos mirties dar gyveno 20 metų.

Dabar gyvenu pas dukrą Kaune, dažnai susitinkam su tų sunkių dienų liudytojomis ir bendražygėmis Lione, Juozo Urbonavičiaus - Aido iš Neveronių seserimi, Leokadija Zieniūte iš Kertupio. Iki jos sesuo Marytė, gavusi žinią iš Rumšiškių stribo Zigmo Kepežinsko, išgelbėjo Riešuto būrį nuo sunaikinimo. Susitinkame su Elena Vasiliauskaite iš užnemunio, Antanu Obelevičium - Tautginu, Romu Prascienium - Perkūnu, geru žmogumi gydytoju Jonu Venckevičium, kuris pirmasis atskleidė tragedijos Naujasodžio kaime, Grikšelių sodyboje aplinkybes. Dar atgimimo pradžioje sodybos stovėjimo vietoje gydytojo iniciatyva, AB „Litagra" lėšomis,

pastatė metalinį kryžių ir pritvirtino lentelę su žuvusių pavardėmis. Susirenkam, pasikalbam, pasimeldžiam ir prisimenam sunkius, bet prasmingus Lietuvai metus. O aš tada negaliu sulaikyti ašarų...

Pasakojo Veronika Kalakauskienė (Gurskienė) iš Kauno

LIVINTŲ PARTIZANAI

MORKOS BŪRIO ŽŪTIS

Miškingos Livintų - Beištrakio - Pašulių apylinkės subūrė organizuotai kovai prieš pavergėjus šimtus kovotojų. Čia veikė net keli būriai (mums žinomi keturi). „A" rinktinės štabo viršininkas B. Steponavičius - Milžinas, kiti liudininkai yra nurodę, kad pirmasis kovai yra subūręs tuos, kurie nėjo tarnauti į okupacinę armiją ar norėjo ginklu priešintis sovietinei armijai, buvo R Petkevičius - Kariūnas. 1944 metų rudenį jis jau vadovavo apie 60 partizanų būriui, kuris neturėjo pastovios buveinės, o bazavosi didesniuose miškuose.

Petkevičius Pranas, Miko kilęs iš Klevų (Būdos) kaimo Palomenės parapijoje. Gimęs 1919 metais. Tėvai - mažažemiai valstiečiai. Vyresnieji broliai Pranas ir Bernardas buvo savanoriais dar 1919 m. kovose už Nepriklausomybę. Gavę žemės, ją dirbo. Brolis Kazimieras 1945 06 28 išvežtas į Sibirą. Pranas buvo jauniausias šeimoje, viengungis, žemdirbys, laisvesniu laiku uždarbiaudavo miško darbuose. Šeima dora, darbšti ir religinga - taip dar ir dabar juos prisimena tų apylinkių žmonės.

Vėliau, dar padaugėjus kovotojų, buvo suformuotas Milžino būrys, tada Kariūnas tapo kuopos vadu. Buvo drąsus, smarkus, atviraširdis ir sumanus vadovas. Kovines operacijas vykdė kruopščiai išanalizavęs situaciją, vengė bereikalingų išpuolių. Gal todėl juo visiškai pasitikėjo Didžiosios Kovos apygardos vadas Žalias Velnias.

Livintų - Beištrakio apylinkių miškai buvo parankūs partizanams, tačiau turėjo ir vieną didelį trūkumą - driekėsi geležinkelio trikampyje: Kaišiadorys - Kaunas, Kaišiadorys - Jonava. Didžiųjų ofenzyvų metu, kuriose ir žuvo daugelis šių apylinkių partizanų, čia vagonais buvo atvežami kareiviai iš reguliariosios sovietų armijos, skaičiuojami jau ne šimtais, bet tūkstančiais, kad išnaršytų kiekvieną miško kvartalą. Čia važinėjo šarvuočiai ir klimpo artilerija. Gal todėl Livintų - Beištrakio kovotojų istorijoje daug tragiškų įvykių

1945 metųbalandžio pradžioje Guronių k., pas Kardono (taip vadinosi eiguva, kurioje buvo keletas valdiškų namelių) eigulį Aleksą Alionį, Jono (slapyvardis Šaulys) svečiavosi vienuolika partizanų. Pats eigulys irgi

buvo partizanas, tačiau dirbo ir valdišką darbą. Sodyba atokioje vietoje, žmonės patikimi, todėl partizanai jautėsi saugiai.

Trys broliai Zdanevičiai: Pranas - Burokas gim. 1921 m., Andrius - Morka, gim. 1919 m., Ignas - Serbentą,s gim. 1925 m. gruodžio mėn., buvo kilę iš Guronių kaimo. Ryžtingi, gal net kiek gruboki santykiuose su vietos gyventojais, nes buvo dirbę prižiūrėtojais Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovykloje, ir čia norėjo kariškos drausmės. Andrius buvo būrio vadu, todėl ir būrys turėjo Morkos vardą. Paškauskas Vincas, Jono - Liepinis iš Paliepiu kaimo, Justinas Janonis iš Kaspariškių, pravieniškietis Aleksas Ambrazevičius - Šaulys, Andrius Gerunaitis iš Beištrakio. Vienuolikos būryje buvo du Miežonių kaimo vaikinukai - Galinis Kazys, Domazo - Liepa ir aštuoniolikmetis gimnazistas Laurušonis Algirdas, Petro - Miežis, į būrį atėjęs tik tos tragiškos dienos išvakarėse. Jonas Matikas.

Dvyliktuoju kovotoju, tų įvykių liudininko A. Obelevičiaus teigimu buvo Verbickas Aleksandras, Prano - Berželis iš Miežonių kaimo. TU kautynių metų jam buvo 25 metai.

Andrius Zdanevičius-Morka

Sako, kad juos išdavė Dominas Juršė iš Pravieniškių. Vaikščiojo per žmones ir atsargiai jų klausinėjo, kas ką matė, kas ką girdėjo.

Balandžio 12-tą, ketvirtadienį, eigulys Aleksas Alionis parbėgo iš miško ir pasakė kovotojams, kad visur pilna kareivių. Tada sodybą paliko eigulio žmona su dukrele. Kol vyrai svarstė kur bėgti, NKVD kareiviai jau pasirodė pamiškėje. Vyrai puolė prie durų, langų. Keli partizanai sukniubo nuo užpuolikų kulkų, tačiau kitiems pavyko įsitvirtinti kieme. Pabandė prasiveržti pro žiedą tada, kai pamatė, kad priešintis beviltiška: iš lavonais nusėtos pamiškės veržėsi nauji būriai kareivių. Bėgimui pasirinko blogą kryptį: puolė bėgti link Beištrakio. Namas sudrebėjo nuo granatų, tačiau ten jau nieko nebuvo. Teko gintis kieme. Jauniausią Zdanevičių, Igną enkavedistai rado nusišovusį, Andrius sužeistas susisprogdino granata, o Pranas kovojo iki galo. Jam liko du šoviniai, iš jų vienas dar buvo skirtas užpuolikui, kitu nusišovė pats. Užėmę sodybą, kareiviai iš įniršio dar spardė Prano lavoną, palydėdami savo pyktį keiksmažodžiais.

Tris kilometrus iki Beištrakio arkliai traukė užkabintus už kojų partizanų lavonus. Prie Bankausko sodybos kareiviai juos sumetė į duobę su vandeniu, prieš tai klausinėję, ar kas nors jų nepažįsta. Vietos gyventojai neišdavė nei vieno iš kovotojų giminių. Čia pat be dvasios stovėjo ir trijų brolių Zdanevičių Motina, žvelgė į subjaurotus lavonus. Nesukliko, neišsidavė, o tik nuėjusi gerą kilometrą sukniubo į šaltus arimus. Viešpatie, būk pagarbintas, davęs tokią tvirtybę lietuvei Motinai!

Sovietinės kariuomenės pulkininkas, surinkęs kaimo gyventojus, aiškino jiems, kad kvailystė priešintis tokiai jų jėgai, užkariavusiai visą Europą. Šios kovos baigtis aiški.

Pagerbti žuvusius susirinko ne tik aplinkinių kaimų žmonės, bet ir netoliese veikę partizanai. Dabar vietos žmonės sako - jų buvo arti dviejų šimtų. Mes žinome, kad laidotuvėse dalyvavo Juodosios Kaukės — Antano Galinio, Meškos - Romualdo Randžio, Kirvio - Antano Taparausko būriai. Jonas Tomkus ir Kazys Zdanevičius slapta sukalė vienuolika karstų. Ir dabar dar Pašulių kapinėse stropiai prižiūrimi dvylikos partizanų kapai, nors kalbama, kad Andrių Gerunaitį šeima palaidojo atskirai, išvogusi jo lavoną kiek anksčiau.

Jonas Matikas

Šiandien Pranas Alionis teigia, kad sovietiniai kareiviai suskaičiavę 98 nukautus savo draugus, Elenos Zdanevičiūtės atmintyje išlikusi 50 kareivių žūtis.

Apie P. Petkevičiaus - Kariūno, A. Taparausko - Kirvio ir Jono Čiurinsko - Pelėno žuvimo aplinkybes Mackūnų miške prie Livintų vietiniai gyventojai viską mena. Minimas šios tragedijos kaltininkas Nevedomskas iš Prazariškių kaimo, tačiau, kitų nuomone, išdaviku galėjęs būti Juozas Staniūnas - Juodiškių apylinkės pirmininkas. Jo juodi darbai žinomi dažnam to krašto gyventojui.

1945 metų lapkričio mėnesį Didžiosios Kovos apygardos štabas įsikūrė Livintų miške. Tada Vilionių dvare partizanai rekvizavo arklius, karves, suvestas iš ūkių, kurių savininkai buvo išvežti į Sibirą. Pasnigo,

todėl nebuvo sunku kareiviams surasti jų pėdsakus į stovyklą, kuri buvo įkurta prie Livintų upelio.

Kaišiadorių NKVD dalinys ruošėsi Žalio Velnio štabo puolimui. Jų žiniomis ten galėjo būti arti šimto partizanų, todėl buvo bandoma ieškoti pagalbos iš grįžtančios armijos. Kareiviai, jau primiršę Berlyno šturmą, nenorėjo žūti nežinomoje žemėje, todėl tik lapkričio 19 dieną štabo puolimas prasidėjo. Vis dėlto nesėkmingai, nes Žalias Velnias jau buvo pasitraukęs, o likę nedaug partizanų. P. Petkevičiaus - Kariūno kovotojai dar nebuvo spėję palikti pavojingų vietovių, tačiau nesunkiai išvengė susidūrimo. Įteigiama, kad Kariūnas liko pridengti besitraukiančius, tačiau krito nuo enkavedisto kulkos. Vienintelis iš viso partizanų būrio.

Antano Taparausko - Kirvio būrį tuo metu sudarė septyni kovotojai: Jonas Čiurinskas - Pelėnas, Juozas Čiurinskas - Puntukas, Vincas Drulia, Jokūbas Sidaras - Tarzanas iš Livintų, Pranas Ciurinskas iš Medinų kaimo, Kazys Leikauskas - Samanis iš Medinų kaimo.

Bunkeris buvo įrengtas Mackūnų miške, tačiau neužbaigtu priekiu. Tą rytą Čiurinskas buvo išėjęs iš bunkerio, todėl, galimas dalykas, kad kareiviai pagal jo pėdas ir rado bunkerį. Kita vertus, apie išdavystę galvojama todėl, kad labai jau tiesiai link bunkerio ėjo kareiviai, sustojo nepavojingame jiems atstume.

Tą rytą partizanai išgirdo prie upelio šaudant - tai kareiviai užpuolė tariamą Žalio Velnio štabą. Vincas Drulia patarė trauktis, tačiau Kirvis nesutiko sakydamas, kad iššaudys juos kaip zuikius, nes nežinoma situacija. Po kiek laiko šaudymas priartėjo. Prisileidę kareivius arčiau, partizanai paleido serijas iš automatų. Kareiviai atidengė pragarišką ugnį gal kiek iš nevilties dėl patirtos nesėkmės puolant štabą. Pirmas žuvo vadas Kirvis, šaudęs iš automato. Joną prie bunkerio sužeidė į ranką. Tada nutarė visi trauktis. Vincas, Juozas, Jokūbas ir Pranas atsišaudydami bėgo link Baurų. P. Čiurinskas turėjo lengvą vokišką kulkosvaidį, kiti - automatus, tad privertė kareivius sugulti. Nubėgo vyrai iki kvartalinės linijos, čia sumėtė pėdsakus ir dingo persekiotojams iš akių.

Antanas Taparauskas-Kirvis

Tačiau Jonas Čiurinskas ir Kazys Leikauskas pasuko kita kryptimi, kur jų laukė kareiviu pasalos. Joną rado negyvą išvartoje prie Mackūnų kaimo. Kareiviai spygliuota viela surišo lavonams rankas, pervėrė kartis, kad lengviau būtų nešti. Atvežė į Kaišiadoris ir numetė į aikštę.

Magdalena Taparauskaitė, Antano sesuo, turėjo tik šešiolika metų, tačiau padėjo partizanams. Tada miške ji ganė gyvulius, tai sutarta daina pranešdavo jiems apie pasirodžiusius žmones. Ją brolis taip ir pavadino - Daina.

Likę gyvi vyrai pakriko. Slapstėsi, kur tik išmanė. Vincas Drulia pasiekė net Žemaitiją, tačiau kalėjimo ir ilgų katorgos metų neišvengė.

Mažiau žinome apie Jono Mickevičiaus - Žvirblio būrio kovas 1945 metais. Būrys dalyvavo 1945 metų balandžio 12 dienos mūšyje su NKVD kariuomene, kur žuvo Morkos partizanai, o vėliau pasitraukė link Jonavos.

Atskirą puslapį šioje partizaninėje kovoje įrašė Juodos Kaukės - Antano Galinio vyrai, kurių keletas buvo iš Miežonių kaimo, tarp jų ir vadas bei jo jaunesnysis brolis Vabalas (Stasys Galinis, Andriaus, gimęs 1912 01 28, gyvena Vilniuje).

1944 metų rudenį būryje buvo apie 12 partizanų. Iš pradžių laikėsi netoli Miežonių, tačiau vėliau būti vienoje vietoje tapo pavojinga. Tad vyrai keliavo iš vietos į vietą. Žiemos mėnesiais glausdavosi prie ūkininkų. Didesnių susirėmimų su kareiviais vengė.

Stasys Galinis 1944 metais gyveno Peliūnų kaime, prie dabartinių Elektrėnų, buvo vedęs, augino sūnų. Gavęs šaukimą, į sovietinę armiją eiti nesiruošė. Tą dieną, kai kareiviai pagavo, talkininkavo pas kaimyną Dzimidavičių - vežė rąstus. Vis dėlto pavyko pasprukti ir išvengti mirties nuo besivejančių kareivių, pilančių iš automatų į beginklį žmogų. Tada jau liko vienas kelias - pas brolį.

Taip jau 1945 metų pabaigoje ginkluotas ir organizuotas partizaninis pasipriešinimas Livintų - Pašulių - Beištrakio apylinkėse buvo palaužtas. Tačiau kaip tik šiose apylinkėse dar ilgai klajojo pavieniai partizanai. Jau 1954 metais KGB kareiviai susekė paskutinį Kaišiadorių krašto partizaną Vincą Čiurinksą - Šermukšnį iš Dubių kaimo, Žaslių valsčiaus. Kadangi jau seniai Maskvos valdžiai pranešta, kad su partizanais Lietuvoje jau susidorota, Vincą slapta nuteisia, išsiunčia į Intos lagerį ir išlaiko iki pat 1958 metų.

* * *

O štai kaip Morkos būrio žūtį aprašo partizanas A. Obelevičius - Tautginas Kaišiadorių raj. laikraštyje.

„Kaišiadorių, Ukmergės, Trakų, Utenos rajonuose, susitelkus skaitlingiems ir gerai organizuotiems Didžiosios Kovos rinktinės partizanų bū-

riams, 1945 metų pavasarį iš Vakarų fronto jų sunaikinimui ir išblaškymui į Lietuvą buvo permestos 3 divizijos ir NKVD kariuomenės daliniai. Kadangi J. Misiūno - Žalio Velnio vadovaujama Didžiosios Kovos rinktinė veikė tarp Vilniaus ir Kauno arba beveik šių didelių miestų prieigose, baudėjų kariuomenė visų pirma buvo mesta prieš ją. 1945 m. balandžio 8 d. kariuomenė ėmė pagal Nerį supti miškų masyvus nuo Kauno ir Jonavos, o taip pat nuo Vilniaus ir Čiobiškio. Nuo Kertupio miško keliu link Pravieniškių pajudėjo tanketės, bet užšoko ant vokiečių paliktų minų. Nepraėjus tanketėms (kiti miško keliai buvo užblokuoti išvirtusiais medžiais), kareiviai miškų šukavimui geležinkeliu buvo vežami į Pravieniškes.

Tuo metu prie Guronių ir Pašulių miške bazavosi Morkos 12 ir Žvirblio 25 partizanų būriai. Ryšininkui Zabarauskui pranešus apie gresiantį pavojų ir kariuomenės judėjimą, Morkos vyrai juokaudami numojo ranka: „Skeltanagiai nemoka vaikščioti miške - kanopas atsilaužys". Kovingai nusiteikę vyrai nė nejautė, kad iš vakaro būryje apsilankęs šnipas, enkavedistams tiksliai nupasakojo būrių stovyklavietę, žmonių skaičių, ginkluotę.

1945 metų pavasaris atgijo ramiai, be didelių oro permainų. Tingiai savo amžiną dainą ošė Pravieniškių miškas, tik į senų medžių kalbą kartais įsiterpdavo toli sukranksėjęs juodvarnis, į seną stuobrį pastuksenęs genys ar sučepsenęs kryžiasnapis.

Tą ankstyvą balandžio 12-osios rytą tylą staiga perplėšė pragariškas kulkosvaidžių ir automatų tratėjimas, granatų sprogimai, keiksmai ir šūksmai „ura!" Tai kariškiai puolė Guronių kaime prie eigulio sodybos atėjusius praustis partizanus. Prieš tai enkavedistai vietoje nušovė sodybos šeimininką Aleksą Alionį. Spėjęs sušukti „Jėzau Marija", aukštelninkas nuvirto atmerktomis akimis žiūrėdamas į dangų, lyg sakydamas: „Iš manęs, atėjūne, atėmei gyvybę, bet šito - niekada". Žmona klykdama su maža dukrele išbėgo į kitą kaimą.

Antras eigulys - Zabarauskas paklupdytas laukė savo eilės ir, susiėmęs rankomis galvą, balsu meldėsi. Senyvo amžiaus karininkas sušuko „Otstavitj". Priėjęs čiupo už parankės, pakėlė ir įsakė niekur neiti.

Atokiau buvęs Žvirblio (Jono Mickevičiaus) būrys į puolančius enkavedistus atidengė ugnį ir ėmė trauktis gilyn į mišką Užusalių link. Jam pavyko ištrūkti iš apsupties žiedo be didesnių nuostolių.

Tačiau Morkos būrys nesiveržė išeiti iš apsupties. Vadas Andrius Zdanevičius davė įsakymą užimti žiedinę gynybą, maskuotis už medžių, krūmų ir stoti į mūšį. Nuo netikėto atkirčio priešas ne tik sutriko, bet ir pakriko. Karininkai gerokai pasidarbavo, kol, pergrupavę savo jėgas, vėl puolė atakon. Bet partizanai nepasimetė, ramiai atmušinėjo karininkų

atakas. Taikliai, iš už šimtamečių eglių pasiųsta ugnis, skynė užpuolikus vieną po kito. Atsirado sužeistų, kurie, bjauriai keikdamiesi ir grūmodami šliaužė atgal, o kiti amžiams liko gulėti pasliki net nežinodami už ką.

Staiga šalia būrio vado bumbtelėjo žvynuota granata. Bet Berželis (Aleksandras Verbickas), akimirksniu čiupęs ją, grąžino ten, iš kur atskrido. Kurtinantis sprogimas ir kartu su samanų kuokštais ant pušies šakų suplevėsavo pilkos milinės skudurai.

Aprimus šaudymui, pusiau rusiškai, pusiau lietuviškai pasigirdo šaukiant: „Pasiduokite! Jūs apsupti keliais žiedais! Visi žūsite. Nelaimėsite!" Būrio vadas, atsakydamas į ultimatumą, atsišaukė: „Mums mirtis nebaisi! Baisesnė nelaisvė! Mes kovojam ir žūstam už Lietuvą, o jūs už ką!?"

Vėl atakos, vėl žuvusieji ir sužeistieji. Žiede atsidūrę partizanai nesitraukia nė per žingsnį.

Įdienojus mūšis aprimo. Likusiems gyviems vado įsakymas: „Po vieną šovinį ar granatą pasilikit sau!"

- Aš jau nieko neturiu! - sušuko Miežis (Algirdas Laurušonis). Jam kažkas numetė granatą. Kairėje rankoje laikydamas granatą, Miežis drebančia dešine žegnojasi. Sprogdinosi galvą, o sužeidė šoną. \ maldavimą „Padėkite greičiau numirti" atsiliepė draugas. Ant samanų be gyvybės žymių guli juodaplaukis garbanius. Tai aštuoniolikmetis iš Kaišiadorių į būrį atėjęs gimnazistas.

Keliems likusiems gyviems partizanams nuo atkaklių ir aiškiai nelygių kautynių pajuodęs vadas pavargusiu balsu pasakė: „Brangūs kovos broliai, išsigelbėjimo nėra, bet ir gyviems pasiduoti negalima. Atleisk, Viešpatie, mūsų kaltes. Iki pasimatymo aname pasaulyje. Tėvyne, neužmiršk mūsų!" Staiga vado rankoje sublizgėjo granata. Vadas lėtais žingsniais pasitraukė už eglės ir nusišaudamas juo pasekė Serbentas (Ignas Zdanevičius). O Kazys Galinis, žiūrėdamas į Buroką (Praną Zdanevičių), vos girdimai ištarė: „Aš negaliu - padėk man".

Taip vienas po kito krito partizanai.

Enkavedistai, matydami, kad partizanai neatsišaudo, glaudžiai žiedu atsargiai ėmė slinkti į miško tankynę, kurioje tarp tuščių šovinių gilzių, su ginklu rankoje ant kruvinų samanų stingo drąsių vyrų kūnai. Atokiau pakrūmėje aukštielninkas gulėjo Burokas. Į drąsiai žengiančius enkavedistus staiga pliūptelėjo automato serija ir vienišas pistoleto šūvis nutraukė paskutinio partizano gyvybės siūlą.

Surankioję partizanų kūnus, enkavedistai, virvėmis parišę už kojų, arkliais išvilko į pamiškę ir sumetę į vežimus atvežė į Kieliškių pradinės mokyklos kiemą. Numetė jau basus, nurengtus, kruvinus, užraitotais ant galvų marškiniais.

Vieną peršautą ir kontūzytą partizaną enkavedistai nutempė į kluoną ir ten per visą naktį kankino. Tai buvo Jurginis (Justinas Janonis). Rytą pusnuogį, perpjautu pilvu, mėlyną nuo mušimo ir kruviną nuo durtuvo rėžiu, kaip pagalį numetė prie draugų lavonų.

Tą pačią dieną išvaryti su pastotėmis valstiečiai iš miško prie sunkvežimių vežiojo svetimoj žemėj be reikalo ir garbės žuvusius kareivius. Mačiusieji pasakojo, kad Morkos būrį apsupusių enkavedistų nuostoliai buvo kelis kartus didesni.

Pašulių miško kapinaitės amžiams priglaudė dvylika paprastų kaimo vyrų. Jų narsa, pasiaukojimas ir didvyriškumas prilygo Graikijos spartakiečiams, Lietuvos Pilėnams.

Laisvės medis - krauju laistomas."

IŠ ARCHYVŲ...

Šiame krašte buvo bene didžiausi miškų masyvai. Reikalą tik kiek „gadino" einantis geležinkelis į Jonavą ir Kaišiadoris. Tačiau čia dažnai atklysdavo partizanai ir iš kitų vietovių, jei reikėdavo palikti savo gimtas vietas.

1945 m. rugsėjo 4 d., auštant, kareiviai pagal tikslias agentų žinias atvyko į Beištrakio mišką. Buvo nušautas tik vienas vietinis partizanas Stasys Drulia (g. 1914 m.), tačiau prie jo rasta rašomoji mašinėlė ir šūsnis antisovietinių lapelių. O jau rugsėjo 15 d. kariuomenė aptiko 18 partizanų būrį. įvyko atkaklus mūšis, kurio metu žuvo Stasys Vinickas - Raistas (g. 1917 m.), buvęs Meškos būrio vado pavaduotoju ir Jonas Blaževičius - Štrilinkas iš Pyplių. Gavę pastiprinimą, kareiviai ilgai persekiojo partizanus ir Praną Steponavičių - Laimutį, Zigmą Leikauską - Kurapką, Albiną Čėsną - Jaunutį, Kazį Kurnaitį paėmė gyvus.

1946 m. gegužės 21 d. Kaišiadorių stribai „medžiojo" Beištrakio kaime. Krūmyne pastebėjo įtartiną žmogų, kurį nušovė. Paaiškėjo, kad tai buvo partizanas Henrikas Vėželis, partizanų siųstas dirbti milicininku. Tai paaiškėjus, pasitraukęs į mišką. Liepos 19 d. agentams pranešus kareiviai tarp Būdos ir Livintų aptiko partizanų stovyklavietę. Puolimo metu, jų nelaimei, ten buvo partizanai. Per susišaudymą žuvo 4 vyrai, iš kurių atpažintas vienas - Kazys Miklulis iš Prazariškių (g. 1924 m.). Stovyklavietėje rasta drabužių ir maisto produktų, o mūšio metu žuvo rusų karininkas.

Šios gausybės stribų ir kareivių dar neužteko medžioti žmones. 1948 m. rugpjūčio 5 d. Klevų kaime kovai prieš partizanus suorganizuotas vietinių rusų tautybės partizanų - smogikų būrys.

1946 metų viduryje, kuris buvo pats kritiškiausias Didžiosios Kovos apygardai, šiuose miškuose, nuklysdamas į Strošiūnus ir Šilonis, veikė Bernardo Steponavičiaus - Milžino trisdešimties vyrų būrys.

KAIŠIADORIŲ PARTIZANAI

KALNIŠKIŲ KAIMO AUKOS

Esu jau pensininkė, buvusiame Eksperimentiniame ūkyje pradirbau trisdešimt metų: buvau veršelių augintoja, melžėja. Dirbau dorai, sąžiningai, tik mano širdis nešioja gilią žaizdą. Išdraskė, išniekino buvusi santvarka ne tik mūsų šeimą. Šimtai mirė iš bado šaltoje Rusijoje ar bevežami ten gyvuliniuose vagonuose. Dabar dar mus bando gąsdinti, kad prarasime jau sukurtą gerovę, kad tapsime vėl samdiniais. Tuščios kalbos.

Mūsų šeima gyveno Kalniškių kaime. Tėvai augino keturis vaikus: aš -jauniausia, vidutinioji sesuo Ona, brolis Leonas, gimęs 1927 m., ir vyresnysis Motiejus, 1944 metais turėjęs dvidešimt vienerius. Ne jo kaltė, kad turėjo eiti į kariuomenę ir mirti už tūkstančių kilometrų nuo tėvynės. Nepanorėjo, nepakluso.

1944 metų pabaigoje ar pačioje 1945 pradžioje juos, mūsų kaimo berniokus, traukinys vežė į vakarus, į sovietinę kariuomenę. Motiejus kartu su Zigmu Žičiumi, Jeronimu Kasperavičiumi iš ešalono pabėgo. Kurį laiką slapstėsi namuose, tačiau tai buvo labai pavojinga. Ir jiems paties, ir jų šeimoms. Todėl nuėjo į Šarūno būrį, paskui perėjo Milžino globon.

Mano brolis Motiejus buvo geros širdies žmogus. Iki to jis dirbo lentpjūvėj, gaisrinėj, tėvo žemę. Niekas nė vieno blogo žodžio apie jį pasakyt negalėjo. Ir staiga - banditas! Už tai, kad mylėjo savo tėvynę Lietuvą.

Kiek man žinoma, jis draugavo su Z. Žičiumi, M. Butkevičiumi. Retkarčiais pareidavo namo, nors bijojo. Juos gaudė lyg pasiutusius žvėris su tanketėmis, nuogais durtuvais. Ištisos rusiškos divizijos. 1947 metais juos išblaškė. Tada jie gavo dokumentus gyventi legaliai. Motiejus tais metais išvažiavo į Vilnių gyveno pas žmogų. Gal juos ten kas išdavė, kad parbėgo namo be ginklų su Kasperavičiumi. Rečionyse pas Pilkį paprašė pasimatyti su mama. Sunkus buvo pokalbis, kurio pabaigoje Motiejus mamai padeklamavo:

Nelauk, nelauk, sena močiute,
Sūnelis nebegrįš.
Klausyk, ką tau raiba gegutė
Atskridus pasakys.

Mama buvo labai ligota, todėl ir dabar nesuprantu, kaip ji galėjo pergyventi tokį susitikimą, kaip neplyšo jai širdis, žiūrint į sūnaus pasiryžimą geriau mirti už Lietuvą, negu nusižeminti okupantams.

Juos apsupo stribai ir KNVD kareiviai. Bėgo. Motiejų nušovė, o J. Kasperavičių paėmė gyvą. Brolį užkasė skardyje prie pieninės. Už kumpį ir naminę degtinę stribai leido brolio kūną išsikasti ir palaidoti Navasodų kapinėse. Stribai Kudrešovai matė kasant, bet nieko nesakė, o po poros

dienų NKVD papulkininkis Antonovas atėjo pas mus ir pasakė: „Tai parsivežei sūnų? Tegu guli".

Tėvą ir ligotą mamą išvežė į Sibirą 1948 metais gegužės 22 dieną. Aš tuo metu namuose nebuvau. Grįždama pamačiau svetimus žmones, išgirdau verksmą. Praveriu namo duris - stovi tėvas, mama tada nevaikščiojo. Pamatę mane, labai išsigando. Staiga išgirstu mamos žodžius:

- Vaikeli, atėjai duonos pasiskolinti? Eik, eik neturim mes duonos. Eik ir pasakyk, kad neturim.

Su ašaromis akyse išėjau iš savo gimtųjų namų, supratusi, kad tai atsisveikinimas su tėvais.

Mama mirė pakeliui į tremties vietą, Čeliabinske. Jos palaidojimo vieta nežinoma. Tėvas nuvažiavo vienas, iškentė didžiausius vargus. 1956 metais grįžo į Lietuvą, tačiau pagyveno čia tik keturis mėnesius. Ir mirė, pamatęs tėviškę.

Išvežus tėvus, viską konfiskavo, išvežė, išgrobstė. Žemę perdavė „Zagotzerno" įstaigai. O likusioje sodyboje bandžiau įsikurti aš. Sapryko iš rajono leido apsigyventi, nors tokios teisės ir neturėjau. O L. Bulbovas apie tai sužinojęs, pakėlė triukšmą, pranešė prokurorui.

Metai neužgydė mano širdies žaizdų. Aš atleidau tėvų ir brolio kankintojams. Tegu jiems atleidžia ir Dievas.

Ir noriu, kad Lietuva būtų laisva.

Pasakojo Kazė Butkevičiūtė iš Gudzenkos k.

IŠ ARCHYVŲ...

1945 m. spalio pradžioje legalizavosi 13 Kaišiadorių valsčiaus partizanų. Artėjo sunki žiema, todėl vyrus baugino dažni stribų ir kareivių siautėjimai. Spalio 10 d. Gerų Vakarų kaime suimamas partizanas Juozas Lukoševičius - Klevas ir jo tėvas. O po dviejų dienų Gudzenkos kaime, savo sodybos svirne įrengtame bunkeryje rasti broliai Šimoniai - Kazys ir Pranas.

1946 metų liepos 31 d. Strošiūnų - Vladikiškių miške keturi partizanai pakliuvo į pasalą. Visi jie žuvo ir buvo atpažinti. Tai Jurgis Grigaliūnas - Naras iš Kiemelių k., kuopos vadas, g. 1924 m., Adomas Ramantauskas - Obuolys iš Kietaviškių, Jeronimas Naudžiūnas iš Naujos Slabados k. Žiežmarių valsčiaus ir Jonas Jacinevičius iš Kiemelių.

1947 metų kovo mėn. pabaigoje rasti 5 mašinėle spausdinti atsišaukimai Kaišiadorių gimnazijoje. Įtarta, kad tai gimnazistų darbas, todėl pasitelkiama plati agentūra. Birželio 12 d. išaiškėja, kad tai atliko gimnazistai Vytautas Čiurinskas, Edvardas Pundzevičius, Aldona Masalskaitė, apskrities vykdomojo komiteto apskaitininke Jadvyga Leščinskaitė bei kultūros skyriaus vedėjas Albinas Malašauskas. Surezgiama didelė byla

Jeronimas Kasperavičius, Zigmas Žičius ir Motiejus Butkevičius

su plačiu sekimu ir jaunu žmonių verbavimu. „Kaltininkai" nubaudžiami įkalinimais ir trėmimais. Vienas iš jų - Edvardas Pundzevičius po lageriu sugrįš į Lietuvą ir ilgą laiką gyvens Garliavoje, bus mokytoju ir vertėju. Išgarsėjo kaip poliglotas, mokėjęs ar ne 12 kalbu. Atgimimo pradžioje mirė toje pačioje Garliavoje.

1946 metu vasarą pranešama, kad Kazys Leikauskas - Samanis iš Medinų k. su padirbtais dokumentais nuo birželio mėn. gyvena Vilniuje (suimtas 1948 11 05).

1947 11 21 agentas „Žemietis" pranešė, kad kitą dieną į Rečionis atvyks partizanai Pavasaris, Kirstukas ir Perkūnas rinkti iš gyventojų būriui pinigų. Kareiviai pradėjo sekti. Ir štai 1947 11 24 pas Rečionyse gyvenančius Pilkius buvo apsupti du partizanai. Vienas jų žuvo. Rastas pasas, išduotas Vilniaus 1-ame milicijos skyriuje bylojo, kad tai Paškauskas Pranas, Motiejaus. Pas žuvusį buvo pažyma apie atleidimą nuo karinės tarnybos, Vilniaus žemės ūkio technikumo pažyma apie darbą ir profsąjungos bilietas. Tačiau tarp šių padirbtų dokumentų rastas ir 1947 11 16 išrašytas rinktinės vado Uosio raštelis, kad gavo iš pareiškėjo 700 rublių. Greitai KGB nustatė, kad tai Motiejus Butkus (Butkevičius) - Kirstukas iš Kalniškių kaimo. Likęs gyvas partizanas - kuopos vadas Jeronimas Kasperavičius - Pavasaris iš Kalniškių turėjo panašius dokumentus Žvirblio Jeronimo vardu. Sakoma, kad jie dirbo Vilniuje ir labai dažnai atvažiuodavo į Kaišiadoris partizaninei veiklai vykdyti. Pavasaris buvo nuteistas ilgus metus kalėti ir mirė lageryje.

1948 metais išaiškinama ryšininkė Kartunavičiūtė Janė, Antano — Nasturta iš Vitautonių k. Žiežmarių valsč. Paaiškėja, kad ji dirba Kaišiadorių draudimo inspekcijos sekretore mašininke.

Jau 1953 metų sausio 18 d. Kaišiadoryse suimamas Vaclovas Sipaila. KGB nustatė, kad jis yra kilęs iš Molupio k. Marijampolės apskrities ir dar 1945 metais už ryšius su partizanais buvo ištremtas į Sibirą. 1946 m. spalio 13 d. iš Sibiro pabėgo ir, grįžęs Lietuvon, slapstėsi Kaišiadoryse dar septynerius metus. Jo tolimesnis likimas nežinomas, nes Vaclovas grąžinamas į tremties vietą, kur buvo vėl teisiamas.

* * *

B. Petkevičiūtė - Šleinienė,
bataliono vado Petro Petkevičiaus - Dramblio dukra

PARTIZANŲ, ŽUVUSIŲ KAIŠIADORIŲ APYGARDOJE, ATMINIMUI

Kažkas už miško šaukiasi pagalbos.
Žiema. Gili žiema. Pūga ir vėjas.
Norėčiau atsiliepti. Negaliu, bijau.
Toksai sunkumas ant širdies užėjo...

Jau užverti langai ir vartai uždaryti.
Užkaltos durys, žmonės išvaryti.
Kažkas taip gailiai šaukiasi pagalbos,
O aš tokia menka ir dar tokia mažytė.

Jau rūksta krosnys... Dūmu pilnos akys,
O rankos mažos lyg mažu varniukų.
Kažkas taip gailiai šaukiasi pagalbos,
O aš verkiu po kailiniais sukniubus.

Brendu, o sniego iki galo kelio.
Einu į mišką vis gilyn prie medžių...
Matau nulinkęs supasi berželis,
Dejuodamas juoda mirtim tėvelio.

Verkiu aš miego ašarom, sušalusi, be žado,
Už tai, kad miškas - baltosios drobulės,
Už tai, kad partizanas - mano brolis,
Jau alkanas po beržo šakom guli.

Broleli mano, partizane broli,
Kodėl po eglėm mirti palikai?
Kur tu esi? Pareik greičiau namolio!
Jau vartai atkelti, jau paruošti kapai...

KRUONIO PARTIZANAI

PRIE NEMUNO VINGIO

Šios apylinkės priklausė Kruonio valsčiaus Anglininkų seniūnijai. Gražios apylinkės: iš šiaurės vakarų prigludusios prie Nemuno, iš rytų ir pietų apribotos Pastrėvio - Kruonio ir Kruonio - Darsūniškio vieškelių. Rezistenciniame judėjime ši vietovė priklausė Didžiosios Kovos apygardai, kur ji ribojosi su Tauro apygarda, prasidedančia už Nemuno, Prienų rajone. Todėl Tauro apygardos partizanai čia jautėsi kaip namuose.

Vokiečių okupacijos metais čia buvo platinama pogrindinė spauda, ypač Kaišiadoryse leistas laikraštis „Laisvei bundant".

1944 metų pavasarį Kaišiadorių gimnazijos abiturientai, sudarę Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos (LLKS) grupės branduolį, išėjo į vietinę rinktinę. Tada laikraštis buvo leidžiamas Barevičių kaime pas Tamošiūnus. Šį darbą organizavo Lietuvos laisvės armijos (LLA) narys, atsargos jaunesnysis leitenantas Antanas Piliponis, tuo metu mokytojavęs Gojaus pradžios mokykloje. Priartėjus frontui, šio spaudinėlio leidimas buvo laikinai nutrauktas.

1944 metų vasarą nauji okupantai paskelbė mobilizaciją. Vienas šaukimo punktas buvo Kruonyje. Mobilizacijos dieną į punktą niekas nėjo. Tik po pietų prisistatė vienas ir vienintelis šaukiamojo amžiaus jaunuolis — vaikystės invalidas Juozas Kapočius. įsiutusi komisija suprato, kad tai pasityčiojimas iš jų darbo - tardė invalidą, grasino jam. Vaikinas aiškino, kad jam reikalingi dokumentai apie atleidimą iš tarnybos.

Visi šaukiamieji išsislapstė. Vieni išvyko, kiti slapstėsi kur pakliuvo, treti bandė klastoti dokumentus. Tada prasidėjo gaudymas. Jaunimas neliko abejingas okupantų siautėjimui ir ėmė ieškoti ginklų. Jau 1944 metų rugsėjo mėnesį Kazokų kaime vyrai su ginklu rankose pasitiko neprašytus svečius. Kareiviai pasitraukė. Šios sėkmingos kautynės paskatino apylinkės jaunimą ruoštis ginkluotam pasipriešinimui.

Tuo tarpu Kruonyje prie NKVD buvo suorganizuotas „istrebitelių" būrys, kurio branduolį sudarė Jonavos ir vietiniai rusai. Tų plėšikų siautėjimas visiems taip įgriso, jog buvo nutarta juos likviduoti. Tada partizanams vadovavo Petras Berūkštis iš Apsuonos kaimo. Buvo sušauktas apylinkės partizanų susirinkimas, užmegzti ryšiai su Užnemunės ir Kalvių apylinkių kovotojais. Operacijos planas ir jos vykdymo data - naktis prieš Kūčias - buvo gerai paruošti, nes tą naktį stribai mažiausiai galėjo laukti užpuolimo. Tačiau nelauktai puolimo dieną į Kruonį atvyko kuopa NKVD kareivių. Operaciją teko atidėti.

Atėjo žiema, o kartu su ja ir sunkios dienos. Partizanai išsiskirstė.

Vieni išsirausė žemines, kiti gyveno pusiau legaliai. Žinoma, sunku buvo maskuotis.

1945 metu balandyje, per Velykas, stribai netikėtai įsiveržė į besislapstančiųjų namus. Buvo areštuotas Petras Berūkštis, Albinas Tamošiūnas, Pranas Morkūnas ir dar keli vyrai. Po žiaurių tardymų, mušimo Kruonyje vyrus išvežė į Kauno kalėjimą. Niekas neprisipažino, savo draugų neišdavė. Tada išaiškėjo, kad juos išdavė Kazys Mackevičius. Išdavikas nuėjo tarnauti į miliciją.

Pavasarį vyrai išėjo į miškus, stojo į jau veikusius partizanų būrius. Savo apylinkėse liko trise - Simonas Pūras, Marijonas Spurgis, Antanas Morkūnas. Vėliau prie jų prisijungė Jonas Jurkevičius iš Arlaviškių kaimo.

Grupė turėjo bunkerius Vaiguvos miškuose, buvo gerai ginkluota. Jai buvo įsakyta saugoti atnaujintos pogrindžio spaudos leidimą. Tuo tikslu čia atvyko buvęs Kaišiadorių gimnazijos mokinys, tada jau medicinos fakulteto studentas Antanas Piliponis (Pilėnas).

Techninį darbą atliko legaliai gyvenęs studentas filologas Algimantas Lisauskas. Buvo išleisti trys „Partizano" numeriai ir keli atsišaukimai. Juos pristatydavo į Didžiosios Kovos apygardos štabą, vėliau leidiniai pasklisdavo po apylinkes. Apygardos vadas Jonas Misiūnas (Žalias Velnias) nuoširdžiai džiaugėsi spauda, ragino leisti daugiau. Tačiau sulūžo rotatoriaus velenėlis, o naujo gauti nepasisekė. Darbas sutriko. Tuo pat metu į Anglininkų apylinkes atsibastė Aukštosios Panemunės valsčiaus stribai. įvyko mūšis, kurio metu vienas stribas buvo sužeistas.

Ėjo jau 1946 metai. Nutrūko ryšys su apygarda. Grupė nutarė legalizuotis.

1946 metais per potvynį Kaune buvo areštuoti A. Piliponis ir keli jo draugai studentai. A. Lisauskas, vengdamas arešto, gyveno nelegaliai, grįžo į senus bunkerius. 1947 metais susirišo su Narsuolio būriu. Vėliau, atstatęs pogrindžio ryšius, gyveno Kaune, kur dalyvavo Nemuno laisvės fronto veikloje. 1948 metų balandžio pabaigoje buvo areštuotas.

R Berūkštis dirbo Vorkutos šachtose, o trys jauni vyrai, likę Lietuvoje, žuvo kovodami partizanų būriuose.

TU, kurie legalizavosi likimas irgi nepagailėjo: M. Spurgis buvo ištremtas, A. Morkūnas išsikėlė gyventi į Petrašiūnus ir vieną rytą buvo rastas pakartas statybos aikštelėje.

Iš Anglininkų seniūnijos Vizginu kaimo buvo ir Tauro apygardos ryšininkas Petras Berūkštis, tuo metu dirbęs Pakuonio valsčiaus pirmininku. Tuo metu buvo pusiau pamišusio prasigėrusio stribo nušautas, tačiau ligi šiol laikomas nuo banditų rankos žuvusiu tarybiniu aktyvistu.

Pasakojo Algimantas Lisauskas

ATMINTĮ IŠSAUGOSIM

Purus 1991 metų vasario penkioliktos dienos sniegas užklojo Kruonio miškelio eglaites. Čia, netoli girininkijos, prie kelio, vedančio Vainilavičių kaimelio link, iškilo koplytstulpis, žymintis buvusią trijų partizanų kapavietę. Keturiasdešimt ketverius metus čia ilsėjosi Stasio Lekavičiaus, Prano Žukausko ir Jurgio Krušinsko palaikai. Ir skamba žodžiai apie didelę meilę Lietuvai, apie tragiškas pokario dienas ir sunkų tiesos kelią. Susirinkusiųjų nedaug - gal penkios dešimtys, tačiau visus jungia nuoširdi malda Dievui, užuojauta tragiškai pasibaigusiems jaunuolių gyvenimams. Sako, jų žūties, 1946 metų vasario 16-ąją, Jurgiui Krušinskui ir Stasiui Lekavičiui tebuvo po dvidešimt, o Pranui Žukauskui - trimis keturiais metais daugiau.

Skamba Maironio, B. Brazdžionio eilės, visus sujungia simbolinis koplytstulpio palytėjimas lūpomis. Nežinau, ką jautė Rumšiškių liaudies buities muziejaus darbuotojas Eligijus Morkūnas ir kitas rumšiškietis Vytautas Markevičius, padarę tą koplytstulpį trumpomis laisvalaikio minutėmis, be užmokesčio, kai jų gerų rankų darbas tapo tokio susibūrimo priežastimi, tačiau mano širdis krūptelėjo.

Vėl lyg panirau į savo tautos praeitį - kaip 1989 m. Vingio parke ar Katedros aikštėje. Lyg sujudėjo retos pušys ir žmogaus petį palietusios eglaitės. O gal ir ne? Gal tik pasirodė, kad per sniegu apklotą mišką, iš anapus Nemuno, tyliai eina trys vyrai. Du dar gal ir beūsiai, visu kūnu gerdami retus vasario nakties garsus. Petis spaudžia šautuvų buožės, spengia ausyse, po kojomis išdavikiškai girgžda sniegas. NKVD kariuomenė ir liaudies gynėjų būriai juos medžioja lyg miško žvėris. Tie trys vyrai nežinojo, kad „Lietuvos miškus ir kaimus šukavo, naikino „miškinius", gaudė vengiančius tarnybos armijoje, kovojo su „šnipais" ir „tėvynės išdavikais" dvi reguliarios VRLK šaulių divizijos, viena pasienio apygarda ir 9 pasienio pulkai iš frontų užnugario apsaugos kariuomenės. Apytikriai - ne mažiau kaip 50 tūkstančių išmuštruotų ir gerai ginkluotų kareivių ir karininkų.

1945 metų pabaigoje Lietuvoje jau buvo suformuoti 289 liaudies gynimo būriai, kuriuos sudarė apie 11 tūkstančių stribų" („Literatūra ir menas", 1989 m. gruodžio 9 d.).

Pagal A. Sniečkaus pasirašytus duomenis ir perduotus Maskvai, buvo nukauta apie 21 tūkstantis „miškinių".

Per tas dešimtis metų mes apraudojome kitas pokario aukas - aktyvistus, agitatorius, komunistus, komjaunuolius. Atėjo laikas kalbėti apie rezistencijos aukas, nes dauguma jų buvo nekalti, Lietuvą mylintys, jos laisvę ginantys jauni žmonės.

Nedaug kas šiandien žino, kiek kovotoju turėjo Riešuto būrys, veikęs 1946 metais Darsūniškio apylinkėse ir užnemunėje. Jo vadas Lokys bent iš pradžių stengėsi palaikyti kariškių drausmę, tačiau partizanai buvo jau gerokai pavargę nuo pasalų, išdavysčių. Žiaurumas atėjo tada, kai tie jauni žmonės pajuto savo padėties beviltiškumą kovoje su reguliaria armija.

Buvo 1946 metų vasario 16-osios naktis, kai, persikėlę per Nemuną, trys kovotojai Pranas Žukauskas (slapyvardis Šalmas, kilęs nuo Darsūniškio), Stasys Lekavičius (Gulbinas, iš Rūčkakiemio) ir Jurgis Krušinskas (Žiedelis, gyvenęs anapus Nemuno) pakliuvo į NKVD ir stribų pasalą. Dievas žino, kas paliudys dabar tragedijos detales, tačiau žinoma tiek, kad Žukauskas, sužeistas i koją, nematydamas išeities, susisprogdino granata. Kiti du žuvo vietoje. Tai vyko ties Lapainia, prie Nemuno, šaltą speiguotą naktį. Besiginantys spėjo nušauti tik čekistų šunį. Atvežė tada visus keturis ir numetė Kruonio miestelio aikštėje. Po kelių dienų tris lavonus ir negyvą šunį, surišę vielomis, nuvežė į Kruonio mišką ir numetė į buvusį apkasą.

- Buvau tada antroje progimnazijos klasėje, - pasakojo rumšiškietė Janina Vaivilavičiūtė - Sadauskienė. - Retu miškeliu kas rytą eidavau į mokyklą. Kartą nuo kelio pastebėjau tame apkase kyšančią žmogaus ranką.

Atšilo. Išsprogo medžiai. Tačiau retas praeivis jautė, kad nuo tos didelės pušies sklinda dvokas. Vaivilavičiai paprašė, kad leistų lavonus užkasti. Leido, tik patarė nejudinti. Tada jie iškasė prie pušies kapą. Prie jo ir atėjo septyniolikmetė Kotryna Krušinskaitė, kad paskui, jau šeimai sugrįžus iš Sibiro, vėl jį surastų. Nors nelengva buvo: pušis nupjauta, aplink stiebiasi eglutės.

Centimetras po centimetro šluojamas smėlis. Štai šuns kaulai, surūdijusi viela. Ir trijų žmonių griaučiai.

1989 metų lapkričio 11 dieną partizanų palaikai iškilmingai perlaidojami Garliavoje. Ten kyla rezistencijos aukų memorialas.

- Kodėl laidojo Garliavoje? - pakartojo mano klausimą Aldona Jankutė - Rudauskienė. - Todėl, kad dauguma žuvusiųjų artimųjų ten gyvena - Jonučiuose, Garliavoje, Kaune.

* * *

Vartau Kaišiadorių civilinės metrikacijos biure 1946 metų mirčių registracijos knygą. Deja, Kruonio apylinkėje Stasio Lekavičiaus mirtis neužregistruota. Lyg būtų gyvas iki šiol.

- Šitoje kelio pusėje, - rodė Kruonio girininkijos girininkas Jonas Kairiūkštis - yra užkasta apie 30 partizanų. Visų kelias į čia buvo vienodas: NKVD kareivio kulka, kelios dienos Kruonio miestelio aikštėje ir apkaso duobė miške.

„TĖVYNĖS DUKRA"

Nuo Užgirėlio iki pat Žiežmarių prieigų jauni vyrai ėjo į miškus, kad pasipriešintų okupantams. Ėjo, kad paaukotų savo gyvybę ant Lietuvos Nepriklausomybės aukuro. Ėjo, kad žūtų nelygioje kovoje.

Kruonio Gojaus šilelyje ilsisi gal 30 Lietuvos gynėjų palaikai. Dalies jų pavardės iškaltos rumšiškiečio A. Šalkausko išdrožtame kryžiuje, pastatytame šilelyje. Jei skaitysime jas, rasime ir vienintelės merginos - Genės Lekavičiūtės iš Saulučių kaimo pavardę.

Kruonio apylinkė buvo pamėgtos partizanų vietos. Vietovės toliau nuo apygardos štabo, todėl reikėjo viską spręsti savarankiškai. Šio krašto rezistencijos ir netektis buvo didesnė.

Saulučių kaime slapstytis nuo okupantų mobilizacijos keturi broliai Lekavičiai pradėjo 1944 metų vasarą. Su Zigmu, Juozu, Albinu ir Vytautu į mišką išėjo ir sesuo Genutė. Deja, visi jie žuvo nelygioje kovoje.

Su dukra Maryte į Sibirą buvo ištremta partizanų motina Antanina Lekavičienė 1949 metų balandžio mėnesį. Lietuvon be sveikatos sugrįžo tik Marytė, šiuo metu Dievo ir žmonių apleista, tebegyvenanti tame pačiame Saulučių kaime.

Du dešimtmečius Sibiro lageriuose praleido jauniausias Lekavičių vaikas Petras. 1948 metų gegužės mėnesį jį stribai sugavo pasaloje. Sumuštas, bet budriai saugomas buvo nuvarytas į stribyną. Džiaugėsi anie didelį žygdarbį atlikę, sako, net vardines dovanas gavo už „bandito" sugavimą. O juk tada Petriukui ėjo šešiolikti metai.

Sakykit, ar galima nugalėti tautą, kurioje yra tokių šeimų?

Kruonio partizanai...

Prieš kurį laiką gavau nuoširdų nežinomos moters laišką. Norėtume jį paskelbti sutrumpinę. Jis geriausiai apibūdins šio krašto žmonių ryžtą.

„Esu girdėjusi, kad ruošiate knygą žuvusių partizanų įamžinimui. Norėtųsi, kad ji būtų be klaidų, o partizanų pavardės ir vardai būtų tikslūs. Kadangi gyvenau Kruonio apylinkėje, tai Narsuolio būrio vyrus pažinojau, teko jiems padėti varguose, gydyti susirgusius, maitinti, megzti jiems pirštines, siūti ženklus. Turėjau nemažai nuotraukų, bet laikmečio sunkumai privertė jas sunaikinti.

Taigi, noriu patikslinti pavardes ir paminėti pamirštus.

Antanas Praškevičius - Narsuolis, Pranas Praškevičius - Lokys, Bernardas Praškevičius - trys broliai iš Kazokų kaimo. Antanas ir Bernardas žuvę Pavuolių kaime, Pranas - Kaukinės miške.

Vincas Balčiūnas - Jupiteris ir Pranas Balčiūnas - broliai iš Kazokų kaimo. Be to, iš šio kaimo kovojo šie partizanai: Stasys Grigonis, Kazys Bumbulis ir Adomas Bumbulis (broliai), Petras Tirva, Antanas Praš-

kevičius, Antanas Grigonis. Iš Jonyliškių kaimo: Adomas Lekavičius, Aleksas Lekavičius - Siaubas ir Vincas Zablackas, Albinas Visockas - Jovaras iš Kairiškėlių k.

Iš Kairiškių kaimo Lietuvos ginti išėjo trys broliai Slaninos - Jonas, Antanas ir Pranas. Taip pat Petras Čepulionis - Sakalas ir Alfonsas Čepulionis - Dobilas - irgi broliai.

Du bendravardžiai Pranai Mitkai, iš Ąžuolynės kaimo. Vienas žuvo Lietuvoje, kitas nuskendo jau Sibire.

Saulučių kaimo jaunimas - jau minėti broliai ir sesuo Lekavičiai, Pranas Gervickas - Papartis. Iš Ginteikiškių kaimo: Pranas Morkūnas, Antanas Žukauskas, Marytė Žukauskaitė ir jų motina Ona Žukauskienė nušauti ir sudeginti savo namuose, Tauras Pranas, Simono, Uloza Antanas, Igno, Morkūnas Stasys, Vlado. Kruonio vienkiemyje savo namuose nušauti ir sudeginti du broliai Lapinskai.

Stasys Pranckevičius - iš Žiūronų kaimo, Baranauskas - Kruonio pašto darbuotojo sūnus. Adomas Tauras iš Ginteikiškių kaimo, 1941m. birželyje traukiantis bolševikams, buvo išvežtas iš namų ir nušautas Kazokų kaime.

Tai tiek pavardžių. Pavardės ir vardai teisingi. Sudie! Tėvynės Dukra."

KETURI BROLIAI IR SESUO GENUTĖ

Ona Gervickaitė paprašė susitikti, panorėjusi patikslinti partizanų kovos epizodus Kruonio valsčiuje. Ji gerai atsiminė įvykius, kai 1948 metų gegužės mėnesį Baltaraistynėje prie Pavuolių k. (Kruonio valsčiuje) žuvo trys partizanai: Leonas Krasauskas - Žalgiris, Pranas Gervickas - Papartis ir Genė Lekavičiūtė. Pranas Gervickas buvo Onos brolis, tuo metu turėjo 24 metus.

Saulučių kaime gyvenę Antanas ir Anelė Gervickai turėjo 5 vaikus, iš kurių vyriausioji buvo Ona (g. 1922 m.). Užaugo ir vienintelis brolis Pranas (g. 1924 m.), kuris nuo pat pirmųjų pasipriešinimo metų buvo Narsuolio būryje. Menanti ir konfliktą kaimo šokiuose, kai brolis viešai smerkė įvykius Lietuvoje, vadindamas juos „Stalino revoliucija", po kurios atsirado kalnai lavonų. Už tai aktyvistų buvo sumuštas. Ji su seserimi Prane (g. 1926 m.) irgi kaip galėjo pagelbėdavo partizanams, stebėdamos stribų ar kareivių susibūrimus ir susiruošimus gaudynėms.

Partizanai ją vadino Gerve, Lape. Kitos dvi seserys Albina ir Aldona buvo gerokai jaunesnės ir minimais laikais dar buvo paauglės. Ona gerai pažinojo brolius Praškevičius iš Kazokų kaimo: Praną - Lokį, žuvusį 1947 03 03 Kaukinės k. ir Antaną - Narsuolį, būrio vadą, patekusį po kareivio kulka 1948 08 12 Pavuolių k. 1948 04 17 Eigeniškių k. žuvo Lekavičius Aleksas - Siaubas iš Jonyliškių k. (g. 1922 m.). Tris partizanus susekė

KGB agentas pas ūkininką Andrių Klinkevičių, namą apsupo kareiviai. Vincas Zablackas - Kėkštas iš Jonyliškių k. buvo gal vyriausias amžiumi iš jų buvo gimęs apie 1900 m. Ilgai laikėsi, nes gal ir kiek atsargesnis už kitus buvo. Jau 1949 metais, apsuptas ir nerasdamas išeities, susisprogdino Pavuolių apylinkėse. Dar vėliau - 1949 04 14 Varkalių k. žuvo broliai Balčiūnai iš Kazokų k.: Pranas (g. 1922 m.) ir būrio vadas Vincas - Jupiteris. Dar nuo 1948 m. pradžios Jupiteris vadinamas Narsuolio (būrio vado) pavaduotoju, o jam žuvus, tapo būrio vadu. 1948 04 15 būryje buvo dar 7 partizanai.

Leonas Krasauskas buvo kilęs iš Panemunės valsčiaus. Nežinoma, kokiu būdu jis atsirado prie Kruonio, tik niekuo neišsiskyrė iš kitų kovotojų, buvo linksmas ir drąsus.

Petras ir Antosė Lekavičiai Jonyliškių kaime, netoli Saulučių, augino jau ir tais laikais nemažą šeimą - 8 vaikus: Zigmą, Vytautą, Anelę, Juozą, Genę, Albiną, Marytę ir Praną. Vyriausias Zigmas buvo gimęs 1912 m., o jaunėlis Pranukas - 1932 m., tačiau visi suprato, kad su atėjūnais reikia kovoti ginklu. Į Narsuolio būrį išėjo keturi broliai, o kiek vėliau ir sesuo Genė. Albinas (g. 1925 m.) žuvo pirmasis Gojaus miške dar 1946 metais, Zigmas - Kurapka su broliais Juozu (g. 1921 m.) buvo užklupti kareivių 1947 m., Vytauto žūties vieta ir data nežinoma. Tad jau minėtą 1948 05 27 Baltaraistynėje žuvusi Genė Lekavičiūtė buvo penktoji žuvusi partizanė iš Lekavičių šeimos. Žuvusių partizanų kūnai buvo numesti Kruonio aikštėje.

Genutė Lekavičiūtė (dešinėje)

Lietuvos ypatingajame archyve pavyko rasti operatyvinės informacijos apie tolimesnes šios šeimos nelaimes. 1948 m. liepos mėnesį MGB pavyko nustatyti, kad Kruonio gyventojas Kazys Karenga paslėpė žuvusios Genės Lekavičiūtės kūną ir jį slapta palaidojo. Žmogus buvo suimtas, kankintas, vėliau prisipažino ir sutiko išduoti savo giminaitę Anelę Lekavičiūtę, kuri gyveno nelegaliai. Taip K. Karenga buvo užverbuotas ir gavo agentūrinį slapyvardį „Akis". Jis padėjo KGB darbuotojams susitikti su Anele, kuri buvo suimta. Greit prisipažino, kad nuo 1948 metų

gegužės mėnesio buvo su žuvusia seserimi Gene „nelegalioje padėtyje", tačiau neigė, jog veikė partizanų būryje. Po sesers žūties slapstėsi viena, dokumentus buvo praradusi. Išvardijo kelis pažįstamus partizanus, daugiausia žuvusius ir sutiko bendradarbiauti. Padėjo išaiškinti, kad kartu su seserimi Gene 1948 05 27 žuvo partizanas Gervickas Pranas - Papartis. Kadangi ji labai sielvartavo dėl 1948 m. gegužės mėn. suimto šešiolikmečio brolio Prano, Anelei buvo pažadėta, kad už pagalbą jį paleis. Kruonio stribai berniuką buvo suėmę ne tiek dėl jo, kiek dėl brolių „nuodėmių" ir norint šeimą šantažuoti. Anelei pavedama nustatyti Narsuolio ir Jupiterio partizanų grupių slapstymosi vietas ir suteikiama jai „Vilijos" agentūrinis slapyvardis. Tačiau greitai paaiškėjo, kad „Vilija" nebuvo atvira.

1949 04 14 buvo susidorota su likusiais šeimos nariais (tėvas Petras jau buvo miręs anksčiau). Į Irkutsko srities Kirovo rajoną ištremiama Antanina Lekavičienė (g. 1901 m.), jos dukra Marija (g. 1929 m.) ir Pranas. Motina mirė tremtyje 1955 metais, o vaikai 1958 metais grįžo į Lietuvą.

Ona Gervickaitė atsiminė ir kitus žuvusius savo kaimynus: Adomą Lekavičių (g. 1920 m.) žuvusį 1945 m. Silonyse, Petrą Čepulionį - Sakalą iš Kairiškiu k. Ir argi visus išvardinsi?

PARTIZANAI - MANO BROLIAI

„Tauro" apygardos partizanų būrio vadas Aliukevičius Alfonsas - Saulė buvo kilęs nuo Darsūniškio. O kai išėjo kovoti su į Lietuvą sugrįžusiais bolševikais, jo būrys veikė kairėje Nemuno pusėje, tačiau ateidavo ligi Kalvių ir Kruonio. Žmonės žinojo: jei partizanai žūdavo anoje Nemuno pusėje, tai jų lavonus veždavo į Kruonį. Vėliau, kai partizanus ėmė spausti sovietų kareiviai ir vietiniai stribai, jie pasitraukė į Kalvių miškus, link Plaskūnų kaimo, papildydami Didžiosios Kovos apygardos partizanų batalionus.

Tuo metu aš gyvenau su savo šeima Kaune. Pasidarė sunku, artėjo tikras badas, todėl su mažais vaikais Antanuku, Vidučiu ir Kęstučiu prisiglaudėme pas ūkininką Kazį Melkūną. Už dviejų kilometrų nuo jo, Truseikiškių kaime, gyveno mano teta Ona Kaluževičienė. Ten sueidavo visi į mišką pasitraukusių kovotojų ryšiai. Ėjo 1946-ieji metai. Kova nesilpnėjo, nes visi laukė Amerikos pagalbos. Aš pažinojau iš Rokiškio kaimo kilusį gal 20 - 22 metų vaikinuką, slapyvarde Svajūnas. Žmonės pasakojo, kad jis buvo labai narsus, to vaikino tėvą Petrą Gatavecką irgi pažinojau. Gerai sugyvenome ir su motina Vince Gataveckiene. Tai ji sūnui ir perdavė, kad Rinkūnais galima pasitikėti. Tarp partizanų galiojo tokia nerašyta taisyklė: vienas kitą vadinti ne vardais ir pavardėmis, o slapy-

vardžiais. Slapyvardį partizanai siūlė ir man. Patiko Svajūno pasiūlytas - Neringa. Tuo metu, prisimenu, atėjo Antanas Gataveckas - Svajūnas pas mus ir pasakė, kad į krūtinę sužeistas vienas partizanas. Pasakė tik tiek, kad Šilavote (Prienų raj.) buvo susišaudymas. Tarėmės, ką daryti. Svajūnas paprašė kokiu nors būdu Kaune gauti vaistus, kad žaizda nesupūliuotu. Bet kaip pasiekti miestą? Partizanai prikalbino šeimininką, kad šis su arkliais važiuotų į Kauną, atseit, turgun. Sumetę pėdas, nuėjom pas profesorių Šiurkų, kuris dirbo „Raudonojo kryžiaus" ligoninėje. Ėjome drąsiai, nes aš profesorių pažinojau asmeniškai. Ir jis manimi pasitikėjo - įdavė rivanolio, dar tvarsčių pridėjo. Profesorius patarė nuvykti pas provizorių Vilimą, kurio butas buvo K. Petrausko ir P. Višinskio gatvių sankryžoje. „Aš už Vilimą garantuoju, - pridūrė profesorius, - doras žmogus, neišduos, su juo galite kalbėtis atvirai". Tikrai, provizorius pasirodė esąs nuostabus žmogus, sutiko padėti partizanams. Jis mums prikrovė lagaminėlį visokių vokiečių firmos „Bayer" vaistų ant lapelio net surašė, kaip juos vartoti, įdavė švirkštų, patarė žaizdą dezinfekuoti. Pats apie savo šeimą nepagalvojo. Juk Vilimas augino du gal 5 - 6 metų vaikučius. Gautas brangias dovanas parsivežiau į Parodos gatvę, kur anksčiau gyvenome. Tuos vaistus per miestą vežiausi, suskirsčiusi į krūvutes ir sukaišiojusi pirktų rugių maišuose. Taip ir kaimą pasiekėme. Čia tuoj vyrai iškasė slėptuvę ir viską paslėpė. Toliau mano kelias vedė į mišką. Profesorius buvo prisakęs sužeistajam į raumenis leisti vaistus. Tą dariau drebėdama, virpančiais pirštais, nes švirkšto rankose laikyti dar nebuvo tekę. Bet šiaip taip išmokau, dirbau su užsispyrimu. Mano slaugomas sužeistasis partizanas pagijo ir iškeliavo į Saulės būrį.

Pas Jurgį Subačių apsistojo Saulė su 30 ar 40 vyrų. Tada pranešė per Svajūną, kad mane kviečia Saulė. Viena niekaip nedrįsau eiti. Prisiprašiau seserį Genę. Kai įėjome trobon, net apstulbome: pilna gryčia ginkluotų vyrų. O Saulė kitame kambaryje, matyt, miegojo. Pakilo nuo lovos toks aukštas, juodais kaip smala plaukais, išvaizdus - tikrai kaip saulė, bet granatomis apsikarstęs, automatas ant kaklo. Jis garsiai, kad visi girdėtų, mudviem su seseria padėkojo, pristatė mane: „Vyrai, atvažiavo ryšininkė Neringa, prašom prie stalo, vaišinkitės". Vėliau Saulė dar pasakė, kad čia ne visi. Jeigu jums įdomu, sako, kviečiu į Kalvių mišką, susipažinsite su mūsų gyvenimu. O ta jų stovykla, pasirodo, čia pat. Joje dar daugiau vyrų - pradėjau mintyse skaičiuoti - gal 50 ar 60 kovotojų. Pasisėdėjome, pasišnekėjome, partizanai su smulkmenom viską pasakojo.

Mano išgydytasis bernelis, slapyvarde Berželis. Vėliau išgirdau, kad jis žiauriame mūšyje žuvęs. Įsikniaubusi į pagalvę viena pati daviau valią ašaroms - dar vienas sakalėlis krito

Visą vasarą gyvenau tame kaime. Kartą į Kalvių mišką įžengė Saulės

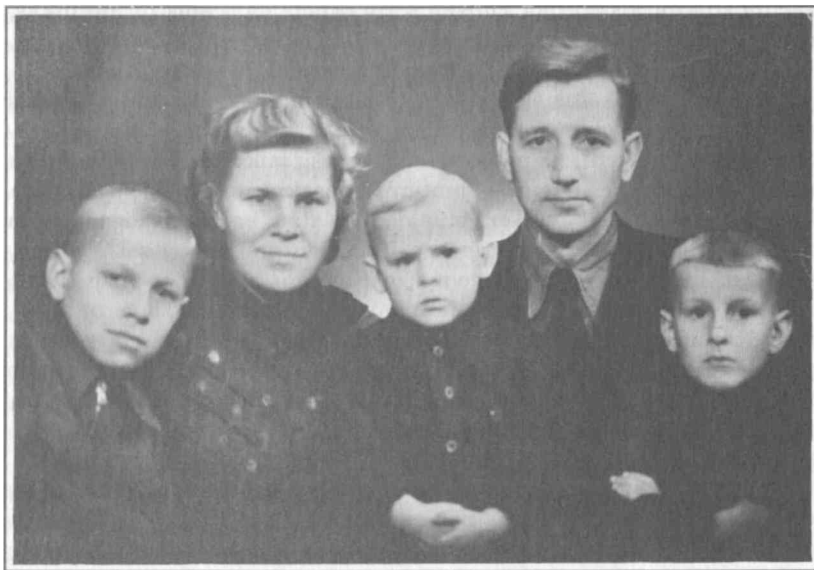
būrys. Saulė per vieną merginą (ji su partizanais palaikė ryšius) perdavė prašymą, kad būrio kovotojams paruoštume pietus. Bulvių ir kopūstų virėjoms davė Melkūnai. Davė tiek, kad pagaminome du kibirus balandėlių, o ant jų sudėjome virtas bulves. Tuos du kibirus į mišką turėjau nešti su Verute Kochanskaite. Tempdamos sunkius nešulius, kilome kalnu. Prieš akis atsivėrė nuostabus to krašto vaizdas - atrodė, visa Lietuvėlė po mūsų kojomis, bet ją, vargšę, negailestingai trypia svetimų atėjūnų kojos. Nespėjome mudvi su Verute pasidalinti savo liūdnomis mintimis, staiga matome: tolumoje vieškelių nuo Kruonio atbilda stribai ir kareiviai. Kas dabar bus? „Bėkime, Verute, apačion, ten teka upelis, nors jame dabar vandens nėra, kareiviai to nežino, o mudvi nuduosime, kad kojas mazgojame!" Aš buvau dvidešimt septynerių metų, manau, pablizginsiu šlaunimis, užžlibinsiu baudėjams akis, tai jie ir nepastebės, kaip Verutė su kibirais spruks į mišką. Privažiuoja valsčiaus pirmininkas, partorgas: „O zdravstvujte devuška". O aš ištempiau lūpas šypsenai, koketuoju: „Kuda vy sobralis?" „Sobralis k vam". Pyliavų atvažiavo. Žvalgosi svečiai nuo aukštumėlės, kur jiems sukti, mato, kad su dviem kibirais sparčiu žingsnių tolumon žingsniuoja Verutė. „Kto tam?" - klausia partorgas. Ir už žiūronų. Aš nei gyva, nei mirusi: laikykis, Vera, eik lyg su tuščiais kibirais, neįsitempk - mintimis jai įsakinėju ir meldžiuosi. „Tam Melkūno korovi. Melkūno Vera eina doit". Matau, kad jie pradeda kaimu domėtis, tai aš prie jų dar arčiau priėjau, krūtinę atstačiusi, kalbinu, šaipausi. Tuo metu Verutė dingo miške. Komunistai surinko visus kaimo žmones, suruošė mitingą, malė liežuviais apie „duoklę didžiajai tėvynei", pamalė pamalė, paragino, prigrasino - ir išdundėjo atgal. Trys stribų prisėdę vežimai ir vienas - garnizono kareivių. Kai sutemo, į kaimą atėjo Saulė su Svajūnu. Ėmė abu mudvi bučiuoti. Ačiū, brangiosios, mums padėjote išvengti kruvino mūšio", - dėkojo. Iš tikrųjų, riesta būtų buvę partizanams - juk Kalvių miškas toks nedidelis.

Aš labai gražiai sutariau su Svajūno tėvais Gataveckais. Kartą su viena mergina atėjo pas mus Saulės žmona. Prašė gauti vaistų, nes jų partizanai nebeturi. Aš bijojau pasitikėti atvykėlėmis, vaistų tą kartą nedaviau. Gal čia kokia klasta slypi? Man pasirodė įtartina. Netrukus pas šeimininkus atvažiavo keturi stribai. Gryčion įbrazdėjo atėjūnai. „Kur tą gražią ponią padėjot?" Nebespėjau pasislėpti. Atmosferą sušvelninti norėjo šeimininkas, jis ant stalo trinktelėjo samagono butelį. Išlindau iš savo kampo, prisėdau prie stribų, gerinuosi, o šie žinodami, kad kaimo žmogus jų bijo, šaiposi: „Gali gyventi pas šeimininkei, jo dar nesiruošiame kraustyti, kur meškos žiemoja". Šiurpu nukrėtė tie stribų žodžiai.

Rudenį jau grįžome į Kauną. Vieną vakarą į mūsų butą Parodos gatvėje kažkas įsakmiai pasibeldė. Širdis virptelėjo, bet atidariau. Ant

slenksčio - keturi ginkluoti vyrai. Prisistatė: „Mes liaudies gynėjai iš Jiezno. Važiuosite su mumis". „Aš niekur su jumis nevažiuosiu, ar aš savo vyro neturiu", - narsinuosi, bet širdis jau į užkulnius nukritusi. „Nesišakok. Toks saugumo įsakymas".

Pasirodo, siūlo galas buvo Verutės rankose. Ją suėmė Jiezno stribai, o ši išdavė ir mane. Tardė Kaune toks majoras Chudska. Aš spiriuosi: ko jūs su manimi vargstate, kad aš neturiu ką pasakyti, jokiu banditų, jokių Saulės ir Svajūno nepažįstu, iš Kauno nuvažiavau į kaimą. Matyt Chudskai nusibodo terliotis, tai perdavė mane majorui Žukovui. „Žinai ką, Liuda Rinkūniene, galime labai gražiai susitarti, aš įsakysiu, kad tavęs daugiau nebejudintų nė viename valsčiuje, į kurį tu kada nors veši savo vaikus ginti nuo bado", - postringavo saugumo tardytojas, - „bet užtat turėsi man viską papasakoti, ką matysi Kalviuose". Aš vėl savo.

Liuda Rinkūnienė-Neringa su šeima 1948 metais

Kas į jų rankas pakliūdavo, pajusdavo, kad yra pakabintas virš bedugnės. Ir už ką, Viešpatie? Siaubo banga palietė ne tik mane - ir kitus mūsų šeimos narius. Mane su seseria Gene išvežė į Petrašiūnų 6-ąjį fortą. Prisimenu, kaip laukėme pakeleivingos mašinos, nakvojome su kareiviais tame forte, o iš ryto sunkvežimiu atvežė iki Rumšiškių kryžkelės. Toliau kelionė arkliais, atvežė iki Jiezno. Čia mane tardė, kankino. Sesers Genės

nelietė, nes ji mažai ką buvo mačiusi, nesuvokė tų dalykų. Tad įsikibo į mane lyg erkės.

Stato prie sienos ir šauna. Byra sienos ir krosnies koklių dulkės. Ką dar sugalvos tie tardytojai? Pradėjo kankinti badu. Pamenu, tris dienas nė trupinio burnoje neturėjau. Tardydavo budeliai rusai naktimis, ant stalo dubenėlį košės su spirgais (lietuviškais!) pasidėję. Taip mane (kartu ir seserį Genę) tardymo kameroj išlaikė visą savaitę. Vis provokuodavo: „Na vas odna rasskazala. Vas vydala". O aš ir nesiginu. Ar man svarbu, ką ta boba ant manęs papasakojo. Sumanė mus su Vera suvesti akistaton per duris. Atvedė saugumiečiai mane prie durų, liepė klausytis, ką kitame kambaryje pasakoja tardoma Verutė. Klausausi - kur dingsi. Girdžiu - pasakoja vienus niekus, nieko rimto. Kaip mudvi skalbdavome miškinių nosinaites, kaip sų odekolonų jas laistydavome. Bet juk tai iš meilės!.. Nėra kabliuko.

Į Sibirą išvežė Petrą Gatavecką. Motina liko, nes slapstėsi. Pas Juzą radau Gataveckienę. Ji rypavo: „Kur aš dabar dingsiu? Žiemą žmonės nepriima slapstytis". Aš pasiūliau jai važiuoti į Kauną pas mus. Tuo metu atėjo ir Antanas Gataveckas - Svajūnas. Motina jam priekaištavo: „Ką tu padarei? Namus, vaikeli, sunaikinai". „Mama, nekalbėk taip graudžiai, - atsakė sūnus. - Ar tai mes kalti, kad Tėvynę nuo raudonųjų budelių giname. Žinok, kad tu esi partizano motina".

Įsisodinau Svajūno motiną į vežimą ir vežuosi į Kauną. Važiuojame per Kalvių dvarą. Priartėjome prie stribų būstinės. Gataveckienė ant galvos užsimetė skarą. Vėliau Gataveckienė sužinojo apie savo Svajūno mirtį, ateidavo pas mane ir išsiverkdavo. Ir dabar prisimenu tą jos raudą: „O jūs, drabni paukšteliai, nulėkit pas mano sūnelį, pasakykit, paukšteliai, kur jis guli, baltas sūnelis". Subačienė sužinojo, kad Gataveckų sūnus užkastas žydų kapuose Žiežmariuose. O Podžidajevas mane vis terorizavo, agitavo išduoti draugus. Po saugumo dėmesio žmonės manimi nepasitikėjo, bet, nieko neišdaviau. Panorau padėt Gataveckams. Sakau saugumiečiams: „Duok man palaidoti bent vieną banditą, tada jie patikės". „Kurį?" - „Svajūną". „Važiuok į Žiežmarius". Pranas Melkūnas davė vežimaitį su arkliu. Prisiprašiau Subačių važnyčioti. Svajūno sesuo Anelė į vežimo šiaudus įkišo šešis butelius samagono, įdėjo kelionei mėsos. Nuvažiavome į Žiežmarius, nuėjau pas Podžidajevą, klausiu, ar leisite išsikasti lavoną. Subačių nusitempiau į užkandinę, pastačiau butelį samagono, o Podžidajevas davė keturis vyrus iš daboklės. Buvo jau pavasaris, švento Pilypo atlaidai. Laidojimui iš sesers Anelės gavau paklodžių. Atkasė. Lavonai, kaip šiandien pamenu, gulėjo purve, Antaną Gatavecką - Svajūną pažinau iš uniformos ženklų. Svajūną įdėjome į paklodes. O aš vežiman pasiėmiau dar jo švarką. Važiuoju iš Žiežmarių ne plentų, o vieškelių - į

Kalvius pro dvarą. Priešakyje, gal už trijų su puse kilometro - Slimino miškas. Atvažiavau. Bėgu į Liaukos - tokia buvo Silvestro pavardė - vietinio ruso sodybą, budinu: „Kelkis, atvežiau Antaną, padėsi man atnešti į kluoną". Tas kluonas liko, nors sudegė jo namai. Mes iškėlėme Svajūną ir paklodėje nunešėme į peludę. Uždarėme kluoną, Subačiui atidaviau arklį, o Melkūnui - vežimą. Man liko tik Svajūno švarkas. Jį parsinešiau į savo namus Kaune, Parodos gatvėje, popieriun suvyniojusi. Deja, iki šiol jis neišliko. Kur jis dingo - sunku pasakyti. Atveža Antaną Gatavecką - Svajūną karste, lauke stovi Antano tėvas Petras, jau iš Sibiro grįžęs, verkia sesuo Anelė, o motinos nėra - ji Kaune. Visi žiūri ir mato, kad Svajūno dešinė koja šunų nugraužta. Klaikios buvo Svajūno laidotuvės - vietinis ruselis Darčanovas su kumeliu karstą nuvežė į Kalvių kapines. Bet, žinokite, kad tos kapinės - už pusės kilometro nuo stribų būstinės. Kumelys prunkščia, vos piestu nesistoja. Šiaip taip karstą nuleidome į duobę, užkasėme. Verkdama prisiminiau viską, ką aš žinojau apie Antano Gatavecko - Svajūno gyvenimą, ką buvau girdėjusi apie jo vaikystę ir jaunystę iš jo tėvų ir draugų.

Kartą, per šventas Kūčias atėjo iš miško Cibuliukas į kaimą. Pavalgė pas vieną ūkininką ir jau norėjo išeiti, bet tas užsispyrė: niekur aš tavęs neleisiu, eik į mano kluoną ir gerai išsimiegok. Jums miške miego trūksta. Susigundė vaikinas - tikrai, kodėl nenumigus šventą Kūčių naktį kluone - kartu su gyvulėliais. O ūkininkas, kol Cibuliukas skaniai miegojo, nubėgo pas stribus - tik puskilometris nuo dvaro buvo jų irštva. Guliu aš kluone, vėliau pasakojo vaikinas, girdžiu žirgt žirgt sniegas, kas gi tai, juk dar ne rytas, šeimininkas su Kalėdomis ateina pasveikinti. Prigludau prie kluono durų - ogi kareivių pilnas kiemas. Aš prisispaudžiau prie kluono durų ir dar spėjau pagalvoti: o juk nieko dar gero gyvenime nemačiau ir reikia žūti. Vienas stribas ateina kluono užkabinti, kad nebepabėgčiau, šoviau ir pataikiau tiesiai į automato vamzdį. Pasinaudojęs tuo trenksmu, aš iššokau laukan, kailinukus permečiau per tvorą ir per raistą - miškan. Stribai pradėjo šaudyti į tuos kailinukus ir padegė kluoną.

Prabėgo daug metų. Nepaliko saugumas manęs ramybėje.

Šiandien su ašaromis akyse ir su meile širdyje galvoju apie išėjusius.

Pasakojo Liuda Rinkūnienė - Neringa iš Žaslių

DARSŪNIŠKYJE BUVO NERAMU

Gimiau Kaišiadorių rajono Darsūniškio miestelyje 1938 metais, vykusioje pokario partizaninėje kovoje buvau jau paauglys, todėl gerai atsimenu tuos laikus. Stribų, NKVD kareivių kovoje su partizanais (mūsų krašte tada juos vadino žaliukais) tik reta šeima liko nuošalyje. Buvo įtrauktos beveik visos šeimos, tik gaila, kad kiti ne Lietuvos pusėje.

Vokiečių laikais mano tėvai Juozas ir Vlada Černiauskai gyveno Darsūniškyje žydo name, o mūsų kaimynų buvo Alfonsas Aliukevičius, vėliau tapęs žaliukų vadu Saule. Sugyvenome gerai, todėl nelaimių iš miško nebijojome. Atvirkščiai, banditaujantys (o buvo ir tokių) prisibijojo per daug tėvus gąsdinti, nes žinojo juos turinčius užtarėjų. O tokių bandymų buvo. Tėvas buvo žemdirbys ir į politiką nesikišo, atstatė sudegusias trobas, dirbo žemę. Alfonsas Aliukevičius dar vokiečių laikais agitavo tėvą eiti gaudyti rusų partizanų, tačiau tas atsisakė. Teisinosi mažais vaikais, šeima. Ir sakė esantis ūkininkas, o ne karys. Tik po karo neliko nuošalyje ir pagal išgales padėjo partizanams.

Gerai atsimenu, kai mama eidavo į mišką su maistu ar kokia nors įspėjančia vyrus žinia, slėpė tai vieną, tai kitą partizaną. Slapstėsi pas mus ir pats vadas Saulė, kai to paprašydavo. O slėpdavosi stribų pašonėje - ant šv. Agotos vartų lubų. Visa tai taip buvo užslaptinta, kad net mes, vaikai, nieko nežinojome, nors manėme, kad žinome visus miestelio įvykius. Tėvas veždavo ginklus į Užgirėlį ar kitur, pririšęs juos po vežimu.

Kartą mama, tėvas ir močiutė jau pavakaryje sulaukė svečių - gal 10 - 12 partizanų, gerai ginkluotų ir dar nešini iš stribų atimtais šautuvais. Tai buvo Saulės būrio dalis, jau gerokai išblaškyto. Kiek atsimenu, vienas kitą vadino slapyvardžiais: Ąžuolas, Uosis, Jaunutis. Sakė, nesenai sugrįžę iš Lenkijos. Šis susitikimas buvo užplanuotas, nes mama ir močiutė buvo išvirusios didelį puodą cepelinų. Vyrai sėdo prie stalo valgyti, o mane „priskyrė" prie sargybos: davė žiūronus, tuščią pistoletą ir liepė iš kluono stebėti Kruonio kelią, ar nepasirodys stribai. Aš pasijutau labai pagerbtas.

Vyrai buvo alkani, utėlėti, seniai nekeistais baltiniais. Tėvai pagelbėjo kiek galėjo, tačiau ir patys prastai gyvenome, nes buvome sudegę ir gyvename vienoje tvartelio dalyje su mažučiu langeliu. Jis buvo tąkart uždengtas. Kitoje tvarto pusėje buvo gyvuliai.

Jau gerokai sutemus, nusigramdę purvus ir pasikeitę baltinius, vyrai susiruošė išeiti. Tėvas ir sako jų vadui:

- Alfonsai, palik tuos atliekamus ginklus kampe, o kai grįšit - pasiimsit.

Tada partizanai ruošėsi pulti Pakuonio stribyną ir buvo prisakę keltininkui pravarde Geltuvas pas mus jo laukti, o vėliau, kai reikės, valtimi

perkelti į kitą Nemuno pusę. Bet Saulė buvo patyręs kovotojas ir įsakė tada visus ginklus pasiimti su savimi.

Viskas aprimo, grįžau aš iš „sargybos", mama su močiute išplovė indus, tėvas sėdėjo už stalo su Geltuvu. Gal po 10 - 15 minučių pasigirdo smarkus beldimas į duris: „Otkrivaj dver !" Visi pastiro iš baimės, kai į tvartelį sugužėjo stribai su kareiviais, apsupo sodybą. Išnaršė viską, durtuvais badė. Ir pradėjo visus stumdyti - kodėl taip vėlai švieselė dega, kodėl pašalinis žmogus? Močiutė mokėjo rusiškai ir ramiai aiškino, kad atėjo žmogus, nes jo valtį srovė nunešė, jis jos ieško. O čia žiburėlį pamatė. Išradinga močiutė įgnybo neseniai gimusiai sesutei į šoną, ta pradėjo garsiai verkti. Tai kaip prie sergančio vaiko be žiburio? Rusai ilgai abejojo dėl tokio paaiškinimo ir vis kartojo: „Zdes byli banditi". Tik ženklų jokių nebuvo. Taip ir išėjo siųsdami. Ir likimo ironija - miestelyje sutiko einantį Saulės būrį. įvyko susišaudymas, tačiau abi pusės išbėgiojo į skirtingas puses. Nieko nenušovė ir nieko nesugavo. Tėvas labai bijojo, kad nebūtų suimtų ir tie neišsiduotų pas mus buvę. Taip Saulės sumanumo dėka, kad nepaliko ginklų, išvengėme Sibiro. Ir dar padėjo atsitiktinumas: būtų prieš keliolika minučių kareiviai su partizanais susidūrę mūsų kieme, būtų nepavykę nelaimės išvengti.

Alfonsas Aliukevičius-Saulė

Aš tuo metu buvau per jaunas, kad būčiau galėjęs suvokti tos kovos esmę, tačiau puikiai žinojau, kas draugai ir kas priešai. Žinojau visų partizanų slapyvardžius ir iš tolo pagal uniformas ir tik man žinomas žymes atskirdavau partizanus nuo stribų ir pranešdavau tėvui.

Kadangi Darsūniškis buvo Tauro ir Didžiosios Kovos apygardų linijoje, tai Saulės kovų arena buvo abiejose Nemuno pusėse, tačiau jis daugiau veikė Prienų ir Kauno rajonuose. Sako ir žuvo jis kažkur prie Arlaviškių ar Kampiškių bunkeryje, stribams padegus pastatą.

Tais žiauriais pokario metais Darsūniškis buvo partizanų centru. Stribai bandė šeimininkauti dieną, o jau vakare jų ir su žiburiu nerastum. Jie bijojo ne tik žaliukų, bet ir vietos gyventojų. Ir dienos neretai priklausė ne stribams. Dėl šios priežasties vieną kartą buvo bandyta išvežti į Sibirą

visus miestelio ir jo apylinkių gyventojus, nes prie mokyklos buvo atvažiavę gal 50 sunkvežimių, miestelį apsupo. Žmonės jau krovėsi į maišus maistą, rūbus, buvo didelės aimanos. Netikėtai gavę kitokį įsakymą, kareiviai su stribais išvažiavo. Po to į Sibirą iškeliavo nemažas skaičius darsūniškiečių, tačiau jau pagal rusų sąrašus.

Pasakojo Albinas Černiauskas iš Kauno

LAPAINIOJE, PRIE NEMUNO

Mūsų šeima nuo seno gyveno Lapainios kaime, netoli Darsūniškio. Vietos atokios, šalia Nemunas ir dideli miškai. Gal todėl partizanai šiose vietose jautėsi saugiai. Pamenu, jau 1944 metų vasaros gale apylinkėse šeimininkavo du būriai - Viesulo ir Saulės. Apie Viesulo vyrus žinau kiek mažiau, nes jie dažniau laikėsi Pakuonio, Prienų apylinkėse. Būrio vadas buvo Vytautas, kurio ir pavardės dabar nežinau. Užtat Alfonsą Aliukevičių - Saulę visi pažinojom. Gal pusė jo būrio vyrų buvo iš Darsūniškio ar jo apylinkių. Kita pusė - užnemunio vyrai. Pradžioje šiuose būriuose buvo gal 80 partizanų. Vienos vasaros pabaigoje jie užėmė Lapainios kaimą, kareivius ir stribus išvaikė. Vyrai nieko nebijojo, išstatė sargybą ir džiugino kaimo žmones. Pas mus kokią savaitę raudonžvaigždžiai nesirodė.

Alfonsas Aliukevičius - Saulė 1945 metais buvo apie 30 metų vyras. Buvo vedęs Antaniną Lapinskaitę, augino dvi mergaites. Darsūniškiui priklausė žemės už Nemuno, tai ten, Bačkininkų kaime, ir buvo pasistatę trobas Aliukevičiai. Sako, prie Lietuvos Alfonsas buvo būtinosios tarnybos puskarininkiu, sumaniai rikiavo vyrus ir pokario metais. Dalyvavo daugelyje mūšių, o Kruonio stribai jo bijojo.

Antanina su vaikais blaškėsi po apylinkes. Gyveno pas gimines Sekionyse, Piliuonoje. Mano tėvai Bronius ir Viktorija Maciulevičiai lyg ir norėjo pasiimti auginti Saulės vaikus, tačiau mūsų namuose nebuvo saugu. Pas mus dažnai apsistodavo mano pusbrolis partizanas Pranas Dainys - Klajūnas. Iš pradžių buvo pritapęs prie Viesulo, paskui kovojo Saulės būryje. Išliko gyvas gal iki 1948 metų, o kai partizanų gretos išretėjo, pasidavė propagandai ir užsiregistravo. Tai buvo rusų sumanyta klasta, nes tada, kai jis per tardymus nepalūžo ir neužsiverbavo, kankino nežmoniškai. Praną Dainį ir Praną Kubilių iš Jiezno su tankete atvežė į Kruonį, kur juos „teisė". Supratęs, jog bus sunaikintas, Pranas viešai neatgailavo. Nekaltino savęs, o sakė, jog gal per mažai kovojo už tėvynę. Nuteisė mirti, bet teisėjai vis ragino parašyti malonės prašymą. Sako, jis ir surašytas buvo, beliko jaunuoliui tik pasirašyti. Būtų su didele propaganda pakeitę mirties bausmę. Jis atsisakė. Kitam Pranui mirties bausmę pakeitė lageriu, o R Dainį sušaudė.

Mūsų apylinkėse buvo dar vienas būrys, kuriam vadovavo Jeronimas Maciulevičius - Perkūnas. Jis liko gyvas, tačiau jo tolimesnis likimas man nežinomas.

Du broliai - Algis ir Pranas Zuzevičiai „budavojo" namą Sekionyse. Jie gyveno Daktariškėse, netoli Sekionių ir statybos amatu vertėsi. Pranas buvo gal dvidešimties, o Algis tik šešiolika turėjo. Ir partizanais jie nebuvo, nors jiems ir padėdavo. 1945 vasarą artėjo prie jų statomo namo kareiviai. Gal pjūklas blikstelėjo, o kareiviams pasirodė, kad berniokai ginkluoti. Juos ilgai mušė, klausinėdami, kur ginklai, kur jų būrys, paskui Pranui liepė bėgti. Taip nušovė bėgantį vyresnįjį, o paskui - ir jaunėlį.

Jonas Švarca pakliuvo į rusu rankas ir atsidūrė Gaižiūnuose. Ten ruošė naujokus į frontą. Sumanus vyras buvo, net žydiškai Darsūniškyje Smetonos laikais buvo išmokęs kalbėti. Ten ir pastebėjo jį aukštas žydų tautybės karininkas, net skyrininku padarė. Vaikinas manė išsisukęs nuo nelaimės, o gal ir prasitarė kam apie savo praeitį ir įsitikinimus. Taip ir dingo be žinios.

Atsimenu žuvusį Lapinską Praną - Uosį. Jis, mano žiniomis, žuvo Darsūniškio apylinkėse. Pamenu miestelio šauliu būrio vadą Maciulevičių Praną, Saulės brolio sūnu Aliukevičiu Antaną, Mikalauską Antaną - Turką ar Turkelį, Dičjurgį Juozą. Visi jie žuvo tose kovose su okupantu. Nors Lapainios kaimas buvo atokioje vietoje, tačiau turėjome prastus kaimynus. Dijokiškių kaime gyveno daug rusų ir komunistuojančiu tautiečių. Vienas net iki sovietinio generolo išsitarnavo. Nesantaika tarp mūsų kaimų buvo dėl politikos, nes Lapainios kaimo žmonės nekentė okupanto. 1941 metų birželio 24 dieną tas jaunuolis su būriu rusų kareivių, sprunkančių į rytus, atėjo į Lapainią suvesti sąskaitų. Prieš tai susidorojo su savo šeimininku, pas kurį vasarą ganė gyvulius. Padegė trobas, kuriose vos nesudegė šeimininko dukrelės. Sako, tie žmones to surusėjusio jaunuolio tėvams buvo paskolinę pinigų. Ir buvo sutarę, kad ganys gyvulius už tuos skolos procentus. Tai kai negavo už ganymą pinigų berniokas ir atvedė kareivius.

Lapainioje, prie Nemuno, buvo žmonių susibūrimo vieta. Atėjęs su kareiviais, būsimas sovietinės Lietuvos „valstybės" veikėjas atskyrė nepažįstamus du vyrus, dirbusius garlaivėlyje ir kėlusius akmenis iš Nemuno, ūkininkus Vytautą ir Juozą Batučius, Praną Morkūną, Praną Maciulevičių Aleksą Morkūną, kalvį. Šiuos septynis vyrus pasirinko todėl, kad jie garsiau už kitus smerkė rusus ir jų sumanytą rojų. Surišo jiems rankas, užrišo akis ir nusivedė prie Dijokiškių. Kaimiečiai girdėjo kankinamų žmonių dejones, riksmus, tačiau arčiau eiti bijojo. Ir kai viskas nutilo, o kankintojai spruko tolyn, giminės rado subjaurotus septynis lavonus. Palaidojo visus Darsūniškio kapinėse, o gal 1942 metais ir pa-

minklą pastatė su užrašu, kad čia palaidotos bolševikų aukos. Jau kiek vėliau vietos kolūkio pirmininkas privertė užrašą panaikinti. Taip jau atsitiko, kad žuvusio Prano Maciulevičiaus dukterį Adelę paėmiau į žmonas. Jos tėvelis buvo sumanus žmogus, didelis patriotas, tragedijos metu turėjo 52 metus. Kiti žuvę kaimo žmonės buvo gerokai jaunesni. Neseniai žuvimo vietoje iškilo naujas kryžius. Jame vėl iškaltos penkios pavardės. Deja, dviejų Nemuno darbininkų pavardės nežinomos.

Pasakojo Vytautas Maciulevičius iš Kauno

IŠ ARCHYVŲ...

1946 06 07 MGB agentūriniais duomenimis Saulės būryje buvo 5 partizanai.

1946 metų gruodžio mėn. areštuota 12 žmonių iš rezervinio Sodaičio Vytauto (g. 1924 m.) - Meškos būrio. Jį sudarė: Zigmas Morkūnas (g. 1908 m.) ir Pranas Raižys (g. 1915 m.) iš Morkūnų, Juozas Televičius (g. 1919 m.), Adolfas Tauras (g. 1929 m.), Vladas Garlečionka (g. 1928 m.) ir Jonas Ražanauskas (g. 1928 m.) iš Mankaviškių, Petras Žukauskas (g. 1929 m.) iš Leliušių, Vytautas Sodaitis iš Ginteikiškių, Alfonsas Malinauskas (g. 1926 m.), Aleksas Žukauskas (g. 1929m.) ir Bronius Kriaučiūnas (g. 1929 m.) iš Žydiškių, Zigmas Ražanauskas (g.1907 m.).

1946 10 31 Kruonio gyventojas Albinas Berūkštis pranešė, kad Anglininkuose pas Romualdą Mackevičių užėjo du partizanai, kurie buvo nušauti. Pasirodė, kad tai Švenčionis Mikas, Miko iš Kruonio (g. 1922 m.) ir Kostas Grigonis iš Norkūnų (g. 1916 m.).

1947 08 08 Antano Praškevičiaus - Narsuolio būryje buvo 9 partizanai.

1948 metų sausio 10 - 12 dienomis vyko dideli siautimai Narsuolio ir Perkūno partizanų grupių buvimo vietose. Buvo rastos dvi slėptuvės, ojose du lagaminai dokumentų. Partizanų slėptuvėse nebuvo.

1948 04 17 agento duomenimis Eigeniškių kaime buvo apsuptas A. Klinkevičiaus namas ir nušauti partizanai Jovaras ir Siaubas bei šeimininko sūnus Juozas.

1948 m. gruodžio mėn. išaiškinti du partizanų rėmėjai iš Vilūnų. Tai Bernardas Kaluževičius (g. 1921 m.) ir Valentinas Padriezas (g. 1929 m.).

1949 04 14 Varkalių kaime agentai susekė, o kareiviai nušovė Kruonio apylinkių partizanus K. Bumbulį - Tigrą ir R Mitkų - Pavasarį.

įdomus atsitikimas nutiko 1948 metų gegužės mėnesio 02 d. Pas vietos stribą Praną Morkūną parvažiavo sūnus Kazys (g. 1930 m.), gyvenęs atskirai nuo šeimos pas Igną Ulozą Mankaviškių kaime, Kruonio valsčiuje, kad įstotų į stribus. Dėl mums nežinomų priežasčių vaikinas į stribus liko nepriimtas. Tad po savaitės pavogė tėvo šautuvą ir pabėgo.

Buvo nustatyta, kad Kazys pastoviai susitikinėjo su Narsuolio būrio partizanais V. Zablacku, A. Lekavičiumi ir V. Balčiūnu ir į stribus vaikinas stojo partizanų prašymu.

RUMŠIŠKIŲ - PRAVIENIŠKIŲ PARTIZANAI

UŽ TĖVYNĖS LAISVĘ

Pravieniškės - tai visai Lietuvai žinoma vieta. Čia Nepriklausomos Lietuvos laikais buvo įkurtas kalėjimas, vokiečių okupacijos metais čia irgi buvo kalėjimas, ir šiandien čia yra kalėjimas. Šitoj vietoj 1941 metais besitraukdama raudonoji armija sukrėtė visą Lietuvą, žiauriausiai išžudžiusi visus kalinius, prižiūrėtojus, visą tarnybos personalą, senelius, jų šeimas, moteris ir vaikus. Ši vieta amžiams įrašyta į tautos kančių istoriją.

Ir labai labai mažai kam žinoma, kad pirmose Pravieniškėse, važiuojant per geležinkelio pervažą į stovyklą, dešinėje pusėje link Vilniaus stovi mažas geležinkelio tarnybos namelis, kuriame buvo kelio meistro Trapuilos raštinė.

Šitoje raštinėje, meistrui Trapuilai nieko nežinant, 1944 m. rudenį penkių asmenų patriotiškai nusiteikusių taurių jaunuolių grupė, vadovaujama Lietuvos kariuomenės puskarininkio (vyriausiu ir amžiumi) įsteigė organizaciją Lietuvos Nepriklausomybei ginti. Jie buvo pasiryžę ne tik aukoti sveikatą, bet ir savo gyvybę, o taip pat savo šeimų likimą, palaikė ryšį su atskirais partizanų būriais, padėdami jiems susijungti, teikė informaciją, platino lapelius, raginančius vienyti patriotinę veiklą prieš sovietų okupaciją. Aš sukūriau partizanų himną. Jis buvo parašytas ant lapo, papuošto tautinėmis juostomis ir Vyčio herbu. 1945 metų ankstyvą Velykų rytą šis lapas buvo iškabintas senose Rumšiškėse ant bažnyčios durų, tos pačios, kuri dabar stovi ant kalno. Himno tekstas buvo toks:

Ginklai dar nesurūdijo,
nesuklupo dar žirgai -
Skausmą Tėvynės širdyje
jau nešiosim neilgai.
Paslapčiomis šnabžda girios,
žalios lankos ir kalnai,
Kad išeis iš girių vyrai,
kaip senovės milžinai.
Rūks laukais liepsnotas rūkas,
susiūbuos ir ąžuolai,
plačiais vieškeliais Tėvynės
žvangins vyrai su ginklais.

O tada daina galinga
kaip griaustinis nuaidės,
Lietuva Tėvynė mūsų
žaliais bromais sužydės.

Vienas iš šios grupės narių prisimena tokį epizodą. Eina Laisvės alėja geležinkelio stoties link, automatas susuktas į megztinį po pažastim ir galvoja: „Sugaus su šituo žaisliuku, sušaudys mane. Jokios baimės nejaučiu, tik gaila gyvenimo iškankintos mamos, kuri labai labai verks". Geležinkelio stotyje, dar nepajudėjus traukiniui iš Kauno link Pravieniškių, prieina grupės draugas, pasisveikina ir klausia, kas gero. Pažiūrėjęs jam į akis, pirmasis sako: „Juozai, eik iš čia" - ir akimis rodo į ryšulėlį ant žemės. Draugas suprato ir pasišalino. Užtenka vienos aukos, kita nereikalinga.

Kai kas gali pasakyti, kad to laiko mūsų partizanai ne visada elgdavosi teisingai, kad kartais jie būdavo žiaurūs. Bet pagalvokime, kiek mūsu priešai buvo žiauresni. Jie ne tik žiauriai žudydavo ir kankindavo kovojančius ir ginančius savo tėvų, senelių, vaikų ir tautos laisvę, jie dar išniekindavo turgaus aikštėse jų lavonus Legenda byloja, kad saldžiausias pasaulyje- kūdikiui motinos pienas, lengviausias - kūdikis motinai ant rankų ir kiečiausia - tai motinos širdis, kuri vardan tautos stiprybės vienintelį savo sūnų paaukojo mirčiai. Ką iškentėjo širdis motinos, kuri, matydama savo sūnaus išniekintą lavoną turgaus aikštėje, negalėdavo prie jo prieiti. Pagalvokite ir apie tuos dvidešimtmečius taurios širdies jaunuolius, kurie pražilusių motinų peržegnoti ir su kryželiu palydėti buvo pasiryžę numirti už Tėvynės laisvę.

Alfonsas Ščepkauskas, Juozas Bieliauskas ir Stasys Paškevičius

Ir švariausiam kviečių lauke pasitaiko piktžolių. Šito negalėjome išvengti ir mes. Tam buvo labai palanki dirva.

Jeigu atmintis neklysta, 1945 m. gegužės mėnesį man nežinomom aplinkybėm saugumas išaiškino mūsų grupę. Tris jos narius - Alfonsą Sčepkauską, Juozą Bieliauską, Stasį Kazlauską (mūsų grupėje dar buvo

Juozas Vilčinskas ir Pavasaris, kurio vardo neprisimenu) - suėmė, nuteisė po dešimt metų ir išvežė į šiaurės lagerius. Jų šeimos buvo deportuotos taip pat į šiaurę. Kai kurių kaulai ten ir palaidoti, ir neliko sūnų, kurie juos perveždtų į Lietuvą. Likę nesuimti, jau mirę ir palaidoti Tėvynės šventoj žemėj, o kiti dar gyvi ir sveiki. Ir jiems tas laikmetis buvo nelengvas. Vienam mama buvo pasakius: „Vaikeli, tave tik Dievas išsaugojo". O gal ir Dievas!

Tad, brangūs žmonės, važiuodami per Pravieniškių geležinkelio pervažą pažvelkite į dešinėje pusėje stovintį namelį ir nuleiskite galvas, nes ir čia maža žmonių likimo dalelytė buvo paaukota Tėvynės laisvei.

Pasakojo Stasys Paškevičius - Vytenis

VIENAS SU LIKIMU

Rumšiškės užsiliepsnojo vokiečiams besitraukiant nuo milijoninės rusų armijos. Miestelio griuvėsiuose rūko ir Izidoriaus Tuškevičiaus sodyba Gardino gatvėje. Šeima nebuvo pasiturinti, tačiau ir skurdo nematė: tėvas Izidorius buvo geras ratų meistras. Ir kaip įprasta, jį miestelio žmones vadino račiumi, o vaikus - račiukais. Tada ir gavo kampą Tiškevičiai netolimame Užtakų kaime pas Oną Litvinskienę. Patogumas buvo dvigubas - geri žmonės, o šeimos tėvas Zigmas Litvinskas karo pradžioje vokiečių buvo sušaudytas kaip tarybinis aktyvistas. Tad ir galvojo Izidorius, kad nuo rusų bus gera užuovėja, nes sūnus Pranas buvo šaukiamo į sovietinę kariuomenę amžiaus, tačiau tarnauti okupantui nenorėjo ir slapstėsi. Neseniai jam buvo sukakę devyniolika metų, ir iš Kaišiadorių amatų mokyklos, kurioje mokėsi būti stalium, grįžo namo.

Likę be pragyvenimo šaltinio, tėvas ir sūnus uždarbiavo kuldami ūkininkų javus. Tą dieną jiedu darbavosi pas Bareiką Bartkūnuose. Grįždami namo dar pasiėmė pas Patinską pataisytą armoniką. Prie Dovainonių kaimo pamatė, kad kelią užtvėrė rusiškos tanketės. Pats to nejausdamas, Pranas pradėjo bėgti, tuo išgąsdindamas tėvą. Tik po jo riksmo vaikinas suprato, kad kulka jį pavis labai greitai. Sustojo, palaukė, kol privažiavo kareiviai. Aiškintis daug nereikėjo, nes nelabai ir išmanė rusiškai. Iškeltom rankom nuvedė prie kaimo pakraščio, iškratė. Armoniką nusviedė šalin, tėvą paleido, o Praną nusivedė, sakydami, kad reikia tarnauti armijoje ir padėti triuškinti vokiečius. Prie Antakalnio kaimo buvo vielomis aptverta aikštelė, kurioje jau buvo saugomi apie šimtas rekrūtų. Prie jų prisidėjo ir Pranas.

Sekė kelionė į frontą. Kaunas, Jarcevas, Smolenskas, Gaižiūnai. Tačiau tarp jaunų rekrūtų buvo, matyt, ir svetimų ausų. Už nenorą kariauti, maisto davinio, aprangos ir vadų kritiką, Pranas pateko nemalo-

nėn. Prasidėjo nuolatiniai tardymai ir kelionė atgal vagonuose, apkaltuose spygliuota viela. Dar prieš pasiekiant Kaišiadoris, jauni vyrai sumanė pabėgti. Laimei, Simas Jakubauskas turėjo peilį, kuriuo praardė vagono sienoje skylę ir atidarė duris. Vienas po kito pradėjo šokti iš vagono. Buvo 1945 metų sausio mėnesio vakaras, vietovėje, gal 2 kilometrus nutolusioje nuo Lentvario. Nustatė vakarų kryptį ir bėgo visą naktį, tikėdamiesi atsidurti pakaunėje. Atokvėpio minutę išsiaiškino, kad atsidūrė Rūdiškėse. Netoliese sutinka gal 30 partizanų būrį, tačiau išsiskiria, suprasdami, kad jie dar susitiks. Vėl ilgas kelias namo. Prie Bijautonių vėl susitinka partizanus, tačiau du iš jų Pranas pažįsta, - su jais kartu mokėsi amatų mokykloje. Milžinų kaime, sudegusioje Marčiaus Grėbliausko sodyboje, šeimininkas juos pavaišina pienu. Iki namų buvo jau netoli.

Tylomis atidaro kambarėlio, kuriame prisiglaudę Tuškevičių šeima, duris. Motina išbalo. Pajutusi nelaimę, pradeda verkti ir paaiškina, kad tik dabar supratusi, kodėl taip dažnai pastarosiomis dienomis lankosi kareiviai. Sugrįžo į Užtakus Pranas ne vienas, o su draugu iš Kauno. Kluone susitvarkė seną slėptuvę. Izidorius Klimas nuvažiavo į Kauną ir parvežė draugui drabužius. Po kurio laiko Pranas liko vienas.

1945 metų sausio mėnesį Rumšiškių valsčių užpuolė partizanai, atplaukę iš kairiosios Nemuno pusės. Tai buvo Saulės būrio vyrai, tarp kurių buvo ir rumšiškietis Jonas Lietuvninkas. Bandyta užpulti stribyną nuo kapinių pusės, tačiau operacija nepasisekė. Tokiu neramiu metu ir grįžo namo Pranas Tiškevičius.

Neužilgo susitiko su partizanų būrio vadu Romualdu Randžiu - Meška. Pasipasakojo savo bėdas ir ketinimą gyvas rusams nepasiduoti, parodė turėtą pistoletą. Susitarė susitikti pas Ulozą, vadinamą Kazokų, Pamieryje.

Sutartą dieną sodyboje buvo 4 partizanai. Vakare atsinešė iš Milerio akordeoną, jaunimas linksminosi, o Pranas grojo. Susitarė, kad į būrį eiti neskubės, nes buvo pati šaltos žiemos pabaiga. Meška prasitarė, kad partizanai didelių problemų neturi, nes rusams viskas sprendžiasi Rytprūsiuose. Vietos milicininkų tarpe yra savų žmonių, kurie apie pavojus praneša. Jau daug vėliau Pranui pasakys, kad tai Antanas Grinevičius ir Kazys Makarevičius. Kaime valdžia buvo lyg ir partizanų rankose.

Einant namo ir nusiraminus dėl neaiškios ateities, Pranas pakliuvo į milicijos įgaliotinio Ipolito Balinsko paruoštą pasalą. Per akimirką jis pasijuto esąs prieš šautuvų vamzdžius. Surištomis rankomis jis buvo nuvežtas į Kauno saugumą. Kad Pranas Tiškevičius dezertyras ir liaudies priešas, saugumiečiai jau žinojo. Gynėsi kaip įmanydamas, apsimesdamas naivuoliu. Bėgti iš traukinio privertė, niekam blogo nepadaręs, tarnauti netinkamas. Tardytojas nurodė du kelius: mirtis iškankintam lageriuose

ar lengvas darbas Rumšiškių milicijoje. Prisiminęs pokalbi su Meška ir norėdamas apgauti saugumiečius, dvidešimtmetis vaikinas pasirinko antrąjį kelią, ketindamas pirmai progai pasitaikius sprukti miškan.

Sunku buvo grįžti namo. Visa laimė, kad uniformos nedavė, o vien tik senutėlį rusišką automatą. Reikėjo po kaimus lydėti mokesčių ir pyliavų rinkėjus, draudėjus, aktyvistus. Susitikti su partizanais ilgokai nepasisekė.

Ignatavičiai gyveno Kapitoniškėse, poros kilometrų atstume nuo Rumšiškių nutolusiame kaime. Pranas draugavo su jų dukra Veronika, todėl šeima ir užleido vaikinui laisvą kampą, nors žinojo, kad čia dažnai lankosi jų žentas partizanas Kazys Grėbliauskas - Vaidevutis iš Jono Mickevičiaus - Žvirblio būrio. Aštuoniolikmetis Kaziukas buvo kilęs iš Amalių kaimo Pažaislio valsčiuje. Greitai jiedu susitiko. Vaikinas padarė labai didelį įspūdį Pranui: buvo su naujutėle Lietuvos kario uniforma, gražiais garbanotais plaukais ir trumpavamzdžiu automatu. Palikę sargyboje Juozą Urbonavičių - Aidą, jiedu ilgai kalbėjo apie kankinamą tėvynę, Pranas guodėsi dėl savo silpnumo Kauno saugume. Ir lyg ir suabejojo, pasirinkęs tokį kelią. Kazys jį nuramino ir patarė ne dejuoti, o galvoti apie pagalbą kovojantiems. Susitarė per ryšininką Antaną Sikadolską susitikti Gastilonyse. Pranas tądien partizanams nunešė kelis šimtus šovinių. Pokalbis buvo ilgas, reikėjo duoti partizano priesaiką. Vėliau susitiko su Meška ir jo vyrais Spurga, Žilvičiu, Klajokliu.

- O kur pistoletas ? - neužmiršo pasiteirauti tada Meška.

Susitarė, kad į būrį eiti neskubės. Paprašė raketinio pistoleto, šovinių. Tada rusų kareiviai iš Vokietijos į Rusiją varė gyvulius, todėl su malonumu ginklus ir šovinius keitė į bet ką. Ilgai niekas iš NKVD nesuprato, kodėl Prano Tiškevičiaus budėjimo metu nebūna susidūrimų su partizanais, sveiki ir gyvi grįžta agitatoriai ir pyliavų rinkėjai.

Pirmieji nepasitikėjimo požymiai juo milicijoje atsirado netikėtai. Stribai Milžinų kaime atsitiktinai užėjo į Emilijos Jočiūnaitės trobelę. Seimininkų nebuvo, tačiau ant stalo pamatė atverstą „Tiesą", o joje Stalino portretą su išbadytom akim. Milicijoje buvo nutarta merginą areštuoti. Pranas sumanė gelbėti žmogų. Nuėjo į Milžinus perspėti, kad Jočiūnaitė pasislėptų, nes žinojo, jog nutarta ją areštuoti. Tačiau šeimininkės nerado. Užėjo pas kaimynystėje gyvenusią Oną Kazakevičiūtę, prašydamas, jog toji perspėtų. Tik nežinojo, kad O. Kazakevičiūtė buvo NKVD užverbuota ir vadinosi ten agente „Saulute". Išdavikės rankomis vėliau - 1947 metų birželio 30-tą kuopos vadas Romualdas Randis - Meška bus prigirdytas migdomaisiais ir kareivių suimtas jos namuose. Po tos paslaugos Ona buvo apgyvendinta Vilniuje. Emilija 1946 metų balandžio 8 dieną buvo suimta ir nuteista 8 metus kalėti.

Jau kitą dieną MGB Rumšiškių valsčiaus viršininkas V. Šatalinas uždarė Praną pas Navickus, kur gyveno milicijos valdžia. Kamarėlė lyg ir nepritaikyta kalėjimui. Pranas laisvėn išeina kartu su lango rėmu. Bando susirasti partizanus, tačiau lyg tyčia jų neranda.

Veronika Ignatavičiūtė irgi buvo partizanų pagalbininkė. Perdavinėjo laiškus Saulės, Vaidoto, Meškos būrio partizanams. Gal tos bėdos ir sujungė jaunuolius. Pranas pradėjo slapstytis Kapitoniškėse.

Pranas ir Veronika susituokė 1947 metų gegužės mėnesio 5 dieną. Dar gerokai prieš tai ją susitikęs Meška paklausė,jog girdėjęs gandus, kad ji už Prano ištekanti.

- Kur Račius? - pasiteiravo kartą, tačiau, nesulaukęs atsakymo, paklausė: - Ar nieko prieš, jeigu į vestuves ateisiu?

Paklaust paklausė, tačiau į vestuves neatėjo. Juk aplinkinių žmonių Pranas buvo laikomas stribu.

1948 metų liepos mėnesį pas Ignatavičius Prano suimti atėjo milicijos leitenantas Dambrauskas su pavaldiniu. Ginkluoti, pikti bandė surišti rankas ir atvesti į štabą, bet buvo patys nuginkluoti. Į miliciją nuėjo pats, tariamai įrodęs, kad jo bėdos, tai tik nemaloniai susiklostę aplinkybės. Tardė ilgai, tačiau netikėtai paleido. Matyt, enkavedistai norėjo susekti Prano ryšius su dar keliais išlikusiais partizanais. Tai supratęs, Pranas laikėsi nuošaliai, kartas nuo karto vis dar užsukdamas į skrebyną. Visą šį laiką nuo didesnių ar mažesnių nemalonumų gelbėjo naminė. Reikėjo girdyti viršininkus su proga ir be progos, kai jų nuotaikos būdavo geros ir blogos. Perduodavo butelius arba pats gerdavo su enkavedistais ir skrebais.

1948 metų spalio mėnesio 7 dieną prie jo prieina Jonas Gagas iš Aštragų kaimo ir pareiškia, kad telkia kovotojus užpulti miestelį, išvaikyti stribus ir sunaikinti dokumentus. Apie Praną viską žinantis ir juo pasitiki. Ginklus turi, parūpins dar. O išvaikyti milicininkus ir skrebus bus nesunku: anokie čia jie kovotojai. Operacijai bus sutelkti visi dar gyvi partizanai ir dar dešimtis savų žmonių. Pasižiūrėjo Pranas vieną kartą į energingai įrodinėjantį pusamžį žmogų, kitą kartą ir sutiko. Jonas Gagas panašiu būdu dar užverbavo kelių meistrą Liutviną iš Dovainonių, Benių Pūrą iš Leliušių, Juozą Varną iš Lašinių kaimo, Simanavičių Miką, Simanavičių Jurgį, - abų iš Baniškių. Šie vyrai buvo partizanų ryšininkais. Tačiau po kelių dienų visi buvo suimti. Šiandien net ir sunkų spręsti, kas įvyko tą rudenį. Jeigu tai buvo enkavedistų operacija, tai kodėl buvo nuteistas 10 metų lagerio ir atsėdėjo bausmę ir Jonas Gagas? Jeigu tai buvo pasipriešinimo okupantams planas, tai naivus ir neapgalvotas. Į namus atėjo skrebas Aleksas Drumstas ir liepė eiti į skrebyną. Iškvietimo priežasties nepasakė, todėl dar šmėkšteli mintis, kad tai tebus eilinis nemalonumas. O ir bėgti nėra kur - partizanų apylinkėje jau nedaug beliko. Pasiimė du butelius naminės...

Lietuvos ypatingame archyve Kaišiadorių apskrities operatyvinėje byloje daug dėmesio skirta šiam įvykiui. Spalio 20 dieną buvo suimtas Gago Jono, Juozo — Salazdos iš Aštragų kaimo rezervinis būrys: 4 partizanai, 4 rezerviniai, 4 pagalbininkai. Pats Gagas (g. 1902 m.) buvęs šaulys, o vokiečių okupacijos metais Gastilonių apylinkės seniūnas. Vyrai ruošėsi užpulti Rumšiškių valsčiaus pastatą ir sunaikinti išvežamų į tremtį sąrašus. Jo bendrininkai Pūras Bernardas, Jono (g. 1907 m.) iš Leliušių, Varnas Jonas, Adomo (g. 1906 m.) iš Leliušių ir Tuškevičius Pranas, Izidoriaus -buvęs liaudies gynėjas. Rezervistai Drulia Stasys, Jurgio iš Jurgiškių, g. 1927 m., Riešuto ryšininkas, Paškevičiūtė Elena, Jokūbo iš Krasnasėlio, g. 1926 m., Piliponytė Salomėja, Bernardo - Rūta iš Mackūnų k., Černiauskas Mikas, Juliaus iš Užtakų, būrio vado Vaidoto brolis, Riešuto būrio narys. Tai jis sekė V. Sataliną ir 1947 m. vasarą pranešė, kad tas važiuos į Pravieniškes. Partizanų pasaloje V. Šatalinas ir stribas Aleksas Drumstas buvo sužeisti, o kitas stribas Banėnas - užmuštas. Suimti dar trys rėmėjai: Simanavičius Mikas, Adomo iš Baniškių, g. 1898 m., buvo Riešuto ryšininku. 1945 m. perdavė jam kulkosvaidį su šoviniais, Simanavičius Jurgis, Izidoriaus, g. 1925 m. Baniškėse, buvo Riešuto ryšininkas, savo name slėpė partizaną Justiną Sinkevičių, Čėsnienė Ieva, Martyno iš Baniškių k., g. 1902 m. Ji jau nuo 1944 m. palaikė ryšius su Perkūnu, namuose slėpė sūnų Albiną, dukteris Vladą ir Janiną.

Veronika ir Pranas Tuškevičiai, 1955 m.

Pasitiko tada Antaną ne tik vietiniai emgebistai, bet ir du milicininkai iš Kaišiadorių. Puolėsi laužti rankas, keikėsi ir mušė. Pranas dar nubloškė kelis, tačiau pasipriešinti neužteko jėgų.

Pradžioje juos tardė MGB tardytojas vyr. leitenantas Tomas Zelionka, su kurio po kalėjimo ilgus metus Pranas gyvens Rumšiškėse beveik kaimynystėje. Paskui išvežė į Kaišiadorių saugumą Vytauto Didžiojo gatvėje. Liutviną užkankino, o ką pragyveno Pranas, sunku ir aprašyti. Laikė namo rūsyje, kur vandens buvo gal per tris sprindžius. Kampe - kūlys šiaudu, ant kurių užsilipęs galėjai atlikti čia pat gamtinius reikalus. Ir mušė pastoviai, sadistiškai. Po šešių parų nuo kulnų nusmuko padai,

kūnas nuo sumušimų ištino. Saugumiečiai jau daug ką žinojo. Tardytojai buvo žiaurūs - Klimenka, Kisieliovas, Antonovas. Argi visus suminėsi? Apie Prano pergyvenimus ir kančias saugume, kalėjime, lageriuose gal neužtektų ir visos šios knygos.

Jau Kauno saugume pranešė, kad už akių visi nuteisti kalėti už tėvynės išdavimą. Pranas ir Juozas Varnas nuosprendžių nepasirašė.

Pranui Tiškevičiui net pagal tris straipsnius buvo paskirta 25 metus kalėti. Kalėjo Irkutsko srities Angarlago kalėjime, kuriame išbuvo iki 1958 metų gegužės 11 dienos. Reabilituotas, dabar su žmona Veronika vėl gyvena Rumšiškėse.

KAIP KLAIKUS SAPNAS

Mūsų šeima labai vargingai gyveno Mackūnų kaime, Rumšiškių valsčiuje. įsiterpęs į miškingas Livintų-Pašulių-Beištrakio apylinkes, mūsų sodžius pokario metais buvo didelio partizanų susibūrimo vieta. Žemės neturėjome per daugiausia, tačiau 1944 metų liepos mėnesį rusams vejant vokiečius, supleškėjo mūsų sodyba. Likome kaip stovim, o šeimoje tuo metu buvome šeši vaikai. Mūsų naujoji troba jau turėjo sienas ir stogą, beliko tik lubas pakalti. Tėvas pasikrovė sunkų vežimą ir pasuko į Kaišiadoris. Ties Pašuliais užvažiavo ant senos minos, gulėjusios gal kiek giliau, kad sprogo ji išvažinėtame kelyje tik nuo sunkaus vežimo. Išlėkė į padanges rąstai , arklys ir tėvas. Taip ir žuvo žmogus, palikęs šeimą dar didesniam vargui. Tai buvo 1946 metų pavasarį. Man tada buvo jau 18 metų, tačiau dar liko jaunesnės seserys Aldona (g. 1932 m.),Valerija (g. 1933 m.) ir brolis Bronius (g. 1936 m.). Visa laimė, kad netoliese gyveno sesuo Marytė, nutekėjusi į Pašulius už Čiurinsko dar 1942 metais. Tuo mūsų nelaimės nesibaigė.

Mackūnų kaimo apylinkėse laikėsi Perkūno partizanų būrys: Pranas Jaromskas - Perkūnas, Jonas Ožeraitis - Vaidotas, broliai Dzimidavičiai - Antanas - Riteris ir Pranas - Puntukas iš Klusų kaimo, Stasys Grenda - Smarkuolis. Jie dažnai užsukdavo ir į mūsų sodybą. Jau 1946 metais tapau partizanų ryšininke, gavau Rūtos slapyvardį. Asmeninis gyvenimas irgi lengvas nebuvo. Turėjau gerą draugą, o susituokti nesuspėjome, nes jis greitai žuvo. Likau ne tik viena, bet dar ir nėščia. 1947 m. kovo 14 d. pagimdžiau mergaitę, kurią Kampiškių bažnyčioje pakrikštijome Birute. Tik jau nepaliko ramybėje stribai. Sekė kasdien, beldėsi į duris, ieškodami pasislėpusių partizanų. Galop iškvietė į Kaišiadoris. Nuvažiavau, nes bijojau, kad stribai gali man pridaryti bėdų, nes galėjo susidurti karatais mūsų sodyboje pasirodančiais partizanais.

- Jei nori gyventi, tai privalai mums dirbti,- iškėlė kategorišką sąlygą saugumiečiai.

Bandžiau su jais žaisti, prašiau laiko pagalvoti. O jie man ir slapyvardi parinko - "Bolius". Vieno stribo, kuriam turėjau perduoti žinias, vardu. Nei šis, nei tas. Tariamai sutikau, todėl jie mane paleido. Buvo 1947 metu rugpjūčio mėnuo. Visas pasaulis suskilo. Vieną dieną atėjo pas mus Perkūnas, Vaidotas, Smarkuolis, kuopos vadas Pranas Žičius - Vėjas ir nutarė, kad man reikia slapta legalizuotis. Pažadėjo gauti netikrus dokumentus, surasti Vilniuje kambarį ir su dukrele ten įkurdinti. Vaidotas surado Girelės kaime (už Pravieniškių, Pašulių link) rusu tautybės žmogų, kuris sutiko prižiūrėti mano dukrelę. Birutei tada jau buvo pusantrų metų. O tam globėjui už vargą ir kad mergaitė gautų pieno, nuvedžiau savo karvę. Pati išėjau į Jono Ožeraičio -Vaidoto būrį. Partizanų priesaiką daviau dar Perkūno būryje, atvažiavusiam iš Vilniaus Pranui Žičiui - Vėjui. Paliko Rūtos slapyvardį ir dar kartą pažadėjo dokumentus legalizacijai. Buvo labai sunku pasirinkti partizano kelią, žinant, kad pas svetimus žmones auga tavo vaikas, apleisti tėvų namai, badauja mažesniosios seserys ir broliukas. Gerai supratau, kad tada kitos išeities nebuvo.

Iš pradžių slapsčiausi pas Oną Grigaliūnienę Slėnavoje, prie Kauno. Šiame kaime gyveno Vaidoto dėdė, todėl gerai pažinojo šią šeimą. Grigaliūnas tada jau buvo areštuotas. Taip ir nesugrįžo žmogus namo Man padirbo dokumentus Onutės Grigaliūnaitės pavarde. Tai buvo laikas, kai partizanus mūsų krašte galėjai ant pirštų suskaičiuoti, buvome gaudomi kaip pasiutę šunys. Slėnavoje nuolat negyvenau, o vykdžiau partizanų užduotis, paslapčiomis pareidavau į namus. Dažnai susitikdavau ir praleisdavau daug laiko su paskutiniais besislapstančiais šių apylinkių partizanais iš Jono Černiausko - Vaidoto būrio, turėjome bunkerius Mackūnuose ir Užtakuose. Jų tarpe buvo Vytautas Janavičius - Varpas, Pranas Ulozas - Bevardis, Petras Vainius - Sakalas.

Vieną 1947 metų pabaigos dieną grįžau namo. Po kurio laiko per langą pamatėme atvažiuojančių stribų vežimą. Buvau be batų, nusimetusi žieminius rūbus, nes norėjau nusiprausti ir pasikeisti apatinius drabužius. Išbėgau pusnuogė ir basa. Iki bunkerio - gal 3 kilometrai, nebijojau sušalti, tačiau kulka pervėrė man koją. Pajutau karštį, bet neskaudėjo. Be kvapo atbėgau į saugią vietą ir pamačiau, kad kulka kiaurai pervėrusi koją, kraujuoja. Ikip kelis mėnesius gydžiausi sužeidimą. Turėjome partizanines vaistinėles ir mokėjome nelaimės atveju sau ir kitiems suteikti pirmąją pagalbą.

Gerai pamenu tą vakarą, kai Užusalių apylinkėse sužeidė Joną Ožeraitį. Jis ėjo mūsų būrelio priešakyje, todėl sodyboje buvusioje pasaloje sužeidė jį vieną. Užėjome gerais tikslais, lyg tai kelio pasiklausti, tačiau iš trobos pasigirdo šūviai. Kol Smarkuolis ieškojo vežimo ir arklio su-

žeistajam į saugią vietą išvežti, man teko Vaidotą ir jo ginklą nešti. Tada laimingai pasiekėme bunkerį Užtakų kaime. Mūsų vadas buvo sunkiai sužeistas, tačiau žaizdas išsigydė.

Jau tada į bunkerį Užtakų kaime, kur laikėsi ir Jono Černiausko partizanai, atvažiavo kartą Pranas Žičius - Vėjas, kuris tuo metu save vadino apygardos vado pavaduotoju. Jis pranešė, kad pakaunėje bus kviečiamas visų partizanų susitikimas. Perspėjo, kad nebijotume, jei dalis jų ateis su rusų kariškomis uniformomis. Tai esą tik gera maskuotė. Prašė apie tai pranešti kitiems partizanams, nes tuo metu nebuvo Smarkuolio ir Anelės Tarbūnienės - Drebulės. Po Vėjo išvykimo aš raginau vyrus nevažiuoti į tokį susitikimą, nes tai galinti būti provokacija. Labai jau ilgai mes buvome įtikinėjami visi į vieną vietą susirinkti ir nieko nebijoti. O juk tuo metu atokiame vienkiemyje ramybės nebuvo. J. Ožeraitis dar prieš tas žudynes išvažiavo į Vilnių ir į partizanų "susirinkimą" neatvyko, Smarkuoliui ir Drebulei apie susitikimą niekas nepranešę. O aš pasilikau bunkeryje ir į Naujasodį nevažiavau. Tik daugelis draugų, deja, manęs nepaklausė Žinia, kad Naujasodžio kaime buvo nužudyti partizanai, mus pasiekė vėliau. 1948 metų rugsėjo pabaigoje į Vilnių "legalizuotis" išvykau ir aš. Atvykusi į Aviečių gatvę, čia jau radau J. Ožeraitį - Vaidotą, rinktinės vado Uosio žmoną Aldoną Klimavičienę. Uosis šiame bute nesilankydavo, o Vaidotas lankė vairuotojų kursus. Vėjas tuo metu jau buvo suimtas, nors mes to ir nežinojome.

Ir vėl nelaimė: stribai susekė Birutės gyvenamą vietą. Keršydami man, jie nuvažiavo į Girelės kaimą ir atėmė kūdikį iš globėjų. Ir tikslas buvo jų vienas - amžinai atskirti mane nuo dukrelės. Žinojo, kad aš galiu pradėti ieškoti Birutės ir taip pakliūti jiems į nagus. Kaip pamestinukę ją įkurdino vaikų lopšelyje Kaune. Apie tai sužinojome su seserimi Aldona. Atėjome į tą lopšelį - darželį Vilijampolėje, Darželio gatvėje, prašome direktoriaus parodyti vaikus, nes dukrelė pasimetė ir pristatyta jiems. Kažkas iš darželio vadovų išklausė mus, patikrino sąrašus, bet juose mergaitės pavardės neradę, leido ją pačioms susiieškoti. Buvo jau pavakarys, o įstaigoje - du korpusai. Kol vieno korpuso vaikus peržiūrėjome, jau ir sutemo. Visi smulkūs, pliki, alkani ir panašūs vienas į kitą. Tą popietę aš Birutės nesuradau. Susitarėme susitikti kitą dieną. Nuėjau nakvoti į Šančius pas vieną ryšininkę M. Melnikaitės gatvėje. Mums buvo pasakyta, kad tai partizanų konspiracinis butas, tačiau tai buvo KGB kontroliuojamas objektas. Čia mane ir suėmė. Tai įvyko 1948 metų spalio mėn. 21 d. Tą pačią dieną Vilniuje buvo suimtas ir Jonas - Ožeraitis - Vaidotas.

Tik vėliau sužinojau, kad mano mergaitė gavo rusišką vardą ir pavardę - Valentina Grigorjevna Petrovą, gimusi 1946 metais, tai yra metais

vyresnė. Sakė, kad atvedė ją iš globėjo man pažįstami žmonės, o po kelių dienų ją įsidukrino rusų tautybės žmones. Visi mano vaiko ieškojimai buvo tik MGB žaidimas.

Ilgai mane tampė po kalėjimus. Bandė užverbuoti, smarkiai mušė. Šiandien aš galiu didžiuotis, kad ištvėriau viską. Pasakojau netiesą, vaizdavau palūžusią ir vedžiau kareivius po senus bunkerius. Gal man ir kiek lengviau buvo, nes mūsų būryje tebuvome keturi partizanai, todėl išvengiau kankinimais išduoti draugus: J. Ožeraitį - Vaidotą, S. Grendą - Smarkuolį ir A. Tarbūnienę - Drebulę MGB ir taip juos labai gerai pažinojo. Neišdaviau nei vieno ryšininko ar rėmėjo, teisinausi, kad būryje tik valgį gaminau ir skalbiau.

Salomėja Piliponytė-Rūta

Nuteisė 10 metų kalėti ir dar 5 metus tremties. Išvežė į Taišeto lagerį, Krasnojarsko krašte.Ten buvau sutikusi savo ginklo draugę Drebulę. Ją tremtyje ir palikau. A. Tarbūnienė mirė Lietuvoje jau 1984 metais. Grįžau iš lagerio aš tik 1956 metų liepos mėnesį ir apsigyvenau pas seserį Valeriją Kaune. Ilgai gyvenau nelegaliai, kol likimas nusišypsojo - pavyko prisiregistruoti. Išmokau siuvėjos amato, daug dirbau. Su likimo draugu Jonu Užupiu iš Šakių 1958 metais sukūrėme šeimą, išauginom sūnų, dukrą. Dingusios Birutės atminimui paėmėme iš vaikų namų ir išauginome nuo devynerių metų Janiną.Tik neapleidžia noras susirasti dukrą Birutę. Jai dabar jau virš penkiasdešimties, tačiau man ji vis tiek laukiamas vaikas.

Mane gyvenimas nubaudė du kartus : tie baisūs lageriai ir tremtis - tai tik pirmoji ir daug mažesnė bausmė, kurią prisimenu jau ne kasdien. Antroji bausmė - dukrelės dingimas yra daug sunkesnė ir skaudesnė. Visus tuos dešimtmečius galėjau tik svajoti apie susitikimą su savo pagrobtuoju vaiku. Jau atgimimo laikais kreipiausi į įvairias institucijas, prašydama padėti surasti dukrelę. Pasirodo, kad man irgi galioja įvaikinimo paslaptį saugojantys įstatymai ir kad atskleisti paslaptį galima tik teismo nutartimi. Esu prilyginta toms, kurios savanoriškai pameta savo vaikus, o tik paskui, gyvenimo prislėgtos, ima jų ieškoti. Deja, ir man

reikės senatvėje išgyventi teismuose tą kaltės jausmą, nors Birutė iš manęs buvo atimta klasta ir apgaule. Šiandien noriu tikėti, kad mūsų susitikimo rytas išauš.

Didelė nelaimė mūsų šeimą aplankė 1989 metų liepos 1 d., kai du milicininkai nužudė sūnų Arūną (g. 1961 m.). Dabar gyvenu su dukros Alminos šeima Kaune. Esu apsupta anūkų, gyvenu ramų gyvenimą ir dažnai galvoju apie sunkius pokario metus.

Tokį gyvenimo kelią pasirinkau savo valia, niekam šiandien nepriekaištauju. Buvo sunkūs laikai, reikėjo pasirinkti, su kuo tu būsi, kai tūkstančiai vyrų rinkosi sunkų partizano kelią. Ir malonu, kad man lygiai po penkiasdešimties metų po arešto Kaune, tai yra 1998 metų spalio 21 d. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pasipriešinimo dalyvių teisų komisija pripažino kario savanorio statusą.

Pasakojo Salomėja Piliponytė (Užupienė) - Rūta

ŽALIO VELNIO BŪRYJE

Nors 1924 m. gimiau netoli Pakruojo, tačiau didelė mano laisvo gyvenimo dalis prabėgo Varniuose. Tėvai Leonas ir Adolfina mus augino kartu su broliu Juozu (g. 1929 m.). Vokiečių okupacijos pradžioje man nepasisekė: neturėjau darbo ir dokumentų, todėl buvau pagautas ir išvežtas darbams į Karaliaučiaus kraštą pas stambų vokiečių ūkininką. Neilgai ten užsibuvau: pabaigus rugiapjūtę, pėsčias grįžau namo ir ėmiau slapstytis. Nelengva buvo, tačiau gal pusantrų metų man tai sekėsi. Tačiau 1943 metų balandžio mėnesį, per Sekmines, buvau išlaipintas iš traukinio, vykusio iš Šiaulių į Kužius. Ištraukė mus gal 5 - 6 vyrus žandarai per patikrinimą, nes neturėjome jokių dokumentų. Atvežė į Šiaulių Gubernijos kareivines, nieko labai neklausinėjo, gerai maitino, davė dar pinigų. Paskui, dviejų šlubų vokiečių lydimi, buvom atvežti į Kauną. Dabartinėje „Sanito" gamykloje buvom švariai nuprausti, išvalyti ir nuvežti į Panemunės kareivines. Greitai gavome ne naują, tačiau švarią žalią vermachto uniformą, buvome apmokomi karo abėcėlės, tačiau muštro nebuvo. Po kelių dienų visus išrikiuoja ir jau aukštesnio rango kariškiai klausinėja specialybės. Kas buvo dailidė, mūrininkas, virėjas, tuos išvežė, o kiti likome kareivinėse. Tik jau ginkluotą sargybą pastatė. Ir aprengia mus pilkomis aviacijos uniformomis. Tada susirūpinome, o vienas vyrukas bandė bėgt, tačiau nesėkmingai. Prasidėjo šaudymai, gaudynės, ir jį sugavo. Tad mums noro bėgti neliko, laukėm geresnės progos. Ryte jau davė sausą davinį 2 dienoms (kelis virtus kiaušinius, sviesto, konservų, kepalėlį juodos duonos) ir iškeliavome. Matome, kad pravažiavome Vilnių,

Daugpili. Sustojome Pskove, o ten didelio mūšio pėdsakai - išvartyti vagonai, neužgesinti gaisrai.

Vedė mus palei upę Velykaja, gal 4 kilometrus. Pušynėlyje lyg ir karo nesijaučia, gražu, žalia aplink. Tuos keturis kilometrus kasdien eidavome pirmyn ir atgal, nes Pskove ant įruoštos geležinkelio platformos pabūklais mokė mus šaudyti į lėktuvus. Buvome gal 300 lietuvių. Pamenu iš Kauno Stasį Remeikį ir Januškevičių, anksčiau dirbusį Kauno klinikose sanitaru. Pabėgti buvo neįmanoma, nes mus labai saugojo.

Paskui gal 30 lietuvių pakliuvome į paskirstymo punktą. Tada jau po vieną priskyrė prie vokiečių jefreitorių, kurie vadovavo dviem traukinio platformose įrengtiems pabūklams ir juos aptarnaujantiems kareiviams. Taip per prievartą tapau vokiečių kareiviu, lydėdavome ešelonus su kareiviais, ginklus, sanitarinius traukinius maršrutais Pskovas - Polockas, Dno, Luga. Buvo visko, nes rusai jau buvo pasiekę persilaužimą. Gerai prisimenu, kai rusų lėktuvai 1944 metų balandžio 1 d. Latvijoje subombardavo sanitarinį traukinį. Tada išniro lėktuvai iš už miškelio taip netikėtai, kad net sureaguoti nesuspėjome. Degė vagonai, dejavo sužeisti. Pradėjo šaudyti sukrauti prie pabūklų sviediniai. Su manimi pabūklą aptarnavę vokiečiai buvo žuvę, aš likau vienas.

Vokiečių armijoje buvo geležinė tvarka, kad po metų tarnybos priklausė 21 diena atostogų. Tiesa, vienu metu lietuvius lyg ir nenorėjo išleisti, nes tie nesugrįždavo po atostogų. Tačiau mūsų haufmanas, matyt, buvęs muzikos mokytojas, nes vežiojosi ir grojo smuiku, pranešė, kad mane išleidžia atostogų. Nors buvo labai didelė suirutė, tačiau vokiškos tvarkos mašina dirbo gerai: man išdavė atostoginius, davė maisto, paliko ant mano pečių šautuvas, kuprinė, šoviniai. Ir štai taip aš 1944 metų balandžio pabaigoje pasirodžiau Kaune. Po atostogų turėjau prisistatyti į komendantūrą Gedimino gatvėje.

Baigiantis atostogoms, tvirtai buvau nutaręs į vokiečių armiją negrįžti. Atėjau į komendantūrą su prašymu dėl ligos pratęsti atostogas. Vokietis paaiškino, kad to padaryti jis negali. Kreipiausi į klinikas pas pažįstamą gydytoją, kad tas išduotų pažymą apie mano tariamą ligą. Patarė gultis į ligoninę ir atlikti, tarkim, apendicito operaciją. Nesutikau ir ėmiau slapstytis. Frontui priartėjus, sumaniau bėgt į Vokietiją. Pasiekiau Alsėdžius, susitikau draugų, kurie po LLA vėliava ruošėsi pasipriešinti rusams. Kiti patraukė į vakarus, o mes gaminomės maisto atsargas, kasėme prie Platelių ežero bunkerius. Mūsų buvo gal 200. Greit atėjo komanda visiems išsiskirstyti po savo gimtas vietas, tad grįžau į Varnius ir slapsčiausi Pagrigždutės kaime būrio vado Montvilos žemėje. Tačiau atėjo laikas, kai ten slapstytis buvo nesaugu.

Tada prasidėjo mano blaškymasis po Lietuvą. Ieškojau partizanų prie

kurių galėčiau pritapti, nes man beliko vienas kelias - į mišką. Kartą Šančiuose pas pažįstamą geležinkelietį jo kambario nuomininkė Janina labai jau mane įtartinai klausinėjo, kur aš padėjęs vokišką uniformą, kur kariavau vokiečių pusėje. Bandžiau aiškinti jai nebūtus dalykus, tačiau toji nepatikėjo. Dar po ilgo blaškymosi ir pavojų atsidūriau su savo draugu Stasiu Romeikiu iš Šančių pas jo giminaičius Rukloje. Buvo 1945 metų kovo mėnuo, Nerimi jau ėjo ižas. Čia laukiame partizanų, ir jie vieną vakarą atėjo. Iš pradžių jie kiek nepasitikėjo, nors Stasio giminaičiai dievagojosi dėl mūsų. Pasipasakojome savo vargus ir norą partizanauti. Ir mūsų sutiktieji partizanai teturėjo išsikasę bunkerius, tačiau gerų ginklų neturėjo. Ir štai vieną dieną, per didelę šlapdribą matome miškų eina jaunas žmogus: su batais, kepure. Drabužiai paprasti, tačiau žmogus buvo su automatu.

- O, Jonelis eina! - sušuko mūsų draugai.

Taip mes atsidūrėme Žalio Velnio rinktinės štabe. Jonas pasakojo, kad ištrūkęs po mūšių Kaugonyse, ilgai veržęsi iš apsupimo. Tuo metu jis buvo kartu su Jonu Daškevičiumi - Papūga. Papūga - dar jaunas vaikinas, apsirengęs kariška Lietuvos kario uniforma, su savo adjutantu Rytu niekur nesiskirdavo. Šis visada nešiodavosi sunkų prieštankinį kulkosvaidį.Kai nutarė būriai išsiskirti, Stasys Romeikis išėjo su Papūga ir žuvo nelygiame mūšyje su kareiviais. Aš likau prie Žalio Velnio. Po kurio laiko gavau Klevelio slapyvardį, nors nežinojau, kad tokį patį turėjo Kazys Surmilavičius iš Laukagalio kaimo, Žaslių valsčiaus, 1 bataliono vadas, tuo metų dingęs be žinios. Gal tuo buvo norėta apsukti priešui galvą ir sumėtyti pėdsakus?

Tada Žalias Velnias nešiojo nedidelę barzdą, buvo su puskailiniais, kelnės galifė, kariška kepurė, turėjo rusišką automatą, pistoletą. Su juo buvo jo štabo viršininkas Piliakalnis, dar Slyva - stambokas, gal 1920 m. gimimo, ir vokietis Jakas, jau gerai kalbėjęs lietuviškai ir dirbęs su spausdinimo mašinėle, kurią nuolat nešiojosi. Žalio Velnio apsaugos būryje buvo 5 vokiečiai - be Jako dar pamenu pagyvenusį vyrą, vadinamą Rudžiu. Būryje dar buvo Gaidelis (nuo Upytės, vardu Justinas), Lubinas (žemaitis nuo Tauragės), būrio vadas Dobilas.Viso gal 30 vyrų. Tad sužinojau, kad Piliakalnio pavardė Zapkus (o gal Zepkus ?) ir jis atėjęs į būrį dar 1944 m. rudenį ar žiemos pradžioje. Sakė, partizanai sužinojo, kad slankioja 5 vyrai ir juos susirado. Paaiškėjo, kad tai iš ešelono pabėgę vyrai, vežami iš belaisvių stovyklos. Jų vyresnysis Zepkus buvo kilęs nuo Akmenės ir buvo Lietuvos kariuomenės leitenantas. Tarp jų dar buvo du broliai. Gi Zepkus buvęs mokytojas, gražiai grojo akordeonu, buvo užsiauginęs barzdą.

Partizanai tada buvo išblaškyti po didelių mūšių prie Kaugonių 1945

metų balandžio mėn. 12 - 18 dienomis. Greitai ešelonu atvaryti rusų kareiviai raudonais antpečiais užblokavo mišką, kuriame buvo ar ne visas šimtas partizanų. Daug jų ten ir žuvo.

Tą vasarą Žalio Velnio štabas aktyvesnių veiksmų nesiėmė, o gydėsi Kaugonių žaizdas. Pavienių susidūrimų su kareiviais ir stribais buvo daug, tačiau ir priešas daug prarado.

1945 metų žiema prasidėjo labai anksti. Buvo labai pavojinga judėti, nes priešo agentai sekė mūsų pėdomis. Buvo nutarta štabo apsaugos būriui išsiskirstyti grupelėmis ir išlaukti iki tikros žiemos, o gal net pavasario, atskirai.

Jonas Liaudanskas-Klevelis

Taip aš vėl atsidūriau Kaune. Čia slapstytis gal ir buvo lengviau, galėjai ištirpti minioje ar tūnoti kokiame nors užkampyje. Pamažu įsidrąsinau išeiti iš savo slėptuvės. 1945 metų gruodžio 5 d., per didelę konstitucijos šventę nuėjau pas tą mano pažįstamą geležinkelietį. Jie lošė kortomis, prisėdau ir aš. Tuo metu mano anksčiau minėta Janina vis dar nuomavo kambarėlį. Mane pamačiusi, ji dingo. Po keliolikos minučių kambaryje jau stovėjo kareiviai. Liepė nusiaut batus, ieškojo ginklo, tačiau nuodugniai nekratė. O mano kišenėse buvo Lietuvos žemėlapis, Didžiosios Kovos rinktinės antsiuvas, tėvų nuotraukos, kai kurie kiti dokumentai. Aš sugebėjau nepastebėtas visa tai susukti į paketėlį ir įmesti per krosnies pelenų dureles. Tad mus atvedė į savo štabą visus lošusius, gal keturis vyrus. Kol išsiaiškino, kas čia tas ieškomas vokiečių kareivis, man dėmesys lyg ir nebuvo per didelis.

Suimtas pasakojau savo išgalvotas istorijas, kad vokiečių kariuomenėje nebuvau, o ūkio dalyje rūšiavau atvežtas iš fronto sukruvintas vokiškas uniformas, baltinius. Meluoti sekėsi, nes patekimo į vokiečių armiją aplinkybių meluoti nereikėjo. Gal NKVD ir tikrino mano versijas, tačiau drąsiai jaučiausi, nes mano istoriją jiems galėjo paliudyti daugelis. Gal ir būtų man pasisekę juos apgauti, tačiau vieną kartą pasikvietė tardytojas, priėjo arčiau ir smogė kumščiu į veidą: „Ty, svoloč, — rėkia, - skolko nam golovu krutil". Pasirodo, jie tik dabar rado krosnyje mano

dokumentus. Prasidėjo tardymas iš naujo, dabar meluoti sekėsi sunkiau. Nuteisė mane 10 metų kalėti už tėvynės išdavimą.

Pasakojo Jonas Liaudanskas - Klevelis

RUMŠIŠKIŲ APYLINKĖSE

Pokario metais Rumšiškių miestelyje gyveno gal pusė tūkstančio žmonių- Kadangi karo metu jis beveik visas sudegė, naujos statybos vyko lėtai. Vadžia leido miškuose ruoštis rąstus ir ruoštis naujus būstus. Vis tik partizanauti ; miškus masiškai vyrai ėjo. Rumšiškietis Pranas Tiškevičius suskaičiavo dešimtis partizanu rėmėju, praėjusius gulagus:

Dementavičius Juozas	iš Užtakų, suimtas 1944 metais, mirė lageriuose;
Litvinskas Pranas	iš Užtakų, gimęs apie 1908 m., iš lagerio grįžo be sveikatos ir greitai mirė;
Gelažius Andrius	iš Užtakų, gimęs 1901 m., nuteistas su dukra Gene, mirė Gorkio lageryje. Buvo Meškos būrio rėmėjai;
Botyrius Stasys	iš Rumšiškių, pravarde Rapalius, g. 1923 m., 1944 m. bandė pabėgti į JAV, bet buvo sugautas, iš lagerio negrįžo;
Ignatavičius Zenonas	iš Rumšiškių, slapstėsi nuo kariuomenės, buvo nuteistas, mirė grįžęs iš lagerių;
Sikodolskas Jurgis	iš Gastilonių;
Makarevičius Vaclovas	buvo Meškos būrio ryšininku ir pasiųstas tarnauti stribu, buvo išduotas, suimtas 1947 metais;
Grincevičius Antanas	iš Gastilonių;
Drulia Stasys	iš Jurgiškių, ryšininkas, 1948 m. buvo nuteistas 25 metus kalėti;
Matakas Stasys	iš Gastilonių, partizano Vaidevučio ryšininkas, buvo vežamas į Sibirą, Vilniuje pabėgo. Slapstėsi miške, nušautas apie 1951 metus;
Ulozas Zigmas	iš Išlaužos k., g. 1896 m., tarnavo slaptojoje policijoje, ryšininkas, kalėjo Magadane. Buvo sužeistas, grįžęs namo greitai mirė;

Obelevičiai Petras ir Antanas	iš Byliškių k., Antanas - vienas iš šeštojo bataliono steigėjų;
Ambrazevičius Mykolas	iš Šilinių k., g. 1903 m., J. Ožeraičio ryšininkas, buvo nuteistas 25 m. kalėti;
Pūras Bernardas	iš Leliušių, g. 1909 m., kalėjo Magadane 8 metus, apkaltintas Rumšiškių užpuolimu;
Varnas Juozas	iš Lašinių k., apkaltintas ruošiamu Rumšiškių užpuolimu;
Sadauskas Bernardas	iš Užtakų k., nuteistas 25 metus kalėti, save vadino poetu;
Meilutis Leonas	iš Pamierio, g. 1926 m., nuteistas 10 m. kalėti;
Šimkūnas Juozas	iš Rumšiškių, nuteistas 7 m. kalėti;
Navickas Bernardas	iš Rumšiškių, kalėjo Vorkutoje 1945 - 1956 metais;
Šimkūnas Jonas	iš Rumšiškių, po lagerių tėviškėn negrįžo;
Žaltauskas Stasys	po lagerių namo negrįžo;
Zakarauskas Kazys	iš Rumšiškių, mirė lageryje;
Petrauskas Jonas	iš Rumšiškių žuvo lageryje;
Arlavičius	iš Dovainonių, paskendo pašautas Nemune 1947 metais, bėgdamas nuo rusų kareivių, priklausė Meškos būriui;
Valiūnas Pranas	iš Išlaužos k., po lagerio ištremtas į Latviją ir ten greit mirė;
Asilavičiai Dominas ir Izidorius	iš Rumšiškių, teisti ir sėdėjo kalėjime;
Kepežinskas Juozas	iš Kampiškių k., nuteistas 10 m. kalėti, žuvo Magadano šachtoje, likus kalėti 3 savaites;
Morkūnas Kazys	iš Rumšiškių, po lagerių greitai mirė.

ŽASLIŲ PARTIZANAI

APIE KOVOS DRAUGUS

Iš Žaslių krašto kilęs Benediktas Trakimas - Genelis yra aprašęs savo kelią į rezistenciją, ir jis ėjo mano gimtomis apylinkėmis. Todėl norėčiau ir aš kai ką papasakoti.

Esu gimęs 1922 metais Rudžių kaime. Nekalbėsiu apie priežastis, atvedusias mane 1944 metais į Jovaro būrį. Šiandien neatsimenu, kas man sugalvojo Lazdyno slapyvardį, tačiau jį nešiojau kelis metus, kartais pamiršęs savo tikrą vardą.

Jovaro būryje buvau tol, kol mūsų vadas žuvo. Perėjau į Dramblio būrį. Ir čia rankų nenuleidome, o kovojome prieš okupantus.

1947 metais partizanų skaičius gerokai sumažėjo, nes pradėjo vyrai išdavikų pagalba legalizuotis. Aš buvau nutaręs nevažiuoti į Vilnių, o likti miške. Tas sprendimas mane ir išgelbėjo.

Mūsų aktyviai veiklai neigiamos įtakos turėjo žmonių vežimas į Sibirą: juk tai buvo mūsų globėjai ir maitintojai. Išvežė ir mano mamą su penkiolikmečiu broliuku į Krasnojarsko kraštą.

1949 metais nuvažiavau į Šiaulius. Ten ir patekau į saugumiečių rankas. Vilniuje pasakė, kad esu nuteistas 25 metus Maskvoje ypatingojo „teismo". Į Lietuvą grįžau tik 1969 metais. Dabar gyvenu Kėdainiuose.

Esų surašęs 19 mūsų krašto žuvusių partizanų, prisiminiau ir dar 15 partizanų pavardžių. Jie liko gyvi, tačiau praėjo ne mažesnį pragarą žemėje.

Petras Klimavičius - Uosis iš Vilionių kaimo buvo „A" rinktinės vadu. Tačiau išdaviko J. Markulio - Erelio padirbtais dokumentais išvažiavo į Vilnių „legalizuotis". Buvo nuteistas 25 metams ir kalėjo Irkutsko lageriuose. Ten greitai ir mirė. Jonas Žičius - Pabaisa iš Aitekonių kaimo buvo Kariūno būryje. Mirė lageryje Krasnojarsko krašte, Krivliake. Zigmas Dzeventlauskas - Lieptas - iš Lėlių kaimo - mirė Norilske.

Pasisekė ištverti lagerius, tremtis ir grįžti Lietuvon šiems partizanams: Motiejui Bulaukai - Kolumbui, Bernardui Arbočiui - Liepsniukui (abu iš Rusių kaimo), Edvardui Kareckui - Vabalui ir Alfonsui Tveragai - Ąžuolui iš Budelių kaimo. Deja, Lietuvon sugrįžo, bet jau numirę Pranas Žičius - Vėjas, Liudas Kavaliauskas - Perlas, Bronius Žičius - Žilvytis, Jonas Žičius - Pabaisa. Žuvo Norilske Marcinauskas - Tauras iš Čiobiškio, kurio vardo neprisimenu (tai Vladas Marcinauskas - S. A.)

Man žinomi šie žuvę Žaslių apylinkių partizanai:

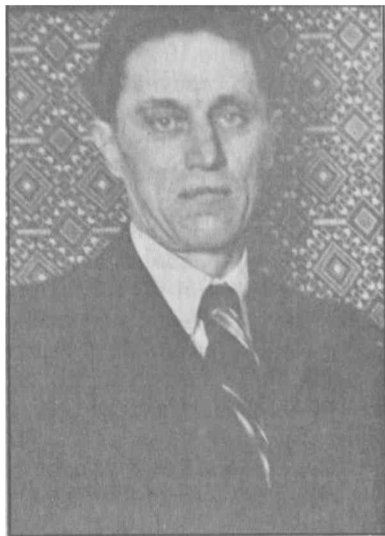
Bernardas Arbočius - Žaibas iš Rusių k., žuvo 1946 m. kovo mėnesį tėviškėje, Vaclovas Suslavičius - Klevas, iš Rusių k., žuvo 1945 m. rugpjūčio mėnesį, Stasys Arbočius - Vėjas ir Rusių k.,žuvo 1945 m. balandžio mėnesį. Visus nušovė Žaslių garnizono kareiviai, buvo nuvežti į Žaslius, paskui pakasti pušynėlyje, tačiau giminių perlaidoti Rusių kapinėse.

Petras Tatarūnas, Pranas Suslavičius iš Rusių kaimo, buvo labai jauni, nušauti stribų, palaidoti Rusių kapinėse.

Pranas Bulauka - Kumštis, gimęs 1924 m. Rusių k., žuvo 1947 12 22 Širvintų rajono Lapelių k., palaidotas Musninkų kapinėse.

Petras Klimavičius-Uosis tremtyje 1955 metais

Bronius Žičius-Žilvytis tremtyje Krivliake 1957 metais

Aleksas (Olesis) Klimeika - Sakalas iš Rudžiųkaimo, g. 1924 m., buvo Kariūno būryje, žuvo 1945 gegužės mėn., palaidotas Čiobiškio kapinėse.

Zigmas Rudys - Smilga, gimęs 1918 m. Skėriu k., Vaclovas Kareckas - Jovaras, g. 1918 m. Budelių k., žuvo abu 1945 m. birželio 29 d. Budelių k. prie bunkerio. Juos ir dar vieną partizaną ten žuvusį, nuvežė į Trakus, palaidojimo vieta nežinoma.

Adolfas Raudeliūnas - Putinas iš Budelių k., žuvo 1945 m Valkakiemio k., buvo Jovaro būryje, palaidotas Paparčiuose.

Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas iš Skėrių k., būrio vadas, žuvo Budelių k. per kautynes su Žaslių stribais 1945 m. pabaigoje su broliu Stepu Kavaliausku - Dobilu. Jonas Rudys - Žilvytis iš Skėrių k., g. 1925 m., žuvo kartu su Klajūnu ir Dobilu. Su jais kartu žuvo ir Beržinis (slp.), tačiau pavardės nežinau. Buvo nuvežti į Žaslių pušyną, tačiau perlaidoti į Paparčius.

Viktoras Paškevičius - Samana iš Pigonių k., žuvo Naravų k., palaidotas Paparčių kapinėse.

Vytautas Matačiūnas iš Mikalaučiškių, buvo nušautas Kapciškių miške Žaslių garnizono kareivių, nuvežtas į Žaslius, vėliau pakastas pušyne. Su juo kartu žuvo Bolius Balčiūnas, abu perlaidoti Paparčiuose.

Vilkas (slp.) iš Astraukos k. Širvintų raj., žuvo Savarinės k., kovoje su garnizono kareiviais, susisprogdino granata.

Bronius Kanevičius - Kriaušė, gimęs 1920 m. Budelių k., žuvo per kautynes Dainavos miške 1945 m. balandžio mėnesį, buvo Dramblio būryje. Palaidojimo vieta nežinoma.

Atsimenu ir mūsų rėmėjus, kurie nepabūgo okupantų grasinimų, o šelpė visomis išgalėmis. Tai Kazimiero Drumsto šeima iš Lėlių k. (dabar Padalių k.), Adolfo Januškevičiaus šeima iš Rudžių k. (dabar gyvena Mikalaučiškėse), Nastazija Malūnavičienė iš Dainavos k., Saladžiai iš Rudžių kaimo.

Man teko kovoti Jovaro ir Dramblio būriuose. Mačiau daugelio jaunų žmonių žūtį ir didžiules išdavystes, tariamai padėjusias legalizuotis. Tegu bus gyvas žuvusių ir kovojusių atminimas.

Pasakojo Motiejus Rudys - Lazdynas

SKĖRIŲ PARTIZANAI

Pokario metai sujudino mūsų kaimą. Viskas prasidėjo rusams atėjus, kai buvo paskelbta visuotinė mobilizacija. Mūsų šeimoje buvome trys vaikai: Benjaminas (g. 1928 m.), Birutė (g. 1935 m.) ir aš. Man tada buvo keturiolika. Gerai pamenu, kai brolis jau 1943 metais talkininkavo Lietuvos Laisvės Armijai. Tada gyvenome Paparčiuose, o mūsų sodyboje Skėriuose šeimininkavo tėvelio sesuo Zofija. Sodyba buvo labai palankioje vietoje: netoli miško, mūro pastatai, tai jose 1944 metais slapstėsi trys partizanai - mūsų pusbrolis Liudas Kavaliauskas - Perlas, Petras Kareckas ir Vaclovas Rudis. Jie turėjo tris šautuvus, tačiau be reikalo nešaudė. Greitai, gal jau 1944 metų rudenį, Liudą ir Petrą sugavo rusai. Liudui Kavaliauskui tada tebuvo devyniolika metų. Petras Kareckas buvo nuteistas kalėti, nes vokiečių laikais buvo tarnavęs Vilniuje policininku. Po to ir Vaclovas Rudis iš mūsų sodybos dingo. Liudą kiek patardė ir nuvežė į Pabradę, kad prieš jo norą aprengti kareivišką milinę. Gal gruodžio mėnesį jis iš apmokymų pabėgo ir grįžo į mūsų kraštą.

Jiems dingus, susiradau ginklus ir paslėpiau. Po kurio laiko šautuvus ir šovinius perdaviau pasirodžiusiems partizanams. Tai buvo Edvardo Kavaliausko - Klajūno suburti Skėrių ir aplinkinių kaimų vyrai. Jau tą žiemą partizanų buvo daug. Klajūnas buvo geras organizatorius, jam tada buvo gal dvidešimt aštuoneri. Kiek vėliau Žalias Velnias jį paskyrė „A" rinktinės 1-ojo bataliono vadu, o apygardos štabe tapo žvalgybos ir kontržvalgybos skyriaus viršininku.

Brolis Benjaminas (šeimoje buvo vadinamas Beniumi) mokėsi Kauno gimnazijoje. Jis vis dar nebuvo nutraukęs ryšių su LLA. Jau 1946 metais Pajautė, kad yra sekamas, todėl slapta persikėlė į Vilnių ir tapo Didžiosios Kovos apygardos štabo viršininko B. Trakimo - Genelio dešine ranka. Apie

tai savo atsiminimuose rašė pats Genelis. Po jo arešto, neilgai laisvas buvo ir Benius. 1947 metų birželyje, palikęs nelaikytus egzaminus, buvo suimtas Kaune pas Mikalauskus (dabartiniame Savanorių prospekte, prie Aklųjų kombinato). Tada kartu su juo įkliuvo Antanas Ivanauskas. Nuteisė Benių 10 metų kalėti. Kalėjo Magadane ir jau 1958 metais žuvo ten avarijoje.

Liudas Kavaliauskas - Perlas buvo suimtas vienu metu su Pranu Žičiumi - Vėju gal 1948 metų vasarą. Iki pat 1955 metų kalėjo Intoje, o kitais metais grįžo namo. Kurį laiką dirbo Ignalinoje, mirė 1981 metais.

Liudas Kavaliauskas-Perlas (stovi trečias iš kairės), 1957 m.

1945 metų gruodžio mėnesį Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas, jo brolis Stepas - Dobilas (g. 1923 m.), Jonas Kareckas - Žebenkštis ir Beržinis (slp.), kurio pavardės ir vardo niekas nežino, nuėjo į Dirvonų kaimą pas Prano Žičiaus - Vėjo brolį Juozą. Su jais kartu buvo Jurgita Šerelyte. Jos brolis Jonas Zdanavičius - Žvanginis jau buvo partizanu ir tuo metu jau žuvęs Šešonių miške. Sako, kad ten būta išdavystės. Jie buvo apsupti ir bėgo Neries link. Visi keturi buvo nušauti.

Pas mus kartais apsilankydavo Didžiosios Kovos apygardos vadovai. Pamenu Žalią Velnią, Piliakalnį. Žalias Velnias pats kartais nešiojosi rašomąją mašinėlę. Tai buvo 1945 metų pradžioje. Mes visi jį buvo įsidėmėję dar nuo vokiečių laikų, kai jis dirbo policijoje. Buvo labai aukštas, nešiojosi pistoletą.

1948 metų gegužės 22 dieną Kaišiadorių geležinkelio stotyje stovėjo 53 gyvuliniai vagonai, pilni tremiamų žmonių. Jų tarpe buvo ir mano tėvas Motiejus Kavaliauskas. Jam tada buvo 54 metai. Su juo į Sibirą keliavo tuo metu namuose buvusi sesuo Birutė ir mūsų senelis Jonas Cikanavičius (g. 1885 m.). Mama tada buvo išvažiavusi į Vilniaus Kalvarijas, todėl išvengė gyvulinių vagonų. Pradėjo slapstytis. Nebuvau tada namuose ir

aš. Pradėjau sunkų, išvyto iš namų jauno žmogaus gyvenimą. Net žiemą tekdavo miegoti šiaudų kupetose, pas gimines ar pažįstamus. Žinoma, pas tuos, kurie nebijojo priglausti. Neabejotina, kad būčiau patraukęs pas partizanus. Tik jų jau beveik neliko. Mūsų apylinkėse beliko tik Diemedis ir Motiejus Surmilavičius. Susitikdavome kartais, kad pasibėdavoti. Aktyvių veiksmų jau nebuvo. Gal po metų mama netyčiom susitiko su saugumiečiu Tomu Zelionka. Tas atpažino, paklausinėjo ir pasakė, kad galiu su mama grįžti namo, trėmimai jau buvo išblėsę. Taip pradėjome gyventi savo namuose. 1952 metais išėjau sovietinėn kariuomenėn.

Pokario metų Paparčių apylinkės vyrai

Senelis Jonas Cikanavičius 1950 metais mirė Krivliake, į Lietuvą tėvelis su seserim Birute grįžo 1956 metais. Tėvelis mirė 1982 metais, sulaukęs 86 metus.

Pasakojo Vytautas Kavaliauskas iš Garliavos

KAIP ŽUVO MANO TĖVAS

Spaudoje dažnai minimas atvejis, kai Žalias Velnias su draugais kareivių buvo užpultas Budelių kaime, prie Neries išsikerojusių karklų bunkeryje. Tada bunkeryje žuvo nežinomas partizanas Smilga, ir tik stebuklo dėka daugiau aukų nebuvo. Tada bunkeryje buvo Žalias Velnias, Piliakalnis, Kolumbas, Smilga ir jaunas klierikas, kurio net vardo niekas nežinojo. Tas neįvardintas žmogus Smilga buvo mano tėvas Zigmas Rudys iš Skėrių kaimo.

Rudžių šeimyna Skeriuose net ir tais laikais buvo nemaža, augo septyni vaikai: Zigmas, Jonas, Vacys, Bronius, Aleksandra, Bronislava ir Marytė.

Zigmas buvo gimęs 1918 m., ragavęs gimnazijos mokslų, tačiau turėjo neabejotinų gabumų menui. Gražiai piešė, grojo smuiku, dainavo. Prieš tas nelaimes, tai yra prieškaryje, sako, Skėriuose su jaunimu statė vaidi-

nimus ir pats vaidino. Kuri laiką dirbo Trakų apskrityje raštininku, todėl mokėjo spausdinti rašomąja mašinėle. Į partizaninę kovą įsijungė ne iš baimės tarnauti sovietinėje kariuomenėje, bet dėl įsitikinimų. Nesislapstė namuose nuo kareivių, o nuo pirmųjų dienų išėjo burtis su draugais į kovotojų būrį. Dabar sunku pasakyti, kaip jis atsirado Žalio Velnio štabe, tačiau nesunku nutuokti, kad devynių amatų jaunuolis buvo nepamainomas raštininkas.

Jo pagalbininke buvo jauniausioji sesuo Marytė, kurią su rašteliais partizanai dažnai siųsdavo į kitas vietas, įpynė juos į kasas.

Mano mama Janina Žemaitytė gyveno anapus Neries - Burniškių kaime, Musninkų valsčiuje, buvo vienturtė šeimoje. Tėvas Jonas Žemaitis turėjo ne tik gerą gabalą žemės, bet ir 20 hektaru miško. Kadangi sūnų neturėjo, samdė bernus ir padienius darbininkus darbymetyje. Skyrė Skėrius, Padalius, Paparčius nuo mūsų tik siaura upės juosta, todėl jaunimas draugavo. Mama su tėčiu rimtai draugavo gal nuo 1944 metų. Jų draugystei neprieštaravo ir tėvai. 1945 m. pradžioje jiedu buvo nutarę susituokti, tėtis dažnai lankydavosi pas mus. Kaimo merginos, tarp jų ir mama, dažnai padėdavo partizanams nunešti žinutes, laiškelius, sumaniai paslėpę juos toliau nuo stribų ir kareivių akių.

Zigmas Rudys su seserimi Aleksandra

Dėdė Vacys pasakojo, kad tą lemtingą 1945 metų birželio 29 d. į štabą buvo atėjęs klierikas su žinia nuo klebono (gal Čiobiškio, Musninkų ar Žaslių), kad kitą dieną mano tėvai kviečiami į jungtuves. Buvo penktadienis, Žaslių ir Musninkų valsčiuose KGB suruošė didelį puolimą. Tėvo sesuo Marytė, pamačiusi kareivius, bėgo pranešti broliui, kad ateina kareiviai su šunimis - reikia takus palaistyti benzinu, kad tie žmogaus kvapo neužuostų, tačiau nesuspėjo.

Tada mūšyje su kareiviais žuvo trys vyrai: Zigmas Rudys - Smilga, būrių vadai Pranas Kacevičius - Dagilis ir Jovaras. Žuvusių lavonus kareiviai nuvežė į Trakų miestelį ir pametė aikštėje. Sako, paskui juos užkasė netoliese esančiuose pelkynuose.

Apie sužadėtinio žūtį mama sužinojo tą pačią dieną ir buvo didžiausiame sukrėtime, nes po širdimi buvo užsimezgusi nauja gyvybė.

Jonas Rudys - Žilvytis buvo kiek jaunesnis už Zigmą (g. 1925 m.). Vaikinas dirbo žemės ūkio darbus, buvo labai darbštus. Pradžioje slapstėsi nuo šaukimo į kariuomenę, paskui buvo būryje. Ir jis su draugu žuvo tais pačiais 1945 metais lapkričio mėnesį netoli namu. Jo lavonas buvo išmestas Žasliuose, paskui stribai pakasė pušynėlyje.Sesuo Aleksandra su broliu Bronium naktį, jau lapkričio gruodui spaudžiant, rankomis iškasė tą duobę ir rado abiejų lavonus. Vacys sukalė du pušinių lentų karstus. Atvažiavo naktį su arkliu ir nuvežę ant tėviškės kapinių, juos palaidojo į vieną duobę. Niekas apie kitą palaidotą jaunuolį neklausinėjo, tačiau žmonės sakė, kad jis buvo kilęs nuo Cineikių ar Civiškių. Neatsirado savam kaime ir išdavikų, nes valdžia taip ir nesužinojo apie šį didelį „nusikaltimą".

Janina Žemaitytė su dukra Regina ir vyru Ignu Levicku, 1957 m.

Vacys ir Bronius buvo pasidarę slaptavietę troboje prie krosnies, paskui išsikasė bunkerį Padalių kaime. Partizanų būriuose nebuvo, o kai pasibaigė karas, grįžo namo ir visą laiką neramiai gyveno, bijodami kiekvieno beldimo į duris. Kaimas buvo vieningas ir savas, neišdavė.

Mano mama sugrįžo pas tėvus į Burniškių kaimą. Iš pavydo kaimynai ir pranešė NKVD, kad Janina Žemaitytė yra partizanų ryšininkė. Suėmė visą šeimą ir išvežė 1945 metų pabaigoje. Mano senelis žuvo vežant prekiniame vagone,atskirtas vienas, senelė po vienerių mirė Krasnojarske irgi nugrūsta viena, nes mamą uždarė į kalėjimą. Ten aš ir gimiau 1946 metų vasario 11d. Du metus su mama kalėjome vienutėje, kai 1948 m. vasarą mus sugrąžino į Lukiškes išklausyti nuosprendžio. Mama už tėvynės išdavimą buvo nuteista 8 metus kalėti ir dar 5 metus tremties. Man pasisekė: mama kokiu tai būdu davė žinią dvidešimtmetei tetai Marytei, kuri tada gyveno Skėriuose, buvo netekėjusi. Joms pasisekė mane iš kalėjimo ištraukti, ir mes su vežimu nudardėjome į Skėrius. Man, temačiusiai tik grotas ir tamsias sienas, arklys buvo didysis atradimas.

Dabar suprantu, kokia tai buvo našta tetai Marytei, pas kurią aš išgyvenau 10 metu ir vadinausi Regina Rudyte, kol mama atvažiavo 1956 m. vasarą į Lietuvą trumpu atostogų, o po jų išsivežė mane į Sibirą. Po daugelio metų tapau Žemaityte Regina. Mama ištekėjo už politinio kalinio Levicko Igno - Svirplio iš Jono Aleksandravičiaus - Pirato būrio, kovojusio Civiškėse.

1956 - 1965 metais gyvenom Vorkutoj, grįžti namo galėjome tik po beveik 20 metų tremties. Sugrįžome į Lietuvą ir apsigyvenome Jonavoje, nes čia vyko didelės statybos ir suteikdavo bendrabutį. Jonavoje ilgus metus dirbau „Azote". Iki šiol ir gyvenu su vyru Jonavoje.

Sunkus buvo gyvenimas mūsų šeimoms. Kalėjimai, tremtys palaužė sveikatą. Dabar suprantu, kad iš tėvo Zigmo Rudžio - Smilgos paveldėjau meninius gabumus ir sugebėjimą nedejuoti po pirmųjų sunkumų. Mikalaučiškėse, Žaslių seniūnijoje gyvena mano teta Marytė Jankevičienė, kuri man vaikystės metu buvo kaip motina. Dar ir dabar kartais užsimirštu ir šią gražią moterį užsimiršusi pavadinu „mama".

Pasakojo Regina Sokolova, Jonava

MANO KAIMO RŪPESČIAI

Pokario metais gyvenau Medinų kaime, Žaslių valsčiuje. 1944 metais, kai prasidėjo pasipriešinimas, turėjau dvidešimt metų, šeimoje buvau vyriausia. Mūsų kaimas - tai išsibarstę, viena nuo kitos nutolusios sodybos. Gal todėl Žalio Velnio vyrai buvo pamėgę Medinus. Pamenu, ateidavo jie būreliais - po 10 ar 12 vyrų iš savo šlapių bunkerių, pavargę, alkani. Moterys puldavo kepti kiaušinienę, o mums tekdavo keliauti su jų žinia ilgus kilometrus. Kelis kartus buvau su paketėliais nusiųsta į Slabados kaimą. Ten sutartu laiku jau laukdavo žmonės. Padėdavo ir seserys Kazlauskaitės, kitos mergaitės.

Stribai irgi nuolat sukosi mūsų kaime. Tačiau jie buvo nekenčiami ir niekinami už žiaurumus ir smurtą. Atvažiavo vieną popietę į kaimą Žaslių stribai ir Cesiūnui Vytautui, o jam tebuvo tik šešiolika metų liepė kinkyt vežimą - juos vežti reikia. Ir nepasakysi tiems velniams „ne". Vaikinas išvažiavo, o tėvai ir seserys jo jau niekada nesulaukė.

Tuo laiku nuo nelaimių tėvas patarė gintis poteriais. Ir pats labai pamaldus buvo.

Ateidavo pas mus į trobą partizanų vadas Serbentas. Gal tris kartus buvo. Visi valgo, ilsisi, o jis mus kalbina, sako, mergaitės, nugalėti priešą reikia daug valios. Būkit kantrios ir pasiryžę aukotis.

Partizanų būriuose buvo daug pažįstamų. Mano dėdė Jokūbas Si-

daras - Tarzanas darė partizanams medinius rožančius. Išdrožia karoliukus, suveria ant šniūrelio. Pats buvo daug išvargęs besislapstant. Buvo pasidaręs bunkerį savo šulinyje: šulinys gilus - 21 žiedas, tai prie pat vandens pramušė horizontalią skylę, pasidarė ten patalpėlę ir tūno, jei būna stribų ar kareivių šukavimas. Į tą duobę jį nuleisdavo suktuvu, prie kurio buvo pritvirtintas kibiras, ir iškeldavo tuo pačiu. Būdavo, stribai pripuolę prie šulinio srebia vandenį, o kad ten partizanas slepiasi, nesusiprotėjo. Dalyvavo sunkiame 1945 m. balandžio mėn. mūšyje Kaugonyse, paskui jam padarė netikrus dokumentus. Po kurio laiko MGB suėmė. Greitai išvežė į Sibirą ir niekuo nekaltą Jokūbo žmoną Oną su sūnumis Jonu ir Algiu. Apie šios šeimos kančias daugiau žino Jokūbo sesuo Domicėlė Sidaraitė - Matačiūnienė, gyvenanti Kaišiadoryse.

Jokūbas Sidaras-Tarzanas su sūnumis apie 1985 m.

Kariavo ir pusbrolis Pranas Levickas iš Civiškių kaimo, prie Žaslių, bet žuvo su Čiurinsku - kareivių nušauti. Pažinojau partizaną Grendą Stasį, vėliau žuvusį.

Jokūbo brolio Bernardo duktė Bronė Sidaraitė (g. 1924 m.) gyveno Medinuose. Stribai dažnai čia lankydavosi.

- Dėde, - sako vieną kartą ji stribui iš Palomenės Vilkui, - aš gi nei brolio neturiu, tai ko čia jūs taip dažnai ieškote?

- Aš tau duosiu dėdę, - puola stribas. - Greitai padarysiu tau taip, kad saulės nematysi.

Stribas Vilkas buvo Palomenės bažnyčios tikinčiųjų bendrovės pirmininkas ir vaidino labai tikintį ir gerą, kol nepaėmė šautuvo į rankas. Jo įskųsta Bronė Sidaraitė buvo išvežta į Sibirą, ten, kur saulės nedaug. Greitai ir mirė peršalus ir išsibadavus, nes mergaitę vertė žiemą ruošti mišką, o vėliau plukdyti sielius šaltomis upėmis.

Ne geriau gyvenome ir mes čia, sovietinėje Lietuvoje. Buvo daug melo ir patyčių, išmokino žmones vogti ir kalbėti netiesą. Tik atmintis žuvusiems partizanams tebūna dar ilga.

Pasakojo Jadvyga Maleckaitė - Suslavičienė iš Gudienos k.

„VIEŠPATIE, TEBŪNA TAVO VALIA"

Esu gimusi rugpjūčio 23-čią. Tai Juodojo kaspino diena, nulėmusi mūsų tėvynės likimą. Tada man buvo penkiolika metų,buvau pilna tikėjimo ir meilės Lietuvai. Tuo keliu nuėjau ir vėliau, kai tėvynę užplūdo išvaduotojai, išvarę iš savo namų į miškus ir svetimus kraštus tūkstančius jaunų žmonių...

* * *

Rusams sugrįžtant į Lietuvą, glaudėmės Žasliuose. Mokytoja Butkaitė turėjo labai gražų namelį prie pat bažnyčios su labai tvarkinga aplinka. Ji buvo aktyvi šaulė, būrio vadovė ir tik laimingo atsitiktinumo dėka liko neišvežta, todėl bijojo ateinančių užkariautojų. Ji ir pasiūlė mamai savo namelį, sakydama, kad jį prižiūrėtume, o jei ji nesugrįš, - tai ir mums liks. Mes persikėlėme ten gyventi, tačiau tas namelis traukė visų akis. Po karo pas mus apgyvendindavo aukštus karininkus ir šiaip didelius viršininkus. Paskutinis mūsų svečias buvo NKVD Žaslių valsčiaus viršininkas. Patiko mamos sutvarkyti kambariai, graži aplinka, tad jis pareiškė, kad mes išsikeltume, nes namas reikalingas jam. Mama dar bandė priekaištauti, kad metama su vaikais į gatvę, tačiau kariškis dar pridūrė, kad ir dviejų kambarių baldus jam paliktume. Pianiną nutarė pervežti į valsčiaus raudonąjį kampelį. Jį vežant, vežimas neatlaikė, ir pianinas iškrito ant grindinio, viena šono lenta skilo, o nuvežtą daužė, kas tik norėjo.

Mūsų dideliam džiaugsmui, mus priėmė klebonijon Žaslių kanauninkas Matas Cijūnaitis, skirdamas du kambarius. Aš jau buvau paskutinėje gimnazijos klasėje Vilniuje ir savaitgaliais grįždavau pas mamą. Buvo klebonas linksmas,daug pasakodavo. Daug motinų parapijoje gerų, sakė jis kartą, bet pati geriausia tavo mama.

1945 metų vasarą pas mamą atėjo pažįstamas milicininkas ir pasakė, kad slėptumėmės, nes atėjusių tremtinių sąraše yra mūsų pavardė. Mat, jis buvo milicininku dar 1940 metais, tai, atėjus vokiečiams, jį norėjo sušaudyti, bet kunigas M. Cijūnaitis užtarė. Dabar jis lyg ir atsidėkojo.

Taip mama atsidūrė Vilniuje, 12 kvadratinių metrų kambarėlyje, kur jau gyvenom mes su seserimi ir dar dvi dėdės Prano mergaitės. Jos pabėgo, vežant šeimą į Sibirą, o Pranas Marcinkevičius jau buvo miške. Ir svečių retą naktį neturėjom, nes dažnas kaimietis į Vilniaus kalėjimus veždavo saviems maistą. Visi gulėmės lovoje skersai, buvo patiesti miegui visi grindų kampeliai.

Siame butelyje gyvendama, mūsų šeima įsijungė į rezistencinę kovą.Tai buvo 1945 metų pavasaris, brolis Benediktas Trakimas - Genelis jau buvo partizanu. Nebuvome jo matę gal pusantrų metų. Tad vieną dieną

apsilankė pas mus ryšininkė Laukinuke - Indyra su laiškeliu. Buvo gal dvidešimties metų amžiaus, labai daili, šviesiaplaukė. Trumpai pasisvečiavo, pailsėdama nuo nuolatinės įtampos ir nepriteklių. Mat gyveno miške, atliko labai svarbias užduotis, nes buvo apygardos štabo ryšininkė. Netrukus ir žuvo mūšyje Žaslių valsčiuje kartu su štabo viršininku Piliakalniu. Jo vieton paskyrė brolį Benediktą. Tuo metu jis buvo susižeidęs ranką, todėl man teko parūpinti medikamentų, ir ryšininkės Narsutės buvau pristatyta į būrį. Visa laimė, kad žaizda buvo nepavojinga, tad pakalbėjome apie savus išgyvenimus. Netrukus įbėga Narsutė ir praneša, kad sužeistas į galvą partizanas Narsuolis. Tuo metu pagalvojau apie sužeisto mamą, nes jis buvo vienturtis. Žūtų brolis, pagalvojau tada, tai mamai liktume dar septynios. Ilgai negalvojus, sukūriau planą, kaip sužeistam iš Vilniaus atvežti gydytoją. Man pasisekė viską sutvarkyti, tačiau gydytojas, apžiūrėjęs ligonį, pasako, kad būtina operacija ligoninėje, nes viskas per daug sudėtinga. Vėl didelių problemų ir rizikos metas. Vilniaus Raudono kryžiaus ligoninėje padarė sudėtingą operaciją, su didele baime budėjau prie sužeisto, atsargiai dėkojau operavusiam profesoriui Norkūnui, o jis man ir sako: „Ne man, vaikeli, dėkok, o Dievui, kad stebuklą mano rankomis padarė". Buvo nutarta Narsuolį palikti gyventi Vilniuje, nes miško sąlygomis tai jam būtų pražūtis. Kai apie tai pasakiau Narsuoliui, jis nė girdėt nenorėjo - į mišką ir viskas. Teko ligonį gabenti atgal garvežyje, prie mašinisto. Išlipom Kaugonyse ir nuėjom į būrį. Deja, po mėnesio prasidėjo komplikacijos. Tada prasidėjo man karštos dienos, nes sužeistų buvo kasdien daugiau.

Dar 1946 metų vasaros pradžioje ar pavasario pabaigoje pas mus atėjo žmogus. Prisistatė Alekso vardu ir paprašė, kad jį suvesčiau su broliu Benediktu. Pasakė žinąs, kad jis slapstosi miške, Vilniuje veikiantis pogrindis ir nori susirišti su apygarda. Aš išsigyniau, tačiau jis pasakė mane pažįstantis. Susitarėm susitikti vėliau. Tuo tarpu per savo ryšius susisiekiau su broliu ir perdaviau šį nutikimą, prašydama patarti, ką man daryti. Po kurio laiko gavome per Narsutę žinią, kad Žalias Velnias sutinka užmegzti ryšį su Vilniumi. Sutartu laiku tą mano svečią, kurio slapyvardis buvo Meška, Narsutė suvedė su Didžiosios Kovos apygardos vadovybe. Pas mus pradėjo lankytis Aitvaras, kuris buvo Vilniaus pogrindžio ryšio viršininku, apsilankydavo ryšininkė Aldona Gudaitytė, užklysdavo Benius Kavaliauskas - Žvainys. Tada pas Žalią Velnią buvo nuvežtas kapitonas Griežtas (man menasi, kad jį vadino majoru Griežtu). Kartą paklausiau brolį, kas tas majoras Griežtas?

- Nežinau, - atsakė. - Žalias Velnias žada įsižiūrėti į jį. Jei kas ne taip, bus pakištas po velėna. O paskui apsidžiaugė, sakė, jis buvo jo bataliono (o gal kuopos) vadas Lietuvos kariuomenėje. O apie ką jie kalbėjo, tai nežinau, nes mane Žalias Velnias išsiuntė pasirūpinti sargyba.

Buvo 1946 metų liepos 21 diena, Vilniuje vyko dainų šventė. Mes su daktaru Mikučiu vykstame į kaimą prie Kaugonių, kur ūkininko troboje sužeistas Ąžuoliukas. Apžiūri jauną vyrą ir sako man:

- Nežinau, kokia galybė jus saugo? Tvarsčiai ir žaizda nešvarūs, kulka perėjusi per dešinį plautį, sutraiškiusi menties kaulą. Pilna musių, o ligonis jau keturias dienas kamuojasi, septyniolika kaulo atplaišų iš žaizdos ištraukiau.

Čia šeimininkė pasiūlo gydytojui sviesto gabalą, lyg jos vaiką nuo mirties išgelbėtų. Man taip gera pasidarė, matant žmonių gerumą.

Jau ruošėmės grįžti į Vilnių, bet Genelis man pareiškia, kad gauta žinia, jog miestelyje pilna kareivių. Reiks su jais man eiti į mišką. Apsirengusi šviesia suknele, lengva, citrinos spalvos, nes ruošiausi į dainų šventę. Taip miške praleidau kelias dienas. Antradienio rytą grįžo iš žygio brolis su vyrais, atsinešė šviežios kiaulienos. Prie mažučio upelio ėmiau ruošti vyrams pusryčius. Atėjo Žalias Velnias, apsisiautęs rusiška kariška skraiste. Tada jį pamačiau pirmą kartą. Kiek pasėdėjęs, pareiškė:

- Kaugonių žmonės vakar pastebėjo pamiškėje rusus.

Brolis tuoj pasiuntė Varnėną žvalgybon, visi sukilo ir pradėjo ruoštis į žygį. Po pusvalandžio grįžta Varnėnas ir pareiškia, kad pamiškėje gyvenantis ūkininkas net nustėro jį pamatęs, nes tik ką rusai su stribais sulindo į mišką. Bijojom, kad jo pėdomis nebūtų priešas atsekęs.

Žalias Velnias tuoj pakilo ir dingo miške. Vyrai pradėjo skubiai ruoštis, o brolis pažiūrėjo į kompasą ir nurodė man kryptį, sakydamas eiti į Bekštonis, kur gyveno mūsų pusseserė. Net nesuspėjau pasiimti krepšio, kabančio ant šakos, kuriame buvo mano asmens dokumentai - pasas, studento liudijimas. Prapliupo automatų ir kulkosvaidžių serijos, puoliau bėgti įkalnėn per apsemtą pievą, bėgu, pargriūvu. Aplink mane kulkų spiečius, nes mano suknelė buvo geru taikiniu. Vos pakylu, vėl kulkų kruša, net eglaičių šakos krinta. Pakylu ir girdžiu silpnu balsu šaukiant: „Geneli, Geneli..." Atsisuku, o ten perrišta galva vaitoja Ąžuoliukas. Aš irgi pašaukiu Genelį, ir jis su Vyteniu grįžta atgal ir už pažastų tempia sužeistą. Aš pasuku anksčiau nurodyta kryptimi. Patekusi pas pusseserę, persirengiu, paslepiam mano suknelę ir išeinam į rugių lauką. Staiga suloja pamiškės šunys, pasigirsta rusų balsai. Guliu rugiuose, - o buvo tokia karšta vasaros diena, kankina troškulys. Jau saulei leidžiantis išlindau, grįžau namo ir sužinojau, kad mano dokumentai pas juos. Eidama į čia, praėjau pro pasaloje esančius kareivius gal per kelis žingsnius. Jie nesulaikė, nes pamanę, kad čia uogautoja. Paskui sužinojo, kad aš iš būrio ir ilgai spjaudėsi.

Mano dokumentus atidavė Žaslių NKVD viršininkui, tas ilgai keikėsi ir grasino nubausiąs stribus, kad piemenė juos apgavusi.

Tų kautynių metu mūsų buvo trylika partizanų, iš kurių Narsuolis ir Ąžuoliukas jau buvo sužeisti. Po kautynių Genelis ištars, kad jau jo trisdešimt trečios kautynės, o tik pirmos baigėsi be sužeidimų. „Tai todėl, kad Onutė su mumis buvo", - pasakys jam Varnėnas šypsodamasis.Aš tada tik nusijuokiau, tačiau pamąsčiau, kad man tikrai sekėsi. Vieną kartą autostradoje Vilnius - Kaunas laukiau pakeleivingos automašinos su dviem krepšiais medikamentų. Sustojo kariškas automobilis, atsisėdu ant lentos prie solidaus karininko mėlynais antpečiais. Pradėjo lynoti. Mano kaimynas apgaubia mane savo apsiaustu ir sako: „Glauskis, dukrele, kitaip tave sulis". Krepšius pastumiu į šalį, - jei bėda kokia, tai neprisipažinsių, kad mano. Taip pasiekiame Vievį. Vairuotojas sustoja vandens į radiatorių prisipilt, o priešais stovi trys stribai iš Žaslių. Mane pamatę net išsižiojo: jie mane ieško, o aš rusų karininko draugijoje. Širdis virpa, o vairuotojas taip pamažu pila vandenį. Pagaliau pajudame. Tik vėliau sužinojau, kad tas karininkas buvo Žaslių NKVD viršininkas. Arba Migučionių kaime užeinu pas ūkininką, o jo žmona net stebisi, kad anądien, kai tik išvažiavau, pilnas kaimas rusų prigužėjo, o šiandien tik prieš pusvalandį jie išsidangino.

Po mano papasakoto mūšio grįžau į Vilnių, o jau kitą dieną per Aitvarą gavau naują pasą su registracijos įrašu. Kartu su Snieguole buvome Genelio ryšininkėmis, ji vėliau tapo mano broliene. Gyvenau Žvėryne.

1946 metų rugpjūčio 13 dienos pavakaryje Genelis pareiškė, kad reikia važiuoti į Didžiosios Kovos apygardą atvežti Žalią Velnią. Dvi naktis buvau be miego, tačiau išvykau su sunkvežimiu į Abromiškį. Nurodytoje vietoje jau laukė Žalias Velnias ir Petras Petkevičius - Dramblys. Dramblys atsisėdo prie vairuotojo, o Žalias Velnias atsidūrė prie manęs kėbule. Atsiduso lyg su palengvėjimu. Aš žinojau, kad nuo gegužės mėnesio, kai apygardai vadovauja majoras Griežtas, tačiau visas vadovavimo krūvis tenka mano broliui apygardos štabo viršininkui Geneliui. Net buvo keista matyti Žalią Velnią visiškai atsipalaidavusį, be įtampos. Gi Dramblys, automobiliui sustojus, vis nervingai dairėsi į šalis.

Vilniuje buvome naktį tarp pirmos ir antros valandos. Atvykome į Aitvaro butą. įėję vidun, prie padengto stalo radome profesorių Markulį ir kitus žmones. Visi sveikinosi. Girdžiu - profesorius prisistato „Ereliu". Atėjo ir mano eilė. Pristato - Ožka. „Tai štai toji Ožka, kurios visur pilna" - sako Markulis. Be Erelio čia dar buvo Hektoras, Lokys iš Žemaitijos, vyras virš 60 metų amžiaus. Vėliau sužinojau, kad jis buvo Lietuvos kariuomenės generolu. Į jį Erelis kreipdavosi labai pagarbiai. Iš Didžiosios Kovos apygardos buvome penkiese: Žalias Velnias, Genelis, Vytenis, Dramblys ir aš. Buvo dar ir buto savininkas Aitvaras.

Po valandėlės pasiprašiau šeimininkės kampelio poilsiui. Tai išgirdęs,

Erelis užprotestavo, klausdamas, negi man neįdomu, apie ką mes čia kalbėsime? Man tikrai buvo įdomu. Sukurta veiklos grupė, surašyta deklaracija, kurią priimant buvo aktyviai diskutuojama. Pokalbiuose ir deklaracijoje buvo skelbiama man gerai žinomi dalykai. Reikia daryti viską, kad rusai pajaustu, jog partizaninis judėjimas aprimo. Kas bus su Lietuva, jei ištrems visus ūkininkus, o ju vietoje apgyvendins rusus? Yra galimybė vyrus aprūpinti dokumentais ir išsisklaidyti po Lietuvą. Žinoma, savo apylinkėje gyventi nesaugu, reikės išvykti kitur. Dalis žmonių gyvens Vilniuje, kur yra rezistencijos centras. Kai miške liks ne 300 - 400 vyrų, o dešimtį kartų mažiau, bus lengviau jiems apsirūpinti maistu. Nebus reikalo kareiviams siausti ir dingsties vežti į Sibirą. Erelis sakė, kad labai maža dalis vadovų bus pasiųsti į vakarus, kaip gyvi šių kovų liudininkai.

Gal visa tai buvo pasakyta ir kitais žodžiais, tačiau pagrindinė mintis buvo tokia. Paskui kalbėjo Hektoras, svečias iš užsienio. Jis nekūrė mito apie pagalbą iš užsienio, tik pasakė, kad nesitikėtume pagalbos iš vakarų greitai. įvykiai klostosi taip, kad gal tik 1952 metais maža viltis sulaukti permainų.

Dar buvo kalbama apie permainas Kęstučio apygardos vadovybėje, minėtas kažkoks Juozaitis. Erelis prašė Lokio likti vadovybėje. Tik man apmaudu, kad Erelis nesuteikė žodžio Žaliam Velniui. Kiek žinau, su Žalio Velnio atsistatydinimu nesutiko Vaitelis, Vanagas, Žvejas.

Kai skirstėmės po namus, mane paprašė palydėti Hektorą į Žvėryną. Su juo eidami ilgai kalbėjomės įvairiom temom. O tą deklaraciją pasirašiau ir aš.

Po suvažiavimo pagyvėjo Aitvaro darbas. Vis daugiau Didžiosios Kovos apygardos vyrų gaudavo padirbtus pasus ir išvykdavo gyventi į miestus.

Atėjo 1946 metų Kalėdos. Man pasirodė, kad tas laikas praėjo jau daug ramiau - be kautynių ir sužeidimų. Buvau įpareigota rūpintis Kaišiadorių, Žaslių, Vievio partizanais. Štai viename būryje buvę R. Sedlickas - Karkliukas ir Liepa turėjo bunkerį miške. Liepa buvo labai darbštus ir taisydavo apylinkės žmonėms laikrodžius. Tačiau bunkerį išdavė per vamzdį kilę dūmai. Liepa žuvo vietoje, o Karkliukas buvo sunkiai sužeistas. Mes organizavome jo gydymą. Ir štai gruodžio 29-tą atbėga Stasys Lukša - Juodvarnis ir pasako, kad Erelis išdavikas. Jie važiuoja į Suvalkiją ir vežasi mane. Aš nesutinku, sakau, reikia sužeistą žmogų gelbėti, tačiau Lukša perduoda, kad tai jo brolio Juozo komanda. Nurodo koordinates, kur jų ieškoti - išlipti Mauručiuose ir eiti į Juodbūdžio kaimą pas Povilą Šalčių, kaimo seniūną.

Suėmus Snieguolę, su jos motina einam į dukters butą ieškoti paso, kuris liko. Man taip neramu, nesinori eit, bet pasiduodu. Vos tik įeiname į

kambarį ir susirandame dokumentus, beldimas į duris - „atkrojte". Viskas aišku. Įeina leitenantas ir du kareiviai su areštuotąja Onute Kundrotaite. Liepia uždengti langus, laukia lankytojų. Pavaišinom kareivius arbata, apsimetusi naivi, ruošiuosi eiti į darbą. „Nikuda vy ne poidiote", - sako leitenantas. Pradeda daryti kratą. Žiūri į mano dokumentus, bet aš jaučiu, kad jis žino, kas aš. Nutariau progai pasitaikius bėgti.Jau po pusiaudienio liepia rengtis. Kieme girdžiu, kaip karininkas sako pavaldiniams:„Za etoj malenkoj sledite". Veža į geležinkelio stotį, keliausime į Kaišiadoris. Turiu 3 červoncus ir prašau, kad leistų nusipirkti bandelių, kurios pardavinėjamos aikštėje. Karininkas liepia mane lydėti kareivėliui Koliai. O tas toks mielas, draugiškas. Toje vietoje moterėlės su bandelėm neradom. Aš prašau Kolios, kad nueitume į turgų. „Nu ladno, pošli", - sako kareivėlis. Turguje bėgti nesiryžau, nors gera proga buvo pasitaikiusi. Grįžome į stotį. Jau vakare, lipant į vagoną pro susigrūdusius žmones, pabėgau. Sugrįžau pas savo buvusius kaimynus Konarskio gatvėje. Tačiau buvo labai nesaugu, todėl paklausiau Lukšos ir nuvykau pas juos.

Dar sausio 5-tą užbėgo Juodvarnis ir sako, kad išsikvietė iš Tauro apygardos Žaliuką, „sutvarko" Erelį ir maunam iš Vilniaus. Kitą dieną jis ateina mane pasiimti, tačiau prie durų pamatė cigarečių ugneles, suprato, kad įkliuvau.

Gyvenau čia ilgiau savaitės, pamačiau atėjusį Juozą Lukšą, buvo Juodvarnis, Juozas Išganaitis - Dėdė. Užbėgdavo ir Antanas Lukša, tačiau jis buvo kiek atsargesnis. Užbėgdavo pusvalandžiui, o dingdavo vėl savaitei. Tik nesupratau, jei Erelis išdavikas, tai kaip mes nebijom visi kartu Lukšų sodyboje slėptis? Buvo kalbama apie būsimą visos Lietuvos rezistentų suvažiavimą, džiaugiamasi dėl to, kad laimingai ištrukome iš Vilniaus. Tik perspėti Didžiosios Kovos apygardos vyrus niekas nesiruošia. Man buvo pasakyta, kad be šeimininkų žinios niekur neišeičiau, todėl Juodvarnį perspėjau, kad einu pas brolį perduoti jam žinią. Atvykstu į Kauną, o iš ten - traukiniu į Pagirių stotelę prie Kaišiadorių. Ten gyveno "A" rinktinės vado Petro Klimavičiaus - Uosio ryšininkė Bronytė. Prašiau pranešti, kad laukiu jo ir brolio Genelio. Greitai Bronytė grįžta ir praneša, kad šiandien Uosio nebus, ir man teks čia nakvoti.

Pavakaryje žiūrim - ateina gal 10 - 12 enkavedistų. Klausia visų Pavardžių, teiraujasi, kas aš esu. Atsakiau - kaimynė. Liepia ir man rengtis. Jei jau kaimynė, tai paprašiau pas Bronę kailinukų. Kratos nedarė, todėl gailėjausi po lova nepasislėpusi.

Išėjome prie geležinkelio. Visiems trims liepė susikibti rankomis, ir bėgiais nuvedė Kaišiadorių link. Bandėme kalbėtis, tačiau draudė. Galvojau, kokia gi aš kaimynė, jei jų net pavardės nežinau, o ir kitų kaimynų nepažįstu. Nutariau sakyti, kad aš kaunietė, paprašiau einančių, jog jie

sakytu, kad aš su našle motina Kaune gyvenu, o čia atvažiuoju nusipirkti maisto produktų. Atvedus į NKVD skyrių mane paliko virtuvėje ir tardė tą patį vakarą. Dokumentų neturiu, sakiau, man tik šešiolika ir atidaviau gimimo liudijimą pasui gauti. Buvau smulkutė, nors tada man jau buvo 22 metai. Pasakiau, kad mokausi profesinėje mokykloje, sesers pavardė Romanovienė. „Tai gal vyras rusas?" Patvirtinu, dar sakau mokslo draugų pavardes, išvardiju dėstytojus. Bėriu viską be sustojimo, net pati stebiuosi. Tik bijau, kad rytoj tų pačių klausimų nepaklaustų, nes aš to jau nepakartosiu. Vis prašau tardytoją, kad praneštų mamai, jog aš čia. Gal gali paskambinti į Kauno poskyrį, kad milicininkas nueitų pas mamą ir ją perspėtų? Trečios dienos rytą girdžiu - skambina į Kauną. Viskas, galvoju. Po pusvalandžio kviečia mane, duoda lapelį pasirašyti, kad niekam nesakysiu, kur buvau ir apie ką kalbėjom. Nesavom kojom išeinu iš pastato ir maunu tolyn. Nutariau grįžti pas Lukšus į Juodbūdį ir pasakyti visą teisybę.

Pradėjau pasakoti savo nutikimą, Juozas nuleido akis ir tyli. Tautvaiša klausinėjo kaip tardytojas. Tik vėliau sužinojau, kad jis įtikinėjęs mane likviduoti, o Juozas Lukša nesutiko. Gyvenant pas Lukšus, namuose visą laiką būdavo Stasys Lukša - Juodvarnis. Jis papasakodavo man apie buvusius įvykius, informuodavo apie naujienas. Tada pradėjau labai daug megzti, taip laikas bėgo greičiau. Netoliese gyveno mano pažįstamų Marytės ir Albinutės Celiešiūčių šeima. Štai kartą Albinutė atvežė man sesers Marytės laišką ir pasakė, kad Vilniuje manęs niekas neieško. Tada ryžausi grįžti į Vilnių.

Vėl tapau centro ryšininke. Vykau į susitikimą su Tauro apygardos politinės dalies viršininku Gediminu ir vežiau jam Erelio laiškus. Mane lydėjo Albina Celiešiūtė, o Gediminas gyveno Pajiesyje. Čia dideliame name radau gal 15-20 partizanų. Erelis siuntė iškarpas iš Anglijos laikraščių kad įrodytų, jog gautą medžiagą perduoda į vakarus. Gediminas klausinėjo ir mane apie įvykius Vilniuje. Aš jį nuraminau, kad ten viskas po senovei.

Gegužės 16-tą mane iškvietė pas Erelį. Susitikom Čiurlionio gatvėje, jo kabinete. Jis man davė adresą Kaune, Ožeškienės gatvėje, kur gyveno Jonas Poškus. Jis buvo Kauno mokytojų seminarijos studentas. Tai su juo aš turiu suvesti brolį Benediktą. Tai būsianti mano paskutinė užduotis. Pasakė, kad jie galvoja, kaip bent metams mane paslėpti, jog mane užmirštų. Reikia stengtis mažiau važinėti traukiniais, lankyti teatrus. O jei taip jau atsitiktų, kad pakliūčiau į MGB nagus, patarė nesižudyti. Sunku būtų, bet ištverti reikia, dabar jau ir sąlygos kiek geresnės. Iš lagerio išvaduoti nežadėjo.

Ir taip 1947 metų gegužės 17 -tą susiruošėme į Kauną. Labai patogu

buvo keliauti kariškais sunkvežimiais. Taip keliavome ir mes. Keleiviu buvo pilnas kėbulas. Prie Rumšiškių buvo NKVD postas. Sustabdė mūsų automašiną, į kėbulą įlipo keli kareiviai ir atsisėdo kampelyje. Tuo metu kiti tikrino dokumentus. Mes su broliu sėdėjome kaip nesavi: kareivis pažiūrėjo į paso nuotrauką, į mane, vėl į pasą. Taip pat darė ir su brolio dokumentais. Pastebėjau, kad su kitų keleivių dokumentais taip nesielgia. Pagaliau grąžino dokumentus, tačiau nerimas nepraėjo. Jaučiau, kad mus seka.

Kauną pasiekėme jau pavakaryje. Brolis pareiškė, kad turi Petro Januškos adresą. Pas jį Laisvės alėjoje ir apsistojome. Kambarėlis buvo trečiame aukšte, labai mažas, gal 12 kvadratų, be užuolaidos, tik suirusi spinta ir viengulė kušetė.Tuo metu dar svečiavosi Šilingas, buvęs Vilniaus kriminalinės policijos viršininko pavaduotojas, tik ką sugrįžęs iš konclagerio. Kol vyrai kalbėjosi, aš užėjau pas Poškus, tačiau Jono nebuvo. Išėjusi atsisėdau ant suolelio palaukti Jono. Prie manęs priėjo žmogus, užkalbino. Jį mačiau dar ne kartą. Tik vėliau supratau, kad jis sekė butą.

Man paklojo guolį ant kušetės, o vyrai sugulė ant grindų. Tačių miegoti nesisekė, nes graužė abejonės. Buvo nelaimės nuojauta.

Kitą dieną vėl einu pas Poškus. Ir po pietų randų Joną. Jis sako, kad turėjęs paketą Ereliui, bet jį perdavęs per studentą. Traukinys dar neišėjęs, ir jis jį paims, o mes nuvešime. Skubam į geležinkelio stotį, tačiau paketo nesulaukėme, o buvome sulaikyti. Atvežė į Kauno saugumą. įkišo mane į kvadratinio metro patalpėlę. Ten buvo vienintelė taburetė ir šauksmais aprašytos sienos. Aš irgi ištraukiu pieštuką ir užrašau: ***„Viešpatie, teįvyksta Tavo, Aukščiausiojo, valia".***

Pasakojo Onutė Trakimaitė - Ožka

KAI MIRĖ KARKLIUKAS

1994 m. lapkričio 15 dieną laidojo partizaną Romasių Karkliuką - Sedlicką. Nuvežė į jo tėviškę - Kaugonių kaimą. Skauda širdį, graužia sąžinę - pabijojom blogo oro ir dėl pablogėjusios sveikatos likome namuose'...

Karkliukas mano gyvenime paliko gilesnį pėdsaką nei kiti, kuriuos teko globoti. Todėl noriu bent kiek apie jį papasakoti.

... Tai buvo seniai - berods 1947-ųjų sausio ketvirtoji. Mano tėviškėje mums bevalgant pusryčius atėjo mergaitė - J. Olubaitė iš Trakų apylinkės Abromiškių kaimo. Jos šeima nebuvo mūsų ryšininkais, tačiau Olubų sodyba stovėjo patogioje vietoje, tad į ten veždavo sužeistus partizanus. Mašina nepastebimai privažiuodavo nuo plento ir išveždavo sužeistuosius

i ligoninę. Viešnia pasakė, kad ją atsiuntė Karkliukas, o aš žinosiu, ką toliau daryti. Kaip tik tuo metu su Onute Trakimaite, Genelio sesute, ruošėmės važiuoti į Vilnių. Gyvenau sostinėje, pas tėvelius buvau atvykusi tik paviešėti. Laimei, tąkart pas mus sutikti Sv. Kūčių buvo atėję partizanai. Jie miegojo tvarte ant šiaudų. Tyliai išsmukau iš kambario ir nubėgau ten. Genelis liepė nesakyti, kad partizanai pas mus. Olubaitė išėjo, o Genelis seserį Onutę pasiuntė į Vilnių gydytojo. Aš išskubėjau pas Karkliuką, pakeliui pasiėmusi draugėn ir jo seserį, kad paglobotų ligonį.

Grįžusi papasakojau, kaip partizaną sužeidė. O buvo taip. Juos užpuolė bunkeryje. Liepa žuvo vietoje, o Karkliukui pavyko pasprukti pro kulkas, bet sužeidimo neišvengė. Bėgdamas neteko jėgų. Užsukęs pas ūkininką, liepė vežti į Abromiškes. Tačiau čekistai vežėją greitai surado, išgavo iš jo, kur nuvežtas partizanas. Čekistai apsupo Olubų sodybą, areštavo Olubą. Tačiau kratos metu nieko įtartino nerado, nes partizanas gulėjo po šiaudais, o šiaudus ramiai ėdė karvės.

...Olubų sodyba buvo labai menka, netoli nuo kelio, už kalniuko. Tuo laiku mūsų sodyboje buvę partizanai negalėjo judėti - visur siautė čekistai. Tad kovotojai buvo priversti stovyklauti mano tėviškėje Migučionių kaime pas Augustą Kundrotą. Kitą naktį Karkliuko sesuo Sedlickaitė atvežė ligonį į mano tėviškę. Prikėlė mamą, paklausė, ar žino, kur Genelis. O Genelis buvo čia su Varnėnu - Romasiumi Petkevičiumi. Sedlickaitė paliko brolį pas mus, nes jų namuose jau buvo krata. Ji papasakojo, kad namiškiai žino, kur išvežtas Karkliukas.

- Privirei košės, - supykęs pasakė Genelis.

Ir jis buvo teisus. Tačiau ką darysi? Miškas toli, o ligonis nusilpęs. Peršauta dešinė ranka, sužeisti pečiai, krūtinė. Paguldėme pas kaimyną K.Jankūną. Onutė Trakimaitė atvežė gydytoją. Apžiūrėjo. Ranka tinsta. Blogai. O čekistai jau krato mano kaimą, ieško manęs, Onutės Kundrotaitės. Išvykau į Vilnių. Šeimų su tokia pavarde kaime rado daug, o manęs - ne...

Partizanai tuo tarpu senajame mūsų name prie kaimo keliuko išsikasė duobę. Stovėjo tas namas toks trisienis, nes tėvelis dar nespėjo jo išardyti. Netoli buvo šulinys, mūsų pirtis. Ant iškastos duobės vertė lubas su visais spaliais. Į tą duobę ir įnešė ligonį. O čia dar, mūsų nelaimei, pas mus atėjo keli vadai. Pasirodo, Markulio agentai norėjo partizanų vadus surinkti į vieną vietą ir lengvai juos sudoroti. Sutrukdė šios kratos ir sužeidimas, susitikimas su Vilniaus agentais neįvyko, tad į duobę kartu su ligoniu teko patalpinti ir atvykusius vadus: Uosį - R Klimavičių rinktinės vadą, Perkūną - P. Jaromską, būrio vadą, Milžiną - B. Steponavičių, rinktinės štabo viršininką. Susigrūdo visi lyg silkės statinėje. Mama juos maitino.

Rytojaus dieną sugrįžau iš Vilniaus su gydytoja. Karkliukui atvežiau

kitus dokumentus. Mama su mažomis mergaitėmis gulėjo lovoje - gydytoja atvyko tartum pas ją.

Apžiūrėjusi ligonį, gydytoja išlipo iš duobės ir pasakė:

- Blogai, labai blogai. Po poros valandų, gali prasidėti gangrena. Palies širdį, ir bus viskas.

Lydėjau gydytoją į stotį. Ėjom atsargiai, nes už kelių namų pastebėjome rusų kareivį. Bet baimės nebuvo visai... Sugrįžusi radau Genelį labai sunerimusį, nusiminusį. Gydytoja buvo sakiusi, kad reikalinga skubi operacija. Prisimenu, Genelis pažiūrėjo į mane ir pasakė:

- Vežk į ligoninę.

Aš norėjau vežti į Vilnių, bet gydytoja įspėjo, kad ten labai pavojinga. Patarė vežti į Kauną ir davė draugei raštelį, kad padėtų.

Mačiau, koks silpnas ligonis. Dar prieš porą dienų jis mane prašė gydytojo, rodydamas į išsipūtusią ranką. Pasakiau, kad viena vežti bijau - dar numirs pakelyje. Lydėti sutiko mano draugė Marytė Simonytė.

Tėveliai laikėsi ramiai - jie niekada nerodydavo savo jaudinimosi. Dabar aš stebiuosi, kaip jie pasitikėdavo manimi, niekur nebijodavo išleisti. Dažnai eidavau naktį kokiu nors skubiu reikalu į mišką ar pas nepažįstamą žmogų. O juk visko būdavo - įvairiausių atsitikimų, sužeidimų.

Tėvas Geneliui davė pinigų. Vakare, neradę manęs, rusai pasitraukė. Gerai apsidairiusios, patraukėme plento link į sutartą vietą, prie Liubakos kaimo (netoli dabartinių Elektrėnų). Vincas Zaremba atvežė ligonį, uždengtą šilta antklode. Prie pat kelio, už griovio, sustojo.

Kur gauti mašiną? Keliu ranką, stabdau kiekvieną sunkvežimį, visai negalvodama, kad galiu patekti į blogas rankas. Tada labai giliai tikėjau, kad mūsų žmonės labai geri ir padės vienas kitam. O mašinos vis lekia pro šalį. Kartu su tamsa atsėlino baimė - kur dėtis ir ką daryti? Kad tik jis nenumirtų be gydytojo pagalbos. Nepajutau, kaip ėmiau šauktis Dievo pagalbos. Ir jis padėjo.

Sustojo sunkvežimis. Rankas sudėjus ant krūtinės prašau, kad paimtų ligonį, nuvežtų į Kauną. Sutinka. O Dieve, ačiū! Kokia laimė! Pribėgu prie vežimo, pakeliu šiltą antklodę ir pirmą kartą išsigąstu rimtai. Toks kvapas mušė - negaliu apsakyti. Ligonis baisus, baltiniai suskretę nuo kraujo ir pūlių, barzda neskusta, plaukai ilgi, purvini. Greitai uždengiau. Nepajutau, kaip pasakiau Zarembai:

- Dėde, duok kailinius.

Greitai nusivilko, užklojom ligonį. Vairuotojui, matyt, kilo įtarimas. Priėjo prie manęs ir klausia, ar ligonis turi dokumentus. Atsakau, kad turi ir pradedu sekti pasaką, kad nebijotų vežti. Esą žmogus gyveno pirtyje be kamino, nes sudegė namas. Labai neturtingas. Užaugo votis, sena motina

neprižiūrėjo ir gangrenavo ranka... Vairuotojas paklausė, į kokią ligoninę vešim. Pasakiau į kokią, bet kur ji - nežinau. Vairuotojas, matyt, suprato ir nieko daugiau neklausinėjo. Įkėlėm ligonį į sunkvežimį, paklojom. Sunkvežimyje buvo kažkokių čiužinių. Gerai uždengėm, kad nesušaltų. Visą kelią klūpojau prie ligonio ir mokiau jį. Turėjo įsiminti kitą vardą, pavardę - pagal naujus dokumentus. Buvo baisu žiūrėti į taip kenčiantį žmogų. Kramtė lūpas iš skausmo, bet nedejavo. O aš vis reikalauju - pakartok. Ar atsiminsi? Ir matau, kaip dažnai merkiasi jo akys, kaip sunkiai kvėpuoja.

Marytė sėdi susirietusi kampe, nes šalta. Žiema. O aš šalčio nejutau - iš baimės, kad nemirtų, neprarastų sąmonės.

... Šiandien, kai sužinojau apie jo mirtį, man viskas atsinaujino, atgijo. Akyse kaip gyvi stovi tie vaizdai. Regiu Narsuolio (užmiršau jo pavardę) iš Mijaugonių kaimo mirtį. Akyse stovi - išbalęs, kakta ištinusi, apie akis ir lūpas apsėdusios musės. Aš jį pašaukiau, o jis nejuda, bet kvėpuoja tyliai, ramiai. „O, Dieve, kaip baisu", - pagalvojau tada. Vienas, pamiškėj, tuščiam kluone. Nei sesuo žvakę uždegs, nei vardu pašauks, nei motina apraudos. Nežino, kad sūnus miršta. Tik aš prie jo - atsiųsta Genelio aplankiau ir vėl palikau vieną su mirtimi ir saulės spinduliais...

... Labai greit atvažiavom tuos 50 kilometrų. Mašinai sustojus, greit iššoku ir bėgu į ligoninę. Bandau budinti daktarą su sesele. Klausiu man rekomenduotos daktarės, kuriai turiu laiškelį, rodos, Gedminaitės. Pasirodo, šiandien nebudi. Prašau paskambinti, o ji, pasirodo, neturinti telefono. Gydytojas pastebėjo mano išgąstį. Labai ramiai pasiteiravo, kas yra. Atsakiau, kad turiu ligonį. Liepė atvesti. Tuojau. Bėgte bėgu koridorium. Žiūriu - prie durų sėdi mano ligonis su užmestais ant pečių kailiniais. Ir Marytė su patalyne rankose stovi. Mat, vairuotojas greit iškėlė ir pabėgo. Nelaukė net, kad sumokėčiau. Matyt, suprato, ką vežė. Ačiū tam nežinomam žmogui.

Gydytojas pamatė tokį vaizdą - sėdi žiemą žmogus be švarko, be kepurės. Iš žemių ištrauktas, nusikankinęs. Vėl girdžiu tą patį - ar jis turi dokumentus? Ir vėl seku pasaką - kad dirba Vilniuje prie geležinkelio, vėlai ėjo namo, užpuolė „juodi katinai". Bėgo, drabužius nusivilko, metė. Peršautas pabėgo. Kelis kartus kartojau tą savo pasakojimą-norėjau, kad ir sužeistasis girdėtų, įsimintų. Vienas gydytojas (pavardės neatsimenu, Karkliukas minėjo dvi - Keiza ir Juozas Braknys) priėmė, kitas operavo. Nutarė, kad reikia operuoti. Visai nupjauti ranką. Karkliukas kaire ranka parodė: tiek, gal ne visą, gal iki alkūnės. Kai daktaras pakartojo, jog iki peties, ligonis neteko sąmonės. Atgaivintas žvelgė į mane tokiom pagalbos prašančiom akim, o lūpos apkramtytos, suspaustos. Matau jas ir šiandien... Sakiau: - Daktare, operuokite, daugiau neklausinėkite.

Gydytojas liepė seselei užregistruoti dokumentus. O ji klausia:

- Ar geras kelias nuo Rokiškio?

Dieve, aš juk visai nežinau to krašto! Bet reikia kažką sakyti. Atsakiau: „Žinote, silpnas ligonis, tai ir menkiausia duobelė atrodė didžiausia".

Daugiau ji manęs neklausinėjo. Abi su sesele nuvežėm ligonį į vonią.Jį ten ir palikau. Laukiau, atrodo, taip ilgai. Atsidaro vonios durys. Mano ligonis jau sėdi vežimėly. Matau išbalusį, nuvargusį, žaizdotom lūpom, baltutėlį, švarutėlį jauną žmogų.- Atrodė kaip aštuoniolikmetis. Plaukai nukirpti, barzda nuskusta. Akys liūdnai žiūri į mane. Vežimėlį palydėjau iki lifto, palinkėjau sėkmės. Jį nuvežė tiesiai į operacinę.

O laukiamajame sėdi Marytė su tais kailiniais ir patalyne... Nakvojome pas pažįstamus. Ėjom ilgai per visą Kauną, berods, į Šančius. Žmonės jau miegojo, bet pažadinti maloniai priėmė. Tai buvo Juozo Vėželio iš mūsų kaimo šeima.

Anksti rytą mes vėl prie ligoninės. Kreipiausi į sargą, tas iškvietė man gydytoją, kurią prašiau. Žiūriu - ligoninės kiemu bėgte bėga jauna medikė baltu chalatu. Supratau, kad tai ji. Matyt, jau buvo informuota apie nakties įvykį. Padaviau jai laiškelį. Greit perskaitė ir abi nuėjom į palatą pas Karkliuką. Ten gulėjo keliese, vienas, rodos, buvo milicininkas, nes jis manęs prašė, kad į miliciją ateičiau. Karkliukas, pamatęs mane, nusijuokė, nes buvo geros nuotaikos, nors dar silpnas. Paprašė pasilenkti. „Tik niekur nerašyk savo pavardės", - pakuždėjo į ausį. Aš viską supratau, nuraminau jį žvilgsniu. Palikau jam maisto, keliasdešimt rublių ir rami išėjau.

Žiemos dienos trumpos. Autobusų nebuvo. Visur pėsčios, o dar ryšulys didelis. Vėl temsta. Vėl keliam ranką, stabdom mašinas. Sustoja kariška, su statinėm. Pasiderėję paima, bet pusiaukelėj vėl sustoja - reikalauja arba mokėti daugiau, arba išlipti. Vėl bėda - neturime nei rublio. Veža toliau. Geriau būtų išmetę, geriau būtų buvę.

Pakeliui užnešėm kailinius Vincui Zarembai. Žinojau, tai stiprus partizanų rėmėjas. Nudžiugome ten radę Genelį ir Varnėną. Pranešėme, kad Karkliukas geros nuotaikos, nors ir be dešinės rankos. Visi džiaugėmės, kad pavyko ištrūkti iš žvėries nagų. Su Maryte skubėjome į namus. Kartu išėjo ir Varnėnas su Geneliu. Mes su Maryte ir Varnėnu ėjom sparčiai, o Genelis dar stabtelėjo pasitarti su šeimininku.

Ėjom tiesiai per laukų arimus, kad nesukeltume šunų ir kaimynų, o nesupratome, kad kaimynai galėjo mus perspėti. Priėjome prie tėvelio daržinės. Aš buvau pirmoji. Tik norėjau atkelti vartus, žiūriu, prie tvarto kažkas sujudėjo.

- Kas ten? - paklausiau.

Pasigirdo komanda: „Ruki verch!"

Ir šūvis. Varnėnas pakluone greitai dingo, o aš atkėliau vartus, bėgu į priekį ir šaukiu: „Nešaudykit, savi!"

„Kak familija?" - Ir kai ją pasakiau, išgirstu: „Eta samaja". Viskas tapo aišku - pakliuvau į čekistu nagus.

Kad mane sugavo, nebuvo baisu. Tik norėjau, kad dar kartą šautu Bet čekistu ginklas užspringo. Jie jį daužė, keikėsi. Buvo išsigandę, tik pakilę iš miego. Sargybinis šildėsi, tad mus pastebėjo vėlai. Tik vėl - antras šūvis. O, kaip nudžiugau! Jei Genelis pirmojo ir neišgirdo, tai dabar tikrai girdėjo ir neis pas mus. Bijojau dėl jo. Varnėnas buvo ramaus būdo - pabėgo neatsišaudęs, o Genelis staigus, būtu paleidęs seriją. Tai jau blogai...

Kai nurimau, prisiminiau, kad švarkelio kišenėje guli gydytojos iš Kauno atsakymas. Vėl nauja baimė - visi gydytojai įklius. Greit atėjo mintis - prašausi į tualetą. Nuvedė. Viską sunaikinau, dar pincetą turėjau, išmečiau ir tą. Pasidarė lengviau - neišduosim. Atidaro duris, įleidžia mane į namą. Svetainė pilna vaiku Ir kaimynė. Kas atėjo, nebeišleido. Visi meldžiasi. Pasirodo, mums išvažiavus, Olubaitė nurodė mano namus. Stribai apsupo. Iš Vilniaus Markulio agentai atsiuntė Vytenį - Vaciu Krilavičiu, partizaną, kuris nešė kažkokius dokumentus, nors kalbėjo, kad ieško bulvių. Jam pavyko tuos dokumentus įdėti mano mažajai sesutei į skreitą. Bet vaikai tuo metu buvo gudrūs, skyrė savą nuo svetimo. Mažoji Valytė nubėgo prie krosnies, o ten vyresnė sesutė viską sutvarkė. Mamai pavyko sudeginti daug partizanų nuotraukų ir dokumentų.

Pamačiusį partizaną Vytenį, gulintį ant lovos tarp sulaikytų vaikų, supykau.

- Kas tave čia atvežė? - paklausiau.

Vytenis man tik pasakė, kad mudu nepažįstami. Paprašė nieko neminėti apie mamą. Tas jo prašymas mane įžeidė. Jo mamą mažai pažinojau.

Nuėjau prie spintos rengtis. Atidarėm duris. Mama parodė po drabužiais fotoaparatą ir žiūronus. Genelis palikęs. Norėjo sudeginti, bet neleidau, liepiau atiduoti Geneliui. Mane suėmė, daugiau nekratys.

Kai nuvežė į Žaslius, čekistai elgėsi žiauriai. Tardytojai nei Žasliuose, nei Kaišiadoryse apie Vytenį nieko neklausinėjo ir neminėjo, nors suėmė ir vežė kartu. Tik Vilniuje, saugume, įrodinėjo, kad Vytenis kai ką sako, o aš slepiu. Prašiau akistatos. Nesutiko. Iš kariškiųjis sužinojo, kad liepiau savo mamai važiuoti į Vilnių, į mano butą, atvežti dokumentus. Čekistai išbarė kariškius, kad leido mamai išvažiuoti. O man ne tiek paso reikėjo, kiek rūpėjo perspėti Onutę ir visą jos šeimą, nes pas ją dar gyveno ir nepilnametės brolio mergaitės. Trakimienė slėpė mergaites ir jas mokė.

Tik priėjus prie mano namo Vilniuje, žiūriu - iš jo išeina Onutė Trakimaitė ir mano mama. Čekistai pažino mamą, jas grąžino į butą. Ten

prabuvome visą naktį. O rytą mus atvedė į geležinkelio stotį. Prie traukinio buvo daug žmonių. Mums teko stovėti prie traukinio durų. Kažkur nųėjo leitenantas, po to pasitraukė antras kariškis. Prie mūsų liko tik vienas. Onutė Trakimaitė bandė bėgti. Mes tarėmės: aš negaliu, su manimi mama. Namuose penki maži vaikai. Jei aš bėgsiu, jos neišleis. O Trakimaitė sako:

- Aš pabėgsiu, per tardymą vienai bus lengviau. Jei žmonės tylės, lįsiu po traukiniu.

Žmonės sakė tylėsią. Onutė palindo po vagonu ir dingo. Kai atėjo leitenantas, pasakiau, kad Onutė nuėjo paskui jį.

Sugrįžus į Žaslius, už tai man teko daug kentėti. Vis kaišiojo jos du pasus. Pirmasis buvo paimtas miške, kai apsupo partizanus, pasaloje liko jos rankinė su dokumentais. Antrasis pasas, kurį paėmė bute, buvo jau kita pavarde. Šiek tiek pakeista. Berods, O. Takimaitė. Žasliuose ir Kaišiadoryse vis kartojau, kad nepažįstu Takimaitės, gyvenau tik su Trakimaitė. Nuotraukose viena buvo tamsi, kita šviesi. Tai ir įrodinėjau, kad čia ne tas pats asmuo. Kai atvežė į Vilniaus saugumą, iš karto iškvietė tardyti žiaurusis Bertašiūnas. Iš pirmų jo žodžių supratau, kad Vilniuje buvome apsuptos saugumo agentų. Supratau, nes iki šiol niekas mano slapyvardžio nežinojo, o jo pirmi žodžiai buvo: „Pakliuvai, Snieguole, o Ožka kaip šoko, taip ir nušoko".

Meška buvo agentas, dažnai pas mane į butą ateidavo. Matyt, jam labai rūpėjo broliai Sasnauskai nuo Žaslių, kurie dažnai lankydavosi, kai gyvenau viena. Sasnauskai Užupio gatvėje daug padėjo partizanams, buvo atsargūs. Matyt, Markulio agentas Meška padėjo suimti Juozą Sasnauską, o vyresnį brolį Vladą tikriausiai nužudė, nes nėra jokios žinios. Taip pat ir Varnėną - Romasių Petkevičių. Iškvietė į Vilnių, davė pasą, mokė vairuotoju. Apie tai mums papasakojo Marijonas, kuris tardomas girdėjo pokalbį: „Varnenasa sbrosili pod apkosom". Jis dingo be žinios. Panašiai buvo suimti Karkliukas - Romasius Sedlickas, Dobilas - Pranas Marcinkevičius. Apie tai papasakojo jų šeimininkė, kuri maitino į Vilnių atvažiavusius partizanus, prižiūrėjo rankos netekusį Karkliuką. Tai Nastutė Trakimaitė. Dabar gyvena Vilniuje, sulaukė 88-erių metų. Dešimtį metų praleido Intos Avezės lageriuose.

Taip buvo išnaikinti Didžiosios Kovos apygardos partizanai. Apie tai yra aprašęs ir patsai Genelis.

Ona Kundrotaitė - Trakimienė

IŠ ARCHYVŲ.

1945 metai prasidėjo didelėmis netektimis. Tai buvo pirmoji partizaninė žiema, kurios sąlygomis kovoti dar nebuvo patyrimo. Pakako tik palikti sniege pėdsakus ar nevykusiai užmaskuoti bunkerio angą, kai gausūs sekliai ir informatoriai atvesdavo kareivius. Taip jau sausio 20 d. Žaslių miške aptiktas partizanų bunkeris. Apsupus jį kareiviams, kova buvo nelygi: žuvo 7 partizanai, iš kurių 3 nusišovė patys. Jų asmenybės nenustatytos. Kokiam būriui partizanai priklausė ir kas vadovavo būriui, nežinoma.

Jau rugsėjo 9 dieną pasieniečiai naršė Medinų kaimo apylinkes. Agentė „Liudmila" nurodė, kad čia slapstosi kuopos vadas Pranas Ramantauskas - Šnekutis. Agentė gerai žinojo apie Šnekučio buvimo vietas, nes ji buvo jo sužadėtinės motina.

Gruodžio 13 d. NKVD gavo žinią iš savo agento „Linksmojo", kad Survelų kaime yra partizanų slėptuvė. Žaslių stribai nušovė 4 partizanus.

1946 metų vasario - kovo mėnesiai buvo didelių suėmimų metas. Buvo nušautas partizanas Žaibas, suimti 6 Klajūno būrio kovotojai ir visa grupė rezervinių partizanų. Kovo 12 d. kareiviai nušovė Bernardą Svenčionį - Berželį iš Ilgakiemio (g. 1921 m.), kitą dieną buvo sužeistas ir pateko į kareivių rankas kuopos vadas Pranas Trakimas - Arnoldas iš Pyplių (g. 1916 m.). Kovo 14 d. NKVD gavo pranešimą, kad Pyplių kaime A. Stalerūno daržinėje ilsisi partizanai. Ją apsupo būrys kareivių. Susišaudymo metu žuvo kovotojas Alfonsas Laurušonis - Šermukšnis iš Miežonių kaimo, o „A" rinktinės vadas P. Klimavičius - Uosis pabėgo ant šeimininko arklio. Greitai buvo išaiškinta rezervinė Rimtauto kuopa ir areštuota. Į okupantų akiratį šį kartą pakliuvo net 47 asmenys.

Kovo 21 d. enkavedistai Bekštonių miške apsupo grupę Putino partizanų. Žuvo Bronius Sasnauskas iš Stabintiškių (g. 1924 m.) ir Juozas Valiukas iš Janušonių (g. 1918 m.). Pats Vincas Žukauskas - Putinas sužeistas pabėgo. Balandžio 11d. Padalių kaime A. Raudeliūno sodybos slėptuvėje rastas kuopos vadas Zigmas Dzeventlauskas - Lieptas (g. 1922 m.). Jis po ilgų kankinimų mirė lageryje.

Liepos 15 d. surandama žeminė, kurioje slapstėsi būrio vadas Bronius Marcinkevičius - Uosis iš Paukščių kaimo. Atsišaudydamas mėgino bėgti, tačiau pats žuvo. Rugsėjo 8 d. stribai prie Eiriogalos aptiko partizanų stovyklavietę ir suruošė pasalą. Jie tikėjosi, kad čia sugrįš visas būrys, tačiau buvo nušautas vienas partizanas, kuris taip ir nebuvo atpažintas.

Tai tik keli epizodai iš ilgos partizaninės kovos Žaslių apylinkėse. Reikia pasakyti, kad čia labai aktyvus ir gausus buvo stribų būrys, dėl gerų gamtinių sąlygų nuolat zujo kareiviai. MVD duomenimis 1946 metų

viduryje Žaslių valsčiuje veikė tik 30 vyrų Adolfo Kinderevičiaus - Jurgino (g. 1921 m.) batalionas. Pats vadas žuvo 1947 03 01 Gelvonuose. Antanaičių miške buvo Prano Jaromsko - Perkūno 12 partizanų būrys.

Benediktas Adamkevičius - Bijūnas (g. 1920 m.) iš Prazariškių k. vokiečių okupacijos metu buvo policininku, vėliau kovojo Dramblio (Petro Petkevičiaus) būryje. Agentas „Markevičius" 1946 05 01 pranešė, kad perėmė tokio turinio pranešimą: „Ponas Bijūnai, aš pranešu, kad apygardos vadas paskyrė Uosį (Petrą Klimavičių) savo padėjėju, o mane - 2 bataliono vadu".

1948 metais išaiškinamas ir suimamas rezervinis būrys, kuriam vadovauja Kamila Motiejus, Kazio iš Cineikių. Jo būriui priklausė 6 vyrai iš Buivūnų- Sinkevičius Martynas, Juozo (g. 1911 m.), Sinkevičius Albinas, Jono (g. 1928 m.), Sinkevičius Kazys, Jono (g. 1931 m.), Kazakevičius Zigmas, Vinco (g. 1916 m.), Vėželis Antanas iš Tadaravos k. (g. 1931 m.).

1948 08 25 pas Zosę Jurevičienę Mitkiškėse suimti: Jonas Roslikas, Boliaus - Sakalas iš Jiezno valsč., g.1921 m., kovojo 5 bataliono Putino būryje, ir Albinas Stravinskas, Vinco, g. 1917 m., patovaus būrio neturėjo, o su padirbtais dokumentais gyveno Vilniuje.

1948 09 17 Padvarancų kaime suimtas Jonas Šustauskas, Juozo - Gegutė, g. 1919 m., kovojęs nuo 1944 metų.

V. Švenčionis

BERŽUI

Švenčionis Bernardas, Augusto gimė 1921 03 12 Ilgakiemio k. 1946 m. kovo 12 dienos naktį su bendražygiu Pranu Trakimu buvo apsupti Pyplių kaime stribų ir enkavedistų. Pranas Trakimas pabėgo, o Bernardas buvo nušautas.

Kovo dvyliktą, ankstų rytą,
Atsiskyrė nuo visų.
Už Tėvynės laisvę krito,
Už žemelę mūs visų.

Saulė veido neberodė,
Nebešvietė spinduliais.
Rytas buvo apsiniaukęs,
Sniegas krito sūkuriais.

O kai sužeistas merdėjo.
Ant žemelės šios gimtos,
Driskiai spardė, kiek norėjo,
Rovė plaukus nuo galvos.

Susirinkę žmonės verkė,
Gaila Lietuvos sūnaus.
Bet jei Dievas taip paskyrė,
Jisai stribams nevergaus.

Kai jį ištrenkė ant bruko,
Ant žemelės šios gimtos,
Driskiai šaukė, kiek galėjo:
- Štai banditas Lietuvos.

Bet nebuvo jis banditas,
Nei koks driskius ar šuva.
Tiktai Lietuvą mylėjo,
Guldė galvą jis už Ją.

(spausdinama sutrumpintai)

PUSĖ AMŽIAUS SVETIMA PAVARDE

Jonas Markevičius gyvena Kertupio kaime, kur autostrada iš Vilniaus riedėdami pajuntame Kauno miesto pulsą. Jiedu su žmona turi sodybą, už poros kilometru, Kauno mariu pakrantėje, hektaro dydžio žemės gabalą. Nelengvas kasdieninis darbas dar nesulenkė žmogaus, nors jau greitai jis savo gyvenimą skaičiuos trimis ketvirtadaliais šimtmečio.

Iš pradžių kaimynai nesuprato, o daugelis ir dabar nežino, kodėl kartais žmona jį pavadina Motiejumi, ir jis mielai atsiliepia taip šaukiamas. Tai ne antrasis, o tikrasis Jono Markevičiaus vardas, lygiai kaip ir ta netikra pavardė, kuria žmogus jau vadinamas pusė amžiaus.

* * *

Jonas ir Ona Surmilavičiai gyveno Laukagalio kaime netoli Paparčių. Tais senais laikais jų kaimas priklausė Žaslių valsčiui, o Surmilavičiai garsėjo kaip patriotiškai nusiteikę žmones. Dar 1920 metais, kai Žaslių apylinkėse vyko sunkūs mūšiai su bolševikine armija, pasižymėjo Ona Surmilavičienė. Ji nebuvo savanorių pulkuose, nešaudė pati ir netvarstė sužeistų tėvynės gynėjų. O buvo taip. Sako, pro Žaslių miestelį pražygiavo keli Lietuvos savanoriai. Gal jie keitė dislokacijos vietą, gal netyčiomis prasmuko pro apsikasusius raudongvardiečius. Tik moteris pamanė, kad Žasliai išlaisvinti. Greitai suorganizavo žmones ir nuėjo miestelio gatvėmis su dainomis, kad Lietuva laisva. Su ja dar buvo toks Matačiūnas iš Paukščių kaimo, kaimynė Petkevičiūtė. Nufotografavo tą eiseną miestelio „aptiekorius", o toji nuotrauka pateko atsitokėjusiems rusams ir vieti-

niams bolševikams. Tie puolė ieškoti pirmoje eilėje einančiu, Paukščiuose nušovė Petkevičiūtę, tačiau kitu nesurado.

Motina patriotizmo jausmą išugdė ir savo gausiai šeimynai: jiedu su vyru augino šešis sūnus. Ir numatė kiekvienam gyvenimo kelią. Vyriausiasis Stasys (g. 1911 m.) turėjo tapti 18 hektarų ūkio paveldėtoju, Pranas (g. 1914 m.) po tarnybos kariuomenėje liko dirbti karo ligoninėje, paskui dirbo buhalteriu kelių statybos organizacijose, Kazys (g. 1918 m.) pasijuto norįs būti kariškiu ir tarnavo lygtiniu puskarininkiu Lietuvos kariuomenėje, o vėliau - policininku, Jonas (g. 1920 m.) pasidavė darbams prie geležinkelio ir išdirbo čia gal pusę amžiaus, Antanas (g. 1922 m.) išmoko staliaus amato, o jauniausias Motiejus (g. 1925 m.) lyg tai buvo ruošiamas mokslams. Tačiau šiuos šeimos norus sujaukė ne ankstyva tėvo mirtis (Jonas Surmilavičius mirė 1934 m., turėdamas apie 60 metų), o antroji rusų okupacija.

Pagal atėjūnų norus buvo paskelbta visuotinė mobilizacija. Ji lietė tris Surmilavičių vaikus - Kazį, Antaną ir Motieją. Kazys prie vokiečio dirbo policininku ir saugojo nuo sovietinių partizanų plėšikavimo žmones Dzūkijoje. Jis suprato, kad už tai taikaus gyvenimo jau neturės. 1944 m. gegužės mėnesį su ginklu parėjo namo atostogų ir atgal sugrįžti nesiruošė. Ėmė ieškoti vyrų, kad galėtų šiek tiek pasipriešintis ateinantiems okupantams. Vėliau suprato, kad ilgai priešintis nepajėgs, tad kūrė planus ilgai rezistencinei kovai. Musninkų valsčiuje susitiko su būsimos Didžiosios Kovos apygardos vadu Jonu Misiūnu - Žaliu Velniu ir ilgai buvo kartu. 1945 metų sausio 12 d. buvo paskirtas 1-ojo bataliono, veikusio Žaslių ir Musninkų valsčiuose, vadu. Pasirinko Klevo slapyvardį.

Surmilavičių vyrai dažnai pasirodydavo Paparčių apylinkėse. Tėvų sodyboje slapstėsi nuo kariuomenės Stasys, Antanas ir Motiejus. 1944 metų spalio mėnesį pas juos atėjo Žalias Velnias su dešimčia vyrų ir ryšininke Lapute. Partizanų buvo daugiau, tačiau jie nuėjo į kitas sodybas. Iš atėjusių šeima atpažino Vladą Šmigelską - Erelį, jo brolį Feliksą - Ąžuolą, Stepą Kavaliauską - Dobilą, Liudą Kavaliauską - Perlą, brolius Dzimidavičius - Antaną - Riterį ir Praną - Puntuką, Lazdyną. Susitarė, kad Stasys liks žemę dirbti, o Antanas (slp. Dūmas) ir Motiejus (slp. Sparnuotis) pritapo prie būrio. Motiejui teko kariauti kartu su broliu Klevu, nes jis jį kartu su Dobilu ir Puntuku pasiėmė į savo apsaugą. Nuo to laiko vyrai blaškėsi po miškus, darydami taip vadinamus didžiuosius ir mažuosius ratus, dažnai nuklysdami ir užnerį, kur Musninkų valsčiuje laikydavosi Žalio Velnio štabas. Nepavyko išvengti susidūrimų su kareiviais ir stribais, nors patys į mūšius nelindo. 1945 metų vasario mėnesio pirmosiomis dienomis vyko didelis susirėmimas Pigonyse. Tada kareiviai puolė apygardos štabą gausiomis pajėgomis, čia žuvo Žalio Velnio žmona Ona

Krivickaitė - Misiūnienė. Zigmui Kacevičiui - Geniui pavyko padegti kareivių sunkvežimį. Beje, apie Zigmo slapyvardį. Saugumo archyvuose jis yra įvardijamas kaip Genius ir Genys, tačiau kai kuriųjo bendražygių tvirtinimu jis buvo pasivadinęs Genijumi.

Prieš šį mūšį Klevas sergantį Sparnuotį su Stasiu Ciulada išleido į namus. Paparčių apylinkėse pamatė jie traukiant kareivių būrius, tik nesuprato, kad jie keliauja į Pigonis. Užėjo pas Stasį Draučiūną, atrodo, pralaukė pavojų. Ten atėjęs brolis Stasys ir sako: eik, Motiejau, namo, tu sergi, pailsėsi, karvė apsiveršiavo, pieno turim, greitai pasitaisysi. Paklausė vyresniojo brolio ir išėjo. Atrodo, ėjo tyliai, įsiklausydamas į kiekvieną garsą, bet netikėtai išdygo figūra: „Idi siuda!" - įsakė. Bėgti nebuvo kur, nes ginkluotas kareivis buvo ne vienas.

Iškratė ir kišenėse rado penkis šovinius bei kario kalendorių. „Nu, molodoj bandit, gavarit budeš?" Nuvedė į Žaslių mokyklos rūsį. Motiejus pasivadino Jonu Markevičiumi, sakė, šovinius miške radęs, atklydęs iš toliau. Vertėjavo panelė iš Neprėkštos. Žiūrėk, sako ji savo bendrui, batai bandito geri. Taip nuavė batus, davė senus skarmalus. Motiejus turėjo atsidurti Žaslių ežero eketėje, nors enkavedistai ir neišsiaiškino tikrosios Motiejaus pavardės. Penki šoviniai turėjo nulemti devyniolikmečio gyvenimą. Netikėtai viskas pakrypo kitaip. Brolienės sesers dukra draugavo su rusų karininku, todėl ir paprašė palikti vaikiną gyvą, užtikrinusi, kad tai ne „molodoj bandit", o kariuomenės bijantis kaimietukas. O moterys visais laikais daug ką reikšdavo. Taip Motiejus Surmilavičius, o dabar Jonas Markevičius nukeliavo į Trakus, paskui Vilnių, kol galiausiai pasiekė Lipecką Ukrainoje. Jis buvo ruošiamas „nenugalimai" armijai, tik greitai baigėsi karas. Po metų pasisekė grįžti į Lietuvą, tačiau pasuko į Kėdainius, kur dirbo kelių valdybos buhalteriu brolis Pranas. Tik nerimo Žaslių aktyvistai, ieškodami dingusio Motiejaus Surmilavičiaus.

Surmilavičių šeima: Ona su sūnumis Jonu, Motiejumi, Stasiu ir Antanu, 1956 m.

Kazys Surmilavičius - Klevas žuvo 1945 metų kovo 27 dieną Čio-

biškyje. Tada stribai puolė vaikų prieglaudą ir netikėtai pastebėjo prie Neries du partizanus. Apsuptas ir nematydamas išeities, Klevas nusišovė, o Uosis dar šoko į ledinį vandenį.

Greitai kareiviams į nagus pakliuvo ir Antanas Surmilavičius - Dūmas. Jis 1946 metais buvo nuteistas ir iškalėjo Osoblage Sibire 8 metus. į Lietuvą nesugrįžo.

Taip ir gyvena Kertupyje Jonas Markevičius, žmonos ir kaimynų vis dar dažnai vadinamas Motiejumi. Jis atsiliepia šaukiamas abiem vardais, tik svetima pavardė jau prigijo. Lyg ir norėtų žmogus susigrąžinti tėvų pavardę, bet bijo sunkių dokumentų tvarkymo procedūrų. Kelis hektarus žemės susigrąžino žmona, užtenka. Ir pagaliau, argi svarbu, kaip šauksi gerą žmogų?

DAINAVOS - KAUGONIŲ PARTIZANAI

Šios miškingos vietovės išsibarstę prie Vilniaus - Kauno geležinkelio. Vieškelis, vedęs į Žaslių — Paparčių kelią, šlapių metų laiku automašinoms buvo netinkamas. Vietos gyventojų liudijimu, čia sunkią partizano duoną pokario metais pasirinko virš 200 šių kaimų vyrų. 1944 - 1945 metais geležinkelio darbininkai buvo atleidžiami nuo tarnybos sovietinėje armijoje. Kad išvengtų žūties rusų - vokiečių frontuose, vietiniai jaunuoliai veikiau pasirinko mišką nei tarnybą ar darbą okupantui.

1944 metų vasarą rusai Kaugonyse įrengė aerodromą. Kadangi besitraukdami vokiečiai buvo sunaikinę knygas su gyventojų sąrašais ir gimimo datomis, rusai tempė jaunus žmones į armiją, nežiūrėdami jų amžiaus. Vertė dirbti ir aerodrome.

Ir geležinkelyje, ir aerodrome dirbantys žinojo, kad bet kada gali būti prievarta siunčiami į frontą. Jie laukė progos pabėgti nuo priverčiamųjų darbų jungo ir prisidėti prie miškuose besibūriuojančių partizanų.

Andriui Petkevičiui tada buvo dvidešimt aštuoneri. Gyveno Kaugonyse, buvo kiek raštingesnis už savo bendraminčius - mat, Lietuvos kariuomenėje tarnavęs puskarininkiu. Andrius suprato, kad būtina partizanų būryje kariška drausmė. Kitaip, sakė jis, žūsime visi be prasmės.

Tuo metu Žalias Velnias Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje kūrė partizaninės apygardos branduolį. Čia buvo susirinkę apie 200 partizanų. Andrius Petkevičius susitiko su Žaliu Velniu, apkalbėjo reikalus, būtinybę turėti bendrą vadovybę. Grįžo jis į Kaugonis jau kaip Didžiosios Kovos rinktinės kovotojas, o kai ši išaugo į apygardą, Andrius Petkevičius buvo paskirtas „A" rinktinės 4 kuopos vadu. Tada kartu su juo būryje kovojo broliai Vladas (slp. Sakalas, g. 1924m., šiuo metu gyvena Kaišiadoryse) ir Vincas (g. 1923 m.).

Partizanų būrys augo. Prasidėjo didelės netektys, tačiau jauni žmonės iš miško nėjo, matydami, jog gyvenimo jiems jau nebus. Juk rusai šaudė ir nekaltus žmones, atsitiktinai buvusius susišaudymų su partizanais liudininkus. Atėjo į Lietuvą ir dar viena klastūnė - žiema.

Štai Jonas Stankevičius slėpėsi bunkeryje prie namų, Kaugonyse. 1945 metų vasario mėnesį sugaravo galvą nuo smalkių ir mirė. Kovo

Vladas Petkcvičius-Sakalas

Vincas Petkevičius-Dobilas

mėnesį, išdavus Kriaučiūnui iš Karsokų kaimo, Kaugonių miške mūšyje su NKVD kareiviais žuvo Aguonos būrio partizanai Juozas ir Antanas Petkevičiai. Su jais buvo ir Antano brolis Vincas. Vyrų lavonai buvo užkasti prie valsčiaus, palaidojimo vieta slepiama. Prieš penkiolika metų ant partizanų kapų pastatė Žaslių mokyklos priestatą.

Du broliai Petkevičiai (Kaugonių kaime kas antras jo gyventojas turėjo tokią pavardę) važiavo į mišką malkų. Vyrai nebuvo partizanais, nes jauniausias - dar beūsis vaikas. Prisirinkę malkų, broliai pasuko iš miško. Pamiškėje jų laukė pasaloje pasislėpę stribai. Vyresnysis turėjo dokumentus, o jaunėlio gimimo liudijimas buvo likęs namuose. Tada vyresnysis pripraše stribus, tegul sulaiko brolį, o jis greitai atvešiąs popierius. Nuvažiavus pusšimtį metrų, vyresnysis išgirdo automato seriją.

Nebuvo partizanu ir Petras Petkevičius, tačiau šiauduose buvo pasidaręs bunkerį, nes slapstėsi nuo mobilizacijos. Kai sodybą apsupo kareiviai,

Petrą tokiame „bunkeryje" nebuvo sunku surasti. Siauraakis kareivis su šypsena veide paleido kulką.

1945 metų rugpjūčio mėnesio viduryje partizanai atėjo į Mastausko sodybą Civiškių kaime. Būryje buvo 13 vyrų. Vasaros karštis kiek atlėgęs, todėl vyrai sėdėjo kur kas sumanė. Stasys pamatė keliu važiuojančius stribus. Jų buvo gal dvylika. Nenujausdami pavojaus, išdavikai važiavo drąsiai, atkišę užtaisytus ginklus. Susidūrimas buvo neišvengiamas, nes stribai sustojo ir pėstute kiūtino į sodybą. Partizanai paleido kulkosvaidžio ugnį. Gal dešimt stribų galą gavo iš karto, tačiau du išvengė kulkų. Vienas pasileido į pakelės medžių priedangą, o kitas pakėlė rankas. Bėgančio nesivijo, paimtą į nelaisvę tarėsi paleisti, prisaikdinę nekelti ginklo prieš partizanus. Tačiau tas sugautas pasirodė „idėjinis", plūdosi, grasino kareiviu kerštu, o progai pasitaikius, bandė bėgti. Čia jį ir pasivijo partizano kulka. Paskui paprašė šalia gyvenantį Naidzinavičių, kad buvusius priešus užkastų. Besitraukiantys partizanai pamatė skubančius į įvykio vietą kareiviu sunkvežimius. Prasidėjo susišaudymas, tačiau į ilgesnį mūšį partizanai įsivelti nenorėjo ir atsitraukė.

Iš pykčio ir patirto pralaimėjimo kareiviai pradėjo siausti. Artimiausiose sodybose suėmė niekuo nekaltus Sakalinskus, penkiasdešimtmetį Verbų, du jaunuolius - Aleksą ir Romą Bulackus. Sušaudė prie miško, tačiau vienas iš brolių Sakalinskų ir Romas Bulackas pabėgo. Aleksą Bulacką rado vėliau miške negyvą, mirusį, matyt, nuo žaizdų. Tuos lavonus numetė prie Žaslių valsčiaus pastato - atsieit, partizanai.

1945 metų lapkričio 17 d. prie Kaugonių žuvo Andrius Petkevičius - Aguona, „A" rinktinės 4 kuopos vadas. Manoma, kad jis buvo išduotas moters.

Jau 1947 metų pradžioje J. Markulio - Erelio išdavystė palietė ir šį kraštą. Romasius Petkevičius (Varnėnas) buvo išsiųstas į Vilnių baigti vairuotojų kursų, kad galėtų legaliai dirbdamas atlikti ryšininko darbą. Išvažiavo į Vilnių ir negrįžo. Jo likimas nežinomas ligi šiol.

GEGUŽINĖS - RUSIŲ - ŠILONIŲ PARTIZANAI

GYVŲ LIUDININKŲ LIKO NEDAUG...

Gyvų to metų liudininkų liko nedaug. Vis gi dalis vyresnio amžiaus žmonių apie mūsų krašto partizanus yra nepalankios nuomonės, kalba apie tai, kad kai kurie partizanai buvo per žiaurūs. Tačiau daugiau jų prisimena kilnius kovotojus, vargusius vargą ir nevarginusius žmonių.

Esu gimęs 1933 metų gruodyje, taigi, tuo metu jau buvau paauglys. Mokiausi Žasliuose, o nuo 1949 metų išvažiavau mokytis į Kauną. Tačiau 1949 metais partizanų mūsų krašte jau beveik neliko.

Savo akimis esu matęs ir partizanus, ateinančius daugiausia naktimis, ir dienomis siaučiančius enkavedistus bei stribus. Senesni žmonės iki šiol nesupranta, kad tikrųjų partizanų vardu veikė ir vagys, ir plėšikai, ir, kas baisiausia, samdyti ir siųsti MGB provokatoriai bei profesionalūs žudikai. Apie tai jau nemažai rašyta, bet seni žmonės mažai skaito. Radijas, televizija tyli, dauguma laikraščių irgi nerašo. Mano nuomone, apie tai kalbėti turėtų kunigai, kurie kaimo žmonėms daro didelę įtaką. Reikėtų konkrečiais pavyzdžiais iš vietos apylinkių aiškinti žmonėms apie smogikų terorą ir dorų žmonių šmeižtą. Tačiau bažnyčia lieka nuošalyje, masinės informacijos priemonės užpylė mūsų sąmonę pornografija ir smurtu.

Žasliuose gyveno moteris, kuri turėjo nesantuokinį vaiką Praną Raudeliūną. Motinos pavardės neatsimenu. Pranas išėjo pas partizanus, glaudėsi Šilonių kaimo miškuose. Matyt, buvo užmaskuotas priešas, ir slapta pradėjo tarnauti stribams. Turėjo užduotį nužudyti patį Žalią Velnią. 1945 metų liepos mėnesį Pranas Raudeliūnas išdavė Žalio Velnio bunkerį prie Čiobiškio kelto, kairiame Neries upės krante. Tada Žalias Velnias per stebuklą išsigelbėjo. Išdavikas, norėdamas įsiteikti savo šeimininkams, Šilonių kaimo pamiškėje nušovė partizaną, nupjovė jam galvą ir maiše nunešė į Žaslių stribyną. Pabuvęs stribu, išdavikas išėjo į sovietinę armiją, po to grįžo į Žaslius, bandė nusišauti ir, vežamas į Kaišiadoris, mirė.

Gegužinės - Bučionių apylinkėse didžiausiu partizaninio pasipriešinimo organizatoriumi buvo kunigas Rudžionis. Buvo griežtas, pats sakėsi, kad jam reikėjo gimti ne kunigu, o generolu. Kilęs nuo Bagaslaviškio prie Širvintų.

Penki Paulauskai partizanavo šiame krašte. Broliai Zigmas ir Antanas (Vinco sūnūs) žuvo lageriuose ar tremtyje. Kiti broliai Paulauskai - Antanas ir Jonas (Antano sūnūs) po lagerių sugrįžo namo.

Paulauskas Jonas, Jono (g. 1916 m.) buvo Lietuvos kariuomenės puskarininkiu. Po kalėjimų ir tremties į Lietuvą grįžti neleido. Mirė jau 1985 m. Vorkutoje. Bučionyse žmonės atsimena Kazį Jaskutį, mirusį tremtyje.

Senojoje Gegužinėje gyveno 1918 - 1920 m. savanoris Bronius Jaskutis. Palaidotas Bučionių kapinėse.

Šiuo metu dar gyvi Antanas Karnuševičius ir Antanas Zujus. Vietos žmonės geru žodžiu mini partizanus Žičių ir Daškevičių.

Putriškių kaime partizanauti išėjo keturi Balniai: du broliai Jonas ir Stasys (Adomo sūnūs) ir Balnys Vaclovas, Petro bei Balnys Adolfas, Jono. Visi buvo nuteisti kalėjimo, tačiau grįžo į Lietuvą.

Kaspariškių kaime partizanavo Arbočius Stepas, Adomo. Liko gyvas.

Didelę įtaką pasipriešinimo organizavime turėjo Arbočius Jonas, pramintas Kariūnu.

Rusių kaime 1946 m. žuvo per gaudynes trys jaunuoliai: Suslavičius Vaclovas, Andriaus (g. 1925 m.), Tatarūnas Petras, Juozo (g. 1928 m.) ir Suslavičius Pranas, Prano (g. 1928 m.)

Buckūnų kaime rusai, bėgdami nuo vokiečių 1941 m. birželio 26 d. nušovė tėvą ir du suaugusius sūnus Matačiūnus. Palaidoti Šilonių kapinėse.

Iš Šilonių kaimo žuvo 7 partizanai. Broliai Adolfas ir Pranas Kinderevičiai, Kinderevičius Antanas, Igno, Dzeventlauskas Pranas, Jono, Žvirblis Jonas, Felikso, Žvirblis Bernardas, Motiejaus. Sako, kad Cikanavičius Stasys, Motiejaus partizanų buvo pasiųstas tarnauti stribu.

Jočiūnų kaime žinoma partizanų rėmėjų Suslavičių šeima. Antanas, jo seserys Jadvyga ir Janė buvo nuteisti ir kalėjo. Toks pats likimas ištiko ir Suslavičių Stasį, Martyno.

Pažymėtinas šio kaimo gyventojas Dzimidavičius Pranas per visą okupacijos laikotarpį išsaugojęs Trispalvę ir iškėlęs Atgimimo metu.

Seserys Stefa ir Antosė Miknevičiūtės buvo partizanų rėmėjos bei ryšininkės. Kartu su tėvais ištremtos. Gyveno Antanaičių kaime.

Žuvo broliai Pranas ir Antanas Dzimidavičiai, Simanskas Jonas, Kazio. Iš lagerių grįžo Grinkevičius Kazys ir Simanskas Stasys.

Pasakojo inž. Antanas Paulauskas

IŠ ARCHYVŲ

1945 metų birželio 23 - 24 d. Gegužinės, Bučionių, Kaspariškių kaimuose vyko kariuomenės operacija. Ieškota ginklų, kariuomenės vengiančių jaunuolių, partizanų. Gegužinėje pas Vladą Padaigą rastas kulkosvaidis. Suimtas ūkininkas ir dar trys Bučionių kaimo gyventojai.

1945 12 19 suimtos partizanų ryšininkės: dvidešimtmetė Joana Širelytė iš Naravų k. ir jos bendraamžė Janina Suslavičiūtė iš Jočiūnų k.

1945 12 29 buvo užpulta Zūbiškių spirito varykla. Paimta pinigų ir žaliavų. Užpuolimai vėl pasikartojo 1946 m. balandžio 16 d. ir 1947 m. gruodžio 10 d.

1946 05 02 Šilonių miške sugautas partizanas Stasys Morkūnas.

1946 05 14 d. Bučionių kaime rasta slėptuvė. Kareiviai ją apsupo. Paaiškėjo, kad joje buvo partizanas, kuris nusišovė ir liko neatpažintas.

1946 06 15 kareiviai šukavo Šilonių mišką. Aptiko partizanų stovyklavietę. Budraus sargybinio dėka, partizanai išsisklaidė. Kareiviai stovyklavietėje rado tik sargybinio kūną, 2 kulkosvaidžius, 3 automatus, 3 šautuvus, šovinių ir 11 granatų.

1948 05 01 Šilonių miške aptikti trys partizanai. Sunkiai sužeistas Stasys Taparauskas - Karžygys paimtas gyvas, kiti du - pabėgo.

1948 05 13 legalizavosi partizanai Stasys Matačiūnas - Lazdynas, Antanas Grenda - Milžinas ir Antanina Matačiūnaitė.

MUSNINKŲ PARTIZANAI

NUO KERNAVĖS IKI VINDEIKIŲ

Musninkų valsčius priklausė „A" rinktinės 1-ajam batalionui. Dabar sunku pasakyti, kodėl užnerio partizanai panoro jungtis su Žaslių valsčiaus vyrais, tačiau tai buvo vienas iš pačių kovingiausių batalionų Didžiosios Kovos apygardoje. Čia, nuolat keisdamas buvimo vietą, apsistodavo Žalio Velnio štabas. Žinomos šios štabą priglaudusios vietovės - Čiobiškis, Pigonys, Musninkai, Kaugonys, Dainava, Gegužinė. Užneryje dažniausiai apsistodavo rinktinės, o vėliau - apygardos štabas.

Tarp bataliono kuopų vadų paminėtini Andrius Petkevičius - Aguona, Stepas Kavaliauskas - Dobilas, Vytautas Marcinauskas - Pluta, Martynas Mastauskas - Gandras, Feliksas Bagdonavičius - Boreckas 1-ojo bataliono vadu buvo Petras Petkevičius - Dramblys iš Eiriogalos kaimo Žaslių valsčiuje.

1945 metų liepos mėnesio 10 dieną septynis Papūgos būrio partizanus prie Čiobiškio užpuolė kareivių būrys. Vietovė atvira - šalia tekanti Neris, nedidelis miškelis. Greitai bunkeryje žuvo kuopos vadas Feliksas Bagdonavičius - Boreckas ir jo brolis Vytautas - Topolis. Jonas Daškevičius - Papūga, Antanas Šiška, Ąžuolas, Vyšnia ir Svajūnas pasitraukė į mišką. Užsimaskavo. Tačiau kareiviai eiti į miškelį nesiryžo. Po pusdienio vyrai nutarė išeiti, nes manė, kad NKVD kareiviai pasitraukė. Jonas su Antanu paliko ginklus ir persirengė valstiečių drabužiais. Dėl viso pikto, jei netyčiom stribus sutiktų. Tačiau pamiškėje jų laukė kareiviai. Bėgti nebuvo kur. Reikėjo perspėti miške likusius, kad jie pateko į pasalą. Jonas pradėjo bėgti. Pasigirdo šūvis, tačiau partizano kulka nelietė. Miške buvę viską suprato, o tuodu parvertė ant pamiškės žolės ir surišo rankas.

Teisė partizanus Ukmergėje. Laikraščiai trimitavo, kad suimti kraugeriai, užkietėję sovietų šalies priešai, patyrę užsienio žvalgybų šnipai. Būrio vadui Jonui Daškevičiui - Papūgai tada tebuvo aštuoniolika.

Sunkiomis netektimis buvo pažymėti tie metai 1-ajam batalionui. Kovo 27 dieną buvo užpultas apygardos štabas Čiobiškyje, o mūšyje prie Dubių vienkiemio Žaslių valsčiuje žuvo štabo viršininkas Piliakalnis. Prieš tai - 1945 metų balandžio 13 dieną Kaugonių miške, prie Tabariškių kaimo, žuvo LLA 5-osios apygardos vadas Serbentas.

ČIOBIŠKIS, 1945 METŲ KOVO 27-OJI

Mūsu šeima gyveno Rusių Rago kaime prie pat Čiobiškio. Tėvai Jonas ir Elena užaugino 5 sūnus, iš kurių vyriausias Adomas (g. 1923 m.) buvo aktyvus partizanas. Nuo pirmųjų pokario dienų pritapo prie Vilko būrio ir buvo Žalio Velnio štabo apsaugoje.

Man gerai žinomi 1945 03 27 įvykiai Čiobiškio vaikų prieglaudoje, kur įvyko didelės kautynės. Jose dalyvavo ir mano brolis Adomas.

Tą dieną prieglaudoje buvo likę tik štabo apsaugos vyrai, nes Žalias Velnias, Piliakalnis ir Vilkas sų reikalais buvo išvykę. Mūriniame pastate buvo įsitvirtinę Juozas Marcinauskas, Stasys Misiūnas - Senis, Jonas Markulis - Vaiduoklis, Mykolas Tveraga, Česlovas Pavasaris, mano brolis Adomas Lapinskas - Uosis, Kazys Surmilavičius - Klevas, Klevelis (1-ojo bataliono vadas) ir štabo ryšininkė Aldona Sipavičiūtė - Velnio Išpera.

Nuo pat ryto mano brolis su Kleveliu išėjo pas Adolfą Bagdonavičių - Klevelio giminaitį. Prie Neries pamatė slenkančius stribus. Vyrai pradėjo bėgti į panerį, kad praneštų partizanams apie nelaimę. Stribai puolė paskui, apsupo. Klevelis pirmasis žuvo prie upės kranto augusio lazdyno. Brolis dar kurį laiką sėkmingai bėgo, paskui ėmė šlubuoti - matyt, sužeidė. Netikėtai prieš jį išdygo stribai su kulkosvaidžiais. Adomas metė kailinius ir sunkiai sužeistas šoko į ledinį vandenį. Taip ir neiškilo. Stribai paliko jo ir Klevelio kūnus, nes reikėjo pulti prieglaudoje užsibarikadavusius. Tik Velnio Išpera sugebėjo palikti pastatą, ir Česlovas Pavasaris liko neaptiktas slėptuvėje perdengime, apkaltame dvigubu lentų sluoksniu. Nors stribai ir šaudė į lubas, tačiau partizanas liko gyvas. Žuvo Juozas Marcinauskas, Jonas Markulis - Vaiduoklis, Mykolas Tveraga. Stasys Misiūnas - Senis buvo paimtas gyvas.

Žmonės palaidojo Klevelį Čiobiškio kapinėse, sukalę neobliuotų lentų karstą.

Mano brolis Algirdas buvo kartu su partizanais net iki 1952 metų. Paskui jis legalizavosi, kai neliko jokios vilties kovoti.

Kęstutis Lapinskas, 1955 m.

Aš esu gimęs 1928 metais, todėl gelbėjau partizanams jų sunkiame gyvenime. Su Albinu (jo du broliai žuvo mūsų apylinkėse) iš Rusių Rago k. kasėme jiems bunkerius miške prie Astraukos kaimo. Nežinau, kokiu būdu apie tai sužinojo NKVD. Buvom suimti ir apkaltinti nebūtais dalykais. O štai ir sovietinė teisėtvarka: už bunkerių kasimą su Albinu gavome po 25 m. lagerio, dar 5 metus tremties ir 5 metus be teisės gyventi namuose. Viso po 35 metus. Tai įvyko 1951 metų liepos 15 d. Visa laimė, kad greitai mirė Stalinas. 1956 metais grįžau namo iš Džezkazgano lagerio Kazachstane.

Pasakojo Kęstutis Lapinskas iš Rusių Rago k.

AŠ PAŽINOJAU PILIAKALNĮ

Gyvenome Dienovydžio kaime, Gelvonų valsčiuje. Taip jau atsitiko, kad augau pas savo močiutę Antaniną Usevičienę kartu su teta Veronika. Ji buvo partizanų ryšininke, todėl žinojo kelius pas juos.

jis ir šio slapyvardžio dar neturėjo) atvedė Jonas Daškevičius - Papūga. Buvo vienas, apie save niekam nepasakojo. Teta Veronika ilgai šnabždėjosi su atvykusiais. Svečias buvo apsirengęs kariškai, augino nedidelę barzdelę. Piliakalnis visą dieną pralaukė mūsų daržinėje. Vakare Veronika jį nuvedė pas Gegužinės kleboną Steponą Rudžionį.

1944 metų rudenį pas mus apsilankė Žalias Velnias. Pro mūsų trobelės duris įėjo susilenkęs, nes buvo labai didelio ūgio. Jis paprašė nunešti į Stepanavą partizanui Macijauskui Vaclovui - Žirgeliui paketą. Man tada tebuvo 14 metų, bet padėti partizanams ryžausi. Su savo drauge Fele Lisauskaite skuodėme, kiek tik galėjome. Jau tada slankiojo po apylinkes užverbuoti žmonės ir sekė kiekvieno žmogaus keliones. Sutartoje vietoje sutikome reikalingą žmogų ir išskubėjome atgal.

Kurį laiką Piliakalnio nematėme, tačiau jau žiemą jis atėjo su savo būriu. Buvo labai mandagus, nevengė pakalbėti apie sunkų tėvynės likimą. Teko padėti ir jo būriui.

Tuo metu savo namuose Dienovydžio kaime žuvo Vladas Petrauskas - Audra. Tai nebuvo paskutinė auka mūsų kaime.

Veroniką Usevičiūtę suėmė 1945 metais. Saugumas verbavo dirbti, žadėjo aukso kalnus. Ta vaidino abejojančią, prašė leisti pagalvoti. Ją išleido namo, tačiau tą pat vakarą atėjo partizanai. Apie tai ji niekam nepranešė. Matyt, merginą sekė, todėl dabar ją jau suėmė ir su didele sargyba nuvežė į kalėjimą. Ji buvo akistatoje Jono Daškevičiaus - Papūgos byloje. Greitai Veroniką nuteisė 6 metus lagerio ir išvežė į šiaurę.

Mes ir vėliau nevengėme pagelbėti partizanams, tačiau dauguma mūsų atsidūrėme tolimame Sibire.

Pasakojo Janina Penkauskienė - Kudelytė ir Rusių Rago

NEIŠSAUGOTOS NUOTRAUKOS

Gyvenau Stepanavos kaime netoli Čiobiškio. Esu gimusi 1933 metais, todėl partizaninės kovos metu buvau paauglė. Nebuvome abejingi jų likimui, nes ir mano giminės iš mamos pusės buvo partizanai Macijauskai.

Teta Jadvyga Paplauskienė buvo partizanų ryšininkė, ji vėliau turėjo ryšį su partizanu Viktoru Žitkevičiumi iš užnerio. Jis žuvo kartu su Vaclovu Macijausku - Žirgeliu. Buvo labai jaunas.

Vieną dieną buvau Stepanavos kaime ir matau - ateina nuo Astraukos vyrų būrys. Supratau, kad tai buvo partizanai. Susilygino su manimi ir padavė įprasto dydžio butelį. O jame prikišta nuotraukų, dar ir palaidų davė.

- Saugok, - sako man aukštas vyras, matyt, jų vyresnysis. - Kai ateis laikas, perduosi kam reikės.

Ir nueina, daugiau nieko nepaaiškinę. Tada aš nuotraukas paslėpiau namuose ir laukiau to momento. Teko padėti partizanui, mano pusbroliui Vaclovui Macijauskui. Bijojau kiekvieno kareivių siautimo, stribų slankiojimo. Butelį su nuotraukomis mama užkasė už tvarto.

Mokiausi Musninkų progimnazijoje. Buvom geros trys draugės, ir visos nutarėm nestoti į komjaunimą. Kalbina, grasina, o mes ne ir ne. Tada padarė mūsų namuose kratą ir rado kelias nuotraukas, užrašų knygelę su dainomis. Nuotraukos jų nelabai domino, nes vienos dainos žodžiai juos užsiutino. Jie buvo tokie: „Tekėjo saulelė pro debesėlį, o rusai raudoni užpuolė pašėlę". To užteko, kad atsidurčiau stribyne. Stribas Mykolas Kybartas (jis gyveno Upelio gatvėje Čiobiškyje) ypač stengėsi. Aš jiems sakau, kad žinau konstituciją, penketą iš jos turiu, o jie, kankindami nekaltą, pažeidžia mano teises. Tada man išmušė dantis.

Atvažiavo du tardytojai iš Vilniaus. Išklausę mano bėdas turėjo suprasti, kad be reikalo mane kankina. Vienas, rusų tautybės, bandė mane papirkti, kad sekčiau draugus. Kitas žiūrėjo žiūrėjo į mane ir sako:„Aš tave paleisiu, tu nekalta, bėk pas gimines ir slėpkis ". Nieko tada nesupratau, bet atsidūriau pas tetą Vievyje.

Jau vėliau su mama ieškojome užkastų nuotraukų, bet jų neradome. Praėjo gal dešimt metų, viskas aplink pasikeitė.

Pasakojo Liuda Graželienė - Žvirblytė iš Čiobiškio

APIE BROLIUS BAGDONAVIČIUS

Lankantis Čiobiškio apylinkėse, teko kalbinti vietinius gyventojus. Jie geru žodžiu mini Musninkų mokytoją Juozą Norkų, daug padėjusį vietos gyventojams. Atsimena Didžiosios Kovos apygardos štabo narį Česlovą Tveragą - Vilką. Dažnai minimi broliai Bagdonavičiai.

Šeima gyveno Astraukos kaime (gyventojų dar vadinama Ustrine). Netoli tekėjo Musė, gražios apylinkės labai patiko trims Bagdonavičių sūnums: Feliksui (g. 1918 m.), Vytautui (g. 1920 m.) ir Albinui (g. 1928 m.). Tėvas Aleksas buvo darbštus žmogus, statėsi naujus namus, veisė sodą. Vaikai mokėsi Čiobiškio mokykloje, o iki sovietinės okupacijos Feliksas dar suspėjo atlikti Lietuvos kariuomenėje karinę tarnybą. Todėl pasipriešinimo pradžioje jis tapo būrio vadu. Sako, pats Žalias Velnias paskyrė vaikiną vadovauti būriui dar 1944 metų liepos mėnesį.

Feliksas pasirenka Barsuko slapyvardį, Vytautas tampa Topoliu ir tarnauja raštininku Žalio Velnio apygardos štabe. Albinas tada dar mokėsi Čiobiškio progimnazijoje - tebuvo tik 16 metų. Jam suteikiama Vingio slapyvardis ir jis priskiriamas prie Česlovo Tveragos - Vilko kuopos.

Po Didžiosios Kovos apygardos štabo užpuolimo Čiobiškio vaikų prieglaudoje, 1945 metais vyresnieji broliai Bagdonavičiai su kuopos vadu Vilku išsikasė bunkerį prie pat Musės upės. Buvo jis gerai užmaskuotas, tačiau kareiviai su šunimis tą bunkerį 1945 metų liepos mėnesio 10 d. surado, kai jame buvo partizanai. Neturėdami išeities, Feliksas ir Vytautas Bagdonavičiai nusišovė, o Vilką čekistai paėmė gyvą.

Jaunėlis Albinas dar ilgai slapstėsi, tačiau 1951 metais buvo suimtas ir nuteistas ilgus metus kalėti. Išleistas iš Igarkos lagerio, 28 metų vyras buvo jau invalidu.Po trijų metų grįžo į Lietuvą, kur po ilgos tremties jau buvo sugrįžę ir jo tėvai.

JULIAUS GARBUTAVIČIAUS LIKIMAS

Vindeikių kaimo (Musninkų valsčius) apylinkėse veikė nedidelis Juozo Naraškevičiaus - Šerno būrys. Tai buvo jau pusamžis žmogus (g. 1894 m.), išėjęs į mišką su šešiolikmečiu sūnumi Povilu. Tėvas - buvęs šaulys, visą savo gyvenimą dirbo eiguliu. Sunkiu tėvynei metu nepabūgo neramaus gyvenimo ir sunkumų. Išėjo į mišką drauge su kaimynais,prie jo būrio glaudėsi vaikinai ir iš tolimesniu vietovių. Ir laikė jį tėvu.

1945 metų pavasarį jie liko trise: vieni partizanai žuvo nelygiuose mūšiuose, kiti susigundė amnestijos propagandai. Jis, sūnus ir Julius Garbutavičius - Šaltis klaidžiojo gimtosiose apylinkėse. Julius buvo kilęs iš gretimo Pigašių kaimo, turėjo apie 30 metų. Iki rusams sugrįžtant dirbo Vileikiškių kaimo pieno priėmimo punkte. Buvo puikus šaulys ir vaikščiojo

ne tik pistoletu, bet automatu ir granatoms nešinas. Štai tokiu metu 1945 rudenį Gojaus kaime (Pigašių, Smailių, Taučiulių kaimų viduryje) pas ūkininką Grinių juos tris ir aptiko stribai. Sako, aktyvistai stribams pranešė. Apsupo sodybą, pradėjo agituoti pasiduoti gyviems. Kvietė deryboms. Patikėję pasalūnams, tėvas ir sūnus Naraškevičiai išėjo iš trobos. Čia juos ir suėmė. Juliui pavyko pabėgti, prisidengus trumpam laikui prarastam stribų budrumui. Kramtė nagus stribai ir dar labiau suaktyvino partizano sekimą. Ir štai jau gruodžio 8 dieną, Juliui Garbutavičiui viešint Pigašiuose pas Gatelius, apie tai buvo pranešta NKVD garnizonui. Kareivių, o gal ir stribų buvo labai daug: pasiskirstę trimis grupėmis - nuo Vileikiškių, Taučiulių ir nuo Širvintos upės, jie ėmė supti Pigašių kaimą. Pirmoji grupė netrukus pasiekė Gatelių daržinę, tačiau iš čia pasipylė šūviai. Vietoje žuvo vyresnysis seržantas Podkovyrovas, kitas kareivis buvo sužeistas (tos pačios dienos vakare jis mirė). Pasipylė pragariška ugnis, atskubėjo ir kiti kareiviai. Julius taikliais šūviais privertė kareivius sugulti, o pats iššoko iš daržinės ir pradėjo bėgti Širvintos link. Tačiau visi pastebėjo, kad partizanas sužeistas. Vienoje dauboje susidūrė su trečia kareivių grupe. Paleido dar kelias automato serijas. Nuo jų sukniubo dar vienas kareivis — vyr. seržantas Mazyčionokas, tačiau kelios kulkos užkliudė ir Julių. Bėgti nebuvo kur. Po kurio laiko pasigirdo kurtinantis granatos sprogimas, nusinešęs Juliaus Garbutavičiaus - Šalčio gyvybę. Partizanas gyvas nepasidavė.

Julius Garbutavičius-Šaltis

Sovietiniai agitatoriai gyrėsi, kad Julius Garbutavičius susisprogdinti nesuspėjo, - jį suvarpė kareivių ir stribų kulkos. Kaip ten bebūtų, sako, rusų karininkas, vadovavęs kautynėms, liepė su nušautuoju elgtis pagarbiai už jo drąsą ir gerą kovinį pasiruošimą. „Etot saldat, a ne bandit", - ir atidavė pagarbą.

Juliaus gailėjo visas kaimas. Ant jo kapo dažnai buvo padedamos lauko ar darželio gėlės.

VISA ŠIRDIMI

Pirmoji mano pažintis su partizanais įvyko 1944 metų liepos mėn. pradžioje. Į tėvų namus Smailių kaime (Ukmergės apskrities, Musninkų valsčiuje) atėjo keturi partizanai: vadas Žalias Velnias, Papartis, Ąžuolas ir Šiaudas. Jų vardai lyg ir atitiko išvaizdą: Šiaudas - smulkutis, ištįsęs aštuoniolikmetis, Ąžuolą maniau Žalio Velnio pavaduotoju esantį. Juo net mano mama žavėjosi,sako, vaikeli, toks jaunas, bet tvirtas lyg ąžuolas. Papartis niekuo nestebino, tačiau Žalias Velnias iš jų išsiskyrė, - buvo labai aukštas, skvarbiu žvilgsniu. Jie dažnai būdavo mūsų kaime, nors ir nebuvo kilę iš šio krašto. Mums, merginoms, teko siuvinėti partizaniškas emblemas, ant rankogalio tvirtinamas. Darbo buvo daug, nes partizanų diena iš dienos vis daugėjo. Mokiausi Širvintų progimnazijoje, tad grįžus namo tekdavo su seserimis ir broliu budėti lauke. Žiemą partizanai ilsėdavosi mūsų troboje, o vasarą prisnausdavo daržinėje. Mama gamindavo jiems maistą. Buvo užvesta tokia mada, kad, partizanams kaime esant, visi kaimo šunys būdavo uždaryti. Tokią tvarką buvo įvedęs kitas partizanų vadas Karijotas. Tad jei pasigirsdavo šunų lojimas tada, kai partizanų nebūdavo, žinodavome, kad slankioja stribai ar kareiviai, lėkdavo partizanus lydėti ir į tolimesnius miškus, kai jie paprašydavo, nes buvo ir nevietinių.

Vokiečių okupacijos metais ėmiau skaityti knygas iš Musninkų klebono Alfonso Ažubalio, todėl jis per mane nebijodavo perduoti į mišką medikamentų, tvarsčių, o kartais ir drabužių.

Mano pusbrolis iš Pigašių kaimo Julius Garbutavičius buvo partizanu, slp. Šaltis. Jis pavesdavo man su seserimis įvairių darbelių. Aš turėjau Idėjos slapyvardį, mano sesuo Leokadija buvo Nendre, o sesuo Ona - Audra. Daug kartų buvau pas Žalią Velnią. Tada jo dešinioji ranka buvo Karijotas, būrio vadas, veikęs daugiau į rytus. Nežinau, kas atsitiko, nes Karijotas nuo Žalio Velnio atsiskyrė ir sudarė savo rinktinę. Aš nuėjau su juo.

Padaciūnų kaime, prie Elžbietos ir Vlado Braziūnų sodybos, pamiškėje buvo dažnų mūsų susitikimų su partizanais vieta. Žmonės buvo patikimi, perduodavau čia ar miškelio pakraštyje paketus Žaliam Velniui ar pusbroliui slaptažodžius ir kitokias žinias.

1945 m. po pirmojo trimestro progimnazijoje persikėliau gyventi ir mokytis į Ukmergės gimnaziją, nes čia mokėsi jauniausioji mano sesuo. Jau vasarą, sugrįžusi atostogų, gavau užduotį nuvykti į Musninkų miestelį ir sužinoti, ar nesiruošia skrebai žygin. Išėjus iš namų ir bekertant lauką, mane sustabdė stribai, išmėtė knygas, iškratė kišenes ir išvežė į Musninkus. Laikė stribyne, paskui išvežė į Ukmergės saugumą. Iš pradžių nežinojau, kuo mane kaltina, atrodo, buvau švari. Greitai paaiškėjo, kad

pas suimtą kunigą A. Ažubalį rado sąrašus perduotų į mišką daiktų. Matyt, jie sužinojo, kad daiktus perdavinėjo ir per mane.

Atsiminiau, kad namuose spintoje yra pora marškinių, mano neperduotų partizanams. Sumečiau planą ir visą laiką tvirtinau, kad paėmiau tik dvejus marškinius savo pusbroliui Juliui Garbutavičiui. Galėjau tą pavardę pasakyti, nes J. Garbutavičius - Šaltis buvo žuvęs 1945 m. gruodyje. Buvo numestas Musninkuose ant vokiečių kapinių. Prieš tai ilgai išgulėjo bažnyčios šventoriuje. Ilgai gulėjo nepalaidotas, tai pradėjo bijoti į mokyklą eiti vaikai. Rusai tada leido Verikui užkasti ant tų kapinių partizanų kūnus be karsto ir kunigo. Ten ir dabar dar guli dviejų partizanų palaikai. Kito žuvusio pavardė man nežinoma.

Išleido iš Ukmergės saugumo, prisakę gimnazijoje sekti savo draugus. Tada aš išvažiavau į Latviją pas gimines. Pusę metų ten pragyvenau, tačiau niekas manęs neieškojo. Su partizano Romo Balandžio nuo Pabaisko, gyvenusio Vilniuje Jono Amankevičiaus pavarde, pagalba gavau gimimo liudijimą, kuriame buvo parašyta, kad esu Marija Markauskaitė, Antano, g. 1932 m. Najoriškių k. Pabaisko valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Tai išmokau mintinai. Buvau keturis metus pajauninta. Su šia pavarde mokiausi Kaune, vėliau baigiau vidurinę mokyklą Merkinėje. Ištekėjau irgi kaip Markauskaitė. Per savo gyvenimą kaip niekas kitas turėjau net kelias pavardes.

Gyvenime man teko daug išbandymų, tačiau likimo nekaltinu. Mūsų giminės buvo išbarstyti ne tik po Lietuvą. Daugelis iškeliavo į šaltas Sibiro platybes, iš kur nesugrįžę ir šiandien.

Pasakojo Valentina Birutė Sipavičiūtė - Tamulėnienė

PASIPRIEŠINIMO PRADŽIA - SMAILIŲ KAIME

Šiandien aš galiu paliudyti, kad pokario metų Didžiosios Kovos apygardos partizaninio pasipriešinimo pradžia buvo Smailių kaime, Musninkų valsčiuje (dabar - Širvintų rajonas). O buvo taip.

1944 metų liepos mėnesio pirmosiomis dienomis, artėjant prie Smailių kaimo frontui, į tėvelių sodybą atėjo keturi generolo P. Plechavičiaus vietinės rinktinės karių uniformomis apsirengę kariai. Tai buvo Jonas Misiūnas, Vytas Bingelis, Bronius Gaidelis ir Leonas Volčanskas. Jonas Misiūnas buvo viršila, kitų karinių laipsnių neprisimenu. Jis paprašė mano tėvų Justino ir Juzės Sipavičių leisti apsistoti pas mus iki tol, kol praeis frontas. Tėvai mielai sutiko.

Begyvendami pas mus, vyrai susipažino su mūsų pusbroliu Julijonu Garbutavičiumi. Jie ilgai kalbėjosi ir nusprendė, frontui praėjus, pradėti

ginkluotą kovą prieš sugrįžusius okupantus. Mums, jaunoms merginoms, patiko jų patriotinės kalbos. Mes augome lietuviškoje šeimoje, tėvų išmointi meilės gimtai žemei.

Frontui praėjus, vyrai išėjo, o mes kaimynų buvom įskųsti rusams. Mus ėmė dažnai tikrinti, prasidėjo kratos. Tai buvo didelis pavojus ne tik mums, bet ir partizanams. Taip jie ir iškeliavo į miškus ir ėmė burti besiblaškančius jaunus vyrus, kurie slapstėsi nuo kariuomenės. Jau 1944 m. spalio 3 dieną tėveliai juos sušelpė maistu ir drabužiais, palaimino sunkiai kovai. Pamenu, Jonas Misiūnas pasivadino Žaliu Velniu, Vytas Bingelis - Paparčiu, Leonas Volčanskas - Ąžuolu, Bronius Gaidelis - Šiaudu, o Julijonas Garbutavičius - Šalčiu. Tuo metu mes su Ona sutikome būti jų ryšininkėmis. Onutė gavo Audros, o aš, Leokadija Sipavičiūtė - Nendrės slapyvardžius. Ir po to partizanai buvo pas mus dažnais svečiais. Maitindavome juos tuo, ką turėjome, saugodavome, jei ilsėdavosi sodyboje. Partizanai kalbėjo, kad ateis laikas, kai okupantas bus išvytas iš Lietuvos, ir visi švęsime Pergalės dieną laisvoje Lietuvoje.

Ryšininkės Sipavičiūtės-Valentina, Ona ir Leokadija - su tėvu Smailių kaime

Išėję iš mūsų, jie apsistojo Pamūšio vienkiemyje pas kitus Sipavičius. Čia gyveno mūsų pusseserės Aldona, Cecilija ir Danutė. Jų brolis Stasys tuo metu jau buvo areštuotas ir vėliau nuteistas 25 metus kalėti, nes nepriklausomos Lietuvos laikais ir prie vokiečio tarnavo policijoje. Tuo metu Pamūšyje Žalias Velnias turėjo gal 40 partizanų būrį. Jis nuolat didėjo, todėl jie jau vadinosi rinktine. Rinkosi būrių kuopų vadus. Pirmasis jų krikštas — mūšis su kareiviais prie Kernavės miestelio, kuriame žuvo Vytas Bingelis - Papartis ir dar du partizanai. Tai buvo 1944 metų spalio mėnesio pabaiga ar lapkričio mėnesio pradžia. 1944 metų gruodžio 8-tą buvo išduotas ir rusų kareivių apsuptas žuvo Julijonas Garbutavičius - Šaltis. Jo kūnas buvo išniekintas ir numestas Musninkų miestelyje prie skrebynės. Vėliau už kojų nutemptas ir numestas prie vokiečių kapų. Ten buvo žmonių palaidotas. Jau 1946 metais žygio metu per nelaimingą atsitikimą - sprogus granatai,

žuvo Leonas Volčanskas — Ąžuolas. Bronius Gaidelis žuvo mūšyje prie Želvos. Ten paminkle įrašyta tik jo slapyvardis. Dauguma jų padėjo galvas už Lietuvą. Gaubia paslaptis ir Žalio Velnio žūtį.

Tai buvo klaikūs laikai, tačiau su pagarba menu partizanus, kurių kūnai išmėtyti žvyrduobėse, šuliniuose.

Pasakojo Leokadija Sipavičiūtė - Sadūnienė - Nendrė iš Vilniaus

PAAUGLIO AKIMIS

Gimiau Minčiukų kaime, Musninkų valsčiuje 1934 metais. Pokario metais gyvenome neramų gyvenimą. Turėjau dvi vyresnes seseris — Eleną (g. 1925 m.) ir Marytę (g. 1932 m.), tėvai sunkiai dirbo. Gal todėl, kad nebuvo šeimoje suaugusių ir turinčių tarnauti okupantams vyrų, mūsų namai dažnai buvo lankomi partizanų. Čia jie gaudavo valandą kitą ramybės ir pavalgyti. Gyvenome prie pat Musės upelio: gyvenamas namas buvo viename upelio krante, o ūkinis pastatas, daržinė - kitame, augo daug medžių. Netoli juodavo Kazliškių miškas. Pas mus dažnai ateidavo ir miegodavo daržinėje partizanai Edvardas Motiejūnas, Vytautas Jakiūnas ir kiti. Pamenu, tą naktį daržinėje glaudėsi keli partizanai. Čia miegojau ir aš. Paryčiui girdim, - tėvas garsiai kalba rusiškai, juokauja. Kad tik mes išgirstume. Partizanai tyliai pasitraukė į mišką, tik tada kareiviai susidomėjo kitoje upelio pusėje buvusiais statiniais.

Kaimas neturėjo savo išdaviko. Gyveno vieningai ir draugiškai. Niekas nebuvo įskųstas, neiškeliavo į Sibirą. Nukentėjo Vilkelių šeima, nes žuvo du jų sūnūs partizanai Jonas ir Vacys. Vienas nuo rusų kulkos, kitas - lageriuose.

Pamenu, Čiobiškyje pas malūnininką Serapiną gal 1946 metais užėjo keli partizanai, čia jie buvo išdavikiškai prigirdyti migdomaisiais ir suimti. Paskui nuteisti ilgiems metams kalėti. Bronius Vilkevičius ir Stasys Sipavičius iš Liuliškių buvo nuteisti sušaudyti. Juos suėmė 1945 metais. Tą pačią dieną įkliuvo ir Boleslovas Ališauskas iš Grebliaučiznos ir Vacys Vilkelis iš Minčiukų. Sušaudė tik Bronių, o Stasiui paskutinę minutę mirties bausmę panaikino. Kitus nuteisė kalėti.

Daugelis vyrų praėjo lagerių ir trėmimų pragarus. Edvardas Motiejūnas iš Kaimynėliu buvo pašautas, bet liko gyvas, jo kaimynas Vytautas Jakiūnas, pigoniškiai Vaclovas ir Viktoras Vilkeliai, Juozas Milkevičius iš Liuliškių atsėdėjo ilgus metus, dabar gyvena Lietuvoje.

Daug jau metų prabėgo nuo tų dienų, tačiau viską gerai menu.

Pasakojo Juozas Kancleris iš Kauno

Žuvusiems Čiobiškio partizanams atminti (1945 m. kovo mėn. 27 d.)
(ištrauka)

Kokią neteisybę atnešė atėjūnai:
Jie nori pavergti mūsų tėvynę.
Vienus išvežti į Sibirą šaltą,
Kitus, suvarstytus kulkų, i kapą.

Saulutė tekėjo virš aukšto miškelio,
Pasigirdo šūviai ant Neries krantelio.
Vargas mums, lietuviams, nėr kur pasidėti,
Reikia prie Neries, seselės, skubėti.

Pribėgus prie upės stataus krantelio,
Žuvo viens didvyris prie žalio alksnelio.
Saulė motulė veidą jam bučiavo,
Vakarų vėjelis plaukus jam šukavo.

Vakaro sulaukę alksniai prakalbėjo:
- Kieno tas sūnelis dvi dienas gulėjo?
Kur jo motinėlė, kad ji neatėjo,
Kol baltų rankelių sūnui nesudėjo?

Mūsų motinėlėms reik turėti mintį
Ir brangaus sūnelio nebepripažinti.
Iš kur šitie žmonės su kerštu atėjo
Ir sužeistą kūną į karstą įdėjo?

Tamsiojoj naktelėj į kapus lydėjo,
Alksniai viską matė, tarp savęs kalbėjo.
Kitas didvyris pakraščiu skubėjo,
Bet žiaurieji priešai kulkom jį lydėjo.

Prie Neries pribėgęs jis apsižiūrėjo,
Kad baisieji priešai prie jo priartėjo.
Imk mane, upele, rodyk dėl visų,
Kad tėvynė turi daug garsių sūnų.

Mūs graži upelė didžiai subangavo
Ir tėvynės sūnų glėbin ėmė savo.
Mūsų baisūs priešai ant kranto stovėjo
Ir didžiai nustebę vandenin žiūrėjo.

Kol jie pastovėjo ir atsitokėjo,
Griebėsi už ginklo ir šaudyt pradėjo.
Neries vandenėlis uždengė jo kūną,
Ūždamos bangelės keikė atėjūną.

Skuba vandenėlis, nešdamas jo kūną
Ir baltom putelėm gydo savo sūnų.
Vandenėlis matė ir statūs kranteliai,
Kaip nuo priešo žūna jaunasai brolelis.

Nuo autoriaus:

Dėl tėvynės garbės ir aš prisidėjau,
Ką savo akimis mačiau -
čia į šį eilėraštį sudėjau.

Autorius nežinomas

PELIŪNŲ KAIMO TRAGEDIJA

ŽUVO DEVYNIOLIKA VYRŲ

Peliūnų kaimas - vos trejetą kilometrų nutolęs nuo Kietaviškių, tačiau jau yra Trakų rajone. Pats dainingiausias, su trankiomis vakaruškomis, kur susirinkdavo dešimtys plačiapečių, aukštaūgių vyrų.

Atėjo 1944 metų liepos mėnuo, pats tragiškiausias kaimo istorijoje. Okupantai puolė šaudyti jaunus vyrus, dar nesuspėjusius susiburti būriuose, nepripratusius prie kariškos drausmės.

Šiandien žinome devyniolika jaunų kaimo vyrų, paguldžiusių galvas už Nepriklausomybę. Tai keturi broliai Česoniai. Jaunėlis Motiejus buvo nušautas, Juozas - pakartas, Pranas - suimtas gyvas ir nukankintas MGB, Zigmas - dingo be žinios.

1945 metų pradžioje bunkeryje Pagrandos kaime žuvo penki partizanai: trys broliai Seliutos (Jeronimas, Laimonas, Albertas) ir du broliai Česoniai (Kajetonas ir Vladas). Padėjo galvas du broliai Bliujai. Albinas — Don Kichotas, būrio vadas, mūšyje buvo sužeistas, nelegaliai gydėsi

Vilniaus ligoninėse, tačiau buvo suimtas ir nuteistas. Žuvo Sibiro lageriuose. Pranas Bliujus buvo nušautas per NKVD kareiviu puolimą. Kovoje su okupantais 1945 m. žuvo Darius Bliujus (g. 1926 m.), Jonas Bliujus, Motiejaus, Antanas Valeckas, Jonas Bliujus, Andriaus. Pranas Kazlauskas nuskendo Strėvos upėje, o Bernardas Leonavičius susisprogdino bunkeryje Strėvelės raiste. Pranas Ramanauskas ir Jonas Jankauskas buvo rasti nušauti po rusų puolimo. Per pokario suirutes sudegė Boliaus Malecko sodyba Senosiose Kietaviškėse, kur su šeimininku sudegintos žmona, dukros Genė (g. 1928 m.) ir Jadvyga (g. 1930 m.).

Pokaryje gyvenome Karkučių kaime, esančiame 2 km atstume nuo Peliūnų, Semeliškių valsčiuje, Kietaviškių parapijoje. Tada man buvo devyniolika metų. Ramybės nedavė nei vokiečiai, nei rusai, prievarta norėję, kad lietuviai dalyvautų jų karo mašinų žygiuose. Tačiau mūsų kaimo žmonių nei gražūs žodžiai, nei prievarta neveikė. Retas tada doras jaunuolis (ir tai prievarta) pateko į okupantų kariuomenę. Beliko kaimui vienas kelias - į mišką.

Tėvai turėjo 12 hektarų ūkį. Vienas po kito gimė jiems aštuoni vaikai. Aš buvau jauniausias. 1944 metų vasarą mobilizacija mano vyriausiųjų brolių nelietė. Andrius tada turėjo 37 metus, Bolius ir Pranas - kiek jaunesni. Seserys Marcelė, Emilija ir Apalonija buvo sukūrę savas šeimas.

Sunkus buvo mano gyvenimas. Tik trejų metų būdamas tapau našlaičiu - mirė tėvas Rapolas. Mama sunkiai vertėsi, nes vyresnieji broliai buvo išmokyti amato ir ūkyje ištisai dirbti negalėjo. Ariau žemę jau nuo dvylikos metų, vos arklo rankenas tepasiekdamas. Andrius prasimokė siuvėju ir keliavo po aplinkinius kaimus, kaip Palangos Juzė. Bolius tapo geru kalviu, dar Lietuvos laikais dirbo Palemono plytinėje, Pranas buvo mūrininku, mūrijo krosnis.

Mūsų pusbrolis Bronius Česonis vokiečių okupacijos metais buvo policijos vachmistru Semeliškėse. Tai kai turėdavo vykti jaunų žmonių gaudynės Semeliškių ar Kietaviškių bažnyčiose, pranešdavo visam kaimui. Paskui jis ilgus metus kalėjo Pečioros lageriuose.

1944 metų liepą rusai paskelbė visuotinę mobilizaciją, kuri lietė ir mane. Tačiau nei aš, nei mano kaimynai ir draugai paklusti negalvojome. Pradėjome slapstytis. Gal rugsėjo pabaigoje buvau netolimame Seiriškių kaime. Net nepajutau, kai atsidūriau prieš kareivių automatus. Nieko neklausė, tik surišo rankas ir nusivarė į Vievį. Uždarė į tvartą ir budriai saugojo. Čia susitikau su kaimynu Albinu Stančiku, Juozu (pavardės neprisimenu) iš Mustenių kaimo. Vis tiek man galvoje tebuvo viena mintis - pabėgti. Mūsų gal šimtą vyrų pėsčiomis atsivarė į Vilnių. Pritrynė kojas,

vorą apsupo kareiviai su šunimis ir automatais, apie pabėgimą nebuvo ir kalbos.

Maniškiams pranešė apie mano nelaimę. Greitai gavau siuntinį su maistu ir pinigais. O jame - savo metrikus. Aleksas Černiauskas iš Mustenių, buvęs gimnazistas, gal kiek negarbiai buvo pataisęs mano gimimo metus iš 1925 į 1927 metus. Tų metų gimimo mobilizacija nelietė. Pasijutau drąsiau, rodau karininkui savo metrikus, kad būtų tvirčiau, paremiu lašiniais ir pinigais. Visi išeina į pirtį, o aš laukiu, kol mane paleis. Pasirodo, einant į pirtį, buvo galimybė pabėgti, kuria ir pasinaudojo mano draugai. Mano metrikus greitai iššifravo, kad taisyti. Taip patekau į Jarcevą, kur buvo apmokomi kareivėliai.

Jarceve paskyrė skyrininku, vadovavau 16 žmonių, dalinau duoną, rūpinausi jų buitimi. Tvarka buvo žiauri: už mažiausią netikslumą baudė, murgdė purve. Tačiau vieną dieną susodino į vagonus, ir patraukėme į Liepoją, kur vyko nuožmios kovos. Pakeliui sustojome Pabradėje, kur leido 2 valandas atsipūsti. Tad su dviem draugais ryžomės bėgti. Pasirinkome kryptį ir patraukėme namų link. Ėjome penkias dienas, prie Abromiškių padėjo nepažįstama mergaitė, supratusi, kad mes dezertyrai ir pervedusi pavojingomis vietomis. Aptekome utėlėmis, kol pasiekėme Seiriškių kaimą. Man iki tėviškės buvo belikę gal 6 kilometrai. Vietiniai gyventojai buvo daugumoje rusakalbiai, jų vaikai išėję į kariuomenę. Taip ir prisiglaudžiau pas pažįstamą, žinodamas, kad čia kareiviai rečiau pasirodo. Išsiprausiau pirtyje, gavau naujus drabužius.

Seimininko sūnus davė žinią mano broliui Andriui. Veikė gudriai: pasiėmė gabalą medžiagos ir nuėjo lyg tai su užsakymų. Tada juk kratė ant kiekvieno kampo. Po savaitės į sodybą užsuko Albinas Bliujus, partizanų būrio vadas, turėjęs Don Kichoto slapyvardį. Pailsėjai, sako, gal eisi į būrį? Taip atsidūriau jo būryje. Pasivadinau Vyturiu gal dėl to, kad anksti kėliausi ir vėlai guliau.

Reikia pasakyti, kad Albinas labai atidžiai atrinkdavo žmones. Jo būryje buvo tik 7 - 8 partizanai, sakydavo, kad daug žmonių, tai ir daug pavojų. Vienas kitą gerai pažino ir pasitikėjo. Netoliese vaikščiojo ir Motiejaus Česonio vyrai. Būryje dar buvo trys jo broliai. Jie visi ir žuvo.

Albinas Bliujus buvo labai griežtas. Sako, kad tai buvo Žalio Velnio įsakymas ųž plėšikavimus šaudyti vietoje ne tik svetimus, bet ir savus. Apylinkėse buvo gal 300 partizanų, sunku buvo visiems prasimaitinti, daugiausia rėmė giminės.

Buvau gal per daug drąsus. Štai Semeliškėse pasakė, kad NKVD viršininkas dažnai minėjo mano pavardę, grasindamas sugauti. Tada aš vidury dienos ateinu į jo namus, ketindamas pirmas su juo susidoroti. Apeinu kambarius, tačiau karininko nerandu. Strėvininkų dvare (dabar

Trakų rajonas) buvo smarki kova, kovojome Pagrandos miške, paskui pasitraukėme prie Lenkijos sienos. Atsimenu Stasį Galinį, labai taiklią ranką turėjusį vyrą. Iš šautuvo per 200 metrų, priešą patiesdavo. Jis buvo kuopos vado Antano Galinio - Juodosios Kaukės brolis.

Paskelbus amnestiją, dalis vyrų susigundė. Aš sugrįžt ne tik nenorėjau, bet ir negalėjau. Buvau dezertyras ir mane laukė didelė bausmė. Taip mūsų liko mažiau. Buvo gauta komanda išsisklaidyti grupelėmis po 3 - 4 vyrus, laikytis prie sodybų.

1946 metų kovo mėnesį nuėjau pas Čižių Siauriškių kaime. Matyt, informatoriai pranešė, nes greitai pasijutau stribų apsuptas. Kad nepakenkti ūkininkui, pasitraukiau iš sodybos, tačiau pakliuvau į 8 stribų pasalą. Priešintis prasmės nebuvo. Stribai man surišo rankas ir pritvirtino prie vežimo ienos. Taip atsivarė į Vievio stribyną, o paskui vis dar surištą nuvežė į Trakus. Čia ilgai tardė ir žiauriai mušė, laikė vienutėje. Viską neigiau.

Jonas Česonis-Vyturys (pirmas iš kairės) su draugais Vorkutos lageryje

Taip be teismo atsidūriau Sibire. Vežė vagone su plėšikais ir žmogžudžiais, tikėdamiesi, kad nesulauksiu kelionės pabaigos. Tačiau sugebėjome apsiginti patys ir dar kitiems skriaudžiamiems padėti. Visus metus kalino Vorkutoje, vertė sunkiai dirbti. Buvau nušalęs kojų pirštus, vienu metu labai išsekęs. Paguldė į ligoninę, kur geros seselės pagalba kiek atsigavau. Kalėjau be teismo, kol 1946 metų kovo 17 dieną jau Lukiškėse, rūsio kameroje paskelbė, kad trijulė nuteisė mane sušaudyti, tačiau neseniai byla buvo peržiūrėta ir bausmė pakeista į 25 metus kalėjimo ir dar 5 metus tremties. Pervedė į bendrą kamerą, kur sutikau K. Bliujų iš Stančikų kaimo. Malonės prašymo nerašiau, nes nesitikėjau jos gauti. Ruošiausi ilgiems kalėjimo metams.

Taip vėl atsidūriau Vorkutoje. Buvau labai užsispyręs, su savo draugu Einikiu, kuris turėjo kibiro didumo kumščius, neleisdavome skriausti ir kitų. Dėl to du metus buvom bausmės lageryje. Čia negalėjau gauti nei laiškų, nei siuntinių. Sunkiai dirbau šachtose. Vorkutoje tuo metu buvo

gal 40 lagerių, dešimtys tūkstančių kalinių, tarp kurių ir nemažai lietuvių. Sveikata buvo labai pairusi, o anglies šachtoje - visi sunkiausi darbai dirbami rankomis.

Po Stalinio mirties visiems kalinimo metus trumpino. Tik man - ne. Mat nebuvau paklusnus ir nuolankus. 1956 metais šaukia į vieną komisiją, kuri išleidžia kalinius namo. Mane išsikviečia ir nustemba, kad tie patys 25 metai ir dar ta tremtis galioja. Pakalbam, jie manęs neramina, o kartu su manimi stebisi. Taip be vilties grįžtu į lagerį. Tada kalėjau prie Angaros, Vycharevkos lageryje. Jau vakare praneša, kad eičiau pas budintį. Čia pasakė, kad man kalėjimo laikas panaikintas ir galiu grįžti į Lietuvą. Netikėjau tol, kol neatsistojau ant savo tėviškės žemės.

Pasakojo Juozas Česonis - Vyturys, Jonavos rajonas

ŽIEŽMARIŲ PARTIZANAI

IGNAS KUZINEVIČIUS IR ŠEŠI JO SŪNŪS

Kaišiadorių rajone, Burbiškiu kaime šiandien jau retas žino apie Kuzinevičių šeimą. Karo meto ir pokario suirutėse paguldė galvas Ignas Kuzinevičius ir penki jo sūnūs. O šeštasis po daugelio metų mirė Sibiro tremtyje.

* * *

Eleonora Kalaušienė - Kuzinevičiūtė, gyvenanti Kulukiškių kaime (tai senas kaimas, ir su kolūkiais nieko bendro neturi), pragyvenusi beveik devyniasdešimt metų.Ji buvo vyriausia Kuzinevičių šeimoje, dar prieškaryje ištekėjo už kaimyno Juozo. Gražią giminę gavo Juozas: šeši broliai kaip ąžuolai, o Jonas gal ir visame valsčiuje tvirčiausiu buvo: paims du vyrus už diržų ir iškelia virš galvos. Mykolas už visus linksmiausias ir protingiausias buvo. Broliai, tarnavę Lietuvos kariuomenėje, neskubėjo namo. Trys nuėjo į pasienio policiją, paskui Antanas su Mykolu vedė, tačiau vis laikėsi arčiau namų. Tėvas buvo šaulys, todėl ir vaikams nepatarė sėdėti namuose. 1943 metais sovietiniai partizanai užpuolė jų sodybą. Vyrai nemanė pasiduoti, todėl pastatai buvo padegti, o tėvas Ignas sunkiai sužeistas. Artėjo 1944 m. liepa, Lietuvos žmonių kraujo upelio tekėjimo pradžia. Ir tragedija tai darbščiai šeimai.

Kuzinevičius Mykolas, Igno (g. 1885 m.) suimtas 1944 m. rugsėjo mėnesio pabaigoje. Apklausoje buvo nustatyta, kad jis nuo 1930 metų Priklausė šaulių organizacijai Žiežmarių valsčiuje. Jos vadovu buvo Zig-

mas Mikalajūnas. Nepriklausomybės laikais buvo policijos pagalbininkas. Vokiečiu okupacijos pradžioje nurodė priešiškai nusiteikusius komunistus Baraduliną, Kuznecovą, Semenkovą, Terentjevą, Karengą, Loginovą. Po karo daugelis jų įstojo į stribu gretas. Ignas Kuzinevičius jau 1944 m. vasaros pabaigoje pasidarė slėptuvėlę klojime, šiaudu prėsle. Žinojo, kad pas jį pirmąjį pasirodys rusai. Ir neapsiriko. Būrys kareivių apsupo likusius po gaisro pastatus dar tada, kai vokiečiai laikėsi pakaunėje. Klojime jį ir rado, o sumušę nusivarė į Trakus. Tada ir išėjo penki sūnūs į mišką. Greitai išvežė tėvą į Sibiro lagerius. Ten žuvo apie 1945 metus.

Tragiškas likimas buvo skirtas ir jo kitiems sūnums.

Sūnus Antanas - Narsutis (g. 1911 m.) buvo brolio Mykolo partizanų būryje. Žuvo 1945 metų pradžioje Žikaronyse.

Sūnus Jonas - Kazimieraitis (g. 1913 m.) partizanavo brolio būryje. Žuvo 1946 06 13 Kaukinės miške su kaimynu Juozu Kurmilavičiumi. Perlaidotas į Kaišiadorių partizanų kapus.

Sūnus Ignas - Voverė (g. 1914 m.) partizanavo su broliais. Išvengė daug mirčių, matė brolio Mykolo žūtį. 1947 m. su Kaukinės girininkijos eiguliu Juodoniu slapstėsi Juodžio sodyboje. Buvo apsupti, tačiau pabėgti nepavyko. Nuteisė 25 m. lagerio. Mirė Sibiro tremtyje.

Sūnus Mykolas - Serbentas (g. 1916 m.) buvo Lietuvos kariuomenės husaru, vėliau - policijos jaunesniuoju leitenantu. Vadovavo partizanų būriui. 1947 09 25 Slabados - Balceriškių laukuose, pas Bolių Šriupšą, apsupo NKVD būrys. Žuvo su partizanu Pranu Taletavičium. Perlaidotas į Kaišiadorių partizanų kapines.

Sūnus Stasys - Kūkalis (g. 1926 m.) į mišką išėjo nė aštuoniolikos neturėdamas. Matė vyresniųjų brolių žūtį, tačiau likimas lėmė jam likti gyvam. Jau 1947 03 03 išdavė užverbuotas jo draugas Albinas Šliužas iš Slabados kaimo. Palaidojimo vieta nežinoma.

Sūnų Praną (g. 1919 m.) 1944 m. liepos mėnesį suėmė namuose ir nuvedė į Trakus. Išvežė į Jarcevą prie Maskvos, o paskui į frontą Latvijon. 1945 metų pradžioje ten ir žuvo. Apie tai šeimai nepranešė.

* * *

- Kai Žuvo brolis Stasys, nuvežė mane kolūkio pirmininkas Čertobojevas į Kaišiadoris, kad atpažinčiau jį, - pasakoja Eleonora. - Buvo baisu: kulka praėjusi pro akį, visas kruvinas. Neverkiau, nedejavau, savyje išgyvenau sunkiai, bet išsigyniau. Kur užkasė brolio lavoną, nežinau ligi šiol.

Kankino stribai ir ją. Tik savaip, žodžiais, keiksmais. Du kartus per savaitę reikėjo registruotis milicijoje, nes vis prašė, kad broliams laiškus perduotų.

- Dar 1944 metu gegužyje, kai rusai artėjo, toks protingas ūkininkas Stankevičius agitavo mane bėgti. Tu, sako, nežinai, kas tai per žmonės, bėk nuo jų nes ne tik Kuzinevičių bet ir tavo šeimos nepaliks ramybėje, - pasakoja Juozas Kalaušis, buvęs partizanas Milžinas. Iš pradžių buvo miške su Kuzinevičiais, paskui užsiregistravo, paskelbus amnestiją. Bet nepaleido, mušė, kankino. Nuteisė 25 metus kalėti. Dvylika metu atsėdėjo.

Deja, Kuzinevičių šeimos nuotraukų neliko.

GIMNAZISTO LIKIMAS

Prieš gerą pusšimtį metu baigęs Didžiųjų Kairiškių pradinės mokyklos keturis skyrius, atvykau į Žiežmarius tęsti mokslo, tikėdamasis vėliau mokytis gimnazijoje. Apsigyvenau Mokyklos gatvėje pas savo giminaitį - Liudviką Šalkauską.

Po keleto savaičių vieną šeštadienio pavakarį, pamačiau gal ketveriais-penkeriais metais už mane vyresnį, su gimnazisto kepure, sparčia jaunatviška eisena žingsniuojantį jaunuolį. Netrukus sužinojau, kad jis - netoliese gyvenančio Stelmokų sūnus Balys. Ak, toji kepurė! Kaip smarkiai suplazdėdavo širdis, pamačius pilkų kepurių jūroje tamsiai rudos spalvos aksominę gimnazisto kepurę. Kiek jaunų širdžių slapta pavydėdavo tam jaunuoliui, kurio galvą ji puošė. Taigi, Balys Stelmokas mokėsi gimnazijoje. Ir kas tuomet galėjo man pasakyti, kad visai artimoje ateityje bus taip glaudžiai susiję mudviejų likimai?

Kai nuo aprašytų įvykių praėjo lygiai trejetas metų, jau besimokydamas Kaišiadorių gimnazijoje, rugsėjo pirmąją įžengiau į man tėvelio nusamdytą kambarį. Pamačiau linksmai besišypsantį Balį. Vadinasi, nuo šiolei visus metus teks mudviem gyventi viename kambaryje! Be Stelmoko, čia jau buvo trys aukštesniųjų klasių gimnazistai. Aš buvau jauniausias. Tiesa, rugsėjo pirmosios džiaugsmą aptemdė prasidėjęs vokiečių karas su Lenkija, bet gimnazistams tai visai nekliudė mintinai kalti fizikos, algebros ar geometrijos formules, vokiečiu anglų bei lotynų kalbų žodžius ir posakius. Balys iš kitų gimnazistų išsiskirdavo tuo, kad labai mėgo svetimas kalbas, ypač vokiečių ir lotynu o, be to, turėjo gražų balsą ir mėgo dainuoti. Buvo geras, nuoširdus vyresnysis draugas.

Teko maloniai nustebti, kai karo pabaigoje, frontui persiritus per Lietuvos žemę į vakarus, jau būdamas Buivydonių pradinės mokyklos mokytoju, Žiežmarių valsčiaus švietimo skyriuje pamačiau, kad mūsų valsčiaus švietimo skyriaus vedėjas - Balys Stelmokas. Po keleto metų išsiskyrimo teko dirbti kartu, vėl dažnai artimai bendrauti. B.Stelmokas per tą laikotarpį suspėjo baigti gimnaziją, po to Trakų mokytojų seminarijoje įsigijo pradinių klasių mokytojo specialybę, ir štai dabar jis - Žiežmarių valsčiaus švietimo skyriaus vedėjas.

Mane areštavo 1945 metų birželio devintąją. Vietoje ramių atostogų - tardymai, kankinimai, badavimai Trakų ir Vilniaus kalėjimuose, kol pagaliau tų pat metų rugpjūčio 15 d. mūsų ešelono kalinius išlaipino prie Karsko jūros, Vorkutos geležinkelio stotyje. Čia, didžiausiam mano nustebimui, greta savęs kalinių kolonijoje pamačiau valsčiaus švietimo skyriaus vedėją Balį Stelmoką. Tai buvo trečias mano nustebimas, tiktai šį kartą labai liūdnas.

Balys Stelmokas

Ir vėl gyvename viename barake, dirbame vienoje brigadoje. Balys - mūsų brigados brigadininkas. Dirbame prie naujo tilto statybos per didelę upę. Brigadoje - apie 24 žmonės. Nedidelė dalis brigados žmonių - Vilnijos krašto lenkai, o likusieji - Zarasų, Utenos ir Trakų rajono vyrai. Visi politiniai kaliniai.

Po poros mėnesių pamatėme, kad Balys Stelmokas brigadininko pareigoms visiškai „netinkamas". Norint pusiau išbadėjusius, alkanus žmones priversti greičiau judėti ir paskubėti įvykdyti dienos darbo normą, nėra taip lengva. Va, kitų brigadų brigadininkai jėga atima iš savo darbininkų maistą, čia pat suryja, darbininkus nuolatos muša, terorizuoja, baugina. Balys tenkinasi tik savo maisto norma, darbininkų nekeikia, nemuša, negąsdina, todėl ir darbo normą brigada ne visada įvykdo.

O jėgos neapsakomai greitai senka. Maisto davinys apgailėtinai mažas. Jokių riebalų nė kruopelytės. Gyvybę palaiko tik tas mažas duonos trupinėlis. Silpsta žmonės, silpsta ir pats brigadininkas. Ypač sunku pasidarė lapkričio pradžioje, užėjus stipriems šalčiams. Grįžtant iš darbo namo, tenka nešti nusilpusius, išbadėjusius ir nebepaeinančius darbo draugus. Lagerių tvarka reikalauja, kad prie stovyklos vartų būtų visi brigados žmonės: nesvarbu, gyvi jie ar mirę. Tempia tokie pat išsekėliai ant neštuvų savo negyvo draugo lavoną, kol parlinguoja iki stovyklos vartų.

Mane, jau vos bepaeinantį, paguldė į lagerio ligoninę lapkričio pirmosiomis dienomis, o Balys Stelmokas atsigulė kiek vėliau. Ligoninėje gal būtų ir neblogai, jeigu būtų kiek didesnis maisto davinys. Bet pasirodė, kad čia maisto dar mažiau negu brigadoje. Na, ir miršta žmonės! Kiek-

vieną rytą išneša iš barako po tris keturis lavonus. Ir taip kasdien. Lavonus veža į septintą šachtą, nes mūsų lageris mažas ant nedidelės upės kairiojo kranto - tarp šeštos ir septintos šachtos. Iki septintos šachtos buvo visai netoli, taigi iš mūsų Ajačiga lagerio mirusius nešdavo tenai.

Dėl mažo maisto davinio pasitaisyti buvo neįmanoma. Taip ir sėdi ištisas dienas ant narų - liesų, išsekusių, bet dar gyvų skeletų eilės. Už langų - poliarinė naktis ir 40 - 50 laipsnių šaltis. Balys paskutiniu laiku gulėjo kitame barake, todėl ir aplankyti sergantį draugą buvo sunkoka. Barakuose gulėjome tiesiog pusnuogiai. Paskutiniu metu Balys skundėsi gerklės skausmais, bet buvo gerai nusiteikęs ir žvalus. Visai nelauktai, 1946 metų kovo viduryje, sužinojau, kad Balys Stelmokas mirė. Paskutinio mudviejų pokalbio metu Balys pasakė, kad nors ir teko iškentėti žiaurius kankinimus, bet savo draugų ir bendraminčių iš LLA (Lietuvos Laisvės Armijos) kuopelės neišdavė. Taip ir užgeso pačioje jaunystėje, pačiame jėgų žydėjime jauno, energingo ir tauraus lietuvio inteligento ir patrioto širdis.

Simanas Visockas, Vorkutlago politinis kalinys

IŠ ARCHYVŲ...

1946 m. rugsėjo 25 d. kareiviai ties Slabados kaimu įruošė pasalą. Būrys kareivių pasklido po kaimą, ieškodami įtartinų žmonių. Boliaus Šriupšossodyboje užtruko ilgiau, nes žinojo, kad šeimininkas partizanus globoja. Einant į daržinę, iš jos pradėjo šaudyti. Tokiam atvejui kareiviai turėjo didelę patirtį: jie ruošėsi daržinę padegti. Staiga iš jos atsišaudydami išbėgo trys vyrai. Du iš jų krito. Taip žuvo kuopos vadas Mykolas Kuzinevičius - Serbentas. Paimta ginklai ir kuprinė, kurioje buvo komunistų ir stribų sąrašai bei nebaigtas rašyti kuopos vado įsakymas.

Tame pačiame kaime agentams pranešus gruodžio 13 d. Onos Jankauskienės sodyboje rasti 4 partizanai. Vytautas Stalerūnas - Žalgiris iš Paberžės k. suimamas (g. 1921 m.) kartu su dviem šio kaimo vyrais, o kitas vietinis partizanas Albinas Taparauskas - Špokas (g. 1927 m.) nušautas.

1947 m. vasario 26 d. agentai pranešė, kad prie Burbiškiu pasirodė du partizanai. Kareiviai greitai išvyko į nurodytą vietą ir nušovė Kazį Baurą - Varguolį iš Bagdoniškių kaimo, o suimtas sunkiai sužeistas Pranas Dzimidavičius iš Jočiūnų k.

Dideli valymai vyko 1947 m. kovo 3 d. Žiežmarių apylinkėse, agentams pranešus kariuomenė siautė po kaimus. Per vieną dieną žuvo 9 partizanai iš Kariūno ir 2 kovotojai iš Uosio būrių. Pasisekė atpažinti tris partizanus: Praną Grušelionį - Klajūną iš Jiezno valsč. (g. 1926 m.), Stasį

Kuzinevičių - Kūkalį iš Burbiškiu k. (g. 1926 m.), Praną Praškevičių - Lokį iš Kazokų k. Kruonio valsč. (g. 1918 m.).

1948 m. balandžio 17 d. pagal gautą pranešimą kareiviai išvyksta į Eigeniškių k., nes Andriaus Klinkevičiaus sodyboje pastebėti partizanai. Namą apsupo tanki kareivių grandinė ir užvirė trumpas mūšis. Jo metu žuvo šeimininko sūnus partizanas Juozas Klinkevičius, Albinas Visockas - Jovaras iš Kairiškėlių k. (g. 1927 m.) ir Aleksas Lekavičius - Siaubas iš Kairiškių k.(g. 1922 m.). Rugpjūčio 12 d. smogikai, vaizdavę partizanus, nušovė tris partizanus. Jų tarpe buvo 3 -ojo bataliono vadas Antanas Praškevičius - Narsuolis iš Kazokų k. Kruonio valsčiaus.

1945 metais Žiežmarių progimnazijos 4 klasės moksleivė Genutė Lekavičiūtė išleido laikraštuką „Auštantis laisvės rytas". Jame buvo straipsneliai „Kaip žiaurus tironas pavergė tautas", „Laisvės gynėjams", „Amžina garbė didvyriams" ir eilėraštį „Ateina".

1946 m. vasarą Vincas Žukauskas tapo „Žaibo" būrio vadu. Jam anksčiau vadovavo Mykolas Kuzinevičius - Serbentas. 1946 06 07 duomenimis Serbento būryje buvo 16 partizanų, Stasio Stankevičiaus iš Klenaukos k. „Balandžio" būryje - 17 partizanų.

1946 m. birželio 13 d. užpultas partizanų būrys. Mūšyje žuvo Juozas Barulis iš Strošiūnų, Jonas Kuzinevičius - Kazimieraitis ir Vytautas Bukinas iš Kietaviškių.

Suėmus Igną Kuzinevičių - Drėgnį, Voverę, 1947 02 07 MVD jo byloje nurodė šiuos jo pagalbininkus ir rėmėjus: Praną Janonį (g. 1915 m.), Joną Jaruševičių (g. 1925 m.), Oną Jarusevičiūtę (g. 1919 m.), Bronę Janonytę (g. 1926 m.), Veroniką Žigutienę (g. 1922 m.), Martyną Juodį (g. 1908 m.), Stasį Paškevičių (g. 1906 m.), Antaną Janeliūną (g. 1908 m.).

1947 10 03 pranešime sakoma, kad rugsėjo mėnesį buvo užverbuotas Naudžiūnas Stasys iš Balceriškių k., nes buvo susijęs su pogrindžiu.

1947 10 20 agentas „Kablys" pranešė, kad Aldona Naudžiūnaitė, Stasio (g. 1924 m.) iš Balceriškių kaimo, besimokanti Kaišiadorių jaunimo mokykloje, sienlaikraštyje „Sportininkas" paskelbė antisovietinį eilėraštį „I vakarus". Už tai iš mokyklos buvo pašalinta ir gyveno Kaune. Yra priešiškų pažiūrų. Dar 1941 metais buvo sulaikyta, spausdinant rašomąja mašinėle atsišaukimus ir buvo bandyta užverbuoti, tačiau nedirbo. Jau 1946 metų pradžioje nustatyta, kad ji palaiko ryšį su Suvalkijos partizanais.

1947 09 19 po agentės pranešimo Antakalnio kaime suimtas partizanas Zigmas Žičius - Galiūnas. Jis turėjo padirbtus dokumentus ir buvo neginkluotas.

1948 02 15 Klėriškių gyventojas Radvila agentui „Siominui" prasitarė, kad prieš penkias dienas pas jį atėjo trys partizanai - du broliai Griga-

ravičiai ir nepažįstamas. Jie pasiėmė maisto. Nustatyta, kad grupė veikia savarankiškai, turi ryšius su Narsuolio būriu.

1948 03 11 Kairiškių miške rastas nušautas žmogus. Jis turėjo pasą ir karinį bilietą Semiono Siniakovo pavarde.

Obuolio, Audros ir Naro, žuvusių 1946 m. liepos 30 d., atminimui

Obuolys, Audra ir Naras
Yra žuvę jau seniai.
Už tą brangią tėviškėlę
Jie užgeso amžinai.

Jau sudie žaliam miškeliui -
Nelankstysiu medelių.
Jau sudie senai motulei -
Jai netarsiu žodelių.

Jau sudie žaliam miškeliui -
Nebeskinsiu riešutų.
Sudie jaunai merguželei —
Jai netarsiu, kad myliu.

Verks Vytenis, Don Žuanas,
Verks ir jų visi draugai.
Nematys jie brolių savo,
Negirdės ir jų dainų.

Užrašė A. Grigaliūnaitė

Daina apie Praną Taletavičių - Klajūną iš Balceriškių kaimo, kurį nušovė skrebai

Ketvergo rytą Klajūnas krito
Slabados kaime, Šriupšos lauke.
Nespėjo peršokti jis per upelį,
Plieno kulkelė pagavo jį.

O prie upelio augo berželis,
Žiūrėjo Klajūno mirties.
Klajūnas krito, dar buvo gyvas -
Skrebas jį nužudė kardu.

Klajūną vežė Žiežmarių rinkon,
Vėjelis draikė plaukus jo.
Klajūnas puošė Žiežmarių rinką
Su savo nuoga krūtine.

Kai gavo žinią jo motinėlė,
Kad jos sūnelio gyvo nėra,
Ji gailiai verkė, žodžiais raudojo,
Skubėjo pievų takeliu.

Bet ji atbėgus sūnaus nerado,
Tik rado vietą jo mirties.
Ji atsiklaupus žemelę ardė,
O, Dieve, kur sūnaus mirtis?

Motulė matė, kai sūnų vežė,
Vežė ant žydų kapinių.
Ji gailiai verkė ant šventorėlio,
O kunigėlis ramino ją.

Neverk, motule, neverk brangioji,
Nušluostyk ašaras gailias.
Tavo sūnelis kraują praliejo,
Kad būt Tėvynė mūs laisva.

Simonas VISOCKAS

ĄŽUOLAS

Skiriu savo tėveliui Ignui ir jo kaimynams iš Žiežmarių valsčiaus, Juknonių seniūnijos, Kairiškėlių kaimo

Tavo rankų delnai
Mus maitino visus,
O širdies šiluma
Mums sušildė namus.

Gal todėl taip tave
Mes mylėjom visi.

Širdyse mūs esi.

Aš jaučiu tas rankas,
Kurios glostė mane,
Su tavim taip dažnai
Aš kalbuosi sapne.

Tylią naktį tada
Sau miegojai ramus.
Piktas priešų būrys
Greit apsupo namus.

Smarkūs dūžiai tamsoj
į mūs namo duris
Greit nutraukė sapnus -

Kažkas šaukia piktai,
O kalba svetima.
- Ko jie nori iš mūs? -
Tyliai klausia mama.

Ten, už durų menkų,
Girdis balsas nuožmus.
Pagalvojęs tarei:
- Gal išvežt nori mus?

Vis garsiau ir garsiau
Šaukia, dunda tenvis.
Ir nuėjęs prie jų
Tu atvėrei duris.

Atsidarė plačiai
Namo durys nakčia.
- Rinkis mantą greičiau,
Tuoj važiuosi iš čia.

Rusai šaukia piktai,
O tu stovi ramus.
Kaipgi gali žmogus
Mesti savo namus?

* * *

Naminės drobės marškiniai
Ir kaklas atsegiotas,
O veidas vargo ištisai
Raukšlėmis išvagotas.

Ir akių ašara skaidri
Žemyn per skruostą ritas.
Juk paskutinis Lietuvoj
Šisai gegužio rytas.

Žmonių vagonai prikimšti
Į taigą išriedėjo.
Net gero oro čia ir to
Čekistai pagailėjo.

Vagono viduje tamsa,
O durys - uždarytos.
Ir nesuprasi niekada
Čia vakaras ar rytas.

Prie tėvo patalo kampe
Mama per dieną klūpo.
Besakant „Viešpatie, atleisk!"
Tėveliui stingsta lūpos.

Čekisto rankos negarbiai
Ištraukia iš vagono.
Jau nesvarbu, kaip jis gulės
Ant nugaros ar šono.

Tik melsvos akys ištisai
Aukštyn - į dangų - žiūri
Dabar galingas tik tasai,
Kas sąžinės neturi.

* * *

Liko bičių kelmai
Ir geltonas medus.
Mums grotuoti langai
Ir vagono vidus.

Mes nebijom sakyt,
Kad žuvai nekaltai.
Kad anūkų savų
Niekad tu nematei.

Jie kankino tave
Ir badu, ir skausmais.
Liko žemė žiauri
Amžiams tavo namais.

Kadais ąžuolą ten
Prie namų sodinai.
Iš to ąžuolo mes
Semiam džiaugsmą nūnai.

Priešo ginklo jėga
Nebaisi buvo tau.
Ten prie ąžuolo aš
Gyvą tave matau.

Šitas ąžuolas mums
Tapo tartum šventu.
Ir mes eisim keliu,
Kurį rodei mums tu.

Šventas ąžuole mūs
Tikras brolis aš tau.
Ir kamiene tavam
Savo tėvą matau.

Mes našlaičiai dabar
Be tėvelio brangaus,
Karštai mylim tave
Ir apvaizdą dangaus.

Aš dažnai mintyse
Tėviškėlėn skrendu.
Atsisėdęs tenai,
Sau ramybę randu.

Atsisėdęs tenai,
Po šituoju medžiu,
Aš tėvelio dainas
Vis dar skambant girdžiu.

* * *

Laisvoj gimtinės žemėj
Daina mane paguos.
Man tėvo akys spindi
Rugiagėlių žieduos.

Veronika Gabužienė

JONAVOS PARTIZANAI

KOVŲ ISTORIJA

1944 m. grįžę „išvaduotojai" vėl ėmėsi savo kruvino darbo. Be jokios kaltės kišo žmones į kalėjimus, ėmė vyrus į savo armiją. Taip 1945 m. vasario 6 d. rytą Žeimių stribai apsupo kelias Ručiūnų k. sodybas. Aleksą Kazlauską, basą, nespėjusį apsirengti viršutinių rūbų nušovė paklaikusiu vaikų ir žmonos akivaizdoje, išsivedę į kiemą. Brolį Joną Kazlauską, brolius Joną ir Mečislovą Baltaduonius, Feliksą Grėbliauską, Rapolą Kulakauską nušovė bevarydami į Žeimius už Martyniškių gyvenvietės. Sumanymas, matyt, buvo iš anksto suplanuotas, kadangi vienose rogėse vežėsi sukruvintą Alekso Kazlausko kūną, o kitos rogės iki Martyniškių važiavo tuščios. Stribai, atlikę savo kruviną darbą, sukrovė nušautųjų

vyrų kūnus, patys susėdo ant jų, smagiai šnekučiuodamiesi, nuvažiavo į Žeimius. Tik balandžio 26 d. po ilgų artimųjų prašymų, leido naktį išsikasti ir palaidoti Kulvos kapinėse.

Stasį Dirmantą, atvažiavusį iš Kauno į Ragožių kaimą aplankyti tėvų, nužudė kaimynas, dirbęs tuo metu geležinkelio milicijoje. Susitiko jie tą vakarą pas grįžusį iš armijos kaimyną Stasį Stankevičių. Visi drauge pasivaišino, pasiginčijo, tačiau išėjo į namus draugiškai šnekučiuodamiesi. Šeimininkai, išlydėdami svečius, nieko neįtarė. Kas padėjo įvykdyti šią žiaurią žmogžudystę - liudytojų nėra. Visą naktį po Jonavos geležinkelio stotį varinėjo ir mušė auką tik vienas žmogus. Rytą auka geležinkelio felčerinio punkto priimamajame jau nieko nebejautė. Motina ir žmona, prislėgtos sielvarto, net verkti garsiai bijojo. Tyliai įsidėjo į karstą ir išsivežė. Susirinkę žmonės viską stebėjo siaubo išplėstomis akimis.

Motinos ir žmonos savo skausmą, netektį ir neviltį laistė ašaromis. Vyrai dažnai be priežasties buvo sulaikomi ir dingdavo. Atsargesni stengėsi nepakliūti, o kai gaudavo kvietimą atvykti į saugumą, ten neidavo. Po vieną slapstytis darėsi nesaugu, o ir taikytis su tokiu nežabotu smurtu ir prievarta ne visi prisivertė. Vakarais vyrai rinkdavosi į nuošalesnes sodybas pasitarti, apsvarstyti politinę padėtį ir ateities planus.

1945 m. vasarą buvo įkurtas Pelėdos būrys, kuriam vadovavo Vaclovas Treščinskas - Pelėda. Vėliau vyrai savo būrio vadu pasirinko ramesnio charakterio Praną Raišį - Žilvitį, buvusį Lietuvos kariuomenės viršilą. Šio būrio veikimo zona buvo nuo Jonavos iki Vandžiogalos. Gimtais namais tapo Lipašiškės, Didėnų, Marvilės, Barsukynės miškai, Čiūdų raistas ir kiti miškai. Nuo Žeimių, Šėtos link, veikė Tigro būrys ir kt. Plentas Jonava - Ukmergė buvo Vyties ir Didžiosios Kovos apygardų riba. Nuo jo Upninkų link ir Upninkų apylinkėse veikė: Kardžio, Papūgos, Slyvos, Dobilo, Baravyko ir kiti būriai. Žinoma, kad nuo Jonavos, Kauno link, veikė Riešuto ir Kurmio būriai.

Per savo ryšininkus būrys palaikė ryšį su kitais aplinkiniais būriais: Dobilo, Tigro ir kt. Vykdavo į susitikimus Kaune ir Vilniuje po du kovotojus. Vėliau atsirado ryšininkai, kurie palaikė ryšį ne tik tarp būrių, bet ir tarp apygardų. Deja, tarp jų buvo ir Markulio parankinis studentas Antanas Muralis - Vingis (Aidas), dėl kurio daug žmonių žuvo ir nukentėjo. Jonavos saugumas taipogi rezgė visokias pinkles, verbavo agentus, kurie ne tik stebėjo, kas lankosi pas kaimynus, bet sekdavo iki miško arba tūnodavo visą naktį įlindę į krūmą. Rytojaus dieną, netverdami kailyje, bėgdavo į saugumą pas Luzginą ir rašydavo raportą. Naivu būtų manyti, kad be saugumo žinios kaimuose atsirado rusų tautybės jaunos moterys ir apsigyveno šeimose. Darėsi vis sunkiau ir rezistentams, ir jų rėmėjams. Rezistentai pradėjo legalizuotis. Neatlaikę spaudimo, kai kurie rezistentai

pasižadėjo dirbti saugumui. Tarp jų - buvęs Žilvičio būrio kovotojas Bonifacas Kasparavičius - Beržas. Atsisakę išduoti draugus, buvo žiauriai kankinami, teisiami nuo 10 iki 25 metų ir išvežami į lagerius. Iš lagerių grįžo tik patys ištvermingiausi, bet ne visi sulaukė Lietuvos Nepriklausomybės. Trys partizanai buvo apnuodyti išdaviko, Čiobiškio malūnininko Petro Serapino ir paimti į nelaisvę gyvi: tarp jų Žilvičio būrio kovotojas Juozas Bartošius - Kovas (Mažylis, Medžiotojas). Paskutinieji šio būrio rezistentai žuvo 1955 m. sausio 17 d., iki paskutinio atodūsio tikėdami Lietuvos laisve. Apie tai liudija iki šiol išsaugotas Vėtrungės laiškas, rašytas 1954 m. prieš Šv. Kalėdas motinai į tremtį.

Jonavoje ginkluotuose susirėmimuose žuvusių rezistencijos kovotojų išniekinti kūnai gulėdavo prie „liaudies gynėjų" būstinės ir buvusioje turgaus aikštėje. Tą būstinę žmonės praminė stribinyčia. Kitoje Vytauto gatvės pusėje buvo rūsys, kuriame kankino pasirinktuosius. Kelias dienas išgulėjusius išniekintųjų kūnus naktį tempdavo į Neries pakrantę ir ten užkasdavo. Tiksliai nustatyti užkasimo vietos nepasisekė. Gyvi liudytojai, buvę stribai - vykdytojai iki šiol neprakalbinti. 1967 m. toje vietoje buvo išstumdytas buldozeriais dirvožemis, užvežtas smėlis ir įrengtas miesto pliažas, todėl maža vilties kasinėjant aptikti užkastųjų rezistentų palaikus. Gal ir neatsitiktinai buvo tai sumanyta. Dabar Neries pakrantė sutvarkyta, pastatytas ir pašventintas koplytstulpis, o 1994 m. - akmens memorialas, kuriame įrašytos čia pakastų bei kovojusių Jonavos apylinkėse 60 rezistentų pavardės.

Kaip drąsų ir atkaklų, nesugaunamą kovotoją mena Joną Daškeviči - Papūgą. Papūga buvo jaunuolis iš Šližių kaimo prie Širvintos upės. Nuo 1945 m. pradžios vadovavo skrajojančiam partizanų būriui. Jame kovojo keturi broliai Penkauskai, Vladas Palaima, Repečka, Vincentas Vadeikis - Beržas, Vladas Verkauskas - Papartis, Rytas (slp.), Justinas Vareikis (Ramanauskas) ir kiti. 1945 m. rudenį apie Diršonius, beeinančius keliu Papūgą ir Rytą susekė, suėmė ir nuvežė į Gelvonus. Iš Gelvonų areštinės Papūga pabėgo. Tuo metu tarp Neries ir Šventosios upių apie du mėnesius buvo daug kariuomenės, todėl vieni partizanai buvo pasitraukę į miškus, o kiti stengėsi laikytis bunkeriuose.

1944 m. susikūrė Geniaus būrys. Jam vadovavo buvęs puskarininkis Zigmas Kacevičius. Iš labai didelio Geniaus būrio buvo nutarta sudaryti mažesnius būrius: Slyvos ir Baravyko, Kardžio ir Bolševiko (šiam žuvus - Dobilo).

Genius žuvo 1945 04 13 Kaugonių miške, Žaslių valsčiuje. Jo būryje buvo Juozas Sėjūnas - Lydys, Eugenijus Svilas - Slyva, Vladas Vinckus - Kardys, Kazys Ragulis - Baravykas, Leonas Kudelis - Bolševikas ir kiti.

Kadangi Geniaus būrio kovotojų sparčiai daugėjo, buvo suformuotas

Slyvos būrys. Eugenijus Svilas - Slyva, gimęs 1926 m. Zarasuose, buvo studentas. Jo tėvas buvęs Zarasu policijos viršininkas. Eugenijus nuo pat pirmų antrosios okupacijos dienu įsijungė į Pasipriešinimą. Buvo vienas pirmųjų partizanų organizatorių. Jo būryje buvo apie 40 vyrų. Partizanai nevengdavo susirėmimų su stribais, neleisdavo skriausti kaime žmonių, išaiškindavo prievolių prievartautojus.

1945 m. kovo 2 d. Slyvos būrys buvo apsistojęs netoli Upninkų kaime, prie Musinės upelio, Jono Morkūno ir Karolio Stepšio sodybose. Ryšininkė pranešė, kad ruošiamasi juos pulti, nes saugumui pranešta buvimo vieta. Tačiau partizanai manė, kad juos puls „liaudies gynėjai", todėl tą žinią sutiko labai ramiai. Būrio vadas pasiuntė žvalgybon Kazį Ragulį - Baravyką, Antaną Morkūną - Šalną, Viktorą Morkūną - Diemedį, Vacį Gruštą - Sniegą, Edvardą Kuliešių - Liepsną, Viktorą Kasmočių - Kirvį ir Vilką. Partizanai pamatė ųž Trakų miško atvažiuojantį vežimą ir paskui einančius kareivius. Vacys Grušta - Sniegas pasiūlė statyti kulkosvaidį ir neprileisti artyn kareiviu o Edvardas Kuliešius - Liepsna nuskubėjo perspėti vadą, - be jo leidimo nenorėjo pradėti šaudyti. Tačiau pranešti būrio vadui nespėjo, nes kariuomenė jau iš visų pusių supo sodybas. Prasidėjo žūtbūtinė kova. Kareiviai padegė Karolio Stepšio sodybą. Name sudegė motina, žuvo žmona, o patį Karolį nušovė kartu sų sužeista dukryte. Tik vienai penkių metukų dukrytei pasisekė pabėgti: šuniuką nušovė, o į ją nepataikė. Ji atbėgo pas savo tetą, kuri ir užaugino. Dabar Marytė gyvena Jonavoje.

Tada žuvo 19 partizanų - tie, kurie norėjo išeiti iš apsupties per Musinės upelį. Kitiems pasisekė pasitraukti į mišką. Žuvo Juozas Lukša iš Mančišėnų, Domininkas Augūnas iš Upninkėlių ir Domininkas Palaima iš Užupio. Jie palaidoti Upninkų kapinėse. Taip pat žuvo ir Aloyzas Lukša - Plienas, Augustinas Radzevičius, Viktoras Savarauskas, Alfonsas ir Pranas Lukšos, Ipolitas Valiukevičius, Juozas Sakalauskas, Alfonsas Autukevičius. Visi Mančišėnų kaimo artojų sūnūs. Dar žuvo Vaclovas Tamošiūnas iš Pakalnės, broliai Vytas ir Vincas Strazdai iš Mažeikiškių, Karolis Pociūnas iš Savidonių, Julius ir Stasys Atkočiūnai iš Pakalnės, Stasys Ramanauskas iš Užupio ir Ksaveras Stepšys - Pempė iš Bajoriškių. Visi buvo nuvežti į Veprius ir numesti gatvėje, o vėliau užkasti. Prasidėjus atgimimui, atkasti ir perlaidoti Veprių kapinėse.

Per kautynes degančioje sodyboje liko tik vienas Steponas Songaila iš Upninkų. Jam pasisekė pasislėpti po klėtimi, kuri neužsidegė. Likusiems 22 gyviems partizanams vadas įsakė pasiskirstyti mažomis grupelėmis po bunkerius, kol apylinkėse siaučia kariuomenė ir kiekvienam apsispręsti, kas kovos iki paskutinio atodūsio, kas atidavęs ginklą, mėgins legalizuotis. Partizanai labai sunkiai išgyveno tą pirmą skaudžią netektį, tačiau nelabai norėjo tikėti, kad bus amnestuoti, kaip buvo saugumo žadama. Vis

tik keli patys jauniausi vyrai nusprendė rudenį užsiregistruoti: Bernardas Stepšys - Naktis, Domininkas Stonys - Bitė, Edvardas Kuliešius - Liepsna, Feliksas Žukauskas, Kazys Ragulis - Baravykas, Vacys Grušta - Sniegas, Stasys Mockus, Antanas, Stasys ir Vytas Morkūnai. Jonavos saugumo viršininkas Luzginas iš karto visiems išdavė pažymėjimus, tik vieną Kazį Ragulį sulaikė. Atrodė, lyg niekas netrukdys kitiems gyventi laisvai. Tačiau po kelių mėnesiu pradėjo po vieną suiminėti, kol visus „supakavo". Prasidėjo tardymai, verbavimai ir kankinimai. Kiekvienam, kas nesutiko dirbti saugumui, buvo atseikėta po 10 ar 25 metus lagerio.

Už Lietuvos laisvę kovoti su okupantais liko būrio vadas Eugenijus Svilas - Slyva, Vladas Vinckus - Kardys, Petras ir Antanas Valkauskai, Jonas Mockus - Tigras, Titnagas (sl.) ir kiti. Būryje buvo du vokiečiai. Jonas Mockus - Tigras vėliau mūšyje buvo peršautas ir suimtas. Atvežtas į saugumą dingo. Apie jį niekas daugiau negirdėjo.

1949 m. vasario mėn. Slyva su bendražygiais Kardžiu, Titnagu, Gintaru buvo apsistoję Vareikių miške bunkeryje. Pas juos buvo atėjęs Dobilas su Žirgeliu, Medžiotoju, Akmenėliu ir Jurginu. Juos pastebėjo kažkas iš vietiniu gyventoju ir pranešė Jonavos saugumui. Partizanams besiilsini, stribai pradėjo supti bunkerį. Juos pastebėjo Žirgelis ir perspėjo kitus partizanus. Atsišaudydami mėgino išeiti iš bunkerio, tačiau tik keliems pasisekė laimingai pasitraukti. Liudytojai mena ir archyve minima, kad žuvo keturi partizanai: Eugenijus Svilas - Slyva, Vladas Vinckus - Kardys, Viktoras - Titnagas ir Gintaras. Manoma, kad jie buvo atvežti į Jonavą ir užkasti Neries pakrantėje.

Kaip mena dar gyvi likę liudytojai - bendražygiai, tuo pačiu metu veikė ir Vlado Vinckaus - Kardžio vietinis būrys. Vėliau, kada daug vyrų legalizavosi, Kardys perėjo į Slyvos būrį ir kovojo už Lietuvos laisvę iki paskutinio atodūsio. Vladas Vinckus buvo ukmergietis, kilęs iš Laibiškių.

Dobilo būriui vadovavo mokytojas Juozas Kudelis. Juozas gimė 1922 m. Leščiūnų k. Gelvonų valsč., pasiturinčio ūkininko šeimoje. Baigęs gimnaziją ir pedagoginius kursus, dirbo Pabaisko valsč. Žūklių k. mokytoju. Brolis Leonas - Bolševikas, prasidėjus okupacijai organizavo partizanu būrį, į kurį 1945 m. gegužės mėn. įstojo Juozas. Jį mena kaip labai santūrų, kultūringą, ramaus būdo, bet nepalaužiamos valios kovotoją. Žuvus broliui Leonui - Bolševikui, nuo 1946 m. spalio mėn. vadovavo jo būriui.

Juozas - Dobilas rašė eilėraščius. Kai kurie iš jų buvo dainuojami. Jo būryje kovojo Adolfas Kinderevičius - Jurginas (vėliau bataliono vadas, žuvęs 1947 m.), Albinas Raškevičius - Erelis, žuvęs 1949 m. balandžio mėn., Vladas Šatkauskas - Lazdynas, žuvęs 1950 m. kovo mėn, Žitkevičius - Akmenėlis, Jonas Žutkauskas, suimtas 1947 m. Jonas Lisauskas - Katinas, žuvęs 1946 m.; Šarūnas, Guoba, Aleksas Martinka - Šleitis,

žuvęs 1947 m., Šaknis ir Gaidys vėliau perėję į kitą būrį, Tichanauskas (Cikanauskas) - Žemaitis, suimtas 1946 m., Pranas Macijauskas - Aitvaras suimtas 1950 m., Vaclovas Macijauskas - Žirgelis, 1951 m. sušaudytas Vilniaus saugume. 1949 m. sausio mėn. į būrį Arvydų miške atėjo Pranas Raišys - Žilvitis ir Juozas Bartusevičius - Medžiotojas. Taip pat būryje kovojo, o žuvę paslapčia palaidoti Juknių kapinėse Simas Matačiūnas - Vėjas, Martynas Lisauskas - Žaibas ir Andrius Trakimas - Uogienojus. Jų kapą nuo 1946 - 1947 m. prižiūri Gumbrevičienė, ryšininkė, politinio kalinio Stasio Gumbrevičiaus žmona.

1950 m. partizanams darėsi labai nesaugų, prasidėjo išdavystės, garnizonas pastoviai šukavo apylinkes. Gegužės 12 d. Juozas Kudelis - Dobilas, Vaclovas Macijauskas - Žirgelis ir Juozas Bartusevičius - Medžiotojas užėjo į Čiobiškį pas malūnininką Petrą Serapiną, kuriuo jie pasitikėjo. Ne kartą jis buvo atėjęs į bunkerį Darvydų miške, atnešdavo maisto ir suteikdavo reikalingą informaciją. Tą vakarą partizanai užėjo atsisveikinti ir perspėti, kad laikinai pasitraukia į kitus miškus, kol aprims garnizonas. Malūnininkas šviesos nedegė, o atsisveikinimui pripylė po taurelę išgerti ir įdavė maisto kelionei. Pirmas taurelę išgėrė Dobilas, vėliau įpylė Medžiotojui, Žirgeliui, o pats išskubėjo į malūną, pažadėjęs tuojau sugrįžti. į gėrimą buvo įdėta didelė nuodų dozė, nes Dobilas ir Medžiotojas greitai susmuko vietoje. Nors jėgos seko, Žirgelis nėjo ir laukė, kol sugrįš Serapinas. Išdavikas tikėjosi, kad juos ras visus be sąmonės, todėl neskubėjo. Jam pravėrus duris, Žirgelis šovė, tačiau nutraukė tik kairės rankos pirštus ir sužeidė koją. Serapinas puolė pro duris ir nuskubėjo pranešti garnizonui, o Žirgelis, sukaupęs jėgas, mėgino pasiekti mišką, tačiau, netoli nuėjęs, prarado sąmonę. Kareiviai nesunkiai jį surado ir, pasikrovę į mašiną, su kitais nuvežė į Širvintų saugumą. Tenai, matyt, ilgai neatgavo sąmonės, kadangi pirmas tardymo protokolas surašytas daugiau nei po paros. Vėliau buvo nuvežti į Vilniaus saugumą.

Juozas Kudelis - Dobilas neišdavė nei savo ryšininkų, nei rėmėjų. Saugumo archyvinė medžiaga atskleidžia jo apsisprendimą ir tvirtą valią, kurios nesugebėjo palaužti jokie žiauriausi tardymo metodai. Po aštuonių mėnesių tardymo, 1951 m. sausio 16 - 17 d. Pabaltijo karo tribunolas Juozą - Dobilą nuteisė sušaudyti. Paskutiniame žodyje kaltu nepripažino, nes jį kaltino kaip banditą. Atsisakė prašyti malonės prašymą, nes sąmoningai kovojo už Lietuvos laisvę, prieš sovietų valdžią.

Nuosprendį įvykdė po keturių mėnesių - 1951 m. gegužės 17 d. Pažymą apie nuosprendžio įvykdymą pasirašė Lietuvos saugumo „A" skyriaus pik. Grišin. Kartu sušaudyti nuteisė Vaclovą Macijauską - Žirgelį ir Juozą Bartusevičių - Medžiotoją. Kitiems dvylikai apkaltintų žmonių buvo skirtos lagerio kančios: Stasiui Gumbrevičiui, Broniui Žukauskui, Leonui Bučinskui, Feliksui Kliukui, Domui Valančiui po 25 metus, Onai Valan-

čienei, Paulinai Liutkevičiūtei ir kitiems po 10 metų. katorgos.1949 m. kovo mėn. Dobilo tėvus ištrėmė į Sibirą. Jie turėjo dar tris sūnus: Joną (g. 1924 m.), Nikodemą (g. 1927 m.) ir Donatą (g. 1931 m.).

1945 m. birželio mėn. Buvo įkurtas Baravyko būrys, kuriam vadovavo Kazys Ragulis - Baravykas. Jis buvo Lietuvos kariuomenės I pėstininkų pulko puskarininkis, gyveno Medinų k., turėjo ūkį, šeimą.

Kaip mena buvę bendražygiai, jo būryje kovojo Andrius Grušta - Tigras, Vacys Grušta - Sniegas, Martynas Petrėnas, Martynas Lisauskas - Žaibas, Bronius - Viršila, Juozas - Ėglis ir kiti. Vėliau Baravykas perėjo į Slyvos būrį, kadangi vieni iš jo būrio legalizavosi, kiti perėjo į Dobilo ar Slyvos būrius. Po kurio laiko apsisprendė registruotis Kazys Ragulis - Baravykas, tačiau peržengęs saugumo slenkstį, į laisvę nebeišėjo. Iškentęs katorgą, grįžo Lietuvon. Dabar miręs.

Pirmoje eilėje - Juozas Kudelis-Dobilas, Vaclovas Macijauskas-Žirgelis, Vytautas Žukauskas-Mėnulis, Onutė Tveragaitė-Živilė, nežinomas, Vladas Šatkauskas-Lazdynas. Stovi - Viktoras Žitkevičius-Akmenėlis, Albinas Raškevičius-Erelis ir Juozas Bartusevičius-Medžiotojas

Nuo 1945 m. kovo mėn. veikė Vinco Daraškevičiaus - Trenksmo būrys. Jame buvo Viktoras Akūnis - Sakalas, Kazys Daugėla - Švėdrys, Antanas Paplauskas, Vacys Bagdonas, Vladas Zakarevičius, Stasys Gručeckas, Žentelis ir kiti. Vėliau iš Geniaus būrio atėjo Juozas Sėjūnas - Lydys ir iš Baravyko būrio Martynas Petrėnas - Perkūnas. Jų ryšininkė buvo Jadvyga Muleronkaitė.

Kartąjie iš ryto atėjo į pamiškę pas Babenską. Staiga garnizono kariai pradėjo supti sodybą. Kaimynystėje žmonės, aparinėdami bulves, pastebėjo ir pranešė partizanams, kad tie pasitrauktų į mišką, tačiau nesuspėjo. Žuvo Viktoras Akūnis - Sakalas ir Babenskas sų mergaite ant rankų. 1945 m. rudeni susiginčijęs Martynas Petrėnas į koją sužeidė patį Trenksmą.

Juozo Kudelio-Dobilo būrys. Stovi trečias iš dešinės - Motiejus Bulauka-Kolumbas

Jam Steponas Jakubauskas perrišo koją ir išvežė į mišką, į užmaskuotą palapinę. Tenai jį slaugė, pristatydavo maistą. Prasidedant šalčiams, Martynas Petrėnas jį atvežė gydyti pas savo žmonos motiną Morkūnienę. Nors nedaug kas apie tai žinojo, tačiau atsirado išdavikas, kuris pranešė Veprių stribams apie Trenksmo buvimo vietą. 1945 m. lapkričio 24 d. Morkūnienės sodybą apsupo ir Trenksmą suėmė gyvą.

Kaip mena liudytojai, tada areštavo seserį Moniką ir brolį Andrių Morkūną, sūnų Vytautą ir motiną Ketvirčius, Žentelį, Strazdą, tris Jakubauskus, Černiauską, Vilką, Tarvydą, Kazį Daugėlą, Juozėnaitę ir kitus.

Mįslinga tai, kad bendražygis Martynas Petrėnas - Perkūnas nebuvo suimtas, o gal tuo metu legalizavosi ir su žmona išvažiavo į Kauną, kur ramiai apsigyveno. Vėliau žmonos motina Morkūnienė rasta negyvai nukirsta kirviu. Trenksmo būrio partizanas, slapyvardžiu Vanagas, vėliau tapo Panoterių stribu.

VLADAS ŠATKAUSKAS - LAZDYNAS

Gimė 1922 m. Knyzlaukio k. Veprių, vls. Baigė Šlyžių pradinę mokyklą ir Veprių žemės ūkio mokyklą. Dirbo Gelvonų, o vėliau Veprių parduotuvėse ir bendravo su vyrais, kurie nėjo į okupacinę armiją. Pradėjo organizuotis ginkluotai kovai prieš okupaciją.

1945 m. sausyje stribai Kulvinskas, Novikas, Daugėla ir kiti su garnizono kariškiais jo tėvų sodyboje darė kratą. Nesuradę Vlado, nusprendė padegti sodybą. Vladas tuo metu buvo Kardžio būrio bunkeryje, bet namuose slapstėsi kitas sūnus Jonas, gimęs 1919 m. Tėvas pradėjo maldauti, kad sūnus išlįstų iš slėptuvės, nes namai buvo padegti. Jonui išėjus, jį labai mušė. Vėliau tėvą, motiną ir Joną nuvežė į Ukmergę. Motiną po trijų savaičių paleido iš tardymo izoliatoriaus į namus. Tėvas iš Ukmergės kalėjimo sugrįžo apie gegužės mėnesį, o Jonas dar buvo tardomas ir kankinamas iki rugpjūčio mėn. Neišgavę nieko apie brolį Vladą ir kitus partizanus, paleido. Tačiau Jonas nepragyveno nei metų laisvėje - 1947 m. liepos 26 d. atgulė amžinam poilsiui.

Vladas, pajutęs, kad yra ieškomas, įstojo į Kardžio būrį ir gavo Lazdyno slapyvardį. Iš pradžių slapstėsi bunkeryje, vėliau perėjo į Dobilo būrį. Būryje buvo Jurginas, Akmenėlis, Žirgelis, Erelis, Žemaitis, Kirstukas ir kiti.

Sesuo Elena 1945 m. mokėsi Ukmergės gimnazijoje. Baigusi ją, mokytojavo Knyzlaukio pradinėje mokykloje. Vėliau buvo išduota kaip partizanų ryšininkė ir po tardymo pašalinta iš darbo.

1948 m. gegužės 22 d. tėvus Šatkauskus ir seserį Eleną, spėjusius įsikurti sudegintoje sodybvietėje, ištrėmė į Igarką. Iš tremties į Lietuvą jie grįžo tik 1958 m. Neturėjo kur gyventi, todėl buvo priversti nusipirkti savo sodyboje Knyzlaukyje pačių prieš tremtį pastatytą namelį.

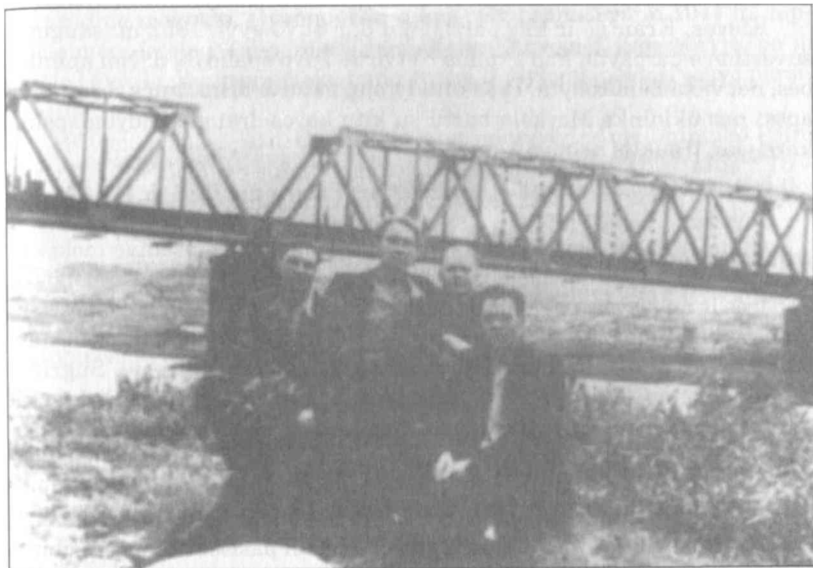
Vladas Lazdynas žuvo 1950 m. kovo mėn. Leščiūnų k. Edvardo Paulausko sodyboje. Nenorėdamas gyvas patekti į saugumo nasrus, sunkiai sužeistas, susisprogdino.

PRANAS KETVIRTIS - KLEVAS

Gimė 1927 m. Pakalniškiuose, Gelvonų vls., baigė Gelvonų progimnazijos 7 klases. 1945 m. rugsėjo 28 d. buvo suimtas ir nuvežtas į Panoterių, vėliau Ukmergės saugumą. Prieš suėmimą gyveno Medinkų vienkiemyje. Saugumo tardomas ir kankinamas prisipažino, kad buvo Trenksmo būrio ryšininkas, gaudavęs užduotis sekti stribų ir garnizono judėjimo kryptį ir buvimo vietas, susitikdavęs su būriu miške, bunkerių nežinojęs.

Kadangi Trenksmo buvimo vietos nepasisekė išaiškinti, buvo nutarta Praną teisti vieną. 1945 m. lapkričio 24 d. išdavus ir sužeistą suėmė Vincą

Daraškevičiu - Trenksmą. Trenksmas paneigė, kad Pranas Ketvirtis buvo jo ryšininku - žvalgu, tik kartais su broliu Vytautu ateidavo į Berkelių mišką.

Eugenijaus Svilo-Slyvos būrio partizanai Vorkutos lageryje: Antanas Morkūnas, Bernardas Stepšys, Vytautas Akūnis, Stasys Morkūnas, 1956 m.

Teisme Pranas pasakė, kad jį tardytojai mušė ir privertė prisipažinti jam pateiktus kaltinimus. Būrio ryšininku jis nežinojo, tik šiaip pažįsta Jadvygą Muleronkaitę iš Pakalniškiu Vladą ir Vytautą Piškinus iš Mančišėnų ir Liolią Sabatavičiūtę iš Pustoškų k. Saugumiečiai reikalavo, kad jis patvirtintu jog jie visi buvo ryšininkai.

1946 m. kovo 15 d. nutarta bylą nutraukti ir Praną Ketvirtį išleisti į laisvę. Nuo 1949 m. Pranas palaikė ryšį su Slyvos ir Dobilo būrio partizanais. Vėliau su savo kovos draugais į Upninkų kraštą ateidavo Jonas Pupkis nuo Panoterių 1950 m. gruodžio mėn. galutinai apsisprendęs išėjo pas partizanus ir gavo Klevo slapyvardį.

1951 m. vasarą (birželio ar liepos mėn.) partizanai Klevas, Diemedis, Krantas, Algis Lapinskas ir kiti stovyklavo miške netoli Pakalnės kaimo (nuo Vepriu į Ukmergės pusę). Tą vakarą jiems buvo suruošta pasala. Norėjo visus suimti gyvus, beveik nešaudė. Tačiau partizanai spėjo pasitraukti į Šventosios pusę, persikėlė per upę į Berkelių mišką, nukovė

Gelvonų saugumo kapitoną Sibatorkiną. Kelias dienas garnizono kareiviai krėtė Panoterių Rizgonių ir Veprių apylinkių miškus. 1951 09 30 Adomą Matačiūną - Diemedį ir Algį Lapinską moteris pagirdė užnuodytu pienu. Diemedis sąmonę atgavo saugume. Teisė jį vieną ir paskyrė mirties bausmę.

Klevas, Krantas ir kiti partizanai dar buvo gyvi. 1952 m. saugumo suvestinėje parašyta, kad Pranas Ketvirtis žuvo spalio 30 d. Nei aplinkybės, nei vieta nenurodyta. Pasak liudytojų, jis žuvo Trinkūnų k. Ukmergės apsk. pas ūkininką Mackelą kartu su kitu kovos draugu. Sodybą apsupo kareiviai, trauktis nebuvo kur.

FELIKSAS ŽUKAUSKAS

Gimė 1914 m. Nemenčinės vls. Baigė Nemenčinės pradinę mokyklą.

Tarnavo lenkų kariuomenėje ir 1939 m. buvo vokiečių paimtas į nelaisvę. Pabėgęs iš nelaisvės, negalėjo namuose viešai rodytis, todėl atėjo pėsčias į Bajoriškių kaimą pas dėdę. Vėliau įstojo į Plechavičiaus armiją ir tarnavo Eišiškėse. Kai armija buvo išformuota, vėl atbėgo pas dėdę. Sugrįžus „išvaduotojams", liko gyventi pas dėdę, padėdavo ir kaimynams dirbti ūkio darbus. Gyvenant Dagilionių kaime, garnizonas pradėjo supti dvi sodybas. Nespėję pagauti vyrų kaimynų sodyboje, atėjo pas šeimininkus ir suėmė Feliksą, šeriantį gyvulius. Iki vakaro ginkluotas sargybinis jį saugojo šeimininkų namuose, vėliau, sugrįžus vyresniajam ir kaimynui su žibintu, išsivedė iš sodybos. Einant pakrūmiais, Feliksui pasisekė nuspirti žibintą ir dingti tamsoje. Kareiviai šaudė, tačiau kulkos Felikso nekliudė. Pažįstamais takais greitai surado saugią vietą. Be svarstymo pasirinko partizano dalią ir įstojo į Slyvos būrį.

Po 1945 m. kovo 2 d. žūtbūtinės kovos su okupantų kariuomene, po didelės kovos draugų netekties, turėdamas viltį, kad jį mažai kas pažįsta, ryžosi legalizuotis.

Saugumas iš karto išdavė pažymėjimą, tačiau netrukus prasidėjo tardymai. Pagelbėjo tai, kad buvo nevietinis, išsigynė, kad šiame krašte nieko nepažįstąs, kas maitinęs ir pas ką užeidavęs nežinąs, partizanų žinąs tik slapyvardžius.

Nieko neišgavus, paleido, tačiau kiekvieno mėnesio pirmą ir penkioliktą dieną turėjo atvykti į Jonavos saugumą, o vėliau į Veprius užsiregistruoti. Taip tęsėsi apie tris metus. Vėliau, susikūrus kolūkiui, šią kontrolę, matyt, patikėjo jo vadovams.

1947 m. vedė Janiną Stepšytę ir apsigyveno žmonos tėvų sodyboje, kur ir dabar tebegyvena. Janinos tėvas Kazys Stepšys 1945 m. buvo suimtas ir mirė Gorkio kalėjime. Janina ir Feliksas Žukauskai užaugino dukrą ir sūnų susilaukė dviejų anūkų.

VACLOVAS MACIJAUSKAS - ŽIRGELIS

Gimė 1921 m. Talkudažių k. Panoterių vls. Ukmergės aps. Buvo baigęs tik pradinę mokyklą. Gyveno Astraukoje. Su broliu Pranu 1944 m. lapkričio mėn. įstojo į Žalio Velnio būrį. Vėliau kovojo Slyvos būryje, po to perėjo į Dobilo. Buvo griežtoko būdo, mena liudytojai, neglostydavo parsidavėliu

1950 m. gegužės 12 d. Čiobiškyje buvo apnuodytas malūnininko Petro Serapino. Su juo buvo suimti Dobilas ir Medžiotojas. 1951 m. sausio 16 - 17 d. teismas juos nuteisė sušaudyti. Nuosprendis įvykdytas 1951 m. gegužės 17 d. (iš saugumo archyvų).

Brolis Pranas - Aitvaras buvo anksčiau suimtas Astraukos dvare, tačiau, matyt, patikėjęs saugumo pažadais ar neištvėręs kankinimų, išdavė visus, kurie rėmė, maitino, kurių namuose buvo įrengti bunkeriai. Jo tolimesnio likimo paslaptį saugo saugumo archyvai.

VLADAS PALAIMA

Gyveno ant Neries kranto - Vanagiškiuose. Kaip ir dauguma vyrų nepakluso okupantams ir atėjo į partizanų būrį. Iš karto kovojo Papūgos būryje, vėliau perėjo į Slyvos būrį. Vladas buvo suimtas 1950 m. ir nuteistas 10 metų lagerio. Vėliau, 1953 m. teisiant Repečką ir kitus, buvo išduotas,kad partizanavo, pervežtas iš lagerio į Lietuvą ir nuteistas 25 metams. Kartu 25 metams nuteisė ir Antaną Vareikį. Po Stalino mirties buvo perteistas - bausmė sumažinta. Iškentęs Intos lageriuose 15 metu sugrįžo į Lietuvą, tačiau jo neleido čia apsigyventi. Per 24 valandas turėjo palikti Tėvynę. Išvažiavo į Intą ir ten dirbo, kol gavo pasą be apribojimų. 1971 m. vėl sugrįžo į namus, tačiau gyventi vėl nebuvo leista. Šį kartą jis nepakluso. Jonavos vykdomasis komitetas vis siuntė įspėjimus, kvietė atvykti ir vis grasino. V.Palaima kantriai mokėjo po kiekvieno įspėjimo baudas, kol trūko kantrybė. Matydamas, kad čia neleis jam gyventi, nuvažiavo į Maskvą ir pakliuvo pas Jakovlevą. Šis sukvietė komisiją, kuri peržiūrėjusi visus jo teistumo dokumentus, liepė važiuoti į namus ir gyventi. Grįžęs, Jonavoje gavo pasą, buvo priregistruotas, ir baigėsi visi persekiojimai. Gyveno Vanagiškiuose, Upninkų apylinkėje savo sodyboje, bet sveikata buvo palaužta lagerio kančių bado ir sunkaus darbo.

Vladas Palaima, sulaukęs Lietuvos nepriklausomybės, atgulė amžinam poilsiui.

BERNARDAS STEPŠYS - NAKTIS

Gimė 1919 m. Bajoriškių k. Bernardas baigė Upninkėlių pradžios mokyklą, paūgėjęs padėjo tėvams dirbti ūkyje, vėliau dirbo staliumi.

1945 m. liepos mėn. tėvai tapo pirmųjų pokario trėmimų auka. Jie gyvuliniuose vagonuose buvo nuvežti į Komiją. Tėvo sesuo mirė pakelyje ir užkasta kažkur ant Pečioros kranto. Tėvas mirė iš bado, dirbdamas Usteličės miško punkte Troicko - Pečiorsko rajone. Tik motina 1955 m. grįžo iš tremties. Ji atgulė amžinam poilsiui Bajoriškių kaimo kalnelyje.

Dar tėvams gyvenant namuose, Bernardo dažnai ieškodavę stribai, ne kartą jo laukė pasala, tačiau vis laimingai ją apeidavo. Iš pradžių slapstėsi pas dėdę Karolį Stepšį, Juozą Jasionį, Palaimą, gyvenantį Aukštadvaryje, dažnai keisdamas buvimo vietas. Tai paspartino jo apsisprendimą imti ginklą ir kovoti prieš okupacinį režimą. Bernardas palaikė ryšį su partizanais, o 1945 m. pradžioje pats stojo į Slyvos būrį ir gavo Nakties slapyvardį.

Tą lemiamąjų būriui 1945 m. kovo 2-osios naktį buvo parėjęs į namus pasikeisti rūbų o visas būrys apsistojo poilsiui Karolio Stepšio ir Jono Morkūno sodyboje. Naktį buvo išžudyta visa dėdės šeima ir sudeginta sodyba. Nukauta labai daug kareivių ir žuvo 19 kovos draugų. Pirmą kartą būrys patyrė tokią didelę netektį. Būrio vadas Eugenijus Svilas - Slyva pasiūlė likusiems partizanams pasiskirstyti po bunkerius mažomis grupėmis ir apsispręsti.

Rudeniop keli partizanai nusprendė mėginti legalizuotis, tarp jų ir Bernardas. Jonavos saugumo viršininkas Luzginas po pirmo pasikalbėjimo išdavė pažymėjimą. Bernardas pradėjo mokytis buhalterių kursuose Kaune. Tačiau neilgai teko mokytis ir džiaugtis laisve. 1946 m. balandžio mėn. buvo suimtas. Bernardą teisė vieną, tačiau atsirado liudytojas Petras Golubevas, su kuriuo pradinėje mokėsi. Liudytojas tvirtino, kad Bernardas neva tai vokiečių okupacijos metais nušovė vieną rusų karininką, o kitą sužeidė. To pakako, kad atseikėtų 20 metų lagerio katorgos ir penkis metus tremties.

Nelaisvėje pravertė staliaus amatas, nes Vorkutos lagerių viršininkams labai reikėjo baldų. Bernardas duonos užsidirbdavo ne tik sau, bet ir draugams padėdavo apsiginti nuo bado.

Po kelių metų į tą patį lagerį buvo atvežti Antanas ir Stasys Morkūnai, Vytas Akūnis, Stasys Stonys, Vacys Grušta ir Kazys Jaskutis nuo Gelvonų.

Išbuvus Vorkutos lagerių pragare 10 metų, iš Maskvos į lagerį buvo atsiųstos bylos, ir teismas iš naujo nagrinėjo Golubevo melagingus parodymus. Bernardas ir tą kartą kaltu neprisipažino. Po mėnesio sužinojo, kad yra laisvas.

Kadangi motina buvo paleista iš tremties, tai ir jam leido grįžti Lietuvon, tačiau tik į Jonavą. Dirbo stalių dirbtuvėse staliumi, vedė buvusią būrio ryšininkę Stasę Jasionytę ir pradėjo ręsti pastogę. Užaugino du sūnus.

Žmona Stasė Jasionytė - Lelija buvo išduota ir suimta 1946 m. vasario 17 d. Ryšininkėmis kituose būriuose buvo Janė Juozėnaitė ir Stasė Sidnickaitė. Jos irgi buvo išduotos ir nuteistos.

Stasę - Leliją teisė Kaune kartu su Benediktu Vareikių, Karoliu Palaima, Vaciu Petrausku, vyru ir žmona Kulvinskais, Kaziu Raguliu - Baravyku ir Edvardu Kuliešiu - Liepsna. Buvo atseikėta 10 metų lagerio katorgos ir 5 metai tremties. Katorga prasidėjo Vilniuje Rasų, o tęsėsi Mordovijos lageriuose iki 1953 m. vasario 7 d. Vėliau tremtis Krasnojarsko krašte Abenės r. kolūkyje iki 1955 m. sausio 24 d.

Tokį gavo „tėviškai pamokantį auklėjimą" Stasė ir Bernardas Stepšiai už pasiaukojimą ir meilę Lietuvai. Tačiau budeliai nesugebėjo jų palaužti. Iki senatvės jie liko ištikimi laisvės idealams.

VIKTORAS KASMOČIUS - KIRVIS

Gimė 1918 m. Medinų k. Veprių valsč. Mokėsi ir baigė Gelvonų progimnaziją. Vėliau gyveno ir dirbo tėvų ūkyje. Buvo vedęs, turėjo du vaikus. Vos praslinkus frontui, buvo suimtas ir tardomas. Paleistas 1944 m. rugpjūtyje išėjo pas „miško brolius". Iš karto stojo į Geniaus būrį. Vėliau susiformavus kitiems būriams, Viktoras Kasmočius atsidūrė Slyvos būryje. Pats prisimena, kad ne kartą dalyvavo susirėmimuose, gindami gyventojus nuo stribų, ketinančių išvežti žmonių turtą ar šiaip pasityčioti. Kartą į Pakalniškių k. atvažiavo saugumietis: partizanai atėmė iš jo pistoletą, tačiau pasitarę grąžino ir jo nelietė. Saugumietis prašė niekada apie tai niekam nesakyti, nes jį vis vien teis.

Po kautynių Karolio Stepšio sodyboje, su keliais jaunais partizanais Viktoras legalizavosi. Jonavos saugume pradėjo jį tardyti, o vėliau verbuoti dirbti jų naudai, suteikė Kastaus slapyvardį, įdarbino miškininku su sąlyga, kad jis pranešinės apie partizanus, jų buvimo vietas ir jų planus. Turėjo kas antrą dieną eiti į saugumą. Nesulaukę jokių vertingų žinių, saugumiečiai pradėjo įtarinėti, bet Viktoras gynėsi, kad partizanai jo vengia ir jam nesiseka aptikti jų pėdsakų. Pats visą laiką palaikė ryšius su Slyvos ir Dobilo būrių partizanais, pristatinėjo jiems maistą ir teikė reikiamą informaciją. Suimti gyvi partizanai ir ryšininkai per tardymus prisipažino, kad žino Viktorą Kasmočių, kad buvo pas jį.

1950 m vasarą Viktorą Kasmočių - Kirvį suėmė. Nors jis neigė visus liudytojų parodymus, tačiau, palaikę vieną parą Ukmergėje, išvežė į Vilniaus saugumą, vėliau į Lukiškių kalėjimą. Tuo metu suimti Dobilas,

Žirgelis, Medžiotojas, Aitvaras. Kirvis ne kartą buvo kviečiamas akistaton su Dobilu, Medžiotoju ir kitais.

Kartą į tardymo kabinetą įėjo ir Pakalniškiuose sutiktas saugumietis. Išlaukęs, kada tardytojas išėjo, liepė viską neigti ir neprisiminti, kas buvo. Nors jis viską neigė, tačiau tardė iki 1951 m. rugpjūčio mėn. pabaigos. Vėliau Viktoras Kasmočius - Kirvis Ypatingo pasitarimo (be teismo) nuteistas 15 metų lagerio. Iš Vilniaus į Kemerovo Meždurečjės lagerį vežė etapais per Riazanę, Kirovą, Kazanę, Sverdlovską. Lageryje dirbo statybose. Vietoje pavardės buvo numeris G - 798. Po Stalino mirties pervežė į Omsko lagerį. Omske buvo perteistas, bausmė sumažinta iki 8 metų. Lagerių pragare išbuvo 6 metus ir 2 mėnesius, kitas laikas buvo įskaitytas už normų viršijimą.

1957 m. išleistas iš lagerio, sugrįžo į namus Medinų k. Gavo pasą ir karinį bilietą, tačiau kas antrą dieną turėjo lankytis saugume. Maždaug iki 1961 m. saugumas nepaliko ramybėje. Dirbo miškų ūkyje ir Upninkų tarybiniame ūkyje. Dabar jau pensininkas, lageryje patirtas badas, alinantis darbas atsiliepė sveikatai. Užaugino du sūnus ir dukrą, sulaukė savo džiaugsmui anūkų

Greta liudijimų ir prisiminimų panaudota ir medžiaga iš buvusiojo KGB archyvo (Kauno aps., Jonavos r. NKGB - MGB metinės operatyvinės suvestinės, baudžiamosios bylos B.18207.T.1 - 8, B.41415/3).

VIEVIO - JIEZNO - SEMELIŠKIŲ PARTIZANAI

PRIE ANYKŠTOS EŽERO

Mano motinos Stasės Rakauskaitės - Bankauskienės tėviškė - garsus Barčių dvaras netoli Žaslių geležinkelio stoties. Seneliai Boleslovas ir Valerija Rakauskai gyveno pasiturinčiai, be šio dvaro turėjo žemės dar ir kitur. Dukrai ištekėjus, surentė trobas Perkunkiemio kaime prie Anykštos ežero (dabar - Elektrėnų marios), gražioje vietoje. Ežeras buvo gal septynių kilometrų ilgio, gerokai užpelkėjęs, su daugeliu salų salelių. Didžiausia, gal 3 hektarų ploto, apaugusi ąžuolais ir lazdynais, buvo Puikino sala. Ąžuolai augo ir suko lizdus juose gandrai nedidelėje saloje, turėjusioje prasmingą Gandrų vardą. Prie ežero sausuma galėdavai patekti tik vienu keliu nuo mūsų ir kitu keliuku pietinėje jo pusėje. Kitaip - tik valtele per išvagotas ir pelkėtas griovas, kemsynus. Nuo mūsų trobos iki vieškelio Kaunas - Vilnius buvo gal pusantro kilometro. Štai tokioje aplinkoje mes, trys Bankauskų vaikai - aš, Bronius, Stefa ir išaugome. Su seneliais Rakauskais, jų sūnumis, o mūsų dėdėmis Viktoru, Marijonu, Broniumi bei Česlovu, dukromis, o mūsų tetomis Vanda, Janina ir Elena nuolat bendraudavome, nors mums iki Barčių buvo gal septyni kilometrai. Buvau vyriausias (gimiau 1933 metais), todėl gerai atsimenu šių žmonių kančias pokario metais.

Mūsų tėvas Vytautas Bankauskas mirė per karą. Lietuvių dezertyrams iš vokiečių armijos ar Vietinės rinktinės jis davė civilius drabužius, kad tie galėtų pasislėpti, o jų drabužiais, nuplėšęs skiriamuosius ženklus, rengdavosi ūkio darbuose. Taip ir sustabdė vokiečių patrulis jį beariant. Ir aiškintis nesiaiškino, tik labai sumušė. Kiek pasirgęs, mirė gal keturiasdešimt beturėdamas. Tada mūsų kelionės pas senelius tapo dar dažnesnės.

Dėdės Viktoras (g. 1911 m.) ir Marijonas buvo atitarnavę Lietuvos kariuomenėje. Marijoną jau buvo nušovę sovietiniai partizanai. Sugrįžę rusai Viktoro metų vyrų dar nemobilizavo, tačiau Bronius ir Česlovas turėjo keliauti į frontą. Jų padėtį sunkino tai, kad jie buvo Plechavičiaus armijos savanoriai. Tad 1944 metų birželį turėjo trauktis su vokiečių armija, nes bijojo rusų keršto. Bronius pasiekė Vokietiją, paskui persikėlė i Kanadą, kur dar ir dabar gyvena. O Česlovas Rakauskas su gal 50 vyrų nutarė grįžti Lietuvon ir ją ginti. Prie Kudirkos Naumiesčio būrys susikovė su rusų pasieniečiais, keli mūsų vyrai žuvo. Tik mūšis buvo nelygus: būsimi partizanai buvo labai gerai ginkluoti, o pasienio sargyba - prasta.

Taip dauguma jų ir sugrįžo į Lietuvą. Dalis jų grįžo į savas apylinkes, o kelios dešimtys atsirado mūsų sodyboje. Dėl to, kad Česlovui Rakauskui atrodė, jog čia idealios vietovės, sunkiai prieinamos ir lengvai saugomos.

Apsistojo mūsų didelėje daržinėje, kur buvo sukrautas šienas. Pastatė sargybą, tačiau buvo ramu. Vis tik vėliau persikėlė į pelkyną, ir mums dažnai teko jiems ten nešti maistą.

Siekdamas padėti būriui, 1945 metų rudenį Česlovas sugalvojo gerą planą. Per pažįstamus jis įsidarbino Žaslių geležinkelio stoties lentpjūvėje vairuotoju. Padėjo įsidarbinti jo brolis Viktoras, kuris lentpjūvėje dirbo mašinistu. Reikėjo į Trakus vežioti lentas, iš ten parvežti kitų prekių. Česlovas įruošė mašinoje slėptuves ir taip padėdavo pervežti ginklus ir šaudmenis. Tik greitai paaiškėjo, kad jis įtariamas ir jau sekamas. Teko atsisakyti darbo ir sugrįžti į būrį. Pasivadino Šaka.

Partizanams maistą dažnai tekdavo nešti ir man su broliu Broniumi. Buvome sugalvoję mažą gudrybę: pasiimam meškeres, užsimetam ant pečių, paimame kibirą su maistu ir einame „žvejoti". Rusai per žiūronus gal ir matydavo einančius paauglius žvejoti, bet dėmesio nekreipdavo. Vis tik vieną kartą toji gudrybė neišdegė. Užtvėrė kelią einančiam vienuolikmečiui Broniukui, išvertė iš kibiro maistą. Trenkė su šautuvo buože per galvą, suspardė ir be gyvybės ženklų įmetė į ežero kemsynus prie Prano Gudelio sodybos. Praeinant pro jį, paliepė užkast „banditų šunytį". Žmogelis pranešė mums apie nelaimę. Nubėgau prie ežero. O tas „šunytis", įmestas vandenin, kiek atsigavo. Atvestas pas Gudelius nei gyvas, nei miręs. Parsivedėm namo. Brolis sulaukė senatvės, tačiau geros sveikatos neturėjo, šlubavo atmintis.

Partizanai nesėdėdavo rankų sudėję. Nors man tebuvo 13 metų, buvau Česlovo ryšininku. Pagal susitarimą, partizanai medyje išpjaudavo kelis griovelius, pagal kuriuos suprasdavau, kur jų ieškoti. Perdavinėjau žinias, maistą. Buvau vadinamas Šaka, nors tokį patį slapyvardį turėjo ir mano dėdė. 1945 metų gegužės 22 dieną Žaslių link judėjo vežimas, pakrautas bulvėmis, o apačioje buvo ginklų. Prie Gilučių sutikome Žaslių stribus. Partizanai metė granatas, aš iššokau iš vežimo. Po kurio laiko arklys, tik jau be bulvių, grįžo pas senelius, o šito susirėmimo metu žuvo stribas Pranas Čižius.

Stasės ir Vytauto Bankauskų sodyba Perkunkiemyje

Gal 1946 metų birželio pradžioje prie Stonevos dvaro nedideliame kaimo miškelyje, esančiame už 4 kilometrų nuo Žiežmarių, vyrai užpuolė prievoles renkančius stribus ir aktyvistus. Šie gal dešimčia „padvadų" vežė atimtus maisto produktus. Sugulė abipus kelio ir pagal komandą pradėjo šaudyti. Pasirodo, tarp užpultųjų buvo rusų kapitonas, kuris sužeistas gulėjo pakelėje. Česlovas priėjo prie jo gal ginklo paimti, o tas iššovė. Tiesiai galvon pataikė. Po mūšio partizanai rado keturis žuvusius saviškius. Kiek man žinoma, be dėdės Česlovo, tame mūšyje žuvo Naudžiūnas - Sidabrinis, Stankevičius (gal tai Vytautas Stankevičius - T-umenas — S.A.) ir Žiežmarių kalvio Bolkos sūnus.Tik patikslinti pavardžių nepasisekė. Partizanai savo draugų kūnus paslėpė. Naktį žiežmarietis Berlinskas Stonevos kapinėse iškasė duobę ir ten visus slapta palaidojo. Gal po kelių dienų partizanai tuos kūnus iškasė ir su pagarba patys perlaidojo. Deja, kur yra laidojimo vieta, mums nustatyti nepavyksta.

Dėdė Viktoras Rakauskas irgi buvo partizanų talkininkas. Pačiomis sunkiausiomis dienomis jam pavyko likti nuošalyje. Tik per 1948 metų tremtį jam pasislėpti nepavyko. Gegužės mėn. 22 dieną iš Kaišiadorių geležinkelio stoties į Krasnojarską iškeliavo 64 metų amžiaus Boleslovas Rakauskas, Viktoras Rakauskas ir jo sesuo Janina. Atvežė į miško kirtimo punktą, prie Jarcevo, Kosove. Viktoras sumanė iš tremties bėgti, nors iki Krasnojarsko buvo gal 2 tūkstančiai kilometrų sunkaus kelio. Jiedu su Berlinsku prisidžiovino mėsos, prisirinko medaus, pasiruošė pjūklą, kirvį ir žiemą iškeliavo namo. Pusiaukelėje neišlaikė Berlinskas. Pakilęs po poilsio, Viktoras draugą rado sušalusį. Teko keliauti vienam.

Dabar sunku įsivaizduoti Viktoro pasiryžimą, tačiau po ilgos kelionės jis pasiekė Krasnojarską. įsirito į vagoną su rąstais ir gal šimtą kilometrų pravažiavęs, išlipo. Čia nusipirko naujus drabužius ir keliavo jau keleiviniu traukiniu. Taip po kurio laiko pasiekė Gomelį, kur gyveno jo pusseserė, ištekėjusi už rusų karininko. Gomelyje pragyveno iki pavasario, kol laimingai grįžo į Lietuvą. Pustakiemyje sužino, kad jo niekas neieško, o Sibire laiko jį žuvusių. Laimingo atsitiktinumo dėka pavyksta gauti mirusio partijos nario Lankausko dokumentus. Taip pase atsiranda Viktoro nuotrauka,ir jis iškeliauja į Šančius. įsidarbina geležinkelyje, užsiaugina barzdą. Jaučiasi saugus tol, kol jį atpažino mergina iš tėviškės. Sutiko ją, einant iš darbo. Viktoras buvo su geležinkeliečio uniforma, skubėjo namo, kai jį kažkas užkalbino:

- Labas, Viktorai!

Viktoras atsisuko, tačiau į pasveikinimą neatsakė, o rusiškai sumurmėjo: „Izvinite, vy opoznalis". Teko būti atsargesniam. Jau 1950 metais Viktoras Rakauskas žuvo autoavarijoje, tačiau tas dienas gaubia paslaptis.

Sesuo Janina po kurio laiko irgi iš Sibiro pabėgo. Pasiprašė leidimo vykti į Krasnojarską, o iš ten lėktuvu į Gomelį. Taip ir ji atsirado pas pusseserę, kur laikinai įsikūrė. Štai tada ir pradėjo Viktoro ir Janinos ieškoti saugumas. Suėmė daugelį giminiu- Tuos pragaro ratus teko praeiti ir man. Saugume mušė negailestingai, net ir dabar likę žymės. Man tada tebuvo 16 metu, tačiau vaiku niekas nelaikė. Nežinia, kur viskas būtų nukrypę, jei 1949 metais nebūtų Janinos sugavę. Suėmė, laikė Vilniuje, o už pabėgimą nuteisė 5 metus kalėti ir po to dar tiek pat tremties metų.Po teismo ji kurį laiką kalėjo Kauno Geltonajame kalėjime, tačiau greitai išvežė Janiną į Sibiro lagerius.

Anykštos ežeras buvęs partizanų prieglobsčiu

Aš tada pasijutau našlaičiu, nes mama buvo ištekėjusi už kito žmogaus. Pasiprašiau gyventi pas gimines į Kauną. Muravoje prabėgo mano vaikystė, tačiau milicija ir saugumas ilgai manęs nepaliko ramybėje. Už gyvenimo kabinausi vienas, savarankiškai, anksti pradėjau dirbti, paskui baigiau mokyklą, net Kauno politechnikos institutą.

Vis galvoju apie sunkius pokario laikus ir mūsų giminės išbandymus. Norėčiau žinoti, kur dėdės partizano Česlovo Rakausko kapas.

Pasakojo Juozas Bankauskas, Kaunas

ŽUDĖ IR BĖGDAMI, IR SUGRĮŽĘ

Blogomis socialinėmis sąlygomis išaugę, supami siautėjančio nežaboto nusikalstamumo, savivalės, kai visur vaidenosi vien išdavikai ir priešai, sovietinės armijos kareiviai, 1940 metais okupavę Lietuvą, įtariai žvelgė į kiekvieną mūsų krašto gyventoją, nesvarbu, kas jis buvo - inteligentas, darbininkas ar valstietis...

Sovietinės armijos aukas, kilus karui su fašistine Vokietija, sunku ir suskaičiuoti, nes „nepobedimaja" žudė žmones ir bėgdama nuo vokiečių į Rytus, ir po kelerių metų sugrįžus. Šiame rašinyje tenoriu papasakoti apie

du brolius Aleksą ir Joną Žigučius, kurių paminklai beveik glaudžiasi vienas prie kito mano gimtojo Mijaugonių kaimo kapinėse. Jų kraupų likimą padėjo atkurti mano paties vaikystės prisiminimai ir buvusio Žigučių kaimyno Jono Gudeliausko bei jo žmonos Janinos, dabar gyvenančių Gilučiuose, pasakojimai.

Vinco Žigučio 14 hektarų sklypas glaudėsi prie Strošiūnų šilo ir Baruolių ąžuolyno, kuriame tirštai vešėjo lazdynai ir visokie kitokie krūmai. Kadangi sūnus Aleksas, gimęs 1910 metais, buvo gabus mokslui, tai drauge su Aleksu Janavičium, kilusiu iš Lubakos kaimo, įstojo į Kauno aukštesniąją technikos mokyklą. Tėviškėn retai beparvažiuodavo, nes ir laiko mažai turėjo: iš pradžių mokslas, o vėliau - darbas, dalyvavimas Šaulių sąjungoje. Trisdešimties sulaukęs dar nebuvo spėjęs sukurti netgi šeimos...

Jaunesnis Alekso brolis Jonas vedė iš Kareivonių kaimo kilusią Emiliją Brazytę, tarnavusią pas jo tėvą. Susilaukė sūnaus Norberto, dukrų Marytės ir Onutės.

Prieš pat karą vis labiau siautėjant rusų okupantams Kaune Aleksui pasilikti buvo pavojinga, todėl jis grįžo į tėviškę, nakvodavo pas artimesnius ir tolimesnius giminaičius ar kaimynus, stengdamasis niekam neužkliūti, nieko neįžeisti nei žodžiu, nei žvilgsniu, tuolab kad Baruoliuose buvo apsistojęs sovietinės armijos dalinys. Birželio sekmadienio rytą atėjo žinia - karas. Pirmadienį Aleksas užsuko į brolio Jono sodybą. Kur buvę nebuvę, netrukus prisistatė rusų kareiviai. Aleksą išsivedė į Baruolių ąžuolyną. Kurį laiką jį patardė ir paleido. Vos grįžo į brolio namus, žiūri - prisistato tie patys kareiviai. Aleksą vėl išsivedė. Netrukus Emilija išgirdo slopų pokštelėjimą, kurio aidą bemat sugėrė vešli medžių ir krūmų lapija. „Tikriausiai šūvis, - toptelėjo moteriškei, - kažin, ar ne į mūsų Aleksą?"

Nors visaip bandė save raminti, bet vaikščiojo lyg nesavom kojom. Kai namo parsirado kažkur užtrukęs vyras Jonas, nerimo genami, jiedu pasuko į Baruolius. Ėjo nuo seno gerai pažįstamais takais, baugiai dairydamiesi į šalis. Ir netrukus išvydo krauju paplūdusį Aleksą, šiek tiek pridengtą krūmokšnių šakom... Jonas sustingo lyg stabo ištiktas. Nė pats nepajuto, kaip sulinko kojos ir kūkčiodamas suklupo prie nebegyvo brolio...

Tą pačią dieną iš Kauno atburzgė mašina. Nepažįstami vyrai tepasakė: „Kaune - sukilimas, ir Aleksas mums labai reikalingas. Jis buvo geras šaulys... O kad žuvo, tai bent pagarbiai palaidokit..." ir išvažiavo...

Praėjo treji metai. Frontas nesulaikomai ritosi į Vakarus. Kadangi Mijaugonių kaimą perpus kirto dar caro nutiestas vieškelis ir neseniai šalia jo supiltas plentas, kuriais mašina vijo mašiną, šarvuotis - šarvuotį, o tankas - tanką, žengė nesuskaičiuojami dulkėtų pėstininkų pulkai, tai

mijaugoniečiai, išslapstę savo menką turtą ir pasiėmę tik tai, kas reikalingiausia, patraukė toliau nuo to šiurpiojo karo kelio pas gimines ar šiaip pažįstamus. Mūsų šeima išvažiavo į Kareivonių gireles, pas tėvo pažįstamus Cibulskus. Kadangi iš to kaimo buvo kilusi Emilija Žigutienė, tai ir jų šeima apsistojo Kareivonyse. Bet netrukus ir ten pasirodė sovietiniai kareiviai. Karo išsekinti iki sužvėrėjimo jie naršė atokiausias sodybas, grobė viską, kas tik pakliuvo po ranka. Pamatęs kareivius, Jonas Žigutis prisiminė brolio Alekso mirtį. Kiek pastovėjęs, staiga metėsi į netolimus krūmus, bet jų pasiekti nesuspėjo, nes pavijo rusų kareivio paleista kulka ir pervėrė jį mirtinai...

Tą žinią į Cibulskų sodybą parnešė mūsų tėvas. O patylėjęs pridūrė:

- Žudė ir bėgdami, žudo ir vėl grįžę... Matyt, toks rusų įprotis iš prigimties...

Emilija Žigutienė grįžo į Mijaugonis su vyro lavonu. Palaidojo jį šalia brolio. Kaip gyventi toliau? Trys maži vaikai, o vyriškų rankų žemę dirbti nėra. Žinia apie beviltišką moters dalią iš lūpų į lūpas toli pasklinda. Pasiekė ji ir šalia Paparčių gyvenusį našlį Igną Deškų, po žmonos mirties irgi likusį su trimis vaikais. Po kurio laiko Emilija ir Ignas susituokė, Deškus su savo vaikais persikėlė į Mijaugonis. Netrukus jo dukrelė mirė, liko du sūnūs - Vytautas ir Stasys. Deškus dirbo žemę, šeima mito tuo, ką žemė davė. Bet netrukus žmones varyte suvarė kolchozan, žemė tapo visų, o tiksliau sakant, niekieno, tai ir duoti ji ne ką tegalėjo. Taip ir slinko varganos dienos. Vaikai užaugo, nors ir daug skurdo patyrė. Dabar pamiškėj stūkso tik tuščia sodyba. Kartais čia atvažiuoja Norbertas Žigutis iš Elektrėnų, seserys Marytė ir Onutė iš Vilniaus. Aptvarko tėvų ir dėdės kapus. Tėvo Jono ir jo brolio Alekso paminklų akmenys greta, beveik glaudžiasi vienas prie kito. Kas moka juos prakalbinti, išgirsta kraupią sakmę apie okupantų iš Rytų siautėjimą ir žiaurumą, kol mūsų gimtoji žemė buvo jų žinioje kaip „zapadno severnyj kraj"...

Vacys Bukauskas

BIJŪNO BŪRIO ŽŪTIS

Bijūnų buvo pasivadinęs Pranas Stasiūnas, Dominyko - iš Dzenkuniškio k. Semeliškių valsčiaus. Gimęs 1910 m., valstietis. Partizanavo Mykolo Kuzinevičiaus - Serbento būryje Žiežmarių apylinkėse. KGB jį tardė 1946 metų spalio mėn 01 - 02 dienomis. Protokolo pradžioje pažymėta, kad tardymas prasidėjo spalio 1 d. 22 val. ir baigėsi kitos dienos 19 val. Dvidešimt vieną valandą vyko kankinimai, o iš tardymų protokolų šiandien išaiškėjo būrio istorija.

1946 metų balandžio mėnesį M. Kuzinevičius - Serbentas patarė Bijūnui veikti savarankiškai, arčiau gimtų vietų. Tai buvo patys sunkiausi metai, pilni išdavysčių ir suėmimų. Kartu su Antanu Nevedomsku - Rugiu iš Budilių k. Semeliškių valsčiaus, g. 1924 m., atsirado prie namų Semeliškių valsčiuje. Po mėnesio susitiko su Serbentu Kaukinės miške. Vietinių buvo 15 žmonių būrys, jie iš Semeliškių atėjo trise: Bijūnas, Rugys ir Petras Kanapickas - Biužys. Greitai pranešė, kad pamiškėje išsilaipino 3 automašinos kareivių ir supa mišką. Vyrai pasidavė į Strošiūnų mišką ir čia susitiko su Vaclovo Krilavičiaus - Vytenio būriu. Jame buvo 12 vyrų. Susitarė, kad Serbentas su svečiais į Kaukinės miškus eis nuo Mūro Strėvininkų, o Vytenis - nuo Liutonių. Laimingesni buvo Serbento vyrai, nes Vytenio būrys pakliuvo į pasalą. Laimei, viskas baigėsi susišaudymu, tačiau niekas nenukentėjo. Dvi paras vyrai dar slapstėsi miške, paskui išsiskirstė.

1946 m. gegužės mėnesį susijungė Bijūno ir Radzevičiaus Jono - Čerkeso vyrai. Jau birželio mėnesį būryje buvo 10 partizanų:

Radzevičius Jonas, Juozo - Čerkesas, g. 1913 m. Vilionyse, Kaišiadorių valsčius, gyveno Polesėje, Semeliškių valsčiuje. Buvo grupės vadu po Antano Galinio — Juodosios Kaukės žūties 1945 07 01. 1946 m. vasario mėn. buvo suimtas su Juozu Venclova, bet iš Semeliškių milicijos pabėgo ir suorganizavo savo būrį.

Venclova Juozas, Juozo - Lakūnas, Žemaitis iš Dernelių k. Rozalimo valsč., Panevėžio apsk.

Aziulevičius Robertas - Trumenas, g. 1919 m. Bijūnų k. Semeliškių valsč.,

Nevedomskas Antanas, Antano — Rugys, g. 1912 m. iš Budilių k. Semeliškių valsč.,

Kanapinskas Petras, Kazio — Buižys g. 1921 m., iš Stančikų kaimo Semeliškių valsč.,

Mitkevičius Juozas, Juozo - Kapitonas, Kęstutis iš Budilių k.

„Vanagas" iš Juknonių k. Žiežmarių valsčiaus, pavardė ir vardas nežinomi,

Vokietis iš Leipcigo, pabėgęs iš Vilniaus karo belaisvių stovyklos.

Būrys turėjo rankinį kulkosvaidį, 4 automatus, 1 vokišką automatinį šautuvą, 6 pistoletus ir granatas. Veikė Neciūnų, Budilių, Jagelonių, Stančikų, Kaukinės, Talpūnų miškuose. Būrys priklausė Serbento kuopai, LLA 5-tam rajonui.

1946 08 19 pas Vincą Stasiūną Neciūnų k. Semeliškių valsč. 5 kareiviai įruošė pasalą. Apie 2 val. atėjo partizanai. Mūšio metu žuvo Robertas Aziulevičius - Triumenas. Atvyko dar 10 kareivių su šunimis, tačiau pėdsakų neaptiko. Nustatė, kad buvo atėję 4 - 5 partizanai pas Žilinską, o

susišaudant du partizanai buvo sužeisti - vienas iš jų Jonas Radzevičius - Čerkesas. 1946 metų rugsėjo 1 d. Bijūno būryje liko 9 žmonės. Čia trumpą prieglobsti buvo radęs Pranas Taletavičius - Klajūnas iš Balceriškių k. Žiežmarių valsčiaus. Tačiau jis grįžo namo ir 1946 09 25 žuvo Slabados kaime kartu su garsiuoju savo vadu Serbentu.

1946 10 01 legalizavosi Vincas Kanapickas - Senas, g. 1898 m. Stančikų k. ir sužeistas pats būrio vadas Bijūnas. Būryje liko 4 partizanai: naujasis vadas Čerkesas, Nevedomskas Stasys - Desantas, Kapitonas ir Vanagas. Dar po mėnesio beliko trys.

1946 12 25 Neciūnų miške žuvo Janina Vlasovienė - Mūza iš Kauno, g. 1926 m. ir areštuoti Čerkesas bei Desantas. Pasižymėjo Žiežmarių stribas Vladas Jelaga. Kapitonas žuvo 1947 01 30, o Lakūnas legalizavosi. Tada ir buvo nustatyta, kad Bijūno būrys sunaikintas.

1946 12 23 Strošiūnų miške nušautas Švenčionis Stasys - Graužinis, sužeistas būrio vadas Antanas Kononavičius, Prano - Viesulas iš Stakšių k. Semeliškių valsčiaus (g. 1922 m.). Viesulas nurodė, kad Semeliškių valsčiuje dar liko 2 rezerviniai būriai: 25 partizanų būriui vadovauja Čerkesas, o kitam - Pranckevičius Kazys iš Bublių k.

SŪNAUS MIRTIS

1948 metų gegužės 22 dieną stribai atvažiavo išvežti Alekso Stasiūno iš Ringailių kaimo šeimos. Pirmiausia nušovė jo sūnų Aleksą ir numetė prie trobos. Šį eilėrašti ir skiriu nužudytojo jaunuolio atminimui.

Dobilų lapeliai, rugių želmenėliai
Šiandien ten žaliuoja, kaip ir tą rytelį,
Kai sudėję mantą į vežimą seną
Gauja atėjūnų išvežė tėvelį.

Tėvužėlio akys paskutinį kartą
Nužvelgė sodybą nuo gimtos kalvos.
Su skausmu širdyje sudiev nepasakęs
Užvožė kepurę ant žilos galvos.

Širdį plėšė skausmas, kaip diena naktužę,
Kas manęs ten laukia Sibiro miškuos?
Ar praėjus žiemai, vakarą gegužio
Raiba gegutėlė graudžiai užkukuos?

Drasko atėjūnai Lietuvėlę mažą -
Pirma šaudo sūnų paskui tėvą veža.
Tuščioje sodyboj, ant suolelio pliko
Geria samagoną dešimt bolševikų.

Samagoną geria, lašinius kramsnoja
Dar vienu lietuviu mažiau Lietuvoje.

Simonas Visockas

ŽEMAITKIEMIO PARTIZANAI

Mūsų senelio Jono Morkūno ūkis nuo seno buvo Juodžiūnų kaime, Lyduokių parapijoje. Tai - Žemaitkiemio valsčius Ukmergės apskrityje. Senelio šeima nebuvo gausi: dar vaiku mirė dukrelė, o užaugo visi trys sūnūs: Alfonsas (g. 1908 m.), Stasys (g. 1912 m.) ir Karolis (g. 1920 m.). Nors tarp vaikų buvo didelis amžiaus skirtumas, jie visi laikėsi kartu, vienas kitam padėdavo. Taip jau atsitiko, kad mano tėvelio - Alfonso Morkūno buvo pramušta galva karo dalykams. Gal dėl to, kad jis buvo šeimoje vyriausias, tvarkingas ir pareigingas. Tai atsiskleidė jam tarnaujant Lietuvos kariuomenėje. Sako, buvo labai geras raitelis, mėgo žirgus. Paskui baigė puskarininkių mokyklą. Kai baigė būtinąją tarnybą, pasiūlė likti kariuomenėje lygtiniu, tačiau tėvelis svajojo tapti karininku.

Tarnavo Kaune, kavalerijos pulke, buvo didelis Lietuvos patriotas. Tada vedė Onute Kazlauskaitę nuo Anykščių, su kuria susilaukė mudviejų su broliu Teisučiu. Jis tik metais už mane vyresnis, iškentė Sibiro tremtis ir ten ilgai gyveno.

Viskas sekėsi gerai iki 1940 metų, kai kraštą okupavo svetima kariuomenė. Tada tėvelis tapo nereikalingas sovietinei armijai ir grįžo pas senelius į Juodžiūnus, kur arė žemę ir svajojo apie geresnius laikus. Per pirmąją tremtį 1941 metų birželio mėnesį mes su dėde Virbalu slapstėmės, nes turėjome atsidurti Sibire. Karo pradžioje tėvelis dalyvavo sukilime Lyduokiuose ir tikėjo, kad vokiečiai atneš mums valstybingumą. Deja, sunkiai susirgo mūsų mama ir 1942 metais mirė. Nuo tada visi rūpesčiai gulė ant tėvelio pečių, nes su broliu buvome dar ikimokyklinio amžiaus. Vis tik jis surado jėgų ir laiko imtis organizuoti ginkluotam sugrįžtančio okupanto pasipriešinimui. Lyduokiuose susirado vienminčių ir ėmė kaupti ginklus ir šaudmenis. Nesudėjo rankų ir mano dėdės. Karolis Morkūnas įstojo į P. Plechavičiaus rinktinę, o Stasys Morkūnas tarnavo vokiečių policijoje, kuri nuo raudonųjų partizanų saugojo tiltus ir kitus strateginius objektus. Štai tokiomis sąlygomis ir atėjo 1944 metų vasara. Trys broliai Morkūnai suprato, kad už savo aktyvumą bus okupanto sunaikinti, bėgti į vakarus manė esant išdavyste. Taip ir liko Lietuvoje, nuo pat pirmųjų „išvadavimo" dienų pasitraukę į apylinkės miškus. Tėvelis, kaip turintis patyrimą karo reikaluose, tapo būrio vadu. Sako, kad jau pačią pirmą rusų

įžengimo į Lyduokius dieną kareiviai ir raudonieji aktyvistai atsibeldė pas mus ieškoti trijų brolių Morkūnų. Tik jau jie buvo būryje.

Prasidėjusiuose susidorojimuose nukentėjo daug nekaltų žmonių. Tarp jų buvo mamos sesers Čeponienės šeima, ištremta į Sibirą. Kiti giminės ilgai slapstėsi.

Dėl savo gerų charakterio bruožų ir turimų karinių žinių tėvelis turėjo didelį autoritetą tarp partizanų. Būryje jis rėmėsi broliais. Sako, tėvelis niekada nebuvo kraštutinis, nepriekaištavo, o juo labiau negąsdino draugų už klaidas, buvo pats pavyzdys kitiems. Juk Lietuvos kariuomenėje jis dešimt metų buvo būrininkas, o tai jau ne tik vadas, bet ir pedagogas. Buvo labai atsargus ir nesiųsdavo draugų į pražūtingas operacijas. Draudė fotografuoti, sakydamas, kad tai labai pavojinga. Gal dėl valios, tvirto būdo jis pasirinko Plieno slapyvardį.Stasys Morkūnas tapo Tarzanu, o Karolis - Klevu. Ilgą laiką Plieno būrys veikė Jono Šibailos - Dieduko rinktinėje. Joje buvo trys kuopos, iš kurių vienai vadovavo mano tėvelis, kitai - Diedukas, o trečiai - A. Saugūnas.

Plieno kuopa garsėjo visoje Ukmergės apskrityje. Tuo tikslu jų pašonėje Lyduokiuose rusai apgyvendino kareivių garnizoną. Bet čia jiems ramybės nebuvo. Dažnai garnizonas blaškėsi nuo partizanų išpuolių, bijodami iškišti nosį. Nerasdami išeities, jie išsikėlė į Žemaitkiemio miestelį.

Plieno kuopos veikimo vietovės buvo ne tik Žemaitkiemio, bet ir Balninkų,Kurklių, Taujėnų valsčiuose. Iš pradžių ir žūčių buvo mažiau. Aš pamenu, kai tėvelio brolis Stasys - Tarzanas Juodžiūnų kaime, kuris buvo tik pusės kilometro atstumu nuo Lyduokių, mums rodė batus su briedžio kanopomis. Būdavo, užpuola partizanai stribų ar kareivių būstines, atidengia ugnį ir vėl greitai pasitraukia. Puola juos vytis su šunimis, o čia tik kelių briedžių praeita.

Pas močiutę Virbalienę mes atsiradome 1944 metų vasaros pabaigoje. Bandėme pradėti mokytis vietos pradžios mokykloje. Per vieną pamoką mokytoja pamatė per kiemą į mokyklą ateinančius stribus ir viską suprato. Atidarė klasės langą ir iškėlė mus ant žemės. Be kvapo parbėgome pas močiutę.

Tetos trobelė ir pirtelė stovėjo gal dviejų hektarų beržynėlyje. Tai buvo geru prieglobsčiu partizanams. Pamenu, kai pasnigdavo, mųdų sų broliu išmindavome mažom pėdelėm taką nuo pirtelės iki didžiojo kelio, kad kiltų mažiau įtarimo šniukštinėtojams. Kai vyrai ateidavo į tą pirtelę alkani ir sušalę, mes kibirais iš trobos atnešdavome žarijų, prie kurių partizanai džiovindavosi drabužius ir šildydavosi. Paskui atnešdavome ir karšto viralo. Močiutė pradėjo megzti keistas pirštines: pirštuotas tik nykščiui ir bevardžiui pirštui, kad su jomis vyrai šaudyti galėtų. Man tada jau buvo dešimt metų, išmokau taip megzti ir aš.

1945 metų pradžioje mūsų apylinkių partizanai susitiko su Žalio Velnio siųstais ryšininkais ir sutiko glaustis prie Didžiosios Kovos apygardos. Jau metų gale Ukmergės apskrities būriai sudarė šios apygardos „B" rinktinę, o Žalias Velnias jos vadu paskyrė Plieną. Iš pradžių buvo trys, o vėliau - penki batalionai.

Tik tėvelio atsargumas ir šaltas protas išgelbėjo „B" rinktinę nuo jų ginklo draugų - „A" rinktinės likimo, kai KGB agentai įsiskverbė į jos vadovavimą ir vėliau ją sunaikino. Kai Žaliam Velniui buvo riesta Kaišiadorių apskrities miškuose, jis visada rasdavo ramią vietą pas Ukmergės partizanus.

Tėvelio brolis Karolis Morkūnas - Klevas buvo nušautas 1948 metais prie Kapočiaus sodybos Juodžiūnų kaime. Stasys Morkūnas išsislapstė net iki 1965 metų, bet buvo sugautas ir nuteistas 15 metų kalėti. Iš kalėjimo paleistas tik 1980 metais.

Nežinomas, Alfonsas Morkūnas-Plienas, Vaičiūnas ir Karolis Morkūnas-Klevas

Nors močiutė mumis nuoširdžiai rūpinosi, dabar suprantu, kaip sunku buvo tėveliui. Jis mums nieko negalėjo padėti, nes stribai nuolat sekė mūsų namus, tikėdamiesi, kad jis aplankys vaikus. Juk jau 1948 metais Plienas buvo patvirtintas Didžiosios Kovos apygardos vadu. Žuvus jaunėliui Karoliui, neatlaikė močiutės širdis, kai jo kūną stribai dvi dienas laikė Lyduokių bažnyčios šventoriuje,

manydami sugauti čia Plieną. Tada man jau buvo 13 metų, o broliui metais mažiau. Likome visiškai be pagalbos. Kažkada tėvelis buvo mums sakęs, kaip elgtis tokiu atveju. Tai ir ėjome per anksčiau mums nurodytas šeimas, prašydami vaikiško darbelio už duonos gabalą. Jau 1951 metais, mus grįžtančius iš Lyduokių bažnyčios, apsupo stribai ir nuvedė į sulipdytą Virkščių kolūkį karvių melžti. Nors tai buvo ne paauglio darbas, kantriai dirbome. Badas nutolo, nes duonos gaudavome, o pieno ir taip atsigerdavome. Tik ramybėje „bandito vaikų" nepaliko. 1952 metų sausio 22 dieną mus išvežė į Sibirą. Nieko su savimi pasiimti nedavė, o ir nieko mes neturėjome. Tik pakeliui į gyvulinį vagoną Gasiniauskas iš Lyduokių perdavė broliui kailinius ir kepalėlį duonos. Sunki buvo kelionė į Krasnojarską, o čia mus įkurdino viename iš barakų. Kambarėlyje gyvenome su Elyte Stankūnaite ir Miškinių šeima. Sunkiai dirbome plytų gamykloje, tačiau prie tų sunkumų buvome įpratę.

Į Lietuvą su broliu grįžome 1959 metais. Man šiaip taip pavyko įsidarbinti Kauno „Silvoje". Pas mane keturiolika metų gyveno dvidešimt metų partizanavęs ir penkiolika metų Mordovijos lageriuose kalėjęs Stasys Morkūnas. Jis mirė 1994 metais. Brolis Teisutis per ilgai užsibuvo Sibire.

Dabar gyvenu Kaune su sūnaus šeima. Dažnai sugrįžtu į tuos sunkius laikus ir didžiuojuosi savo tėveliu ir jo broliais. Ir žinau, kad tapti didvyriais ne visiems lemta.

Pasakojo Elvyda Morkūnaitė - Čaplikienė, Kaunas

PARTIZANŲ VADAI

JONAS MISIŪNAS - ŽALIAS VELNIAS

1911 - 1947 03 11 (?)

Įsiminiau susitikimą Čiobiškyje 1994 metų pradžioje. Už upės matėsi Kaišiadorių rajono Padalių kaimo apylinkės, aplink pušynai, smėlėtų kalnelių kepurės. Čia tą dieną susirinko Didžiosios Kovos apygardos partizanai, kad pagerbtų žuvusią ir Čiobiškio kapinėse palaidotą Onutę Krivickaitę - Misiūnienę, apygardos vado Jono Misiūno - Žalio Velnio žmoną. Susitiko tie, kurių nepasivijo čekistų kulka, nepalaužė tremčių sopuliai ir kankinimai, kurie tikėjo sulauksią dienos, kai galės atvirai kalbėti apie sunkią, bet garbingą praeitį. Šventos Mišios vietos bažnytėlėje buvo aukojamos iškilmingai. Žvelgdamas į šių pagyvenusių žmonių maldą, aš jaučiau, kad jie niekada nebuvo pamiršę žuvusių - štabo viršininko Jono Markulio - Vaiduoklio, kautynių vado Serbento, Piliakalnio, Kariūno.

1945 metų pabaigoje Onutė palieka septynmečius dvynukus, kalėjime pagimdytą dukrelę ir išeina ieškoti vyro. Žalią Velnią randa prie Čiobiškio. Tačiau 1946 metų vasario mėnesį Ukmergės apskrities Musninkų valsčiaus Pigonių kaime apygardos štabą užpuolė čekistai. Tame susirėmime priešo gretos buvo kelis kartus didesnės. Mūšyje kulka į galvą ir pakirto moterį. B. Trakimas su keliais kovotojais sugrįžo į kovos vietą, kad išneštų žuvusiosios kūną. O Čiobiškio kapinių kampelyje ją palaidojo slapta, naktį, kad tik po daugelio metų pastatytų čia kuklų paminklą ir įrašytų jos vardą bei pavardę.

Šiame susitikime susipažinau su Jono Misiūno seserim Petronėle, jo sūnumis ir dukra. Buvo gera proga patikslinti kai kuriuos Žalio Velnio biografinius duomenis, nes net KGB duomenimis jie kitokie.

Jonas Misiūnas gimė 1911 metų pradžioje Panevėžio apskrityje Valmonių kaime (9 km. atstume nuo Joniškėlio). Tėvai - Tomas ir Paulina - išaugino dešimt vaikų: 6 dukras ir 4 sūnus. Tėvų ūkelyje jis gyveno iki 1931 metų, kol išėjo tarnauti į kariuomenę. Nuo tada J. Misiūnas ir surišo savo gyvenimą su sunkia kario dalia: liko tarnauti viršyarnybiniu.

Ir dar. Žinome, kad 1946 metų vasarą Didžiosios Kovos apygardą sukrėtė didžiulė išdavystė, kurią organizavo Vilniaus universiteto docentas Juozas Albinas Markulis - Erelis. Žinoma, kad 1945 metų sausio mėn. Didžiosios Kovos rinktinės 5-ojo bataliono, veikusio Vievio valsčiuje, vadu buvo išdaviko pusbrolis Jonas Markulis - Vaiduoklis, tapęs vėliau apygardos štabo viršininku ir žuvęs tų pačių metų kovo 27 dieną Čiobiškyje. Žalias Velnias perdavė apygardos vadovavimą kapitonui Grieštui, su

kuriuo tarnavo kartu kariuomenėje ir kuriuo pasitikėjo. Jis seniai prašėsi pakeičiamas. Išliko vienas jo laiškas: „Aš jau pakankamai vadovavau, o dabar jaučiu, kad nei mano išsilavinimo, nei žinių, nei gabumų nepakanka". Jo vieton KGB atsiuntė savo agentą Gediminą. Po šios išdavystės apygarda smarkiai nukentėjo. Dar kelis mėnesius buvo bandyta „susirašinėti" su apygardos kovotojais Žalio Velnio vardu, tačiau, šiai užmačiai žlugus, J. Misiūnas buvo išvežtas į Maskvą. Ten 1947 m. kovo 11 dieną užgeso šio didvyrišką gyvenimą gyvenusio žmogaus širdis. Tačiau tai, deja, archyviniais dokumentais nepagrįsta.

* * *

Liudininkų žodžiais tariant, tai buvo tvirtas, aukštas, gražus vyras. Kariškai pasitempęs, reiklus sau ir kitiems. Turime duomenų apie tai, kad jis baudė ne tik mūsų tautos išdavikus ir priešus, bet net savus, kurie buvo pagauti plėšikaujant.

Turėjo viršilos karinį laipsnį. Tarnavo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Vokiečiais greitai nusivylė, nes jie vertė kovoti lietuvius jų frontuose. Sako, buvo budinčiu geležinkelio stotyse. Frontui artėjant, su ginklais pasitraukė į miškus. Ten išėjo ne vienas, o organizavęs savo bendražygius vietinėje rinktinėje.

1944 metais Trakų, Ukmergės, Utenos srityse, dalyse Švenčionių, Alytaus teritorijų organizavo aktyviąją rezistenciją. Daugumą kovotojų sudarė besislapstantys nuo sovietinės armijos jaunuoliai, buvę tarnautojai, politiniai veikėjai, šauliai. Visi tie, kuriems grėsė represijos. Kovotojai buvo gerai ginkluoti, dažnas turėjo automatinį šautuvą, būrys - kulkosvaidžius. Žalio Velnio nuopelnai tėvynei tie, kad mūsų kraštuose partizanų apygarda buvo organizuota viena iš pirmųjų Lietuvoje. Kiekvienas mūsų jaučia, kaip sunku kruvinajame pasipriešinime prieš dešimtis kartų gausesnę priešo jėgą. Iki pat karo pabaigos apygardoje nesijautė okupantų valdžia. Kiekvienas būrys turėjo savo veikimo sritį - kaimą, apylinkę, valsčių.

Jono Misiūno pasirinktas slapyvardis buvo originalus ir traukiantis dėmesį. Tačiau jis nebuvo vienintelis toks partizaninėje kovoje. Kauno apskrityje, Raudondvaryje Žaliu Velniu buvo pasivadinęs ir Jonas Januškevičius. Buvo gimęs 1922 metais, suimtas 1946 08 17 ir nuteistas penkerius metus kalėti. Jo brolis Valerijonas turėjo Klajūno slapyvardį.

- Perėjome į Ukmergės apskritį. Vietos man nežinomos, sustojame prie vienkiemio - pasakojo Benediktas Trakimas. - Pailsėjęs ir pasiėmęs ryšininką, vykstu į štabą. Apylinkės krūmuotos, kalnuotos, matau, kad prie kiekvieno vienkiemio stovi sargybiniai. Radom štabą, įeinam vidun. Ten daug vyrų, visi gerai ginkluoti. Vyrai gražūs, ypač gerai atrodė vienas: aukštas, juodi plaukai, tauri veido išraiška ir bruožai. Atrodė didelės

valios žmogus. Turėjo Lietuvos kario uniformą. Tokia buvo mano pirmoji pažintis su apygardos vadu Žaliu Velniu (Jonu Misiūnu). Ir pirmasis įspūdis manęs neapvylė. Jis turėjo neapsakomą energiją, organizacinį talentą".

Taip, tuo įsitikino visi partizanai. Sako, NKVD daliniai per plačias ofenzyvas sunaikina ryšius, išblaško kovotojus, sudegina vienkiemius bei slėptuves, tačiau praeina trys keturios dienos ir vėl veikia sudėtingas apygardos štabo ir būriu ryšio mechanizmas.

Štabas keisdavo savo būstines. Jos buvo Čiobiškyje, Kaune, Livintu ir Ukmergės miškuose. Tai buvo drąsūs žmonės. Sako, Žalias Velnias netūnojo balose, nebraidė pelkėmis. Jei važiavo, tai geru keliu, jei ėjo, tai švariu mišku. Tai kalba ne apie jo beprasmę drąsą, bet apie gerą ryšininkų ir informatorių darbą. Štabas turėjo gausų ryšininkų būrį, galėjo apsistoti vos ne kiekviename vienkiemyje.

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias

„Labiausiai jį skyrė iš kitų vietovės partizanų kažkokia paslaptis, mistika, - rašė Juozas Daumantas - Lukša knygoje „Partizanai". - Lyg iš Vaižganto raštų Vaduvos krašto. Tos nuotaikos buvo jau ir patys vardai - Žalias Velnias, jo pavaduotojas Piliakalnis, ryšininkė - Velnio Išpera, kiti - Žilvitis, Jurginas, Audra, Perkūnas, Sūkurys, Svyruonėlis, Baravykas, Vyšnia, Vėjas. Jo laikraštis buvo „Žalia giria", kurį redagavo Gandras ir Tūtinas. Mistika apgaubta ir jo veikla. Antai Žalias Velnias nubaudžia nusikaltėlį ir palieka jo rankoje ar prie jo raštelį su Žalio Velnio parašu. 1944 metų rudenio vakarą Žalias Velnias su draugais atvyksta pas Čiobiškio kleboną ir paprašo išpažinties. Du kunigai išklauso išpažinties keturiasdešimties vyru suteikia jiems Komuniją, ir vyrai išsiskirsto į kaimus, iš kur kiekvienas buvo atėjęs".

Deja, ateina dideli sunkumai. Karas baigiasi, atsiranda daug laisvų kareiviu kurių dalis nukreipiama į Lietuvą. Sovietinė propaganda pasauliui paskleidžia mitą, kad tai klasių kova, kad tai neišvengiama.

Su Čiobiškiu susiję ir tragiški apygardos štabo įvykiai. 1945 metų pradžioje NKVD areštuoja Žalio Velnio žmoną. Tada, palikę vaikus įkai-

tais, vasario mėnesį, enkavedistai parašo laišką Žaliam Velniui ir pasiunčia per žmoną. Matyt, kad kareiviai eina moters pėdomis. Ji suranda štabą Musninkų valsčiuje, Pigonyse, džiaugiasi susitikimu, verkia dėl likusių nelaisvėje vaikų. Tačiau po nakties stovyklavietę užpuola kareiviai. Mūšyje žūva ne tik keli kovotojai, bet ir vado žmona.

„Ją palaidojom nakčia Čiobiškio kapinėse, - rašė vietos klebonas. - Apeigos buvo tik duobės pašlakstymas. Paties Žalio Velnio tada nebuvo".

Vėliau štabas įsikuria Čiobiškio paauglių prieglaudoje. Prieš pat Velykas jį užpuola Musninkų garnizonas. Kautynėse žuvo daug partizanų, tarp jų ir štabo viršininkas Vaiduoklis. Tačiau ir tuo apygardos štabo bėdos nesibaigė: vyko sunkūs mūšiai su reguliariosios armijos, praėjusius universitetus vokiečių frontuose, kareiviais. Jie buvo skaičiuojami tūkstančiais, turėjo ne tik patrankas, kulkosvaidžius, bet ir sudėtingesnę techniką: tankus, šarvuočius. Sunkūs mūšiai praėjo Šilonių miške, prie Dubių vienkiemio. Partizanų nuostoliai buvo dideli.

Viename iš mūšių jis praranda ir antrą jam brangų žmogų. Ar nepalūžtų net ir tvirčiausias vyras po tokių nesėkmių?

- Po žmonos žuvimo Žalias Velnias man guodėsi, kad jauniausio vaiko net ir nematęs, o dvynukai kažkur internatuose rusiškomis pavardėmis gyvena, - prisimena Genelis.

1946 metais apygardos vadovybė pakliuvo į gerai paruoštą čekistų pasalą. Jiems pasitarnavo mūsų tautos išdavikai.

„Pagal sovietinius tvirtinimus 1945 - 1946 m. Žalio Velnio gaujos liaudies gynėjų ir kariuomenės jėgomis buvo likviduotos, o Žalias Velnias ir jo pagalbininkai suimti. Esą Žalias Velnias nusižudė. Jei sovietinis šaltinis trumpai mini, kad Žalias Velnias suimtas nusižudė, tai jis turėjo nusižudyti, praregėjęs pagaliau klastą" (J. Daumantas, „Partizanai"). Spaudoje (ir mūsų knygoje) nurodyta Žalio Velnio žuvimo data 1947 metų kovo 11-oji. Tačiau dokumentų, patvirtinančių tai, rasti nepavyko.

Liudytojų pagalba mums pavyko išsiaiškinti kelis sunkius, dar neaprašytus, Jono Misiūno gyvenimo tarpsnius, kai į veidą jam alsavo mirtis.

* * *

1944 metų rugsėjo mėnesį Krivonių, Paberžės, Šilonių kaimų jaunimas susijungė į būrį. Jie pažinojo vienas kitą nuo mažens. Algiui Grendai, Jurgiui Kinderevičiui, Antanui Grendai, Pranui Dzventlauskui, Stasiui Civanavičiui partizaninei kovai patyrimo trūko, todėl jie, sužinoję, jog į Šilonis atėjo Žalias Velnias su 13 vyrų, prisijungė prie jų. Štabą įkūrė Pigonyse. Jų būrys vadinosi skrajojančių, nuolatinės dislokavimo vietos neturėjo, blaškėsi kartu su apygardos štabu.

1945 metų vasaros gale buvo apsistoję Širvintų miške. Medžiai jau

dabinosi pirmaisiais geltonais lapais. Stebėtojai pranešė, kad stovyklavietės kryptimi atvažiuoja mašina su NKVD kareiviais - jų buvo apie dvidešimt. Jonas Misiūnas nutarė stoti į mūšį.

Mašina privažiavo iki keliuko posūkio - beliko iki sugulusių partizanų apie 20 metrų.

- Ugnis! - pasigirdo komanda, ir trisdešimt šeši kovotoju ginklai išspjovė ugnies kamuolius. Kareiviai sugriuvo į pakelės griovį ir atsišaudydami traukėsi, palikę užmuštus ir sužeistus. Tada sužeidė Jonui Misiūnui koją. Kulkos peršovė užkulnį, tačiau kaulo nelietė. Sužeistą apygardos vadą išvežė į Čiobiškį. Vadovavimą būriui pavedė Jurgiui Kinderevičiui.

Būrys grįžo į Krivonių miškus.

Tų pačių metų rudenį jie buvo Paberžėje. Nuo Krivonių į Jočiūnus ėjo 7 stribai ir jų leitenantas. Partizanai žinojo, kad kiekvienas stribų apsilankymas kaime - nelaimė ūkininkui, mokytojui. Nutarė stoti į mūšį.

Vyrai užsimaskavo, ir, kai būrys priartėjo, sutartinai sukaleno automatai, supokšėjo šautuvai. Stribai dar puolė pamiškėn bėgti, tačiau visi buvo nukauti.

Prieš pat 1945 metų šv. Kalėdas partizanai stebėjo keistą reginį. Iš Jočiūnų kaimo, Žaslių link, važiavo vežėčios, o jose „prisismaginę" trys stribai. Šaudė į orą, šūkaliojo girti „liaudies gynėjai", apšvarinę kaimo ūkininkus, prisigrobę lašinių ir skilandžių, bandė ir dainą sudainuoti. Tačiau ją nutraukė partizanų šūviai.

1946 pradžioje prieš būrį buvo pasiųsti kareiviai. Trumpos kautynės įvyko Paberžės kaimo pakraštyje. Tada buvo nukauti trys kareiviai, partizanai nenukentėjo. Keršydami už tai, NKVD sudegino Taparauskų sodybą.

* * *

1945 metų birželio — liepos mėnesiais prasidėjo didžioji NKVD ofenzyva. Žalio Velnio štabas tada buvo Budelių kaime, Žaslių valsčiuje. Keliuose Jurgino bunkeriuose ilsėjosi gal 30 partizanų.

Tiems, kurie įruošė bunkerį prie pat Neries, po išsikerojusiais karklais, išradingumo netrūko: kasta iš šono taip, kad pati patalpa atsidūrė po tankiais krūmais, išėjimas užmaskuotas vytelėmis. Iškastą smėlį vyrai sumetė į Nerį, o toji savo srauniu vandeniu naikino kasimo pėdsakus.

Šiltą 1946 metų birželio 29 d. popietę prie bunkerio sėdėjo penkiese: Žalias Velnias, Piliakalnis, partizanas Smilga, buvęs prie apygardos štabo, Kolumbas iš Jurgino būrio ir nežinia kaip atsiradęs jaunutis klierikas. Kolumbu buvo pasivadinęs Motiejus Bulauka iš Rusių kaimo, kitų ir pavardžių nežinojo. Žalias Velnias, aišku, vadas, Piliakalnis - apygardos štabo viršininkas, sakėsi kilęs nuo Žemaitijos, pavardės niekam nesisakė.

Tolumoje pasigirdo mašinų ūžimas. Tada ir pribėgo Vytautas Matačiūnas - Stalinas iš Mikalautiškių kaimo, pranešęs, kad enkavedistai supa panerį. Bėgti sunku, nes ir kitoje Neries pusėje matėsi žvaigždėtos kareivių kepurės. Nutarė pasitikėti bunkeriu, tuo labiau taip vykusiai įrengtu karklyne. Pamažu sulipo į jį, tik Žaliam Velniui - tvirtam ir petingam vyrui - tai padaryti per siaurą angą sunkiau sekėsi. Matačiūnas apkamšė angą karklų vytelėmis, panaikino pėdsakus. Prasidėjo skaudus laukimas.

Po kelių minučių pro vyteles vėl įlindo ranka. Vyrai pamanė, kad tai Matačiūnas vis dar nepalieka pradėto darbo, kol nepastebėjo, kad žmogus, besigrabaliojąs šakose, apsirengęs uniforma. Paskui pasirodė automato vamzdis. Nieko nelaukęs Piliakalnis griebė vamzdį ir patraukė į save. Automatą laikęs sutriko, tačiau tik pačią pirmą akimirką. Prapliupo šūviai, užpuolikas ištraukė automatą, nes suprato, kad šaudyti beprasmiška. Nežinojo, kad bunkerio kampe jau gulėjo nušautas Smilga. Po keliolikos sekundžių pro bunkerio angą įkrito granata. Pirmasis prie jos suskubo Kolumbas, sugriebė ir, nieko nelaukdamas, norėjo išmesti atgal. Jau buvo suskaičiuotos pirmosios mirtį nešančios sekundės, tačiau visi su siaubų pamatė, kad granata nepataikė į skylę, o, atsimušusi į bunkerio lubas, krenta atgal. Visas laiko limitas išnaudotas. Tačiau dar nespėjusią nukristi granatą sugriebė Piliakalnis ir švystelėjo. Ji sprogo prie pat angos, tačiau jau išorinėje pusėje. Tyla. Nei šūvių, nei žingsnių. Nutarė iš bunkerio lipti, todėl ilgai neužtruko. Tik Žaliam Velniui teko pasimuistyti, kol jo platūs pečiai išlindo į karklyną. Prie bunkerio granatos užmušti gulėjo kareiviai. Tuo pat metu iš kitos Neries pusės sukaleno kulkosvaidžiai, nukirsdami karklo šakutes. Piliakalnis su Kolumbų nušliaužė į netoliese augančius rugius. Dingo ir Žalias Velnias su iš baimės sutrikusiu klieriku.

Rugiuose sulaukė vakaro. Susigūžė paskutiniam mūšiui, kai už kelių metrų praėjo kareiviai ir netoliese pasistatė kulkosvaidį. „Tie dvoje nikuda ne denitsa", - išgirdo padrąsinančius save kareivių žodžius.

Piliakalnis su Kolumbu nutarė šliaužti, nors aplink buvo daug enkavedistų. Išsigando, kai pamatė, jog neveikia automatas. Beliko anksčiau iš Žalio Velnio pasiskolintas pistoletas. Piliakalnis išsitraukė peilį. Iš kalniuko pievele ritosi, bijodami išsiduoti eidami. Paskui vėl šliaužė. Kelis kartus jautė kareivių alsavimą.

Paryčiui jau buvo už puskilometrio nuo bunkerio. Tylu visur ant keliuko. Atsistojo, norėdami, kad sargybiniai išsiduotų. Niekas nešaudė, kareiviai jau buvo pasitraukę. Griovyje užsirūkė, o po kelių minučių slapstydamiesi nuėjo Jurgino būrio dislokavimo vieton.

Žalias Velnias tada išvengė spąstų. Nuėjo į Kaugonis, kur veikė *„A"* rinktinės kuopos vado Aguonos būrys.

Mūšiuose prie Budelių kaimo tada žuvo trys partizanai - Zigmas

Rudys - Smilga, Antanas Kacevičius - Dagilis ir būrio vadas Vaclovas Kareckas - Jovaras.

Vietiniai partizanai išaiškino, kad Žalio Velnio slėptuvę kareiviams parodė buvęs partizanas Pranas Raudeliūnas, apie 30 metų amžiaus, užverbuotas KGB. Po išdavystės iš tėviškės pabėgo.

* * *

1945 metų kovo mėnesio 27 dieną Žalio Velnio štabas buvo įsikūręs Čiobiškio vaikų prieglaudoje. Tuo metu NKVD kareiviai sekė partizanų judėjimą, turėjo savus informatorius. Kova buvo negailestinga, tačiau nelygi, nes puolančių gretos turėjo šimtus kareivių. Partizanai traukėsi Neries upės link, tačiau juos persekiojo kulkosvaidžiais ginkluoti priešai. Susišaudyme žuvo Jonas Markulis - Vaiduoklis, o Stasys Misiūnas - Senis buvo suimtas.

Be to, Rusių Rago kaime sunaikinta tariama lauko ligoninė, kur buvo gydomi partizanai. Du žmonės bandė bėgti, bet buvo nušauti. Du ligoniai buvo suimti kartu su medicinos seserimi ir felčeriu. MGB archyvuose esantys dokumentai nurodo, kad tuo metu LLA 5-ajai apygardai vadovavo Serbentas, o Žalias Velnias buvo jo pavaduotoju. Toje kovoje žuvo 5 partizanai, suimti gyvi 3 kovotojai ir 9 pagalbininkai.

Partizanus išdavė žydų tautybės vaikų prieglaudos auklėtinis, pravardė Sniegenas.

Senis tardomas nurodė, kad LLA štabas yra Vilniuje, Pilies gt. 11 ir Užupio gt. Nr. 8. Buvo suimta ir Paulavičiūtė Aldona - Laukinuke, Indyra, kurią MGB vadino moterų kuopos vade. Tuo metu ji buvo štabo ryšininke. Kankinama mergina šį tą prasitarė, todėl buvo bandoma ją užverbuoti, suteiktas agentūrinis slapyvardis. Po atliktų formalumų Indyra buvo paleista atgal pas partizanus. Susiradusi apygardos vadus, mergina prisipažino, kad sutiko bendradarbiauti su KGB, tačiau to daryti nesiruošia. Žalias Velnias norėjo ją pašalinti iš štabo, kaip nepatikimą. Sako, Piliakalnis, kurį su Indyra siejo tarpusavio simpatijos, užstojo merginą, ir ji liko su partizanais. Dar gerą pusmetį Indyra buvo tarp kariaujančių partizanų. B. Trakimo — Genelio žiniomis, ji žuvo 1945 metų kovo mėn. 27 dieną mūšyje prie Dubių vienkiemio kartu su štabo viršininku Piliakalniu.

* * *

Žalias Velnias NKVD informatorių ir agentų buvo sekamas nuo pat pirmųjų jo pasirodymo Musninkų valsčiuje dienų. Kadangi vado autoritetas dėl jo asmeninių savybių augo, NKVD sugalvojo prieš Žalią Velnią veikti sau įprastu ir veiksmingu metodu - šantažu. Štai 1945 m. vasarą pabando su juo susitikti agentai - smogikai ar operatyvininkai, vaizdavę partizanus. Šis cheminiu pieštuku rašytas raštelis yra LYA Trakų apskri-

ties operatyvinėje byloje: „Nuo š. m. birželio mėn 17 d. iki 20 d. 20 val. laukėm Tamstos ir vakar pranešėme, kad susirinkom, tačiau tamstos nesulaukėme. Tada nusivylę Tamstos žodžiu išsiskirstėm.

Ateityje į Tamstos kvietimus nesusirinksim. Galėsit tada aplankyti kiekvieną dalinį skyrium. Nepamatę Tamstos asmeniškai iki liepos 5 dienos - nutrauksim visus ryšius ir slaptažodžius".

Tuo metu kareiviai šukavo Kaišiadorių valsčiaus sodybas. Buvo ieškoma bunkerių ne tik trobose, tvartuose, daržinėse, bet ir šampalais badomas kiekvienas įtartinas kauburėlis. Birželio 11-14 dienomis buvo nušauti 5 partizanai, tarp kurių paminėtas būrio vadas Bebras. Tai buvo Steponavičius Vincas, Alekso - iš Rečionių k., Kaišiadorių valsčiaus. Birželio 21 d. prie Rečionių kautynėse žuvo 4 partizanai, 3 buvo sužeisti. O birželio 23 - 24 d. Gegužinės, Bučionių kaimuose ieškoma apygardos štabo buveinės. Pas Vladą Padaigą rastas kulkosvaidis.

1945 metų pabaigoje užverbuojamas agentas „Vladas", legalizavęsis partizanas Vaclovas Bičkauskas - Vaiduoklis (g. 1923 m.) iš Rečionių k., Žaslių valsč. Anksčiau kovojo Šarūno būryje. Jis sutiko dalyvauti operacijoje, o jos metu turėjo sunaikinti Žalią Velnią, kuris slapstėsi bunkeryje. Kelias savaites pasibastęs, „Vladas" 1945 01 02 pranešė, kad prieš pat Naujus metus sužinojo, jog Šarūnas su partizanais Vyteniu (Vaclovu Krilavičiumi) ir Rambynu (Telesforu Ramanausku) traukiniu išvyko į Kauną, pasiėmę sprogmenų.

Tuo metu Žalias Velnias iš tikrųjų slapstosi Kaugonių, Paparčių apylinkėse. Matyt, tai buvo provokacinio pobūdžio ir tas raštelis, norint įvilioti vadą į spąstus. Žalią Velnią toks „kvietimas" susitikti, o jei jis neateitų, nepaklusti, turėjo jam padiktuoti išdavystės nuojautą. Rašę šį „dokumentą" enkavedistai turėjo menkai žinoti apie Žalio Velnio nustatytą savo daliniuose geležinę drausmę ir pilną paklusnumą. Už tokius pažeidimus jau baudė partizanų lauko teismas.

Pagal turimus duomenis nustatyta, kad 1945 - 1946 metais Didžiosios Kovos apygardos štabo slėptuvės buvo Kaune. Jos buvo įrengtos Vilijampolėje, Ramanauskienės Marijos ir kunigo Masaičio Aleksandro (g. 1906 m., Vilijampolės parapijos klebono) gyvenamuose namuose. Šiandien nežinoma, ar tai buvo ta pati sodyba, kada ir kurį laiką slėpėsi čia Didžiosios Kovos apygardos štabo žmonės ir pats Žalias Velnias.

* * *

1945 m. rugsėjo mėn NKVD vėl siunčia Žaliam Velniui laišką ir kviečia jį legalizuotis, žadėdama atleisti visus prasižengimus. Greitai agentas „Linksmasis" praneša savo šeimininkams, kad žuvus žmonai, vadas turi naują sužadėtinę ir nurodo jos gyvenamą vietą. Ji slapta

suimama ir užverbuojama agente, suteikus jai „Pušaitės" slapyvardį. Ji privalėjo Žaliam Velniui sugirdyti migdomųjų ir pranešti NKVD. Prie šios operacijos prijungiamas ir agentas „Linksmasis", kuris duotu pistoletu turėjo nušauti „miegantį" partizanų vadą. Šie planai buvo neįgyvendinti dėl mums nežinomų priežasčių. Tada buvo ieškomi kiti agentai nušauti Žalią Velnią. Tikėjosi, kad juo bus agentas „Didvyris" - Alfonsas Stalerūnas iš Pyplių k. Žaslių valsčiaus. Tik „Didvyris" nuoširdžiai nedirbo. Jau kiek vėliau, 1946 m. pradžioje Trakų NKVD Žalio Velnio nužudymui siunčia jau mūsų minėtą legalizavusį partizaną agentą „Vladą". Šis užtikrina, kad tai padaryti jam bus nesunku, nes Žalias Velnias jo žinomose apylinkėse vaikšto vienas. Nors ir kaip stengėsi agentas, vieno sutikti Kaišiadorių ar Žiežmarių valsčiuose jam nepavyko.

* * *

1945 11 19 d. Livintuose kartu su Žalio Velnio štabu buvo Dramblio, Šarūno, Jurgino būriai. Miško pakraštyje kūrenosi laužas, buvo ruošiami pusryčiai. Mat Dramblio būrio vyrai atsivežė kiaulę, dabar jos mėsa traukė visus vyrus prie skardų. Staiga pasigirdo šūviai, kilo sąmyšis. Partizanas Žaibas dar griebė nuo skardos karštą mėsos gabalą ir, mėtydamas ją aukštyn, traukėsi ginklą. Ne visi pamatė, kai Pranas Petkevičius - Kariūnas už dviejų žingsnių nuo ugnies išsitiesė ant šlapios rudeninės žolės, nuo kurios jau nepasikėlė.

Žalias Velnias su būreliu partizanų metėsi miško gilumon. Po neilgo bėgimo subaltavo geležinkelio juosta. Staiga partizanas Kolumbas pamatė, kad už bėglių stovi rusų kareiviai su šunimis. Tada vyrai pakeitė bėgimo kryptį.

Kai persekiotojai liko, vyrai kiek sulėtino bėgimą. Po pietų Žalias Velnias buvo pas Tarpumiškio partizanus, netoli Kaišiadorių miesto. Iš čia patraukė į Šilonis.

\+ + •

Mūšyje netoli Jočiūnų (Daubaro k., Dubių vienk.) dalyvavo Jurgino, Dobilo, Genelio būriai, Žalias Velnias, Piliakalnis su savo apsaugos vyrais. Buvo 1946 m. kovo 27 diena.

Mūšis su NKVD kareiviais buvo sunkus. Žuvo Piliakalnis, Kirvis, Vanagas, ryšininkė Laukinuke.

Partizanų nuostoliai tuo nesibaigė. Buvo sužeista dauguma Dobilo partizanų (iš tų žmonių sveikas tebuvo vienas). Pačiam Dobilui dvi kulkos pervėrė krūtinę, tačiau jis išgijo. Mirė nuo žaizdų partizanas Vaclovas Matačiūnas.

Žalias Velnias su Geneliu nusigavo į Padalių kaimą, o Dobilo, Jurgino žmonės iš Lėlių kaimo per Nerį perkėlė Stasys Drumstas.

* * *

1946 - 1947 metais MGB pravedė labai sėkmingą operaciją, pakertančią Didžiosios Kovos apygardos partizaninę veiklą. Šioje akcijoje pirmu smuiku grojo gydytojas, vėliau Vilniaus universiteto docentas, profesorius Juozas Markulis - Erelis, dr. Narutavičius, agentas, turėjęs MGB Erelio, Ąžuolo, Noreikos agentūrinius slapyvardžius. Buvo siekiama sudaryti vaizdą, kad MGB sukurtas visos Lietuvos Vyriausias ginkluotųjų pajėgų štabas (VGPŠ) apima visą respublikos rezistenciją, koordinuoja partizanų veiksmus, skiria apygardų vadovybę. Didžiosios Kovos apygarda dėl savo geografinės padėties ir jos vadovų naivumo, pirmoji Lietuvoje MGB buvo faktiškai sunaikinta. Vien tik 1947 - 1948 metais su išdavikų išduotais dokumentais „legalizavosi" ir buvo suimti 13 partizaninio judėjimo vadų.

Kaišiadorietės Vitalijos Sabaliauskaitės - Paknienės (ji partizanų vado Jono Kimšto - Žalgirio žmonos sesuo) teigimu, gydytojas Juozas Markulis prieškario ir karo metais gyveno ir dirbo Ukmergėje. Buvo vidutinio ūgio, linksmas ir išradingas žmogus. Taip jau atsitiko, kad toje pačioje Vytauto gatvėje gyveno ir Lietuvos kariuomenės karininkas Jonas Kimštas, atsikėlęs čia dirbti i namų valdybą. Gretimoje gatvėje gyveno kitas būsimasis rezistencijos vadas Danielius Vaitelis - Briedis. Vyrus i pažintį suvedė tai, kad jų žmonos buvo mokytojos.

1944 metais liepos mėnesį Ukmergėje pasirodė sovietų kareiviai. Ponia V. Paknienė prisimena, kad J. Markulis su jais kalbėjosi, klausinėjo apie „gražų" gyvenimą SSSR.

1944 - 1945 metais J. Markulis prisidėjo prie rezistentų. O liepo mėnesį Saldutiškio valsčiaus Kirdeikių kaime pas kunigą P Liutkų MG paliktoje pasaloje buvo laukiama „svečių". Kunigas jau slapstėsi, todėl pasalą pakliuvo du vilniečiai - universiteto darbuotojai J. Budrys ir J. Markulis.

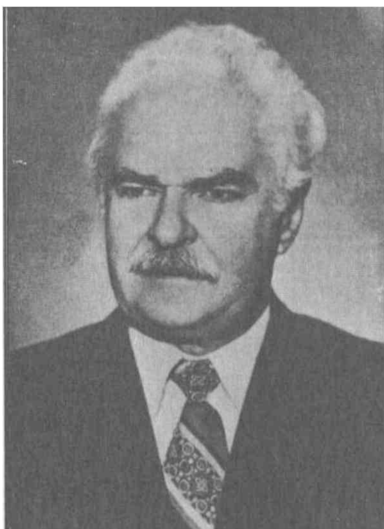
Istorikės Nijolės Gaškaitės tvirtinimu (žr. Laisvės kovų archyvas Nr. 11, psl. 36), nuo tada ir prasideda J. Markulio, kaip MGB agento, veikla.

Per štabo ryšininkę Anastaziją Rumševičiūtę - Narsutę Ereliui (tada dar agentūrinis slapyvardis Ąžuolas) pasiseka susipažinti su Žaliu Velniu. Juos jungė bendros pažintys, jau minėti Lietuvos kariuomenės karininkai J. Kimštas bei D. Vaitelis.

Žalias Velnias, išsekintas didelių netekčių, nuolatinio persekiojimo, viename pokalbyje pasiprašo būti pakeistas. Jis rašo laišką į partizaninio pasipriešinimo štabą, sakydamas, kad pavargęs ir tolimesnei kovai jam neužtenka nei išsimokslinimo, nei jėgų ar karinio laipsnio.Jųo labiau, kad Erelis duoda suprasti, jog vadovaujama visai Lietuvos rezistencijai, gražiai kalba apie kovos strategiją, negaili patarimų. Greitai ir pamainą

suranda - kapitoną Griežtą. Žalias Velnias visiems sako, kad apygardos vadovavimą perleis tik į pažįstamo ir gero vado rankas. Čia ir pakišamas jam Griežtas, kuris, deja, yra MGB agentas nuo 1942 metų ir ten vadinamas Gediminu. Žalias Velnias patiki išdavikais ir 1946 metų gegužės 19 dieną apygardos vadovavimą perduoda Griežtui, pats likdamas jo pavaduotoju.

Kapitonas Griežtas neskuba vykti į Kaišiadorių miškus, kur tuo metu buvo Didžiosios Kovos apygardos štabas. Jis „vadovauja" iš Vilniaus, siunčia nurodymus laikytis pasyviai, neužpuldinėti kareivių ir stribų, nebausti išdavikų - MGB agentų, nes tai iššaukia atsakomą reakciją. Tada ir iškeliama pagrindinė MGB idėja, kuria tikimasi sunaikinti rezistenciją, tai vadų izoliavimas nuo kovotojų. Greitai gali prasidėti karas, todėl rei kia išsaugoti jėgas būsimam pasipriešinimui. Partizanams Vilniuje MGB jau ruošia pasus, su kuriais jie legalizuosis ir gyvens Vilniuje.

KGB - MGB agentas Juozas Markulis-Erelis

Partizanas Algis Grenda - Pinavija teigė, kad Jonas Misiūnas 1946 metų vasario gale buvo apsistojęs bunkeryje Stasio Zablocko sodyboje Bertašiūnų kaime (prie Krivonių). Jam pasakojęs Adomas Matačiūnas - Diemedis, kad kiek vėliau į sodybą atvažiavo lengvoji mašina su keturiais žmonėmis, norėdami išvežti jį į Vilnių. Šiandien galima numanyti, kad tai buvo MGB kareiviai ir įvyko eilinis išdaviko J. Markulio - Erelio žaidimas. Išvyko į Vilnių Žalias Velnias kiek vėliau iš Abromiškių.

1946 metų rugpjūčio mėn. 12 d. (o ne 25 d., kaip teigia kai kurie šaltiniai) MGB organizuoja visos Lietuvos rezistencijos vadų pasitarimą. Norima įkurti vyriausiąjį ginkluotųjų pajėgų štabą. Į suvažiavimą kviečiamas Žalias Velnias, tačiau jis, įtardamas klastą, delsia. Žinoma, kad tuo metu apygardos vadas kapitonas Griežtas atsiunčia sunkvežimį į Žaslių apylinkėje esantį Krivonių kaimą, kuriame yra Žalio Velnio bunkeris. Mašina grįžta be jo. Į tą „suvažiavimą" nuvyksta štabo viršininkas Genelis ir vado adjutantas V. Krilavičius - Vytenis.

MGB agentams vis tik pavyksta įtikinti Žalią Velnią, kad jam būtina

atvykti į Vilnių. Pasitarimas jau prasidėjęs, darbas vyksta. Aitvaras paprašo Onutę Trakimaitę - Ožką, tuo metu buvusią štabo ryšininkę, vykti automobiliu į Abromiškes, kur slapstosi Žalias Velnias. Ožka yra apygardos štabo viršininko Genelio sesuo, todėl ja pasitikima. Rugpjūčio 13 dienos pavakaryje mašina pajuda iš Vilniaus Kauno plentu. Abromiškes pasiekia apie 8 val. vakaro. Sutartoje vietoje Žalio Velnio laukia iki

Štabo ryšininkė Onutė Trakimaitė-Ožka **su** *seserimis Apolonija ir Veronika*

vidurnakčio, kai jau pirmą valandą ateina kelionėn pasiruošęs Žalias Velnias ir Dramblys, lydimi Varnėno, Šermukšnio ir Uosio.

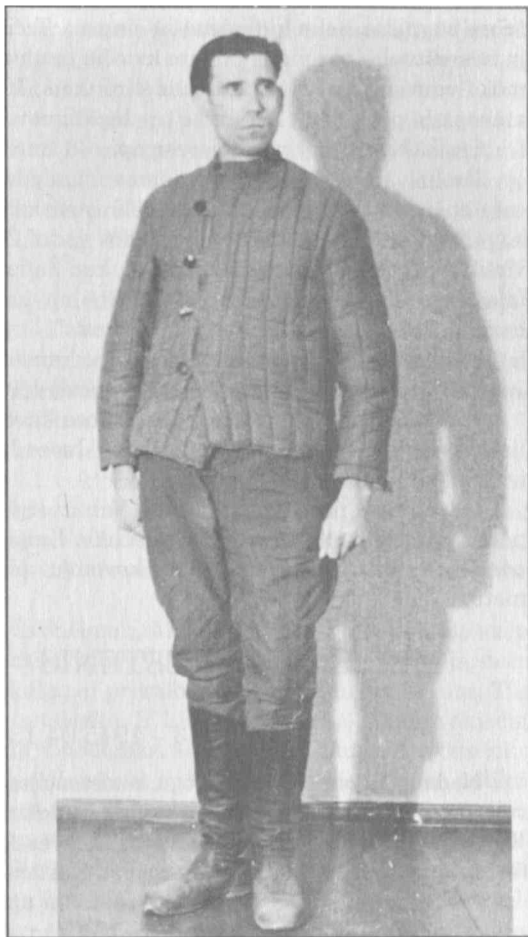
Vilniuje „pasitarimas" vyksta toliau. Erelis dėsto MGB aprobuotą idėją apie pasyvią rezistenciją, siekiant išsaugoti pagrindines partizanų pajėgas ateičiai, kai užsienis ateis į pagalbą. Svarbiausia išsaugoti vadus, juos reikia apmokyti, ruošiantis aktyviai kovai prieš okupantus. Kalbama ir apie bendrą visos Lietuvos partizaninio judėjimo vadovavimą.

Po pasitarimo Žalias Velnias paliekamas Vilniuje, kad susipažintų su pirmosios pasitarimo dienos iškeltomis problemomis. Gal nujausdamas nelaimę ir norėdamas apsidrausti, jis įsako skubiai į apygardą grįžti Geneliui, Vyteniui ir Drambliui. Vyrai išvyksta į apygardą. Be abejonės, MGB planavo izoliuoti ir šiuos partizanų vadus.

Tai buvo paskutinė Žalio Velnio valia, nes jis jau negrįžta į apygardą,

o suimamas ir nukankinamas kalėjime. Jo vardu MGB dar susirašinėja su Didžiosios Kovos apygardos partizanais, tačiau jau kalbama apie neesminius dalykus, siekiant nutolinti įtarimą, kad Žalio Velnio jau nėra gyvo.

Jau 1947 metų sausio mėnesį Tauro apygardos vadovybė įsitikino, kad Juozas Markulis - Erelis yra KGB agentas. Kitų apygardų vadai, kurie nedalyvavo 1947 metu sausio 12 dienos pasitarime Tauro apygardoje, yra informuojami apie nusikalstamą Erelio veiklą, siūloma nepasitikėti ir kapitonu Griežtu.

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias saugume, 1946 m

Į Lukšos bunkerį prie Veiveriu 1947 metu vasario mėnesį kviečiamas ir Didžiosios Kovos apygardos štabo viršininkas Genelis. Atvyksta jis su Ožka. Jiems aiškinami motyvai, pagal kuriuos apygardos vadovai nusprendė, kad Erelis yra išdavikas. Tačiau Genelis jaučia, kad tie argumentai jo neįtikino, kad čia galėtų būti ir kova dėl valdžios. Jis grįžta namo, kiek pailsi, suburia savo žmones ir vyksta į Vilnių. Ereliui ir Griežtui paaiškina, kad patikės jais tik tuo atveju, kai jie parodys Žalią Velnią gyvą ir sveiką. MGB agentai supranta, kad jų žaidimas su Geneliu baigėsi. Paprašo palaukti kelias dienas, nes Žalias Velnias Baltgudijoj, tačiau jį išsikviesią. Genelį su Ožka siunčia į Kauną perduoti slapta-

žodį. čia juos ir suima. Išdavikų jau niekas nesulaiko nuo teroro: vieną po kito „legalizuoja" kitus Didžiosios Kovos apygardos vadus: „A" rinktinės vadą Petrą Klimavičių - Uosį, štabo viršininką B. Steponavičių - Milžiną, kelis eilinius kovotojus. Vilniuje juos apgyvendina specialiai tam paruoštuose būstuose, seka kiekvieną jų žingsnį. Tačiau iki 1948 metų pradžios jų neareštuoja, nes vieną po kito kviečia naujus partizanus „legalizuotis", moko vairuotojais, įdarbina sandėlininkais. 1948 metų sausio - vasario mėnesiais prasideda masiniai tų „legalizuotu" partizanų areštai. Vien Didžiosios Kovos apygarda neteko apie 30 žmonių.

Erelis veikia įžūliai meluodamas, bandydamas įtikinti visus, kad jis esąs apšmeižtas, verkšlena dėl didelio susiskaldymo. Štai dar 1947 metų kovo 29 dieną laiške Tauro apygardos vadui Žvejui ir politinio skyriaus viršininkui Gedminui rašo: „Apie tai, kad Žalias Velnias gyvas, sveikas ir laisvas, Jums įrodys Didžiosios Kovos apygardos štabas ir jo bendradarbiai, kurie gavo atitinkamus įrodymus". Deja, tuo metu Žalias Velnias jau nužudytas, o jo komanda - saugumo kamerose. Belikęs tik apygardos „vadas" kapitonas Griežtas. Kitos apygardos pripažįsta tik „B" rinktinę.

Kaišiadorių miškuose, vienkiemiuose kovoja atskiri partizanų būreliai, pavieniai kovotojai. Išties, kruvina Juozo Markulio - Erelio išdavystė ir tragiška Žalio Velnio klaida.

Gyvenimas parodys, kad Žalio Velnio organizuota Didžiosios Kovos partizanų apygarda savo funkciją atliko. Kaišiadorių krašte partizaninis pasipriešinimas, kad ir pavieniais kovotojų veiksmais, išliko iki pat 1953 metų...

MEČISLOVAS KESTENIS - SERBENTAS

1913-1945 04 13

Nedaug žinoma apie šį žmogų, rezistencijos kovose Kaišiadorių krašte turėjusį Serbento slapyvardį ir net KGB dokumentuose vadintą Mykolu Karecku. Jis buvo pirmuoju Lietuvos Laisvės Armijos Vilniaus apygardos 5-ojo rajono vadu ir vadinosi Mečislovu Kesteniu.

Mečislovas gimė 1913 metais Kėdainių apskr. Gražiškių kaime ūkininko daugiavaikėje šeimoje, kurioje Mečislovas buvo vyriausias. Niekada vaikino netraukė žemė. Tėvas Adolfas gal ir buvo nepatenkintas, kad vaikas turi svajonę būti kariškiu. Žinoma, kad dar paaugliu būdamas Mečislovas išėjo iš namų ir prisišliejo prie armijos. Sakėsi našlaičių esąs, todėl jis buvo priimtas Lietuvos kariuomenės būrio auklėtiniu. Matyt, stropus buvo vaikas, mokėsi, paskui karo mokyklą baigė. Tapo jaunesniuoju leitenantu.

Vokiečiu okupacijos metais buvo Švenčionių rajono kriminalinės policijos viršininku. Važinėjo po apylinkes, kur buvo įvykdyti kriminaliniai nusikaltimai, vokišku motociklu. Dažnai išvažiuodamas jis ramino žmoną, kad jam niekas neatsitiksią, nes jis priklauso antinacistinio pasipriešinimo organizacijai. Tik neramumą kėlė apylinkėse besislapstantys sovietiniai partizanai.

Kiek daugiau mums žinoma apie kitą - Stasio ir Veronikos Buikų šeimą. Gyveno jie Ignalinos raj. Ceikinių parapijos Čižiškių kaime, valdė ūkį. Tėvas Stasys (g.1898 m.) buvo geras kalvis, tačiau 1935 metais atvažiavo šeima gyventi į Vilnių nes vaikams reikėjo mokytis lietuviškoje mokykloje, o tame krašte jie visi prisikentėjo už lietuvybę. Sūnus Liudas (g. 1922 m.), dukros Veronika (g. 1923 m.) ir Marija (g. 1928 m.) lankė lietuvišką gimnaziją.

Šias šeimas sujungė tai, kad 1943 metų kovo 20 d. Mečislovas Kestenis susituokė su Veronika Bulkaite. Ji dirbo parduotuvėje Vilniuje ir už vokietės įžeidimą buvo ištremta į Švenčionių apskritį. Jaunavedžiai apsigyveno Švenčionyse. Tik tada,po ilgų išsiskyrimo metų Mečislovas aplankė tėvus, kad gautų leidimą tuoktis.

1943 metų balandžio mėnesį Liudas Buika gavo šaukimą prisistatyti į karinį komisariatą tarnybai vokiečių armijoje. Vengdamas tarnybos, jis slapstėsi pas pažįstamą Subačiaus gatvėje Vilniuje iki liepos mėnesio, kai buvo areštuotas. Dvi paras išbuvo kalėjime ir išleido jį tik tada, kai sutiko „savanoriškai" stot į vokiečių armiją. Vykdyti savo pasižadėjimo neketino.

Frontui artėjant prie Švenčionių, Mečislovas Kestenis paleido savo pavaldinius iš policijos, o pats atvyko į Vilnių. Ketino bėgti į Vokietiją, nors žmona buvo nėščia. Ilgai kelionei prikalbinio ir dalį Buikos šeimos. Tik Marija su motina trauktis atsisakė. Ir Liudas, nukentėjęs nuo vokiečių priespaudos, sutiko trauktis, žinodamas, kad naujasis okupantas bus toks pat žiaurus. Visi leidosi Karaliaučiaus link. Nebuvo didelio ryžto palikti Lietuvą, todėl ir nėjo viskas taip sklandžiai. Greitai juos aplenkė rusų armija. Teko grįžti į Vilnių. Apsigyveno Subačiaus gatvėje. Galiausiai dingo Mečislovas, Liudas išvyko slėptis į Čižiškes, tėvas išsikėlė į Kauną ir pradėjo dirbti „Kauno audinių" fabrike šaltkalviu. Marija mokėsi Vilniuje antroje mergaičių gimnazijoje.

Lietuvos Laisvės Armija (LLA) aktyviai veikė vokiečių okupacijos metu. įsteigta dar 1941 metais, tačiau 1943 - 1944 metais reorganizavosi galimam pasipriešinimui, kai besitraukiantys vokiečiai paliks Lietuvą. Patriotų manymu, tai galėjo būti gera galimybė paskelbti Lietuvos Nepriklausomybę. Buvo suburta centrinė vadovybė, o Lietuvos teritorija suskirstyta į 4 apygardas: Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Panevėžio. Aktyviausi šios

organizacijos nariai buvo buvę Lietuvos karininkai: Kazys Veverskis, kapitonas Aleksandras Tuinyla, leitenantas Algimantas Zaskevičius. Vilniaus apygardoje darbavosi Medardas Juršėnas, Valerijonas Gylys, Jonas Balisius, Sirusas, Antanas Lekaravičius, Bronius Subačius, Kostas

Mečislovas Kestenis-Serbentas, 1942 m.

Mečislovas Kestenis-Švenčionių kriminalinės policijos viršininkas

Kubilius, leitenantai Bileris ir Plaušinis, kapitonas Jaloveckas, Banaitienė, Kazys Miškinis. KGB dokumentuose minima, kad LLA Kaišiadorių, skyriaus vadu 1945 m. gegužės mėn. buvo Jonas Malevičius, tačiau jo pavardės partizaninės kovos dokumentuose neaptikome.

1944 rudenį Liudas Buika įstojo į Vilniaus universiteto medicinos fakultetą. Čia jis susitiko su Medardu Juršėnu ir Valerijonu Gyliu. Jų prikalbintas, jis tampa LLA nariu ir gauna užduotį klausytis žinių iš Londono. Tuo tikslu Liudas pasigamino paprastą radijo imtuvą ir lenkų kalba klausėsi Londono, perduodamas įdomiausias žinias pogrindžiui. Namuose lankėsi retai. Greitai ir Mečislovas Kestenis per V. Gylį įsijungė į LLA. Po to pavyko gauti padirbtą pasą Mykolo Karecko vardu.

Juršėnas Medardas, Martyno, g. 1920 m, Melukuose, Melagėnų valsčiuje, Švenčionių apskrityje. Nuo 1943 m. buvo LLA gretose. Turėjo tiesioginį ryšį su vienu iš organizacijos vadovų A. Zaskevičiumi - Zizu, žuvusiu susirėmime su kareiviais. Slapyvardis - Ilgis. Platino prokla-

macijas, jas gamino. Nuo 1945 m. sausio mėn. perėjo į nelegalią padėtį ir turėjo fiktyvius dokumentus Skrebutėno Antano, Petro s. vardu. Gyveno savo tėviškėje Melukuose nuo 1945 m. kovo mėn. Ir veikė su Dobilo partizanų būriu, savo namuose gamino agitacinius lapelius ir juos platino.

Gylys Valerijonas, Adolfo, g. 1922 m. Studijavo Vilniaus universitete medicinos fakultete ir aktyviai dalyvavo LLA veikloje. Areštuotas 1945 m. vasario mėnesį. Nuteistas 10 metų kalėti. Suimtas per tardymą jis patvirtino, kad su M. Kesteniu susitiko du kartus: 1944 pabaigoje, dalyvaujant LLA vadovams A. Zaskevičiui ir A. Tuinylai ir 1945 m. pradžioje, įteikiant Mečislovui padirbtą pasą. Jį sesuo Veronika paėmė iš nepažįstamo vyro, dirbusio Vilniaus miesto vykdomajame komitete dabartinio Gedimino prospekto ir Lukiškių aikštės kampe.

Vertėtų paminėti dar du LLA aktyvistus - kunigą Bronių Liutkų 1945 m. areštuotą, ištemtą į Komiją ir ten mirusį (pasipriešinimo laikais jis buvo Kirdeikių klebonu), ir Adolfą Kubilių, g. 1918 m., suimtą 1945 metų balandžio pabaigoje. Jis nuo 1943 m. vasario mėnesio buvo LLA nariu, o jau gegužės mėnesį paskirtas LLA Vilniaus apygardos organizacinio sektoriaus viršininku.

Kokiu būdu Mečislovas Kestenis tapo LLA nariu, šiandien dar pasakyti sunku. Atitrūkęs nuo šeimos, jis pats galėjo susirasti organizacijos štabą, o gal ir anksčiau jam priklausė. Galėjo būti ir taip, kad į LLA Vilniaus apygardą jis atėjo svainio Liudo Buikos rekomenduotas arba V. Gylio ir M. Juršėno įkalbėtas. Taip apie Mečislovą Kestenį pasakojo Liudas Buika 1945 metų liepos mėnesį MGB per tardymus.

„Sesers Veronikos vyras - Kestenis Mečys, g. apie 1906 m., vokiečių okupacijos metais tarnavo Švenčionių policijoje. Kur šiuo metu yra Kestenis, aš nežinau, jis gal slapstosi kokiame tai kaime netoli Kaišiadorių. 1945 m. gegužės mėnesį pas mus atvažiavo mokytoja (jos pavardės nežinau) ir pasakojo, kad Kestenis gyvas ir sveikas (1945 06 08 tardymo protokolas). 1944 m. pabaigoje Kestenis Mečislovas atvyko į Vilnių pas savo žmoną (mano seserį), kuri gyveno mūsų bute. Tada mano gimnazijos draugai Gylys ir Juršėnas, žinodami, kad Kestenis vokiečių okupacijos metais dirbo Švenčionių policijos viršininko pavaduotoju, atėję daug kartų kalbino Kestenį, kad šis stotų į LLA, vadovaudamiesi tuo, kad Kestenis mokėsi Lietuvos karininkų mokykloje, todėl galėtų vadovauti LLA būriui. Kartu su Gyliu bei Juršėnu ateidavo dar du LLA dalyviai, kurių pavardžių nežinau. Vienas jų aukšto ūgio, apsikirpęs ežiuku. Kaip man sakė Juršėnas, šis aukštas žmogus 1945 m. pradžioje žuvo, kai vežė LLA nelegalią literatūrą kelyje iš Kauno į Vilnių. Kitas dalyvis buvo nedidelio ūgio, brunetas, turėjo aukštąjį išsilavinimą, prie vokiečių jis leido legalius LLA atsišaukimus, 1944 - 1945 m. dirbo universitete asistentu, tačiau tiksliai

nežinau - Kaune ar Vilniuje. Kur jis dabar - aš nežinau. Kai Kestenis sutiko dirbti LLA, tai 1945 m. sausio pradžioje Gylys sufabrikavo jam dokumentus ir Kestenis išvažiavo vadovauti būriui į Traku apskritį, Kaišiadorių apylinkėse. Kestenis gavo pasą, šaukimą į karinį komisariatą ir komandiruotės pažymėjimą. Visi dokumentai buvo išduoti Karecko Mykolo vardu. Dokumentuose taip pat buvo nurodyta, kad Kestenis (Kareckas) yra žemės ūkio komisariato darbuotojas. Be to, Kestenis turėjo Serbento slapyvardį. Praėjus mėnesiui po išvykimo į Traku apskritį, jis sugrįžo į Vilnių, norėdamas susirišti su štabu, ir tada su juo atvyko ryšininkė mokytoja. Ji atsivežė dokumentus (ataskaitą) apie būrio, kuriam vadovavo Kestenis, veiklą. Šiuos dokumentus reikėjo įteikti LLA štabui per Banaitienę. Kestenis namuose gyveno 5 dienas, bet ryšio su LLA štabu neatkūręs, grįžo į Kaišiadoris. Mokytoja taip pat atvežtu dokumentų įteikti negalėjus, paliko tuos dokumentus man, o pati išvažiavo į Kaišiadoris. Išvažiuodamas Kestenis man paliepė, kad aš susitikime su Juršėnu ar Gyliu įteikčiau jiems tuos mokytojos paliktus dokumentus. Tada Kestenis ryšiui su juo paliko adresą „Slabados vienkiemis", kuris yra už 5 km nuo Kaišiadorių. Tame vienkiemyje reikėjo paklausti slaptažodžiu „Senis", ir per šį slaptažodį aš susiekčiau su Kesteniu. Tų metų kovo gale mokytoja atvažiavo pas mane ir vėl ėjo pas Banaitienę, bet ir šį kartą pas Banaitienę nieko, kam reikėjo įteikti dokumentus, nebuvo, tai mokytoja išvažiavo atgal, o aš paketą su dokumentais sudeginau, kaip man buvo įsakyta. Dokumentų turinys buvo toks: apie būrio ginkluotę, naujų narių į būrį priėmimą, būrio kovotojų slapyvardžiai, apie ginkluotus susirėmimus su NKVD ir praradimai iš abiejų pusių. Dokumentuose buvo parašyta, kad būrys turi vokiškus kulkosvaidžius, šautuvus, granatas, automatus ir minosvaidžius. Būrio dalyvių pavardžių nebuvo, o tik slapyvardžiai. „Žalias Velnias", tai gal būrio pavadinimas, o kitų slapyvardžiais buvo medžių pavadinimai — „Alksnis", „Beržas", „Ąžuolas" ir kiti. Kai pas mane paskutinį kartą buvo mokytoja iš Kaišiadorių, tai sakė, kad Kestenis viename iš mūšių sužeistas ir gydosi Kaune, bet tikslaus adreso nepasakė.

Zigmas Buika

Apie mano ir Kestenio dalyvavimą LLA žinojo sesuo Veronika ir motina, bet visus mūsų veiksmus smerkė. Tiesa, jos žinojo viską tik bendrais bruožais, bet apie Banaitienę, dokumentus, kuriuos atvežė mokytoja, ir Kestenio adreso nežinojo (1945 06 12 protokolas, kalba netaisyta, laisvai versta iš rusų kalbos)."

Mečislovo Kestenio žmona Veronika šiuo metu gyvena Vilniuje. Ji taip pasakoja apie tuos tolimus laikus.

„Iki 1945 metų gal vasario mėnesio mūsų butas Vilniuje, Subačiaus gatvėje dar nebuvo sekamas. Kai areštavo Gylį Valeriją ir su juo prasidėjo žaidimai, pastoviai mus sekė. Mano broliui Liudui KGB pradėjo V. Gylio vardu rašyti laiškus, kviesdamas susitikti. Ir šis pakliuvo į provokatorių rankas: 1945 m. birželio 8 dieną vieno tokio „susitikimo" metu jį suėmė. Kankino jį negailestingai, sukosi Liudas kiek galėjo, niekam nepakenkdamas. Buvo nuteistas 7 metus kalėti Komijos lageriuose.

1945 metų kovo 1 d. mums gimė sūnus Audrijus. Tada gyvenome pas tėvus Vilniuje, Subačiaus gt. 6 - 3, aš dirbau parduotuvės vedėjos pavaduotoja. Buvau nuolat tardoma ir klausinėjama, kur yra vyras. Aš ir pati to nežinojau. Vyras žinojo, kad esu nėščia, bet žinios iš Kaišiadorių miškų neperdavė. Tik gal metų gale atėjo žmogus ir prašė Audrijaus nuotraukos, sakė tėvas prašo. Bet tai galėjo būti eilinė KGB provokacija. Negalėdami palaužti mane, 1946 m. sufabrikavo man bylą už tariamą 3000 rublių trūkumą. Nors mano tėvai skolą padengė, turėjau vos vienerių metų sūnelį, nepasigailėjo ir ištrėmė trejiems metams į Kazachstaną. Sūnus liko gyventi su tėvais.

kraštą, Mansko raj. Murtuką ištrėmė tėvą, motiną, seserį Mariją ir mūsų sūnelį. Ir kai 1950 metais grįžau į Lietuvą, prasidėjo sekimai ir tardymai. O klausimai tie patys - kur Kestenis, kada buvo apsilankęs? Man pasisekė pakeisti pavardę ir tapti Jakovoniene, tačiau sekimas nesibaigė.

Sūnelis Audrijus po didelio išgąsčio ir be gydytojų priežiūros mirė Sibire 1950 m. gruodžio 15 d. Jam su tėvu nebuvo lemta net pasimatyti..."

Dabar pasekime vyresniojo leitenanto Mečislovo Kestenio (Mykolo Karecko) - Serbento gyvenimą būryje, kuris jau vadinosi LLA Vilniaus apygardos 5-oji apylinke, jungė gal du tūkstančius kovotojų. Jis su savo štabu ir Žaliu Velniu, tapusiu jo pavaduotoju, laikėsi Žaslių ir Musninkų valsčiuose. Jų sekimui buvo užverbuota dešimtys žmonių. Jie, apsimetę keliaujančiais siuvėjais, nuo bado sprukusiais iš miesto vargšais, vengiančiais tarnauti sovietinėje armijoje, kitokiomis aplinkybėmis besislapstančiais, tarytum ieško kontaktų su partizanais. 1945 metų kovo mėn. 27 d. po apygardos štabo užpuolimo Čiobiškio vaikų prieglaudoje, štabas išsiblaškė. Pagal partizanu kovos taktiką buvo numatyta vieta susitikimui, matyt, Kaugonių miške.

1945 m. balandžio pradžioje pagal agentų pranešimus NKVD sužino, kad Kaugonių - Dainavos - Kazokiškių miškų masyve slapstosi didelis partizanų būrys. Juos sunaikinti pajungiamas NKVD kariuomenės 25-asis pulkas, seržantų mokyklos kursantai. Galybė kareivių su karine technika išsilaipina Kauno - Vilniaus vieškelyje, pagal geležinkelį ir supa miškus. Balandžio 13 d. 5 val. ryto apie 100 partizanų būrys susidūrė su kariuomenės pulko batalionu, saugojusiu teritoriją nuo Bekštonių iki Dainavos. Atkakliame mūšyje žuvo penki partizanai. Vyrai nutarė trauktis ir supainioti persekiotojams pėdas, tačiau tie nesivijo, nes partizanus buvo apsupusi tanki kareivių grandinė. Kelis kartus vyrai bandė pralaužti apsupties žiedą, tačiau nesisekė. Kareivių buvo daug, jie šukavo pamiškes net šarvuočiais. Apie pusę vienuoliktos vakare, jau sutemus, dvi grupės

Marija Bulkaitė su Mečislovo Kestenio sūnumi Audručiu 194 7 m.

Veronika Bulkaitė-Kestenienė

partizanu ties Kaugonimis ir Tabariškėmis susidūrė su NKVD 25-ojo pulko antruoju batalionu. Mūšis truko pusantros valandos, o jame paguldė galvas keliolika partizanų. NKVD priskaičiavo net 52. Šiame mūšyje ir žuvo Serbentas bei jo draugai - būrio vadas Zigmas Kacevičius - Genius, partizanas Adolfas Markevičius - Putinas ir kiti. Tačiau paskelbtas NKVD žuvusių skaičius buvo padidintas. Partizanų lavonai nuvežami į Vievį, kur suvaromi miestelio žmonės juos atpažinti. Šiandien niekas nežino, kur

partizanai buvo palaidoti, ar išvežti kitur. Be to, buvo suimta 12 partizanų, iš kurių 3 sužeisti, areštuota 16 talkininkų. Antrą kartą NKVD tada pareiškia, kad yra partizanų struktūroje moterų batalionas, kuriam vadovauja ryšininkė Indyra (Aldona Paulavičiūtė).

Kareivių siautimas dar nesibaigia. Balandžio 14 d., NKVD duomenimis, eiliniame susirėmime su kareiviais paimti į nelaisvę dar 45 partizanai, tarp kurių atpažintas Vytautas Akūnis — Voveris, apygardos štabo apsaugos kuopos vadas. Šią ir kitą dieną žuvo dar du partizanai kovos lauke, paimta gyvi dar 11 vyrų ir suimti 55 partizanų rėmėjai. Prie Kaišiadorių kareiviams pasisekė susekti ir sunaikinti dar šešis vyrus. Šie praradimai, nors okupantas žuvusių ir suimtų skaičių gerokai padidino, buvo vieni iš didžiausių Didžiosios Kovos apygardos istorijoje.

Iškyla klausimas, ar tikrai NKVD ir MGB nežinojo, kad žuvęs Mykolas Kareckas yra tas pats Mečislovas Kestenis, dar ilgai nedavė ramybės šeimai ir vis reikalavę išduoti jo buvimo vietą? Apylinkėse nedaug kas žinojo, kad Serbentas yra Žalio Velnio vadas, visi galvojo, kad atvirkščiai gal todėl, kad Žalias Velnias ir toliau vadovavo labai veikliai partizanų rinktinei. Šiame mūšyje žuvo ir kitas partizanas Serbentas, o tai, matyt, galėjo juos suklaidinti. Tai dar viena tų dienų mįslė. O gal nujaučia Mečislovo Kestenio žmonos Veronikos širdis? Ji dar ir dabar mano, kad jos buvęs vyras tada nežuvo, o išsigydęs žaizdas gyvenęs nelegaliai. Tai jai atrodo įmanoma, žinant tvirtą Mečislovo būdą ir aplinkybes, kai buvo išvežta į Sibiro ir Kazachstano tremtį šeima. Tačiau dauguma gyvų esančių partizanų, kurie pažinojo Mykolą Karecką (Mečislovą Kestenį) - Serbentą tvirtina, kad jis neilgai buvo apygardos vadu, nes žuvo Kaugonyse tą 1945 m. pavasario dieną.

APIEBROLĮ

"Mano tėvai gyveno Kėdainių rajono Gražiškių kaime, o jau vėliau persikėlė į Skiemius. Tėvas Adolfas buvo darbštus žmogus, o ir dirbti reikėjo daug, nes su mama augino mus septynis: Mečislovą, Vytautą, Stasį, Elytę, Joną, Adolfą ir Vidą.

Mečislovas mokėsi pradinėje mokykloje, buvo pakankamai gabus, tačiau pramušta galva būti kariškiu. Kokiu tai būdu pritapo prie kariuomenės būrio, o kai atėjo laikas tikrajai karinei tarnybai, jis ją atliko Lietuvos armijos Kėdainių apskrities 3-jame pėstininkų pulke. Buvo aukštesnio laipsnio kariškis, tačiau nežinau, kokio lygio. Po būtinosios tarnybos neilgam grįžo į namus ir bandė įsidarbinti, tačiau savo svajonės nepamiršo. Dideliam jo džiaugsmui, Mečislovas buvo pakviestas liktiniu į tą patį savo pulką, kurį vėliau iškėlė į Seredžių. Tai įvyko maždaug 1937 metais. Šioje tarnyboje tarnavo iki Vilniaus kraštą sugrąžinant Lietuvai.

Nežinau, kokį Mečislovas karinį laipsnį turėjo ir kur baigė mokslus, jeigu buvo karininku. Tik jam pavyko išvengti mūsų karininkijos likimo, nes 1941 metų pradžioje Pabradės poligone paleido savo būrį, o pats pasislėpė.

Nuo 1942 metų gyveno ir dirbo Švenčionyse. Ten ir vedė 1943 metais Veroniką Bulkaitę. Vengdamas vokiečių armijos, aš irgi buvau nuvykęs į Švenčionis ir gyvenau pas brolį daugiau kaip pusę metų. Netgi buvau įsidarbinęs Švenčionyse. Artėjant rusų armijai, sugrįžau į Skiemius, o Mečislovas su žmona ir jos giminaičiais ruošėsi traukti į Vokietiją. Po nepavykusios kelionės į vakarus, Mečys 1944 metų lapkričio mėnesį buvo atvažiavęs į Skiemius ir gyveno čia visą mėnesį. Vėliau sugrįžo į Vilnių pas žmonos tėvus, nes Veronika laukėsi kūdikio.

Kadangi Mečys Švenčionyse karo metais dirbo kriminalinės policijos viršininku, turėjo vyresniojo leitenanto laipsnį, Vilniuje gyventi jam buvo nesaugu. Jau vėliau sužinojau, kad jis pasitraukė pas partizanus, tačiau jo mes daugiau nematėme ir nieko apie jį negirdėjome.

Kitas mūsų brolis Vytautas irgi partizanavo Kelmės, Vaiguvos apylinkėse, vėliau legalizavosi. Tėvai su keturiais vaikais - Elyte, Jonu, Adolfu ir Vida 1948 metais buvo ištemti į Sibirą. Irkutsko srityje motina ir mirė, o sesuo Elytė pasiliko ten gyventi. Aš tremties išvengiau, nes atsitiktinai trėmimo metu namuose nebuvau, bet viską mačiau. Dabar gyvenu Utenoje.

Pasakojo Stasys Kestenis

APIE GINKLO DRAUGĄ

Artėjant frontui, dalyvavau LLA veikloje ir buvau tiesiogiai pavaldus A. Zaskevičiui - Zizui, kuris Vilniaus apygardoje ėjo įvairias pareigas, ilgiausiai priklausė informacijos rinkimo skyriui. Turėjau Ilgio ir Bevardžio slapyvardžius. Pralaužiant vokiečių frontą, mes buvome prie Šiluvos. Man buvo įsakyta čia pasilikti, o Zizas grįžo į Vilnių. Pradėjus veikti LLA štabui Vilniuje, grįžau ir aš. Dar nebuvo paskelbta mobilizacija, tai vietos valsčiaus švietimo skyriaus vedėjas davė man fiktyvų komandiruotės į Vilnių pažymėjimą. Vilniuje buvo tikra maišalynė. Jau veikė LLA organizacinis skyrius. Man pavedė susirišti su Saldutiškio ir Labanoro partizanais.

Labai trūko karininkų. Visi ieškojome tarp pažįstamų buvusių Lietuvos kariuomenės kariškių, tikėdamiesi, kad jie galės pagelbėti. Dairiausi tokių ir aš.

1944 metų rudenį dažnai apsilankydavau pas savo draugą Liudviką Buiką ir jo tėvą, kurie gyveno Subačiaus gatvėje Vilniuje. Vieną dieną kalbėjome su tėvu, ką dirbam, ką ruošiamės veikti ateityje. Sužinojau, kad

šioje šeimoje gyvena Liudviko sesers vyras Mečislovas Kestenis, buvęs Lietuvos armijos kariškis, vokiečių okupacijos metais dirbęs Švenčionių kriminalinės policijos viršininku. Žinojau, kad Mečislovas buvo baigęs karo mokyklą, Lietuvos laikais vadovavo sunkiųjų kulkosvaidžių kuopai. Aš tada gyvenau Melukų kaime, o jo uošvija Čižiškių kaime buvo nutolusi nuo mūsų gal pusantro kilometro. Dažnai ten susitikdavome. Tada Stasys Buika man ir sako, kad nori su manimi Mečys pasikalbėti. Greitai nueinu. Mečislovas Kestenis blaškosi tamsiame kambarėlyje, paduoda man ranką ir sako:

- Negaliu nosies iškišt į gatvę ar įsijungt į aktyvią veiklą, nes neturiu dokumentų. Gal gali gauti man dokumentus?

- Dokumentus gausim, - užtikrinu aš jį. - Ir įsijungt į pasipriešinimo kovas prieš okupantus progos ieškoti nereikės. Labai reikia karininkų partizanų kovai vadovauti, ar sutiksi?

Paspaudėm rankas.

Tą dieną kalba buvo trumpa. Mudu susitarėme, kad aš suvesiu su savo vadais. Valeras Gylys - Jaunutis man buvo sakęs, kad buvo atvažiavęs Kaišiadorių partizanų ryšininkas ir prašė pagalbos kadriniais karininkais. Žalias Velnias su LLA turėjo reikalų dar vokiečių okupacijos metu, todėl pasinaudojo senais ryšiais. Dirbdamas geležinkelio policijoje, padėdavo pervežti kaupiamus pasipriešinimui ginklus. Tada ir kilo mintis pasiųsti Mečislovą į Kaišiadoris.

Visi žinojome, kad Mečislovas yra ne tik didelis patriotas, bet ir daug išmanantis kariškis. Greitai sutikau V. Gylį ir pranešiau, kad Mečislovas sutinka padėti. Pasakiau apie tai, kad jam reikalingi dokumentai.

- Och, gerai, - sako Gylys. - Pasiųsime Mečislovą į Kaišiadoris.

V. Gylys tada buvo LLA Vilniaus apygardos reikalų tvarkytoju, studijavo mediciną universitete. Aš greitai gavau Mečislovo nuotrauką, ją perdavėme, ir greitai įteikėm Mečislovui pasą ir kitus dokumentus.

Vieną kartą šiame bute su Mečislovu susitiko LLA vadovai K. Veverskis - Senis ir A. Zaskevičius - Zyzas bei V. Gylys. Kalba buvo neilga, ir vyrai greitai susitarė, kad Mečislovas Kestenis vadovaus LLA Vilniaus apygardos Kaišiadorių, Trakų, Ukmergės apylinkėms, tai yra 5-ajam rajonui. 1945 metų sausio pradžioje jis išvyko į paskyrimo vietą. Kokia pavarde buvo jam įteikti dokumentai, nežinau, tik V. Gylys sakė, kad Mečislovo partizaninis slapyvardis yra „Serbentas".

Žinau, kad Mečislovui Kesteniui buvo nurodyta prisistatyti į Kaišiadorių vyskupiją pas kunigą Stanislovą Kiškį, kuris turėjo jį pristatyti į Slabados kaimą, kur tuo metu buvo LLA Vilniaus apygardos 5-osios apylinkės (rajono) štabas. Po kelių dienų Serbentas grįžo atgal, tačiau LLA Vilniaus apygardos vadovybė buvo išblaškyta.

Per prasidėjusius areštus buvau išvykęs į Labanorą. Tada Gylys su draugu gyveno kambarėlyje prie Jonu bažnyčios. Čia dažnai rinkdavosi štabas. Gal ir vykusiai vieta buvo parinkta, nes šalia buvo durys į pasų skyrių ir klaidžiojo ten daug žmonių. Ir aš, iš Labanoro sugrįžęs, praveriu duris, o čia stovi kareiviai su automatais, ir jų seržantas sėdi už stalo. Per akimirką viską įvertinau ir nepasimečiau.

- Pasporta zdes vidajutsia? - klausiu drąsiai.

- Pokažite dokumenty, - atsistoja seržantas ir eina link manęs.

Parodau savo dokumentus, seržantas ilgai juos studijuoja, dar kartą žvilgteli į mane. O aš vis dar nerūpestingas, dairausi ir rodosi paklausiu, kas čia darosi.

Medardas Juršėnas-Ilgis, 1938 m.

- Ladno, idite, - sako jis, tiesdamas dokumentus, taip ir neatsakęs į mano gerai sugalvotą klausimą apie išduodamus pasus.

Pirmiausia buvo areštuotas V.-Gylys, berods, 1945 metų gegužė mėnesį. Aš tada pasitraukiau iš Vii niaus. Kaip vėliau sužinojau, Valera Gylys sutiko bendradarbiauti su NKVD. Jam su grupe kitų kalinių buvo inscenizuotas pabėgimas, po kurio jis parašė laišką L. Buikai, kviesdamas susitikti. Ir vėl buvo suimtas. Bet susirašinėjimą jau iš kalėjimo su L. Buika tęsė, sakydamas, kad yra laisvėje. Kai tas pasimatyti sutiko, tokio tariamo susitikimo metu Liudvikas buvo areštuotas. Ir aš neišvengiau suėmimo. Mane areštavo 1945 metų liepos mėn. 18 d. Buvau kaltinamas kaip nelegalios LLA dalyvis, antisovietinės literatūros platintojas. NKVD puikiai žinojo apie mano veiklą kartu su Dobilo partizanų grupe Melukuose. Buvau teistas kartu su L. Buika, man skyrė už tėvynės išdavimą 10 metų lagerio ir dar 5 metus tremties. Kalėjau Intoje, ten gyvenau dar iki 1964 m.

Atlikęs bausmę, 1959 metais aplankiau Lietuvą, buvau tėviškėje. Sutikau ir Gylį. Jis sakė dirbantis Ignalinos mokyklos direktoriumi. Apie 1944 - 1945 metų įvykius kalbėti vengė ir sakėsi irgi atlikęs 10 metų bausmę lageryje. V. Gylys buvo gimęs 1922 04 20 Ignalinos rajono Rimšės apylinkės Lisiškių kaime. Mirė 1989 11 01.

Šiuo metu gyvenu Lentvaryje. Tik sveikatos nedaug beliko, tačiau daugelį pragyventu įvykiu gerai atsimenu.

1943 metais Vilniuje, Konarskio gatvėje prie gaisrinės buvo mūsu buveinė. Kai generolas R Plechavičius pradėjo organizuoti vietinę rinktinę, aš tada budėjau. Atėjo Kazys Veverskis, LLA vadas. Pastebėjau, kad jo paakiai buvo pamėlę.

- Būkime budrūs, - sakė, - kad nepasitarnautume vokiečiams. Kol jų tokia politika kitų tautų atžvilgiu, iš jų nieko gero nesulauksime.

Tada mes agitavome vietinės rinktinės vadus netarnauti vokiečiams. 1944 metų gegužės mėnesį mus susekė gestapas. Greitai su V. Gyliu pasitraukėme į Veliuoną, kur susitikome su K. Veverskiu. Iki šios dienos su didele pagarba prisimenu šį žmogų, kad jis taip aiškiai ir teisingai nuspėjo tautos kelią į šią dieną. LLA tikslas buvo atkurti Lietuvos nepriklausomybę su sostine Vilniumi ir Klaipėdos kraštu, neprisijungiant prie kitų valstybių. Labai svarbu tame istoriniame laikotarpyje buvo likti neutraliems, todėl pasisakėme prieš 1943 metais organizuojamą lietuvių legioną, kuris turėjo kovoti vokiečių pusėje.

Pasakojo Medardas Juršėnas

ALFONSAS MORKŪNAS - PLIENAS

1908 - 1949 12 30

Alfonsas Morkūnas gimė Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaime (Ukmergės apskritis). Būtinoje tarnyboje Lietuvos kariuomenėje buvo puskarininkių, todėl liko tarnauti lygtiniu iki pat sovietinės okupacijos. 1941 metais grįžo į tėviškę ir ėmė organizuoti draugus pasipriešinimui galimo karo pradžioje, turėjo ryšį su sukilėlių štabu Kaune. 1941 metų birželio mėn. 23 - 24 dienomis vykdė štabo nurodymus gimtose apylinkėse, gelbėdamas gyventojus nuo besitraukiančių rusų savivalės ir plėšikavimo.

Kaip ir daugelis jaunų žmonių, nuėjo į R Plechavičiaus rinktinę, o ją išformavus, ne tik Žemaitkiemio, bet ir Balninkų, Kurklių, Kavarsko valsčiuose suorganizavo partizanų rinktinę. Alfonsas Morkūnas buvo vienas iš J. Šibailos rinktinės vadų ir 1945 m. pradžioje vadovavo kuopai. Sakoma, kad Plienas buvo neapsakomai drąsus ir net dienomis suorganizuodavo susitikimus su kaimų bei miestelių gyventojais, agituodavo prieš sovietinę santvarką.

1944 metų rudenį pagal LLA modelį Ukmergės apskrities partizanai buvo pasidalinę į 6 rajonus. Alfonso Morkūno partizanai buvo priskirti

prie antrojo rajono, kuriam vadovavo J. Navikas ir mums jau pažįstamas Balninkų miestelio pradžios mokyklos mokytojas Juozas Šibaila. Jau 1945 metų sausio mėnesį svarstoma galimybė rajono partizanams prisijungti prie Didžiosios Kovos apygardos. Tuo tikslu buvo atvykusi štabo ryšininkė Aldona Paulavičiūtė - Indyra. Prasidėjo derybos dėl susijungimo. Spalio mėnesį į Balninkus atvyksta Didžiosios Kovos apygardos štabo viršininkas Aleksas Zepkus - Piliakalnis, kuris čia išbūna kelis mėnesius. To pasekmėje 1945 metų gruodžio 1 d. įsakymu apygardos vadas Žalias Vel-nias įkuria „B" rinktinę, jos vadu paskirdamas Alfonsą Morkūną - Plieną, o štabo viršininku J. Šibailą - Dieduką. Tuo metu „B" rinktinėje buvo 3 batalionai, prie kurių vėliau prisidėjo dar du: 4-asis batalionas veikė Jonavos ir Veprių valsčiuose, 5-asis - Taujėnų ir Kovarsko valsčiuose.

Alfonsas Morkūnas-Plienas, 1932 m.

„B" rinktinė kovojo Ukmergės apskrityje ir veikė savarankiškai. Žinomi atvejai, kai apygardos štabas persikeldavo į „B" rinktinės teritoriją, tačiau laikėsi daugiausia „A" rinktinėje: Musninkų valsčiuje, Dainavos, Livintų miškuose, net Kaune. Gal todėl juos ne taip skaudžiai palietė KGB suorganizuota operacija, įvedus į ją kapitoną Griežtą. Rinktinės vyrai, o tai yra jau P Morkūno nuopelnas, nesiuntė į „štabą" partizanų sąrašų ir nevykdavo į jo organizuotus susitikimus. Iš pradžių jie priešinosi Žalio Velnio nusišalinimui nuo vadovavimo apygardai, o J. Lukšai išaiškinus išdavystę, ir visai ryšius nutraukė. Jau 1947 metais Lietuvos partizanai Didžiosios Kovos apygarda pripažino tik „B" rinktinę.

Vykstant partizaninės kovos struktūros reorganizavimui, 1948 metų rugpjūčio mėnesį Kalnų srities vado įsakymu Didžiosios Kovos apygardos vadu paskiriamas Alfonsas Morkūnas - Plienas. Jam suteikiamas partizanų kapitono laipsnis, o apygardoje tuo metu gal šimtas kovotojų. Plienas jau neturi ryšio su buvusia „A" rinktine, kurioje likę be vadovybės dar priešinasi apie 30 partizanų. Jie nieko nežino apie reorganizacijas ir naujo apygardos vado

paskyrimą, manydami, kad jiems vis dar vadovauja kapitonas Griežtas ir jo paskirtas pavaduotojas Pranas Žičius - Vėjas.

Atėjo 1949 metų žiema. Ukmergės partizanams vis sunkiau slapstytis nuo kareivių ir MGB užverbuotų informatorių. Agentas „Veter" (Vėjas) gruodžio mėnesio pradžioje išaiškina, kad Pabaisko valsčiaus Juodiškių kaimo pradžios mokyklos ūkiniuose pastatuose yra bunkeriai.

Sekdami ūkininką Bronių Tratulį, nustatė, jog tas ten dažnai lankosi. Gruodžio 30 dienos ryte MGB kariuomenė glaudžiu žiedu apsupo pastatus. Klojime po arklių gardų rado įrengtą apygardos štabo bunkerį, kuriame buvo jos vadovai. įsiliepsnojo mūšis, tačiau tai buvo nelygi kova. Po kurio laiko šūviai nutilo. Kareiviai iš bunkerio ištraukė penkis lietuviška uniforma apsirengusius žuvusius. Nustatė, kad tai apygardos vadas kapitonas Alfonsas Morkūnas - Plienas, štabo viršininkas leitenantas Vladas Ališauskas - Puškinas iš Juknonių kaimo, Žemaitkiemio valsčiaus, rinktinės vadas Juozas Grigas - Geniukas, kuopos vadas Bronius Medelskas - Krienas ir būrio vadas Bronius Dūda - Narutis. Taip buvo sunaikinta Didžiosios Kovos apygardos organizacija, nors pavieniai partizanai ar būrių likučiai dar kovojo iki 1955 metų.

Sų Alfonsų Morkūnu partizanauti išėjo ir du jo broliai. Karolis Morkūnas (g. 1921 m.) žuvo 1948 metų vasario mėnesį savo tėviškėje - Juodžiūnų kaime. Stasys Morkūnas (g. 1912 m.) dar iki 1955 metų kovojo su ginklų, o iki 1965 metų slapstėsi, kol buvo išduotas. 15 metų kalėjo Sibiro lageriuose, buvo tremtyje. į Lietuvą sugrįžo tik 1980 metais, gyveno Kaune.

VIKTORAS PEČIŪRA - KAPITONAS GRIEŽTAS (MGB AGENTAS „GEDIMINAS")

1918 - ?

Jau 1946 metais Jonas Misiūnas - Žalias Velnias, pragyvenęs didelius netekimus, prasitarė, kad apygardai reikėtų naujo vado. Apie tai jis ne kartą per ryšininkę Indyrą bandė perduoti LLA Vilniaus apygardos vadovybei. Apygardoje tarp vadovaujančių partizanams buvo keli Lietuvos kariuomenės leitenantai (ltn. J. Norkus - Kerštas, ltn. A. Zepkus - Piliakalnis), tačiau jie ne tik greitai žuvo, bet buvo tik atsargos karininkai. Matyt, dėl to Vilniuje buvo galvojama, kaip padėti Didžiosios Kovos rinktinei, pasiunčiant į štabą rikiuotės karininkus, kokiu buvo M. Kestenis - Serbentas. Tai buvo žinoma ir MGB, nes jie surengė gerai pasisekusią operaciją. Žalias Velnias patiki, kad J. Markulio - Erelio pogrindžio centras Vilniuje yra stiprus ir patriotiškas. Tik siųsti į Didžiosios Kovos

apygardą MGB bet ko negali, nes Žalias Velnias prasitaręs, jog patikės apygardą tik įsitikinęs, kad naujasis vadas bus pranašesnis už jį ir geras taktikas. Be to, kandidatas turės būti asmeniškai pažįstamas. MGB ima ieškoti tokio žmogaus tarp užverbuotų agentų.

1946 metų gegužės pradžioje per štabo ryšininkę Nastutę Rumševičiūtę - Narsutę į Žaslių apylinkes, kur buvo tuo metu apygardos štabas, siunčiamas kandidatas į Žalio Velnio vietą. Į bendražygių abejones, kad gali būti išdavystė, Žalias Velnias atsako, kad pavojaus nėra. Pajutus klastą, kandidatas „bus pakištas po velėna". Visi nori, kad liktų senasis vadas. Dėl to prieštarauti bandė „B" rinktinės vadovybė. Tik perkalbėti vado nepasisekė. Žalias Velnias, pamatęs pretendentą į jo vietą, puola jam spausti ranką. Pasirodė, kad tai Lietuvos kariuomenės laikų jo kuopos vadas, karininkas, dabar prisistatęs „kapitonu Griežtu" ir paprašęs Žalią Velnią jo tikrosios pavardės neskelbti. Didelei apygardos partizanų nelaimei, tai buvo MGB agentas „Gediminas", užverbuotas Maskvos Butyrkų kalėjime dar 1942 metais. Tik buvo laukiama geros progos jį panaudoti.

MGB agentas A. Kamarauskas - Vlasovas pasirašo Lietuvos partizanų pogrindžio centro „įsakymą", kuriuo nuo 1946 metų gegužės 19 dienos kapitoną Griežtą paskiria LLA 5-osios apygardos vadu, palikdami Žalią Velnią jo pavaduotoju ir senosios Didžiosios Kovos rinktinės vadu. Agentas dirba atsargiai, pagal iš anksto paruoštą programą. Jis paskiria aktyviausius partizanus vadais, nebijodamas pasekmių. Taip iškyla apygardos štabo viršininkas B. Trakimas - Genelis, *„A"* rinktinės vadas R Klimavičius - Uosis, „A" rinktinės štabo viršininkas B. Steponavičius - Milžinas, bataliono vadas A. Kinderevičius - Jurginas. MGB planuose suimti visus apygardos vadus, prisidengiant slapta legalizacija, išvykomis į užsienį. Viskas suplanuota MGB generolų kabinetuose. Likusiems be vadų partizanams turėjo būti įdiegta pasyvaus pasipriešinimo idėja. Žalią Velnią bandoma pajungti į „visos Lietuvos partizaninio judėjimo štabo" darbą Vilniuje. Jis tai daryti neskuba, Vilniun atvyksta tik rugpjūčio 13-tą. Tada atsiriša agentų rankos. Tą patį rugpjūčio mėnesį Griežtas išleidžia įsakymą, draudžiantį šaudyti sovietinius aktyvistus: kuo bus mažiau partizanų kovos veiksmų, tuo mažesnės bus savųjų netektys. Įteikia išlaikyti partizanus ateities kovoms. Vadams Vilniaus „centras" ruošia dokumentus gyventi didesniuose Lietuvos miestuose. Jau 1947 metų viduryje MGB konstatuoja, kad Didžiosios Kovos apygardos partizanai aktyvių veiksmų nesiima. Už Žalio Velnio izoliaciją ir apygardos sunaikinimą kapitonas Griežtas apdovanojamas Tėvynės karo II laipsnio ordinu ir nuo 1947 metų gruodžio mėnesio iš akiračio dingsta. 1948 metais MGB kanalais keliauja pranešimai, kad Didžiosios Kovos apygarda sunaikinta. Atsiskyrusi nuo apygardos vadovybės vis dar kovoja „B" rinktinė,

vadovaujama Alfonso Morkūno - Plieno. Tuo metu apygardai imasi vadovauti „A" rinktinės vadas Petras Klimavičius, kuris, deja, pats sekamas ir gyvena Vilniuje su MGB pateiktais dokumentais.

Benediktas Trakimas - Genelis, Griežto laikais buvęs apygardos štabo viršininku ir ne kartą bendravęs su išdaviku, tikrosios jo pavardės nežinojo. Tačiau jau atgimimo laikais viešai paskelbė, kad kapitonas Griežtas, tai Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Stravinskas, suimtas ir išvežtas į Maskvą dar 1941 metais, likviduojant Lietuvos kariuomenę. Sakė, jį atpažinęs ir iš nuotraukos, kurioje Stravinskas buvo nusifotografavęs kariška husaro uniforma. Tokia informacija buvo paskelbta B. Trakimo recenzuotoje knygoje „Žalio velnio takais", pasirodė daugumoje leidinių ir net mokslinių straipsnių. Manėme atvertę dar vieną išdavystės puslapį.

Knygoje „Lietuvos gyventojų genocidas 1939 - 1941 m." I tome (Vilnius, 1992 m.) rašoma, kad Juozas Stravinskas, 36 metų amžiaus, Vilniaus 259 šaulių pulko kapitonas, represuotas 1941 metais ir ten dingęs be žinios. Žinios knygoje pateiktos pagal L. Kerulio sudarytus sąrašus ir paskelbtus knygoje „Išvežtųjų iš Lietuvos sąrašas", Čikaga, 1981 m. bei pagal liudytojų pateiktas žinias. Archyvuose nebuvo rasti tai patvirtinantys dokumentai, todėl paieškos buvo tęsiamos.

Istorikas Mindaugas Pocius surado dokumentus, kurie leidžia tvirtinti, kad kapitonas Griežtas, tai ne Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Stravinskas, o leitenantas Viktoras Pečiūra. Jau minėtame leidinyje „Lietuvos gyventojų genocidas" pagal Čikagoje išleistą knygą teigiama, kad Pečiūra Vytautas, Jono, gimęs 1918 m., leitenantas, kalėjo Vilniuje, o 1941 m.rugpjūčio mėn. 24 d. atvežtas į Gorkio kalėjimą Nr. 1. Apie tolimesnį šio karininko likimą knygoje neminima. Dar rašoma, kad tai užfiksuota ir Lietuvos SSR VRM archyvų sąrašuose.

M. Pocius teigia, kad specialusis agentas „Gediminas" - tai buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas, šaulys Viktoras Pečiūra. 1941 metais jis kalėjo Maskvoje, Butyrkų kalėjime. 1942 metais saugumo buvo užverbuotas ir paleistas. Su V. Pečiūros - Griežto pagalba MGB areštavo Žalią Velnią, sunaikino apygardos štabą. Jam padedant, MGB nužudė ar suėmė daugiau kaip 200 Didžiosios Kovos partizanų. 1952 metų spalio mėnesį V. Pečiūra dirbo Meno reikalų valdybos prie LSSR ministrų tarybos viršininko pavaduotoju. Apie tai byloja LSSR MGB 5 skyriaus viršininko plk. Špilevo 1952 m. spalio 10 d. raportas LSSR saugumo ministrui generolui majorui P. Kandakovui. Dokumentas saugomas Lietuvos ypatingajame archyve, fondas K - 1, apyrašas 6, byla Nr. 215 (26/91), 3 - 4 lapai. Šiuos davinius istorikas M. Pocius pateikė ne tik mums, bet prieš tai yra paskelbęs leidinyje „Genocidas ir rezistencija", V., 1997, Nr. 1, p. 20, straipsnis „MVD - MGB specialiosios grupės Lietuvoje 1945 - 1959 m."

JUOZAS NORKUS - KERŠTAS

1905-1945 03 11

Juozas Norkus - Kerštas buvo Didžiosios Kovos rinktinės vado Žalio Velnio pavaduotoju galbūt nuo pirmųjų jos susikūrimo dienų. Buvo Lietuvos kariuomenės atsargos leitenantas.

Juozas Norkus nuo 1941 m. rugsėjo mėn. 1 d. pradėjo dirbti Musninkų pradžios mokyklos vedėju. Buvo neaukšto ūgio, mandagus ir taktiškas. Gyveno mokyklos antrame aukšte, buvo viengungis, todėl galėjo daug laiko skirti visuomenės reikalams. Musninkiečio Antano Bareikos (g. 1905 m.) teigimu, dar 1941 m. birželį turėjo būti ištremtas, tačiau išsislapstė. Deja, nežinomas tikslus mokytojo amžius ir jo gimimo vieta. Vokiečių okupacijos metais buvo ne tik mokyklos vedėju, bet ir vertėju. Puikiai kalbėjo vokiškai, dėstė anksčiau ne tik vokiečių, bet ir lietuvių kalbą. Ėjo tarnauti okupantams dėl to, kad tai buvo galimybė padėti kaimiečiams. Vokiečių administracijos apklausose vertėjavo „prasikaltusiems" kaimynams. Ir ką tas bekalbėtų, jis vertė taip, kad beveik visada apklaustieji buvo paleidžiami. Musninkuose apie tai patyliukais buvo kuriamos legendos, už tai Juozas Norkus buvo visų gerbiamas žmogus.

Juozas Norkus-Kerštas

Rusams sugrįžus, nuo pat pirmųjų dienų išėjo burti draugus į būrius. Su Slyva, Žaliu Velniu, Vilku, Papūga kūrė partizanines struktūras ir joms vadovavo. Buvo daug susidūrimų su Musninkų, Gelvonų stribais ir kareiviais. 1944 m. rugsėjo 1 d. buvo suimtas, bet iš areštinės pabėgo.

Pasakojo Liuliškių kaimo gyventojas Feliksas Jakiūnas:

„Su mokytoju Juozu Norkumi aš vaikščiojau neilgai, gal 2 savaites. Jis anksčiau vadovavo kitiems būriams. Mūsų vadas buvo Žalias Velnias, tačiau teko būti kartu su Juozu Norkumi jo žuvimo dieną.

Vieną vakarą Juozas Norkus pasiūlė užsukti pas Sakalauskus į Kaimynėlių kaimą, su kuriais jis buvo asmeniškai pažįstamas. Buvo vakaras,

užėjome į vidų, pavalgėme, paskui Sakalauskienė pastatė pusbonkį. Nespėjome išgerti, kai pasigirdo beldimas į duris. Mes buvome trys partizanai: Juozas Norkus - Kerštas, aš ir Justinas Vilkevičius iš Liuliškių kaimo. Pasislėpėm ant namo aukšto. Stribams vadovavo girtas jų vadas Chiminas. įsibrovė į vidų, ėmė visus kratyti. Paskui pervertė trobą. Liepė Sakalauskienei imti žibintą ir lipti ant aukšto. Jie sekė iš paskos. Mes buvome priversti išsiduoti ir ėmėme šaudyti. Stribų buvo daug. Jie pradėjo ant aukšto mėtyti granatas, bet mūsų nesužeidė. Buvo tamsi naktis, 1945 metų kovo mėn. 14 d. (?), gal dvi savaitės iki Velykų. Visus Sakalauskus stribai išvarė lauk, dengėsi jais ir šaudė į mus. Mes buvome gerai ginkluoti, ilgai atsišaudėme. Paskui stribai atnešė šiaudų ir keturiuose kampuose padegė namą. Kai tapo nepakeliamai karšta, mes šaudydami nušokome nuo aukšto, bandėme bėgti. Būtume pabėgę, bet už ąžuolo prie kelio Musninkai - Vindukiai, nuošalyje pasislėpęs mūsų laukė stribų vadas Chiminas. Jis nušovė Juozą Norkų - Kerštą. Pataikė iš automato į galvą. Jis krito negyvas. Mane sužeidė į galvą prie akies ir paėmė į nelaisvę. Pabėgo tik Vilkevičius, skindamasis sau kelią granatomis.

Juozo Norkaus-Keršto kapas

Mane sužeistą nusivedė į stribų būstinę pradinėje mokykloje. Juozą Norkų išmetė ant kiemo, išrengė. Jis buvo apsirengęs Lietuvos karininko uniforma, su barzda. Mane nuteisė 15 metų lagerio. Atsėdėjau Norilske, dirbau anglies kasykloje".

Reikėtų patikslinti, kad šie kraupūs įvykiai vyko 1945 metų kovo mėn. naktį iš 10 į 11- tą. Sakalauskienė gyveno be vyro ir turėjo dvi dukras. Viena jų buvo Aldona. Vėliau šeimą išvežė į Sibirą. Visiems buvo žinoma apie atėjūno Chimino „žygdarbį", tačiau jis liko nenubaustas ir dingo iš Musninkų padangės. Pabėgęs partizanas buvo Justinas Vilkevičius - Krūmas, kuopos vadas, g. 1922 m. Liuliškių k. Musninkų valsčiuje. Žuvo 1946 metais Žaslių valsčiuje. Buvo baigęs Veprių žemės ūkio mokyklą ir dirbo Liuliškių pieno priėmimo punkto vedėju. Jau prieš karą turėjo šautuvą. Vokiečių okupacijos metais sėdėjo kalėjime, nes draugas buvo išvežtas į Vermachtą, iš ten pabėgo, bet buvo suimtas. Jis suorganizavo draugus ir

tą išvadavo. Jo draugais buvo Juozas Vilkelis, Silvestras Lisauskas, Gurkšnys, Sipavičius. Po karo jie išėjo į mišką. Vėliau Justinas tapo kuopos vadu.

Buvęs tremtinys Ignas Motiejūnas jau 1992 metais pasakojo, kad matė, kai Juozas Norkus buvo laidojamas. Matydami, kaip žmonės reiškia didelę pagarbą žuvusiam, stribai nedrįso prieštarauti Musninkų gyventojų norui palaidoti mokytoją. Leido laidoti su karininko uniforma ant senųjų vokiečių - rusų kapų. Mokytojo Jono Galvošo iniciatyva (jis užrašė ir liudininkų prisiminimus), Musninkų viršaičiui Henrikui Pečiuliui padedant, 1992 09 01 ant kapo buvo pastatytas kuklus paminklas, kurį mokinių akivaizdoje pašventino kunigas L. Smaliukas. Partizanų vado kapas gerai prižiūrimas.

BENEDIKTAS TRAKIMAS - GENELIS

1921 - 1998

Tėvų ūkis Naujaežerio kaime, prie Žaslių, turėjo 23 hektarus. Tėvas Jurgis buvo matęs pasaulio - gyvenęs JAV, mokėjo bene aštuonias kalbas, šešiomis kalbomis rašė. Buvo pilnas lietuviškumo. To išmokė ir savo šeimą - septynias dukras ir sūnų.

Mama kilusi iš to paties valsčiaus Paukščių kaimo - Emilija Marcinkevičiūtė. Tėvai sutarė gerai, tie hektarai šeimą išmaitino.

Augau ketvirtas vaikas šeimoje. Gimiau 1921 metų gruodžio 15 dieną. Karo pradžioje buvau dvidešimtmetis. Iš pradžių naiviai tikėjau, kad vokiečiai suteiks bolševikų atimtą nepriklausomybę. Galutinai jais nusivyliau tada, kai buvau prievarta mobilizuotas į vokiečių armiją ir dirbau tiekėju Gatčine prie Leningrado. Tarėjau viršilos laipsnį. 1943 metais pabėgau. Grįžau į Vilnių, paskui, persirengęs civiliais drabužiais, vykau namo. O čia — traukinio kontrolė. Bilieto neturiu, todėl liepia mokėti 25 markių baudą. Atsisakau. Kontrolierius iškviečia sargybą. Kai pamačiau ateinančius karininką ir kareivį, prie Vievio iššokau iš traukinio. Kilo sąmyšis - sustabdė traukinį, pradėjo šaudyti, tačiau aš pasprukau. Stengiaus per mišką eiti link Kaugonių, bet atsidūriau prie Kazokiškių. Apsiklausinėjau apie padėtį tėviškėje ir patraukiau namų pusėn. Taip grįžau į gimtąjį kaimą.

Vokiečiai paliko mane ramybėje. Dirbau žemės darbus ir su baime žiūrėjau į artėjantį iš rytų frontą. Paskui atėjo raudonasis maras, nuo kurio labai nukentėjo mano artimieji, kaimynai, pažįstami.

1944 m. liepos mėnesį rusų kareiviai šakėmis nudūrė Žibavičių kaimo gyventoją Aleksą Marcinkevičių, apie 53 metų valstietį. Liko 7 vaikai.

Paslaptingai dingo Pranas Cikockas, Boleslovas Anuprevičius, Pranas Marcinkevičius, Stabinskas. Valkakiemio kaime atėjo keli kareiviai ir išsivedė Virbalą parodyti kelią. Žmogus namo negrįžo. Lėlių kaime du paaugliai berniukai kūlė rugius. Pasirodžius rusų kareiviams, pasislėpė kluone, tie vaikus rado ir tėvo akivaizdoje sušaudė. 63 metų žmogus išprotėjo.

Kasdien iš tolimesnių kaimų ateidavo kraupios žinios. Supratau, kad bolševikinė valdžia keršys ir man. Teliko vienas kelias - į mišką.

Žinojau, kad Žaslių apylinkėse susibūrę tie, kam brangi Lietuvos laisvė. Mano pusbrolis Bronius Marcinkevičius - Uosis nuvedė mane į Klevelio kuopą. Vyrai nepažįstami, gerai ginkluoti, o aš stoviu prieš juos ir lyg jaučiu nepasitikėjimą. Kai pradėjome kalbėtis apie Tėvynės reikalus, ledai ištirpo. Daviau partizano priesaiką, sugalvojo man Genelio slapyvardį. Partizanų kuopos vadas Klevelis (Survilavičius), sužinojęs, kad aš karo mokslo ragavęs, paskyrė mane vadovauti apie 40 žmonių - pusei savo būrio. Einam link Neries. Perėjome Ukmergės apskritin, vietos man nepažįstamos. Jau sniegas iškritęs, o aš brendu su bateliais. Eina mano būrys iškrikęs, komandų neklauso, lyg ne kariškiai būtų. Bandau stabdyti, rikiuoju, aiškinu komandą, bet tai nieko gero neduoda. Apsistojame vienkiemiuose. Pasiekėme anapus Neries Gelvonų valsčių. Čia pirmą kartą pamačiau apygardos vadą Žalią Velnią. Aukštas vyras, drąsaus žvilgsnio, rūstus.

- Ponas vade! - atraportuoju pagal statutą. - Paskirtas būrio vadu, tačiau eiti pareigų negaliu.

- Kodėl negali? - susidomi vadas.

- Tai gyvuliu banda, o ne partizanai. Pirmame mūšyje pakriks, jei neišmokysim nors karinės drausmės pagrindų.

Žalias Velnias pakraipo galvą ir sako kiek netikėtai:

- Surask žmogų savo vieton, tada atleisiu.

Vėl išrikiuoju būrį.

- Trumpai pasisakykit kiekvienas savo specialybę ir apie tarnybą Lietuvos kariuomenėje.

„Eilinis", „netarnavau", „valstietis", „amatininkas" - leidžiu pro ausis raportus.

- Partizanas Putnikas, valstietis, buvau vyresniuoju puskarininkiu.

Vedu jį pas vadą, o Žalio Velnio adjutantas Dagilis (Kacevičius) sako, kad galėčiau būti atsakingu už radijo stotį. Sutinku.

Dirbau neilgai, nes 1945 metų kovo mėnesį, mums esant Čiobiškio prieglaudoje, stotį perdaviau Jonui Markuliui - Vaiduokliui.

Sužinojau, kad bolševikams priešintis Lietuvoje suburtas galingas pogrindis ir aktyvūs būriai. Lietuvos pasipriešinimo sąjūdis suskirstytas į

keletą apygardų. Mūsų apygarda vadinosi Didžiosios Kovos. Štabe vyrai aukšto ūgio, drausmingi. Štabo viršininku buvo leitenantas Vaiduoklis. Kautynių vadas majoras Serbentas. Daugelis mūsų partizanų ant rankovių nešiojo apygardos ženklą: trikampį su apygardos užrašu ir trispalve viduje. Leitenantas Vaiduoklis man išaiškino organizacijos struktūrą, apygardos ribas. Jis pats į pasipriešinimo sąjūdį buvo atėjęs neseniai. Apygardos struktūrą, kovotojus Žalias Velnias suorganizavo dar 1944 metais. Ji buvo išsidėsčiusi Trakų, Ukmergės. Utenos ir Švenčionių apskri-

Vaclovas Krilavičius-Vytenis ir Genelis

Benediktas Trakimas-Genelis

tyse. Kiekviena apskritis turėjo savo rinktinę. Apygardoje buvo 16 batalionų - po keturis kiekvienoje rinktinėje. Batalionas turėjo keturias kuopas, kuopa dar keturis būrius. Tūkstančiai vyrų buvo veikiančių partizanų būriuose, dar keli tūkstančiai pogrindyje, jau ginkluoti. Žalias Velnias turėjo neregėtą energiją, organizatoriaus talentą, iki karo pabaigos valdžios kaime nebuvo, ūkininkai duoklių nemokėjo. Būriai veikė jiems priskirtose apylinkėse ir atsakė už tvarką jose.

Štai Trakų apskrityje veikė tokie partizanų būriai („A" rinktinė): Vievio - Semeliškių valsč. - Don Kichoto, Žiežmarių - Kruonio valsčiuje - Juodosios Kaukės, Kaišiadorių valsčiuje iki Kauno - Riešuto, Kariūno kuopa, Perkūno būrys, Milžino, Meškos, Žvirblio, Žaslių - Čiobiškio valsčiuje - Klajūno, Klevelio kuopos Genio (Geniaus, Genijaus) būrys,

Jurgino, Voverės. Apie Kaišiadoris dar veikė Morkos būrys, tačiau 1945 metais visi žuvo. Apygardos štabas turėjo dar savo apsaugą.

Karui baigiantis atsirado laisvesnės sovietų kariuomenės, todėl dalį jos siuntė prieš mus, vis dažniau vyksta kruvini susidūrimai su kareiviais. Didėjo stribų, milicininkų eilės, nes čia laukė ne tik privilegijos, galimybė prisigrobti svetimo turto, bet ir atleisdavo nuo tarnybos sovietinėje armijoje. Mūsų priešų skaičius didėjo ne dienomis, o valandomis.

1945 metais NKVD areštuoja Žalio Velnio žmoną, du jo sūnelius — septynių metų dvynukus. Žmona buvo nėščia, kalėjime pagimdė trečią vaiką. Enkavedistai nutaria pasilikti vaikus įkaitais, o moterį išsiunčia pas Žalią Velnią, kad ta perduotų jam laišką. Žmona savo vyrą randa Ukmergės apskrityje, Musninkų valsč. Pigonių kaime. Matyt, čekistai sekė jos pėdomis, nes po nakties štabo stovyklą užpuolė kareiviai su stribais. Kautynių metu žuvo Žalio Velnio žmona ir štabo viršila. Tai įvyko 1945 metų vasario mėnesį.

Tą dieną Pigonių kaime, kur buvo įsikūręs štabas, ruošėmės pietauti, apygardos vadai buvo išvykę. Tad ir prasidėjo pragaras. Visi griebėmės už ginklų ir išlėkėme iš trobos, aš išbėgau paskutinis.

Situacija buvo sunki, nes atsidūrėme klonyje, visi kaip ant delno, o kareivių visa galybė. Vienam būriui vadovavo Petras Petkevičius - Dramblys, o kitam - Kirvis. Jo aš anksčiau nepažinau ir pavardės nežinojau. Buvo atvykęs iš Ukmergės. Nemačiau jo ir po mūšio.

Aukštųjų vadų nėra, bijau imtis atsakomybės vadovauti, nes nežinau, klausys manęs, ar ne. O kaimas jau dega. Tada aš metuosi į tą klonį, perbėgu pro visus vyrus į tą pusę, iš kur šaudo, ir duodu komandą.Kai pamatau, kad vyrai man paklūsta, aš juos išvedu į uždangą palei krūmus, matau - kaimas apsuptas. Čia aš vos nepadariau klaidos: daviau įsakymą išstatyti kulkosvaidžius. Vienas partizanas Diemedis (Adomas Matačiūnas iš Paukščių kaimo) stato kulkosvaidį ant sniego, o sniego daug, tai jis visas sulenda į sniegą, ir Diemedis niekaip jo negali pastatyti. Aš žiūriu, kada pastatys, bet tuo metu man į galvą ateina mintis: anie belaisvių tai neima. Galvoju: kas apsupęs kaimą? Aš gi čia ne vadas ir pasiųsti į kitą kaimą žvalgybos negaliu. Matau - zarasiškiai, rinktinės vadas Karijotas. Jis iššoka prieš mane su automatu ir liepia gulti. Aš sustoju ir klausiu jo: „Ko tu nori?" Jis man rodo - gretimai kulkosvaidis stovi. Žiūriu, jis man nepavojingas, šone. Greit puoliau ant žemės ir nusitaikiau į jį, bet automatas užsikirto. Karijotas man pakeitė automatą ir likvidavo kulkosvaidį. Tada mes įsiveržėme į degantį kaimą. Traukiantis per kaimą, matau - guli moteris. Kulka tiesiai į kaktą pataikiusi, visa apnuoginta. Aš ją pridengiau. Pagalvojau, kad tai pro šalį ėjusi moteris žuvo.

Kai baigėsi kautynės, man dar pasisekė paimti tris rusų pastotis su amunicija. Iš mūsiškių sužeidė tik vieną. Atsitraukėme per Nerį į štabą, kur buvo ir Žalias Velnias. Jis ir sako:

- Vyrai, mano žmona žuvo.

Tada aš supratau, kad ten ją pridengiau. Žalias Velnias pasiūlė vyrams, kad kas nueitų ten ir ją paimtų. O ten eiti buvo labai pavojinga, nes kiekvieną minutę galėjo prisistatyti rusų pastiprinimas. Bet ką daryti? Reikia eit. Tada mes sų tais pačiais arkliais, kuriuos atėmėm iš rusų, nuvažiuojam, įkeliam lavoną į roges, kylame į kaimą ir jau matome mašinas, pilnas rusų kareivių. Kareiviai ėmė mus persekioti, mes - trauktis. Lavoną palikome palaidoti Čiobiškio kapinėse.

1945 m. balandžio 12 d. rusų divizijos nuo Vilniaus iki Kauno įsitvirtino ir apsikasė palei Neries upę nuo Ukmergės pusės, apstojo plentą Kaunas - Vilnius. Šitame tarpe rusai sutelkė 2 - 3 divizijas ir viską malė, ką galėjo. Geležinkeliu atvyko šarvuotas traukinys. Mus apsupo 3 batalionai rusų kareivių. Bet jie buvo pakrikę.

Mes nutarėme iš apsupties veržtis, ir kai priėjome geležinkelį, iš kitos pusės prie mūsų privažiavo šarvuotas traukinys. Tada užvirė kautynės. Iš mano pažįstamų čia žuvo partizanas Genius iš Žaslių valsčiaus Gilučių kaimo, majoras Serbentas, Smilga, Dagilis. Vien iš mūsų dalinio žuvo 17 vyrų, Serbentas neteko net 37 vyrų. Tarp jų krito ir Putinas.

Mūsų dalinyje vaikščiojo Jaunutis. Jo tėvai buvo ištremti, o jis buvo mūsų globotinis, bet kautynių metu pateko į čekistų nagus. Kai sutemo, jam davė žibintą, ir su juo jis vaikščiojo po mišką ir rinko sužeistuosius. Iš jo vėliau sužinojome, kad po kautynių į molduobę sumetė 75 rusus, o mūsiškių buvo apie 17 - 18. Tiesa, iš savo krūvos rusai tris atskyrė ir pridėjo prie mūsų žuvusių partizanų. Tai buvo stribų lavonai.

Kautynėms tada vadovavo kautynių vadas majoras Serbentas, dalyvavo jose ir Žalias Velnias.

Vėliau mes persikėlėme per Nerį, tada rusai liko kitoje pusėje. Mes juos matome, ir jie mus mato. Vilko (iš Ukmergės apskrities, žuvo per sukilimą Vorkutoje) būrys buvo likęs kitoje Neries pusėje žvalgybos tikslu, todėl jis labiausiai nukentėjo. Netoli Čiobiškio juos apsupo, ir apie 30 vyrų žuvo.

Kai mes pasitraukėme link miško ir čia užėmėm Vareikonių, Bekštonių ir Lelėnų kaimus, - vis dėlto 600 vyrų - reikėjo kokiu tai būdu pasiskirsčius pas ūkininkus prasimaitinti, tačiau pavalgyti jau nesuspėjom, nes atbėgo Kacevičius ir man pasakė, kad netoli rusai. Mes iššokome iš sodybų į pamiškę. Prieš mus ėjo rusų būrys, su kuriuo tuoj pat pamiškėje susitikome. Vieni rusai išsilakstė, kiti krito. Kai aš priėjau arčiau, stovėjo vežimas, po vežimu gulėjo negyvi rusų karininkas ir du kareiviai.

Aš pasitraukiau link pamiškės, užėmiau poziciją, bet čia mane suklaidino kulkosvaidžiai, kurie šaudė iš miško pusės. Man pasirodė, kad „Maksimai", o būta „Degtiariovų". „Degtiariovas" per minutę iššauna 800 kartų, o „Maksimas" - 600. Tie 200 šūvių mane ir suklaidino, nes negalėjau nustatyti, ar čia mūsiškiai, ar ne.

Serbentas, norėdamas suklaidinti rusus, ugnį atidengė tik iš dviejų kulkosvaidžių, nors mes jų turėjome beveik 200 - kas trečias partizanas nešė po kulkosvaidį.

Prie manęs stovėjo jau sužeistas partizanas Perednia. Iki pietų jis kovėsi, o po pietų mirė. Aš pastebėjau, kad prie pat miško rusai. Penki jų krito negyvi.

Pas mus buvo vienas vokietis. Daugiau kaip 30 šovinių jis nesinešiodavo, veltui, be tikslo, šūvio nepaleisdavo. Į dantis įsikandęs pypkę, traukia ir dairosi. Tik matau - galvą pakėlė aukštyn ir sukniubo. Prieinu prie jo, pakeliu galvą - tiesiai į kaktą kulka pataikiusi.

Padažnėjo raudonosios armijos puolimai. Kautynių vadas Serbentas nutarė sustiprinti štabo apsaugą, sujungęs daug vyrų. Tapo sunku manevruoti, apsirūpinti maistu. Štabo viršininkas Vaiduoklis su štabu įsikūrė Čiobiškio prieglaudoje ir štai 1945 metų kovo pabaigoje, prieš pat Velykas, NKVD garnizonas užpuolė ten įsikūrusius partizanus. Kautynėse žuvo Vaiduoklis, dar du vyrai, Senį paėmė gyvą. Taip Didžiosios Kovos štabas buvo sunaikintas. Po savaitės prasidėjo didžioji ofenzyva. Rusų kariuomenė apsikasė nuo Kauno iki Vilniaus. Neries pakrante ir pagal vieškelį į apsuptą plotą įėjo divizijos kareiviai. Jau antrą apsupties dieną prasidėjo kautynės, žuvo trys mūsų vyrai, o priešo gretose - karininkas ir septyni kareiviai. Apie pietus - vėl susirėmimas, o tos pačios dienos vakare patyrėme dar didesnius nuostolius - žuvo apie 11 partizanų, tarp jų kautynių vadas Serbentas, kuopos vadas Genys. Ne mažesni buvo ir rusų nuostoliai. Po šios operacijos partizanų jėgos buvo išblaškytos, daugelis pasitraukė į pogrindį. Atvirai kovoti liko tik patys atkakliausieji, tačiau visą vasarą ramybės neturėjom. Štabo viršininku tapo Piliakalnis. Jis sugebėjo suburti žmones, atstatyti ryšį tarp rinktinių 1945 metų rudenį kariuomenė vėl vykdė didelę ofenzyvą. Mes buvome priversti pasitraukti į Vaitelio apygardą, kur gyvenome apie du mėnesius. Grįžome tą pačią dieną, kai kariuomenė apsuptį nutraukė. Iš Vakarų atėjo žinia, kad Čerčilis nepaliks Lietuvos bėdoje. Atsirado kibirkštėlė vilties. Vėl sujudome vienytis. Piliakalnis su grupe vyrų patraukė Ukmergės link, į Plieno rinktinę, o mes apsistojome Livintuose, norėdami susitikti su Kariūno kuopa ir Žvirblio daliniu. Ten mus išdavė. Štabas pasitraukė, o atvažiavęs Kaišiadorių garnizonas nušovė kuopos vadą Kariūną, būrio vadą Kirvį ir partizaną Pelėną.

1945 - 1946 m. žiemą praleidome ramiai, be didesnio judėjimo. Bijojom palikti pėdsakus sniege. O jau 1946 metų kovo mėnesį išėjome į žygį. Užpuolėme Pabaisko (Ukmergės apskr.) stribus, pavienius priešus. Šilonių miške anksti rytą kiek netikėtai kelią mums pastojo rusų garnizonas. Didelio mūšio išvengėme, tačiau jau vidurdienį susidūrėme su Kaišiadorių garnizonu prie Dubių. Čia žuvo štabo viršininkas Piliakalnis, ryšininkė Indyra (Laukinuke), eiliniai Vanagas, Kirvis. Priešas neteko tik vieno žmogaus. Mat jie puikiai žinojo mūsų judėjimą, praktiškai kiekvieną štabo buvimo vietą. Po Piliakalnio žuvimo štabo viršininku buvau paskirtas aš.

Kovai su rezistencija Maskva Lietuvon siuntė savo kadrinius čekistus. Nors Didžiosios Kovos apygardos geografinės sąlygos mums kovoti buvo geros, tačiau ir čekistams čia sekėsi: miškų masyvus kerta trys geležinkeliai, platūs vieškeliai, miestelių tinklas. Lietuvon atvykęs čekistų vadovas Medvedevas ėmėsi organizuoti mūsų rezistencijai provokatorius iš lietuvių tarpo. Daugiausia Lietuvai žalos padarė Vilniaus Universiteto profesorius Juozas Markulis - Erelis. Apie jo išdavystes rašyta J. Lukšos knygoje „Partizanai".

Didžiosios Kovos apygardai didelius nuostolius atnešė MGB agentas kapitonas Griežtas. Jo grupėje taip pat veikė miškų inžinierius Antanas Arsukauskas (Meška) ir Aitvaras.

Pergyvenęs šeimyninę dramą, Žalias Velnias panoro užleisti Didžiosios Kovos apygardos vado pareigas. MGB ir atsiuntė jam Griežtą. Baisiausia, kad Žalias Velnias išdaviku iš pat pradžių patiki. Mat, jiedu buvo pažįstami iš tarnybos kariuomenėje laikų, tada Griežtas buvojo vadu. Thd kaip nepatikėsi! Žalias Velnias perduoda vadovavimą apygardai, pats lieka pavaduotoju.

1946 metų rugpjūčio mėn. Vilniuje įvyko pirmasis partizanų atstovų suvažiavimas. Buvome ir mes iškviesti ten su Vyteniu. Dalyvavo ir Žemaitijos, Vyčio apygardos atstovai. Žalias Velnias į suvažiavimą nesuspėjo, su Drambliu atvyko tik po paros, suvažiavimui pasibaigus. Čia mes įsteigėme vyriausias ginkluotas pajėgas, deja, jau MGB diktuojamas. Matyt, MGB norėjo mus likviduoti, laimei, Žalias Velnias liepė man, Vyteniui ir Drambliui kuo greičiau grįžti apygardon. Mes grįžome, tačiau Žalio Velnio daugiau ir nepamatėme. Pora mėnesių dar susirašinėjome, kaip su apygardos vadu, paskui ryšiai nutrūko.

Tuo tarpu J. Lukša 1947 metų sausio mėnesį išaiškina, jog Erelis yra MGB agentas. Buvo ruošta operacija per sausio 18 d. suvažiavimą likviduoti visus rezistencijos vadus kartu. Nepavykus, vasario mėnesį į Tauro apygardą per ryšininkę Ožką buvome iškviesti pas Tautvaišą ir Lukšą. Susitikome Veiveriuose. Aiškinomės dvi paras. Man buvo keista, kad Lukša gyvena Vilniuje, dirba kartu su Ereliu, sužino, kad tas provokatorius, bet sugeba pasitraukti nuo Lukšos. Sužinojau: deklaracija, kurią

pasirašėme suvažiavime, guli MGB stalčiuose, ryšys su užsieniu nutrūkęs, Hektoras - Alfonsas suimtas Lietuvos pasienyje tada, kai grįžo iš užsienio, Žalias Velnias suimtas ir sėdi Maskvos kalėjime. Pastaroji žinia mane sukrėtė, nes mūsų vadas buvo man tautos didvyris, partizaninio judėjimo organizavimo specialistas, bebaimis ir plieninės valios žmogus. Todėl grįžęs iš Veiverių ir, kiek pailsėjęs apygardos štabe, gerai apsiginkluoju, įsidedu miną į kišenę, prie piršto užsirišu šniūrą, ranką kišu kišenėn ir važiuoju į Vilnių pas Erelį. Apie mano kelionę žinojo tik vienas žmogus - Benius Kavaliauskas. Atvykęs į Vilnių, Erelio dar laukiu keturias dienas. Susitikimas įvyksta Antano Aršukausko bute. Buvo šalta vasario mėnesio diena. Posėdžiavome apsivilkę paltais, susitarti sunkiai sekėsi: Lukša visiškai įrodyti negalėjo, kad Erelis ir Griežtas provokatoriai, o ir tiedu savo nekaltumo neįrodė. Man neliko nieko daugiau, kaip tik pareikalauti, kad parodytų sveiką ir gyvą Žalią Velnią. Kai matysim jį prieš akis, tik tada galėsim kalbėtis. Erelis tada sutiko surengti man tokį susitikimą, tik apgailestavo, kad šiuo metu Žalio Velnio Vilniuje nėra. Liepė pasiruošti kelionei, kiek supratau link Baltgudijos. Paklausiau, kiek vyrų galėsiu paimti. Atsakyta buvo, kad galiu vykti su vienu, o kad 21 partizanas laukia mano komandos, nesakiau. Maniau, juos apgausiąs, o apgavo jie mane. Buvau gražiai paprašytas nuvykti į Kauną, perduoti slaptažodį.

- Ar turite parduoti megztinį?
- Tūriu.
- Kokios spalvos?
- Pilkas.
- Aš perku.

Išdavė pasą, pažymą, kad esu žemės ūkio ministerijos matininkas. Į Kauną važiuoju su seserimi Onute - Ožka. Ateiname pas Janušką, ten randame Šilingą, tik ką grįžusį iš Berlyno.

Gegužės 18-oji - graži saulėta diena. Ruošiamės į miestą, o Januška primygtinai prašo neimti ginklo. Paklausau. įeiname į aludę, išgeriam po bokalą alaus. Grįžtame namo, mane ima miegas, vos laikaus ant kojų. Grįžta sesuo ir praneša, kad nerado to, per kurį turėjo perduoti slaptažodį. Vėl išeinam į Laisvės alėją ir ten jį sutinkame. Susitariam pasimatyti stotyje. Laiko turim, tai užeinam į alinę. įeina trys vyrai, aš jau nujaučiu nelaimę, o pistoletas bute. Ketvirtas pasirodo duryse ir eina prie manęs:

- Otkuda budeš? Iz Klaipėdy?
-Net.
- Poidiom pogovorim.

Ir sugriebia visi už rankų. Nuveda į saugumą. Mano kišenėje pasas Stasio Saulėno pavarde ir 700 padirbtų rublių.

- Nu, Genelis, govorit budeš? - sako tardytojas Matušenka, suduodamas per veidą.

Taip prasidėjo kelionės po kameras. Tardė dar pats Bartašiūnas, gyvulys tarp gyvulių, už visus žiauresnis. Tardymai prasideda trečią valandą nakties ir tęsiasi iki ryto. Mušė, kankino su specialiais įrankiais.

Paskui teismas, tremtis. į Lietuvą grįžau po 43 metų.

Per tą laiką man neišėjo iš galvos Žalias Velnias ir jo šeima. Po pirmosios žmonos žūties, kartą jis man sako: „Jauniausio nemačiau. Net nežinau, į ką panašus. Vyresnieji kur nors internate, rusiškas pavardes nešioja".

Benediktas Trakimas su šeima tremtyje

Antroji žmona pagimdė dukrą ir pavadino ją Danute. Dabar ji gyvena Panevėžyje, augina du vaikus. Gavau iš jos tėvo nuotrauką, kuri sujaudino mane ir privertė permąstyti savo gyvenimą. Dabar, kai pergyvenau didžiąją dalį man skirto sunkaus gyvenimo, galiu pasakyti, jog valingesnio, tvirtesnio ir didesnio Lietuvos patrioto sutikęs nebuvau. Tegul mumyse sugrįžta jam Jono Misiūno pavardė, nes jo gyvenimas buvo paaukotas ant Lietuvos Laisvės aukuro.

Pasakojo Benediktas Trakimas

Pastaba: *1998 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus dekretu Benediktas Trakimas - Genelis buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3 laipsnio ordinu, kurį ligoninėje turėjo įteikti pats Prezidentas. Deja, nesuspėjo, nes jau gegužės 5 d. partizano širdis nustojo plakusi. Palaidotas šeimos kape žmonos tėviškėje Migučionyse, Trakų rajone.*

B. Trakimui - Geneliui buvo suteiktas dimisijos pulkininko leitenanto laipsnis. Iki mirties jis buvo atkurtos Didžiosios Kovos apygardos vadu.

PETRAS KLIMAVIČIUS - UOSIS

1913-1965

Baroniškių vienkiemis, kur gyveno skaitlinga Klimavičių šeima, yra netoli Beištrakio kaimo, buvusiame Kaišiadorių valsčiuje. Klimavičių šaknys - Rumšiškių miestelyje. Dar praėjusio amžiaus pabaigoje broliams Petrui ir Juozui tėvai nupirko ūkį Baroniškių vienkiemyje su Leliušių malūnu.

Petras Klimavičius sulaukė dešimties vaikų, tačiau 1918 metais jis su dviem dukrom - Onute ir Emilija - mirė po šiltinės epidemijos. Žmona liko su aštuoniais vaikais, iš kurių vyriausiajam Vincui jau buvo dvidešimti. Petreliui (būsimajam partizanų vadui Uosiui) tada tebuvo penkeri.

Vaiko gyvenimas prabėgo varganame ūkyje, prie gyvulių bandos ir plūgo. Tik 1934 metais Petras išėjo tarnauti kariuomenėn ir prie žemės darbų negrįžo. Tarnavo ulonu, buvo šaunus kareivis, nes užsitarnavo puskarininkio laipsnį. Dėl to liko kariuomenėje iki pat 1940 metų, kai sovietai Lietuvos kariuomenę sunaikino. Grįžo vėl į Baroniškes, dairėsi į neramią padangę, apimtą pasaulinio karo gaisro.

Kaip ir visa Lietuva, taip ir Petras Klimavičius nusivylė naujais „išvaduotojais" vokiečiais, kurie nepripažino mūsų valstybingumo. Nuėjo tarnauti policininku Baltarusijos pasienyje. Kai vokiečiai traukėsi į vakarus, vėl grįžo namo, nors turėjo galimybę pasitraukti iš Lietuvos.

Livintų - Beištrakio - Rumšiškių miškuose į būrius jauni žmonės pradėjo burtis dar rusams neatėjus. Čia jiems vadovavo Šarūnas nuo Kauno ir Kariūnas, Petro Klimavičiaus pažįstamas iš Būdos kaimo. Šiandien vietos gyventojai sako, kad jų miškuose, vienkiemiuose buvo apie du šimtus.

Greitai Uosis tapo būrio vadu. Jame buvo ir du Petro broliai - Jonas ir Kazys. Sunkus partizano gyvenimas. Juo labiau čia, kai iš abiejų miško pusių raitosi geležinkelis, netoli Kaišiadorių garnizono kareiviai ir stribų būrys.

Apie Uosio būrio veiklą išliko daug medžiagos archyvuose, žmonės jį prisimena kaip drąsų, griežtą ir ryžtingą vadą. Šios Uosio savybės, matyt, ir buvo įvertintos. Kai susikūrė Didžiosios Kovos partizanų apygarda, susidėjusi iš „A" ir „B" rinktinių, vadovauti pirmajai buvo paskirtas Petras Klimavičius - Uosis.

Archyvuose yra duomenų, kad 1946 metų balandžio mėnesio pabaigoje Uosis buvo paskirtas apygardos vado padėjėju (pavaduotoju) ir ėjo tas pareigas iki jo suėmimo. Tada į jo vietą buvo paskirtas Pranas Žičius - Vėjas.

1947 m. vasarą agentui „Verbickui" liepta nužudyti Uosį. Tas stengėsi, tačiau nesuspėjo, nes Uosio būrys išsisklaidė, Uosis su padirbtais dokumentais išvažiavo gyventi į Vilnių.

Jau retėja partizanų gretos, nes vienas po kito žūsta kuopos vadas Kariūnas, būrio vadas Kirvis, suimamas Meška. Išdaviko akis jau žiūri į Livintų miškus, kur žmones bolševikiniam pasipriešinimui telkia Uosis ir jo rinktinės štabo viršininkas Milžinas. Jiems siūloma vykti į Vilnių, ten laikinai legalizuotis: iš pradžių gal Lietuvoje, gal Lenkijoje pasimokyti karo meno, gauti karininkų antpečius, nes partizaniniai lyg ir netikri. 1947 metais Uosis su Milžinu iškviečiami į Vilnių, gauna pasus svetimomis pavardėmis. Iki 1948 metų vasario 13 dienos gyvena Vilniuje, kol areštuojamas. Arešto metu patvirtina, kad kelis mėnesius ėjo Didžiosios Kovos apygardos vado pareigas. Mat po apygardos vadų sunaikinimo kapitonas Griežtas gauna Tėvynės karo II laipsnio ordiną ir iš akiračio dingsta. Petras Klimavičius nuteisiamas 25 metus kalėti. Paskui Petro laukė tremtis.

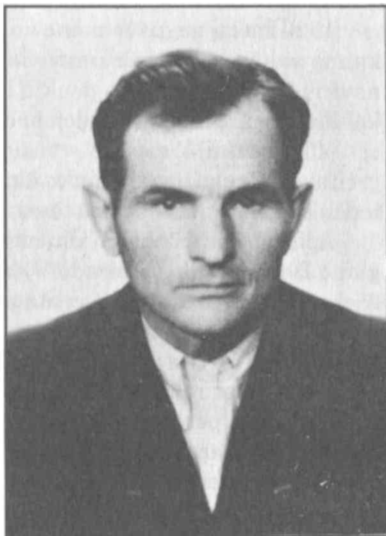
Petras Klimavičius-Uosis

Kalėjime buvo ypatingoje priežiūroje. Štai jau 1958 metų gruodžio 10 dieną laiške broliams iš Karagandos lagerių rašė: „Dirbu statybininkų brigadoje dailide. Darbas nelengvas, nes aš kaip ne specialistas, tai visą laiką dirbu tik pagalbinius ir sunkiausius darbus. Gyvenimo sąlygos sunkinamos. Maisto davinys gerokai sumažintas. Laisvės kol kas nesimato. Man atrodo, kad greičiau galima laukt kokio nors sunaikinimo, o ne išleidimo. Bet ką gi - jų valia".

Petras Klimavičius - Uosis į Lietuvą negrįžo, nes mirė tremtyje apie 1965 metus.

Jonas Klimas-Lazdynas

Kazys Klimas-Klevas

Jonas Klimas - Lazdynas Uosio būryje buvo dvejus metus. Susirgęs atsiliko nuo būrio ir gydėsi Titnagų kaime, Kaišiadorių valsčiuje. Čia 1946 metų rugpjūčio 3 d. buvo suimtas. Bandė dar pabėgti, tačiau buvo peršautas. Nuteistas 10 metų kalėti.

Kazys Klimas - Klevas irgi buvo sužeistas. 1945 metų vasario 7 d. buvo suimtas ir vežamas į naujokų punktą, iš kur turėjo būti išvežtas į frontą. Buvo brolio būryje. Ir jam išdavė dokumentus Pūro Adomo pavarde, iškvietė į Vilnių. Mokėsi vairuotoju mokykloje, tačiau jau buvo Erelio akiratyje. 1948 metų sausio 13 dieną suimtas. Nuteisė 10 metų kalėjimo. Tik 1956 metais grįžo namo ir gyvena su broliu vienkiemyje. Tėvų namai sunaikinti.

Akylesnis skaitytojas gal pastebėjo, kad broliai Jonas ir Kazys Klimai, o Petras - Klimavičius. Tai ne klaida. Buvo tokia mada lietuvinti pavardes.

BERNARDAS STEPONAVIČIUS - MILŽINAS

1920 - 1994

1920 metų gegužės mėnesio 20 d. Steponavičių sodyboje Rečionių kaime vakaro tylą sudrumstė naujagimio riksmas. Aleksandras Steponavičius, dvidešimtmetis penkių hektarų žemės savininkas, apsidžiaugė, kai Marijonai gimdyme padėjusi bobulė pranešė, jog gimė sūnus.

- Garbė tau, Viešpatie! - susigraudino jaunas vyras, apsidžiaugęs, jog greitai susilauks pagalbininko ūkio darbuose. Jo ankstyvos vedybos įvyko todėl, kad nuo šiltinės mirė tėvai, ūkiui reikėjo šeimininkės.

Apie jaunųjų Steponavičių namus gandas vis sukos ir sukos. Po pirmagimio Bernardo dar atsirado Vytautas, Jonas, Vincas, Zigmas, Birutė ir Aleksandras. Tėvai taupė centą prie cento, nes nusipirko dar keturis su trupučiu hektarų žemės. Vaikams reikėjo eiti piemenauti pas ūkininkus. Dešimtmetis Bernardas atsidūrė Medžialaukyje pas Vincą Plikį. Tėvas jau buvo išmokinęs raides, piemenys išmokė aritmetikos veiksmus. Ir kai kitą rudenį vaikas peržengė Kurniškių pradžios mokyklos slenkstį, mokytojas Karpavičius Bernardą užrašė į antrą skyrių. Mokykloje buvo 27 vaikai, o mokytojas - vienas. Bet suspėdavo jis visiems paaiškinti, paklausti vakarykštės pamokos. Trys metai prabėgo greitai.

- Reikia mokytis amato, vaikeli, o ne gimnazijoje kelnes zulinti, - pasakė kartą tėvas, vyriškai uždėjęs ranką trylikamečiui ant peties. - Būsi staliumi.

Kaišiadorių amatų mokykla buvo prie geležinkelio vandentiekio bokšto. Tai ilgas medinis rudai dažytas namas. Direktorius Škima tėvui paaiškino, kad čia Bernardui reikės mokytis keturis metus. Už mokslą kasmet reiks mokėti po 25 litus. Pamokos gimnazijos lygyje, tik papildomi užsiėmimai dirbtuvėje. Ėjo į mokyklą kasdien iš namų - keturi kilometrai ten, keturi - atgal.

Po dviejų mokymo metų prasitarė tėvui, kad čia mokytis neturi jokio noro. Tėvas supyko, paėmė penkiolikamečiui diržą.

- Gerai, - sutiko paskui, - eik į progimnaziją, bet ten reikia mokėti po 75 litus.

Laimei, kaimynas Br. Ambrazevičius, dirbęs apskrities valdybos buhalteriu, paaiškino, kad neturtingus valdžia nuo pusės mokesčio atleidžia.

1935 metais Bernardas Steponavičius pradėjo lankyti Kaišiadorių progimnaziją. Priėmė į trečią klasę, nes mokslą amatų mokykloje užskaitė. Mokėsi su Kralikausku, Lekavičiumi, Sladkevičiumi (dabartiniu kardinolu). Artimiausiai draugavo su Stasiu Jusevičiumi. Buvo skautas. Stovy-

klavo vasarą skautai prie Vievio. Progimnaziją baigė jau būdamas devyniolikos metų. Todėl ėmėsi ieškoti darbo. Bendraklasiai išėjo mokytis toliau, bet jis nenusiminė. Pradėjo dirbti Žaslių valsčiaus mokesčių inspektoriumi. Tada valsčiuje buvo keturi tarnautojai - viršaitis Juozas Lukoševičius, sekretorius Pranas Majauskas, raštininkas ir jis. Bernardas gaudavo 120 litų per mėnesį, todėl padėdavo tėvams išmaitinti gausią šeimą.

Atėjo neramūs 1939 metai. Kaišiadoryse internuota lenkų pabėgėlių armija. Prie vyskupijos aptverta tvora, į čia vis siunčiami nuo vokiečių pabėgę lenkų kareiviai. Išstatyti Lietuvos armijos postai.

Pasipylė 1940 metų liepos mėnesį rusų tankai. Mato Bernardas, kad gyvenimo valsčiuje nebus, atėjo „darbininkų ir valstiečių" valdžia. Išėjo iš tarnybos. Nuėjo pas Adomą Šimonį dirbti, prie jo 10 ha žemės. Čia susilaukė farso, vadinamo rinkimais į liaudies seimą, Lietuvos prijungimo prie Sovietų Sąjungos.

Nepradžiugino ir vokiškieji okupantai. Tik jį vėl privertė grįžti dirbti į valsčių, mokėjo 180 markių ir davė maisto korteles. Tada vedė Michaliną Sidaraitę iš Pagirių.

1944 metais liepos mėnesį grįžusi raudonoji armija pradeda imti naujokus. Dauguma jaunų žmonių slepiasi, kur papuolė, kad tik išvengtų okupantų armijos. Bernardas irgi slapstosi. Tačiau vieną rugpjūčio pavakarį ateina NKVD kareiviai. Bėgti nebuvo kur.

- Dokument, počemu ne služiš? - klausia vienas iš jų.

Paduoda metrikus.

- Ne nado, molodoj, - aiškinasi žinodamas, kad metrikuose metai žodžiais pažymėti lietuviškai.

Kareivis kraipo lietuvišką dokumentą, jau tiesia atgal.

- On bandit, - rėžia juos lydėjęs Meilutis iš Pamierio. Ir nueina.

Žmona įdeda į skepetą lašinių, baltinius. Veža į Rumšiškes, iš kur išveš į sovietinę armiją. Vežime be vežėjo dar du kareiviai, bet Bernardas nutaria bėgti. Prie Kaspariškių nušoka nuo vežimo ir sprunka į pakelės krūmus. Kareiviai sureaguoja aiškiai per vėlai. Sutarška vieno automatas, o kito šautuvas tik tada, kai Bernardas prigulęs skuodė už griovio.

Sutemus parėjo namo, pradėjo rimčiau slapstytis. Pasidarė slėptuvę malkų viduryje, užmaskavo įėjimą. Taip baimėje praėjo du mėnesiai. Žmona pranešdavo žinias apie išvarytus į raudonąją armiją, žuvusius ir išėjusius į mišką jo vienmečius. Atėjo ir lapkričio šalčiai, slėptuvėje šalta. Ką daryti? O išsisprendė viskas paprastai, kai vieną šaltą rudens vakarą į jų kiemą atėjo gal 60 partizanų būrys. Jų vadas Pranas Petkevičius - Kariūnas sužinojęs, jog Bernardas slapstosi, klausia:

- Ką galvoji, vaikine, gal būryje tau bus saugiau?

- Jeigu priimsit, — tepasakė Bernardas.

Priėmė į Kariūno būrį, davė šautuvą. O kaip mokyčiausiam, reikėjo su rašomąja mašinėle užšifruotai rašyti partizanu sąrašus.

Būrys neturėjo pastovios vietos, bet keliavo po rajoną didesniais miškais. Bernardas sužinojo, kad Kariūno partizanai priklauso Lietuvos Laisvės Armijos 5-ajai rinktinei. Priėmęs priesaiką, gavo „Milžino" slapyvardį, matyt, už didelį ūgį. Vyko karas, armija buvo sutelkta Vokietijoje, todėl didesniu akcijų nesiėmė. Būryje susipažino su Perkūnu, Meška (Romualdu Randžiu). Buvo ir apygardos štabo būstinėje, susižavėjo jos vadu Žaliu Velniu.

1945 metų rugsėjo mėnesį sudarė Milžinui būrį susitikimui su Serbento (M. Kuzinevičiaus) kovotojais Kaukinės miške. Būryje buvo 7 partizanai - Voverė, Šarūnas, Narsutis ir kiti, davė ir ryšininkę - gal 20 metų mergaitę. Reikėjo Serbentui perduoti naują slaptažodį. Tyliai pasiekė Kaukinę. Atėjo Serbentas, gal 35 metų vyras su dešimties kovotojų būriu. Iš jų sužinojo, kad vadas Žalias Velnias buvęs pasienio policijos viršila, griežtas ir sumanus. Grįžtant namo, gavo žinią, kad NKVD ir stribai keturiais vežimais veža į Kaišiadorių geležinkelio stotį pasmerktuosius į Sibirą. Sugulė, išstatė du kulkosvaidžius, paruošė automatą, du pusautomačius šautuvus. Prisileido visai arti, tik tada sukaleno kulkosvaidžiai. Vežimai - į griovį, kareiviai atsišaudė, nušautieji liko pakelės griovy, keli skrebai pabėgo. Padėkojo žmonės ir grįžo atgal. Tik nežinia, kiek laiko jie džiaugėsi laisve savuose ūkiuose.

Paskui keliai ėjo per miškus, laukus ir gojus. Dešimtys mirčių sekė iš paskos. Krito ir daug draugų. Žinoma, buvo tais laikais nereikalingo žiaurumo, savo ir priešininko aukų. Tačiau tegu tai teisia istorija.

* # *

Ateina laikas baisiai Erelio ir Griežto išdavystei. Didžiosios Kovos apygardai ruošiamasi suduoti skaudų smūgį — vadų sunaikinimą. Tuo tikslu paskelbiama, kad jiems organizuojami kursai užsienyje. Išduodami asmens dokumentai, nurodomi slaptažodžiai ir konspiraciniai butai.

1947 metais balandžio pabaigoje, būdamas Kaugonių miške, Milžinas gauna nurodymą vykti į Vilnių. Gegužės šeštos naktį reikės išeiti į Kauno - Vilniaus kelią ir laukti mašinos. Ateit be ginklo ir važiuot drąsiai, nes ten bus savi žmonės.

į Strošiūnų miško pakraštį su savo būriu jis atėjo valanda anksčiau. Atsisveikino su draugais ir laukia. Atrodo viskas gerai. Šaltis dar spaudžia žemę, tyluma. Štai tolumoje pasirodo mašinos šviesos. Privažiavo ir sustojo dengtas sunkvežimis ir pagal susitarimą tris kartus pasignalino. Dar kartą apsidairė: ramu aplink, tik pušys ošia. Prie mašinos pasitiko jaunas

vyras ir liepė sėstis į kėbulą. Padavė pasą ir paklausė, ar neturiu ginklo. Kėbule, prisikišęs dokumentą prie akiu, Milžinas perskaitė: Stepaitis Vytas, gimęs Panevėžyje. Nuotrauka jo, antspaudai yra, tačiau sukaustė baimė, vidaus balsas liepė šokti iš mašinos, tik durys jau buvo iš lauko pusės uždarytos. Bėga kilometrai, štai jau ir Vilniaus gatvelės, staigūs posūkiai. Iš mašinos išlipo, kai saulė jau tekėjo. Nuvedė į daugiabučio namo trečią aukštą. Atidaro duris jaunas žmogus.

Bernardo Steponavičiaus-Milžino būrys

- Ot gerai, - sako. - Ir žmonos namuose nėra. O ginklą ar turi?

- Neturiu.

- Labai gerai, o čia ilgai negyvensi, važiuosi į Lenkiją.

Paskui Milžinas išeina į miestą, ilgai vaikšto ir grįžta tiktai naktį. Ir pats nepajuto, kai tas suprato švarko kišenėje esant ginklą.

- Kas čia?

- „Valteris".

- Iš kur gavai?

- Pažįstamą sutikau.

- Ar daug jų čia? O į miestą eik be ginklo. Tūri gerus dokumentus, tai būk ramus.

Taip praeina kelios dienos, apie kelionę į užsienį žinios vėluoja. Todėl šeimininkas pataria kuriam laikui įsidarbinti. Ir darbą parinko. Lėlių teatro sandėlininku.

Ir dar vis abejojantį Milžiną nuvedė į teatrą Arklių gatvėje. Direktorius paaiškino, kad reikia jam sandėlininko, turtą priimti trečiame aukšte iš išeinančios iš darbo merginos.

Prasideda perdavimas. Milžinas siūlo į komisiją trečią asmenį, gal neaiškumų bus, medžiagas reiks matuoti.

- Nieko, aš pasitikiu.

Jis vėl suabejoja, kad tokia jauna ir drąsi, su direktoriumi įžūli. Čia pajunta, kad pabėgti, jei yra išduotas, jau neįmanoma, - patalpa aukštai,

langu nėra, durys tik vienerios. Lyg tyčia pistoletą palikęs, manęs nepatogu bus su juo tarp žmonių.

Pasirašius perdavimo aktą, mergina išeina. Milžinas atsisėda, ir tuo metu pasirodo du vyrai.

- Štai sėdi.

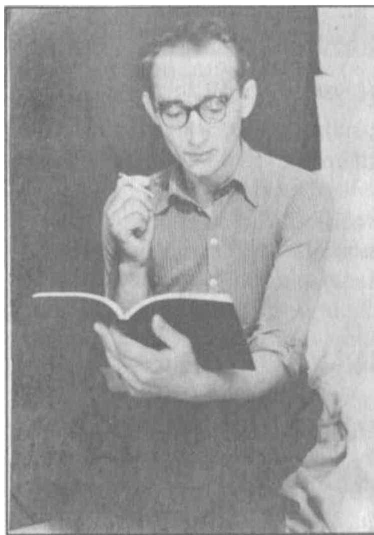
- Jums draugai labų dienų perduoda, - sako tyliai vienas pasilenkęs. Norėjo stotis, bet tie pripuolę užlaužė rankas.

- Ginklą turi?

- Aš ne milicininkas.

Lauke stovi „Pobieda". Milžiną sodina ant užpakalinės sėdynės ir per visą miestą veža į saugumą.

Uždarė saugume į „spintą" ir išlaikė pusantros valandos. Galvoja, jei viską sužinos - sušaudys, nes buvo „A" rinktinės štabo viršininku. Gaila, kad tėvai nesužinos. Pasodina ant taburetės kraštelio, kad sunkiau būtų, ima tardyti tardytojas Kuznecovas per vertėją.

Bernardas Steponavičius tremtyje

- Kas iš pažįstamų išvažiavo iš Vilniaus į Kauną? — klausia.

- Ką aš žinau? Gal ir mano tėvas.

- Jis - ne Vilniuje?

- Grąžinkit mane atgal, - bando apsimesti naiviu. - Aš be pietų, sandėlį priėmiau.

Tardytojas pradeda labai kosėti. Tada Milžiną išveda į kamerą - vienutę. Atsisėda ant žemės, nuleidžia galvą ir pradeda iš pykčio verkti. Padėtis tragiška: ištrūkti iš čia nėra vilties, atėmė laikrodį, diržą, išpjaustė sagas. Staiga atsidaro durys - sėdėt negalima. Pradeda po kamerą vaikščioti. Stovėdamas bando nusnausti, tačiau vėl į tardymą.

- Kas išvažiavo į Kauną?

Tą dieną smarkiai mušė. Per pilvą, galvą, kur papuolė. Apsipildavo krauju, prarasdavo sąmonę, bet viską neigė, draugų neišdavė.

Iš saugumo išvežė į Lukiškių kalėjimą ir uždarė į mirtininkų kamerą. Po kurio laiko kameros lubose užsidegė blanki lemputė, ateina tardytojas.

- Rašyk malonės prašymą, gal gyvas liksi.

„Jei rašysiu", - mąsto mirti pasmerktas, - „tai priimsiu kaltę". Nerašo

nei pirmą, nei antrą dieną. Trečią dieną išveda iš kameros ir nuveda ilgu koridoriumi. Sėdi du karininkai ir šaukia pavardėmis. Išsikviečia Milžiną.

- Vas sudila v Moskve osoboje soveščanije na dvadcat piat let. Podpišis.
- Kas teisė, tegul tas ir pasirašo.
- Cto on boltajet?

Išvertė. Tada atidarė duris ir išspyrė lauk. Koridoriuje pamatė Genelį, - Benediktą Trakimą.

- Kiek gavai?
- Dvidešimt penkis.

Buvo 1947 metų pabaiga.

1945 metų pradžioje Milžino būryje buvo 15 partizanų. Tik dviems iš jų - Milžinui ir Vaclovui Krilavičiui - Vyteniui pasisekė likti gyviems. Žuvo Vincas Steponavičius - Bebras, Jeronimas Kasperavičius - Pavasaris, Motiejus Butkevičius - Narsutis, Zigmas Žičius - Galiūnas, Antanas Žičius - Beržas, Antanas Petkevičius - Morka, Zigmas Naudžiūnas - Jovaras, Vaina - Liepa (iš Vilkiškių kaimo, vardas nežinomas), Jurgis Grigaliūnas - Naras, Marijonas Baginskas - Ąžuolas, Bronius Krilavičius - Obuolys. Jo būryje buvo vokietis Jakas, pasitraukęs į vakarus.

Deja, negailestinga mirtis pasiėmė ir minėtus du likusius gyvus partizanus. Bernardas Steponavičius mirė 1994 metais, palaidotas Kaišiadorių kapinėse prie Partizanų koplytėlės.

PRANAS PETKEVIČIUS - KARIŪNAS

1919-1945 11 19

Gimė jis 1919 metais Būdos kaime, Palomenės parapijoje. Tėvas Mykolas (g. 1872 m.) ir motina Katrė Petkevičienė - Ambrazevičiūtė (g. 1875 m.) augino be Prano dar tris sūnus: Petrą (g. 1898 m.), Bernardą (g. 1901 m.) ir Kazimierą (g. 1904 m.). Žemės savos turėjo mažai.

Petras ir Bernardas buvo Lietuvos kariuomenės savanoriai, todėl atitarnavę gavo žemės Šilasėdų kaime. Kazimieras ir Pranas gyveno su tėvais.

Paaugęs Pranas buvo atiduotas mokytis pas Alionį į Aitekonis siuvėju. 1937 m. išėjo tarnauti į kariuomenę, ten gavo puskarininkio laipsnį. Paskui ėmėsi siuvimo amato.

Vokiečiai jį buvo mobilizavę į savo armiją, tarnavo Baltijos divizijoje, tris kartus sužeistas. Traukiantis vokiečiams iš Lietuvos, iš armijos dezertyravo su ginklais. Nuo tada pradeda ieškoti bendraminčiu Livintų, Aite-

konių Palomenės apylinkėse. Vieno sovietinių kareivių patikrinimo metu patenka į rekrūtus. Aprengiamas sovietinės armijos kareivio uniforma ir kaip Juozas Putinas tarnauja Pabradėje. Po mėnesio, vežant kareivius į Baltarusiją, pabėga. Savo apylinkėse vėl organizuoja partizanų būrį.

Pranas Petkevičius-Kariūnas

Buvo reiklus, siekė kareivišką drausmės.

1944 metų gale Būdos kaime buvo dislokuota sovietų armijos kuopa, kuri kirto mišką ir arkliais vežė į Livintus. Ten krovė į vagonus.

Prano tėviškėje apsistojo kuopos vadas, sodyba buvo stropiai saugoma. Tačiauvaikinassugebėjoaplankyti tėvus. Persirengdavo prasčioko rūbais, apsimesdavo elgeta, invalidu. Tėvas su širdies virpuliu glostė „elgetos" rankas.

Brolis Kazimieras tada jau turėjo du sūnus - Kazį bei Praną.

1945 metų birželio 28 dienos ryte prie Kariūno tėvų sodybos sustojo šarvuotas traukinys. Iš jo pasipylė kareiviai ir apsupo sodybą. Darė smulkią kratą, prie sienos pastatė tėvus, brolį. Mažasis Pranukas (brolio sūnus) gulėjo lovytėje, nes jam buvo tik du metukai, o jo kūnelis buvo žaizdotas. Motinos prie vaiko neprileido. Krata nieko nedavė. Tada liepė rengtis. Tėvą, brolį, brolienę išsivedė. Šarvuočiu traukiniu nuvežė į Kaišiadoris. Nieko su savimi pasiimti neleido: nei drabužių nei duonos kąsnelio.

Namuose liko tik motina ir tėvo sesuo (abi senutės daugiau kaip 70 metų amžiaus) bei du brolio Kazimiero vaikai.

Kariūną ši žinia pasiekia birželio 30-tą. NKVD viršininkui Bološevui jis perdavė laišką, kad už jį nekeršytų vaikams ir nekaltiems.

Liepos 17-osios rytą vėl atvažiavo mašina kareivių, jų talkininkų iš Lomenių, liepė rengtis. Kaišiadoryse susodino į gyvulinius vagonus. Išvežė į Molotovo sritį miško ruošos darbams senutes ir mažamečius vaikus.

Tėvą iš Lukiškių kalėjimo paleido 1945 metų spalio pabaigoje. Urale mirė teta Marijona, lygiai po metų mirė motina, išbadėjusi, nusikankinusi, bet sūnaus neprakeikusi.

Po mėnesio 1945 metų lapkričio 19-ąją mūšyje žuvo ir pats Kariūnas - Pranas Petkevičius. Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinės 2-ojo bataliono vadas. Sako, kūnas buvo išniekintas Kaišiadoryse, prie pieninės.

Kaimo, kuriame gimė ir užaugo Pranas, jau nebėra. Petkevičių sodyba sunaikinta, kai šeimininkai buvo ištremti į Rytus. Šeima ir giminės išniekinti, paguldę savo kaulus Sibiro toliuose. Lesosibirsko kalvelėje guli brolis Kazimieras su broliene Juze, o Palomenės kapuose ilsisi brolis Bernardas, miręs 1988 metų kovo mėnesi, tik pusmečio nesulaukęs iki Sąjūdžio gimimo.

O kur tavo kauleliai, kareivi Pranai Petkevičiau, kur auga ta pušelė, kuri pabudina tave kiekvieną rytą?

PETRAS PETKEVIČIUS - DRAMBLYS

Petras Petkevičius-Dramblys

Petras Petkevičius - Dramblys buvo vienas iš artimiausių Žalio Velnio bendražygių. Gimęs 1921 metais Eiriogalos kaime, Žaslių valsčiuje, nuo pat pirmųjų DKR organizavimo dienų buvo prie štabo. Žinoma, kad dar 1944 metų spalio 10 d. Dainavos miške, prie Civiškių kaimo, įvyksta partizanų būrių vadų susitikimas. Jame dalyvauja ir Dramblys. Greitai Dramblys ateina į apsaugos būrį. Gal dėl to, kad jam buvo labai gerai žinomos apylinkės, kuriomis štabas ėjo taip vadinamuosius mažuosius ratus: Kaugonys, Dainava, Krivonys, Šilonys, Lomeniai, Kaugonys, Livintai, Kaišiadorys, Žasliai. Jeigu pasižiūrėsime į žemėlapį, tai įsitikinsime, kad Eiriogala to rato vietoje — tarp Dainavos ir Krivonių. Ir kai 1945 04 14 Dainavos - Kaugonių kautynėse buvo suimtas štabo apsaugos būrio vadas Vytautas Akūnis — Voverė, kaip tik Drambliui ir buvo patikėtas apsaugos būrys. Archyvų duomenimis, tada apsaugos būryje buvo 20 - 30 partizanų, kurie sumaniai keitė štabo dislokavimo vietas, pasirodydami Musninkų, Žaslių, Kaišiadorių valsčiuose. Sako, NKVD niekaip negalėjo iššifruoti gerai apgalvotų štabo apsaugos būrio veiksmų.

1945 metų gruodžio 13 d. žuvus IV žvalgybos skyriaus viršininkui ir bataliono vadui Edvardui Kavaliauskui - Klajūnui, Žalias Velnias į tas pareigas paskyrė Dramblį. Dabar jau atsakomybė tapo daug didesnė. Juo labiau, kad MGB jau beldžiasi į apygardos vadovybės duris.

1946 metų rugpjūčio 13 d. pavakaryje Dramblys su Žaliu Velniu buvo Abromiškių apylinkėse. Erelis su Griežtu suruošė partizanų suvažiavimą Vilniuje, norėdami sunaikinti Didžiosios Kovos apygardos vadovybę. Nors tas susirinkimas jau buvo prasidėjęs, Žalias Velnias labai raginamas į jį atvykti, bet vis delsia. Pagaliau tą nelemtąją 13-ąją jis sutinka. Iš Vilniaus atvyksta automašina. Dramblys sėda į kabiną, Žalias Velnias su ryšininke Ožka - į kėbulą. Sako, kad Žalias Velnias buvo ramus, tačiau Dramblys nerimavo. Ir nuojauta, kad važiuoja pražūčiai, jo neapgavo. Tik Žalio Velnio valia jis skubiai grįžta į Kaišiadorių miškus ir dar kelis mėnesius vadovauja savo batalionui, kol su „centro" padirbtais dokumentais atsiranda Vilniuje. Nežinia, ar Dramblys patiki pasyvios kovos idėja, kurią į Didžiosios Kovos apygardą atsineša atėjęs jai vadovauti kapitonas Griežtas, jau nuo 1942 metų ir KGB agentas „Gediminas", tačiau jau 1947 metų rugpjūčio mėnesį Dramblys perduoda batalioną 3-osios kuopos vadui Adolfui Kinderevičiui - Jurginui. Pats išvyksta į Vilnių ir apsigyvena konspiraciniame bute, tik jau nei minutės nepaliekamas saugumo. Tada batalione tebuvo likę 10 partizanų. Greitai Dramblį areštuoja ir nuteisia ilgus metus kalėti. Vorkutos lageriuose Petras Petkevičius praleidžia ištisus aštuonerius metus - iki pat 1954-ųjų.

KAZYS SURMILAVIČIUS - KLEVAS

1918-1945 03 27

Buvo trečias vaikas ūkininkų Jono ir Onos Surmilavičių iš Laukagalio kaimo (Žaslių valsčius) šeimoje. Jau 1934 metais mirė tėvas ir visa ūkio našta gulė ant šešių sūnų pečių. Ūkyje buvo 18 hektarų žemės, darbo netrūko. Kazys tarnavo Lietuvos kariuomenėje puskarininkiu, vokiečių okupacijos metais buvo policininku. Teko kovoti su rusų partizanais, kurie plėšikavo tose apylinkėse. Prieš rusams sugrįžtant į Lietuvą, iš Smaragonių miestelio grįžo namo atostogų, tačiau atgal jau nesugrįžo, o ėmėsi organizuoti vyrus pasipriešinti. Gerai suprato, kad sugrįžęs okupantas jo nepagailės. Greitai Musninkų apylinkėse susirado Žalią Velnią ir susitarė veikti išvien. Dažnai abu ėjo kartu partizaniniais ratais, paskui Klevas stovyklaudavo atskirai, kartas nuo karto vis atklysdamas į apygardos štabą Musninkų ar Žaslių apylinkėse.

1945 metų sausio pradžioje Serbentas su Žaliu Velniu patvirtina LLA Vilniaus apygardos 5-ojo rajono vadovybę. Kazys Surmilavičius - Klevas buvo paskirtas 1-ojo bataliono vadu. Bataliono veiklos zona buvo Žaslių ir Musninkų valsčiuose.

Iki tol Klevo būryje buvo 15 - 20 partizanų. Būrio vadas, matyt, buvo

geras mokytojas, nes keli jo pavaldiniai patys tapo partizaninio judėjimo vadovais. Tai Stepas Kavaliauskas - Dobilas, Liudas Kavaliauskas - Perlas, Zigmas Kacevičius - Genius, Adomas Matačiūnas - Diemedis. Stengėsi išvengti susirėmimu su kareiviais, batalionas turėjo gerą agentūrą ir žvalgus. Gal todėl ir nuostoliu buvo mažiau.

Kazys Surmilavičius-Klevas

1945 metu kovo 27 dieną lankėsi apygardos štabe. Nuo pat ryto su Adomu Lapinsku - Uosiu Klevas užėjo pas pusseserę Bagdonavičienę Čiobiškyje. Tą dieną, gavę pranešimą, stribai supo Čiobiškio vaiku prieglaudą, kur buvo įsikūręs apygardos štabas. Stribai ir kareiviai pastebėjo bėgančius žmones. Partizanai pribėgo prie Neries upės, tačiau kelio atgal nebuvo. Matydamas, kad pabėgti nepavyks, Klevas prie pat vandens nusišovė. Uosis dar bandė plaukti ledais užkimšta Nerimi, tačiau buvo nukautas.

Kazį Surmilavičių čiobiškiečiai palaidojo miestelio kapinėse. Tačiau paminklo nebuvo pastatyta, ir dabar nedaug kas žino bataliono vado Klevo palaidojimo vietą.

KLEMENSAS GURSKAS - RIEŠUTAS

1917-1947

„A" rinktinės 6 -asis batalionas susikūrė tik 1946 metų kovo mėnesį. Jis veikė Kauno apskrities Rumšiškių, Pažaislio, A. Panemunės, Karmėlavos, Jonavos valsčiuose. Pirmuoju bataliono vadu buvo šiose apylinkėse žinomas partizanų būrio vadas Klemensas Gurskas - Riešutas.

Klemensas buvo gimęs 1919 m. Neveronių kaime, Pažaislio valsčiuje. Vokiečių okupacijos metais buvo išrinktas savo kaimo seniūno pavaduotoju. Yra žinoma, kad daug padėjo žmonėms išvengti duoklių ar atsidurti Vokietijoje priverčiamuosiuose darbuose. Sugrįžus rusams, greitai buvo areštuotas ir išvežtas į Kalvarijos kalėjimą. Iš ten pavyko pabėgti. Sugrįžęs į tėviškę sužinojo, kad vyrai susibūrė į partizanų būrį, kuriam

vadovauja jo svainis Jonas Mickevičius - Žvirblis. Pradžioje jis prisiglaudžia prie Žvirblio, nors apylinkėse kovojo Jono Černiausko - Vaidoto, Vytauto Janavičiaus - Varpo būriai, užklysdavo Prano Jaromsko - Perkūno vyrai. Greitai partizanai pastebi naujojo draugo sugebėjimus orientuotis sudėtingose situacijose. Ir kai iškilo būtinumas Žvirblio būrį iš_skaidyti į du mažesnius, Riešutas tampa būrio vadu.

Pagal Žalio Velnio sumanymą 1946 metu pavasarį Klemensas Gurskas - Riešutas, kaip pats sumaniaus-ias pakaunės apylinkių būriu vadas, paskiriamas sukurto 6 -ojo bataliono vadu. Šiam skyrimui pritarė ir didžiausią autoritetą turintis būrio vadas Jonas Mickevičius - Žvirblis. Tada pakaunėje be Žvirblio dar veikė Varpo, Vaidoto būriai. Dažnai atklysdavo kitas Vaidotas - Jonas Ožeraitis, buvęs Perkūno būryje ir 1947 metais vadui dingus, subūręs ir vadovavęs savam būriui. Žuvus Jonui Mickevičiui - Žvirbliui, dauguma likusiu būrio partizanų prisijungė prie Riešuto.

Klemensas Gurskas-Riešutas

1947 metų spalio 21 d. Karmėlavos valsčiaus Svilonių kaime Riešuto būrį užpuolė kareiviai. Liudytojų teigimu, tada kartu su Klemensu žuvo ir Jonas Simanavičius - Mažylis iš Pravieniškių kaimo. Sako, sužeisti partizanai nusišovė. Jonas buvo gimęs 1921 metais. Partizanus išmetė Jonavos turgavietėje, paskui vežimu nuvežė į Neries pakrantę ir ten užkasė. Tačiau palaikų surasti nepavyksta.

Po Riešuto žūties, vyrai išsisklaidė po apylinkes, keli partizanai pritapo prie Jono Černiausko - Vaidoto. MGB agentai jau šeimininkauja Didžiosios Kovos apygardoje. Norima vienu smūgiu susidoroti su neskaitlingais būriais, sukvietus juos į pasitarimą prie Palemono. Operacijai pasisekus ir žuvus naujajam šeštojo bataliono vadui Jonui Černiauskui - Vaidotui, batalionas panaikinamas.

JONAS ČERNIAUSKAS - VAIDOTAS

1920 - 1948 09 16

Rumšiškių miestelis per karą sudegė. Beliko keliolika namų ir eilė betoninių rūsių pagrindinėje Kauno gatvėje. Mat čia buvo išsirikiavę žydų namai su kromais ir kromeliais. Žmonės glaudėsi kur galėjo, nes dalyje išlikusių žydų namų įsikūrė milicija, saugumas, stribynas. Gal todėl, kad valdžia miestelyje laikė daug ginkluotų žmonių, o vėliau Užtakų kaime įkurdino kareivių garnizoną, miestelio vyrai pasklido po atokesnėse apylinkėse veikiančius būrius.

Jonas Černiauskas-Vaidotas, 1938 m.

Jonas Černiauskas - Vaidotas buvo gimęs 1920 metais Užtakų kaime. Visame kaime garsėjo kaip linksmas vyras ir muzikantas. Gerai grojo gitara, tai su draugais sudarė orkestrėlį. Mokėsi Vilniaus geležinkeliečių mokykloje, tačiau jos nebaigė. Jau 1945 metais subūrė besipriešinančiu būrį. Jame buvo Pranas Ulozas - Bevardis iš netolimo Kapitoniškių kaimo (g. 1924 m.), Aleksas Vaitkevičius - Vėtra, tarnavęs Pievelių k. (dabar Liaudies buities muziejaus teritorija), Juozas Čepkauskas - Katinas iš Pravieniškių. Iš Dovainonių k. partizanavo arba buvo ryšininkais Valiūnas, Arlavičius (nuskendo Nemune), Juozas Jarmalas. Būrys buvo nedidelis, gal 7 - 1 0 partizanų ir laikėsi daugiausia Neveronių, Palemono, Pravieniškių apylinkėse. Po Klemenso Gursko - Riešuto mirties -1947 m. spalio mėnesį Jonas Černiauskas MGB dokumentuose vadintas apygardos 6-ojo bataliono vadu. Sakoma, kad savo vadu jį išsirinkę patys išblaškyto bataliono partizanai.

Agentė „Liolė" 1948 09 10 pranešė, kad Kaune, Šančiuose, Melnikaitės gatvėje pas Žotautienę gyveną apygardos štabo ryšininkė Anastazija Rumševičiūtė - Narsutė iš Kaugonių k. Žaslių valsčiaus. Anksčiau ji buvusi Žalio Velnio ryšininke, dabar palaiko ryšį tarp Marijampolės, Jonavos ir Kauno partizanų bei J. Ožeraičio ir J. Černiausko. KGB pradeda sekimą, pasinaudodami agentais - smogikais. Aptinka J. Černiausko

- Vaidoto pėdsakus. Žuvo būrys jau 1948 metų. rugsėjo mėnesio 16 dieną Pažaislio valsčiuje, Naujasodžio kaimo Grikšelių sodyboje. Penki partizanai per štabo ryšininkę Nastutę Rumševičiūtę - Narsutę susitiko su nežinomu partizanų būriu, kurie pasirodė esą tik NKVD agentai smogikai.

Po Jono Černiausko žūties buvo susidorota ir su jo artimaisiais, nes jų sodyboje, Užtakų kaime, dažnai prieglaudą rasdavo užklydę ar sužeisti partizanai. Žinoma, kad po sužeidimo čia kur; laiką gydėsi būrio vadas Jonas Ožeraitis. Tad tėvą Julijoną 1948 metais nuteisė ir įkalino Taišeto lageryje. Tada jam buvo 58 metai. Tik po šešerių metų Julijonas Černiauskas grįžo namo. Brolį Mykolą tais pačiais 1948 metais nuteisė ilgus metus kalėti. Iš Vorkutos jis grįžo tik 1956 metais, dabar gyvena Kaune. 1949 metų balandžio 12 d. į Irkutsko sritį ištremti likę šeimos nariai: motina Veronika (g. 1900 m.), broliai Kazys (g. 1931 m.) ir penkiolikmetis Algis. Sugrįš jie į Lietuvą tik 1958 metais.

JONAS MICKEVIČIUS - ŽVIRBLIS

1916-1947

Tai buvo pirmojo pakaunės partizanų būrio vadas. Gimė 1916 m. Neveronyse, Pažaislio valsčiuje. Tėvai nebuvo labai turtingi, nes teturėjo 7 ha žemės. Augo du broliai ir trys seserys, šeimoje Jonas buvo jauniausias. Tad jam buvo skirta mokytis. Lankė gimnaziją Petrašiūnuose, dirbo Kauno geležinkelio stotyje buhalteriu. Nors šis darbas garantavo atleidimą nuo šaukimo į sovietinę armiją, Jonas Žvirblis juo nepasinaudojo. Mat, jis buvo 1941 metų birželio 23-osios vienu iš sukilimo organizatorių Palemono apylinkėse. Tad iš pradžių slapstėsi Palemone, Šliumbos sodybos daržinėje išsikasęs bunkerį. Draugų pagalba pavyko įsidarbinti Livintų miško ruošimo punkte, kur per kelis mėnesius pavyko suburti į būrį vyrus ir grįžti prie Palemono. Jau 1944 metų gale jis vadovavo partizanų būriui, kuriame telkėsi Pažaislio, Rumšiškių valsčių vyrai. Sakoma, kad greitai vyrų būryje buvo per 30. Buvo labai reiklus, kartais per daug griežtas kovų iškankintiems draugams.

1945 metų balandžio 12-tą Žvirblio būrys susidūrė su didelėmis kareivių pajėgomis, kurie nuo Kertupio slinko Pravieniškių link. Puolė rinktinės rusų pajėgos, su kulkosvaidžiais, tanketėmis. Pulkas kareivių geležinkeliu buvo atvežtas į Pravieniškes. Tada tose apylinkėse pavasario sulaukė Andriaus Zdanevičiaus - Morkos 12 partizanų, Antano Taparausko - Kirvio šeši vyrai, o Žvirblio būryje glaudėsi net 25 kovotojai. NKVD žiniomis, tuo metu Livintuose dažnai pasirodydavo ir Žalio Velnio rinktinės štabas.

Kareiviai Guronių kaime aptiko Morkos būrį ir jį sunaikino. Žvirblio kovotojams pavyko išvengti nelaimės, nes laiku pamatė puolančius. Stojo į trumpą mūšį ir pasitraukė Užusalių link.

Jono Mickevičiaus būryje pradžioje buvo ir jo svainis Juozas Gurskas - Riešutas, kuriam vėliau, būriui pasidalijus į du, buvo lemta tapti ne tik būrio, bet ir 6 -ojo bataliono vadu. Tarp Žvirblio kovotoju buvo Mykolas Svilikas - Genys, Bronius Okželaila - Rytas, Juozas Urbonavičius - Aidas, Juozas Mikalauskas - Žaibas, Kazys Mikalauskas - Vėjas, Juozas Čepkauskas - Katinas (vėliau tapęs išdaviku), Stasys Matakas, Juozas Krasauskas, Bronius Naskauskas - Lapė, Pranas Astrauskas — Meškonis. Visi jie žuvo nelygioje kovoje su okupantu. Tūrėjo būrys ir daug ryšininkių, tarp kurių buvo Veronika Gurskienė - Puriena. Pradžioje būrys priklausė Kariūno kuopai.

Jonas Mickevičius-Žvirblis

Žvirblio būrys dažnai būdavo Užusalio apylinkėse. Čia gal ir buvo ramiau, tačiau susidurdavo su kita problema. Mat apylinkėse gyveno daug rusų, kurie nuolankiai tarnavo atėjūnams. Gal 1946 metų rudenį Žvirblio būrio vyrai susirėmė su kareiviais ir stribais tose Užusalio apylinkėse. Sako, vietiniai pranešė partizanams pasirodžius. Kautynės buvo neilgos, nes greitai partizanai pasitraukė, tačiau jose Žvirblis buvo sužeistas. Būrio vadas ilgai slapstėsi, nes žaizda negijo. Atėjo laikas, kai ji tapo nebepakeliama.

Antano Obelevičiaus, gyvenančio Kaune, duomenimis, Jonas Mickevičius - Žvirblis žuvo tiktai 1947 metų liepos 7 dieną ir buvo slapta palaidotas Neveronių kapinėse. Sužinojusi apie tai MGB privertė vietos gyventojus Jankauską, Cviliką ir Mikelevičių atkasti kapą. Atidarę karstą, lavoną fotografavę ir atlikę atpažinimo ceremoniją. Paskui karstą vėl užkasė. Pagal šį faktą galime teigti, kokią didelę reikšmę turėjo Žvirblio būrio kova Kauno apskrityje.

Po šios nelaimės Žvirblio žmonai Elenai Mickevičienei pavyko pasikeisti pavardę ir taip išvengti savo vyro likimo.

ROMUALDAS RANDIS - MEŠKA

1925 - apie 1957 m.

Surinkti duomenis apie šį Rumšiškių partizanų „skrajojančio" būrio vadą nebuvo lengva. Daug straipsnių spaudoje publikuota apie Meškos žiaurumus, susidorojimą su nekaltais žmonėmis. Prieš gerą dešimtmetį ir šių eilučių autorius yra paskelbęs rumšiškiečių ir apylinkės gyventojų nusiskundimų apie beprasmes būrio partizanų (tada dar - banditų) žudynes, atrodė, visai nekaltų žmonių.

Pokario ideologai sugebėjo įtikinti dalį mano tėviškės žmonių kad R. Randžio - Meškos būrio partizanai yra nužudę ar ne penkiolika niekuo nekaltų varguolių ir kaimo aktyvistų. Gal todėl čia ir derėtų pateikti retorinį klausimą: kas jis - Romualdas Randis - tėvynės patriotas ar vargo ir gyvenimo negandų palaužtas žmogus?

Ieškant duomenų apie šį pokario kovų vadą, pasisekė susipažinti su jo baudžiamąja byla Nr. 43204/3, esančia buvusiame LSSR VSK archyve. Keturiuose bylos tomuose yra ne tik Meškos, bet ir B. Steponavičiaus - Milžino, B. Trakimo - Genelio ir O. Trakimaitės - Ožkos tardymo protokolai, liudytojų parodymai, įvairūs dokumentai. Skaitydamas bylas supranti, kad žinias iš teisiamųjų MGB tardytojai ištraukė smurtu bei kankinimais. Pateikdamas skaitytojams apie Mešką surinktą medžiagą, remiuosi ne tik MGB dokumentais, bet ir dar gyvų jo draugų ir giminių prisiminimais.

* * *

Kalėjime, po pistoleto vamzdžiu, Meška yra parašęs savo autobiografiją (B. b. Nr. 43204/2 t. 2 146 - 147 psl.).

Gimė 1925 m. Milžinų k., Rumšiškių valsč. Dar 1940 m. gyveno pas tėvus, baigė Rumšiškių pradžios mokyklą, o iki 1941 m. birželio pabaigos mokėsi amatų mokykloje. Turėjo tapti staliumi. Stasė Ulozienė prisimena, kad yra išlikęs kryželis, ištekintas amatų mokyklos mokinio Romualdo Randžio ir padovanotas namiškiams. Vaikas turėjo ne tik geras rankas, bet ir dorą širdį, buvo dievobaimingas. Labai norėjo padėti tėvams, nes jie gyveno skurdžiai.

Seimą buvo palietusi skaudi kasdienybės rykštė: vienas po kito gimė 14 vaikų, tačiau ir mirė vienas po kito. Liko gyvi tik du - vyriausioji Ona ir jauniausias Romualdas.

Vokiečiai Lietuvoje elgėsi kaip patys žiauriausi okupantai. Į Vokietiją darbams buvo išsiųsta tūkstančiai jaunų žmonių. Jau 1941 metų rugpjūčio mėnesį Romualdas, kaip neturintis pastovaus darbo, buvo išvežtas į Rytų Prūsiją. Dirbo Otto Gerkės ūkyje. Romualdas - gražiai nuaugęs, darbštus

jaunuolis, todėl šeimininkai buvo juo patenkinti. Juo labiau, kad po pusmečio Romualdas jau galėjo susikalbėti vokiškai. Jį be galo traukė Lietuva, ir 1943 metų kovo mėnesį, sulaukęs ankstyvo pavasario, iš Vokietijos pabėgo. Grįžo namo. Tikėjosi, jog visi patikės jo pasakėlei, kad ponas Gerkė už gerą darbą namo paleido. Vokiečiai gegužės mėnesį Romualdą areštavo ir leido pasirinkti - ar grįžti Vokietijon, ar Lietuvoje tarnauti armijoje, saugančioje geležinkelius. O kai sužinojo, jog vaikinas laisvai kalba vokiškai, lyg ir pasirinkti nedavė. Kartu su 50-čia areštuotų nusiuntė į Prienus, kur buvo dislokuota generolo Justo karinė dalis. Po 3-jų mėnesių apmokymo nusiuntė į Lentvarį, kur iki 1944 metų vidurio saugojo geležinkelį.

Jau drebėjo nenugalimoji vokiečių armija, jie traukėsi visu frontu. Birželio pradžioje, grįždamas po gydymosi Vilniaus ligoninėje į Lentvarį, Romualdas pabėgo. Slapstėsi pas seserį Oną Babkauskienę Rumšiškėse, tačiau liepos mėnesį jų sodyba sudegė. Grįžo į Milžinus. Kaimynai įskundė, kad jis tarnavo vokiečių armijoje. Pradėjo naujoji valdžia ieškoti, kviestis į valsčių. Žinodamas, kad rusai jam neatleis, Romualdas pasirinko mišką.

Tuo labiau, kad iš vokiečių kareivių buvo įsigijęs ginklą.

Romualdas ***Randis-Meška***

Prasidėjo sunkus ujamo ir gaudomo žmogaus gyvenimas. Iš pradžių slapstėsi savo kaimo trobose ir klojimuose. Anksti suprato, kad reikia burtis į būrius, nes po vieną okupantai visus lengvai išgaudytų. Sužinojęs, kad Žaslių valsčiuje veikia Žalio Velnio partizanai, patraukė pagelžkeliu Vilniaus link. Prie Kaugonių sutiko Žalio Velnio būrio žmones. Buvo 1944 metų gruodžio 27 diena. Į būrį priėmė, davė Meškos slapyvardį. Tačiau Kaugonių miške išbuvo tik savaitę, nes sužinojo, kad apie 70 partizanų susibūrė Livintų miškuose Pranas Petkevičius - Kariūnas. Grįžo tėviškėn. Iki 1945 m. balandžio pabaigos buvo eiliniu, kol Kariūnas pasiūlė 10 partizanų būrį. Daugelį Meška anksčiau pažinojo: Drumstas Kazys - Spurga iš Leliušių kaimo, Morkevičius Antanas - Špokas iš Slabados, iš Pazaliesės kaimo buvo keturi vyrai - Pūras

Pranas - Kranklys, Raistas, Zigmas Leikauskas - Kurapka, Albinas Čėsna - Jaunutis, Kazys Kurnaitis. Ir kiti anksčiau gyveno Kaišiadorių valsčiuje - Kotas, Juodžbalis, Švidrys, Brazys. Užbėgant įvykiams už akių pasakysime, kad netrukus visi jie žuvo ar buvo areštuoti, išskyrus Kranklį. Jis pasinaudojo siūloma amnestija ir legalizavosi.

Jau 1945 metų rugpjūčio 12 dieną Meškos būrys buvo neatpažįstamai pasikeitęs, nes iš 10 senųjų partizanų beliko tik dų. Į būrį atėjo Pūras Bernardas - Tigras iš Krušonių, Vilkiškių kaimo jaunuoliai Vaina Alfonsas - Kaštonas, Vaina Selva - Karklas, Vaina Alfonsas - Dagilis, o Kralikauskas Kazys - Jokeris - iš Korsakų. Iš devynių kovotojų - šeši 18 - 20 metų jaunuoliai. Be to, kuopai dar priklausė Janonis Adomas - Saulius iš Kaspariškių kaimo, Ceslevičius Vacys - Erelis iš Vilkiškių, Sidaras Juozas - Klajoklis iš Leliušių, Ivoška Bernardas - Alksnis iš Smilgių k., Stepas Frankonis - Erelis iš Žaslių (jis legalizavosi 1945 m. ir nuėjo tarnauti stribu. 1945 12 13 jis „pasižymėjo" puolant partizanų slėptuvę Survelių k. Tada žuvo Stasys Kavaliauskas - Žebenkštis ir jo brolis bataliono vadas Edvardas - Klajūnas).

Dar ir šiandien nežinomos kai kurių žuvusių partizanų pavardės.

1945 m. rugpjūčio mėn. Meška buvo paskirtas kuopos vadu ir vadovavo 24 partizanams. Prieš areštą įėjo į „A" rinktinės štabą. Jo sudėtis buvo tokia: Klimavičius Petras - Uosis - vadas, Steponavičius Bernardas - Milžinas - štabo viršininkas, Sabūnas - Tarzanas - apygardos komendantas, Randis Romualdas - Meška - informacijos karininkas, Grigaliūnas Jurgis - Naras - ginklų technikas, Sidaras - Ožys - vado adjutantas, Skrajūnas - ryšių karininkas.

Rinktinėje tada buvo 5 batalionai. Jiems vadovavo:

1-ajam - Dramblys iš Žaslių,
2-ajam - Uosis iš Baroniškių,
3-ajam - Narsuolis iš Kruonio valsč.,
4-ajam - Putinas iš Žaslių,
5-ajam - Riešutas iš Neveronių, Karmėlavos valsčiaus.

„A" rinktinės vadas Uosis laikėsi Meškos kuopoje.

Partizanams sunku judėti plynuose Rumšiškių valsčiaus laukuose. Padaugėja išdavysčių. Leliušių, Užtakų kaimuose atsiranda stribų, o jiems informaciją teikia ne patys doriausi vietos žmonės. Susidūrimuose su kareiviais ir stribais žūsta ar sužeidžiama vis daugiau partizanų. Tai Spurgas, Špokas, Laimutis, Juodžbalis, Švidrys, Raistas, Kurapka, Klajoklis, Viržalis.

Pagal informatorių pranešimą Kaspariškių kaime būrį užpuolė kareiviai. Ten žuvo Spurga ir Klajoklis, o Saulius buvo sužeistas.

Jau 1945 metų sausio mėn. 1 d. Meška su partizanais Geniu, Papūga

ir kitais Gilučių kaime, Žaslių valsč. užpuolė stribų būrį. Keturis jų nušovė, o vieną sužeidė.

1945 metų gegužės mėnesį rinktinės vadas Uosis suteikia Meškos būriui „Skrajojančio" vardą ir įsako bausti mirtimi okupantui tarnaujančius lietuvius. Šiandien sunku tvirtinti, kad visų nužudytųjų kaltė buvo įrodyta, tačiau net ir MGB tardymo protokoluose nepaneigta, kad daugelis jų tarnavo okupantams.

1945 metų balandžio mėnesį Kariūnas, Spurga, Saulius, Erelis, Meška ir Juodžbalis Užtakų kaimo troboje rado stribą Čižą ir apylinkės pirmininką Stankevičių. Tie atsišaudydami bandė bėgti, iššoko per langą, bet buvo nušauti. Tą pačią naktį nušautas ir Aleksas Ivanauskas, įtartas pranešinėjęs stribams apie partizanų pasirodymus. Jis buvo apylinkės pirmininku.

1945 metų rugpjūčio 6 d. Užtakų kaime Saulius nužudė du valstiečius Barkauskus - Antaną ir Petrą už tai, kad pranešinėjo stribams apie partizanų buvimo vietas. Antano Barkausko žmona Pranė apklausoje pareiškė, jog jos vyras buvo nužudytas, nes žmonėms aiškinęs: „Banditams už jų darbelius reikia nulupti kailius". Vyrus, pavadintus išdavikais, nušovė trobose, namiškių akivaizdoje.

Rugsėjo mėnesį už išdavystę Meška nušovė savo pusseserę Domicėlę Randytę Milžinų kaime.

1945 metų rugpjūčio mėnesį partizanai atėjo į stribo Vilko sodybą. Šeimininko namuose nerado, tačiau čia jų laukė pasala. Buvo nušauta Vilkienė, o susišaudymo metu žuvo partizanas Juodžbalis.

Meškos būrys. Dešinėje stovi Meška, sėdi Liutikas

1945 m. rugpjūčio mėnesį Raistas vadovybės įsakymu už išdavystę nušovė Pazaliesės kaimo gyventoją Frankonienę. Buvo surengta pasala Užtakų - Milžinų kelyje, kuriuo namo grįžta kaimo stribai Striganavičius ir Juočiūnas. Tą vakarą namo ėjo tik vienas Striganavičius, kuris ir buvo nušautas. Partizanas Saulius pranešė, kad Leliušių kaimo gyventoja Genevičienė ir jos sūnus, Rusonių kaime gyvenanti Gilienė su sūnumi,

Milžinu k- - Mikalauskienė Marcelė su sūnumis Alfredu bei Vaciu, Uogintų kaimo žmonės Belevičius, Baibokas, Meilutis Viktoras, Dambravos kaime gyvenanti Ladaitė Stefa perduoda stribams ir NKVD kareiviams žinias ir dėl to žūsta tėvynės gynėjai. Pateikiami įrodymai, todėl rinktinės vadas Uosis leidžia juos „likviduoti".

1946 metų rugpjūčio mėn. 28 dieną šie žmonės sušaudyti.

1946 m. lapkričio mėn. mirties bausmė buvo įvykdyta seserims Grikštaitėms iš Leliušių.

Meškos būrys nyko ir mažėjo dėl netekčių susidūrimuose su kareiviais ir stribais. Atžymėtini būrio susidūrimai 1945 m. balandžio mėnesio pabaigoje Antanaičių miške, tų metų rugpjūčio 30 d. mūšis Kaspariškių k.

* + *

- Iki pat savo arešto Romas sakė, kad jo sąžinė rami, nes jis savo rankomis yra sušaudęs tik vieną išdaviką, - sako Kaune gyvenanti Stasė Babkauskaitė - Ulozienė, R. Randžio sesers Onos dukra.

Šiandien sunku suprasti pokario peripetijas. Vyko kova - kas ką. Okupantams tarnaujantis buvo įvardintas priešu. Ir tai teisingai. Tik ar nebuvo apšmeižtų? Ar neaplaistyta mūsų pokario kova nekaltų krauju?

Renkant medžiagą šiai knygai, teko kalbinti šimtus žmonių perversti daug dokumentų. Ir todėl galiu teigti, kad absoliuti dauguma pokario rezistentų buvo dori ir sąžiningi žmonės. Tarp jų nebuvo ištroškusių kraujo, o bausdavo išdavikus tik perspėję prieš tai baigti Judo darbus. Gi stribai buvo partizanų priešai.

Šiandien reiktų paneigti daug prasimanymų apie Meškos būrio vyrų žiaurumą. Štai kalbama, kad 1946 metų gruodžio 24 d. naktį Milžinų kaime, Litvinsko namuose vyko šokiai, kuriuose dalyvavo daug vietinio jaunimo. Atėjęs Meška šovė į lubas ir liepė visiems nusirengti nuogiems. Privertė groti ir šokti, mušė gumine lazda.

Net ir dabar, kai mūsų sąmonė apdujusi nuo ateizmo nuodu Kūčių dieną tokių vakarėlių niekas nerengia.

Nepelnytai Meškos būriui priskirtos žudynės Leliušiuose.

1946 m. Leliušių kaime ubagavo trys rumšiškiečio Talkačiovo vaikai: Viktoras - 6 m., Stepanas - 11 m., Ženia - 10 m.

Pūro sodyboje pamatė partizanus. Jų buvo daug. Paklausė vaikų pavardžių, iš kur jie atėję. Ir uždarė. Vakare nusivedė prie Strėvos ir sušaudė. Jauniausias Viktoras nugriuvo ir apsimetė negyvu. Vaikų lavonus įmetė į upę. Viktoras išlipo į krantą ir pabėgo namo. Tėvai manė, kad partizanai keršijo už tai, kad 1945 metų rudenį valsčiuje vaikai buvo radę 5 dėžes šovinių ir apie tai pranešė kareiviams. Zinaida Talkačiova, Andrejaus (g. 1911 m.) buvo Rumšiškių stribų būryje.

Vaikus šaudžiusiu partizanu vardas buvo „ilga nosim", tačiau egzekucijoje nedalyvavo.

Net MGB tardytojai šio nusikaltimo Meškai nepriskiria.

Tik 1994 metu gruodžio mėnesį paaiškėjo tikrieji dar vieno nusikaltimo kaltininkai. 1946 m. gruodžio mėn. 31 d. Milžinų kaime, Ulozų sodyboje, šeima laukė Naujųjų metų. Kambaryje buvo Jurgis ir Zofija Uloziai, jų dukra Stasė, jos draugė Stasė Babkauskaitė iš Rumšiškių, Ulozų sūnus Jonas. Mergaitės buvo susiruošę išeiti, kai į sodybą atėjo Meška su dviem partizanais. Jos sugrįžo. Susėdo visi už stalo, o Jonas išėjo į lauką pasaugoti, kad neužeitų trobon svetimi. Nespėjo atsipeikėti nuo akinančio sniego, kai prie slenksčio pasirodė stribai ir kareiviai.

Ryšininkės Marytė Ivanauskaitė ir Stasė Ulozaitė

- Ar nėra svetimų? - paklausė.

Paspyrė stribas duris koja ir pamatė, kad vyrai bando išstumti langą. Paleido automato seriją, tačiau partizanai jau buvo lauke. Tik kraujo klane gulėjo motina ir jos aštuoniolikmetė dukra Stasė.

Tardė NKVD tardytojai Rumšiškėse ir Kaišiadoryse. Supratę, kad nušovė nekaltą mergaitę, patarė visiems sakyti, kad atėjo banditai ir bandė išprievartauti. Jie ir nušovė merginą. Kitaip grasino išvežti pas baltas meškas. Kas beliko užguitam žmogeliui?

Taip iki šiol gyveno dar vienas partizanų „žiaurumą" patvirtinantis faktas. Net artimiausi kaimynai nežinojo tikrųjų žudikų.

Stasė Ulozaitė padėjo partizanams, šelpdavo medikamentais, vykdė smulkius pavedimus.

Meškos būrys turėjo daug rėmėjų. Pažymėtini iš jų:

Mileris Stasys, 45 metų, iš Užtakų k.,

Juršė Stasys, iš Užtakų k.,
Makarevičius Vincas, 65 metų, iš Milžinų k.,
Janulis Jonas iš Kaspariškių k.,
Jankauskas, 30 m., iš Vilionių k.,
Aleksiejūnas, 30 m., iš Vilionių k.,
Aleksiejūnas, 55 m., iš Vilionių k.,
Aleksiejūnas Bernardas, 25 m., iš Vilionių k.,
Varanauskas Stasys, 35 m., iš Pagirių k.

* * *

Išdavė Mešką irgi savi. Gerai pažįstama mergina Ona Kazakevičiūtė (agentė „Saulutė"), pas kurią jis ilsėjosi. Si sugirdė migdomuosius, kad kareiviai jį paimtų gyvą. Štai ką apie tai rašo MGB 1947 06 30 d. akte (B. b. Nr. 43204/3 t. 2 psl. 86 - 87): „Rumšiškių valsčiaus MGB viršininkas vyr. leitenantas V. Šatalinas, Rumšiškių garnizono viršininkas leit. Zadorožnych ir kareiviai - vyr. seržantas Ušakovas, jaun. seržantas Zinkinas, eiliniai Podolskis, Pšatovas 2 val. 20 min. užėjo pas Juodiškių kaime gyvenančią Kazakevičiūtę Oną. įėję į kambarį Ušakovas, Zinkinas, Podolskis ir Pšatovas pastebėjo įtartiną žmogų gulėjusį lovoje. Į riksmą „Kas?", nežinomasis iššoko iš lovos, išsitraukė iš kišenės pistoletą ir norėjo juo pasinaudoti prieš vyr. seržantą Ušakovą ir eilinį Podolskį. Bet po drąsių ir ryžtingų eil. Podolskio veiksmų, kai vienu smūgiu jis išmušė nežinomajam iš rankų pistoletą, partrenkė jį ir surišo draugų pagalba".

Kas pažinojo Mešką, sakė, jog ne tik vienas, bet ir visi keturi kareiviai jo nebūtų surišę. Juo labiau, kad partizano rankoje buvo pistoletas su 14 šovinių. Vienas Rumšiškių gyventojas pasakojo, jog V. Šatalinas gyręsis, kad keturi kareiviai užgriuvo Mešką, giliai miegantį, surišo ir tik tada pavyko pabudinti. įlipo trobon per stogą.

Rumšiškių MGB būstinėje Mešką atpažino stribai Ona ir Aleksas Drumstai. Kadaise Oną už apkalbas Meška mušęs gumine lazda. Tardymui Mešką išvežė į Vilnių. Prasidėjo kankinimai, žiaurumas. O ir slėpti nėra ko, nes Didžiosios Kovos apygardos vadu tapo MGB agentas. Partizanų būrių vadai pristatė jam kovotojų sąrašus, užšifravę raides skaitmenimis. Tereikėjo kelių minučių kad MGB apygardos sąrašus iššifruotų.

Meška kelias savaites sakė nieko nežinantis apie savo draugus, nurodė tik tai, kas jiems nepakenktų. Tačiau kova jau pralaimėta.

1947 m. spalio 27 dieną R. Randžio - Meškos byla persiunčiama ypatingam pasitarimui prie MGB SSSR, o lapkričio 22 d. protokolu Nr. 46 už dalyvavimą „antitarybinėje nacionalistinėje ginkluotoje gaujoje ir teroristinių aktų vykdymą nuteisiamas 25 m. kalėjimo". Pirmieji metai praeina Pečiorlageryje.

Po Stalino mirties, 1960 m., Meškos byloje buvę partizanai B. Genelis ir B. Steponavičius perteisiami, sutrumpinant jiems kalėjimo laiką iki 15 m. (buvo nuteisti po 25 metus kalėjimo). Archyvo bylose Meškos prašymo perteisti ir bausmės sutrumpinimo dokumentų nėra. Išliko 1957 m. 04 17 d. Pabaltijo apygardos karinio prokuroro raštas, kad R. Randžio byla grąžinama į Lietuvos SSR KGB archyvą ir stebėjimo laikas nutraukiamas.

Nežinau, ar galima daryti išvadą, kad iki tos dienos R. Randis - Meška jau buvo žuvęs? Kitaip nepavadinsi 32 metų vyro mirties.

KAZIMIERAS PAŠKEVIČIUS - DON ŽUANAS

1921-1947 02 04

Visas žmogaus gerumas yra įsikūnijęs Marijos Paškevičiūtės veide. Gyvena ji su vyru Kaune, V. Krėvės prospekte. Žuvusio brolio Kazimiero atminimui ji ištekėdama nepakeitė savo pavardės ir dar iki šiol apverkia patį mylimiausią sakydama: „Kodėl mirtis išplėšia pačius geriausius ir doriausius?"

Kai 1944 metais iš Krasnaselio kaimo, kur gyveno Kazimieras tėvo ūkyje, sovietai sugraibė vaikinus, tinkančius armijon. Jis su draugu iš

Marija Paškevičiūtė prisimena brolio žūtį...

Kazimieras Paškevičius-Don Žuanas ir Kazys Naudžiūnas-Kęstutis

Graužų kaimo buvo vežamas į Rytprūsius. Pabėgo abu iš vagono prie Vištyčio ežero. Grįžo namo, tačiau pasirodyti viešose vietose jau negalėjo, įsijungė į partizanų būrį. Tą tragišką dieną jų būrį apsupo. Tada Kazimieras jau buvo būrio vadu. Gynėsi septyniese: Kazys Naudžiūnas - Kęstutis, Vytautas Urbonaitis - Statkus, Albinas Ramantauskas - Automatas, Čiulbutis iš Kietaviškių, kurio pavardės nustatyti dar nepavyko, Pirštelis - Putinas. Užėjo vyrai pas Joną Cesonį Krasnasėlio kaime, tačiau buvo išduoti. Sako, kareivių tanketėje sėdėjusi moteris, kuri ir rodė kelią. Žuvo tada penki - Don Žuanas, Kęstutis, Statkus, Automatas ir Čiulbutis. Piršteliui pavyko pabėgti, tačiau greitai buvo areštuotas ir jis.

O Marija Paškevičiūtė pasakoja...

Don Žuano būrys. Antras iš kairės K. Naudžiūnas-Kęstutis, trečias - K. Paškevičius-Don Žuanas

„Mūsų šeima gyveno Krasnasėlio kaime netoli Žiežmarių. Buvome penki vaikai, tarp kurių ir mano mylimiausias brolis Kazimieras, geras, sąžiningas ir darbštus. Užėjęs karas sujaukė visą mūsų šeimos gyvenimą, o pokario metais - skaudžiai sužalojo.

Išvijus vokiečius, Kazimierui buvo 23 metai, jis buvo verčiamas tarnauti sovietų armijoje, todėl pasirinko partizanų būrį. Apie jo likimą mažai ką žinojom, nes 1945 m. liepos 17 dieną mus išvežė į Sibirą.

Tik vėliau pasisekė sužinoti, kad partizanus 1947 m. vasario 4 dieną, saulei leidžiantis, mūsų kaimo laukuose apsupo NKVD kariuomenė su tanketėmis, gerai ginkluota. Jie žuvo penkiese, keliems pasisekė pabėgti. Mano broliui peršovė kojas, sako, jis bandė nusišauti, bet neįstengė. Sunkiai sužeistą vežė į Žiežmarius vežime, užkrovę šovinių dėžėmis. Mirė pakeliui. Penkis lavonus išmetė Žiežmarių miestelio aikštėje, ten, be mano brolio, buvo Kazys Naudžiūnas iš Strėvininkų. Daboklėje buvusius areštuotuosius privertė lavonus pakrauti į roges. Nuvežė prie miestelio žydų kapų ir sumetė į krūvą. Jų rankos buvo surištos spygliuota viela. Lavonus užmetė sniegu, tik pavasarį palaikų likučius užkasė.

Tremtyje mirė mūsų tėvai, o mes grįžome į Lietuvą. Per didelius

vargus susiradau brolio kapą, padariau tvorelę. Viską dirbau slapta, daug kas galvojo, kad tvarkau žydų. kapus.

1989 m. iš tolimojo Sibiro parsivežiau tėvų palaikus ir palaidojau Žiežmarių kapinėse. Pastačiau jiems paminklą".

Jau nuo 1989-jų Marija pradėjo vaikščioti pas rajono valdininkus, kad tie padėtų sutvarkyti partizanų laidojimo vietą. Čia ganėsi karvės, tą žemės plotelį norėta paversti sodybiniu sklypu ir ten statyti namą. Žmonių neatbaidė, kad stovės gryčia ant kelių dešimčių partizanų kaulų.

Ir štai šios atkaklios moters iniciatyva 1991 metų rugpjūčio 17 dieną Kazimiero Paškevičiaus - Don Žuano ir jo bendražygių palaikai perlaidoti į Kaišiadorių Partizanų Koplytėlę.

JONAS DAŠKEVIČIUS - PAPŪGA

1927 - 1945

Daškevičių šeimos šaknys yra Žiežmarių apylinkės Bačkonių kaime. Čia gimė Jonukas, antras vaikas šeimoje. Tada Juozukui buvo keturi metai, o dar po šešių metų Daškevičiai susilauks dukros Genovaitės. Trys vaikai su motina pradės sunkią odisėją po Lietuvą, nes 1936 metais mirs tėvas Antanas ir šeima liks be maitintojo. Gyvens motinos tėviškėj Janionių kaime Musninkų valsčiuje, karo metu ieškos laimės Jiesioje prie Kauno.

Septyniolikmetis Jonukas jau neabejingas Lietuvos likimui. Jis atsišaukia į generolo Povilo Plechavičiaus raginimą stoti į vietinius būrius tėvynei nuo bolševikų ginti. Tik kariauti neteko, nes vokiečiai panoro siųsti lietuvius į rytų frontą. Tada su ginklais ir išėjo į mišką Musninkų apylinkėse. Buvo 1944 metų vasara.

Brolį Juozą vokiečiai išvežė darbams į Vokietiją, kalėjo koncentracijos stovykloje. Po karo pasitraukė į Ameriką.

Musninkų miške berniukai susijungė į būrį. Su apygardos vado Žalio Velnio pritarimu, Joną išsirinko savo vadu.

Tame pačiame Janionių kaime, kuris, kaip minėjome, buvo Jono motinos Marytės Daškevičienės - Kupčiūnaitės gimtinė, pas Stasį Paulauską slapstėsi Žalio Velnio žmona. Paulauskų sūnus Stasys buvo ryšininku, su dažnais pavedimais vykdavo ieškoti apygardos vado. Kaip dažnai būna, taip ir čia - visas kaimas giminės. Jono Daškevičiaus pusbroliu buvo Stasys Paulauskas. Ilgą laiką niekas nežinojo, kad pas Paulauskus gyvenanti energinga moteris yra Žalio Velnio žmona. Tačiau paslaptis paaiškėjo visai atsitiktinai. Nebuvo plepūs kaimo žmonės, tačiau savų informatorių jie turėjo ir čia. Stribai suėmė Žalio Velnio sūnelius dvynius, o vėliau ir jų motina pateko į MGB rankas.

Vyrai sunkiai peržiemojo, nes dar neturėjo patirties partizaninei kovai. Tiesa, maisto pakako, tačiau teko keliauti iš sodybos į sodybą, išgyventi ne vieną išdavystę.

Vaikė ne tik savo valsčiaus stribus. Vyrų 1945-aisiais miškuose buvo daug, todėl partizanų vengė ir kareiviai. Nukeliaudavo iki Giedraičių ir Žaslių, tačiau daugiausia gyveno gimtosiose Musninkų apylinkėse. Su Žalių Velniu ryšį palaikė per Stasį Paulauską, Genovaitę Kupčiūnaitę, Vladą Motiejūnaitę iš Motiejūnų kaimo.

Jonas Daškevičius-Papūga

1945 metų birželio viduryje, kai Jonas nuėjo į Gelvonų miestelį, jį netikėtai suėmė. Iš pradžių nesuprato partizanų būrio vadą suėmę, uždarė daboklėje. Tačiau jau rytą, kai reikėjo atvesti Joną į tardymą, rūsyje jo nerado. Tik juodavo išlaužta lango anga.

1945 metų liepos 10-oji buvo lemtinga nesėkmių diena. Jo būrį prie Čiobiškio užpuolė kareiviai. Visa tai atsitiko todėl, kad vyrai buvo išduoti. Sako, NKVD-istai pasinaudojo smogikais, kurie apsimetė partizanais ir priartėjo prie Papūgos būrio. Nuo Neries dar suspėjo pasitraukti į miškelį. Tačiau pavakaryje pakliuvo į pasalą ir buvo suimtas.

Tą dieną žuvo dar trys vyrai - Boreckas, Tapolis ir Barzda. Tūo metu Jonas Daškevičius - Papūga buvo 5-ojo bataliono vadu.

Suorganizuotame teisme nedejavo, o patvirtino, kad kovojo už savo tėvynės laisvę. Pasivadino kita pavarde, sakėsi giminių neturįs, nes išaugęs vaikų namuose. Ne viską rusams pavyko išsiaiškinti, tačiau Jonas Daškevičius - Papūga buvo nuteistas mirti. Kada įvykdyta mirties bausmė, net ir KGB archyvuose nustatyti nepavyko.

Tuo metu Musninkų valsčiaus Smailių kaime buvo suimta ryšininkė tarp Žalio Velnio ir Piliakalnio Aldona Paulavičiūtė - Indyra, gimusi 1926 metais. KGB išaiškino, kad tų metų liepos mėnesio 12 - 15 dienomis ji turėjo nustatyti ryšį tarp LLA štabo Kaune ir Žalio Velnio.

Po Papūgos suėmimo, jo būrys neiširo, o dar ilgai nedavė ramybės okupantams. Jono Daškevičiaus artimiesiems jo sušaudymo data ir palaidojimo vieta nežinoma.

EDVARDAS KAVALIAUSKAS - KLAJŪNAS

1922-1945 12 13

Edvardo Kavaliausko slapyvardis šiandien rašomas įvairiai. LYA rusiškose operatyvinėse bylose vadinamas Klounu, tačiau manytina, kad tai tik enkavedistu klaida, kai girdimą žodį užrašę neteisingai. Jo pusbrolio Vytauto Kavaliausko, gyvenančio Garliavoje, teigimu, Edvardo slapyvardis buvo Klajūnas. Vytautas mena paties Klajūno posak;, kad kai kas klaidingai jį vadino Klounu.

Edvardas Kavaliauskas gimė 1922 m. Skėrių kaime, Žaslių valsčiuje. Ir nuo pat pirmųjų pasipriešinimo dienų buvo šalia Žalio Velnio. Jau 1948 metų rugpjūčio mėnesį vadovavo būriui Žalio Velnio Didžiosios Kovos rinktinėje. Kai DKR įkūrė du batalionus, veikiančius abipus Neries upės, Musninkų valsčiaus batalionui, pavadintam pirmuoju, vadovavo J. Norkus - Kerštas, o šiapus Neries, Žaslių valsčiuje - Klajūnas.

1945 metų pradžioje DKR pagrindu buvo įkurtas LLA Vilniaus apygardos 5-asis rajonas (apylinkė). Ir naujoje struktūroje Klajūnas tapo IV žvalgybos skyriaus viršininku ir 2-ojo bataliono vadu. Kartu Žalias Velnias jį paskyrė ir savo rinktinės vado pavaduotoju.

Apygardos vado 1945 04 26 įsakymu buvo nurodyta, kad karo atveju (o jis, partizanų vadų manymu, turėjo prasidėti jau kitais metais) Edvardo Kavaliausko - Klajūno batalionas turėjo užimti Žaslių valsčių.

1945 metų rugsėjo 10 d. jis tapo 1-ojo bataliono, kuriame veikė 4 kuopos, vadu. Pirmajai kuopai vadovavo pats Klajūnas, 2-ajai - jo brolis Stepas Kavaliauskas - Dobilas, 3-ajai - Adolfas Kinderevičius - Jurginas, 4-ajai - Andrius Petkevičius - Aguona. Dobilas kartu tapo ir bataliono vado pavaduotoju.

Žuvo Klajūnas Survelių kaime 1945 m. gruodžio 13 d. Agentas „Linksmasis" NKVD pranešė, kad toje vietovėje yra įruošta slėptuvė. Ji ir buvo rasta Aleksandro Žičiaus sodyboje. Po trumpos kovos, visi besiginantys žuvo. Atpažinti trys partizanai: Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas, jo brolis Stepas Kavaliauskas - Dobilas ir Jonas Kareckas - Žebenkštis. Užpuolime uoliai talkininkavo Žaslių stribai. Neatpažintas buvo kuopos vadas Beržinis.

ANTANAS GALINIS - JUODOJI KAUKE

1910-1945 07 01

Nežinoma ir šio kovotojo palaidojimo vieta. Buvo kilęs nuo Miežonių, į miškus išėjo, nenorėdamas kariauti sovietinėje armijoje ir žūti nežinomam krašte. Niekas dabar nežinojo, kodėl pasirinko Juodosios Kaukės slapyvardį. Buvo kuklus, draugiškas. Būryje buvo 10 - 12 kovotojų. Pastovios stovyklavietės neturėjo, todėl būrys ėjo per didžiuosius Kaišiadorių miškus. Žuvo jie atokiame Jagelonių krašte nežinomomis aplinkybėmis. Palaidojimo vieta nežinoma, tačiau turėjo būti įtakų apylinkėse.

Antanas Galinis-Juodoji Kaukė

Stasys Galinis - Vabalas pasakojo, kad jo brolis Antanas — Juodoji Kaukė buvo gimęs Miežonių kaime prie Kaišiadorių. Tėvai Andrius ir Agota - mirė jauni, kai Antanukui tebuvo septyneri metai. Jų šeimoje buvo septyni vaikai: Emilija, Anelė, Bernardas, Antanas, Vaclovas, Jonas ir Stasys. Visi liko našlaičiais, o jauniausiam tik vieneri metai.

Vaikystė Antanui buvo sunki ir alkana. Ganė gyvulius, dirbo pusberniu, kol išėjo tarnauti į kariuomenę. Vėliau buvo pasienio policininku Vievyje ir Kazokiškėse. Vokiečių okupacijos metais išėjo į generolo R Plechavičiaus vietinę rinktinę, tarnavo Žasliuose. Buvo vedęs Domicėlę nuo Daugirdiškių (Trakų apskr.). Augino dukrą Stasę.

suorganizavo 10 - 12 žmonių, tapo būrio vadu. Pastovios dislokacijos vietos būrys neturėjo, todėl telkėsi didesniuose miškuose. Stasys Galinis prisimena didesnius mūšius Pagrendos miške, kai būrį puolė kareiviai ir stribai. Antanas buvo ne tik labai drausmingas, bet ir be galo drąsus. Apygados vadovybė paskyrė jį 4 -ojo bataliono vadu.

1945 metų liepos ld. vyko mūšis prie Jagelonių. Tada Stasys su dviem partizanais atsiskyrė nuo būrio ir nuėjo pas bendražygio Builio tėvus į Žikaronis. Vidurnaktį išgirdo šūvius Jagelonių pusėje. Tai likę 10 partizanų stojo į nelygų mūšį su kareiviais. Būrys išsisklaidė, keli partizanai

žuvo, tarp ju buvo ir Antanas. Jo palaidojimo vieta nežinoma iki šios dienos.

Žmona su dukra iš savo sodybos pabėgo ir slapstėsi.

ALDONA SIPAVIČIŪTĖ - VELNIO IŠPERA

G. 1926 m.

Visas Musninkų valsčius Ukmergės apskrityje - tai ilga smėlėtosios Neries pakrantė. Čiobiškis, Smailiai, Spietiškės, Kaimynėliai, Kernavė... Tarp kalnelių subujoję miškeliai, lomelėse pradingusios trobelės gyvena kiekvieno čia gimusio širdyje. Ir dar srauni Neris, kurios kitoje pusėje kiek lygesnės Padalių, Budelių, Paparčių, Zūbiškių ir Gegužinės apylinkės, priklausę jau Kaišiadorių apskričiai.

Garsi Sipavičių iš Smailių kaimo giminė. Senelis - knygnešys, tėvas Lietuvos savanoris. Todėl Jonas Sipavičius ir gavo iš valdžios 10 hektarų žemės jau Spietiškių kaime, kur ir parsivedė ten iš Zapyškio sau žmoną Valeriją Leokadiją Nacevičiūtę. Išaugino jiedu keturis vaikus : Ciciliją (g. 1915 m.), Stasį (g. 1917 m.), Aldoną Ireną (g. 1926 m.) ir Danutę (g. 1929 m.). Septynmetė Marytė mirė ligos pakirsta. Tėvas mirė dar 1940 - tais ir nesulaukė laikų, kurie jo žmonai ir vaikams atseikės išbandymų ir nelaimių su kaupu.

Aldona, iki rusams sugrįžtant į Lietuvą, mokėsi Kaišiadorių gimnazijoje. Sėdėjo viename suole su bendravarde Marcinkevičiūte ir kūrė apie savo ateitį šviesias mergaitiškas svajones. Vasaromis užsidirbdavo Musninkų valsčiaus raštinėje, brolis su mama tvarkė žemę ir negalvojo, kad gyvenimas gali taip sugriūti.

Jau 1944 metų liepos pradžioje suima brolį Stasį už tai, kad kartu su kitais kaimo vyrais saugojo nuo vagių ir plėšikų kaimiečių turtą. Vienas toks nedoras žmogelis ir pakliuvo, vagiant grūdus iš Pamūšio dvaro sandėlio. Vyrai nenorėjo perduoti čigono vokiečiams, todėl proto įkrėtė patys. Anas sulaukė momento, kai pasirodė rusai, jiems ir įskundė, liudydamas, kad tai vokiečių policijos pagalbininkas, skriaudęs dorus žmones. Suėmė Stasį Spietiškių kaimo pakraštyje šienaujant pievą. Pamatė ateinančius civiliai apsirengusius vyrus, tačiau nepamanė, kad ateina jo suimti ir nebėgo. Nuteisė 20 metų lagerio ir konfiskavo visą šeimos turtą. Kalėjo Vorkutoje.

Štai tokiomis aplinkybėmis pasirodė kaime trys partizanai: Vytautas Bingelis - Papartis, Leonas Volčackas - Ąžuolas ir Bronius Gaidelis - Šiaudas. Vyrai dairėsi po kaimą, ieškodami ryšininkų. Užėjo ir pas Sipavičius. Buvo Plechavičiaus rinktinės karių uniformomis, gerai ginkluoti,

tačiau nevietiniai. Žodis po žodžio ir išsiaiškino, kad aštuoniolikmetė Aldona sutinkanti padėti. Tada pasakė, kad ateis kitą kartą su vadu.

Greitai Spietiškėse pasirodė didelis partizanų būrys. Vyrai pasklido po kaimą, o aukštas ir išvaizdus vyras su palydovais užsuko pas Sipavičius.

- Kuri čia Aldona? - pasiteiravo troboje buvusias ir pamatęs drąsiai žvelgiančią merginą prisistatė:

- Aš esu Žalias Velnias.

Kalba ėjo sklandžiai. Greitai jie viską aptarė. Tada vadas kiek įdėmiau pažvelgė į merginą ir pasakė:

- Jei aš esu Žalias Velnias, tai tu būsi Velnio Išpera. Ar sutinki?

Net keista tada pasirodė Aldonai, kad ta pravardė jos nesuglumino, o lyg ir patiko. Pasijuto svarbia šioje didelėje partizaninėje kovoje už Lietuvos nepriklausomybę.

Kiek vėliau supažino su svarbiausia būrio ryšininke Aldona Paulavičiūte iš Smailių kaimo, pasivadinusia Laukinuke, paskui - Indyra. Atsimena, kad ji jau gerokai vėliau, 1945 metų sausio pradžioje, atvedė į būrį leitenantą Piliakalnį, kuriam buvo lemta suvaidinti vieną iš svarbių vaidmenų Didžiosios Kovos apygardos istorijoje. Buvo jis aukštas, ramaus būdo, sakėsi iš Žemaitijos ir šiame krašte pabėgęs iš karinio ešelono, vežusio juos iš lagerio. Tada Žalio Velnio kovotojai jau vadinosi rinktine ir savuosius skaičiavo šimtais. Stabas pastovios vietos neturėjo, o jiems žinomais būdais judėjo po panerio apylinkes.

Aldona Sipavičiūtė-Velnio Išpera

Prasidėjo įtemptas darbas. Jos gyvenimo istorija buvo palanki šiam darbui. Gimnazistė, laukianti naujų mokslo metų. Tūrėjo daug pavedimų, nes tik spietėsi draugėn partizanai. Tekdavo važinėti sų pranešimais ne tik po Ukmergės ar Kaišiadorių apskritis. Buvo nukeliavusi į Kauną, Marijampolę. Tačiau daug reikėjo vargti su sužeistais, ieškoti vaistų, tvarsčių. Jaunai mergaičiukei ne taip paprasta buvo priprasti prie kraujo ir praradimų.

Pirmoji partizanų auka buvo Papartis - Vytautas Bingelis. Niekas nežinojo, iš kur jis kilęs, kur gyvena jo tėvai. Viciūnų miške prie Kernavės,

jis žuvo per susišaudymą su rusu kariuomene dar 1944 metų rudenį, per bulviakasį, gal rugsėjo mėnesio pabaigoje. Nušautą Papartį nuvežė į Musninkus ir numetė vieno gyventojo tvartan. Kvietė atpažinti Tomą Kanclerį. Niekas nežino, kur rado ramybę Papartis, - juk rusai savo aukų nelaidojo kapinėse.

Nelaimei, tarp Paparčio asmeninių dokumentų enkavedistai rado tris nuotraukas. Jose atpažino tris seseris Sipavičiūtės: Oną, Leokadiją ir Valentiną. Visas suėmė, ilgai tardė, tačiau, jokių įrodymų nesuradę, paleido. Visi jautė, kad kaimas neturi Judo, tačiau gyventi tapo pavojinga.

1944 m. lapkričio mėn 22 d. apylinkes „šukavo" kareiviai, ieškodami tarnybos sovietinėje kariuomenėje vengiančių jaunuolių. Tą dieną pas Sipavičius viešėjo du partizanai: Antanas Paškevičius ir Bronius Gaidelis - Šiaudas. Po netikėto beldimo į duris kambaryje esantys pamatė, kad ateina kareiviai. Šiaudas staiga puolė prie lango ir iššoko. Motina dar spėjo sugriebti šautuvą ir užmesti į užkrosnį, tačiau pabėgti Antanui nebuvo kada. Padarė kratą o šautuvo nesurado.

Antanas Paškevičius, Justino buvo gimęs 1920 m. Čižionyse, Musninkų valsčiuje. Suėmimo metu buvo 1 kuopos būrio vadu, vidurinio išsilavinimo. Tardyme Antanas nurodė, kad rinktinės vadu yra buvęs Lietuvos armijos viršila Jonas Misiūnas - Žalias Velnias. Jis nupasakojo rinktinės struktūrą, veikimo principus ir nurodė 11 partizanų slapyvardžių, tačiau sakė, kad bendro partizanų skaičiaus nežinąs. Paklaustas apie jo tėvų namuose besislapstančią moterį, patvirtino, kad tai Ona Krivickaitė - Misiūnienė, Kazio iš Panevėžio. Gimusi 1913 metais, turinti 3 vaikus. Žalias Velnias ją lankė 1944 m. pabaigoje ir tų pačių metų lapkričio mėn. 13 - 14 dienomis. Kartu suėmė ir Stasį Paulauską, namų šeimininką, g. 1893 m. Janionių kaime.Taijo namuose vyko slapti susitikimai, jis partizanus maitino ir jiems padėjo.Jau gruodžio 20 d. suimta ir duktė Elena Paulauskaitė, g. 1921 m. Buvo kaltinama tuo, kad padėjo partizanams, ruošdama namuose jų susitikimus.

Suėmė tada ir Velnio Išperą bei jos seserį Cicilija. KGB operatyvinėse ataskaitose pažymėta, kad Aldona baigusi 3 gimnazijos klases, iki arešto gyveno Spietiškių kaime. Klausinėjo daug ir dažnai, tačiau vis tą patį: „Kur partizano ginklas? ", „Kur dingo valsčiaus rašomoji mašinėlė?" Žinojo Aldona dar ir daugiau, kad du Antano broliai irgi partizanai, turi išsikasę miške bunkerį. Nustatė, kad merginos palaikydavo ryšį su partizanais, perduodavo jiems šiltus drabužius ir perspėdavo pasirodžius kareiviams. Jų namuose sulaikytas partizanas. Laikė jas Ukmergės kalėjime beveik tris mėnesius, tačiau merginos jiems atrodė naivios kaimo mergaitės ir iškentėjo daug. Daug to, ko klausinėjo, jos nežinojo, o ką žinojo - neklausė. Taip ir išleido, gavę nebylų sutikimą, kad jos praneš NKVD viską, ką matys, tačiau patys buvo pasiryžę sekti jas ir sužinoti daugiau.

Aldona suprato priešo klastą. Pranešinėti jam ji nieko nesiruošė. Teko slapstytis, kol kovo pradžioje Aldona gauna pranešimą, kad pasirodytų Žalio Velnio štabe Čiobiškio vaikų prieglaudoje. Pasitinka ją būrio vadas ir štabo narys Česlovas Tveraga - Vilkas. Iš pradžių įtariai žvelgia į iš kalėjimo paleistą, tačiau greitai įsitikina, kad viskas tvarkoje. Štabe Aldona sužino, kad partizanų junginys jau vadinasi LLA Vilniaus apygardos 5-uoju rajonu. Ji spausdina mašinėle, kartais išvyksta į Kauną, aplinkinius miestelius. Padeda leisti laikraštį „Žalia giria". Rašyt tai nerašė, tačiau nupiešė viršelius. Tada ji buvo moterų kuopos vade, taip skelbia NKVD archyviniai dokumentai.

Vaikų prieglaudoje buvo paauglys berniukas, vadinamas Sniegenų. Mat dar mažą jį rado pamestą ant sniego ir atnešė į prieglaudą. Buvo gal 15 ar 16 metų, sunkaus charakterio, užsidaręs ir šunybes krečiantis. Kartą keršydamas į vienuolių šulinį pridergęs. Tas pasiskundę, ir partizanai tėviškai paėmę diržą. Pusbernis greitai pabėgo iš prieglaudos, tačiau po kelių dienų grįžo. Pabuvo pusdienį ir vėl dingo. Aldonai kilo įtarimas, ar nebus tik jis išdavęs partizanų? Patarė palikti prieglaudą.Tuo metu nei Žalio Velnio, nei Piliakalnio ar Vilko nebuvo. Pasitarę vyrai žadėjo vakare išeiti. Buvo 1945 metų kovo 27-oji.

Per pietus ryšininkai pranešė, kad apylinkę apsupę stribai ir kareiviai. Rusių Rage juos ir suskaičiuoti buvo sunku. Anoje Neries pusėje pas ūkininkus buvo gydomi ligoniai, apie kuriuos Sniegenas nutuokė, nors konkrečių bunkerių nežinojo. Liepė Velnio Išperai prasibrauti pas sergančius ir juos nuvesti kitur. Pasisekė pribėgti prie Neries ir sėsti į valtelę. Po kelių minučių prasidėjo šaudymas. Kareiviai matė mergaičiukę ramiai plaukiančią valtele, tačiau jai dėmesio neparodė. Nežinojo, kad valties dugne gulėjo numestas automatas.

Sužeistų partizanų bunkeriuose ramu, jie gerai įruošti. Nutarė pasitikėti jų statytojų sumanumų. Kareiviai kratė sodybas, tačiau jiems bunkerių, viename iš kurių slapstėsi ir Velnio Išpera, rasti nepavyko. Vakare partizanai susirinko prie nusiaubtos prieglaudos. Ten buvę Žalias Velnias, Vilkas, Piliakalnis sužinojo, kad trys partizanai žuvo. Visi išsiskirstė ir susitarė laukti iš štabo žinios. Jaunasis išdavikas Sniegenas išėjo tarnauti pas Ukmergės stribus.

Prasidėjo dideli valymai. Aldona pasidavė Paparčių link, toliau nuo namų ir pažįstamų. Gyveno prie Kaišiadorių esančiame Gudienos kaime pas Eleną Jacinavičienę. Vienu metu buvo praradusi su partizanais ryšį. Reikėjo įsitikinti, kad niekas neseka. 1945 07 09 buvo suimta Paulavičiūtė Aldona - Indyra iš Smailių k.(g. 1926 m.), pavadinta centro ryšininke. Paaiškėjo, kad išvakarėse buvo atėjęs LLA ryšininkas Vingis, kuris atnešė šifrus. Ji juos perdavusi Vilkui, o tas - Piliakalniui. Greitai merginą

išleido į laisvę, tikėdamiesi atsekti per ją Žalio Velnio buvimo vietą. Jau kitą dieną Rusiu Rago ir Janionių kaimuose rasti du bunkeriai. Vienas jų buvo tuščias, tačiau rasta rašomoji ir kopijavimo mašinėlės, popieriaus, medikamentų, šovinių. Kitame - 3 partizanai. Du nusižudė, o štabo narys Česlovas Tveraga - Vilkas pakliuvo į kareivių rankas gyvas. Jis prisipažino, kad yra Žalio Velnio štabo ryšių skyriaus viršininkas, o pastaruoju metu ir ginkluotės štabo viršininku. Žuvę - tai broliai Feliksas Bagdonavičius - Boreckas (Barsukas), kuopos vadas ir Vytautas Bagdonavičius - Topolis, štabo skyriaus sekretorius. Rugpjūčio 13 d. su rastais pas Vilką leidimais į Narolių kaimą buvo nusiųsta operatyvinė grupė, kad sulaikytų Žalią Velnią. Susisiekė su partizanų pagalbininku Grinkevičiumi, kuris papasakojo, kad jo daržinėje yra Žalio Velnio pavaduotojas Piliakalnis. Apsupus sodybą, joje rastas partizanas Augustas Šimkaitis, Augusto iš Jonavos rajono (g. 1924 m.), kuris tuo metu buvo štabo sekretorius. Prie jo rasta rašomoji mašinėlė ir operatyviniai dokumentai. Tąkart buvo suimti 3 partizanai ir ryšininkai, jų tarpe vadinama moterų bataliono vadė Veronika Tveragaitė - Erika. Po šios operacijos buvo areštuota dar 21 partizanų rėmėjas.

Vieną dieną jau Gudienoje Velnio Išpera supažindino su barzdotu vyru, apsirengusiu kariška uniforma. Prisistatė, kad jis yra „A" rinktinės vadas Petras Klimavičius - Uosis. Apie Velnio Išperą Uosis žinojo, todėl greitai susitarė palaikyti ryšį.

1946 metų kovo mėnesio pabaigoje Kaišiadoryse, aikštėje prie geležinkelio stoties, buvo numesti kelių partizanų palaikai. Greitai sužinojo, kad tarp jų kovo 27-tą kautynėse prie Dubių kaimo žuvusi ryšininkė, moterų kuopos vadė Aldona Paulavičiūte - Laukinuke, Indyra. Vakare su Pranu Jacinavičiumi jiedu išvogė merginos lavoną ir palaidojo Kaišiadorių kapinėse. Atvažiavo jiedu į kapines nuo Kaišiadorių jau sutemus ir palaidojo ją prie pat tvoros, dešinėje pusėje, kapų pradžioje. Aišku, jokio ženklo nepalikę, Pranas prieš kelis metus mirė, o laidojant Indyrą nebuvo laiko gerai įsidėmėti, buvo tamsu, todėl laidojimo vietos rasti nepavyko.

Reikėjo iš Kaišiadorių dingti. Grįžo į gimtas apylinkes, tačiau sužinojo, kad gretimame Sakolninkų kaime stribai broliai Baranauskai jau teiravosi apie ją. Reikėjo vėl keliauti. Buvo ryšininke Karijoto būryje Ignalinos - Švenčionių krašte. Tada turėjau Miglovaros slapyvardį.

Tuo metu motina ir sesuo Cicilija su padirbtais pasais apsigyveno Vilniuje ir buvo prisiglaudę Raudonojo Kryžiaus ligoninėje, kur dirbo sanitarėmis. Mama pasivadino savo mergautine pavarde Nacevičiūte, o Ciciliją „apvesdino" ir davė Gavorskienės pavardę. Uosio padedama, Aldona tapo Danute Sakavičiūte ir pasirodė toje pačioje palėpėje.

Uosis su Velnio Išpera palaikė tamprius ryšius. Jis tuo metu jau buvo

„legalizavęsis" ir gyveno Vilniuje. Merginą įtraukė į veiklą, išduodant partizanams padirbtus pasus. Šiandien sunku pasakyti, ar visi legalizavęsi partizanai pateko į MGB rankas, nes ši Uosio veikla jau buvo kontroliuojama agento Juozo Markulio - Erelio. Reikėdavo partizanams pasidaryti nuotraukas ir įteikti jas Aldonai. Sutartą dieną jau atveždavo pasus. Uosis buvo paslaptingas, tačiau įžvalgus. Tai jis sakė, kad iki atgimimo su tais pasais jiems teks gyventi gal 40 metu. Patarė apie greitą pergalę ar pagalbą iš užsienio pamiršti.

Uosis nuoširdžiai užjautė merginą, nes sumanė sutvarkyti ir jos gyvenimą kitaip. Jis gal įtarė klastą, nes patarė įsidarbinti kur nors mokytoja, geriausiai į lenku kraštą. Taip Aldona tapo Kunigunda Armonaitiene, turėjo padirbtą pažymėjimą, kad yra baigusi porą mokytoju seminarijos kursu Aldona prieš tai bandė Vilniuje mokytis privačioje akušerių mokykloje, tačiau mokytoja būti niekada negalvojo. įsidarbino Pabradėje, vėliau pasuko į Šventininkus, kur pradinėje mokykloje ir mokytojavo. Čia nebuvo lietuviškų klasių, todėl pravertė tai, kad ji mokėjo lenkiškai ir rusiškai. Su Uosiu ryšys nenutrūko, kartais vis dar padėdavo, platinant pasus.

1948 02 23 rytas buvo giedras, bet šaltas. Prieš pamokas atbėgo mokyklos sargė ir pasakė, kad atėjo NKVD.„Na ir kas?" - pratarė dar Aldona ir visai neišsigando: ar mažai atklysta medžiojančių partizanus kareivių? Ir ko jai bijoti, jei su vietiniais partizanais ryšio neturi, o Uosis jos neišduos. Kareiviai atsivedė du kaimo žmones, kviestinius. Tada Aldona suprato, kad jau blogai. Paėmė iš jos padirbtus dokumentus ir pasakė, kad reiks važiuoti į Pabradę. Padarė kratąjos kambarėlyje mokykloje, tačiau nieko blogo nerado. Suprato, kad ieško tuščių pasų blankų. Liepė pasiimti drabužių. Prie geležinkelio sustabdė prekinį traukinį ir išvyko. Pabradėje tardė neilgai, tačiau jaų Švenčionyse prokuroras tradiciškai paklausė: „Nu, Sipavičiūte, govoritj budeš?" Ji pašoko nuo kėdės. Dar ilgai kartojo savo versiją apie mokslus ir nežinia kur dingusį vyrą. Tardė keturiasparaspo22valandas.

Atsirado Lukiškėse jau pavasarį. Čia gegužės pradžioje pranešė, kad „trojka" davė 25 metus „atostogų". Išvežė į Kazachstaną, kur ilgą laiką laikė su vagimis.

1948 05 22 į Sibirą išvežė ir motiną su seserimi Cicilija. Apie jų kančias kalėjime ir tremtyje, tai jau kitas ilgas ir liūdnas pasakojimas. Motina Tuvijoje mirė, Aldona į Lietuvą sugrįžo tik 1958 metų kovo 16 dieną. Gyventi tėviškėje neleido, įsikūrė prie Sasnavos, Marijampolės rajone, Kantališkių kaime. Su būsimu vyru susipažino tremtyje, ištekėjo, išaugino vaikus. Aldona Packevičienė ir dabar gyvena tame vienkiemyje, sveikatą išbarsčiusi kalėjimuose ir Sibiro platybėse. Sunkiai vaikšto, tačiau tokios pačios ramios sielos ir netrimituojanti apie savo garbingą

praeitį. Tik atsitiktinumo dėka mums pavyko sužinoti apie Žalio Velnio ryšininkę Velnio Išperą - Aldoną Sipavičiūtę, kurią mini ir Juozas Lukša - Daumantas knygoje „Partizanai".

ANTANAS TAPARAUSKAS - KIRVIS

1903-1946 11 19

Pokario partizaninėje kovoje Antanas Taparauskas buvo vienas iš vyriausių amžiumi. Nedidelio ūgio, kresnas, gilios valstietiškos išminties būrio vadas.

Gimęs 1903 metais. Šeimoje buvo 9 vaikai - dviejų motinų, nes našlaudamas tėvas dar kartą vedė.

Nepriklausomybės paskelbimo metais buvo dar paauglys, tačiau jo vaikiška širdelė pritarė Lietuvos atgimimui. Buvo jaunalietuvis, šaulys, dalyvauti šiose organizacijose skatino tik meilė savo kraštui. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, paskui vėl grįžo į Livintus. Žemės neužteko, todėl pasidavė į miškų darbus. Paskui dirbo eiguliu.

Antanas Taparauskas-Kirvis

1944 metų vasaros pabaigoje, kai sovietinė kariuomenė ėmė gaudyti naujokus, pradėjo ruoštis ginkluotam pasipriešinimui. Susirado dar septynis pažįstamus vyrus.

Būrys į didelius mūšius nestojo, daug kartų išvengė kraujo praliejimo iš vaikystės pažįstamose vietose. Žuvo 1946 metų lapkričio 19 dieną Mackūnų miške.

Deja, palaidojimo vieta nežinoma, nors manoma, kad daugumą partizanų lavonų vežė į durpinėlyje esančią duobę (prie buvusios Kaišiadorių pieninės). Ten šimtai bevardžių ir įvardintų kovotojų...

JONAS OŽERAITIS - VAIDOTAS

G. 1925 06 24

Mackūnų kaimas buvo Rumšiškių valsčiaus teritorijoje. Apsuptas miškų, be gerų privažiavimo kelių, tačiau vietinius žmones pokario negandos pasiekė.

Jono vardą atsinešė, gimdamas tą seniau visuose kiemuose švenčiamą dieną. Juk tebuvo kaime reta sodyba, kur vaikas, tėvas ar senelis nebūtų Jonas. Ožeraičiai augino tris vaikus - Joną, Adelę ir Klemensą, tačiau labai greitai jie visi tapo našlaičiais. Kai Jonukui tebuvo devyneri metai, mirė tėvelis, o po metų neteko ir mamos. Tad nuo vaikystės tarnavo pas ūkininkus: iš pradžių piemenėliu, paskui ir samdomu darbininku. Pasklido po apylinkes ir brolis su seserim, sodybą ir žemę išnuomavo, nes nebuvo kas ją dirba. Prie vokiečių tarnavo Vladikiškėse, Geruose Vakaruose.

1943 metais su seserimi sugrįžo į namus. Jonui jau buvo 18 metų, jis jau pats turėjo būti šeimininkas. Apžvelgė apleistą sodybą, apėjo visus pašalius ir kūrė planus ateičiai. Tačiau vėl bėda: seniūnas Joną įtraukė į sąrašus darbams Vokietijoje. Neužjautė jauno žmogaus ir jo mažametės sesutės. Teko vėl sukti galvą. Greitai sužinojo, kad generolas P. Plechavičius renka vietinę rinktinę, būsimą Lietuvos kariuomenės branduolį. Buvo sakoma, kas rinktinės dalyviai nekariaus vokiečių frontuose, o tik gins Lietuvą. Užsirašė, prasidėjo apmokymai. Tačiau greitai jie tapo nereikalingi, nes atsisakė vykti į frontą. Tada tarnavo Seredžiuje, kai gavo žinią, kad suėmė generolą. Visi išsiskirstė kas sau, tačiau dalis būriavosi, laukdami permainų. Frontas buvo čia pat.

Užėję rusai juos septynis jaunus žmonės sugavo ir nusiuntė apmokymams, kad tiktų sovietinei armijai. Buvo seržantu mokomajame dalinyje, paskutiniu metu Gaižiūnų poligone. Ir kai 1944 metų lapkričio mėnesį jau reikėjo vykti į frontą, iš Gaižiūnų pabėgo.

Tuo metu jauni žmonės Lietuvoje buvo gaudomi ir naikinami, kaip pikti žvėrys. Reikėjo slėptis ir ieškoti savų, nes visi jau žinojo apie partizanų būrius. Jie pasirodydavo ne tik naktimis. Tad nuėjo pas pusseserę Leonorą Kasteckienę Gerų Vakarų kaime, Kaišiadorių valsčiuje. Ir kol svarstė, klausinėjo, vieną dieną atėjo Bernardo Steponavičiaus būrys. Buvo 1944 metų gruodžio mėnesio pradžia. Taip prasidėjo Jono Ožeraičio pasipriešinimo okupantams kelias, kuris tęsėsi ilgus ketverius metus.

Nenorėdamas pakenkti saviems, pasiprašė toliau nuo namų. Rusai dezertyro atkakliai ieškojo, tardė gimines ir kaimynus. Tad ir atsirado kuriam laikui Užnemunėje. Tik jau pirmosios dienos buvo nesėkmingos.

Jų būrį apsupo kareiviai. Jonas tada turėjo gerą suomišką automatą ir mokėjo karo abėcėlę. Gausia ugnimi pavyko iš apsupimo prasiveržti. Niekas neskaičiavo žuvusių, tik vėl išsisklaidė kur kas gali. Jonas patraukė į gimtas vietas.

Greitai susitiko Perkūno būrį ir čia liko. Tada būriui vadovavo Pranas Jaromskas - Perkūnas, buvo broliai Dzimidavičiai - Pranas - Puntukas ir Antanas - Riteris, Jonas Stankevičius - Lašas, Stasys Grenda - Smarkuolis, Pranas Stanislauskas - Patrimpas, Jokūbas Sidaras - Tarzanas, Bronius Leikauskas - Lokys. Prasidėjo sunkios dienos. Šiandien sunku ir prisiminti visus susirėmimus su baudėjais ir stribais. Ypač sunkus mūšis su kareiviais buvo Romato miške, netoli Gaižiūnų poligono. Būrys buvo išblaškytas. 1946 metais žuvo Antanas Dzimidavičius, Jonas Stankevičius (buvo kilęs iš Klusų k.). Tada Jonas Ožeraitis turėjo Vaidoto slapyvardį, dažnai su vado leidimu lankydavosi Jono Gursko - Riešuto būryje. 1947 metų vasarą dingo Perkūnas, Lokys, Patrimpas ir Tarzanas. Vyrai ilgai nieko apie juos nežinojo. Tik paskui paaiškėjo, kad pagal gautus iš centro dokumentus jie legalizavosi ir išsiskirstė po Lietuvą. Tai buvo priešo klasta, kadangi greitai partizanai buvo suimti. Tų pačių metų spalio 21 d. žuvo Riešutas. Jie liko tik su Smarkuoliu, tačiau greitai prie jų prisidėjo Pranas Ulozas - Bevardis, Vincas Čiurinskas - Šermukšnis, Anelė Tarbūnienė — Drebulė ir Salomėja Piliponytė — Rūta. Nuo tada būriui vadovavo Jonas Ožeraitis - Vaidotas.

Jonas Ožeraitis su žmona Justina Vorkutoje

Prasidėjo nelygi kova. Kadangi buvo 1948 metai, kai partizaninis pasipriešinimas Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinėje jau palaužtas, būriui teko blaškytis po Rumšiškių valsčiaus miškus ir pamiškių kaimus.

1948 metų rugpjūčio mėnesį, kai kareivių siautėjimai buvo ypač dideli, jie - Vaidotas, Bevardis, Smarkuolis - nuvyko į prie Kėdainių esantį Keršio būrį. Po kurio laiko išsiruošė atgal, tikėdamiesi, kad viskas kiek aprimo. į vieno kaimo trobos langą, prie Užusalio, Vaidotas pasibeldė, tikėdamasis čia gauti maisto. Tačiau juos pasitiko šūviai. Kulkos sužeidė

Vaidotui abi rankas. Ir tik kai atsitraukė į artimiausią mišką, vyrai pamatė, kad vadas sunkiai sužeistas. Susirado vežimą ir sužeistąjį nuvežė į Užtakų kaimą prie Rumšiškių, pas Černiauskus, kurių sūnus Jonas (slapyvardis irgi Vaidotas) buvo partizanų būrio vadu. Tik žaizdos be gydytojo pagalbos sunkiai gijo. Atvažiavusi ryšininkė Elena Paškevičiūtė (buvo kilusi nuo Žiežmarių) su mašina sužeistą nugabeno į Kauno ligoninę. Sakė, kad sužeidė medžiojant, tačiau per ilgai pas gydytoją nesikreipę. Suteikus pagalbą, ligonis buvo nuvežtas į Vilnių, kur jam buvo siūloma gultis į ligoninę. Jonas nesutiko, nes žinojo, jog tai labai pavojinga. Tada jis turėjo pasą Žukausko pavarde, kurį įsigijo, pakeitęs savo nuotrauką.Tadajįapgyvendino Vilniuje,Aviečiųgatvėje Nr. 8 - 2 .Tačiau tai jaų NKVD kontroliuojamas būstas, kuriame glaudėsi su centro išduotais dokumentais Putinas, Pranas Žičius - Vėjas.

Pranas Ulozas - Bevardis prisijungė prie Jono Černiausko - Vaidoto būrio, o likę Smarkuolis, Rūta ir Drebulė slapstėsi.

Tuo metu Didžiosios Kovos apygardos vadas MGB agentas Griežtas paskiria savo pavaduotoju Praną Žičių - Vėją, kilusį iš Kaišiadorių valsčiaus ir partizanavusį su B. Trakimu - Geneliu, B. Steponavičiumi - Milžinu. 1946 metų pavasarį Vėjas buvo paskirtas 1-ojo bataliono, kuriam vadovavo R Petkevičius — Dramblys, kuopos vadu. Žmogus nežinojo, kad pakliuvo į puikiai sumanytas saugumo pinkles. Jau 1948 metų rugsėjo 16 d. Vėjas Jonui Ožeraičiui praneša, kad atvyktų su savo žmonėmis į Rumšiškių, Palemono, Neveronių partizanų susitikimą Grikšelių sodybon Naujasodžio kaime. Jiedu su Vėju buvo susitarę vykti traukiniu iki Palemono, tačiau sutartu metu Vėjas prie traukinio nepasirodė. Jonas kurį laiką draugo laukė, tačiau tas į sutartą vietą neatėjo. Tada, nors ir vėluodamas, jis atvyko į Palemoną ir vienas patraukė nurodytos vietos link. Atsitiktinai jis užėjo pas ūkininką, kur sužinojo, jog Grikšelių sodyboje buvo iššaudyti visi susirinkę. Ir nors nepavyko rasti archyvuose tokios medžiagos, šiandien Jonas Ožeraitis tvirtina, kad ten vyko eilinė J. Mar-

Anelė Tarbūnienė-Drebulė ir Salomėja Piliponytė-Ruta

kūlio ir Griežto išdavystė ir kad šie MGB agentais tose skerdynėse dalyvavo. Antra vertus, tai nieko nauja, nes MGB scenarijuose tokie partizanų susitikimai, siekiant sunaikinti juos vienu metu, dažni.

Tada Jonas Ožeraitis vėl sugrįžta į Vilnių ir „slapstosi" Aviečių gatvėje. Kiek pasveikusiam, siūloma mokytis vairuotoju kursuose. Štai čia 1948 metų spalio mėn 21 d. Joną Ožeraitį - Vaidotą ir suėmė. Tada jis pistoletą nešiojosi priekyje, už kelnių diržo. Kratos metu jo ir nerado, patikrinę kišenes, iškratė švarką. Kai išvedė į gatvę, dar sugebėjo nustumti du lydinčius čekistus, tačiau pasinaudoti pistoletu nesuspėjo.

Greitai suimamas Pranas Žičius - Vėjas ir nuteisiamas ilgus metus kalėti Sibiro lageriuose. Vėlesnėje tremtyje jis susitiks Vincą Žukauską - Putiną, būrio vadą Benediktą Adamkevičių - Bijūną ir kartu analizuos partizaninės kovos klaidas.

Tada ir sužinojo, kad saugumas Praną Žičių - Vėją suėmė tragedijos Naujasodžio kaime išvakarėse. Jis tapo nereikalingas saugumo operacijoje. Dėl to tenka manyti, kad Vėjas turėjo sužinoti apie ruošiamą susidorojimą, kitaip jis turėjo žūti su kitais. Tačiau šis suėmimas išgelbėjo Joną Ožeraitį nuo žūties, nes, kaip minėjome, jis, laukdamas draugo, vėlavo į traukinį ir išvyko į Palemoną jau daug vėliau.

Praėjo sunkius kankinimus. Tardymo metu tris mėnesius sėdėjo vienutėje, kol 1949 metų pavasarį pasakė, kad nuteisiamas 25 metus kalėti. Taip atsidūrė Vorkutos šachtose. Kai 1959 metais baigėsi kalėti skirtas laikas, jaunas vyras jau buvo 1-mos grupės invalidas. Lietuvą tegalėjo pasiekti tik 1970 metais. Ir tai dar septynerius metus niekur negalėjo prisiregistruoti. Laikėsi nelegaliai, dabar su šeima gyvena Palangoje.

PASIPRIEŠINIMO PABAIGA, 1948-1951 M.

Tai pats sunkiausias partizaninio pasipriešinimo etapas. Okupantai jau tiksliai žinojo kovotojų skaičių, akylai sekė partizanų pasirodymus ne tik kaimuose, bet ir atokiuose vienkiemiuose. MGB savo informatorius skaičiavo šimtais: vieni neatlaikė kankinimų, kiti išdavikais tapo dėl to, kad pasipriešinimo sūkuriuose aukomis tapo jų giminaičiai ar nukentėjo nuo jau viltį praradusiųjų. Pamiškėse bastėsi ir smogikai. Toks 1948 metų vaizas buvo Kauno, Trakų apskrityse.

Sausio 18 d. buvo vykdomi rinkimai. Ručkakiemio kaimo (Kruonio valsčius) ir Gegužinės valsčiaus rinkiminėse urnose buvo rasti antitarybiniai lapeliai. įtarta, kad pastarojoje istorijoje kalta Zūbiškių mokyklos mokytoja Aldona Kuliešiūtė (g. 1930 m.), turinti ryšius su Jurginu. Byliškių apylinkės urnoje (Rumšiškių valsčius) rastas tokio turinio lapelis: „Kvailiais buvote ir būsite, aš balsuoju už Perkūną - būrio vadą ir Ožeraitį - būrio narį. Žalias Velnias". Kalviuose urnoje rastas Smetonos portretas, o Lėliuose (Gegužinės valsčius) - ant popieriaus pieštuku užrašyti 2 antitarybinio turinio lapeliai. Apklaustas balsavimo komisijos pirmininkas Kmieliauskas, o iš jau minėtos mokytojos A. Kuliešiūtės, gyvenusios Šilonyse pas Joną Kinderevičių, Jurgino giminaitį, paimti parašų pavyzdžiai. Be to nustatyta, kad Sagatavičius Vytautas, Vinco iš Šilonių, yra Putino ryšininkas. Rasti antitarybiniai lapeliai ir Kaišiadoryse. Buvo nustatyta, kad juos parašė gimnazijos 3 klasės mokinė Elena Sepežinskaitė. Vasario 17 dieną Kaišiadorių skelbimų lentoje rastas ranka užrašytas šūkis Nepriklausomybės dienai. Po kurio laiko buvo išsiaiškinta, kad sviesto gamyklos sąskaitininkas Aleksas Kudrevičius bendrauja su Jonu Baublių ir Marijonų Jusevičiumi, kurie platina atsišaukimus.

Vasario 12 d. agentūra pranešė, kad lankėsi partizanai Bijautonyse ir Leliušiuose (Rumšiškių valsčius). Kareiviai nuskubėjo į įvykio vietą, tačiau jau nieko nerado. Tada sugalvojo klastą: demonstratyviai išėję iš šukuotų plotų, kareiviai po dviejų dienų grįžo atgal. Apsupo Meilučio sodybą Leliušiuose. Greitai pastebėjo du vyriškius, išbėgusius iš trobos. į komandą iškelti rankas, vienas nepažįstamasis pradėjo šaudyti iš pistoleto. Kareivių buvo visa kuopa. Taip 1948 02 14 buvo nušautas partizanas Kuliešius Martynas, Vlado - Ąžuolas, būrio vadas iš Narsuolio 3-ojo bataliono. Buvo gimęs Žikaronyse (Semeliškių valsčius), subūręs būrį, kuriame MGB duomenimis jo žūties dieną buvo 4 partizanai, 7 ryšininkai ir 51 rėmėjas. Kitas žmogus buvo sulaikytas. Jis pasisakė esąs Bauka Benediktas, Jono iš Dovainonių, tačiau buvo išsiaiškinta, kad tai Pūras Bernardas, Jurgio - Žilvytis iš Vilionių k. Kaišiadorių valsčiaus, g. 1916 m., partizanavęs nuo 1945 m. Paskutiniu metu jis buvo „A" rinktinės žvalgy-

bos viršininku. Po Ąžuolo žūties, vasario 30 d. legalizavosi Kuliešius Vladas, Andriaus, g.1900 m., buvęs sūnaus Ąžuolo būryje nuo 1945 metų. Tūo metu aktyviai veikė Kruonio apylinkėse Dramblio būrys, kuriame MGB suskaičiavo 4 partizanus (Dramblys, Ožys, Zuikis, Liūtas), Gegužinės, Gelvonų ir Musninkų valsčiuose ramybės nedavė Jurgino būrys, turėjęs nuo 9 iki 17 partizanų. Pats vadas Adolfas Kinderevičius - Jurginas 1947 03 01 žuvo Gelvonuose. Kovojo 5 Perkūno partizanai. Šio būrio vadas Pranas Jaromskas - Perkūnas, partizanai Kazys Leikauskas - Samanis ir Jokūbas Sidaras - Tarzanas su fiktyviais dokumentais išvyko į Vilnių, Kauną ir Ukmergę. Kiti dar veikė Rumšiškių apylinkėse: Jonas Ožeraitis - Vaidotas, Stasys Grenda - Smarkuolis, Juozas Čiurinskas - Putinas. Stipriausiame Antano Praškevičiaus - Narsuolio būryje buvo 8 kovotojai, 5 ryšininkai, 27 rėmėjai. Kovoja dar dešimtys pavienių partizanų, tačiau vasario mėnesio viduryje saugumiečiai jau paskelbė, kad Didžiosios Kovos apygarda nustojo veikusi kaip vadovaujamasis centras, ir būriai išsisklaidė po 2 - 3 žmones. Iš pavieniai veikiančių partizanų buvo paminėti: Matačiūnas Adomas, Domino - Diemedis, g. 1919 m. Paukščiu k., iš Jurgino būrio, Rudys Motiejus - Lazdynas, g. 1922 m. Rudžių k. Gegužinės valsčiuje, iš Dramblio būrio, Krilavičius Bronius - Liepa, g. 1917 m. Vaidžiuonoje, Žaslių valsčiuje, iš Dramblio būrio, Ivoška Jonas, Adomo - Gintaras, Perkūnas, g. 1920 m. Smilgiuose, iš Perkūno būrio, Žitkevičius Viktoras, Kasparo - Akmenėlis, g. 1930 m. Bartašiūnų k. Gegužinės valsčiuje, iš rezervinio Arklio būrio. Prie Narsuolio būrio prisidėjo Alfonsas Cepulionis - Dobilas. Kruonio apylinkėse pasirodė „Žiedo" būrys iš Pakuonio. Jo vadas Skaržinskas Juozas, Vinco - Dramblys buvo 1948 06 suimtas Kaune, o likę 5 partizanai aktyviai bendradarbiavo su Narsuolio būriu.

Nors ir likę be vadovų, partizanai vis dar garbingai priešinosi.

Agentūra pranešė, kad Budelių ir Mazolevčiznos kaimuose (Žaslių valsčius) lankosi partizanai Arbočius Bolius ir Paškauskaitė Leokadija. Kareiviai pradėjo sekti sodybas. Vasario 15 d. nustatė, kad partizanai pas Malūnavičių Mazolevčiznos kaime. Apsupo sodybą ir pradėjo krėsti. Juos nustebino, kad šeimininkai turi labai daug maisto produktų, todėl dar stropiau pradėjo ieškoti. Daržinėje buvo rastas gerai užmaskuotas bunkeris, o jame buvę partizanai pasidavė. Paimtas revolveris „Nagan", 23 šoviniai ir granata. Suimtieji pasirodė esą: Arbočius Boleslovas, Kazio - Balsas, g. 1908 m., iš Kaspariškių k., Paškauskaitė Leokadija, Broniaus - Birutė, g. 1930 m., iš Aleksandriškių k., Vievio valsčiaus, Malūnavičius Pranas, Baltramiejaus, g. 1904 m., sodybos šeimininkas ir Verkauskas Pranas, Antano, g. 1906 m., iš Laukystos k., Gelvonų valsčiaus. B. Arbočius paliudijo, kad būryje prie apygardos štabo nuo 1944 m. ir kad yra

apygardos štabo viršininko pavaduotojas. Birutė esanti jo asmeninė ryšininkė.

Ypač daug „pasidarbavo" agentė „Našlaitė" (Arnastauskaitė iš Šilavoto valsčiaus, Prienų raj.). Ji dar sausio 7 d. pranešė, kad pas jos brolį lankosi partizanų būrio vadas Mažutis, Žalio Velnio brigados štabo narys. Kaišiadoryse ji žinanti 5 žmones, kurie yra partizaninio judėjimo dalyviai. Kovo 16 d. informavo, kad Kaišiadorių gimnazijos karinio parengimo vadovas Povilas Senovaitis turi 8 brolius ir 2 seseris. Iš jų 4 broliai ir sesuo žuvę per karines - čekistines operacijas Prienų rajone. Kita sesuo irgi partizanė Angelė Arnastauskaitė gyvena Pakiauliškių kaime, Šilavoto valsčiuje, Prienų rajone ir 1947 metais palaikė tamprius ryšius su broliu partizanu Povilu. Čekistams „Našlaitės" verbavime ilgai nesisekė. Procedūra truko 6 valandas, ir mergina palūžo.

Kovo 21 d. agentas ‚Juras" pranešė, kad prieš dešimtį dienų rezervinio būrio dalyvis Motiejus Kamila jam prasitarė, kad jis kartu su Civiškių k. Žaslių valsčiuje gyvenančiais Jonu Vėželiu ir Juozu Sinkevičiumi iš Tadaravos renka iš valstiečių pinigus bei maisto produktus partizanams, kurie nelegaliai gyvena Vilniuje. Kiekvienas rinkikas turi savo apylinkes. Surinktos aukos perduodamos į Vilnių per Jokūbą Anulevičių iš Mijaugonių k., Žiežmarių valsčiuje.

Agentas „Kaizeris" dar vasario 15 d. perdavė, kad Pašuliuose gyvenantis Zigmas Čiurinskas pokalbyje pasigyrė, kad jų kaimas NKVD kareivių nebijo. Kaime veikia 5 žmonių rezervinė grupė, turinti ginklus, kuriuos patikimai slepia ir pasiruošę partizanams padėti. Nurodė būryje esančius Čiurinską Vincą, Miko, Čiurinską Igną, Jono ir Čiurinską Vincą, Simono.

Kraujas liejosi upeliais. Kovo 15-tą temstant pas Dijokiškių kaime gyvenusį Aleksą Morkūną užėjo vyras ir moteris, kurie teiravosi kelio į Kleboniškį ir klausė, kur gyvena Ona Mikalauskaitė. Pakeliui į Vytauto Mikalausko sodybą, nežinomieji susitiko su Kruonio progimnazijos 5 klasės mokiniu Vytautu Kerševičiumi ir kalbėjosi apie 30 minučių. Pas Mikalauskus kiek pakalbėjo, pavalgė, o vėliau plėšė ir degino SSSR partijos ir vyriausybės vadovų portretus. Paskui naktį, apie pirmą valandą išėjo kartu su Ona Mikalauskaite ir jos broliu Vytautu. Dar po pusės valandos buvo nužudytas Dijokiškių apylinkės pirmininkas Tauras Juozas, Simono, 50 metų amžiaus.Buvo manoma, kad jį nužudė Dramblys iš Perkūno būrio.

Šilinių kaime pas išvežtus Sidarus gegužės 23 d. valsčiaus aktyvas atliko likusio turto aprašymą. Juos saugojo stribai. „Raštininkus" užpuolė du partizanai, apšaudė. Tuo metu pamiškėje sargybą ėjo Rumšiškių stribas Kazys Ivanauskas, pamatęs partizanus, ėmė bėgti Livintų pusėn.

Stribai išsiaiškino, kad tai buvo J. Ožeraitis ir S. Grenda. Nurodoma, kad J. Ožeraitis buvo išvežto į Sibirą Sidaro giminaitis. Iš tikrųjų., Jurgio Sidaro žmona Adelė buvo Jono Ožeraičio sesuo.

Rumšiškių valsčiaus MGB gegužės 25 d. gavo pranešimą, kad J. Ožeraitis ruošiasi susidoroti su Rumšiškių stribu Broniumi Sidaru iš Mackūnų kaimo. Prie Sidarienės Marijonos namo buvo įrengta pasala. Po dviejų dienų prie trobos priėjo civiliais rūbais apsirengęs žmogus. Sutiktas karininkas sutriko, pakvietė nepažįstamąjį vidun, tačiau tas pradėjo šaudyti ir pabėgo. Šiame susirėmime buvo nušautas stribų būrio prie Rumšiškių valsčiaus MGB vadas Archipočevas. Manoma, kad tai buvo tas pats Ožeraitis, kuris tą kartą buvo sužeistas.

Atėjus pavasariui ir kareiviams suaktyvinus savo veiksmus, užgriuvo netektys. Štai gegužės 8 dieną Šilonių miške buvo aptikti 3 partizanai. Taparauską Stasį Jono - Karžygį sunkiai sužeidė, dėl ko jis greitai mirė. Kiti išsibėgiojo, tačiau po kelių dienų patys legalizavosi. Buvo nustatyta, kad tai Karžygio draugai Grenda Antanas, Jono - Milžinas iš Šilonių (Gegužinės valsčius), g. 1920 m. ir Civinavičius Stasys, Motiejaus - Lazdynas iš to paties kaimo (g. 1926 m.), kariavę būryje jau nuo 1944 metų, bei Antano žmona Matačiūnaitė Antosė, Miko (g. 1928 m.), būryje buvusi tik nuo 1948 metų. Tai buvo paskutiniai Jurgino būrio partizanai.

Pasisekė MGB sekliams birželio 11d. vidurnaktį, kai prie Aitekonių-Lapelų miško (Kaišiadorių valsčius) buvo pastebėti 3 žmonės. Jie nesutriko ir kareivių patruliui pateikė pasus bei kitus reikalingus dokumentus. Tačiau ir čia būta išdavystės. MGB nustatė, kad Jurgelionio Jono dokumentus pateikęs asmuo yra partizanų būrio vadas Jaromskas Antanas, Stasio - Perkūnas iš Dubelių k. Kaišiadorių valsčiaus (g. 1907 m.). Kazlausku Liudu pasivadinęs buvo jauniausias iš jų partizanų būrio vadas Kavaliauskas Liudas, Adomo - Perlas iš Skėrių k., Žaslių valsčiaus (g. 1923 m.). Trečiuoju buvo Lukoševičius Jonas, Domino iš Ruklos, Jonavos valsčiaus.

Balandžio mėnesį agentai „Žukauskas" ir „Gandras" pranešė, kad Sekionyse (Kruonio valsčius) yra partizanų būrys. Agentas „Vilkas" buvo nusiųstas duomenis patikslinti. Kareiviai susekė šešis partizanus, einančius į valstiečio Šeško namus ir iš pasalos pradėjo šaudyti. Tada žuvo 4 partizanai, tačiau jų asmenybės nebuvo nustatytos. Po kelių dienų vėl didelė netektis. Balandžio 17-tą pas Andrių Klinkevičių Eigeniškių kaime, Žiežmarių valsčiuje viešėjo partizanai. Juos kareiviai apsupo tankiu žiedu. Trys partizanai iššoko iš trobos, bet buvo nušauti. Žuvusius atpažino ir nustatė, kad tai Visockas Albinas, Jono - Jokeris iš Kairiškių km (g. 1927 m.), Narsuolio būrio, Klinkevičius Jonas, Andriaus iš Eigeniškių (g. 1920 m.), gyvenęs legaliai. Trečiasis buvo neatpažintas, tačiau žmonės žinojo,

kad tai Lekavičius Aleksas - Siaubas iš Jonyliškių kaimo, priklausęs Narsuolio būriui.

Po šių „pergalių" MGB praneša, kad Narsuolio būryje liko 3 partizanai, besiblaškantys Kruonio ir Žiežmarių valsčiuose: Balčiūnas Vincas, Juozo - Jupiteris iš Kazokų k., (g.1902 m.),Bumbulis Kazys, Kazio - Tigras (g.1917 m.) ir Zablackas Vincas - Kėkštas. Būrio persekiojimai sustiprėjo, kai išaiškėjo, jog būrys turi 7 pagalbininkus, tris iš kurių MGB pavyko išaiškinti. Tai Kabašinskas Vaclovas, Alekso iš Kovaičių k., Gvazdauskas Antanas iš Kazokų k., Žukauskas Petras, Adomo iš Kairiškių k. Greitai pergalei pasiekti buvo ginkluojamas ir tarybinis aktyvas.

Taip Antanas Kaluževičius iš Truseikiškių (g.1926 m.), Kruonio valsčius, ir Antanas Matikas (g.1923 m.) rugpjūčio 8-tą užėjo pas Anelę Pėdnyčienę ir rado partizaną Stankevičių Joną, Jono iš Vilūnų k. (Kruonio valsčius, g. 1899m.). Pagyvenęs vyriškis nepriklausė jokiam būriui, tačiau palaikė tamprius ryšius su Narsuolio būriu. Partizaną nušovė, tačiau, kad neišaiškintų išdavikų, lavoną užkasė miške, prieš tai MGB inscenizavus mūšį.

1948 06 17 buvo areštuotas Pranas Jaromskas - Perkūnas (g. 1907 m), kurio būrys taip ilgai nedavė ramybės okupantams.

MGB dokumentuose nuo 1948 metų rudens labai daug vietos skiriama Jono Ožeraičio būrio partizanams, vadindami jį jau ne Vaiduokliu, o Vaidotu. Tačiau pats Jonas Ožeraitis teigia, kad Vaiduoklio slapyvardžiu jis niekada nesivadino. Kaip žinome, 1948 metų rugsėjo 16 d. Naujasodžio kaime smogikai sunaikino Jono Černiausko - Vaidoto būrį. Rumšiškių apylinkėse Jonas Ožeraitis beliko vienintelis ir pats aktyviausias partizanu būrio vadas. Jo sunaikinimui buvo užverbuotas visas būrys agentų: „Verbickas" ir „Žvirblis". J. Ožeraitį nužudyti sutiko ir agentas „Kacevičiųs", buvęs eigulys, nurodęs kelis partizano bunkerius. „Petrutė" turėjo išsiaiškinti šio partizanų būrio vado buvimo vietą. Tuo pačiu tikslu - nužudyti jį pajungiami agentai „Laikrodėlis", „Adata", „Medis", „Beržas", „Aleksandrovas", „Kublickas", „Lėlė", informatoriai „Ragas" ir „Gruntas". Išties spalvota išdavikų puokštė. 1948 06 15 Ambrazevičius Jonas, Jono iš Mackūnų kaimo MGB iškviestas sutiko padėti suimti J. Ožeraitį. Jam suteiktas „Ožeraičio" agentūrinis slapyvardis.

Dar 1948 metų kovo mėnesį agentas „Virbickas" informavo, kad Perkūnas su dar keliais žmonėmis nuėjo už Neries, į Ukmergės apskritį, sužinoti, ar tikrai žuvo Adolfas Kinderevičius - Jurginas. Buvo apsirengęs civiliais rūbais, turėjo fiktyvius dokumentus. Būrio rezerve dar buvo 86 žmonės, tačiau pats jis nelegaliai gyveno Vilniuje. Pokalbyje su Perkūno pusbrolių iš Kiemelių - Sladkevičiumi, agentas sužinojo, kad aktyviausieji partizanai Vaidotas, Smarkuolis ir Putinas rugpjūčio mėnesį į savo būrį

priėmė dvi moteris: Piliponytę Salomėją,Bernardo - Rūtą iš Mackūnų k., g. 1928 m. ir Tarbūnienę Anelę, Prano - Drebulę iš Šilinių k. Pats Jonas Ožeraitis - 4 klasių išsilavinimo, 1945 metų vasario mėnesį dezertyravęs iš sovietinės armijos ir įstojęs į Perkūno būrį. Iš tikrųjų tai įvyko dar 1944 metų lapkričio mėnesį.

Liepos 14 d. nustatyta, kad pas Karpavičienę Andriušių kaime, Kruonio valsč. gyvena vyriškis, turintis Matačiūno Alekso, Jono iš Stančikų k., Semeliškių valsč. dokumentus. Tardant paaiškėjo, kad tai partizanas Taparauskas Aleksas, Jono - Serbentas iš Paberžės k. Gegužinės valsč. (g. 1925 m.), likęs vienas iš Jurgino būrio.

Rugpjūčio mėnesį S. Grendai - Smarkuoliui suimti pradėta sekti Klusų kaime gyvenantys jo gimines: tėvą Stasį, tetą Domicėlę Alionienę ir brolį Albiną, kuris dirbo Gegužinėje.

Rugpjūčio 11d. buvo bandoma sugauti sužeistą J.Ožeraitį ir S. Grendą Pravieniškių - Pašulių miške. Partizanų surasti nepavyko, tačiau kareiviai miške sulaikė merginą, pasivadinusia Balčiūnaite Ona, Jono, g. 1926 m. Kudonyse. Pas ją rasti medikamentai. Vėliau paaiškėjo, kad tai Stanislauskaitė Genė, Bernardo - Ramunė iš Palomenės, partizano Stanislausko Prano - Patrimpo sesuo. Dar 1946 m. ji su šeima tremta, tačiau pabėgo ir gyveno nelegaliai, buvo ryšininke. Gi jos brolis Pranas ir motina Uršulė buvo nuteisti už partizaninę veiklą. Tada buvo nustatyti Vaidoto ryšininkai: Piliponytė Aldona, g. 1932 m., partizanės Rūtos sesuo ir Žukauskaitė Bronė, 25 metų amžiaus, partizanės A. Tarbūnienės sesuo. įvardinti ir būrio rėmėjai - Ambraževičius Jonas, Jono iš Mackūnų k., g. 1923 m., jo žmona Marytė dar 1946 m. už ryšius su partizanais buvo nuteista 8 metus kalėti, Matulevičius Vincas, Zigmo iš Mackūnų, jo tėvas 1947 m. buvo areštuotas kaip partizanas ir Jono Ožeraičio dėdienė Ona Ambraževičienė.

Taip pat buvo pranešta, kad lapkričio mėnesį Aleksandruvkos kaime pasirodė sunaikinto Riešuto būrio partizanas Sinkevičius Kazys, Jurgio - Žuvėdra, g. 1919 m. Pravieniškėse. Jis lankosi pas savo seserį Jakubauskienę.

Žinoma, kad agentė „Petrutė", kurios vyras už veiklą vokiečių okupacijos metais buvo represuotas, buvo S. Piliponytės draugė ir pasižadėjo ją sekti. Agentė gyrėsi, kad partizanė ja pasitiki ir paprašiusi ją rūpintis jos turtu ir dukrele.

Vaidoto būrys pakrikęs, pats vadas 1948 10 21 sužeistas ir gydosi. Likusiems jo draugams buvo sunku, tačiau jie dar ilgai laikėsi. 1948 10 03 MGB pranešama, kad Vaidoto būryje yra dar 4 partizanai, 2 ryšininkai ir 4 rėmėjai. Kareiviai dar įnirtingiau persekioja būrį. Piliponytė Salomėja buvo suimta 1948 10 08. Spalio 27 d. ją išvedė parodyti Smarkuolio ir Drebulės slapstymosi vietas. Nepriėjus bunkerio, mergina stribus nuvedė

į šalį, kur buvo sena stovyklavietė. Tačiau kaip tik čia rado Smarkuolį ir Drebulę. įvyko susišaudymas, kurio metu žuvo stribas Lionginas Visockas. Partizanai pabėgo. 1948 metų spalio 28 d. buvo suimtas Jonas Ožeraitis, būrys pakriko ir slapstėsi likę partizanai kas sau.

1949 05 04 Antakalnio kaime suimta Tarbūnienė Anelė - Drebulė, 1949 10 12 Karmėlavos valsčiuje žuvo Stasys Grenda - Smarkuolis.

1948 m. spalio mėn. pradžioje NKVD dokumentuose nurodomas be Vaidoto ir Narsuolio būrys. Jam vadovauja Vincas Balčiūnas — Jupiteris, būryje yra 4 partizanai, 3 ryšininkai ir 7 rėmėjai.

Metų pradžioje 8 partizanai veikė pavieniui, be būrio. Tai Žičius Pranas - Vėjas iš Dervenos k., Žaslių valsč., buvęs būrio vadas (g. 1924 m.), 1944 m. atėjęs į Dramblio būrį, Rudis Motiejus - Lazdynas iš Rudžių k.,. Žaslių valsč, g. 1922 m., Klajūno, o nuo 1945 m. buvo Dramblio būryje, Janulevičius Adolfas - Balandis iš Lėlių k. Žaslių valsč., g. 1923 m., Dramblio būryje nuo 1945 m., Šeštauskas Jonas - Gegužė iš Podvornicos (?) k. Žaslių valsč., g. 1922 m., nuo 1944 m. buvo Putino būryje, Marcinkevičius Pranas - Dobilas iš Korsakų k., g. 1902 m., Putino būryje nuo 1944 m., Arbočius Bolius - Balsas iš Kaspariškių k., g. 1912 m., Putino būryje nuo 1944 m., Ondževaila Bronius, Petro - Rytas iš Kertupio, g. 1923 m., Riešuto būryje nuo 1944 m. ir Marcinkevičius Pranas, Jono - Putinas, turėjęs fiktyvius dokumentus Janavičiaus pavarde ir dirbo Vilniaus m. Kalvarijų malūno direktoriumi.

1949 m. balandžio 14 d. Varkalių kaime Emilijos Kirevičienės name buvo apsupti ir nepasidavę žuvo trys žinomi partizanai iš Kruonio valsčiaus: paskutinis 3 bataliono vadas Vincas Balčiūnas - Jupiteris, g. 1920 m. iš Kazokų kaimo, jo kaimynai Kazys Bumbulis - Tigras (g. 1917 m.) ir Pranas Mitkus - Pavasaris (g. 1924 m.). Spalio 2 d. žuvo Alfonsas Čepulionis - Dobilas iš Kairiškių (g. 1925m.), likęs vadovauti likusiai Narsuolio grupei. Prieš metus (1948 08 12) buvo žuvęs jo brolis Petras - Sakalas (g. 1921 m.).

Jau išretėję partizanų gretos. 1950 m. sausio 27 d. Astraukos kaime prie Čiobiškio, šieno prikrautoje daržinėje ilsėjosi du partizanai: Viktoras Žitkevičius - Akmenėlis iš Juozo Kudelio - Dobilo būrio ir Pranas Macijauskas - Aitvaras. Prieš tai jie slėpėsi miške, tačiau pastebėję, jog sekami, perėjo į kaimą. Rytą prasidėjo šaudymas, tačiau vyrams pasisekė įbėgti trobon. Prasidėjo mūšis, kuris tęsėsi kelias valandas. Kareiviams pasisekė įtikinti partizanus pasiduoti, kadangi jiems garantavo gyvybes. Tačiau vėliau karo tribunolas nuteisė sušaudyti.

1951 m. gruodžio 16-tą Livintuose slapstosi du broliai Balčiūnai iš Aitekonių k. Kaišiadorių valsčiaus: Jonas (g. 1930 m.) ir Zigmas (g. 1923 m.).Agentas „Skambutis" suseka vyrus ir praneša NKVD. į Livintus

patraukia beveik 100 kareivių, ir stribų, apsupa miško aikštelę, kurioje sukrautos malkos. Mat po jomis partizanai įsirengę slėptuvę. į komandą pasiduoti atsakoma šūviais. Tik kova nelygi. Joje ir paguldė galvas vieni iš paskutinių Kaišiadorių krašto partizanų. Po šio mūšio KGB siunčia žinias, kad Didžiosios Kovos apygardos Trakų apskrityje beliko du partizanai: Vincas Čiurinskas - Šermukšnis iš Pašulių k. ir Adomas Matačiūnas - Diemedis iš Paukščių kaimo Žaslių valsčiuje (g. 1923 m.). Jiems sunaikinti metamos didelės pajėgos. Seka dešimtys agentų, pasiruošę nelygiai kovai ir nuotykių ištroškę stribai. Ir štai 1953 m. pradžioje Kaišiadoryse A. Matačiūnas suimamas ir nuteisiamas ilgus metus kalėti. Tik V. Čiurinskas dingsta lyg vandenyje, ir jo dar ieškoma ištisus metus. Deja, nepasirodo jis ir artimiesiems. Mįslė įminta tik dabar.

Tūo tarpu Prazariškėse, Žaslių valsčiuje savo tėvų namelyje įrengtoje slėptuvėje kamuojasi jaunas vyras Benadas Mikulis. Jo brolis Kazys (g. 1923 m.), slp. Deržulis, žuvo Livintuose 1946 m. liepos 18 d. ir numestas Kaišiadoryse, turgaus aikštėje kartu su dar dviem žuvusiais partizanais. Buvo užkastas durpyne. Motina Anastazija su savo seserimi Morta slapta sūnaus kūną iškasė ir palaidojo Prazariškėse. Brolio žūtis ir tai, kad Benadas dirbo vokiečių okupacijos metais prižiūrėtoju Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovykloje, vertė jį slėptis. Slėptuvė, tai nedidelis drėgnas rūsys, iš kurio žmogus išlipa tik naktimis. Paskui įsidrąsinęs ir vienatvės stumiamas, kaimui giliai įmigus, šienauja, skaldo malkas. Gal ir įtarė kaimynai Mikulius aitvarą turinčius, tačiau Banadas pasirodė valdžiai tik po dvidešimties metų..

Jau 1948 metų rugpjūčio mėnesį „A" rinktinė nebeegzistuoja, nes LLKS Jūros srities vado įsakymu Didžiosios Kovos apygardos vadu paskiriamas „B" rinktinės vadas Alfonsas Morkūnas - Plienas, kuris gerai žino apie „A" rinktinę ištikusią nelaimę: vadai suimti, kovotojai pakrikę ir gaudomi lyg miško žvėrys. Daugelis jų priversti legalizuotis. Tie, kurie neišdavė draugu ir nesutiko bendradarbiauti su okupantu, nuteisiami ilgus metus kalėti.

1951 metais LLKS Jūros srities vado įsakymu Didžiosios Kovos apygarda buvo likviduota.

IŠSAUGOTOS PARTIZANU NUOTRAUKOS

Žemaitkiemio partizanai

Būsimieji Paparčių apylinkių partizanai

Šiose nuotraukose Don Žuano būrio partizanai

Neatpažintas Žiežmarių partizanų būrys

Šią nuotrauką saugo partizanų būrio vado Kazimiero Paškevičiaus sesuo Marija. Deja, šis Žiežmarių apylinkių partizanų būrys liko neatpažintas, nors teko apklausti dešimtis buvusių kovotojų. Nuotrauka įspūdinga, vyrai nusiteikę kovai. Jaučiasi, kad tai drausmingas, turintis gerus vadus būrys. Skaitytojau, gal Jūs atpažinsite ką nors iš šio drąsuolių būrio?

PAPARČIŲ APYLINKĖS PARTIZANAI:

Rytinė malda

Pusryčiai

Pranas Bauras-Varguolis ir Pranas Jaromskas-Perkūnas

PRANO JAROMSKO - PERKŪNO BŪRYS

Stovi: nežinomas, Antanas Dzimidavičius-Riteris, Pranas Dzimidavičius-Puntukas, Pranas Stanislauskas-Patrimpas, Pranas Jaromskas-Perkūnas, Jokūbas Sidaras-Tarzanas ir Stasys Grenda-Smarkuolis

Širvintų rajono Musninkų seniūnijos Kaimynėlių kaimo pakraštys. Čia 1945 m. kovo 10 naktį, Sakalauskų sodyboje žuvo Didžiosios Kovos rinktinės vado pavaduotojas leitenantas Juozas Norkus-Kerštas. Deja, pokario negandos, kolektyvizacija sunaikino sodybas, pakeitė kraštovaizdį

STRIBAI IR JŲ INFORMATORIAI

STRIBAI

LYA fonduose yra daug duomenų apie pasižymėjusius stribus. Štai 1945 metų gruodžio 13 d. agentui „Linksmajam" pranešus Žaslių naikintojai ties Survelių kaimu užpuola nurodytą partizanų bunkerį. Užpuolimo metu žuvo keturi partizanai, iš kurių trys buvo atpažinti: Stasys Kareckas — Žebenkštis iš Skėrių k., 1-ojo bataliono vadas Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas, Klounas iš Skėrių k. ir jo brolis kuopos vadas Stepas Kavaliauskas - Dobilas. Puolant pasislėpusius partizanus pasižymėjo buvęs jų bendražygis, paskui Žaslių stribas Stepas Frankonis (g. 1921 m.). Jis buvo pristatytas apdovanojimui.

1946 metų spalio 23 d. Žaslių stribai lydėjo pyliavų rinkėjus Paparčiuose. Didele grupe slankiodami po sodybas pamatė nepažįstamą žmogų. Liepė sustoti, tačiau tas gal nenugirdo ir žengė dar kelis žingsnius. Stribai jį peršovė. Dokumentų žmogus neturėjo ir prisipažino, kad pabėgo iš Gelvonų areštinės. Nutarta nuvežti į Žaslius. Dviem stribam vežant, sužeistas vyras buvo nušautas. Niekas nesusidomėjo šia žūtimi, nes stribai paaiškino, kad žmogus norėjo iš stribų atimti šautuvą.

Apdovanojimų, matyt, tikėjosi ir stribai, sumaniai išaiškinę Zūbiškių spirito gamyklos užpuolikus. Ši atokioje vietoje esanti įmonėlė dažnai patraukdavo partizanų dėmesį. Beveik kas pusmetį čia jie apsilankydavo, išsiveždami maisto produktų, spirito ir pinigų iš kasos. Po eilinio apsilankymo gamykloje, stribai 1946 m. gruodžio 16 d. atėjo į partizano Benedikto Arbočiaus - Žaibo sodybą, kurioje tuo metu buvo 5 partizanai. Po trumpo mūšio vyrai pasitraukė, o likę stribai nušovė 53 m. amžiaus Antaniną Arbočienę, padegė daržinę ir dar suėmė 7 vietos gyventojus, kaltindami juos padėjusius partizanams išvežti grūdus. Tik apdovanojimu stribai nesulaukė, nes po kurio laiko gamykla vėl buvo užpulta, nors ją „saugojo" ginkluoti darbininkai. 1946 12 10 iš šios gamyklos paimama 6200 rublių. įtariamas partizanams padėjęs sargas Stasys Kveraga, Adomo iš Litviniškių kaimo, Gegužinės valsčiaus, g. 1928 m., ir buhalteris Labunkaitis.

1947 metų rudenį buvo susektas ir išblaškytas Stasio Zablacko - Arklio ir Petro Petkevičiaus - Dramblio, 1-ojo bataliono vado, būriai. Pasižymėjo Žaslių stribai, kuriems buvo išduota po 300 rublių premija: Jonas Mežiniauskas, Aleksiejus Tarasovas, Henrikas Leščinskas, Jonas Tamašauskas, Romanas Petrauskas, Stepanas Nikitinas, Mikas Važnevičius, Vaclovas Maciulevičius.

1947 metų vasario mėn. stribų būriai, priklausę Vidaus reikalų komisariato Kaišiadorių apskrities skyriui (viršininkas majoras Šorochas), perduoti MGB apskrities skyriui (viršininkas papulkininkis Krasincevas). Tuo tikslu 1947 02 21 buvo pasirašytas protokolas ir perduoti stribų ir jų vadų sąrašai. Tai buvo patys sunkiausi partizanams metai, o stribai triumfavo, medžiodami vyrus miškuose, sodybose ir laukuose. Stribų žiaurumas buvo pasiekęs pačią degradacijos viršūnę. Jau vien todėl mes ryžtamės spausdinti LYA rastus dokumentus. Ir dar: šioje knygoje paskelbtos kai kurios pavardės tų, kurie kankinami, šantažuojami ryžosi tarnauti okupantams ir atnešė nelaimes savo bendradarbiui, kaimynui, giminaičiui. Žiūrėkime į jų tragedijas atlaidžiau. O juk stribai savo gyvenimo kelią pasirinko niekieno neverčiami, sąmoningai.

Šiuose sąrašuose nėra stribų, kurie iki 1947 metų buvo jų būriuose, tačiau žuvo ar išėjo, taip pat įstojusių į stribus po 1947 m. vasario mėnesio.

Pavyko išaiškinti sąrašuose esančius du vyrus, kurie buvo partizanų pagalbininkais Rumšiškių būryje.

KARININKAI, VADOVAVĘ STRIBŲ BŪRIAMS:

Kaišiadorių apskritis:

Skyriaus viršininko pavaduotojas kapitonas Antonovas A. A.
Vyr. įgaliotinis vyr. leitenantas Karčiomkinas S. G.
įgaliotinis leitenantas Lazko V. I.
Vyr. tardytojas jaun. leitenantas Lysakas A.F.
Tardytojas jaun. leitenantas Klimenko M. A.
Vyr. įgaliotinis leitenantas Anisimovas F. D.
Vyr. įgaliotinis Žaslių valsčiui leitenantas Razguliajevas V.A.
įgaliotinis Žaslių valsčiui jaun. leitenantas Marčiukovas G. D.
Vyr. įgaliotinis Kaišiadorių apskr. sk. leitenantas Siominas A. I.
įgaliotinis Kaišiadorių valsčiui leitenantas Bakirovas G. Z.
įgaliotinis Žiežmarių valsčiui leitenantas Ožurkovas J. I.
Vyr. įgaliotinis Kruonio valsčiui leitenantas Šalaginovas A. L.
įgaliotinis Žaslių valsčiui jaun. leitenantas Mickevičius V. B.
Vyr. įgaliotinis Rumšiškių valsčiui leitenantas Jereškinas R A.
įgaliotinis Rumšiškių valsčiui jaun. leitenantas Varankovas A. J.,
šifrų-ryšio viršininkas apskr. skyriuje jaun. leitenantas Gerškovas A.M.

Kaišiadorių valsčiaus stribai:

Borodkinas Ivanas, Jefimo	g. 1903 m.
Borodkinas Evdokimas, Jefimo	g. 1906 m.
Borodkinas Archipas, Grigorijaus	g. 1900 m.

Vilinauskas Vytautas, Prano	g. 1926 m.
Vilkas Stasys, Stasio	g. 1894 m.
Genevičius Pranas, Stasio	g. 1928 m.
Kedakas Michailas, Ivano	g. 1904 m.
Kacevičius Alfonsas, Justino	g. 1929 m.
Voronova Roza, Michailo	g. 1915 m.
Kareškova Olga, Nikolajaus	g. 1919 m.
Keženiauskas Vladimiras, Ivano	g. 1908 m.
Laučiūnas Karolis, Martyno	g. 1928 m.
Lysak Ana, Vasilijaus	g. 1923 m.
Piliponis Bolius, Kazio	g. 1929 m.
Staškevičius Ivanas, Ivano	g. 1918 m.
Čeponis Bronius, Antano	g. 1924 m.
Sarikovas Finagas, Terentijaus	g. 1906 m.
Sarikovas Jegoras, Terentijaus	g. 1897 m.
Smychova Pelageja, Georgijaus	g. 1915 m.
Tunkevičius Pranas, Prano	g. 1925 m.
Genevičiūtė Nadiežda,Stanislovo	g. 1926 m.

ŽIEŽMARIŲ VALSČIAUS STRIBAI

Vaškevičius Kazys, Vlado	g. 1903 m.
Gudonis Jokūbas, Miko	g. 1906 m.
Kuznecovas Pranas, Miko	g. 1926 m.
Pinelis Vladas, Miko	g. 1928 m.
Prochorovas Filipas, Evsafejaus	g. 1928 m.
Semionovas Misejus, Nikitos	g. 1904 m.
Semionovas Nikiforas, Kanofijaus	g. 1925 m.
Semenkovas Matviejus, Isajaus	g. 1904 m.
Semenkovas Timofejus, Pavlo	g.1919 m.
Semenkovas Kanofijus, Vasilijaus	g. 1899 m.
Makarevičius Kazys, Antano	g. 1908 m.
Sarkovas Dmitrijus, Fiodoro	g. 1928 m.
Sarkovas Nikiforas, Michėjaus	g. 1903 m.
Juodis Kazimieras, Leono	g. 1907 m.
Jalaga Vladimiras, Aleksandro	g. 1908 m.
Bogačionokas Evgenijus, Aleksandro	g. 1927 m.
Ašmena Julius, Viktoro	g. 1929 m.
Matulevičius Antanas, Jono	g. 1929 m.
Semionovas Titas, Kanofijaus	g. 1927 m.
Cibulskaitė Marijona	g. 1918 m.
Soboleva Adelė, Aleksandro	g. 1927 m.

Staruchinas Michailas, Taraso	g. 1926 m.
Mironovas Ivanas, Archipo	g. 1922 m.
Čistozvonovas Viktoras, Ignato	g. 1930 m.
Antipovas Anatolijus, Michailo	g. 1925 m.
Pilkinas Sergejus, Kirilo	g. 1921 m.

KRUONIO VALSČIAUS STRIBAI:

Adamovičius Andriejus, Semiono	g. 1898 m.
Adamovičius Vladimiras, Andriejaus	g. 1928 m.
Bulbovas Vasilijus, Ignatijaus	g. 1927 m.
Blaževičius Juozas, Mato	g. 1901 m.
Vareika Jonas, Kazio	g. 1904 m.
Gusevas Piotras, Maksimo	g. 1903 m.
Grigonis Juozas, Jono	g. 1906 m.
Zaremba Grigorijus, Jemeljano	g. 1918 m.
Zarembienė Aleksandra, Jevstafijaus	g. 1898 m.
Kaluževičius Aleksas, Broniaus	g. 1897 m.
Mališauskas Mikas, Devozo	g. 1896 m.
Marcinkevičius Vincas, Prano	g. 1905 m.
Puzanovskis Vladimiras, Andriejaus	g. 1902 m.
Rauba Stepanas, Ignacijaus	g. 1887 m.
Raugevičius Juozas, Jegoro	g. 1927 m.
Smoryga Vladimiras, Fedoro	g. 1925 m.
Sokolovas Michailas, Osipo	g. 1927 m.
Surininas Platonas, Ivano	g. 1927 m.
Seredocha Vladimiras, Konstantino	g. 1926 m.
Seredocha Aleksiejus, Michailo	g. 1906 m.
Seredocha Antonas, Konstantino	g. 1927 m.
Surininas Sidentijus, Jegoro	g. 1926 m.
Tarasevičius Bronius, Osipo	g. 1906 m.
Čadarauskas Aleksas, Nikolajaus	g. 1920 m.
Čadarauskas Jurgis, Antano	g. 1904 m.
Jarmolajevas Pavelas, Michailo	g. 1925 m.

ŽASLIŲ VALSČIAUS STRIBAI:

Vasiliauskas Petras, Antano	g. 1896 m.
Valkavičius Stepas, Jono	g. 1930 m.
Barkauskas Marijonas, Alekso	g. 1930 m.
Vištorskis Semionas, Vasilijaus	g. 1905 m.
Genevičius Jurgis, Nikolajaus	g. 1929 m.
Žukauskas Antanas, Miko	g. 1895 m.

Zaječkauskas Jonas, Stanislovo	g. 1901 m.
Borodkinas Fiodoras, Safono	g. 1930 m.
Bečiukienė Vera, Michailo	g. 1901 m.
Karpavičius Petras, Antano	g. 1928 m.
Laučiūnas Alfonsas, Jono	g. 1928 m.
Laučiūnas Bronius, Jono	g.1929 m.
Leščinskas Antanas, Osipo	g. 1900 m.
Leščinskas Henrikas, Antano	g. 1928 m.
Mackevičius Vincas, Stepo	g. 1909 m.
Murašovas Ignatas, Michailo	g. 1908 m.
Mežiniauskas Aleksas, Adomo	g. 1902 m.
Nikitinas Stepanas, Lavrentijaus	g. 1930 m.
Petrauskas Romanas, Jono	g. 1928 m.
Petrauskas Aleksas, Jono	g. 1902 m.
Petrauskas Jurgis, Zigmo	g. 1906 m.
Rusonis Vaclovas, Andriaus	g. 1928 m.
Tarasovas Aleksas, Agafono	g. 1927 m.
Tamašauskas Jonas, Osipo	g. 1928 m.
Frankonis Stepas, Jono	g. 1921 m.
(buvęs partizanas, paskui agentas-smogikas „Vilkas")	
Chodka Kazys, Igno	g. 1921 m.
Cibulskis Jonas, Vasilijaus	g. 1928 m.
Cibulskis Afanasijus, Panfilo	g. 1905 m.
Sumilovas Michailas, Alekso	g. 1895 m.
Šukšta Pranas, Jono	g. 1911 m.
Jankevičius Kazys, Antano	g. 1926 m.
Važnevičius Mikas, Broniaus	g. 1925 m.

RUMŠIŠKIŲ VALSČIAUS STRIBAI:

Ivanauskas Kazys, Vinco	g.1922 m.
Kepežinskas Stasys, Prano	g. 1923 m.
Kepežinskas Zigmas, Kazio	g. 1912 m.
Lekavičius Aleksas, Jurgio	g. 1925 m.
Kepežinskas Kazys, Kazio	g. 1919 m.
(yra duomenų, kad padėdavo Riešuto būrio partizanams)	
Lepševičius Feliksas, Dominyko	g. 1920 m.
Talkočiova Zinaida, Andriejaus	g. 1911 m.
Tiškevičius Pranas, Izidoriaus	g. 1925 m.
(į stribus nuėjo partizanų pasiųstas)	
Celkevičius Vacys, Broniaus	g. 1920 m.
Drumstienė Ona, Prano	g. 1920 m.

Drumstas Aleksas, Petro g. 1923 m.
Drumstas Silvestras, Petro g. 1928 m.
Lekavičius Bolius, Jono g. 1898 m.

APIE BLOGUS IR GERUS STRIBUS

„Istribiteliai" arba paprasčiau stribai, kaip juos vadino lietuviai (mano krašte buvo vadinami skrebais), paliko juodą pėdsaką mūsų tautos istorijoje.

Štai ką rašo apie naikinamuosius batalionus Eugenijus Grunskis „Literatūroje ir mene" 1989 m. gruodžio 9 d. Nr. 49 (2245):

„Dabar pažiūrėkime į liaudies gynimo būrius ir jų veiklą. Jų pirmtakas buvo naikinamieji batalionai. 1941 m. birželio 25 d. TSRS vidaus reikalu liaudies komisaras L. Berija pasirašė įsakymą Nr. 299 „Dėl priemonių kovai su priešo parašiutininkų desantais ir diversantais pafrontės ruožuose". Naikinamąjį batalioną turėjo sudaryti 100 - 200 patikrintų ir drąsių komunistų komjaunuolių, tarybinių aktyvistų, mokančių naudoti ginklą. Dėl spartaus vokiečių puolimo Lietuvoje tuomet nespėta jų suorganizuoti.

Tokie batalionai Lietuvoje pradėti formuoti LKP (b) CK 1944 m. rugpjūčio 24 d. nutarimu iš partinio, tarybinio, komjaunimo aktyvo, buvusių partizanų ir demobilizuotų karių neatitraukiant jų nuo tiesioginio darbo ir nemokant atlyginimo. Po metų naikinamųjų batalionų dalyviai buvo prilyginti eiliniams kaimo policininkams ir pradėjo gauti algą, aprangą ir maistą. Jiems buvo pavesta kovoti su priešiškų TSRS valstybių šnipais, diversantais, slopinti antitarybinio pogrindžio veiklą. Jie lydėjo ir saugojo partijos bei tarybų aktyvistus, saugojo įstaigas, įmones, gyvenvietes. Pirmiausia batalionai buvo organizuojami apskričių centruose. 1944 m. gruodžio 3 d. LKP (b) CK ir Lietuvos TSR LKT nutarimu naikinamieji būriai pradėti organizuoti ir valsčiuose. Iš pradžių jų kūrimas vyko sunkiai. Į „naikintojus" įsirašė dalis vietos darbininkų, neprasigyvenusių valstiečių. Tačiau daugelis kaimo žmonių vengė šių būrių ir į juos nestojo. 1945 m. rudenį VKP (b) CK narys M. Suslovas rašė: „Vietose nesiimta priemonių naikinamiesiems batalionams sustiprinti ir visam, ypač valsčių apylinkių, partiniam tarybiniam aktyvui į juos įtraukti, naikinamiesiems batalionams papildyti naujakuriais, gavusiais žemės iš tarybinės valdžios, ir kitais pažangiais valstiečiais".

Trūkstant „kadrų", į naikinamuosius būrius pateko ir deklasuotų, nesubrendusiu elementų, žmonių su kriminaline praeitimi ir nusikalstamais polinkiais. Tokie „kovotojai" kankino, žudė ir plėšė kaimo gyventojus. LTSR LKT ir LKP (b) CK 1945 m. spalio 19 d. nutarimu buvo pakeistas odiozinis naikinamųjų batalionų vardas. Naikinamieji bata-

lionai virto liaudies gynimo būriais, o jų nariai — liaudies gynėjais. Jiems buvo įrengtos būstinės, būriuose iš dalies įvesta kariška drausmė ir tvarka. Liaudies gynėjai veikė visose apskrityse ir valsčiuose. Daugiausia jų buvo Šiaulių, Panevėžio, Alytaus apskrityse, t. y. kur stipriausiai veikė pogrindis. 1945 m. pabaigoje Lietuvoje jau buvo suformuoti 289 liaudies gynimo būriai, kuriuos A. Rakūno duomenimis sudarė apie 11 tūkst. vargingų valstiečių, darbininkų, partijos ir komjaunimo aktyvistų. Vėliau jų dar padaugėjo. Tačiau gynėjų buvo kelis kartus mažiau negu reguliariosios vidaus kariuomenės kareivių. Jų indėlis organizuojant ginkluotą pasipriešinimą režimui irgi buvo palyginti nedidelis. 1948 m. liaudies gynėjai nukovė arba sulaikė 1/5 visų tais metais išvestų iš rikiuotės „miškinių". Taigi kitus partizanus nukovė vidaus kariuomenės daliniai. Ir tai buvo 1948 metais, kai kiekybiškai išaugę liaudies gynėjai jau turėjo patyrimą, įgytą susirėmimuose su „miškiniais", nepalyginamai geresnę ir nuolat atnaujinamą ginkluotę. Galima spėti, kad ankstesniais metais liaudies gynėjų vaidmuo buvo dar mažesnis. Apie kokią klasių kovą ar jos aštriausią formą - pilietinį karą galima kalbėti, kai 80 proc. (1948 m.) vienos kovojančios pusės dalyvių sunaikina ne kita kovojanti pusė, o svetima kariuomenė.

Liaudies gynimo būriai nebuvo savarankiški. Operatyvinei kovai jų veiklai (iki 1947 m.) vadovavo VRLK, o vėliau - valstybės saugumo organai, kurie didino jų politinę ir kovinę parengtį. Iš tikrųjų liaudies gynimo būriai atliko pagalbinį vidaus kariuomenės vaidmenį. Lemiamą reikšmę slopinant ir likviduojant pasipriešinimą Lietuvoje turėjo didžiojo kaimyno kariuomenė".

Žiaurumu pasižymėjo etatiniai MGB darbuotojai, terorizavę vietinius gyventojus. Štai 1950 metų lapkričio mėnesio 17 d. Žiežmarių rajono MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Nikolajus Šuvalovas įsakė šio skyriaus leitenantui Feliksui Juodviršiui ir stribams Vladimirui Pustilaikovui bei Kuzmai Darčianovui vykti į Janųliškių (Jonyliškių ?) kaimą ir slaptai suimti įtariamąjį šio kaimo gyventoją Vaičiulionį. Jį nusivesti į mišką ir griežtai ištardyti.

Tie, nuvykę į vietą, pasikvietė į mišką Vaičiulionį, paklupdė su iškeltomis rankomis ant žemės ir visi trys daužė Vaičiulionį kumščiais ir lazdomis į kaklą, spardė kojomis į nugarą. Visą dieną prakankinę, paleido namo prigąsdinę, jei kam nors prasitars, tai bus suimtas. Apie tai rašė A. Kašėta „Laisvės kovų archyve" Nr. 10.

Stribai negailėjo nei mažo, nei didelio. Kiek iškankintų, išniekintų prarado sveikatą, kiek jų buvo nužudytų, šiandien niekas nesuskaičiavo.

Pateiksime liudytojų atsiminimus, kankinamųjų nuoskaudą, kuri kartesnė už pelyno žolę.

DVIKOJŲ ŽVĖRIŲ NAGUOSE

1944 metų birželį, artėjant frontui, kaišiadoriečių Paškauskų šeima pasitraukė į Bernatonių kaimą prie Raudondvario - pas gimines. Motina nesutiko pasitraukti į Vakarus, todėl liko viena su trimis vaikais: penkiolikmete Regina, devynerių metų Nijole ir šešiamečiu Antanuku. Gyveno, jausdami kasdieninį alkį, kol Bernatonyse nepasirodė enkavedistai.

Reginos pasakojimas paruoštas iš jos artimųjų saugomo atsiminimų sąsiuvinio.

* * *

Buvo 1946 metų sausio 26 diena. Dirbau dvare. Teta irgi. Atėjo vedėjas ir pasakė: „Regina, tavęs laukia du vyrai". Nuėjau į raštinę. Vienas sėdėjo už stalo, o kitas vaikščiojo po kambarį. Buvo apkūnus, aukšto ūgio. Pažiūrėjau įjuos, ir širdis smarkiai suplakė. Pagalvojau, kad mane suims.

Tasaukštasžmogusirsako:

- Labas, Regina, ar manęs nepažįsti? - ir taip keistai, pašiepiančiai nusijuokė.

- Ne, nepažįstu.

- Tavo tėvą gerai pažinojau, o tu mūsų nepažįsti, - ir sumirksėjo kitam sėdėjusiam už stalo.

Išsitraukė iš portfelio popierius, išdėliojo ant stalo ir žiūri. Tas aukštasis vėl klausia:

- Kaip tavo pavardė?

- Raškauskaitė, - pamelavau.

- Ne, tu Paškauskaitė, mieloji. Aš tavo tėvelio geras draugas buvau, o tu meluoji, - ir vaikšto po kambarį.

Pasakiau, kad nieko aš nežinau, ko gi jums reikia. Vyriškis riktelėjo, kaip vilkas, kai išalkęs būna:

- Gerai, tu mums viską pasakysi!

Dabar jau baigta, galvoju, areštuos.

- Važiuosi su mumis į Raudondvarį, - prašvokštė šiurkštus balsas. Nieko nesakiau, vežkit, kur norit. Pradėjo skaudėti pilvą.

Liepė kinkyt arklį. Išėjau. Vedėjo žmona atnešė man kelionei ryšulėlį ir atidavė.

Padėkojau. O teta nesirodė. Atsisėdau, ir jie abudu į roges įvirto. Pamačiau, kad laiko paruoštus pistoletus. Jau artinosi vakaras. Aplink matėsi balti sniego patalai, o medžiai stovi, šarmotas šakas išskleidę. Taip liūdna, graudu pasidarė, skausmingai suplakė širdis. Tarp savęs jie kalba rusiškai, bet jų kalbos nesiklausau. Galvoju - klausinės, muš - reikės kentėti. Ir čia vienas, tas aukštesnis sako:

- Pasakysi kur tėvas ir paleisim.

Tylėjau, važiavom toliau. Pagaliau pasirodė Raudondvaris. Pervažiavome Nevėžį. Miestelyje išlipome. Supratau iš karto, kad tai milicijos pastatas. įvedė į kambarį. Matosi skrebų ir rusų. Liepė eiti į kitą kambarį, įėjau. Greitai užrakino. Kambarys tamsus tamsus, šalta šalta. Apėjau. Taščias, tik viena kėdė stovi, ant langų grotos. Atsinešiau kėdę prie durų, atsisėdau. Pradėjo šaltis taip krėsti, kad vietos negalėjau rasti. Vaikščiojau, verkiau. Sutemo.

Pasigirdo žingsniai, rakto garsas spynoje. Staiga durys atsivėrė, liepė išeiti. Nuvedė į kitą kambarį, o čia tas žemesnis jau sėdi už stalo, liepia ir man sėstis. Aukštesnysis irgi atsisėda.

- Kur tėvas? - klausia mažesnysis.

- Nežinau, - sakau, - jis mus paliko pas dėdę, o pats pasitraukė su vokiečiais.

- Sakyk teisybę, nemeluok.

- Ką žinau, tą ir sakau.

Staiga pašoko įraudęs nuo kėdės lyg įgeltas.

- Sakysi, ar ne?

Galvą nuleidau, - juk teisybę sakau, o jie netiki. Čia vėl pasigirdo aukšto storas balsas:

- Sakyk, nes paskui gailėsies.

Tyliu. Tada pašoko ir vožė man į veidą savo sunkia ranka. Ašaros pabiro man iš akių. Rėkia abu lyg žvėrys. Ką sakysi, jei teisybę pasakiau? Tik pamačiau, kad stovi vienas prieš mane su šautuvu. Pajutau, kai vožtelėjo su buože per galvą, pečius, kur papuolė. Nugriuvau nuo kėdės, bet skausmo nejutau, akyse mirgėjo. Nežinau, ar ilgai taip gulėjau, tik pajutau, kad vandenį pila ant galvos. Kai pramerkiau akis, buvo pilka pilka. Stvėrė už drabužių ir pasodino. Galva sukasi, ūžia.

- Kur tėvas, sakyk!

- Su vokiečiais išbėgo.

- Nemeluok, užmušim kaip šunį ir laukan išmesim.

Ir vėl vožtelėjo vienas iš vienos pusės, kitas — iš kitos. Vėl pargriuvau su kėde. Vėl kliūstelėjo vandens į veidą. Gulėjau dar ilgai, tik staiga pajutau, kad stveria už kailinių ir pasodina. Vėl varo toliau:

- Sakyk, kur tėvas? - ir prikišo pistoletą prie krūtinės. Taip spaudžia tą pistoletą, kad pritrūkstu kvapo. Dabar jau baigta. Ras mane mama negyvą. Ir mirsiu, jokios naudos tėvynei neatnešusi. Vėl mano mintis pertraukia riksmas. Niekada dar gyvenime nemačiau tokių baisių ir piktų žvėrių. Niekad per savo tą šešiolikos metų gyvenimą.

- Sakai, ar ne! Tavo tėvas Kaune gyvena, Panemunėje, tu jam valgyti nešioji. Ir jis vaikšto pas jus. Tavo tėvą jau suėmė, bet norime sužinoti, ką tu sakysi.

- Ko meluoji? Rytoj tavo mamą atvešim, tai ji viską pasakys. Sakyk, kiek kartų buvai pas tėvą?

O Viešpatie! Nieko nesuprantu, kur jie rado tėvą.

- Sakyk, kur tėvas!

Ir vėl pajutau smūgius.

Nežinau, ar ilgam buvau įmesta į tą šaltą kalėjimą. Prikėlė per mane ėjusi pelė. Pramerkiu akis. Aplink tamsu tamsu. Noriu atsikelti ir negaliu, taip visur skauda. Negaliu pajudėti iš vietos, šaltis pradeda nežmoniškai krėsti. Tūrbūt jau mirsiu. Pajuntu, kad pelė vėl eina per mane, tačiau negaliu pakrutėti.

Pasigirdo žingsniai. Net krūpteliu - vėl prasidės. Atsidaro durys, liepia eiti. Atsikeliu, šiaip taip išeinu. Vėl sėdi du velniai su išverstomis akimis. Ir vėl tas pats. Klausimai tai vieno, tai kito.

- Kur tėvas, mes turime jį paimti gyvą. Jis nekentė mūsų tai turime jį surasti ir atkeršyti.

- Nežinau, - sakau, - Jis mus paliko pas dėdę, o pats pabėgo.

- Na, gerai, vot čia pasirašyk.

- Kaip pasirašyti, jei aš nežinau, ką jūs parašėt.

- Liepiam, tai rašykis. Tavo tėvas Kaune gyvena, Panemunėje, pakeitęs pavardę. Tu nešiojai jam valgyti.

Ir vėl vožtelėjo, kad net nuo kėdės nulėkiau. Stvėrė ranką - vienas laikė plunksnakotį, o kitas mano ranką vedžiojo. Jau viskas.

- Rytoj tu mums viską pasakysi!

Vėl šaltame kambaryje. Tamsu. Turėjau pasidėjus iš lauknešėlio duonos, bet pelės ją sugriaužė. Reikia bėgti, atėjo mintis. Priėjau prie grotų ir sugriebiau jas silpstančiom rankom, ketindama išlupti.

Vėl rakina duris. Negi naktis taip greitai praėjo? Pajuntu nežmonišką nuovargį. Kiek kartų dar mane kankins?

- Mergaite, eik čia! - kviečia dar nematytas vyriškis.

Stoviu nuleidusi galvą.

- Nevalgiusi esi, čia žmona man atnešė, imk. Man labai gaila vaikų.

- Nenoriu valgyti.

- Neverk, vaikeli, imk, tau valgyti reikia, - ir paduoda man duonos gabaliuką, lašinių, dešros. Gerai, kai yra gerų žmonių. Valgau.

Po kiek laiko duris vėl atidarė tas pats budintysis. Net lengviau pasidarė, kad tai ne tie žvėrys. Eik čia, sako, ten labai šalta. Nuėjau. Kambarys gražus, su minkšta sofa, yra spinta. Atsisėdau ir sėdžiu. Gulkis, sako, ir ramiai miegok, kol išauš rytas.

Buvo pirma valanda. Priglaudžiau galvą ir išgirdau lėktuvų ūžimą. Net apsidžiaugiau, štai dabar baigsis visos kančios. Kai trinktels jiems, tai daugiau nieko nenorės. Jau vėl karas prasidėjo! Pakeliu galvą paklausyti

to ūžimo, - nieko nesigirdi. Atsigulu, vėl ūžia, laukiu, kol pradės bombarduoti. Matė sargybinis, kad tai gulu, tai keliuosi. Paskui supratęs klausia, ar labai mane mušė. Patylėjau iš pradžių - sakyt ar ne? Tegu žino - mušė, sakau, mušė, kiek norėjo, dar pistoletą prie krūtinės prirėmę laikė - nušaut norėjo.

- Vot, galvažudžiai, - sako sargybinis, - taip skriaust vaiką!

Neužmiegu. Kur tau ims miegas, kai taip mušė. Staiga vėl pašoku iš vietos.

- Kas tau yra?

- Nieko. Tik man mamos gaila, gal ją taip pat kankina.

Šeštą valandą liepė vėl grįžti į šaltą kamerą. Paskui pasigirdo beldimas. Širdis smarkiai suplakė: pribėgu prie duru ir žiūriu pro rakto skylutę. Pamatau mamą, tetą. Jas įstūmė pro duris, prie sargybinio. Mušė šautuvo buože tai vieną, tai kitą tie patys mano kankintojai. Mama buvo visa kruvina. O Dieve, už ką baudi, ar mes tau jau taip nusikaltome? Prišoku prie savo kameros durų ir daužau, kiek jėgų turiu. Mama puolė prie dundančių durų ir sako džiaugsmingu balsu:

- Dukrele, tu čia? O aš visą naktelę nemiegojau.

Po kiek laiko pasigirsta mamos ir tetos riksmas. Pamačiau pro tą pačią rakto skylutę, kad mamai ir tetai kraujas iš galvos teka per veidą. Mama garsiai riktelėjo ir čia pat nugriuvo. Tata žiūrėjo į mamą ir garsiai verkė. Verkiau ir aš. Po kurio laiko mama sujudėjo. Dar gyva, apsidžiaugiau, dar nenužudė. O, Dieve gerasis. Mama atsisėdo, teta laikė ją, ašarose paskendusi. Mama atsistojo. Ir vėl atėjo jie. Išgamos! Nemuškit mamos!

Tačiau atsidaro mano kameros durys, jas stumia pas mane. Prišoku prie mamos, apkabinu, bučiuoju jos žilą galvą. Verkiu, apsikabinusi abiem rankom, niekur neleisiu, niekam neatiduosiu. Tylim, tik ašaros rieda veidais. Pajuntu, kad tartum geležinės rankos atplėšia mane ir sviedžia į kameros kampą. Apsidaužau, tačiau vėl puolu prie mamos.

Greitai išvaro visas į gatvę. Sako, eisim pėsčiomis į Kauną. Mūsų kankintojai perspėja, kad kalbėti tarpusavyje draudžiama. Mane nuvaro į priekį vieną. Skrebai įremia šautuvus į nugarą. Paskui vienas rodo iš kišenės ištrauktą nuotrauką.

- Ar pažįsti ką nors?

- Pažįstu, tai šauliai, tėvynės gynėjai!

Nežmoniškai ilgai tęsėsi kelias iki Kauno. Ėjome plentu, skrebai tarp savęs kalbėjo rusiškai.

Pagaliau Kaunas. Priėjome prie namo, pamačiau uniformuotą skrebą, toliau antrą, trečią. Kalėjimas. Tačiau čia pasakė, kad nėra vietos, visur pilna žmonių. Teko ieškoti vietos kitur.

- Banditus atvedėt? Gerrrai! - pasitiko skrebas prie kito kalėjimo.

Mamą, tetą ir mane įgrūdo į kamerą. Išsitiesiau ant grindų, taip suskaudo šoną, kad net ašaros ištryško. Atsisėdau, susitraukiau į kamuoliuką. Paskui pradėjau grabinėti sieną, gal kur rasiu užrašytas raides. Pirštais jas perskaitysiu. Netoli durų pajutau, kad visa siena šlapia. Kur prisiliečiu, visur šlapia. Kas čia? Prieinu prie langelio, kur matėsi šviesos ruoželis. O Viešpatie, kraujas!..

Paskui užsidarė durys, ir kažką įstūmė į kamerą. Durys užsitrenkė. Kažin kas čia - vyras ar moteris? Pasilenkiau. Gulėjo moteris ir aimanavo. Bandau ją pakelti. Moteris kartoja pro sukąstus dantis: „Išgamos... Užmuškit... Mirsiu, bet gaila vaikų". Ėmiau daužyti duris, nes moteris pradėjo dejuoti. Pagaliau ateina sargybinis.

- Ko tau reikia?

- Laukan noriu, pilvą skauda, - dejuoju.

- Pakentėk kiek.

- Negaliu.

Atidarė duris, nusivedė kažkur. Ten pastovėjau, nes koridoriuje buvau mačiusi kriauklę. Išvedė į koridorių. Paprašiau vandens. Sargybinis riktelėjo, jog tegu girdo tie, kas atvedė. Nieko nelaukus, puoliau prie krano, atsisukau. Sušlapinau kruviną nosinę, įgėriau pilną burną vandens ir bėgte į kamerą. Pražiodinau moteriškę ir įpyliau iš savo burnos vandenį. Prarijo. Paskui šlapią nosinaitę uždėjau ant galvos. Pasiguldžiau ją ant savo kelių. Pradėjom kalbėti.

Vėl atsidarė durys. Liepė išeiti. Priglaudžiau ją prie veido, paskui greitai išėjau į koridorių.

- Kur kailinukai ir skarutė?

Nieko neatsakiau. Skrebas įbėgo į kamerą, ėmė traukti nuo moters mano paliktus mirštančiam žmogui kailinius. Puoliau ir aš kaip žvėriukas, vienam įkandau. Tegu kailinukai bus jai. Pajutau smūgį, paskui skrebas metė drabužius man į veidą. Renkis!

Vedė į Panemunę, kad aš parodyčiau, kur slapstosi tėvas. Ir vėl ta pati malda - nežinau, tėvas su vokiečiais pabėgo. Nemeluok, sako, tuoj surasim jį. Ėjom po namus ir klausinėjom, kur gyvena Paškauskas. Pavargom, sustojom. Pastovėjus nutarė, kad reikia eiti į pasų skyrių ir patikrinti, ar gyvena žmogus tokia pavarde. Paskui supratau, kad eiti jau negalėsiu - batai trynė kojas, pradėjau šlubuoti. Norėjau valgyti. Patikrino pasų stale knygas ir tokios pavardės nerado. Sako, reikia ieškoti kitur. Ėjome į kitas gatves, kol pradėjo temti. Buvo jau sausio pabaiga, kai mano kankintojai pasakė, kad mane veš į Kaišiadoris. Koks baisumas apėmė mane! Ten tai jau manęs nepagailės. Į stotį ėjau maldoje paskendusi. Šaltis krėtė, kai įėjome į medinį stoties pastatą, čia pamačiau pažįstamų iš Kaišiadorių. Kai kas norėjo prieiti prie manęs, tačiau tie neleido. Nuėjom prie trau-

kinio, paskui ir įlipom į jį. Jie sėdėjo šalia manęs, o priešais - moteris su pintine, kurioje vežėsi gražias bandutes. O aš jau kelias dienas badavau. Moteris, matyt, suprato mane, nes pamačiau, kaip kiša ranką į pintinę. Paklausė tų žvėrių, ar gali man duoti. Tie susižvalgė, susiraukė, bet leido.

Kaišiadorių stotis buvo sugriauta, matėsi ir daugiau namų griuvėsių. Ėjome Vilniaus ir Vytauto Didžiojo gatvėmis. Priėjome gražų mokytojų namą. Jame buvo įsikūrusi pati baisiausia įstaiga, o mane uždarė to namo rūsyje. Tai buvo viena iš kankinimo vietų - Kaišiadorių saugumas.

* * *

Kruvina mergaitės kelionė tęsėsi dar ilgai. Jai teko patirti ne tik Kaišiadorių kalėjimo, kuriame dabar įsikūrusios šarvojimo patalpos, sunkumus, bet ir ilgą laiką jausti šaltį, alkį ir pažeminimą tolimame Sibire. Ištremta buvo su motina ir mažamečiais Nijole bei Antanu. Šeima į Lietuvą sugrįžo tik 1959 metais.

Regina Paškauskaitė - Vilkevičienė žuvo 1986 metais paskendus „Nachimovo" laivui katastrofoje prie Novorosijsko uosto.

Istorija būtų nepilna, jei neįvardintume tų milicininkų ar „liaudies gynėjų", kurių žiaurumus yra užrašiusi mergaitė. Turime dokumentus, įrodančius jų asmenybes. Vienas dokumentų tokio turinio:

„LIUDIJU, KAD SESERS REGINOS KANKINTOJAIS BUVO LIAUDIES GYNĖJAI IŠ KAIŠIADORIŲ ARCHIPAS BORODKINAS IR GRIGORIJUS KUDREŠOVAS.

NIJOLĖ KASPARIENĖ (PAŠKAUSKAITĖ)
1990 0724

AIMANA IŠ PRAEITIES

Mano gyvenimas buvo sunkus. Šiandien nežinau, kur ramybę gavo nužudytas mano brolis Vaclovas Jakšta. Guli Kaišiadorių kalvelėje vyras Juozas Kurmilavičius - Voverė, partizanų Žalio Velnio apygardos „A" rinktinės kovotojas. Užtat gyvenimas man atseikėjo vargo negailėdamas.

Okupantams užėmus Lietuvą, daug ir mūsų žmonių (daugiausia rusakalbių) prisidėjo prie Lietuvos naikinimo. Būriai ginkluotų vyrų, pasivadinusių stribais, vaikščiojo dieną ir naktį plėšikaudami, kankindami ir žudydami nekaltus. Ieškojo tų, kurie nėjo mirti už sovietinę valdžią. Pati mačiau, kaip užkankinti jaunuoliai buvo pririšami prie vežimo už kojų ir tempiami į stribyną. Arba nušauti tų vaikų kūnai buvo sumesti į vežimą, ant jų atsisėdę stribai šūkalojo ir dainavo. Kas beliko jaunimui? Bėgo į miškus, žuvo būriais, nes kovoti prieš reguliariosios armijos karius buvo sunku. Juo labiau, kad tai buvo didelė galybė.

Tėvai verkdami rašėsi į kolchozus, neišlaikė „agitatorių" smurto. Argi negalima tokio išdaviko, kuris smurtu vertė stoti į kolūkį, tarnavo raudoniesiems, gavo už tai medalius ir „garbės raštus", prilyginti stribams?

1990 metais Kaišiadorių šventoriuje deginome sovietinius pasus. Tada viena moteris man priminė, kad aš savo kankintojams, kurie mane vežė į Sibirą, nepasakiau nei vieno blogo žodžio. Taip, aš pasisveikinau su savo kankintojais, pasakydama, jog jam dovanoju už savo kančias. Bet, sakiau, tau reikės atsakyti prieš Dievo teisingumą, kad šituos mažus vaikus vežei alkanus ir plikus. Juk man neleido ne tik paršo pasipjauti, bet net vištai galvos nusukti. Kad tik daugiau jiems liktų.

Joana Kurmilavičienė

1944 metų Kūčių naktį nusivarė mane stribai prie Slabados kapinių, liepė bėgti. Ir šaudė į mane, kulkos zvimbė pro ausis. Klausinėjo apie vyrą, kalbino jį išduoti. Paskui paleido.

Tačiau jau 1945 metų sausio mėnesį mane areštavo, tardė. Po keletos dienų paleido, tačiau grįžusi namo iš stambaus ūkio radau tik sienas. Neliko nei vieno indo, o vietoje langų ir durų - tik užpustytos angos. Glaudžiausi pas savus, bet 1947 metų pavasarį stribai parodė savo „gerumą", siūlydami apsigyventi išniekintoje sodyboje. Sutikau, nes pabodo bastytis svetur. Tačiau 1949 metų kovo 25 dieną buvau ištremta į Sibirą su mažais vaikais. Vėl viską, ką užgyvenau per tuos dvejus metus, išvogė stribai.

Po daugelio metų grįžau iš Sibiro. Sutikau ir tą savo kankintoją stribą. Jis dabar man skundėsi, kad jam nėra gyvenimo, visi žmonės jį smerkia. Norėjo išgirsti mano užuojautą, nors ne jis, o mano šeima badavo ir šalo Sibiro žemėje.

O šiandien? Ar suprato stribas, kad jam buvo proga gailėtis už nuodėmes, prašyti Dievo mielaširdingumo? Abejoju.

Pasakojo Joana Kurmilavičienė, Kaišiadorys

SVETIMI NAMAI

Esu gimusi 1929 metais. Pokaryje, kai mūsų broliai partizanavo, buvau tik paauglė. Padėjome visi, kiek galėjome. Štai Taparauskaitė Marytė šelpė medikamentais, tvarkė uniformas. Už tai stribai ją suėmė, išvežė į Vilniaus kalėjimą, o iš ten - į Karagandą.

Su kaimo partizanais (gyvenome tada Livintuose) sutarėm, kad aš dainuodama pranešiu, jei stribai ar kareiviai pasirodys. Skambėjo mano dainos pamiškėse, nes buvau gerklinga. Partizanai ir praminė mane tada - Daina.

Magdalena Taparauskaitė-Daina

Kariūno, Kirvio, Pelėno mirtys mane labai sukrėtė. Juk Kirvis buvo mano brolis. Stribai taikėsi sunaikinti ir šių partizanų artimuosius, aš pabėgau iš savo kaimo. Kojos mano buvo nušalę, sunkiai bepaėjau. Dvi savaites slapsčiausi nepažįstamoje šeimoje. Pabėgau į Petrašiūnus, paskui į Lapes. Mano nelaimei, į tą kaimą, kur gyvenau, užklydo kaimynas Aleksas Sidaras ir mane pamatė. Ir matyt, išdavė.

Apsupo namą, šautuvus atkišo, iškėlė iš lovos ir pusnuogę išvedė Pravieniškių link.

Buvo 1949 metų liepos mėnesio pabaiga.

Nuvedė į Pašulius, į apylinkės pirmininko Boliaus Ambrazevičiaus sodybą. Kluone pririšo prie vežimo vadelėmis. Ten buvo ir kareivių, su kuriais budeliai kalbėjo rusiškai.

Mušė, klausinėjo kur žaliukai, vadino mane ryšininke. Vežime buvo sausų šakų, į jas įmetė, tačiau rankas atrišo. Nei stribai, nei kareiviai manęs nesaugojo, nes buvau labai sumušta.

Rytą nuvedė į Kieliškių mokyklą. Tardė paklupdę ant kelių, sumušė, varė adatas po nagais, o paskui tuos nagus lupo. Sumuštą nuvedė į tvartelį, numetė ant malkų, užpylė vandeniu. Paskui, kai atgavau sąmonę, vedžiojo po mišką. Nuvedė prie žuvusio brolio bunkerio, čia pririšo prie medžio, gumine šlanga vėl mušė. Nieko nesakiau, - nežinojau, nes jau kuris laikas buvau išvykus, o pažįstami partizanai žuvę.

Nutempė i Livintų geležinkelio stotį, pasodino ant kaladžių ir paliko saugoti du sargybinius, kiti nuvažiavo traukiniu Kaišiadorių link. Po kiek laiko atvažiavo „drezina" ir nuvežė mane į Kaišiadorių kalėjimą.

Kalėjime palaikė dvi savaites. Laukiau progos pabėgti, betjos nebuvo.

Vieną dieną sustatė visus kalinius po šešis, o mane paliko vieną, dar antrankius uždėjo. Nuvedė į spec. vagoną. Čia saugojo, kad nepabėgčiau. Lukiškėse teko gerokai pasėdėti, kol nuteisė tris metus kalėjimo. Iš ten - į Krasnojarsko tremtį.

Gyvenu Elistos mieste, Kalmukijoje. Kelis kartus buvau sugrįžus namo, tačiau pajutau, kad Lietuvoje niekas mūsų nelaukia. Teks, matyt, gyvenimą užbaigti svetur. Tik kasnakt vis vaikštau Livintų, Beištrakio pamiškėmis ir verkiu savo vaikystės dienų. Deja, rytą ašaros nuo pagalvių jau būna išdžiūvę.

Pasakojo Magdalena Menkejeva (Taparauskaitė)

KUR TĖVELIO KAPAS?

Aš, Jonas Vinickas, ir mama Olė Vinickienė, nutarėme parašyti apie tai, ką žinome apie tėvelio žuvimą. Esu gimęs 1942 metais, tai nelaimės metu turėjau tris metus.

Tėvelis Stasys Vinickas buvo gimęs 1917 metais. Iki karo dirbo siuvėju, Kaune tarnavo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Yra išlikusi ir nuotraukėlė. Vedė, gimiau aš, todėl 1944 metais nenorėjo eiti į rusų armiją. Išėjo partizanauti į miškus. 1945 metų spalio viduryje ties Juodiškių kaimu pakliuvo į „liaudies gynėjų" pasalą ir ten prie miško žuvo. Du sužeistus paėmė į nelaisvę. Tai buvo Kazys Tatarūnas ir Zigmas Leikauskas. Juos išvežė į Sibirą. O tėvo lavoną atvežė į Kaišiadoris ir numetė gatvėje.

Paskui tėvelio kūnas dingo. Ir nežinome, kurjis užkastas, nes tai buvo padaryta slapta.

Su motina slapstėmės, nes bijojome, kad neišvežtų į Sibirą. Skrebai kelis kartus buvo atvažiavę į mūsų namus, bet nerado. Statė pasalas, klausinėjo kaimynų, tačiau išdavikų neatsirado. Mes slapstėmės pas žmones - be kampo ir duonos kąsnio. Tai tokie liūdni vaikystės prisiminimai.

Gal kas žinote, kur palaidotas mano tėvelis, gal jo palaikus būtų galima perkelti į kapus?

Pasakojo Jonas Vinickas ir Olė Vinickienė,
Gudiena

SUNAIKINTA RAMYBĖ

Mūsų tėvai Kazys ir Emilija Trakimai džiaugėsi ne tik gausia šeima, bet ir ramybe. Gyvenome Kazimieravos kaime netoli Ilgakiemio (Žaslių valsčius), turėjome gabalą geros žemės. Tėvams vienas po kito gimė net 10 vaikų: 6 sūnūs ir 4 dukros. Vyriausias Pranas buvo gimęs apie 1919 m., po jo Kazys, Bronius, Jonas, aš ir jauniausias Zigmas. Vyriausioji sesuo Ona buvo gimusi 1921 m., o jauniausioji Angelė - 1941 m. Adelė ir Vlada taip pat buvo už Adelę gerokai vyresnės. Šeima buvo draugiška ir darbšti, nors vaikai ir tokio skirtingo amžiaus. Pagal išgales mokėmės.

Mūsų nelaimės prasidėjo 1944 metais, kai mirė tėvas. Nors darbingų vyrų šeimoje ir buvo, tačiau jautėme pavojų rusams artėjant. Tik Pranas bandė pasitraukti į vakarus, nes bijojo keršto už savo aktyvumą. Ir tik dėl to, kad vokiečių okupacijos metais buvo Garliavos malūno vedėju. Dabar sunku pasakyti, kodėl Pranas nepasiekė Vokietijos. Sako, pusiaukelėje apsigalvojo savo kraštą palikti, o gal ir nesuspėjo. Grįžęs iš kelionės, namuose ilgai nesislapstė, o susirado Prano Petkevičiaus - Kariūno būrį ir jame partizanavo, gavęs Arnoldo slapyvardį.

Panašiu keliu pasuko ir Kazys (g. 1922 m.), slapstęsis nuo tarnybos sovietinėje armijoje. Tik jis patraukė pas Kaugonių ir Dainavos partizanus, turėjo Putino slapyvardį. Ir jei Pranas retsykiais dar atklysdavo namo, tačiau Kazys nesirodė. Nežinome apie jį nieko iki šiol, tik jautėme, kad jo jau seniai gyvo nebėra. Sako, jis žuvo 1945 metų balandžio 13 d. Kaugonių geležinkelio stotyje, tame baisiame mūšyje, kur su kareiviais paguldė galvas dešimtys partizanų. Nežinome jo ir palaidojimo vietos.

1945 03 12 naktį stribai ir enkavedistai apsupo Pyplių kaimą, kuriame su Pranu dar buvo Bernardas Švenčionis - Beržas. Vyrai bandė veržtis iš apsupimo, bet Pranas buvo sužeistas į ranką. Bernardas buvo nušautas. Pranas dar nusigavo pas Virbickus, tačiau kraujo lašai nurodė kareiviams kelią. Ginklo jau neturėjo, buvo sunkiai sužeistas. Sekė kankinimai, apklausos ir tolima ir ilga kelionė į Irkutsko lagerius. Žuvo Pranas jau daug vėliau Lietuvoje - 1985 metais.

Bronius buvo geru darbininku, tačiau mums nežinoma, kad jis būtų buvęs partizanu ar jų ryšininku. Išvežė jį į Sibirą vieną, mums nežinant. Iš lagerių žinios negavome, todėl nei jo žuvimo metų, nei vietos nežinome.

1948 metų gegužės 28 d. rytą, apie 8 valandą, mūsų sodybą apsupo kareiviai ir stribai. Liepė visiems rengtis ir ruoštis kelionei į Sibirą. Tada namuose nebuvo Vlado, nes jis mokėsi lyg tai Trakų mokytojų seminarijoje. Angelei tada tebuvo tik 7 metais, Zigmukui - 12, o man 14. Mama su ašaromis žvelgė į vaikus, žinodama to pragaro sunkumus. Staiga pagriebia Angelę už rankos ir stumia pro duris.

- Čia ne mūsų vaikas, - sako budeliams. - Kaimynu Cvilikų mergaitė atėjo druskos pasiskolinti, tai ir ją vesite?

Angelė ėmė verkti, tačiau nuo motinos pasitraukė. Taip motina ir išstūmė mergaitę ankstų rytą į nežinią ir visą kelią apie ją ir tekalbėjo. Kareiviai leido pasiimti tik paltį lašinių ir pusmaišį grūdų gal todėl, kad ir taip vežimas buvo pilnas žmonių. Be motinos dar buvome Jonas (g. 1928 m.), Ona (g. 1920 m.), Adelė (g. 1923 m.), Zigmas ir aš.

Kaišiadoryse sukrovė į gyvulinius vagonus ir ilgai laikė. Seseriai Adelei pasisekė pabėgti, pasekiau ja ir aš. įsiprašiau laukan į tualetą, ir kai sargybinis nusisuko - leidausi į kojas. Taip nesustodamas parbėgau namo. O čia viskas sujaukta, ir palaidi gyvuliai vaikšto po sodybą. Greitai atsisėdau ant arklio, pasirišau už ragų karvę ir nujojau į Krivonis, kur gyveno tolimi mūsų giminaičiai Nartautai. Žmonės lyg nusigando ir galvas kraipė dėl vaiko drąsos. Tik man to neužteko: palikęs gyvulius, nutariau sugrįžti atgal ir dar karvę su arkliu parsivesti, nes labai pagailo gyvulių. Einu link namų, kojom žemės nepasiekdamas. Ir čia man nepasisekė dėl to, kad tėvai melavimą buvo mums prilyginę didžiausia nuodėme. Ir štai sutinku stribus. Kas toks, klausia, kur gyveni, kur tėvai? Sutrikau iš baimės ir pasakiau, kad jie jau vagone Kaišiadoryse. Tuoj mane už pakarpos ir į Kaišiadoris. Pro vagono langelį pamačiau brolį.

Vincas Trakimas

Taip visi iškeliavome į Krasnojarsko kraštą. Paskui Jenisejumi žemyn gal 700 kilometrų leidomės laivu. Tik kelionė dar nesibaigė - sėdome į baržas ir katerio traukiami upe Kas kilome aukštyn dar 50 kilometrų. O ten jau radome barakus ir sunkią savo dalią. Nuo pat pirmųjų dienų teko ir man sunkiai dirbti miško ruošos punkte. Miške kirtom medžius, rišome sielius ir juos lydėjome į Igarką, kur buvo sutelkta miško perdirbimo pramonė.

Vieną dieną su grįžtančiais iš Igarkos namo darbininkais nesugrįžau, nes ten susirgau dizenterija. Kur aš esu, niekas dorai paaiškinti mamai negalėjo: negrįžo ir tiek, gal jau gyvo nebėra. Mama tada dar nebuvo labai

sena (g. 1897 m.), tačiau sveikatos neturėjo. Griebėsi už širdies, sukniubo, dar suspėjo nuvežti ją į ligoninę, tačiau gydytojai jau pagelbėti negalėjo. Tad po kurio laiko grįžęs į barakus, mamos jau neradau.

Tremtyje dirbau traktorininku, buvau sunkiai traumuotas, kurį laiką gydžiausi. į Lietuvą sugrįžau jau gerokai po Stalino mirties, visą tą laiką gyvenu Kaune. Vedžiau, su žmona išauginome vaikus. Dabar dažnai vienas pagalvoju, kad mūsų šeima nebuvo kuo nors išskirtinė. Tokių suardytų gyvenimų Lietuvoje buvo tūkstančiai. Sunkiausia tai, kad nežinau savo žuvusių brolių kapų.

Pasakojo Vincas Trakimas

TARP JŲ - IR MANO BROLIS

Su skausmu skaičiau straipsnį apie pokario metų aukas, sulaisčiau jį ašaromis. Viskas, kaip gyva, atgijo atmintyje. Juk ten buvo ir mano brolis. Tuos devynis partizanus nužudė 1947 m. pavasarį, kovo 4 dieną (per šv. Kazimierą), Vilūnuose. Nuvežė juos į Kruonį, ten gulėjo dar du. Išmetė visus ant gatvės, pagulėjo jie dieną ar dvi, tada sukrovė į roges kaip malkas - kieno rankos, kieno basos kojos vilkosi žeme - ir atvežė į Kaišiadoris. Visus vienuolika suguldė geležinkelio stoties aikštėje. Sužinojusi, kad atvežė į Kaišiadoris, nuėjau pažiūrėti. Dieve mano, koks vaizdas! Ant kruvino sniego šitiek išniekintų! Visi basi, dauguma išrengti, sudaužyti.

Tarp jų ir mano brolelis guli - trečias iš eilės, viršugalvis nuneštas, smegenys ištaškyti. Apsidairiau - atrodo, niekas neseka. Atsistojau prie brolelio. Nežinau, iš kur tiek buvo valios ir jėgų nenualpti ir išsilaikyti neverkus. Stoviu lyg akmeninė. Nepamačiau, iš kur atsirado skrebai. Žiūri, tyrinėja, ar kurio nepažinau. Tuoj sugriebė už rankų ir nustūmė tolyn.

Labai norėjau sužinoti, kur palaidoti partizanų palaikai. Šnekėjo žmonės, kad jie buvo numesti kur tai nuo šlaito, paskui, sako, juos suvertė į durpyną. Kiek kartų ėjau ieškoti, vis neradau. O žmonių klausinėti bijojau.

Pasakojo F. Jankauskienė,
Vilnius

NEAPYKANTA BAŽNYČIAI

Okupantai suprato, kad po miškus pasklidę vyrai ieškos prieglobsčio ne tik miškuose, sodybose, bet ir bažnyčioje. Todėl nuo pat pirmųjų antrosios okupacijos dienų jie ėmė persekioti bažnyčią.

Štai 1944 08 29 NKGB viršininkas A. Gudzevičius susipažino su Trakų milicijos planu dėl Kazokiškių klebono Juozo Čapliko sekimo. Kunigui tada buvo jau 68 metai, tačiau nutarta nustatyti visus jo ryšius su parapijiečiais, ypač mažai pažįstamais. Pamaldų metu reikėjo vienam agentui pasislėpti ir laukti nakties. Fiksuoti visus kunigo atėjimus į bažnyčią ir susitikimus. Po kitos dienos pamaldų kartu su tikinčiaisiais iš bažnyčios išeiti. Be to, ieškoti įrodymų apie kunigo J. Čapliko agentinę veiklą. Kunigas negalėjo būti šnipu, nes buvo liaudies dainų rinkėjas, dar 1899 m. išleidęs knygą „Trakiečių dzūkų dainos". Vis tik jau 1948 m. kunigas ištremiamas į Sibirą ir į Lietuvą sugrįžta tik 1955 m.

1946 metų sausio 25 d. Gegužinėje pasirodo būriai kareivių. Daromos kratos ne tik gyventojų namuose, tačiau ypač susidomėta klebonija ir bažnyčia. Visą dieną naršoma ne tik klebonijos gyvenamas namas, bet ir ūkio pastatai. Klebonas Steponas Rudžionis atsisako kalbėti su užpuolikais, tačiau jo šeimininkė tardoma prasitaria, kad bažnyčioje yra paslėpusi dokumentus. Kareiviai išnaršė bažnyčią ir rado partizaninį archyvą, iš kurio sužinojo 97 rezervinių partizanų pavardes. Greitai pasiseka surasti ir suimti 86 asmenis, iš kurių net 62 pareiškiami kaltinimai ir jie suimami. Tardymuose jie prasitaria ir NKVD sužino dar 67 partizanų rėmėjų pavardes. Dauguma jų suimami. Kunigas Steponas Rudžionis — Vėjas buvo nuteistas kalėti ir mirė 1949 m. Vorkutos lageryje.

Ilgai NKVD stebėjo partizanų įtakoje buvusias Čiobiškio apylinkes. Štabo užpuolimas 1945 metų kovo mėn. 27 d. laukto rezultato nedavė, nes vadų tuo metu Čiobiškio vaikų prieglaudoje (tada jau vadinama vaikų namais) nebuvo. Penki žuvę partizanai - tai buvo didelė netektis. Tačiau areštuotas Senis ir jo rėmėjai šį tą prasitarė. Prasidėjo sekimas.

Tuo metu Čiobiškyje gyveno kelios vienuolės. Ir jos tapo kareivių ir ateistinės sovietinės valdžios taikiniu.

1946 m. sausio mėn. pabaigoje agentas „Grūdas" NKVD pranešė, kad paneryje slapstosi partizanai. Vasario 7 d. Rusių Rago kaimo bunkeryje, Musninkų valsčiuje, susekti ir suimti trys partizanai: Drumstas Vaclovas - Karabinas, būrio vadas, Kazlauskas Andrius - Kurmis (iš Rusių Rago, g. 1910 m.) ir Lapinskas Vytautas - Beržas (iš Rusių Rago, g. 1923 m.). Pasitaikė gera proga susidoroti su bažnyčios tarnais ir vaikų prieglaudos darbuotojais. Ir enkavedistai ja pasinaudojo. Tą pačią dieną buvo suimti:

Drėgva Jonas, Kazio, g. 1907 m., bažnyčios tarnautojas,

Pavilionytė Ona, Jono, g. 1900 m., Čiobiškio vaikų namų auklėtoja,

Biknevičiūtė Teodora, Prano, g.1899 m., vienuolė,

Jančiauskaitė Liudvika, Motiejaus, g. 1907 m., vienuolė,

Puzonas Liudvikas, Simono, g. 1911 m., Čiobiškio klebonas,

Šimulis Vytautas, Edvardo, g. 1922 m., Kauno kunigų seminarijos klierikas,

Grumada Stasys, g. 1918 m., vargonininkas,

Augūnas Romualdas, Adomo, g.1907 m., Čiobiškio vaikų namų direktorius,

Drulytė, iš Čiobiškio, klebono šeimininkė.

Reikėjo suteikti šiai operacijai didelį atgarsį, gal ir medalius išsidalinti. Todėl tuo pačiu metu suėmė dar dešimtį vyrų;

Kųdelį Vincą, Antano iš Gelvonų valsč., g. 1927 m.,

Gumbrevičių Vladą, Mykolo iš Astraukos k. Gelvonų valsč., g. 1926 m.,

Dobrovolską Vytautą, Kazio iš Keižionių k. Gelvonų valsč., g. 1925 m.,

Vidicką Boleslovą Stepo iš Arlaviškių k. Kauno raj., g. 1908 m.,

Didžioką Antaną, Augusto iš Dienovydžių k. Gelvonų valsč., g. 1920 m.,

Zinkevičių Vladą, Jono iš Keižionių, g. 1917 m.,

Savicką Vytautą, Kazio iš Būdos, Gelvonų valsč., g. 1916 m.,

Kelicką Joną, Boliaus iš Keižionių k., g. 1927 m.,

Sedlevičių Antaną, Jurgio iš Liudviniškių k. Gelvonų valsč., g. 1914 m.,

Skeverį Stasį, Benedikto iš Gelvonų valsč., g. 1906 m.

Partijai ir vyriausybei NKVD ir stribai raportavo, kad išaiškintas ir sunaikintas 22 asmenų partizanų būrys.

Už ryšius su partizanais 1946 m. buvo suimtas Paparčių klebonas Vladas Valatka (g. 1909 m.). Nuteistas 10 metų ir kalėjo Krasnojarsko ir Karagandos lageriuose. Po metų buvo suimtas ir buvęs Paparčių vikaras, o tuo metu Krivonių klebonas Adolfas Staševičius (g. 1889 m.). Mirė jis Lukiškių kalėjime 1949 metais.

SPECIALIOSIOS NAIKINTOJŲ GRUPĖS

Norėdama pakenkti partizanų autoritetui, MGB organizavo iš išdavikų ir sovietinių aktyvistų spec. grupes, kurios žudė ir kankino partizanus bei civilius gyventojus. Smogikų veiksmus kuravo NKVD 2 „N" valdyba (jos viršininku buvo Župikovas).

Viena iš pirmųjų centrinės spec. grupės operacijų įvykdyta 1946 09 02 Trakų apskrities Onuškio valsč. Grendavės kaime. Smogikai pakvietė susitikti partizanus Joną Dambrauską, Stasį Legavičių, Joną Dūlių ir Vaclovą Budrevičių. Kad nukreiptų jų dėmesį, padavė skaityti sufabrikuotą Žalio Velnio įsakymą ir beskaitančius vyrus iššaudė. Kad neliktų liudininkų, kartu nušovė ir sodybos šeimininkus - Petrą Blažonį, jo žmoną Zofiją, trylikametį sūnų Kazį ir dukrą Moniką. Gyva išliko tik keturiolikmetė dukrelė Antanina, miegojusi kluone ir pasislėpusi. Po to sodybą

apiplėšė, inscenizavo kautynes su kariuomene, o lavonus numetė aikštėje. Raporte Blažonių šeima irgi apibūdinama kaip „banditų": rašoma, kad tėvas „virė vakarienę su šautuvu" (žr. „Lietuvos Aidą", 1994 02 08 d., Nr. 26).

Istoriko Mindaugo Pociaus duomenimis (žr. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo instituto žurnalą „Darbai" Nr. 1, 2 1996 m.) smogikams buvo mokama apie 1000 - 2000 rublių per mėnesį. Priklausė tai nuo kruvinų darbų reikšmingumo. Išdavikai stengėsi dėl pinigų, nes dažnai nuslėpdavo grobį. Štai 1951 metų birželio mėn. Žiežmarių rajone suėmę Vitkausko būrio ryšininkę, pasisavino pas ją rastus 2013 rublių, laikrodį.Jau 1948 metais pasirodė smogikas, mūsų knygoje minimas buvęs partizanas, vėliau išdavikas S. Frankonis, turėjęs agentūrinį smogiko slapyvardį „Vilkas".

Pažaislio valsčiaus Naujasodžio kaime spec. grupės smogikai 1948 09 16 dieną nužudė keturis Vaidoto partizanus, ryšininkę A. Rumševičiūtę ir šeimininko Juozo Grikšelio šeimą — kaip sovietų santvarkos priešus. „Norėdamas nustatyti rėmėjų nusikaltimo laipsnį, kapitonas Švedrys nuoširdžiai pasikalbėjo su šeimininkais ir šeimos nariais ir nustatė, kad visai nesivaržant galima likviduoti visą sodybą. Ten gyvenantys nėra banditų įbaugintos aukos, o tiesiog banditai, sovietų santvarkos ir valstybės priešai". Po to, kaip įprasta, vienkiemį apipiešė.

Istorikės Nijolės Gaškaitės, kauniečio gydytojo Jono Venckevičiaus, partizanų būrio vado Jono Ožeraičio ir LYA operatyvinių bylų duomenimis galima susidaryti tokią 1948 metų rugsėjo 16 dienos Naujasodžio kaime vykusią dramą.

Jau tų metų vasarą MGB operatyviniuose dokumentuose minima, kad sekama Didžiosios Kovos apygardos štabo ryšininkė Nastutė Rumševičiūtė iš Žaslių valsčiaus, Kaugonių kaimo. Praradusi ryšį su partizanų vadais savo krašte (Žalias Velnias, Petras Klimavičius, Benediktas Trakimas ir kiti jau suimti ir įkalinti), ji atvyksta į Kauną, apsigyvena konspiraciniame bute M. Melnikaitės gatvėje ir tampa svarbiausia pakaunės partizanų ryšininke su Tauro apygarda ir besipriešinančiais pavieniais partizanais Trakų ir Ukmergės apskrityse. Tik bėda - tas butas seniai žinomas MGB ir sekamas. Mergina nežino, kad jos pagalba siekiama suduoti paskutinį smūgį Rumšiškių Pažaislio, Karmėlavos valsčiuose vis dar atkakliai besipriešinantiems. Ruošiama operacija visus būrių vadus ir partizanus surinkti į vieną vietą ir likviduoti. Juo labiau, kad pakaunės vyrai 1948 tapo vienu iš didžiausiu pasipriešinimo židinių Didžiosios Kovos apygardoje. Ir štai per N. Rumševičiūtę - Narsutę renkami partizanai Karmėlavos valsčiaus Naujasodžio kaime, Juozo ir Agotos Grikšelių sodyboje. Vieta smurtui patogi - netoli Palemono ir vieškelio, kur galima sutraukti kariuomenę, nėra arti ir didelių miškų, netoli geležinkelis.

Skubina atlikti šį veiksmą ir tai, kad MGB žiniomis jau žuvęs apygardos 6-ojo bataliono vadas Klemensas Gurskas - Riešutas, o partizanai nori išsirinkti naują vadą, kuris gali apjungti besipriešinančius. MGB per Narsutę organizuoja tą susitikimą, pranešdami apie tai net Jonui Ožeraičiui į Vilnių, kur partizanas gydosi po sužeidimo. Jis iš Vilniaus geležinkelio stoties ankstyvu traukiniu turėjo atvykti į Naujasodį su naujuoju apygardos vado pavaduotoju Pranu Žičiumi - Vėju, kuris irgi jau MGB nereikalingas. Tik Vėjas į stotį neateina, nes 1948 m. rugsėjo 15 d. buvo suimtas. Jonas Ožeraitis važiuoja vėlesniu traukiniu ir atvyksta į tragedijos apylinkes jau po žudynių Iš tikrųjų, tokiu būdu žudydavo smogikai partizanus ir dėl to, kad 1947 05 26 propagandiniais tikslais SSSR oficialiai kuriam laikui panaikino mirties bausmę, o budeliai žudyti norėjo...

MGB čia panaudoja partizanus - smogikus. Šešių išdavikų būriui vadovauja Algimantas Zaskevičius, agentūriniu slapyvardžiu „kapitonas Švedrys", dar žinomas kaip „Bagdonas", „Tautvaišas", „Zizas". Tai turi suklaidinti susirinkusius partizanus, nes „Švedrys" žinomo nepriklausomos Lietuvos generolo sūnus ir su vietinių partizanų būrio vadu Petru Vainiumi kartu mokėsi Kauno aštuntoje gimnazijoje. Tarp smogikų kaunietis Antanas Chainauskas - „Šalna", parsidavęs buvęs vokiečių armijos puskarininkis Rudolfas Ottingas - „ltn. Kirvis", J. Balita - Ąžuolas, kaišiadorietis S. Frankonis - Vilkas. Agentūriniu slapyvardžiu „Serbentas" prisidengusio smogiko pavardė nežinoma.

Smogikų grupė, pasivadinusi partizanų būrių, ateina į Grikšelių sodybą ankstų rytą. A. Zaskevičius, akimis susiradęs klasės draugą R Vainių puola spausti ranką. Prasideda pokalbis, kurio metu MGB agentas „Švedrys " sužino, kad atėjo tik dviejų būrių vadai, tačiau jau įdienojo ir laukti negalima. Pagal smogikų planus, nesunaikinus visų apylinkės partizanų vadu teks inscenizuoti mūšį su kareiviais ir pasklisti po apylinkes kitų partizanų medžioti. Gal partizanų būrio vadas Vytautas Janavičius ir pajautė klastą pirmas, nes buvo A. Chainausko - „Šalnos" tyliai pasmaugtas. Kitus pradėjo negailestingai šaudyti. Ypač žiauriai darbavosi vokietis. Jis nušovė būrio vadą Vaidotą, partizaną Bevardį ir dvi merginas - ryšininkę Narsutę bei šeimininko dukrą Skirmantę. Tada į pagalbą dar atėjo kareiviai. Kad užmėtyti pėdas, įvyksta „mūšis" su kareiviais, ir smogikai pasitraukia.

J. Ožeraičio tvirtinimu, į tragedijos vietą buvo atvykę Erelis su apygardos „vadu" Griežtu, bandoma nužudytus atpažinti. Tą pačią dieną MGB Kaišiadorių apskrities viršininko pavaduotojas majoras Antonovas, atstovai iš MGB A. Grišečkinas ir P Rinkevičius bei 261 šaulių pulko kuopos vadas Novikovas surašė nužudytų atpažinimo aktą, ne visai tiksliai

nurodydami žuvusius. Šiame akte nurodyta, kad operacijos metu paimta kulkosvaidis, 2 automatai, 4 pistoletai, 3 granatos ir 850 šovinių.

Šiandien galima įvardinti visus žuvusius:

Jonas Černiauskas - Vaidotas iš Užtakų k. Rumšiškių valsč., g. 1920 m., vadinamas bataliono vadu,
Vytautas Janavičius - Varpas iš Kauno, g. 1927 m., būrio vadas,
Petras Vainius - Sakalas iš Kauno, g. 1926 m.,
Pranas Ulozas - Bevardis iš Kapitoniškių k. Rumšiškių valsč., g. 1924 m.,
Anastazija Rumševičiūtė - Narsutė iš Kaugonių k. Žaslių valsč., g. 1926 m., centro ryšininkė,
Juozas Grikšelis - Žvirblis sodybos šeimininkas, g. 1892 m.,
Agota Grikšelienė sodybos šeimininkė, g. 1911 m.,
Skirmantė Grikšelytė sodybos šeimininkų duktė, g. 1931 m., ryšininkė,
Rožė Kuprėnienė A. Grikšelienės motina, g. 1873 m.

Čia pat, kieme, NKVD pasityčiodami susodino žuvusiųjų lavonus rateliu,surišo jų rankas ir fotografavo.

Po kurio laiko nužudytieji buvo užkasti Gastilonių kaimo galulaukėje, kur dabar tyvuliuoja Kauno marios.

Dar 1991 metų birželio 1 d. gydytojo Jono Venskevičiaus iniciatyva tragedijos vietoje buvo pastatytas metalinis kryžius.

1948 08 12 Žiežmarių valsčiaus Pavuolių kaime spec. grupė nušovė tris A. Praškevičiaus - Narsuolio vadovaujamus Didžiosios Kovos apygardos partizanus, o kartu su jais - netoliese buvusius tėvą ir sūnų J. ir A. Venskus. Sūnus teturėjo septyniolika metų, be to, buvo nebylys (žr. „Lietuvos aidą" 1994 02 28 d. Nr 26). Taip žuvo A. Praškevičius - Narsuolis, R Čepulionis - Sakalas, B. Praškevičius - Lokys. Skerdynėse dalyvavo smogikai Kirvis, Vilkas, Gegutė, Kerštas, Klevas, agentai Aras ir Bagdonas.

1953 04 12 Kauno srities MVD operatyvininkai, panaudoję buvusį partizaną Karosą,smogikų pagalba Migonyse, Kruonio valsč., nužudė partizanų būrio vadą Antaną Matiką - Skroblą, jo kovos draugą Antaną Bieliauską - Dobilą ir vienkiemio šeimininką Antaną Maciulevičių. Žmogus rėmė negausius partizanus ir buvo „Naujo gyvenimo" kolchozo pirmininku. Nors užklupti netikėtai, partizanai sužeidė spec. agentus Švyturį ir Karosą. Tarp smogikų paminėtas Makarevičius.

Ne viena dešimtis sunkių nusikaltimu dar yra neišaiškinti ir žmonių priskiriami „žaliukams". Prieš dvi dešimtis metų man teko užrašyti atsiminimus paprastų Rumšiškių krašto žmonių, kurie piktinosi, kad R. Randžio - Meškos partizanai nužudė Mikalauskienę ir du jos sūnus. Dar šiurpesnė tragedija įvyko prie Strėvos upės, kur nužudė du ubagau-

jančius rumšiškiečio Talkačiovo vaikus. Kas gali pateisinti vandalizmą? Tik neseniai sužinojome, kad tuo metu čia siautė smogiku būriai, kurie žudė net ir sovietinius aktyvistus.

MGB archyvuose yra daug medžiagos apie šiurpius pokario įvykius. Tačiau reikės dešimtmečio, kad apgintume nekaltus ir apjuodintus.

SEKLIAI IR SMOGIKAI

Pagal MGB operatyvinio skyriaus viršininko pavaduotojo majoro Smirnovo 1945 08 28 d. patvirtintus duomenis (buv. VSK operat. byla arch Nr. 425/4), Trakų apskrities teritorijoje veikė apie 280 partizanų. Jie vienijosi po LLA vėliava. Žinoma, partizanų skaičius buvo žymiai sumažintas, tačiau šiandien mums įdomu, kokius būrius MGB tada persekiojo?

Onuškio valsčiuje Lūšies būryje kovojo 65 partizanai, kiti - Kaišiadorių, Kruonio, Žaslių, Žiežmarių valsčiuose. Piliakalnio būrys - 30 žmonių, jis saugojo štabą ir veikė Gegužinės ir Totoriškių apylinkėse, Jurevičiaus Stasio - 25 Panorų apyl., Broniaus Marcinkevičiaus - Uosio - 8 - 1 0 Dainavos apyl., Kacevičiaus Juozo - 8 Talpūnų apylinkėje, Petkevičiaus Prano - Kariūno - 68 Žaslių valsč., Ramantausko Prano - Šnekučio - 24 Žiežmarių valsč., Mykolo Karecko - Serbento - 8 Semeliškių valsč., Kaboro Petro - Koto - 25 žmonės Aukštadvario valsč.

Žinoma, kad į Trakų apskritį neįėjo Rumšiškių ir Musninkų valsčiai, kurie priklausė Didžiosios Kovos „A" rinktinei. Nesunku įsitikinti, kad savo planuose MGB besipriešinančių okupacijai skaičių buvo sumažinę.

1945 metais prieš partizanus kovojo 346 stribai, 236 partiniai aktyvistai. NKVD Trakų srityje buvo dislokuotas 266 pulko antras batalionas ir 261 pulko 2-asis batalionas. 1945 metų rugpjūčio mėnesį buvo suburtas stribų ir partizanų išdavikų 70 žmonių batalionas, dabar įvardijamas „smogikais". Tai jie, apsimetę partizanais, naikino ryšininkus, rėmėjus, inctenizavę kautynes su kareiviais, susitikdavo su tikraisiais partizanais ir juos žudė. O kad apjuodinti laisvės gynėjus, žudė taikius gyventojus ar net sovietinius aktyvistus. Tada spauda išgarsindavo partizanų žiaurumą, vaikų ir moterų žudynes. Po metų smogikų buvo likę 48.

Matyt, toks kovos būdas patenkino okupantus. 1945 metų gruodžio mėnesio pabaigoje NKVD iniciatyva suformuotas dar vienas „partizanų" būrys iš 14 žiauriausių apskrities stribų.

* * *

NKVD ir MGB pareigūnai Lietuvoje nebuvo naujokais. Tai - kadriniai karininkai, patyrimo įgavę Ukrainoje, Rusijoje, žudę ir deportavę Kaukazo tautas. Perkelti Lietuvon, savo patyrimą naujomis sąlygomis greitai

pritaikė. Pirmiausia - išnaudodami išdavikų, bailių menkumą ir jų norą prisigerinti naujai valdžiai.

1945 metų lapkričio mėnesį KGB užverbavo 4 agentus ir 14 informatorių. Mėnesio pradžioje Trakų apskrityje prieš partizanus veikė 5 rezidentai, 49 agentai, 326 informatoriai[1]. Šie išdavikai dirbo partizanų būriuose, sekė jų dislokacijos vietas, ieškojo bunkerių. pačių metų gruodžio mėnesį MGB užverbavo 5 agentus ir 15 informatorių. O metų gale rusai turėjo apskrityje 4 rezidentus, 47 agentus ir 301 informatorių[2]. Nesunku paskaičiuoti, kad per gruodžio mėnesį KGB neteko vieno rezidento, 7 agentų ir 40 informatorių. Juk šie žmonės, pakliuvę į KGB rankas, savo noru pasitraukti iš šio voratinklio jau negalėjo.

Žalio Velnio 1945 metų gruodžio mėn. 31 d. įsakyme Nr. 35/0041 kalbama apie išdavystes būriuose. 1945 04 28 d. nustatyta, kad Robinzonas ir Popiera šnipinėja NKVD. Išdavikai sušaudyti[3]. Už priesaikos sulaužymą 1945 03 28 d. nubaustas mirties bausme Gaigalas. 1945 07 25 d. Pavasario (slp.) išduoti užpulti Topolis ir Barsukas nusišovė, o Vilkas pasidavė į nelaisvę. 1945 06 29 d. Raudeliūno išduotas apygardos štabas Budelių kaime. Žuvo Smilga, Dagilis ir Jovaras. Priešo nuostoliai - septyni kareiviai[4].

Matyt, partizanams nebuvo sunku nustatyti priešo informatorius, nes didelės konspiracijos rusai ir nesistengė atlikti: vienu išdaviku daugiau ar mažiau.

Petkevičiaus Prano - Kariūno sunaikinimui 1945 metų rugsėjo 1 dieną buvo užverbuoti du agentai. Nevedomskas Antanas, Bernardo - Briedis (agentūrinis slapyvardis „Savas"), g. 1918 m. Prozariškių k. Žaslių valsč. Jo ryšininkė Greskienė Pelagėja, Zigmo, g. 1897 m. iš Gudenos (agent. slp. „Sava"). „Savas" įvestas į Meškos būrį.

Užverbuotas ir Sedleckas Vladislovas, Juozo, g. 1920 m. iš Šukiškių k. Kaišiadorių valsčiaus (agent. slp. „Meškys"). įvestas į Kariūno būrį[5]. Išaiškinama, kad pas Zujų Jurgį, Jono Smilgių kaime Kaišiadorių valsč. yra partizanų vadų Uosio, Kariūno, Meškos, Šarūno, Žvirblio ir Milžino rinkimosi punktas. Jie čia lankosi nuo vasario mėnesio[6].

Kareiviai vežiojasi išdaviką „Savą" po Prozariškes, kur jis nurodo besislapstančius. Pasodina jį prie kaimo šulinio. Ir kai moterėlė ateina vandens, agentui užmauna ant galvos maišą. Tačiau visas kaimas žinojo išdaviko pavardę. Vėliau Antanas Nevedomskas prisistato pačiam apygardos vadui Žaliam Velniui ir prisipažįsta, kad yra saugumo užverbuotas. Sako, dirbti jiems nesiruošia, o gyventi gali tik būryje. Mūsų vadai juo patikėjo, jis gavo ginklą ir buvo priskirtas prie štabo.

Po kelių dienų, stovyklaudamas Livintų miške, Žalias Velnias įsakė Piliakalniui vykti pas „B" rinktinės vadą Plieną. Dvidešimties vyrų grupėje buvo ir Nevedomskas. Pakeliui jis pasišalino iš grupės ir atlėkė į

Kaišiadoris. Pranešė apie štabo buvimo vietą MGB pareigūnams. Laimei, jie tuo metu pakeitė stovyklavimo vietą. Išdavikas, atvedęs garnizoną, nieko ten jau nerado. Kadangi kareivių Kaišiadoryse palyginti buvo nedaug, sako, buvo bandoma stabdyti grįžtantį karinį ešeloną. Tačiau reguliarioji kariuomenė nenorėjo žūti Lietuvos miškuose. Vis tik Livintuose buvo aptikti keli partizanai, ir išdaviko A. Nevedomsko — Briedžio nurodytoje slėptuvėje žuvo. Po to A. Nevedomskas įstojo į stribų gaują.

Jau minėta, kad miške tarp Mackūnų ir Livintų kaimų dar ir šiandien turėtų būti likę ant medžio išpjaustyti kryželiai. Taparauskas Antanas - Kirvis - 1903 metų gimimo ir Čiurinskas Juozas - Pelėnas - abu iš Livintų. Žuvo 1946 metų lapkričio 19 dieną. Kirvis žuvo bunkeryje nuo šūvio į galvą. Pelėnas atsišaudydamas prasibrovė į Mackūnų kaimo pakraštį, ten ir buvo sužeistas.

Tą pačią dieną Livintuose žuvo ir kuopos vadas Kariūnas. „Savas " MGB užduotį įvykdė ir gavo Judo sidabrinius.

Išdavikas gyveno Prozariškių kaime. Gal 1994 metais mirė, žmonių niekintas ir ramybės neradęs.

* * *

MGB iš agentų sužino, kad Žalias Velnias su 60 partizanų būriu slapstosi Gegužinės ir Antanaičių miškuose. Dar 1944 metų spalio mėnesį saugumiečiai bando sulaikyti besitelkiančius į Broniaus Vaicekausko būrį. Tuo tikslu spalio pradžioje užverbuojamas Jočiūnų kaimo gyventojas Vincas Janušis. Greitai areštuojamas būrio vadas B. Vaicekauskas.

1944 metų spalio 10 dieną Dainavos miške Žalias Velnias organizuoja LLA 5-osios apygardos vadų susitikimą. Prie Civiškių kaimo esančiame miške susirenka būrių vadai Jurginas, Klajūnas, Dramblys, Kariūnas ir Piratas. Kalbama apie išdavystes, apie MGB užverbuotus agentus ir informatorius. Žalias Velnias nurodo pagrindinės partizaninės kovos kryptis: papildyti veikiančius būrius ir steigti naujus, išaiškinti legalizuotuosius ir pajungti juos partizaninei veiklai, gauti daugiau ginklų, užpuolant kareivines ir stribynus. Partizanai nuraminami, kad gauta žinių, jog Amerika ir Anglija greitai paskelbs karą sovietams.

* * *

1946 m. vasario mėn. 14 dieną Trakų NKVD viršininkas Kostinčikas patvirtina priemonių planą, kuriame numatyta kovai su partizanais pajungti užverbuotus agentus. Agentui „Vladui" įsakyta nustatyti Šarūno būrio likučius, įsijungti į jų gretas ir artimiausiu metu juos likviduoti. Agentą „Krasnovą" (tai anksčiau legalizavęsis partizanas Vytautas Stalerūnas, matyt, netarnavo šeimininkui, nes 1947 metais nuteistas ilgus

metus kalėti ir tik 1956 m. buvo paleistas iš Vorkutos) norėta įjungti į Jurginio būrį, išsiaiškinti būrio dislokavimo vietą ir „pravesti operatyvinį smūgį". Agentui „Lazdynui" įsakyta įsitvirtinti Vinco Žukausko - Putino būryje ir jį sunaikinti, pranešant būrio buvimo vietą.

1945 metu rugsėjo mėnesį buvo užverbuotas Stalerūnas Alfonsas, Augusto (g. 1923 m.) iš Pypliu k. Žaslių valsč. Jam duodamas „Didvyrio" agentūrinis slapyvardis. Agentas nukreipiamas į Žalio Velnio būrį. Didvyris pagal KGB užduotį vaikšto po miškus ir ieško Žalio Velnio. Livintuose sutinka kuopos vadą Slyvą. Kadangi agentas turėjo KGB išduotą šautuvą, jį lengvai priėmė į Uosio būrį.

Tik gruodžio mėn. 11 dieną agentui pavyksta atvykti į Kaišiadoris. Mat, būrys iš Šilonių grįžta į Livintus, ir Uosis leidžia „Didvyriui" užsukti į namus. Agentas skuba į NKVD, kur atraportuoja tai, ką pavyko sužinoti: Uosio būryje 11 partizanų pateikiamas jų sąrašas. Išvardijami batalionai, jų vadai, būrių sudėtys. „Piliakalnis - 40 metų leitenantas, laipsnį gavo vokiečių armijoje. Žalias Velnias labai aukštas, juodi plaukai, nešioja barzdą, su ūsais, akys mėlynos"[7]. Panašiai apibūdinami ir kiti partizanų vadai. „Didvyriui" iškeltas uždavinys: išprovokuoti susidūrimą su NKVD ir nušauti Žalią Velnią. Vėliau Alfonsas Stalerūnas neišvengė bausmės ir 1946 m. atsiduria Intoje, kur išlaikomas devynerius metus.

Agentūrinės išdavikų žinios gana tikslios. Štai agentas „Solovjovas" lapkričio mėn. 15 dieną praneša, kad Kariūnas su Uosiu jau dvi dienos yra Jagelonių miško masyve. Tuos duomenis agentas gavo iš Onos Antanavičiūtės ir Janės Kariūtės[8].

Ramantauskui Pranui - Šnekučiui likviduoti užverbuota Šliužienė Levasė, Raulo, g. 1898 m., iš Kibučių kaimo. Jai suteiktas „Liudmilos" slapyvardis. Pagal jos agentūrinius duomenis 1945 08 31 d. Ramantauskas buvo nušautas.

Galinio Antano — Juodosios Kaukės likvidavimui užverbuotas Žiežmarių valsč. Obenenių k. gyventojas Mikalauskas Bernasius, Bernasiaus, g. 1918 m. Jam suteiktas „Beržo" slapyvardis. Per trumpą laiką jis parašė du raportus apie Serbento būrį[9].

Pagal agentės „Sonios" duomenis (tai R Zarankienė iš Žaslių) areštuotas Žaslių kunigas Mataušas Cijūnaitis. Tardomas savo kaltę neigė, tačiau pasakė: „Aš nesiruošiu kaltinti žmonių, kovojančių už savo nepriklausomybę". „Sonia" buvo užverbuota 1945 07 27 d., pagal jos pranešimus areštuoti 6 žmonės. Ji buvo pasiųsta pas kunigą Cijūnaitį lapkričio 2 dieną, kad perduotų Žalio Velnio atsišaukimus, atspausdintus mašinėle. Vėliau kunigas „Soniai" davė skaityti pogrindinį laikraštį[10].

1945 metu lapkričio 17 d. NKVD gauna duomenis, kad Kaugonių kaimo teritorijoje slapstosi keli partizanai. Į operaciją įsijungia kareiviai. Apsupo palapinę (rusiškai „šalaš"), iš kurios atsišaudydami išbėgo trys partizanai. Nušauti Aguona, Agurkas ir Puntukas. Aguona - Petkevičius Andrius iš Kaugonių kaimo, kuopos vadas. Prie jo rastas krepšys su LLA dokumentais. Yra dienoraštis, LLA įsakymai, agitaciniai lapeliai, topografiniai ir geografiniai žemėlapiai, du apvalūs smetoninių laikų antspaudai ir įvairus susirašinėjimas[11].

1945 metų birželio 25 d. Sipitavičius Antanas išdavė partizanų būrį. Mūšio metu žuvo Akmuo, Liepa, Lydys, sužeistas Trenksmas. Žuvo ir 7 kareiviai[12].

O štai nauji pranešimai: Žalio Velnio ir Uosio būriai traukia Lenkijos pasienio link. Apie tai 1945 12 07 praneša „Didvyris". Jų intensyviai ieškoma. Matyt, informacija nepasitvirtino, nes jau po savaitės LLA štabą, pagal agento „Linksmo" duomenis atranda prie Skėrių k. Žaslių valsč. Užpuolime žuvo 4 partizanai[13].

MGB dokumentuose užfiksuotas ir vienas įdomus epizodas. 1945 metų lapkričio mėn. 8 d. Tauckūnuose, kur buvo įsikūręs Kaišiadorių tarybinis ūkis, apsilankė partizanai. Išsivedė 4 karves ir 2 arklius, fermos vedėjui Stasiui Povilaičiui palikę Kariūno raštelį. MGB Povilaitį areštuoja ir išaiškina, kad tai - Jurgis Palilionis, Kazio, šaulys, 1941 metų sukilimo dalyvis. Jau 1941 metais birželio mėnesio pradžioje suorganizavęs būrį ir baudęs nekaltų žmonių vežimo į Sibirą vykdytojus.

Susipažinus su šiais faktais, galima daryti išvadą, kad nuo MGB agentų ir informatorių partizanai labai nukentėjo. Dėl to ir sekė atsakomieji jų veiksmai, kuriais išdavikai buvo baudžiami mirtimi. Čia vertėtų pacituoti Žalio Velnio įsakymo žodžius, kad jam asmeniškai turi būti pristatyti pasmerktų mirčiai protokolai.

Šaltiniai:

1. **Buv. KGB arch. oper. Žalio Velnio byla, arch. Nr.** *425/4* **L. 12**
2. **Ten pat, L.62**
3. **Ten pat, L. 106**
4. **Ten pat, L. 82**
5. **Ten pat, L. 28**
6. **Ten pat, L. 29**
7. **Ten pat, L. 47**
8. **Ten pat, L. 35**
9. **Ten pat, L. 26**
10. **Ten pat, L. 24 - 25**
11. **Ten pat, L. 30**
12. **Ten pat, L. 102**
13. **Ten pat, L. 56**

TIKRIEJI AMNESTIJOS TIKSLAI

1945 metų vasario mėnesio pradžioje partizanus pasiekė žinia, kad okupantams tarnaujanti valdininkija paskelbė amnestiją tiems, kurie dar nesusitepę „nekaltu žmonių krauju", suklaidinti slepiasi miškuose ir bunkeriuose. Dauguma besipriešinančių žinojo, kad tai spąstai naivuoliams, kad sovietai žmoniškumo neturi. Tuo laiku partizanavo tūkstančiai jaunų žmonių. Sunku buvo išsimaitinti, juo labiau, kad jų rėmėjai buvo vežami į Sibirą. Dažniausiai tie, kurie turėjo stiprius ūkius, nors ir su kasmet didėjančiomis pyliavomis bei mokesčiais. Yra žinoma faktų, kad patys partizanų vadai patardavo legalizuotis jauniems vaikinams ir moterims. Tai buvo daroma be didelio noro. Štai 1945 metų lapkričio mėnesį NKVD duomenimis Trakų apskrityje 17 partizanų žuvo, suimti - 26 partizanai, 21 ryšininkas, 3 dezertyrai. Legalizavosi - tik 3. Ypač „vertino" okupantai tuos partizanus, kurie ateidavo legalizuotis su ginklais.

Deja, absoliuti dauguma jų vis tik atsidurdavo Sibiro lageriuose. Kartais ir po metų ir dar vėliau, sudarius stambias pasipriešinimo kovotojų bylas.

1945 metų rugpjūčio 4 dieną Žalias Velnias, būdamas LLA Didžiosios Kovos rinktinės vadu, išleido įsakymą, kuriame be kita ko, taip vertino legalizaciją:

„Gauta žinių iš rajonų kad dalis partizanų ėmė registruotis. įsakau: norintiems registruotis priminti, kad jie daro klaidą ir parodo savo menkumą. Tačiau šiuo klausimu neverta imtis kokios nors agitacijos. Gana to, kad Didžiosios Kovos rinktinės nariai paveikti komunistinės propagandos ir susvyravo. Toks karys neišlaikys mūsų rinktinėje ir, sutikęs pirmą išbandymą, jis sutriks. Tokie trumparegiai tegu nueina nuo mūsų kelio. Tuoj pat atimti iš jo ginklą ir šovinius, kad jie nepakliūtų į milicijos rankas. Gali būti viena kita išimtis, kas mums padėtų visa kita - atmesti. Ginklai turi būti pristatyti į štabą "(versta iš rusų kalbos KGB turimo įsakymo vertimo. Originalas neišlikęs).

Legalizuotieji suprato esą apgauti. Štai 1946 m. vasario 14 d. NKVD Trakų apskrities viršininkas Kostinčikas išdėsto savo pavaldiniams: „Legalizuojantis bandų dalyviams, siekti iš kiekvieno legalizuotojo tikslių žinių apie būrių sudėtį, jų apsiginklavimą, slapstymosi vietas ir pagalbines bazes. Asmenis, kurie neduos tikslių duomenų apie bandas, areštuoti".

Deja, matyt buvo ir tokių partizanų, kurie išdavė savo draugus, nurodė bunkerius ir rėmėjus. Tokiu būdu, ne vienas partizanas žuvo nuo savųjų išdavystės.

Bandyta legalizaciją išnaudoti, siekiant suburti būrį priešo pašonėje.

Štai 1944 metų spalio mėn. 21 dieną KGB išaiškino legalizuotų partizanų būrį Žaslių valsčiuje. Suimant būrio dalyvius, žuvo jo vadas Jonas Aleksandravičius - Kratas iš Civiškių kaimo. Buvo gimęs 1917 metais, naujame pasipriešinimo būryje pasirinkęs Pivušio slapyvardį. Suimti anksčiau legalizavęsi partizanai ir jų ryšininkai:

Zaremba Bernardas, Stasio - Povilas iš Civiškių k., g. 1917 m. Anksčiau kovojo Pirato būryje.

Levickas Ignas, Igno - Svirplys, vėliau - Meška iš Civiškių k., g. 1919 m. Anksčiau kovojo Pirato būryje.

Levickas Jonas, Jono - Vėjelis iš Civiškių k., g. 1921 m.

Juzukonis Stasys, Mato - Slapukas, Barsukas iš Civiškių k.,

Juzukonis Augustas, Mato - Voverka iš Civiškių k.,

Šimonis Juozas, Jono - Voverė, Uška iš Civiškių k.,

Mastauskas Stasys, Stasio - Dagilis, g. 1926 m.,

Levickas Jonas, Igno g. 1888 m. iš Skynimų k.,

Vėželis Bernardas, Jono - Dramblys iš Civiškių k., g. 1918 m.,

Vėželis Bronius, Jono iš Civiškių k., g. 1915 m.,

Zajankevičius Bronius iš Pustakiemio k., g. 1926 m.,

Sedlickas Jonas - Plienas iš Pajautiškių k., g. 1927 m.,

Kamila Jonas, Motiejaus iš Civiškių k., g. 1923 m.,

Aleksandravičius Adomas - Vargas iš Civiškių k., g. 1926 m.,

Mastauskaitė Ona, Kazio iš Civiškių k. Ryšininkė su Žalio Velnio štabu.

Šie žmonės iškentė tardymų siaubą, ilgus laisvės atėmimo metus. S. Mastauskas, I. Levickas išbuvo lageriuose po 10 metų, Br. Vėželis - devynerius, J. Levickas, S. Juzukonis, B. Vėželis - po aštuonerius. Visi sugrįžo į Lietuvą jau po Stalino mirties.

PRAGARIŠKA ŽUDYMO MAŠINA

Pokario metai paliko savo mįsles. Suprantant, kad jau 1941 metų birželio 15 dieną pradėtos deportacijos į rytus, kad pirmosiomis karo dienomis tūkstančiai niekuo nekaltų žmonių tapo įniršusių raudonosios armijos kareivių aukomis, 1944 liepą buvo Lietuvoje daug jaunų žmonių, nepanorusių atiduoti gyvybes už svetimas žemes, kai savojoje vyko neskelbtas karas. Šaukiamo amžiaus vyrai slapstėsi sodybose, miškuose bei miškeliuose. NKVD daliniai, atėję pokaryje į mūsų žemę, pradėjo tokių žmonių medžioklę. Dokumentai teigia, kad 1944 metų rugpjūčio pradžioje į Lietuvą perkelta visa vidaus kariuomenė 4-oji šaulių divizija (apie 12 - 13 tūkstančių kareivių), vadovaujama generolo Pavelo Vetrovo, pasižymėjusi kruvinais darbeliais kitur. Divizijos kareiviai gaudė šaukiamojo amžiaus vyrus,

šukavo miškus, kratė kaimų sodybas, miestų kvartalus. Per nepilnus du mėnesius buvo sulaikyta ar „nukenksminta" 22,6 tūkstančių „liaudies priešu", iš jų 2833 žmonės, vengiantys stoti į raudonąją armiją.

Deja, kur buvo ištremti, kaip buvo nuteisti tie vyrai, žinių nėra. Manytume, kad jie atsigulė nukankinti ir nužudyti po plačią Lietuvos žemelę.

Vienas toks broliškas kapas yra ir Kaišiadorių rajone, netoli dabartinio Triliškių gojelio. Ėmėme ieškoti liudininkų. Jonas Gruška, tuo metu gyvenęs Panevėžyje, liudijo:

„Gimiau ir gyvenau Vladikiškių kaime, anksčiau vadintame Vitautonimis. 1944 metų rugpjūčio mėnesį, kai man buvo 13 metų beržyne prie raisto įsitvirtino NKVD dalinys. Vieta jiems buvo patogi, nes apaugusi medžiais, krūmais, toliau nuo kelio į Kaišiadoris. NKVD štabas čia išbuvo tris mėnesius.

Jau rudenį, ganydamas galvijus tame beržyne, pamačiau nužudytus ir sumestus į karo metais iškastus apkasus, žmones. Lavonai buvo aukštyn kojomis. Viename apkase, kuris buvo apklotas šienu, pamačiau žiauriai nužudytą vyrą. Buvo jis apsirengęs margais marškiniais, su auliniais batais. Kiti apkasai buvo apkasti žemėmis.

Prieš žiemą, jau pašalus, nuėjau į beržyną ir pamačiau iš po sniego iškastas lavono kojas, apmautas pusbačiais. Apie tai pasakiau tėvui. Jis man liepė apkasti lavoną žemėmis. Tada man įstrigo toks skausmas, kad negaliu užmiršti ir dabar. Tuo laiku buvo atvažiavęs pagyvenęs vyras nuo Alytaus, ieškojo sūnaus. Jis apžiūrėjo atkastus lavonus. Lavonai buvo sudaužytomis galvomis.

Netoli beržyno, ant kalno, gyveno broliai Jonas ir Motiejus Zinkevičiai. Jonas man pasakojo, jog matęs, kai dienos metu rusų kareivis atvarė jauną, garbanotais plaukais ir prastais juodais drabužiais apsirengusį vyriškį. Enkavedistas po langais vyrą nušovė, o jiems liepė lavoną užkasti, pataręs už tai pasiimti batus.

Žmonės matė, kai beržyne tie jaunuoliai, nepanorę tarnauti raudonojoje armijoje, buvo kankinami ir žudomi. Jie buvo atvežti iš kitų apskričių, kad nužudytųjų artimieji nesužinotų ir nesutrukdytų jiems tų baisių darbų. Dar po karo šiose vietose buvo aiškiai matyti lavonų užkasimo vietos.

Gal po dešimties metų čia buvo vykdomi melioracijos darbai. Darbininkai ruošėsi nusausinti pelkę, o beržyną praretinti, žemę išlyginti. Mano tėvas parodė nužudytųjų užkasimo vietas, todėl darbai sustojo".

Metai gerokai pakeitė Jono Gruškos aprašytas vietas. Kai mes su liudytoju ėjome beržynu, apkasų kontūrai dar matėsi. Medžiai jau užaugę, daug naujų Ar čia ilsisi NKVD aukos?

POKARIO AUKŲ ATMINIMUI

1990 METŲ SPALIO 6-0JI

Istorijoje neturi būti baltu dėmių. Anksčiau ar vėliau visuomenė sužinos, kad ir labiausiai slepiamus nusikaltimus. Atėjo laikas atversti skraistę pokario metų rezistencijos aukų tragedijoms, kad ramiai ilsėtųsi jaunų žmonių, žuvusių pokario audrose, palaikai. Jau aprašėme stribų, kolūkių organizatorių ar šiaip to meto aktyvistų tragedijas, nors požiūris į jų veiklą dabar pasikeitė. O kas apverks gulėjusius miestelių aikštėse, patvoriuose ir pakelėse, kai kiekvieną praeinantį sekė įtari enkavedisto akis - gal tu brolis, gal sesuo ar motina to išdarkyto lavono? Tada tau vienas kelias - į Sibirą, į tremtį.

Daug laiškų gavome 1990 - 1994 metais, leisdami „Sąjūdžio" laikraštį.

1989 m. susipažinom su pensininku iš Kaišiadorių Kaziu Kondratavičiumi. Jis matė Kaišiadoryse išmestus partizanų lavonus, tačiau nežino, kur jų kaulus priglaudė kruvina mūsų žemė. Pasakojimas - lyg sunkus sapnas. Jį atpasakojome tam, kad atsirastų liudininkų, žinančių griovius, šulinius, duobes, miškus ir miškelius, kur buvo sumesti išniekinti partizanų lavonai iš miestelių ir miestų aikščių.

Kazys pasakojo: „Pokario metais gyvenau Kaišiadoryse, geležinkeliečių namuose. Pirmą kartą viešai išniekintus Lietuvos partizanų lavonus mačiau 1946 metų pavasarį Vytauto gatvėje prie S.Ivaškevičiaus namo, kur buvo įsikūręs saugumas. Tai buvo mergina su kariška uniforma ir trys vyrai civiliais drabužiais. Gulėjo kelias paras, tačiau kur po to išvežti - niekas nežino".

Čia nutraukime liudininko pasakojimą ir pacituokime dalį laiško, gauto iš Klaipėdos.

„1946 metų kovo ir balandžio mėnesį teko dalyvauti kautynėse su Kaišiadorių NKVD garnizono prie Dubių vienkiemio (prie Janušonių ir Slabados kaimų). Kautynėse žuvo trys partizanai - karininkas, štabo ryšininkas Piliakalnis, eilinis Vanagas, eilinis Kirvis ir štabo ryšininkė studentė Indyra (antroji jos slapyvardė Laukinuke).

Kas žino ar ką nors girdėjo, kur yra palaidoti keturių kovotojų lavonai, prašau pranešti. Trakimas Benediktas".

Mums atrodė, kad tai tie patys žmonės. Beje, Juozo Daumanto knygoje „Partizanai" minima ši ryšininkė mūsų apylinkėse veikusio Žalio Velnio asmenybės aprašyme. Ji turėjo švietimo komisariato liudijimą, kad yra Trakų ir Ukmergės apskričių mokyklos inspektorė. Partizanė Indyra buvo viena iš žymiausių kovotoju moterų pokario Lietuvos rezistencijoje.

„Antrą kartą Kaišiadoryse mačiau trijų vyrų lavonus Trakų gatvės

gale (netoli dabar griaunamo žalio medinio namo). Žmonės kalbėjo, kad vienas iš nušautų, tai Pranas Petkevičius iš Livintų kaimo. Buvo 1946 metų antra pusė. O štai 1947 metų vasarą prie Kaišiadorių kalėjimo (dabar šarvojimo patalpos) gulėjo barzdotas vyras su puse galvos. Tų pačių metų rudenį stoties aikštėje buvo išmesti devyni partizanų lavonai. Sakė, kad atvežti iš Žiežmarių aikštės, kur išgulėjo kelias paras. O į Žiežmarius atvežti iš Vilūnų, kur žuvo visi vienu metu, atrodo, daržinėje beilsintys. Iš stoties aikštės po kurio laiko lavonus išvežė į seną žvyro karjerą prie žydų kapų. Vežė liaudies gynėjai, tarp kurių buvo broliai Kudrešovai", - taip tada pasakojo K. Kondratavičius. Ar pasitvirtins faktai, galvojame mes, vykdami į nurodytą kapavietę.

Štai ir buvęs žvyro karjeras. Mes su Sąjūdžio rajono Tarybos nariais architektu S. Petrausku ir gydytoja R. Žalnieriūniene greitai suradome karjerą su stačiais šlaitais. Žemė išlyginta, apaugusi skurdžia žole. Einame pas šalia gyvenančią Eleną Kazakevičienę. Čia, Kaišiadorėlių kaime, ji gyvena jau penkiasdešimt metų. O tų 1947 metų rudenį, kai atvežė iš miesto aikštės ir išvertė ant karjero kranto vienuolika partizanų lavonų, Elena buvo jau pusmergė. Tada Genė Jurevičiūtė, vokietukas Volodia ir ji - įsidrąsinę priėjo prie lavonų. Nukautiesiems - kraujuotos žaizdos galvose, daugiausia smilkiniuose. Matyt, nušauti miegantys. Nuo lavonų baisiai dvokė, žmonės ėmė aplenkti karjerą. Taip ir užsnigo. Tada visi matė, kai valkataujantys šunys kapstydavo sniegą ir graužsaid lavonus. Kažkas pastatė šunims spąstus, vieną pagavo. Tą žiemą atvažiavo tėvas su dukra ieškoti sūnaus, tačiau tarp lavonų savo neatpažino. Na, o pavasarį - vėl sena bėda. Elenos tėvas Teodoras Černiauskas matydamas, kad niekas lavonais nesirūpina, nuėjo į Kaišiadorių saugumą. „Klausykit, jie gi žmonės! Geras šeimininkas kritusį gyvulį užkasa, o jūs..." - nerado žodžių žmogus. „Argi jie dar neužkasti?" — nustebo pareigūnas.

Tą pačią dieną prie karjero atėjo stribai. Tarp jų Černiauskai pažino kaišiadorietį Pagirį. Pavasario lietus karjere buvo išplovęs griovį. į jį suvilko lavonus, paskui kiek prikasė žemėmis.

Žodis po žodžio, metras po metro priartėjome prie apleisto žvyro karjero Kaišiadorėlių kaimo pakraštyje, kur ir dabar dar slūgso keli paminkliniai akmenys sunaikintose žydų kapinėse. Išryškėjo dar blankus 1947 metų kovo 3 d. vaizdas, kai devyni nežinomo būrio, veikusio Kaišiadorių ir Prienų rajonuose, partizanai apsistojo kaime tarp Kalvių ir Vilūnų. Vieni liudininkai teigė, kad po mūšio Kovaičių apylinkėse juos susekė NKVD kareiviai, kiti sakėsi girdėję apie sodybos šeimininko ar net ginklo brolio išdavystę.

Išaiškėjo tos tragedijos aplinkybės. Dvylikos žmonių būrį apsupo Babilių sodyboje. Juos išdavė Vytas Kochanskas iš Karveliškių kaimo (už išdavystę buvo nušauti jo žmona ir sūnus). Devyni vyrai žuvo, tačiau tik kelių pavardės ir slapyvardžiai žinomi: Jonas Aukščiūnas - Drugelis, Juozas Žitkus - Žvaigždutė, Žalgiris, Albinas Zavistinavičius - Pikuolis, Vanagas nuo Pakuonio, Siaubas, Pranas Gudzinskas. Trims pavyko pabėgti - Antanui Židanavičiui - Skrajūnui, grupės vyresniajam (žuvo 1947 metais per Sekmines Gojaus šilelyje prie Kruonio), Vaclovui Kavaliauskui - Juodvarniui (žuvo 1947 m. viduryje), Bernasiui Ašmenai - Lakūnui, iš Užuguosčio (žuvo 1948 metais).

Būrys atėjo nuo Vėžionių kaimo (Jiezno valsčius). Buvo pas V. Kochanską, bet apsinakvojo gretimai pas ūkininką Pugauską, už 1,5 km. Budėjo Žvaigždutė, šeimininkas. 18 Kruonio stribų, gavę žinią, apsupo sodybą. Iššaudė daugumą bėgančius.

Devyni lavonai buvo atvežti į Kruonio miestelio aikštę jau kovo 4-tą ir numesti patvoryje, stebint skrebams praeinančius ir sustojančius žmones, gal tie atpažins savą. O jau tada stribai žinos ką daryti...

Gal po savaitės prie devynių kūnų pridėjo dar du (viena versija, kad tai buvo kunigai), atvežė juos jau į Kaišiadoris. Štai ką papasakojo F. Jankauskienė: „ Sužinojau, kad mano brolis Pranas Gudzinskas guli išniekintas Kaišiadorių aikštėje - nuvažiavau ten. Vienuolika vyrų, kurių daugelis išrengti iki apatinių drabužiu gulėjo vienoje eilėje ten, kur dabar arčiausia geležinkelio parduotuvės įrengtas šaligatvis. Nežinau, kaip nepaplūdo mano akys ašaromis, kai pamačiau brolį. Stoviu suakmenėjusi, o čia ir stribas prieina. Pastūmė mane, aš palinkau ir atsirėmiau pirštais į brolio galvą. Trekštelėjo kauleliai, nes visas viršugalvis ištaškytas, smegenys matosi. „Gal pažįsti, ką?" - sako stribas. „Ne", - sakau ramiai. Apvedė visus išniekintus ir vėl klausia: „Ar tau gaila jų?"

Visi smarkiai sudaužyti. Ant mano brolio piršto buvo metalinis žiedelis. Jį bandyta nuimti, oda nuplėšta".

Kai kūnai ėmė gesti, slapta jie buvo nuvežti prie to karjero ir išmesti ant kranto. Bėgo dienos, lavonai gulėjo neužkasti. Tik pasiskundus vietos gyventojams, stribai prikasė smėliu, prieš tai sumetę juos į vandens išraustą tranšėją. Paskui čia tyčia vežė šiukšles.

Lietuvos Sąjūdžio Kaišiadorių savivaldybės grupė, ieškodama išniekintų palaikų užkasimo vietos, paskelbė šią istoriją Kaišiadorių ir Prienų laikraščiuose, per televizijos .Atgimimo bangą". Atsiliepė keturių partizanų artimieji

Nemažai darbo reikėjo nudirbti, kad senasis karjeras atiduotų aukas. S. Petrausko pašaukti ne tik grupės nariai, bet ir žuvusiųjų giminės centimetras po centimetro braukė smėlį nuo žmonių palaikų. Deja, lavonai

buvo sumesti taip, kad nebuvo galima atskirti atskirų žmonių palaikų, todėl visi buvo laidojami kartu. Štai ir surūdijusi atributika - kompasas, sagos. Ir lyg Dievo stebuklas pasirodė vienintelis nedidelis medžiagos gabaliukas, primenantis kišenę. O joje - rožančiaus likučiai. Kaip dokumentą, įrodantį NKVD, KGB ir stribų žiaurumus, pateikiame faktą: aštuonios kaukolės sutraiškytos, išmušti dantys, sulaužyti kaulai.

1990 metų spalio 6-oji buvo lietinga, tačiau Kaišiadorių katedroje žmonių daug. Jo Eminencija vyskupas Juozapas Matulaitis aukoja už žuvusius partizanus šv. Mišias. Vainikai, gėlės, žmonės juodais drabužiais. Atvykę kunigai, tarp kurių Alfonsas Svarinskas, Sigitas Tamkevičius.

Kunigo, pokario rezistencijos dalyvio A. Svarinsko pamokslas sujaudino visus. „Bažnyčioje, — sakė jis, daugiausia pagyvenę veidai - tremtiniai, giminės. O kur jūs, mokytojai, kurie skelbiatės kuriantys tautinę mokyklą, kur jūsų mokiniai? Kaip jūs giedosite tautos himno žodžius: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia"?

Norėtume pratęsti kunigo mintis ir mes. Nebuvo rajono tarybos pirmininko, rajono valdytojo. Ar ne jų pareiga būti ten, kur liūdi žmonės, pirmą kartą rajone surengtame partizanų palaikų perlaidojime? Kur buvote jūs rajono kultūros ir švietimo vadovai, naujoviškų renginių organizatoriai? Netikim, kad nebuvote dėl to, jog laukiate senų laikų ir naudojate partizanams senus keiksmažodžius.

Atsiprašome skaitytojų už išlietą skaudulį, o ilga laidotuvių procesija nusitiesė miesto gatvėmis. Prie iškastos kapo duobės naujosiose miesto kapinėse lietus nesutrukdė išsikalbėti apie sunkias pokario dienas. Iškyla žemės kauburys, padedami vainikai, pastatomas laikinas paminklinis kryžius.

O kiek dar išniekintų ir neatrastų partizanų palaikų! Kiek dar nežinomų vardų...

1991 METŲ RUGPJŪČIO 17-OJI

Žiežmarių stribai nesurado geresnės vietos savo aukų laidojimui, kaip negilų griovį miestelio žydų kapinių pakraštyje. Buvusio Didžiosios Kovos apygardos vado adjutanto V. Krilavičiaus - Vytenio teigimu, čia buvo palaidota (jei išniekinto kūno numetimą į griovelį ir apibarstymą žemėmis galima laikyti laidojimu) kelios dešimtys partizanų. Tai 1946m. liepos mėnesio 30 d. Pajautiškių miške žuvusių Broniaus Krilavičiaus - Obuolio, Jurgio Grigaliūno - Naro, Adomo Ramantausko - Obuolio, 1947 m. vasario mėn 4 d. žuvusių penkių partizanų iš Don Žuano būrio, palaikai. Pastarąjį faktą paliudijo ir Kazimiero Paškevičiaus - Don Žuano sesuo Marija. Vytenio teigimu ten ilsėjosi ir broliai Mykolas ir Jonas Kuzinevičiai iš Burbiškiu, gal pačios tragiškiausios šeimos visoje Lietuvoje vaikai - Kuzinevičiai

paaukojo ant Lietuvos Nepriklausomybės aukuro septynias gyvybes. Ilgos paieškos tęsėsi iki 1991 metu. Buvo nuspręsta partizanu palaikus perlaidoti, nes valdžia išniekino ne tik partizanu atminimą, bet ir žydų bendriją, suniokodami jų kapus, apleidę dilgėlėmis, išvartę tvoras ir antkapius.

Ir štai 1991 metų rugpjūčio 17-oji. Po šv. Mišių Kaišiadorių Katedroje mūsų valstybine vėliava uždengtas karstas nešamas į miesto kapines, kur jau iškilęs kauburėlis su perlaidotais iš karjero partizanų palaikais. Kunigas Alfonsas Kelmelis pašventina kapo duobę. Po 45 metų didvyrių kaulai ilsėsis šventoje žemėje, nors, aš manau, šventa visa ta žemė, kurioje ilsisi už tėvynę gyvybes paaukoję vyrai.

Ilgos atsisveikinimo minutės. Kalba Didžiosios Kovos partizanų apygardos štabo viršininkas Benediktas Trakimas - Genelis, partizanas Marijonas Jasevičius, Puodžiukynas, Augustas Marčiušis, Marija Paškevičiūtė pasakoja apie savo brolį Don Zuaną ir jo draugus. Skamba Agnės Marijos Maldeikienės eilės.

ATMINTINŲ VIETŲ ĮAMŽINIMAS

Šiandien žinoma masiškiausia partizanų laidojimo vieta yra Gojaus miškelyje prie Kruonio. Čia guli apie 40 - 60 partizanų, kurių kūnai buvo išniekinti miestelio aikštėje. Rumšiškių liaudies buities muziejaus darbuotojų Vytauto Markevičiaus ir Eligijaus Morkūno iniciatyva čia iškilo du kryžiai. Pirmąjį dar 1990 metais vyrai padarė patys, o antrąjį - rumšiškietis tautodailininkas Algis Šalkauskas. 1995 metų vasario 16-tą partizanų laidojimo vietoje Vytautas Markevičius prie medžių pritvirtina dar 30 kryželių, lyg simbolizuojančių žuvusiųjų kančias. Juk jiems ta diena - vasario 16-oji buvo šventa.

Pirmasis pastatytas kryžius Kaišiadoryse 1989 metais, kai brolių Nasevičių iniciatyva buvo restauruotas kryžius kunigo A. Juknevičiaus žuvimo vietoje. Tai jį 1941 metų birželio 26-ąją atsitraukdami nukankino sovietiniai kareiviai.

1990 metais pokario aukoms, tremtims atminti buvo pastatyti kryžiai Kruonyje, Rumšiškėse ir Pravieniškėse. Pravieniškėse buvo prisiminta 1941 06 26 d. žudymai priverčiamųjų darbų stovykloje.

Algis Šalkauskas pagamino dar keturis kryžius, kurie buvo pastatyti prie Žaslių miestelio palaidotiems partizanams, Pašulių kapinaitėse Aguonos būrio žūties įamžinimui, Paparčių bažnyčios šventoriuje. 1994 metais, minint Didžiosios Kovos partizaninio judėjimo pradžios 50-metį, Kaugonių miške iškilmingai kryžių pastatė, dalyvaujant dideliam būriui buvusių kovotojų.

Tačiau pats iškiliausias paminklas - koplytėlė Kaišiadorių kapinėse. Statybos iniciatorius ir projekto autorius buvo architektas Stasys Pet-

rauskas. Statybos pradžioje daug prisidėjo rajono politinių kalinių skyriaus žmonės, buvęs jų vadovas R. Česaitis. Baltamūris statinys iškilo partizanų kūnų perlaidojimo vietoje. Koplytėlę puošia K. Morkūno vitražai, Audronės ir Leono Glinskių iš Pravieniškių keramikinės šv. Apaštalų skulptūros. Statyba vyko nelengvai, didžia dalimi iš suaukotų lėšų. Parėmė ir rajono taryba (tarybos pirmininkas M. Pupalaigis, valdytojas V. Streikauskas). Darbus vykdė akcinė bendrovė „Statyba" - jos generalinis direktorius Kazimieras Stankus, skyriaus viršininkas V. Magilo - Žano. Jau 1997-1998 metais rajono savivaldybė skyrė lėšas paminklinių lentų gamybai, kuriose iškalta apie 300 žuvusių partizanų pavardžių. Už keramikos darbus, paminklines lentas apmokėjo Kaišiadorių savivaldybė (meras K. Jakelis).

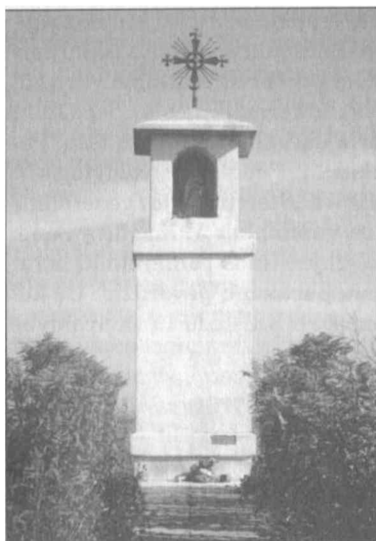

Prie Kaišiadorių Partizanų koplytėlės keli jos kūrėjai: projekto autorius Stasys Petrauskas, dailininkai Audronė ir Leonas Glinskiai (Jono Ivaškevičiaus nuotrauka)

Koplytėlė gerai matosi, kai traukiniu keliauji iš Kauno į Vilnių.

* * *

Kiekvienas rajonas, miestelis ar kaimas turi Didžiosios Kovos apygardos partizanų kovų vietų įamžinimo iniciatorius. Šioje knygoje mes jų neišvardinsime, tačiau pateiksime jų iniciatyva ir rankomis sukurtus ir pastatytus koplytstulpius, kryžius, koplytėles.

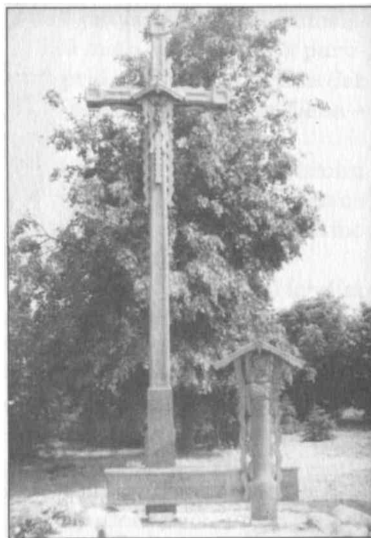

Žasliai

Zūbiškės

Pravieniškės

Paparčiai

Prie kryžiaus Kietaviškių bažnyčios šventoriuje nusifotografavo su klebonu viršaitis H. Petrauskas, tautodailininkas A. Šalkauskas ir architektas Z. Sakalauskas

Darsūniškis

Gudiena, Kaišiadorių seniūnija

Rumšiškių koplytstulpis ir jo meistras Algirdas Šalkauskas

Žasliai

Tremties paminklas Kaišiadoryse, pastatytas prie geležinkelio. Iš čia 1941 - 1952 prasidėjo kaišiadoriečių kančių keliai

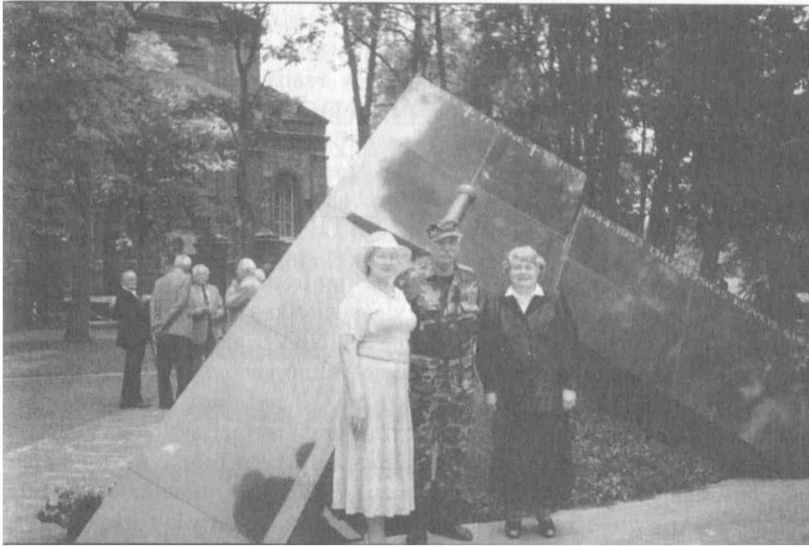

Pirmasis atgimimo metu pastatytas kryžius Grikšelių sodyboje (buvęs Naujasodžio kaimas prie Palemono) dar 1991 m. birželio 1 d.

1998 m. atidengtas paminklas Lyduokiuose (Žemaitkiemio seniūnija, Ukmergės rajonas). Viduryje - apygardos vado A. Morkūno-Plieno duktė Elvyda Čaplikienė

1998 m. pastatytas paminklas Gelvonuose, Širvintų rajonas

298-301 puslapiuose nuotraukos Z. Sakalausko

Kęstutis Kasparas
Istorikas

DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS ORGANIZACIJA IR KOVOS 1944 M. VASARĄ - 1946 M. PAVASARĮ

DIDŽIOSIOS KOVOS RINKTINĖS PRADŽIA

1944 m. liepos mėn. NKVD - NKGB įgaliotiniui Lietuvai jau buvo žinomas Ukmergės apskr. Musninkų vls. susitelkęs 200 partizanų Žaliojo Velnio būrys[1], o rugpjūčio 18 d. Ukmergės NKVD skyrius nustatė, kad Musninkų vls. miškuose slapstosi Žaliojo Velnio vadovaujama Didžiosios Kovos rinktinė[2]. Rugsėjo 3 d. į Trakų NKGB pateko LLA programa[3]. Rinktinę organizavo buvęs Kaišiadorių policijos vachmistras, Vietinės Rinktinės savanoris, vršl. Jonas Misiūnas, nuo 1944 m. pavasario slapstęsis su Česlovu Tveraga, Stasiu, Juozu, Vladu Marcinauskais ir kitais ginkluotais „plechavičiukais", atsigabenęs nemažai karinio turto (ginklų, kariškus ratus, arklius) iš rinktinės ir slėpęs pas Čiobiškio kunigą Liudviką Puzoną[4].

1944 m. liepos mėn. vršl. J. Misiūnas - Žaliasis Velnias buvo paskirtas LLA Musninkų kuopos vadu ir organizatoriumi, tačiau padidėjus kovotojų skaičiui, partizanų grupė Musninkų miškuose buvo pavadinta LLA DKR - Didžiosios Kovos rinktinei Praktiškai tai buvo LLA Kaišiadorių apylinkės pertvarkymas pagal LLA vado 1944 m. liepos mėn. įsakymus apie organizacijos padalijimą į du sektorius - veikiantį ir organizacinį. DKR Veikiančiojo padalinio vado pareigas atliko pats J. Misiūnas - Žaliasis Velnias, leisdamas įsakymus DKR štabo vardu[6]. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas karinio pogrindžio bei ryšių - žvalgybos tinklo - OS sudarymui.

1944 m. rugpjūčio mėn. Musninkų - Žaslių vls. buvo sudaryti trys OS būriai, vadovaujami Antano Paškevičiaus - Neries Akmens, psk. E. Kavaliausko - Klouno ir Jono Kupčiūno - Tigro[7]. Rinktinės pagrindinio ryšių mazgo organizatoriumi tapo Čiobiškio kunigas L. Puzonas; rudenį per atlaidus jis kartu su Paparčių klebonu Petru Valatka išklausė apie 40 partizanų išpažinties[8]. 1944 m. rudenį DKR išleido savo pirmą laikraštį „Tikruoju keliu", kurį Musninkų vls. Juodonių k. parengė ir šapirografu daugino Stasys Morkūnas - Vėtra ir Henrikas Žetkauskas[9]. Didžiosios Kovos rinktinė 1944 m. vasarą ir rudenį veikė Trakų aps. Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių, Vievio vls. ir Ukmergės aps. Musninkų, Gelvonų vls. miškuose. Partizanų junginio galia rėmėsi partizanų - slapukų, išsklaidytu nedidelėmis grupėmis (orgpadaliniai) ir tik vykdant operacijas susi-

renkančių į gausesnį dalinį - iki 60 - 200 žmonių (veikiantys padaliniai). Gresiant priešo kariuomenės puolimui, DKR išsisklaidydavo nedidelėmis grupelėmis ir susirinkdavo vėl į paskirtą vietą, o stabilus OS tinklas neleido junginiui pakrikti, kaip kitiems stambesniems būriams, ir leido veikti ypač plačioje erdvėje. Savo ruožtu, atskirose minėtų valsčių vietovėse, kaip nuolat įsiliejantys į DKR sudėtį arba atskirai veikė, vietiniai partizanų būriai, ir bendrasis kovotojų skaičius buvo žymiai didesnis už NKVD - NKGB fiksuojamus tuos kelis šimtus.

DKR buvo organizuota Lietuvos kariuomenės principu: skyrius iš 7 - 12 partizanų, būrys iš 2 - 3 skyrių, kuopa iš būrių, batalionas iš 3 - 4 kuopų[10]. Iki lapkričio pabaigos buvo suformuotos kelios kuopos ir du batalionai. Veikiantysis sektorius buvo svarbiausias, ir bataliono ar kuopos vadas organizatorius paprastai buvo veikiančiojo bataliono ar kuopos vado pavaduotojas. Rinktinės branduolyje laikėsi veikiantys batalionai, kiekvienas kuopos lygio orgpadalinys turėjo išskirti keliolika veikiančių partizanų bataliono vado dispozicijon. Praktikoje dažnai VS ir OS padalinio vadas buvo vienas ir tas pats asmuo. Palaipsniui buvo formuojamas ir štabas.

1944 m. vasarą DKR vado pavaduotoju buvo paskirtas Musninkų mokytojas ltn.Juozas Norkus - Keršťas; įskundus informatoriui, rugsėjo 1 d. buvo suimtas, bet iš arešto pabėgo ir toliau veikė nelegaliai[11]. Rinktinės archyvą saugojo S.Marcinauskas[12]. Rugsėjo - spalio mėn. DKR VS padalinio veiklos rajonas buvo Žaslių, Žiežmarių ir Vievio vls. miškų trikampis[13].

1944 m. spalio 24 d. DKR vadas su 15 partizanų apsauga bazavosi Musninkų vls. Janionių k., o lapkričio pradžioje — Žaslių vls. Kaugonių miške, 4 km nuo Kaugonių k. Čia įvyko DKR partizanų būrių vadų pasitarimas[14]. Po pasitarimo J.Misiūnas - Žaliasis Velnias atrinko iš kiekvieno būrio geriausius, energingiausius ir kovingiausius vyrus į štabo apsaugą, ir nuo tol DKR vadovybė judėjo sų pastovia palyda iš 2 - 3 būrių (iki 60 partizanų)[15]. Apsaugos vadų buvo paskirtas Stasys Misiūnas - Senis[16]. VS partizanai neturėjo nuolatinės dislokacijos vietos ir veikė kaip rinktinės štabo ir J.Misiūno - Žaliojo Velnio palyda. Partizanai judėjo iš valsčiaus į valsčių, dienodami miškuose, kaimuose ar vienkiemiuose. Vadovybė tuo pat metu stengėsi susikūrusius atskirus vietinius būrius padaryti pavaldžius DKR štabui ir organizuoti naujus, palaipsniui plėsdami veikimo erdvę. Dalis vietinių būrių buvo organizuojami per ryšininkus siunčiant DKR štabo instrukcijas, nurodymus, arba pačių štabo narių bei partizanų (vanagų). Lapkričio mėn. ryšininkė Aldona Paulavičiūtė - Indyra gavo iš J.Misiūno uždavinį per Ukmergės kunigą Edvardą Semašką užmegzti ryšius su Lėno partizanais ir asmeniškai pasimatyti su kpt.J.Krikštaponiu[17]. Iš ryšininkės pranešimo kunigui apie centrinį LLA štabą,

teritorini suskirstymą bei Ukmergės aps. priklausomybę Vilniaus apygardai[18], galima spėti, kad susitikime turėjo būti išspręstas Kaišiadorių (Trakų) ir Ukmergės partizanų rinktinių atskyrimo, sąveikos tarpusavyje ir su apygardiniu centru klausimai.

1944 m. rugsėjo mėn. prie veikiančio DKR būrio prisijungė Žaslių vls. Krivonių, Šilonių, Paberžės k. jaunimas[19]. Iš Kauno aps. Pažaislio ir Rumšiškių vls. kovos būrį atvedė Jonas Mickevičius - Žvirblis[20]. 1944 m. spalio mėn. ltn.J.Norkus - Keršta sutelkė Musninkų vls. Narvydiškių ir aplinkinių kaimų vyrus į atskirą būrį[21]. Apie Čiobiškį, Pamūšio, Rusių Rago, Janionių k. apylinkėse veikė Česlovo Tveragos - Vilko vadovaujamas 40 partizanų būrys[22]. 1944 m. rudenį apie Vindeikius susitelkė gausus vietinis partizanų būrys, vadovaujamas Juozo Naraškevičiaus - Šerno[23].

Rugsėjo mėn. Žaslių vls. Bekštonių ir Kaugonių miške susirinko apie 20 vyrų iš Dainavos, Kaugonių Kreciūnų, Civiškių, Vareikonių, Gabriliavos ir kitų kaimų į vršl. Z.Kacevičiaus - Geniaus vadovaujamą būrį, greit išaugusį iki 50 - 60 partizanų DKR vanagų junginį[24]. Partizanų organizavimasis nebuvo apsaugotas ir nuo nesėkmių: 1944 m. rugsėjo mėn. Žaslių vls. Broniaus Vaicekausko iš Dubelių k. Antanaičių miške organizuotas apie 30 vyrų būrys jau po pirmos operacijos, spalio 12 d., vidinio agento Drozdovo (ag.sl.) buvo atvestas į 95-ojo pasienio būrio pasalą, kurios metu suimti į kojas sužeistas vadas ir partizanas Benadas Gricius[26]. Semeliškių vls. Prūsiškių, Noškūnų, Jagelonių, Karkučių, Peliūnų ir kitų kaimų apylinkėse liepos - rugpjūčio mėn. steigėsi 7 - 12 vyrų ginkluotos grupelės (organizatoriai Mykolas Kieras, Jonas Ignatavičius, Ignas Nasutavičius - Bondaras), kurių pagrindu rugsėjo - spalio mėn. susiformavo vršl.Antano Galinio - Juodosios Kaukės būrys[26]. Nuo rudens Aukštadvario vls. apie Žižiūnų k. ėmė veikti Petro Kaboro būrys[27]. Kauno aps. Kruonio vls. miškuose jau 1944 m. rudenį susitelkė apie pora šimtų vyrų: vien iš Darsūniškio apylinkių išėjo partizanauti apie 100, Kazokų k. — 18, daug vyrų iš Morkūnų seniūnijos ir kt. kaimų. Kalvių miškuose, Žiežmarių beržyne veikė Vinco Balčiūno (Kazokų, Girgždų, Jonyliškių, Kovaičių ir kt. kaimai), Sekionių, Užgirėlio, Andriūnų, Migonių miškuose - Ąžuolo (sl.) ir Alfonso Aliukevičiaus - Saulės būriai. Pastarasis lapkričio mėn. buvo Kruonio ir miške vadovavo iki 100 partizanų telkiniui, judančiam nedidelėmis 5 - 10 vyrų grupėmis (skyriais)[28]. Rumšiškių ir Kaišiadorių vls. Livintų Beištrakio, Pašulių bei Pravieniškių miškuose 1944 m. rudenį 60 partizanų būriui vadovavo Pranas Petkevičius - Kariūnas[29].

5 -OJI LLA APYLINKĖ - DKR VANAGAI

Didžioji Rytų Lietuvos dalis pagal 1944 m. gruodžio 10 d. LLA Vyr. Vanagų štabo operatyvinį įsakymą Nr.4 buvo priskirta Vilniaus apygardai.

Formaliai ji apėmė Vilniaus, Trakų, Utenos, Ukmergės, Zarasų, Švenčionių, Eišiškių ir Ašmenos aps., tačiau 1944 m. pabaigoje - 1945 m. pradžioje apygardos ribose lietuvių partizanai realiai veikė tik Trakų, Utenos, Ukmergės, Zarasų ir Švenčionių aps. Apygardos struktūrinis sutvarkymas buvo Didžiosios Kovos, Tigro bei Ukmergės rinktinių tolesnės organizacinės raidos ir LLA bei Vilniaus apygardinio štabų vadovybių veiklos rezultatas.

Svarbiausią vaidmenį joje vaidino Didžiosios Kovos rinktinė ir jos pasiekti laimėjimai. DKR veikimo sritis apėmė kelių apskričių ribas, čia susitelkė nemažai apygardos štabo narių, kitų apylinkių partizanų bei vadų, kuriuos stipriai veikė garsas apie Žaliąjį Velnią. Dėl organizacinės įtakos DKR (per jos štabą ėjo apygardos organizaciniai įsakymai) dažnai buvo suvokiama kaip LLA Vilniaus apygarda ir jau 1945 m. pirmoje pusėje vadinama Didžiosios Kovos apygarda. Tai liudija Didžiosios Kovos apygardos štabo pareigūno Benedikto Trakimo - Genelio prisiminimai, kuris, kalbėdamas apie savo įstojimą į partizanų eiles 1944 m. gruodžio pabaigoje, nemini rinktinės, o tik apygardą[30]. Kunigas Steponas Rudžionis - Vėjas taip pat kalba apie tai, kad 1945 m. sausio mėn. pas jį apsilankė J. Misiūnas - Žaliasis Velnias, vienos LLA apygardos organizatorius[31]. Didžiąją Kovą apygarda (okrug) vadina ir okupantų dokumentai, nors šiuo atveju tai netikslus „apylinkės" vertimas. Iš tikrųjų, LLA Vilniaus apygardos štabas 1944 m. gruodžio mėn., remdamasis LLA Vyr.štabo įsakymu Nr.4, išleido savo įsakymą Nr.1, kuriame apygardos teritorija buvo suskirstyta į 5 apylinkes: Ukmergės (I), Švenčionių (II), Utenos (III), Zarasų (IV) ir Trakų (V)[32]. Apylinkėse turėjo veikti vanagų rinktinės, rinktinėse batalionai, padalinti į kuopas, o šios savo ruožtu į būrius ir skyrius. Spėtina, kad 1944 m. pabaigoje — 1945 m. pradžioje šioje erdvėje veikė apie 3000 partizanų „skrajojančiuose" daliniuose bei iki 2000 - vietiniuose, formaliai suskirstytų į minėtas penkias apylinkes - rinktines[33]. Tikrovėje egzistavo du stambūs Rytų Lietuvos partizanų telkiniai - šiaurės (Labanoro - Zarasų miškų) ir vidurio (Ukmergės - Trakų miškų), kurių kiekviename veikė neturinčių tarpusavio ryšio, bet susijusių su Vilniaus apygardos štabo organizacija asmenų. Jie savarankiškai kėlė Vilniaus apygardos veiklos atnaujinimo iniciatyvas.

1944 m. gruodžio - 1945 m. sausio mėn. DKR organizacinė raida buvo ypač intensyvi. Šiuo periodu praktiškai ir buvo suformuota jos struktūra (pagal įsakymus iki gruodžio 10 d.), be esminių pakitimų išlikusi iki naujos apygardos įkūrimo 1945 m. pabaigoje. DKR VS buvo sudaryta iš viso 12 veikiančių padalinių (batalionų, kuopų, būrių), kurie suvesti į 3 batalionus[34]. Gruodžio 1 d. buvo sudarytas ir pirmasis DKR štabas: štabo kanceliarijos vedėju ir 2-ojo bataliono žinių karininkų paskirtas S.Misiū-

nas - Senis, štabo raštininkais Smilga (sl.) ir Riteris (sl.), propagandos ir švietimo vadu Kirvis (sl.) ir štabo ryšių vadu Pašvaistė (sl.)[35]. OS vadams buvo įsakyta paskirti kuopų ir būrių vadus, nurodant jiems veikimo rajonus[36].

1945 m. sausio 10 - 12 d. Žaslių vls. Skėrių k. DKR būrių vadai susitiko su Mečislovu Kesteniu - Serbentu, prisistačiusiu iš LLA Vilniaus apygardos centrinio štabo[37]. Pasitarime buvo nutarta reorganizuoti DKR pagal apygardos struktūrinį sutvarkymą sujungiant penkiuose Trakų aps. valsčiuose: Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių, Semeliškių ir Vievio, veikiančius būrius į apylinkę. Sausio 15 d. įsakymu Nr.l. Serbentas, naudodamasis apylinkės vado teise, perėmė LLA DKR ir į apylinkę įjungė 2-ojo bataliono 4,5,6 ir 3-ojo bataliono 8,9 kuopas[38]. DKR buvo pavadinta Vilniaus apygardos 5-sios LLA apylinkės Vanagai, leidžiant naudoti ir senąjį Didžiosios Kovos rinktinės pavadinimą[39]. Šiuo įsakymu buvo suformuotas ir apylinkės štabas: DKR ir operatyvinio skyriaus vadu paskirtas vršl. J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, štabo viršininku - organizacinio skyriaus viršininku S.Misiūnas - Senis (iki tol 2 bataliono žinių karininkas ir štabo kanceliarijos vedėjas), ginklavimosi - Jonas Urbonavičius - Svajūnas, žvalgybos — E.Kavaliauskas - Klounas (2 VS bataliono vadas), ūkio - Daminas Matačiūnas - Jazminas[40]. Iki vasario 5 d. dalis štabo narių vaikščiojo kartu su DKR vadu, kol vasario pradžioje nauju štabo viršininku paskirtas ltn.Jonas Markulis - Vaiduoklis, kartu su savo padėjėju ir štabo raštininku Vytautu Marcinausku - Pluta bei organizacinio skyriaus viršininku S. Misiūnu - Seniu įsirengė slėptuvę Čiobiškio prieglaudoje[41]. Štabe buvo 2 rašomosios mašinėlės, 3 radijo imtuvai, radijo siųstuvas (nors DKR neturėjo radisto), buvo spausdinami organizaciniai bei rikiuotės įsakymai, šifrai - slaptažodžiai, atsišaukimai ir laikraštis „Laisvės keliu"[42]. Pastarojo pirmasis numeris išėjo 1945 m. vasario 16 d. 20 - 30 egz. tiražu, o iki štabo sunaikinimo kovo 27 d. - dar vienas numeris, o trečias buvo perengtas platinti[43]. Apylinkės štabą sudarė 6 skyriai, nors funkcine prasme ne visi vienodai buvo reikšmingi, ne kai kuriuose dirbo tik po vieną žmogų - viršininką, kartais turintį 1 - 2 padėjėjus[44]. I operatyviniam skyriui, kuris ruošė partizanų veiksmų operatyvinius planus, vadovavo pats J.Misiūnas - Žaliasis Velnias: sausio pabaigoje jis oficialiai patvirtinamas ir apylinkės vado pavaduotoju, o IV žvalgybos skyriaus viršininkas E.Kavaliauskas — Klounas paskirtas dar ir DKR vado pavaduotoju[45]. III organizacinio skyriaus viršininko S.Misiūno - Senio funkcijos buvo tvarkyti visą štabo raštvedybą, organizuoti ryšius ir partizanų rezervą (orgpadalinius), verbuoti ryšininkus - agentus (žvalgus)[46].

Kovo pradžioje šio skyriaus sudėtyje buvo įkurtas ypatingas VI kontržvalgybos skyrius, kuriam vadovauti paskirtas Jonas Žvirblis - Dagilis,

taip pat organizacinio skyriaus viršininkas dėl ūkio skyriaus neveiklumo (D.Matačiūnas - Jazminas gyveno legaliai savo ūkyje Paukščių k.) faktiškai perėmė ir tvarkė apylinkės kasą. Formaliai veikė ir II ginkluotės skyrius, nes ginklais ir šaudmenimis dažniausiai rūpinosi patys partizanai. 1945 m. kovo 27 d. žuvus ltn.J.Markuliui - Vaiduokliui ir suėmus S.Misiūną - Senį, štabo viršininko ir organizacinio skyriaus viršininko pareigos buvo sujungtos ir juo bei DKR vado pavaduotoju buvo paskirtas ltn.Piliakalnis (sl.).

1945 m. sausio 23 d. 5 LLA apylinkės vado įsakymu Nr.2 nuo sausio 20 d. Trakų aps. penkiuose valsčiuose veikę partizanai buvo suskirstyti į 5 batalionus (po 60 - 70 partizanų), padalintus į kuopas (po 30 - 40 partizanų), būrius, skyrius ir grandis'[17]. NKVD - NKGB duomenimis junginiui priklausė 500 partizanų, veikusių 7 stambesniuose būriuose[48]. Pačiame DKR narių ir kandidatų slapyvardiniame sąraše 1945 m. sausio 15 d. buvo 332 kovotojai, kovoję nuo 1944 m. gruodžio 1 d.[49]. Faktiškai tada buvo dokumentais įteisintas tam laikui organizacinis lygis, kuris savo ruožtu liudija apie tolimesnę LLA struktūrinę raidą bei jos atsiskleidimą kovoje. 5 -ąjąLLA apylinkę (arba DKR) sudarė dviejų tipų kovotojai: partizanai — slapukai ir veikiantys partizanai (vanagai). Pirmuosius sudarė vietiniuose būriuose (orgbūriuose) besilaikantys, dažnai legaliai gyvenantys kovotojai, o taip pat visas OS pogrindis (ryšininkai, žvalgai ir kt.), o antruosius - veikiantys Vanagų būrio (arba DKR) sudėtyje[60]. Užuomina apie nesutarimus tarp Serbento ir J.Misiūno, randama Liudviko Puzono „parodymuose", leido K.Girniui spėti apie prieštaravimus tarp vadovybės iš „apačios" ir „viršaus"[51]. Sis spėjimas būtų tik iš dalies teisingas, nes nesutarimai iš tikro kilo dėl LLA orgstruktūros Rytų Lietuvoje schemos neišbaigtumo, gal kiek ir dėl taktikos pasirinkimo, bet ne dėl vadovavimo prioritetų. 1944 m. liepos mėn. LLA vadovybės įsakymuose labai aiškiai buvo pabrėžtas VS prioritetas, tačiau formaliai Vanagu rinktinės bei apylinkės OS pogrindžio tarpusavio pavaldumo klausimai taip ir nebuvo išspręsti net Žemaitijos periode. J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, vadovaudamasis pirmųjų LLA įsakymų dvasia, logiškai teikė pirmenybę VS, ir DKR organizavimo darbe visi OS padalinių vadai buvo tik veikiančiųjų padalinių vadų pavaduotojai[52]. Tuo tarpu Serbentas atvyko su priešinga samprata, kurioje Vanagu rinktinės vadas buvo pavaldus apylinkės vadui. Skirtinga vilniečių interpretacija buvo paremta apygardinio bei centrinio LLA štabo autoritetų, leidusiu įvykdyti minėtą LLA DKR reorganizaciją į 5 -ąjąLLA apylinkę. Vadovavime padėtis faktiškai ir po to nepasikeitė, tik DKR vadas nuo šiol turėjo derinti strateginius veiklos planus su apylinkės vadu ir neteko iki tol turėto vienvaldiškumo.

1945 m. vasario 1 - 2 d. Serbentas išvyko į Vilnių ryšių su centru bei

reorganizacijos patvirtinimo klausimu[53]. Deja, vasario 15 d. jis sugrįžo į Čiobiškį nepasiekęs tikslo dėl įvykusių areštų: nerado M.Juršėno - Ilgio ir V.Gylio - Jaunučio[54]. Netekęs ryšio su vilniečiais, M.Kestenis - Serbentas imasi iniciatyvos atgaivinti visos Vilniaus apygardos veiklą ir būtent dėl to vėl pasirodo tam tikrų nesutarimų šešėlis. J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, sukaupęs pusės metų kovinės partizaninės veiklos patirtį, buvo už tai, kad apylinkę reikia organizuoti decentralizuotai, išdėstant vanagus nedideliais VS būriais atitinkamuose rajonuose - valsčiuose, šalia jų gyvenamųjų vietovių, orgbūrių ir rėmėjų, o Serbentas, žvelgdamas apygardos organizatoriaus akimis, stengėsi sujungti partizanus į kiek galima stambesnį dalinį, pajėgų įvykdyti giluminį reidą[55]. „Skrajojančių" stambių dalinių taktiką diktavo ir tuometinės aplinkybės. DKR greitai susiorganizavus, pavyko sustabdyti okupacinės administracijos įdiegimą dideliame Trakų - Ukmergės aps. rajone, o tuo pačiu paversti nevaisingu priešo karinių pajėgų siautimą. Besilaikančių gimtinės partizanų reikšmė išauga tik „skrajojantiems" daliniams patyrus nuostolių okupantų ofenzyvos 1944 -19 45 m. žiemą bei sustiprėjus pačiai organizacijai, įgalinusiai kontroliuoti pavienių ir smulkių grupelių veiksmus. DKR atveju taktiniai prieštaravimai buvo daugiau darbinio pobūdžio, nes nesutarimai daugiau reiškėsi tarp asmenų veiklumo ir neveiklumo partizaninėje kovoje. Tiek Serbentas, tiek J. Misiūnas buvo aktyvūs, nors ir skirtingos taktikos šalininkai. Jų santykiai buvo ir tam tikra sveikos konkurencijos tarp senųjų partizanų (kovojančių nuo 1944 m. rudens) ir naujokų, įsijungusių į sąjūdį vėliau ir dar nepatyrusių okupantų siautimo jėgos, išraiška. Serbentas kritikavo kai kuriuos ankstesnius J. Misiūno - Žaliojo Velnio veiksmus, tačiau esminių pakeitimų nedarė, o pastarojo priešinimasis aukštesnio lygmens centralizacijos iniciatyvai buvo paremtas daugiau intuityvia pavojaus ir nesėkmės nuojauta, o ne esminiu nepritarimu tokiai veiklai.

Vasario antroje pusėje dėl Žaslių garnizono siautėjimo ir išpuolių buvo nutarta visų batalionų pajėgomis atlikti 2 savaičių manevrinį žygį į Švenčionių aps., kur žvalgybos duomenimis buvo palyginti ramu[56]. Jis buvo suplanuotas kaip didelė inspekcinė - organizacinė kelionė (pro Vilnių, link Švenčionių ir pusračiu atgal), tačiau nei J. Misiūnas, nei J. Markulis didelio entuziazmo nerodė. Pastarasis, kaip sėslus štabo darbuotojas, nenorėjo palikti patogios slėptuvės Čiobiškio prieglaudoje, o pirmasis pagal sukauptą kovos patirtį nujautė būsimo žygio per nežinomas ir nepalankias (Vilniaus aps. kaimų gyventojų tautine sudėtimi) vietoves sunkumus[57]. DKR savo krašte turėjo gausų žvalgų ir ryšininkų tinklą, kuris leido partizanams veikti plačiai, nužygiuojant per parą iki 40 km, o jų vadui Žaliajam Velniui pasidaryti nesusekamu ir apsigaubti legendine skraiste, bet ar taip seksis be šio tinklo paramos - niekas

negalėjo žinoti. į judrųjį Vanagu būrį buvo sutelkta apie 200 partizanų: vasario 21 d. Gavėnios metų Čiobiškyje kunigas L.Puzonas išklausė dviejų būrių, vadovaujamų - Serbento ir J.Misiūno - Žaliojo Velnio, kovotojų išpažintį[58]. Nepaisant palaiminimo, žygis buvo nesėkmingas visais atžvilgiais: partizanai keliavo nepalankiomis, priešiškomis Maišiagalos, Paberžės vls. vietovėmis, o Švenčionių aps. Pabradės vls. kautynėse su rusais buvo išsklaidyti ir į Musninkų vls. grįžo tik 45 iš 200; likusieji dar pusantro mėnesio pavieniui rinkosi į apylinkės veikimo erdvę[59]. Partizanų vadovybė nenuleido rankų ir 1945 m. vasario mėn. pabaigoje - kovo mėn. pradžioje Gegužinėje pas kunigą Steponą Rudžionį - Vėją įvyko partizanų vadų posėdis, kuriame dalyvavo vršl.J.Misiūnas - Žaliasis Velnias ir dar 8 vyrai. Buvo aptarta vietinių būrių organizavimo rezultatai, kalbėta ir kas yra nuveikta[60]. 1945 m. kovo 1 d. organizacinio skyriaus viršininkas S. Misiūnas - Senis skundėsi, kad daugelis orgbūrių vadų išvyko į VS, nepalikę savo pavaduotojų, kaip Krivonių Žirniukas (sl.), Budelių Jovaras (sl.), Rusių Griausmas (sl.), visai pakrikę Stabintiškių, Prazariškių būriai, labai apmirę Pazaliesės, Pyplių ir Smilgių pogrindis[61]. Dėl to reikėjo iš naujo Rusių k. steigti branduolį, buvo įkurti 3 nauji orgbūriai Kaišiadorių ir Žaslių vls.[62] Vasario - kovo mėn. į organizaciją įsiliejo dar 140 žmonių[63]. Sėkmingai veikė pagrindinė štabo ryšininkė A.Paulavičiūtė - Indyra, padėjusi atstatyti prarastus ryšius su Trakų - Ukmergės aps. stambiausiu junginių vadais arba suteikusi tikros informacijos apie padėtį apygardoje. Kovo 8 d. ji atvyko pas ltn.Joną Kimštą, tačiau šis jau buvo išėjęs į Saldutiškio vls. kartu su apsilankiusiais pas jį mjr.B.Kaletka, ltn.Vincų Žaliaduoniu, nežinomu studentu ryšininku bei kpt.Kirviu(sL)[64]. Pastarasis laikė save irgi atsiųstu iš partizanų centro - Vilniaus LLA štabo, bet kas jis toks - ryšininkė nežinojo. Sujudo ir ukmergiečiai - kpt.J.Ūselis, mjr. Pakalnis pradėjo dirbti su partizanais, norą užmegzti ryšius pareiškė Balninkų partizanų grupės viršininkas J.Šibaila[65]. Pastarasis ruošėsi atvykti asmeniškai: ateiti anksčiau sukliudė gandas apie Žaliojo Velnio sutriuškinimą. Kovo 12 d. A.Paulavičiūtė - Indyra susitiko su 1-os apylinkės vado kpt.J.Krištaponio pavaduotoju Alfonsu Smetona - Žygaudu, kuris buvo numatęs po pasimatymo su partizanų grupės vadu ltn.D.Vaiteliu ir ryšių užmezgimu su trimis desantininkų grupėmis Panevėžio aps., susitikti ir su Serbentu[66]. Kovo 15 d. A.Paulavičiūtė - Indyra perspėjo apylinkės vadovybę apie 200 kareivių dalinio perdislokavimą iš Utenos į Ukmergę ir numatomą valymą iki pavasario polaidžio[67]. DKR vadovybė skubiai įsakė būrių vadams mobilizuoti partizanus ir su ginklais nedelsiant susirinkti numatytose vietose. Č.Tveragai - Vilkui buvo įsakyta kovo 28 d. atvykti į Musninkų vls. Steponavos - Burniškių k., nurodyta kad delsimas tolygus mirčiai[68]. Dalis partizanų iš Jonavos, Veprių, Gelvonų ir Musninkų vls.

spėjo persikelti per Nerį ir kovo 23 - 26 d. Žaslių, vls. Jočiūnų ir Miciūnų k. susitelkė 45 štabo apsaugos vyrai, Kaugonių miške laukė 40 Z. Kacevičiaus - Geniaus partizanų[69]. Tačiau Čiobiškio prieglaudoje buvę štabo darbuotojai uždelsė ir kovo 27 d. žuvo. Po štabo žuvimo apylinkės ir DKR vadai nusprendė judėti į Semeliškių vls., vršl.A.Galinio - Juodosios Kaukės bataliono veikimo erdvę[70]. Deja, balandžio 13 d. Vievio ir Žaslių vls. Kaugonių - Dainavos miške, bandant prasiveržti pro priešo kariuomenės žiedą, žuvo apylinkės vadas M.Kestenis - Serbentas, 3 -iojo bataliono vadas vršl.Z.Kacevičius - Genius, sužeistas į kojas suimtas DKR štabo apsaugos būrio vadas Vytautas Akūnis - Voveris. Visos tolesnės apygardos organizavimo iniciatyvos automatiškai perėjo buvusiam apylinkės vado pavaduotojui - J.Misiūnui - Žaliajam Velniui. Realizavus šias iniciatyvas, 1945 m. pavasarį praktiškai įvyko organizacinis Vilniaus apygardos skilimas į dvi savarankiškas apygardas, tiksliau partizaninė tikrovė kėlė naujų kompaktiškesnių ir geografiškai vienodesnių apygardinių darinių būtinybę. 1945 m. pavasarį Vilniaus apygardos 5-osios LLA apylinkės veikimo erdvė ėjo Gelvonų - Žaslių - Onuškio vls. linija, apimdama Trakų aps. Žiežmarių, Semeliškių, Žaslių, Aukštadvario, Onuškio, Trakų, Vievio, Kaišiadorių, Kauno aps. Rumšiškių, Jonavos, Karmėlavos, Ukmergės aps. Veprių, Gelvonų, Musninkų, Širvintų vls. ar jų dalis. Apylinkės teritorija organizaciniai sujungė LLA Trakų (išskyrus pietinę dalį) ir nacių okupacijos metu buvusią atskirą Kaišiadorių apskritį, Ukmergės apylinkės 5-ąjį rajoną bei atskirus Vilniaus apygardos erdvės dalinius, užmezgusius ryšius su DKR. Šiuo požiūriu atkreipia dėmesį DKR vado J.Misiūno - Žaliojo Velnio 1945 m. balandžio 26 d. operatyvinis įsakymas Nr.13 karo ir sukilimo atvejui[71]. Jis atskleidžia ne tik aptariamo junginio organizacinę struktūrą 1945 m. pavasarį, Vilniaus apygardos centralizavimo tendenciją iš DKR, bet ir patvirtina pačios LLA organizacijos funkcionavimą gana vieningu pavidalu, nepaisant vilnietiško centro nebuvimo. Pagal įsakymą (parengtą vadovaujantis analogišku LLA Vyr.vadovybės planu) priešo evakuacijos iš Lietuvos atveju, Didžiosios Kovos rinktinės kariai staigiu smūgiu paima į savo rankas apskričių ir valsčių administravimą, neleidžiant pabėgti nuolat vykdžiusiems persekiojimus „okupaciniams nusikaltėliams, lietuvių komunistams ir Lietuvos rusams"[72]. Rajonus turėjo užimti šie daliniai: Musninkų vls. - Č.Tveragos - Vilko ir Justino Vilkevičiaus - Krūmo, Širvintų vls. - E.Svylos - Slyvos ir Kerniaus (sl.), Giedraičių vls. - Prano Krupausko - Uosio ir A.Morkūno - Plieno, Švenčionių aps. - Kamarausko - Karijoto, Gelvonų vls. - Jono Berkelio - Siaubo ir Katino (sl.), Veprių vls. - J.Daškevičiaus - Papūgos ir L.Kudelio - Bolševiko, Žaslių vls. - E.Kavaliausko - Klouno, Kaišiadorių vls. - S.Rudžionio - Vėjo[72], Prano Jaromsko - Perkūno, PPetkevičiaus -

Kariūno ir Andriaus Zdanevičiaus - Morkos, Žiežmarių vls. - Z.Kacevičiaus - Geniaus, Aukštadvario vls. - Albino Bliujaus - Don Kichoto, Semeliškes - Trakus - A.Galinio - Juodosios Kaukės, Vievio vls. - Andriaus Petkevičiaus - Aguonos ir Liucipieriaus (sl.) daliniai[73].

1945 m. gegužės mėn. J.Misiūnas - Žaliasis Velnias pagrindinį dėmesį sutelkė panerio erdvei. 5 -osios LLA apylinkės teritorija buvo padalinta į dvi OS rinktines, tarp kurių skiriamoji riba buvo numatyta Neries upe: 1 -oji veikė Trakų aps. ir 2-oji - Ukmergės aps. Jos buvo padalintos į batalionus (po 4 rinktinei) ir kuopas (po 4 batalionui)[74]. Apie tai gegužės mėn. buvo paruošti ir išsiuntinėti operatyviniai įsakymai, tad faktiškai galime kalbėti apie naujos partizaninės apygardos - Didžiosios Kovos — funkcionavimą. Jos organizavimas vyko J.Misiūnui - Žaliajam Velniui skiriant naujus LLA organizatorius bei stengiantis visus orgbūrius bei savarankiškai veikiančius skyrius sujungti į bataliono rėmus. Pirmenybę OS rodė ir DKR vado pavasarinis įsakymas naujų narių į veikiančiuosius partizanus nepriiminėti ir stengtis laikytis namuose[75].

1945 m. pavasarį 5-osios LLA apylinkės štabas veikė Žaslių vls. vienkiemiuose, kairiajame Neries krante Budelių, Rusių, Bučionių, Gegužinės ir Tartoko k. apylinkėse; pasirodžius rusams, jis slėpdavosi Antanaičių miške arba persikeldavo per Nerį[76]. Gegužės pradžioje Gegužinės klebonijoje įvyko Didžiosios Kovos apygardos štabo posėdis, kuriame buvo aptarta štabo ryšių su batalionais schema, politinė padėtis, nutarta sustiprinti kovą prieš okupacinę administraciją, NKVD - NKGB ir išdavikus. Nutarta taip pat leisti naują laikraštį ir aptarta redakcijos sudėtis, redaktoriumi numatant pakviesti Keižionių pradinės mokyklos mokytoją Gandą(sl.). Posėdyje dalyvavo DKR vadas ir apygardos organizatorius J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, štabo ryšininkas Dzimidavičius - Senis, štabo viršininkas ltn.Piliakalnis(sl.), 1-ojo bataliono vadas RPetkevičius - Kariūnas, 2-ojo bataliono vadas ir organizatorius S.Rudžionis - Vėjas ir kt.[77]. Trakų rinktinei (apie 300 partizanų) vadovauti buvo paskirtas 4-ojo bataliono vadas A.Galinis - Juodoji Kaukė. Naujasis paskyrimas buvo įvykdytas gegužės viduryje, kuomet J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, vadovaudamas 130 - 150 partizanų vanagų daliniui, 4 dienas veikė kartu su Juodosios Kaukės vietos partizanais[78]. Pats DKR vadas J.Misiūnas - Žaliasis Velnias buvo laikomas Vilniaus rinktinės vadu ir pasiliko sau 3 batalionus, o A.Galinis turėjo suformuoti keturis naujus, orientuojantis į pietinę apskrities dalį. Toks patvarkymas tam tikra prasme buvo susijęs ir dėl ryšių su LPS (Lietuvos partizanų sąjungos) centru Vilniuje užmezgimo. LPS veikė nemažai LLA narių, taip buvo sukurti vietiniai komitetai Trakuose ir Valkininkuose, o viename iš to meto dokumentų randame santrumpą „LPS DKR" ir gegužės 15 d. datuotame atsišaukime pasirašyta jau ne LLA, bet „Lietuvos parti-

zanai"[79]. Tačiau dviejų (Vilniaus ir Trakų) rinktinių sukūrimas buvo daugiau teorinis, negu praktinis veiksmas.

DIDŽIOSIOS KOVOS RINKTINĖS STRUKTŪRINIAI POKYČIAI 1944 M. GRUODŽIO - 1945 M. SAUSIO MĖN.

DKR sudėtyje buvo suformuoti 5 veikiantys batalionai: jų vanagų padaliniai ir orgpadaliniai - kuopos ir būriai (pastarųjų skaičius nuolat augo). Tokia struktūra paliko ir po DKR reorganizacijos į 5 -ąją LLA apylinkę, tik 5-asis batalionas nebuvo ilgaamžis. Jis sudarytas 1945 m. sausio pradžioje iš 45 partizanų, vadovaujamų vyr.ltn. J.Markulio - Vaiduoklio, tačiau po nesėkmingo mūšio Vievio vls. Balceriškių k. išsisklaidė ir vasario pradžioje buvo išformuotas, o vadas paskirtas apylinkės štabo viršininku[80]. Pirmieji batalionų vadų paskyrimai buvo įvykdyti 1944 m. gruodžio 1 d.: 1-jo vadu paskirtas - ltn.J.Norkus - Keršta
s, 2-ojo - psk.- E.Kavaliauskas - Klounas[81]. Šiuo įsakymu OS vadams buvo nurodyta paskirti kuopų ir būrių vadus, nusakant jiems veikimo rajonus[82]. Gruodžio viduryje įsakymuose minimas jau ir 3-asis batalionas, kurio vadu paskirtas vršl. Z. Kacevičius - Genius[83]. Reorganizacinėje apylinkės schemoje batalionai buvo numatyti po vieną Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių, Semeliškių ir Vievio vls., tačiau trūkstant partizanų faktiškai veikė tik 4 batalionai ir štabo apsauga iš 2 - 3 skyrių[84]. 1-asis Žaslių batalionas, vadovaujamas psk. Kazio Surmilavičiaus (Surmiliausko) - Klevo (Klevelio), 1945 m. kovo mėn. turėjo 30 partizanų ir faktiškai veikė kaip DKR Vanagų branduolys[85]. Kovo 11d. žuvus ltn.J.Norkui - Kerštui, Klevelis minimas vadovaujant apie 30 vyrų tarp Gelvonų ir Čiobiškio[86]. Į bataliono sudėtį įėjo Žigučio - Kalvio iš Mijaugonių k. bei Zigmo Mastausko - Gandro iš Žaslių vls. Civiškių k. būriai[87]. Pastarasis vėliau performuotas į kuopą, veikusią Svirplionių k. apylinkėse, o jos vadas kartu buvo DKR štabo apsaugos būrio 4 skyriaus vadas[88]. Bataliono vado adjutantu ir oficialiu ryšininku paskirtas Pranas Žičius - Vėtra (Vėjas) iš Dervonų k.[89] Veikiančiosios kuopos vadu tapo Eugenijus Svyla (Svilas) - Slyva, o orgkuopos - L. Kupčiūnas - Tigras[90]. Žaslių vls. Totoriškių k. orgkuopa (3-oji kuopa), vadovaujama Alberto Rudžio - Neptūno (žuvusio 1945 m. vasario mėn. Čiobiškyje)[91]. Kaišiadorių, Žaslių bei Rumšiškių vls. sandūros Pravieniškių, Livintų Beištrakių ir kt. miškų partizanai 1945 m. pradžioje sudarė du batalionus (1-ąjį ir 2-ąjį), iš kurių pirmasis buvo veikiantis (klajojantis) DKR branduolys, o antrasis turėjo daugiau vietinį pobūdį[92]. 2-ojo Kaišiadorių bataliono vadu pradžioje vietoje E.Kavaliausko - Klouno buvo paskirtas vršl. R Petkevičius — Kariūnas, kuris 1945 m. kovo mėn. vadovavo 60 partizanų - vanagų[93]. Gegužės mėn. Kariūnas

paskirtas 1-ojo bataliono vadu, veikiančiu į Kauno pusę Rumšiškių, Kaišiadorių ir Žiežmarių vls., o 2-asis, kurio organizatoriumi ir vadu buvo paskirtas kunigas S.Rudžionis - Vėjas, atlikęs dar ir ryšininko tarp apygardos vado ir bataliono kuopų vadų pareigas, - Gegužinės miškuose[94]. Šių batalionų erdvėje buvo suformuoti keli stambesni daliniai: 3-asis Kariūno būrys (DKR sudėtyje), Prano Jaromsko - Perkūno būrys (Lomenių - Palomenės miškai), Andriaus Zdanevičiaus - Morkos kuopa (Beištrakio miške), Petro Klimavičiaus (Klimo) - Uosio orgpadalinys Kaišiadorių vls.[96]. Gegužinės apylinkėse aktyviai veikė kunigas S.Rudžionis - Vėjas, pradžioje paskirtas 2-ojo bataliono 1 kuopos OS vadu[96]. Šios kuopos sudėtyje 1945 m. sausio - vasario mėn. buvo sudarytas Jono Paulausko - Sūkurio iš Bųčiūnų k. 10 vyrų būrys, o Padeigių k. numatytas antrojo būrio organizatorius psk.- Antanas Vaškevičius - Svyrūnėlis[97].1945 m. kovo 6 d. R.Klimavičius - Uosis buvo paskirtas organizuoti naują būrį Žiežmarių apylinkėse ir iki gegužės pradžios veikė Buivydų, Kairiškių, Triliškių ir kt. kaimų rajone, sukūrė stiprią OS grupę Žiežmarių mstl.[98]. 1945 m. balandžio - gegužės mėn. 2-ąjį batalioną sudarė 4 būriai: 1-asis, vadovaujamas J.Paulausko - Sūkurio, Gegužinės apylinkėse iš Bučionių ir dar dviejų kaimų vyrų; 2-asis, vadovaujamas A.Vaškevičiaus - Svyruonėlio, - Gelvonų vls. Padeigių k.; 3-asis, vadovaujamas Prano Jaromsko - Perkūno, Neprėkštos, Lomenių, Palomenės apylinkėse, Antanaičių miške; 4-asis, vadovaujamas Jono Daškevičiaus - Papūgos, Upninkų k., Veprių apylinkėse[99]. Gegužės mėn. pabaigoje iš bataliono sudėties buvo išjungti A.Vaškevičiaus - Svyrūnėlio ir J.Daškevičiaus - Papūgos būriai, esantys kitapus Neries, Ukmergės aps. ir dalinio ribos apibrėžtos Gegužinės miškais, dalimi Žaslių ir Kaišiadorių vls.[100]. Cia buvo suformuotos 4 orgkuopos - Bučionių (netoli Gaižiūnų, Gegužinės apylinkės, vadas J.Paulauskas — Sūkurys), Dubelių (2 kuopa, vadas P.Jaromskas - Perkūnas), Kaspariškių ir Šilonių (netoli Krivonių, vadas A.Kinderevičius - Jurginas)[101].

1945 m. sausio - kovo mėn. Kaziui Grinkevičiui - Klevui buvo pavesta sudaryti būrį Jočiūnų k. (11 žmonių)[102]. Bučionių kuopą gegužės mėn. sudarė 21 partizanas iš Bučionių, Putriškių k. ir Gegužinės mstl., kurie Gegužinės miške buvo prisaikdinti štabo viršininko ltn. Piliakalnio[103]. Gruodžio 1 d. 2 bataliono būrių partizanai buvo paskirti vadais: A.Petkevičius - Aguona - 5 orgkuopos Vievio vls. Kaugonių k. ir Mikulis - Tigras - 6 orgkuopos Žaslių vls. Prazariškiųk.[104] 3-ojo Žiežmarių bataliono vadu paskirtas vršl. Z.Kacevičius - Genius, kovo mėn. turėjo apie 40 partizanų - vanagų ir veikė kartu su DKR vadu Žaslių vls., nors anksčiau „aptarnavo" Žiežmarių vls.[105]. Jam praktiškai atiteko ir Vievio vls., buvusio 5-ojo bataliono teritorija. Nuo 1944 gruodžio 20 d. 3 bataliono sudėtyje dalyvavo J.Lisausko - Erelio pagalbinis padalinys, 1945 m.

vasario mėn. perėjęs į vietinio būrio padėtį Musninkų vls.[106] 4-ajam Semeliškių batalionui vadovavo vršl.A.Galinis - Juodoji Kaukė, vadu paskirtas 1945 m. sausio 26 d. 5-osios LLA apylinkės vado įsakymu Nr.2 [107]. Tuo metu turėjo keturis būrius: 1-asis būrys, vadovaujamas tiesiogiai A.-Galinio veikė, Jagelonių miške (Kietaviškių apylinkė) Semeliškių vls., 2-asis būrys - Kaukinės miške Žiežmarių - Aukštadvario vls., 3-asis - Semeliškių - Aukštadvario vls. ir 4-asis - Strėvos miške Semeliškių vls.[108]. 1945 m. kovo 27 d. 4 batalioną sudarė 60 partizanų[109]. Kitais duomenimis, Trakų Semeliškių, Aukštadvario vls. kovo mėn. veikė apie 100 žmonių[110]. Be šių batalionų junginių savarankiškai veikė atskiri DKR padaliniai arba būriai. Toks buvo štabo apsaugos, tiksliau J.Misiūno - Žaliojo Velnio asmeninis apsaugos būrys, padalintas į 4 skyrius: iki 1944 m. gruodžio vidurio jam vadovavo S. Misiūnas - Senis, po jo Kalnynas (sl.), o kovo mėn. už parodytą drąsą ir sumanumą būrio vadu paskirtas V.Akūnis - Voveris[111]. Po pastarojo arešto, būriui jau ilgam ėmė vadovauti 3 skyriaus vadas Petras Petkevičius - Dramblys. Albertas Rudys - Žirniukas vadovavo rezervistų žvalgybos būriui[112]. Savarankiškai veikė Stabintiškių būrys, vadovaujamas Broniaus Česnos - Žaibo, kuris kovo mėn. formaliai buvo įtrauktas į DKR orgbūrių sistemą[113]. Šie būriai buvo pastoviai steigiami ir pertvarkomi. Tai Kaišiadorių vls. Pazaliesės k., vadovaujamas Dičkaus, nedidelis Smilgių k. - Benado Jurevičiaus - Alksnio, kovo 1 d. įsteigti Beržo(sL), Lapės (sl.) iš 7 žmonių, o Žiežmarių vls. - Pabaisos(sL) iš 12 žmonių; Žaslių vls. - Laukagalių Briedžio(sl.), Slabados k. Motiejaus Misiūno - Kryžiuočio (pas jį buvo saugomas vienas iš DKR štabo archyvų)[114]-

Be būrių buvo suformuotos ir orgkuopos, kaip Juozo Kaselausko Žaslių vls. Rečionių k.[116]. 1945 m. kovo mėn. buvo išduotas ir žuvo Riterio (sl.) būrys[116]. Ukmergės aps., nors ir priklausė Vilniaus apygardai kaip 1-os LLA apylinkės teritorija, tačiau dėl geografinių ypatumų šio krašto partizanai būrėsi į tris skirtingus centrus - tiek stiprius, kad bendras junginys buvo neįmanomas. Vakarų dalis priklausė apylinkės vadui kpt. J. Krištaponiui, šiaurinėje susidarė savarankiška Balninkiečių rinktinė (grupė), o pietuose savo veiklą plėtė DKR. Pastaroji veikė efektyviausiai - DKR vanagai iš šių kraštų (J.Daškevičius - Papūga, J. Norkus - Keršta, K. Surmilavičius - Klevas ir kt.) buvo siunčiami į gimtines su atitinkamomis instrukcijomis, susiorganizavusių būrių vadai gaudavo oficialų paskyrimą iš DKR štabo, buvo numatoma pastovių ryšių sistema..

1945 m. pavasarį šis darbas dar palengvėjo, nes prie savo legendinio autoriteto Žaliasis Velnias galėjo pridėti dar ir apylinkės vado bei Vilniaus apygardos organizatoriaus funcijas. Jeigu 1944 m. pabaigoje - 1945 m.

pradžioje ukmergiškiai buvo tvarkomi 5-osios LLA apylinkės batalionų sistemoje, nesilaikant griežtos apskritinės delimitacijos, tai gegužės mėn. pabaigoje buvo pradėtas dalinių atskyrimas, orientuojantis į 2-osios Ukmergės rinktinės sukūrimą, užsitęsusi iki vasaros. Skiriamoji riba tarp rinktinių numatyta Neries upė. Tačiau praktinėje veikloje Ukmergės rinktinės organizavimo pradžią yra sunkiau susekti, nes pats DKR branduolys visada veikė ties Trakų - Ukmergės apskr. riba, ir teritorinis sutvarkymas yra aiškesnis iš vėlesnio laikotarpio. Gegužės mėn. J.Daškevičius - Papūga paskirtas trečiojo rajono vadu, o ketvirtojo - Kazys Ragulis - Baravykas, veikęs Gelvonų vls. Upninkų miške tarp Neries ir Šventosios[117]. Čia veikė kuopos vadas A.Vaškevičius - Svyrūnėlis, Veprių vls. Upninkų miške dar sausio mėn. buvo įrengti Vlado Vinckaus - Kardžio būrio bunkeriai, Gelvonų vls. Keižoniųk. minima 3-ojo bataliono l-ojo kuopa, vadovaujama Paplausko - Audros[118]. Musninkų vls. veikė Č.-Tveragos - Vilko ir J.Vilkevičiaus - Krūmo, po J.Norkaus - Keršto žūties 1945 m. kovo mėn. perėmusio vadovybę, būriai. Pastarasis veikė Narvydžių, Kaimynėlių, Pigašių, Prienų, Liuliškių ir kt. kaimų apylinkėse[119]. Abu būriai veikė su Vindeikių apylinkės J.Naraškevičiaus - Šerno būriu.

1944 m. gruodžio 1 d. Č.Tveragos - Vilko vadovaujamas 2-ojo bataliono orgbūrys buvo performuotas į šio bataliono reikalų kuopą[120]. Kovo mėn. ji buvo pavadinta 3 kuopa ir skirta apylinkės štabo funkcionavimui bei saugumui užtikrinti. Kuopą sudarė du būriai (anksčiau buvę skyriai) bei atskiras ryšių būrys (vadė A.Sipavičiūtė - Velnio Išpera)[121].

l-ojo bataliono veikiančioji kuopa, vadovaujama E.Svylos (Svilo) - Slyvos 1945 m. vasario - gegužės mėn. susidėjo iš trijų būrių: Uosio, Liūto (iš 12 partizanų) ir Putelio. 1-as 25 partizanų būrys, vadovaujamas Prano Krupaųsko - Uosio, jaų 1944 m. gruodžio mėn. veikė Giedraičių vls.[122] 1945 m. sausio mėn. P.Krupaųskas - Uosis užmezgė ryšius su DKR vadovybe, buvo oficialiai paskirtas būrio vadu, numatytos ryšių galimybės ir į štabą atsiųsta Marytė Velonytė - Tulpė, kuri kiekvieną mėnesį perduodavo atitinkamą informaciją apie būrio veiklą ir atnešdavo direktyvas[123]. Gegužės 29 d. būrio vadu vietoje R Krupausko - Uosio buvo paskirtas skyriaus vadas Žvirblis (sl.)[124]. Būrys veikė Giedraičių vls. Ringelių, Širvintų vls. Gavėnių ir Šešuolių vls. Ščiuriškių k. pereidamas ir į Molėtų vls. Stirnių, Simunčių k. apylinkes[125]. 1944 m. pabaigoje - 1945 m. pradžioje Giedraičių, Želvos, Šešuolių ir Širvintų vls. toliau veikė du stambūs partizanų daliniai: Žaibo ir Vanago būriai. Be to, 1944 m. pabaigoje - 1945 m. Molėtų, Giedraičių ir Inturkės vls. veikė P.Gruzdo - Vėtros būrys. 1945 m. kovo mėn. po Žvyginės (Pabaisko vls.) (?) kautynių, žuvus Žaibui (sl.) ir jo pavaduotojui bei išsiblaškius partizanams, stipriausia liko Vanago kuopa[128]. Joje telkėsi apie 60 partizanų ir veikė visą laiką kompaktiškai Želvos

vls. Aukštadvario, Lelikonių Šešuolių vls. Bajorų, Rubikonių, Giedraičių vls. Latvių k. apylinkėse[127]. Kuopa buvo padalinta į 4 skyrius po 13 - 15 žmonių ir bent jau nuo balandžio mėn. buvo subordinuota ar gaudavo įsakymus iš DKR (Žaliojo Velnio) štabo[128]. 1945 m. pradžioje vieno Vanago kuopos skyriaus vadu buvo Povilas Švelnikas - Voldemaras, kuris po nesutarimų su S.Griniumi - Vanagu, pasitraukė iš šio dalinio ir greitai sukūrė naują 40 - 50 partizanų būrį, nuo balandžio mėn. vadintą Voldemaro grupe, bet kontaktų ir organizacinio ryšio su Vanagu nenutraukė[129]. Grupė veikė į šiaurę nuo Šešuolių vls. Kiauklių mstl., Želvos vls. Lelikonių k. apylinkėse, Giedraičių vls. Pusnės girioje (Pusnės, Kazokų k.)[130].

1945 m. pradžioje J.Šibailos junginys Želvos, Balninkų ir Molėtų vls. iki 100 vyrų buvo padalintas į 4 grupes: Vėtros - Alfonso Saugūno, Vilko - P. Mieželio (Maželio), Alfonso Morkūno - Plieno ir Edvardo Valiūno[131]. Grupės štabas laikėsi netoli Balninkų miestelio. į Plieno grupę įėjo psk. N. Leškausko - Beržo būrys, padalintas skyriais[132]. Žemaitkiemio, Kurklių ir Skiemonių vls. veikė 90 - 100 vyrų Alfonso Bagdono - Aro padalinys. Švenčionių partizanų grupei vadovavo J.Kamarauskas - Karijotas, veikęs Labanoro miške, pietinėje dalyje ir 1945 m. sausio mėn. pasitraukęs su savo daliniu nuo rusų kariuomenės siautimo ir atvykęs pas J.Misiūną - Žaliąjį Velnią į Musninkų vls. miškus[133]. J. Kamarausko - Karijoto iniciatyva ir buvo surengtas DKR inspekcinis žygis, tačiau skirtingai nuo Trakiškių, Karijoto vyrai sėkmingai vasario mėn. grįžo į Švenčionių aps.

DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDA

Po 1945 m. pavasario 5 -osios LLA apylinkės reorganizacijos, partizanai veikė batalionuose, kuopose ir būriuose savose teritorijose ir gana intensyviai rengėsi galimam karui. 1945 m. vasarą kuopų vadams buvo įsakyta parengti visų 15 - 55 metų amžiaus vyrų mobilizacinius sąrašus, numatyti esamą transporto priemonių ir kt. skaičių; įsakymu Nr.15 buvo nurodyti batalionų uždaviniai. 2-asis batalionas turėjo užimti Kaišiadoris[134]. Pats apygardos organizatorius J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, štabas ir štabo apsaugos būrys (visuomet ne mažiau 20 partizanų), vadovaujamas RPetkevičiaus - Dramblio, pastoviai judėjo, neužsibūdamas niekur ilgiau kaip tris dienas[135]. Tūo tikslu buvo išdirbta savotiška kursavimo taktika - mažasis ir didysis ratai. Mažasis ratas ėjo Vievio, Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių vls. teritorija: Kaugonys (Dainava), Krušonys, Šilonys, Beištrakis, Kaišiadorių apylinkės, Strošiūnai, Kaugonys. Šiuose Kaugonių Šilonių, Beištrakio miškuose ir šile sutelktos visos veikiančios 5-osios apygardos pajėgos - 150 partizanų[135]. Rate buvo įrengti 4 kontroliniai punktai, turintys uždavinį nepraleisti į rato vidų pašalinių (apsauga

nuo provokatorių), nurodyti štabo buvimo vietą ir žvalgyti bei perspėti apie rusų kariuomenės ir stribų pasirodymą[136]. Didysis ratas apėmė užnerį - Musninkų, Gelvonų, Upninkų miškus ir juo buvo naudojamasi rečiau. 1945 m. birželio 25 d. DKR vadovybė: J.Misiūnas - Žaliasis Velnias su štabo nariais J.Žvirbliu - Dagiliu, propagandos ir agitacijos skyriaus viršininku E.Svyla - Slyva ir 18 partizanų apsauga, vadovaujama P. Petkevičiaus - Dramblio, Beištrakyje susitiko su ltn. Piliakalniu (sl.), lydimu R Klimavičiaus - Uosio 15 partizanų apsauga[137]. Pasitarime buvo numatyta skirti didesnį dėmesį Ukmergės rinktinei sutvarkyti, kartu imantis sąjūdžio centralizacijos iniciatyvų. Aktualiausias uždavinys buvo LLA vadovybės centrų suradimas ir ryšių su jais atnaujinimas. Liepos 12—15 d. pagrindinė štabo ryšininkė A.Paulavičiūtė - Indyra turėjo apygardos štabo viršininko ltn.Piliakalnio(sL) pavedimu užmegzti ryšį su centriniu LLA štabu Kaune, bet buvo suimta[138]. Birželio pabaigoje DKR štabas laikėsi 4 bunkeriuose prie Neries, Žaslių vls. Budelių k. apylinkėse. Liepos 8 d. rusai surado du štabo bunkerius, kuriuose žuvo J.Žvirblis - Dagilis, Smilga (sl.) ir Jovaras (sl.), o ltn.Hliakalniui (sl.) ir kunigui S. Rudžioniui - Vėjui pavyko pabėgti[139]. Liepos 13 d. Žaslių vls. Naravų k. ryšininko Kazio Grinkevičiaus - Karklo namuose buvo suimtas dar vienas štabo raštininkas Augustas Šimkaitis - Augustas ir paimta rašomoji mašinėlė[140]. Prasidėjus rusų siautimui ir paneriuose sutelkus gausius garnizonus, J. Misiūno — Žaliojo Velnio įsakymu partizanai pakeitė taktiką, išsisklaidydami smulkiomis grupėmis po 2, 3, 5 ar 7 žmones, turėjusius vėl susirinkti į didesnius būrius pasitraukus kariuomenei[141].

Pats veikiantis branduolys iš 60 - 70 partizanų, vadovaujamas J. Misiūno - Žaliojo Velnio ir ltn.Piliakalnio (sl.), liepos pabaigoje lankėsi Gelvonų, Musninkų, Veprių, o taip pat Taujėnų ir Deltuvos vls., kur susitiko su Ukmergės apylinkės junginių vadovybe[142]. Rugpjūčio mėn. Siesikų vls. Viliuku miške ltn.Piliakalnis (sl.) susitiko su Vyties apygardos vadu D. Vaiteliu - Briedžiu[143]. Kauno ir Vilniaus apygardų ribos buvo nustatytos plentu Jonava - Ukmergė. Ukmergės aps. J. Misiūnas - Žaliasis Velnias prabuvo apie du mėnesius, o rudenį sugrįžo į Livintų miškus. Padėtis apygardoje nebuvo pagerėjusi, o tik blogėjo. Keisdama taktiką vadovybė negalėjo numatyti legalizacijos poveikio masinio priešo baudėjų siautimo sąlygomis. Dėl registracijos, suėmimų ir žūčių kautynėse, DKR partizanų skaičius per vasarą sumažėjo perpus: jei balandžio mėn. apylinkė jungė per 28 būrius su 400 kovotojų, tai lapkričio mėn. tik 19 (Trakų aps. - 12, Ukmergės aps. - 7) su 200 partizanų, nutrūko tolimesni ryšiai su Švenčionių aps. bei Vilniaus apygardos pakraščių partizanais[144]. Žuvo ar suimti nemažai dalinių vadų Č.Tveraga - Vilkas, Feliksas Bogdanavičius - Barsukas, Alfonsas Bagdonas - Aras, J.Daškevičius - Papūga

ir kt. Visiškai legalizavosi 12 partizanų Bijūno grupė, vadovaujama Prano Stasiūno, Motiejaus Kasperavičiaus - 9 žmonės, Mykolo Savicko - 10 žmonių, Aleksandro Jackevičiaus - 8 žmonės[146]. Dar birželio mėn. užsiregistravo Bučionių orgkuopos vadas J. Paulauskas - Sūkurys su 2 partizanais[146]. 1945 m. rugpjūčio 20 d. Trakų aps. veikė pavaldūs J.Misiūnui - Žaliajam Velniui 8 būriai iki 215 žmonių - Kaišiadorių, Žaslių, Žiežmarių ir Aukštadvario vls.[147] Blogėjanti padėtis reikalavo griežtų ir ryžtingų vadovybės veiksmų. 1945 m. rugsėjo mėn. sugrįžęs į apygardą J. Misiūnas — Žaliasis Velnias pirmuoju uždaviniu kuopų vadams numatė iš visų užsiregistravusių atimti ginklus ir juos perduoti štabui[148]. 1945 m. spalio 10 d. Žaslių vls. Leonavos miške, netoli Gegužinės buvo surengtas partizanų būrių vadų pasitarimas, pirmininkaujamas J.Misiūno - Žaliojo Velnio[149]. Kitais paliudijimais tai buvo visuotinis 5-osios LLA apylinkės vadų ir partizanų susirinkimas Dainavos (Kaugonių) - Šilonių miške (14 km nuo Žaslių), kuriame dalyvavo iki 400 partizanų (įskaitant slapukus bei ryšininkus)[160]. Šiuo atveju vietos neatitikimas skirtinguose parodymuose paaiškinamas tuo, kad pasitarimas truko pusantros paros ir saugumo sumetimais galėjo vykti etapais skirtingose vietose. Susirinkime J. Misiūnas - Žaliasis Velnias pranešė apie ryšio su užsieniu užmezgimą ir numatomą anglų — amerikiečių karą su sovietais[151]. Vadams buvo nurodyti tolesnės kovos uždaviniai: papildyti veikiančius partizanų būrius naujokais, parengti mobilizacinius visų vyrų sąrašus, kurių pagrindu formuoti naujus būrius bei OS grupes, nustatyti visus užsiregistravusius ir iš naujo įtraukti juos į organizacijos veiklą, laukti signalo sukilimui, kuris buvo numatytas 1946 m. vasario mėn.[162] Pasitarimas aukštesniu lygiu, dalyvaujant J. Misiūnui - Žaliajam Velniui, ltn. Piliakalniui (sl.), kunigui S. Rudžioniui - Vėjui, Pr. Petkevičiui - Kariūnui, R Petkevičiui - Drambliui, iš nelaisvės pabėgusiam J. Daškevičiui - Papūgai, P. Jaromskui - Perkūnui ir kt. buvo pratęstas Gegužinės klebonijoje[153]. Čia aptarti organizacijos struktūros ir ryšių klausimai bei iškelta apygardos įkūrimo mintis, mat, partizanų sąjūdžio visuotinumas ir centrai Kazlų Rūdos, Alytaus, Panevėžio ir kt. miškuose jau buvo žinomi[154]. Be to, spalio mėn. kažkas kvietė į štabą Vilniuje J. Misiūną - Žaliąjį Velnią, tačiau šis pasiuntė ryšininkę, kuri negrįžo[155]. Bet kuriuo atveju 1945 m. spalio mėn. reikia laikyti oficialiu naujos Didžiosios Kovos apygardos įsteigimo visuotiniame 5-osios LLA apylinkės vadų ir partizanų susirinkime Dainavos - Kaugonių miške data. Lapkričio pradžioje apygardos karinės administracijos viršininku buvo paskirtas S.Rudžionis - Vėjas, turėjęs po Lietuvos išlaisvinimo apygardos ribose organizuoti civilinę (kaimų seniūnus, valsčių viršaičius ir apskričių viršininkus) ir karinę (karo komendantus) valdžią, parenkant atitinkamas kandidatūras[168]. Po šio paskutinio susi-

tikimo su kunigu S.Rudžioniu, J. Misiūnas - Žaliasis Velnias pasitraukė į Livintų. miškus, kur R Petkevičius - Kariūnas koncentravo pagrindines DKR pajėgas, jungdamas smulkias grupeles ir rengdamas produktus žiemai[157].

Štabo viršininkui ltn.Piliakalniui(sl.) buvo pavesta galutinė Ukmergės rinktinės sutvarkymo misija. 1945 m. spalio mėn. jis atvyko į Ukmergės aps. ir čia išbuvo iki 1946 m. vasario mėn.[158] 1945 m. gruodžio 1 d. J. Misiūnas - Žaliasis Velnias išleido įsakymą Nr.1/19, kuriuo 5-oji LLA apylinkė buvo pavadinta 5-ąja LLA Didžiosios Kovos apygarda. Joje turėjo veikti 4 partizanų rinktinės - A, B, C, D. Rinktinė skirstoma į batalionus, kuopas, būrius ir skyrius, jos štabą sudaro vadas, jo adjutantas, vado pavaduotojas, finansų, ginkluotės, žvalgybos, administracinio - ūkinio, sanitarinio skyrių viršininkai bei aptarnaujantis personalas, 1-oji rinktinė tapo A, o 2-oji - B, C ir D rinktinių nebuvo įkurta, nes nebuvo atnaujinti ryšiai su Švenčionių ir Utenos aps. partizanais. Nuo lapkričio pabaigos iki gruodžio vidurio J. Misiūnas - Žaliasis Velnias apsuko didįjį ir mažąjį ratus, inspektuodamas ir tvarkydamas padalinius pagal naująjį įsakymą, tačiau A rinktinės vadovybės nepavyko sukurti. Gruodžio 15 d. Žiežmarių vls. Strošiūnų šile susitikęs su kuopos vadu Vaclovu Krilavičiumi - Vyteniu ir Telesforu Ramanausku - Rambynu, sužinojo, kad 3-ojo bataliono vadas J. Neicelis - Šarūnas nuo gruodžio 6 d. išvykęs į Kauną pasimatyti su artimaisiais[159]. J. Misiūnas - Žaliasis Velnias buvo labai nepatenkintas savavališku jo išėjimu ir įsakė tuoj pat sugrįžti[160]. J. Neicelis 1945 m. pabaigoje buvo vienintelis likęs gyvas su patirtimi bataliono vadas, galintis vadovauti rinktinei, tačiau per daug užtrukus Kaune, gruodžio 28 d. buvo suimtas kartu su V. Krilavičiumi - Vyteniu, nors abu ir bandė ištrūkti atsišaudydami[161].

Tik 1946 m. „A" rinktinės vadu buvo paskirtas R Klimavičius - Uosis. 1946 m. kovo 28 d. NKGB užvedė agentūrinę bylą „Zelionyje" 5-osios LLA apygardos ryšininkėms Onai Trakimaitei - Ožkai, Nastutei Rumševičiūtei ir kitoms[162]. 1946 m. pradžioje kažkas nustatė ryšius su apygarda ir J. Misiūnas - Žaliasis Velnias kreipėsi į NKGB agentą Vėtrą(ag.slp.), prašydamas padėti organizuoti apygardinio laikraščio leidimą vietoje padalinių spaudos[163]. Vėliau veikiamas agento ir laikydamas pastarąjį rimtos organizacijos atstovu, kreipėsi per jį į „centrą" su raportu, prašydamas įsijungti bei paskirti naują vadą apygardai, kurio pavaduotoju J. Misiūnas liktų[164]. Tuo remiantis, nežinant agentui Vėtrai(ag.sl.), nuo „Vyr, vado" atvyko agentas Margis (ag.sl.), kuris J. Misiūnui paaiškino, kad „organizacija" iš esmės sutinka priimti apygardą, bet dėl tarptautinės padėties reikia atsisakyti aktyvių veiksmų, legalizuotis ir pasitraukti į užsienį[165]. J. Misiūnas - Žaliasis Velnias prašė tik naujo vado, o keisti pats

taktiką po dviejų metų kovos jis kaip garbingas kovotojas nenorėjo, o ir nebuvo galima to daryti, neprarandant autoriteto[166]. Tokia sėkmė su DK apygardos vadu paskatino NKGB sukonkretinti uždavinį J. Markuliui (agentui Kudirkai). Partizanų suvažiavime jis turėjo pabandyti tos „organizacijos" įtakai paimti ir visos Lietuvos partizanų vadovybes[167]. Šiuo atveju J. Misiūnas tapo nelemtų objektyvių aplinkybių auka: vadovaudamas apygardai jis atliko ne tik divizijos generolo pareigas, bet ir politiko, stratego ir taktiko funkcijas.

Tokiu būdu pagrindinės partizanų intelektualinės, organizacinės ir karinės kadrinės pajėgos apygardoje žuvo ar buvo suimtos 1945 m. - 1946 m. pradžioje (S. Rudžionis, L. Puzonas, P. Petkevičius - Kariūnas, Piliakalnis (sl.), J. Neicelis - Šarūnas ir kt.). Suvalkiečiai su apygardos įkūrimu vėlavo, su dzūkais užmegzti ryšių nepavyko, Vytauto apygarda buvo toli ir jos vadai nesutarė, o D. Vaitelis su A. Smetona - Žygaudu buvo analogiškoje J. Misiūno padėtyje. Susiklosčiusia vado izoliacija netruko pasinaudoti priešas, rengęs provokacinius planus prieš Didžiąją Kovą nuo 1945 m., o J. Misiūno sprendimų aiškumą ir įžvalgumą galbūt sumažino neišvengiamas psichologinis ir fizinis nuovargis du metus kovojant nuolat „veikiančiu partizanu" (net ne „bunkeriniu"). 1946 m. gegužės mėn. apygardos štabo ryšininkė N. Rumševičiūtė atlydėjo į štabą kpt.Griežtą, kuris perdavė J. Misiūnui - Žaliajam Velniui kvietimą dirbti į jau okupantų kontroliuojamą centrinį visos Lietuvos partizanų vadovybės štabą, ir apie savo paskyrimą naujuoju Vilniaus apygardos vadu. Virš Didžiosios Kovos apygardos partizanų iškilo mirties ir sunaikinimo šešėlis...

STRUKTŪRINIAI POKYČIAI

Struktūriniu požiūriu 1945 m. vasarą - 1946 m. pavasarį DKR patyrė dvi reorganizacijas: rugsėjo - lapkričio mėn. dviejų rinktinių suformavimas, ir jų formalusis pertvarkymas apygardos lygmeniu 1945 m. pabaigoje - 1946 m. pradžioje. Atitinkamai pasikeitė ir štabo struktūra. DKR, 5-osios LLA apylinkės, o vėliau 5-osios LLA Didžiosios Kovos apygardos vadu buvo vršl.J.Misiūnas - Žaliasis Velnias, o prie jo buvo sudarytas 6 skyrių štabas. I organizaciniam skyriui vadovavo ltn. Piliakalnis (kartu ir vado pavaduotojas)[168]. II propagandos skyriui - E.Svyla (Svilas) - Slyva, kuris leido laikraštį „Nepriklausoma Lietuva"[169]. III ginklavimosi skyriui vadovauti buvo pavesta 3 kuopos vadui C. Tveragai - Vilkui[170]. IV žvalgybos skyriaus viršininkas E.Kavaliauskas - Klounas žuvo 1945 m. gruodžio 13 d., o jo pareigas perėmė štabo apsaugos viršininkas P. Petkevičius - Dramblys, visada vaikščiojęs su Žaliuoju Velniu ir 20-čia partizanų[171]. Štabo sudėtyje dar buvo V - ūkio ir VI - sanitarijos skyriai[172] Junginys ir toliau buvo tvarkomas pagal Lietuvos kariuomenės principus ir susidėjo iš

vietiniu ir veikiančiu padalinių. Vietiniai padaliniai buvo sudaryti iš vieno ar kelių kaimų legaliai gyvenančių partizanų - slapukų, kurių funkcijos buvo pranešti veikiantiems partizanams apie rusų kareivių ir stribų pasirodymą, vykdyti žvalgybą, sulaikyti įtartinus asmenis, nurodyti ūkininkus, kur galima maitintis arba patiems suteikti maistą, nakvynę ar slėptuvę[173]. Pasitarimų metų slapukai užtikrindavo ir apsaugą, dalyvaudavo didesnės apimties operacijose, pasalose bei antpuoliuose. 1945 m. pabaigoje ši organizacinė sistema pasiekė aukščiausią išsivystymą - faktiškai susiklostė tokia padėtis, kad veikiančiuose padaliniuose atsidūrė dauguma DKR struktūrinių padalinių (batalionų, kuopų, būrių, skyrių) vadų, eiliniams gyvenant pusiau legaliai ar legaliai. 1-os („A") arba Trakų rinktinės sudėtyje 1945 m. vasarą veikė 5 batalionai pagal pavasarinę organizacinę ir orgstruktūrinę schemą. 1945 m. rudenį orgstruktūra pakoreguota ta prasme, kad saugumo ir geresnio prisitaikymo bei aiškumo sumetimais buvo pakeista batalionų numeracija ir naujai nustatytos jų aptarnaujamos teritorijos. 1945 m. rugsėjo - spalio mėn. 1-uoju batalionu tapo 5-ojo bataliono padaliniai, o jo vadu paskirtas pastarojo vadas ir DKR štabo žvalgybos skyriaus viršininkas E.Kavaliauskas - Klounas. Batalioną sudarė 4 kuopos su 30 — 40 veikiančių partizanų: 1-ai iš 13 partizanų vadovavo pats Klounas, 2-ai iš 7 partizanų - Stepas Kavaliauskas - Dobilas, kartu ir vado pavaduotojas, 3-ai (Šilonių) iš 14 partizanų - A. Kinderevičius - Jurginas, 4-ai iš 10 partizanų - A. Petkevičius - Aguona (Kaugonių mšk., Kaugonių k.)[174]. Šilonių miške ir Kaugonių k. Petkevičių ūkyje buvo pirmasis ir ketvirtasis mažojo rato kontroliniai punktai[175]. 1945 m. lapkričio 17 d. žuvo A.Petkevičius - Aguona, gruodžio pradžioje netikėtai užklupti prausiantis - E.Kavaliauskas - Klounas, jo brolis Dobilas ir 3-iojo bataliono kuopos vadas Beržinis(sl.)[176]. 1946 m. pavasarį vadu paskirtas P.Petkevičius - Dramblys[177].

2-ajam batalionui, kuriam paskirti Kaišiadorių, Rumšiškių, Žiežmarių vls. ir Poligono miškai, vadovauti paskirtas R Petkevičius - Kariūnas. 1945 m. lapkričio 19 d. jam žuvus Beištrakio miške, bataliono vadovybę perėmė jo pavaduotojas P. Klimavičius - Uosis, ir gruodžio mėn. junginį sudarė apie 20 veikiančių partizanų[178]. Struktūriškai batalionas buvo padalintas į 3 kuopas. 1-os kuopos, vadovaujamos P.Klimavičiaus - Uosio, ribose Beištra-kio miške buvo įrengtas 2-sis mažojo rato kontrolinis punktas[179]. Būrių vadais buvo kuopos vado broliai Kazys Klimas - Klevas ir Jonas Klimas - Ąžuolas[180]. Veikė Beištrakio, Livintų ir Poligono miškuose. 2-ai kuopai iš 5 - 7 partizanų vadovavo Antanas Taparauskas - Kirvis ir veikė Kaišiadorių vls. Livintų miške, praktiškai daugiausia slapstydamasis[181]. 3-ai kuopai iš 16 partizanų, veikusių Beištrakio miške, Rumšiškių ir Pravieniškių apylinkėse, vadovavo Romas Randis - Meška[182].

1945 m. liepos mėn. Kaišiadorių vls. žuvo būrių vadai Bebras ir Z.Mastauskas — Gandras, o Aras buvo suimtas[183]. Būrio vadu paskirtas Bebro padėjėjas vršl.Jonas Neicelis - Šarūnas[184]. Būdamas būrio vadu, jis dvi savaites kursavo su Žaliuoju Velniu mažuoju ratu (rugpjūtis), o rugsėjo mėn. paskirtas 3-ojo bataliono vadu veikti atskirai ir sutvarkyti pakrikusius šios erdvės partizanus[185].

3-asis bataliono (DKR 3-osios apylinkės) vadui buvo paskirti Vievio, Aukštadvario, Onuškio ir Rūdiškių vls., kuriuose jis turėjo atsakyti už viską, kas juose vyksta, o signalo iš štabo metu surengti šiuose valsčiuose sukilimą, neleisti balsuoti ir kt.[186]. Batalioną sudarė veikiantis padalinys iš 25 partizanų ir dar 220 žmonių rezerve keturiuose valsčiuose[187]. 3-sis batalionas buvo sudarytas iš 5 kuopų, iš kurių su dviem - Koto ir Puodo, veikusių Aukštadvario ir Onuškio vls. ryšių nepavyko užmegzti, ir buvo galvojama, kad jų vadai užsiregistravo[188]. Tikrovėje Aukštadvario - Semeliškių vls. veikusi Petro Kaboro - Koto kuopa 1945 m. rugpjūtyje nukentėjo dėl užsiregistravusiųjų išdavystės ir slėpėsi bunkeriuose nuo siautėjimų, o spalio 20 d. vadas žuvo kartu su būrio vadu Stančiku - Meška[18il]. Todėl bataliono pajėgas 1945m. pabaigoje faktiškai sudarė trys kuopos. 1-ai kuopai, vadovavo Beržinis(sL): 1 būrys - vadas Antanas Praškevičius - Narsuolis, 2 - Pavasaris(sL), 3 - Lazdynas(sl.)[190]. 2-ai kuopai - V. Krilavičius - Vytenis: 1 būrys - vadas Ožys(sl.), 2 - Kazimieras Paškevičius - Don Žuanas, 3 - Jurgis Grigaliūnas - Naras iš Kiemelių k. Kaišiadorių vls.[191] Visi šie jaunesnieji vadai vaikščiojo veikiančiame bataliono padalinyje (apie 15 partizanų) kartu su J.Neiceliu - Šarūnu ir bataliono štabo viršininku Bernardu Steponavičiumi - Milžinu[192]. Iki 1945 m. rugpjūčio mėn. 2-ai kuopai ir kartu 1 -ambūriui vadovavo Briedis(sL), kuris po to užsiregistravo; kuopos iš 4 - 5 partizanų veikimo erdvėje Strošiūnų šile (Rečionių k.) buvo trečiasis kontrolinis mažojo rato punktas[193]. Tuo tarpu 3-oji kuopa, vadovaujama Mykolo Kuzinevičiaus - Serbento iš Žiežmarių vls.Balceriškiųk.,kuriąsudarė5 - 6veikiantyspartizanai,dažniausiai laikėsi atskirai nuo bataliono padalinio Žiežmarių vls. Kaukinės k. ir miške, Balceriškių, Burbiškiu, Kietaviškių apylinkės Žikaronių k.[194]. Ją sudarė: 1 būrys, vadovaujamas Jono Kuzinevičiaus - Kazimieraičio, 2 - Stasio Kuzinevičiaus - Kūkalio, ir 3 - Voverės(sL)[195]. J.Kuzinevičiui - Kazimieraičiui (žuvo 1945 m. pabaigoje) buvo pavestas organizacinis darbas su rezervistais batalionui priskirtuose valsčiuose[196].

4-ajam batalionui vadovavo A.Galinis - Juodoji Kaukė, po kurio žuvimo liepos 1 d. Jagelonių miške partizanai smarkiai pakriko. Rugpjūčio pabaigoje dalis šio bataliono veikimo teritorijos buvo perimta 3-ojo bataliono žinion, o naujai paskirtam bataliono vadui kunigui S.Rudžioniui - Vėjui buvo pavesta susieti ryšiais išmėtytus partizanus Žiežmarių, Kruonio vls. ir toliau į pietus Trakų apskr. Iš viso čia veikė apie 50 partizanų[197].

5-ajam batalionui vadovavo J.Daškevičius - Papūga[198]. Junginys buvo padalintas į 4 rajonus (kuopas). Trečiojo rajono (kuopos) vadas J.Daškevičius - Papūga, kartu vykdė ir 5-osios LLA apylinkės štabo baudžiamojo būrio funkcijas. Kuopa telkė apie 25 partizanus, bet jau liepos pradžioje patyrė nemažus nuostolius, kai žuvo 13 partizanų ir 5 buvo suimti, tame tarpe ir pats J.Daškevičius - Papūga[199]. Rudenį Papūgos būryje veikė apie 6 partizanus[200]-. Ketvirtojo rajono (kuopos) vadas K.Ragulis - Baravykas 1945 m. birželio mėn. vadovavo 40 partizanų būriui[201]. A.Vaškevičiaus — Svyrūnėlio kuopą Padaigių - Kernaviškių apylinkėje sudarė 20 - 25 partizanai[202]. Birželio mėn. Kudrašių k. veikė Vacio Gruštos vadovaujamas 15 - 20 partizanų - slapukų būrys[203]. Dėl registracijos ir išsisklaidymo pakrikusį batalioną tvarkyti buvo pavesta Stasiui Markauskui — Galijotui. Veprių batalionas veikė Veprių vls. Pustiškių k., Upninkų, Gelvonų vls. Kernaviškių, Medinų k., Keižionių mstl. apylinkėse[204]. Bataliono štabas buvo įkurtas Veprių vls. Slabados k. pas Lukoševičius, kur buvo slepiami dokumentai, rašomoji mašinėlė. 2-oje („B") rinktinėje 1945 m. rudenį atlikti organizaciniai pertvarkymai: rinktinės vadu vietoje J.Šibailos buvo paskirtas psk. A. Morkūnas - Plienas, o J. Sibaila - Diedukas - štabo viršininku; į štabą įtraukti broliai Vladas Ališauskas - Puškinas ir Kazimieras Ališauskas - Spartakas, Viktoras Meilus - Šturmas, Valentinas Gleiznys - Šarūnas, Kazimieras Puodžiūnas - Titnagas, Jonas Jūras - Žilvinys, Alfonsas Leščius - Šaltekšnis[205]. Nepaisant žūčių, Didžiosios Kovos apygarda 1946 m. pradžioje buvo stipri ir gerai organizuota, galinti veiksmingai tęsti kovą, tačiau tuo pat metu susilaukė išskirtinio okupantų dėmesio, o Žaliojo Velnio sunaikinimui buvo metamos geriausios priešo pajėgos.

NUORODOS

1 Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau LYA). F.3. B.7/120.T.1: Lietuvos NKVD - NKGB įgaliotinio operatyvinė byla. L.181.
2 Ten pat. B.6/2. T.l. L.39.
3 Ten pat. B.4/13. T.2. L.36.
4 Liudviko Puzono parodymai//Arehyviniai dokumentai. II rink. V.1963. L.170.
5 LYA. F.Baudžiamosios bylos. B.30460/3: Paškevičius Antanas, Justo. L. 16, 20.
6 Liudviko Puzono parodymai. L.170.
7 LYA. F.Bb. B.30460/3. L.2,17,20.
8 Archyviniai dokumentai. II rink. L.172.
9 Alekna V. Partizanų spaudą//lVemtinys. 1995. Nr.21.
10 LYA. F.Bb. B.8706/3: Stasys Misiūnas ir kiti. T.l. L.18.
11 Ten pat. F.3. B.6/2. T.l. L.49.
12Archyviniai dokumentai. L. 171.

13 LYA. F.3. B.6/9: Trakų NKGB. L.114.
14 Ten pat. F.Bb. B.870^3. L. 16,47.
15 Ten pat. L.47.
16 Ten pat. L.51.
17 Ten pat. F.8. B.21/18. L.88,100.
18 Ten pat. L.90.
19 Abromavičius S. Žalio Velnio takais. K.1995. E55.
20 Benedikto Trakimo prisiminimai//Tremties ir Rezistencijos muziejaus Kaune archyvas. Didžiosios Kovos apygarda.
21 Alekna J. Mokytojo J.Norkaus žūtis/Tremtinys. 1995. Nr.ll.
22 Archyviniai dokumentai. P. 172.
23 Alekna V. Pigonių ir Vindeikių tragedijos//Tremtinys. 1995. Nr.5.
24 LYA. F.3. B.2/4. L.34; B.7/9. T.l. L.138; T.2. L.17.
25 Ten pat. B.6/9. L.114; B.4/13. T.2. L.71,78.
26 Ten pat. B.^9. L.113 - 114; B.7/9. T.l. L.137 - 139; T.2. L.18; B.4/13. T.2. L.70.
27 Ten pat. L.354.
28 Ten pat. B.7/26. L. 156,158.
29 Abromavičius S. Žalio Velnio takais. P20.
30 Benedikto Trakimo prisiminimai.
31 Archyviniai dokumentai. P. 153.
32 LYA. F.Bb. B.8706. T.l. L.22,93.
33 Benedikto Trakimo prisiminimai.
34 LYA. F.Bb. B.8706. T.2. L.13.
35 Ten pat. L.6.
36 Ten pat.
37 Ten pat. T.l. L.17.
38 Ten pat. T.2. L. 16.
39 Ten pat. F.3. B.6/2. T.l. L.72.
40 Ten pat. F.Bb. B.8706. T.2. L.16.
41 Ten pat. T.l. L.9.
42 Ten pat. L.9.
43 Ten pat. L.43.
44 Ten pat. L.42.
45 Ten pat. L.7,18; F. 18. B. 1/10. L. 186.
46 Ten pat. F.Bb. B.8706. T.l. L.7,18.
47 Ten pat. F.18. B.1/10. L.186.
48 Ten pat. F.3. B.6/2. T.l. L.72.
49 Ten pat. F.Bb. B.8706. T.2. L.21.
50 Ten pat. F.18. B.1/10. L.186.
51 Girnius K.K. Partizanų kovos Lietuvoje. P263.
52 LYA. F.Bb. B.8706. T.2. L.7.

53 Ten pat. T.1. L.18.
54 Ten pat.
55 Benedikto Trakimo prisiminimai.
56 LYA. F.Bb. B.8706. T.1. L.47.
57 Benedikto Trakimo prisiminimai.
58 Archyviniai dokumentai. P.173.
59 LYA. F.Bb. B.8706. L.51.
60 Archyviniai dokumentai P. 155.
61 LYA. F.Bb. B.8706. T.2. L.55.
62 Ten pat.
63 Ten pat. T.1. L.7.
64 Ten pat. T.2. L.76.
65 Ten pat.
66 Ten pat.
67 Ten pat. L.75.
68 Ten pat. L.76.
69 Ten pat. T.1. L.7,93.
70 Ten pat. L.80,93.
71 Ten pat. F.18.B.1/10. L.35.
72 Ten pat.
73 Ten pat.
74 Benedikto Trakimo prisiminimai.
75 LYA. F.Bb. B.35296/3: Neicelis Jonas, Jono. L.28.
76 Ten pat. F.3. B.47/10. T.2. L.2.
77 Archyviniai dokumentai. R155.
78 Benedikto Trakimo prisiminimai; LYA. F.18. B.1/10. L.141.
79 Ten pat. F.Bb. B.8601/3: Šimkaitis Augustas, Augustino. L.22.
80 Ten pat. B.8706. T.1. L.10.
81 Ten pat. T.2.. L.6.
82 Ten pat.
83 Ten pat. L.11.
84 Ten pat. T.1. L.18.
85 Ten pat. L.10; F.18. B.1/10. L.186.
86 Benedikto Trakimo prisiminimai.
87 LYA. F.Bb. B.8706. T.1. L.20.
88 Ten pat. L.53,137.
89 Ten pat. L.21; T.2. L.6.
90 Ten pat. T.2. L.6.
91 Ten pat. L.53; T.1. L.71.
92 Benedikto Trakimo prisiminimai.
93 LYA. F.Bb. B.8706. T.1. L.10.

94 Benedikto Trakimo prisiminimai; Archyviniai dokumentai. P.154.
95 Benedikto Trakimo prisiminimai; LYA. F.18. B.1/10. L.186.
96 LYA. F.Bb. B.8706. T.2. L.6.
97 Archyviniai dokumentai. P.154.
98 LYA. F.18. B.1/10. L.39.
99 Archyviniai dokumentai. P.157.
100 Ten pat. E162.
101 Ten pat. P162 - 163.
102 Ten pat. R158,162.
103 LYA. F.Bb. B.35296/3. L.185 - 186.
104 Ten pat. B.8706. T.1. L.10; T.2. L.6.
105 Ten pat. T.1. L.10; Benedikto Trakimo prisiminimai.
106 LYA. F.Bb. B.8706. T.2. L.13.
107 Ten pat. F.18. B.1/10. L.141.
108 Ten pat.
109 Ten pat. L. 188.
110 Ten pat. B.8706. T.1. L.10; F.3. B.4/13. T.2. L.354; Abromavičius S. Žalio Velnio takais. P163.
111 LYA. F.Bb. B.8706. T.1. L.51.
112 Ten pat. L.23.
113 Ten pat. L.52.
114 Ten pat. L.65.
115 Ten pat. L.68,71.
116 Ten pat. L.71.
117 Ten pat. T.2. L.52; Archyviniai dokumentai. R159 - 160.
118 LYA. F.Bb. B.8706. T.1. L.20.
119 Ten pat. F.8. B.27/4. L.205.
120 Alekna J. Mokytojo J.Norkaus žūtis//Tremtinys. 1995. Nr.11.
121 LYA. F.Bb. B.8706. T.2. L.6.
122 Ten pat. L.52,56; T.1. L.143.
123 Ten pat. B.3529Q/3. L.172.
124 Ten pat. L.173,203.
125 Ten pat. L.174.
126 Ten pat. L.192.
127 Ten pat. F.18. B.1/10. L.105.
128 Ten pat. L.31.
129 Ten pat. L.31,103.
130 Ten pat. L.105.
131 Ten pat.
132 Ten pat. F.3. B.6/2. T.1. L.73.
133 Ten pat. F.8. B.2Q/1. L.233.

134 Ten pat. F.Bb. B.8706. T.l. L.110; Benedikto Trakimo prisiminimai.
135 LYA. F.Bb. B.3529^3. L.21.
136 Ten pat.
137 Ten pat. B.8601/3. L.18.
138 Ten pat. F.3. B.4/19. T.2. L.346.
139 Ten pat. F.Bb. B.8601/3. L.19.
140 Ten pat. L.11.
141 Ten pat. F.3. B.4/19. T.2. L.351.
142 Ten pat. F.Bb. B.8706/3. T.l. L.43.
143 Ten pat. B.2467^3: S.Markauskas ir kt. T.l. L.16 - 17.
144 Ten pat. F.3. B.^4. L.22.
145 Ten pat. B.4/13. T.l. L.203.
146 Ten pat. F.Bb. B.3529Ę/3. L.183.
147 Ten pat. F.3. B.4/13. T.l. L.204.
148 Archyviniai dokumentai. P167.
149 LYA. F.3. B.7/9/T/3. L.3.
150 Ten pat. L.90,106; F.Bb. B.3529ty3. L.28.
151 Ten pat. F.3 B.7/9. T.3. L.90.
152 Ten pat. L.3,106.
153 Archyviniai dokumentai. P.155.
154 Ten pat. LYA. F.Bb. B.35296/3. L.61.
155 Ten pat. L.45.
156 Archyviniai dokumentai. P.156,161.
157 Ten pat. R156; LYA. F.3. B.7/9. T.3. L.25.
158 Abromavičius S. Žalio Velnio takais. R173 - 174.
159 LYA. F.Bb. B.35296/3. L.25.
160 Ten pat.
161 Ten pat. L.18.
162 Ten pat. F.3. B.41/143. L.188.
163 Ten pat.
164 Ten pat.
165 Ten pat.
166 Ten pat.
167 Ten pat.
168 Ten pat. F.Bb. B.35296/3. L.44.
169 Ten pat. L.28,44.
170 Ten pat. L.44.
171 Ten pat. L.20,44; B.8601/3. L.21.
172 Ten pat. B.35296/3. L.44.
173 Ten pat. L.28; B.8601/3. L.21.
174 Ten pat. B.35296. L.55.

175 Ten pat. L.21 - 22.
176 Ten pat. L.24.
177 Abromavičius S. Žalio velnio takais. P164.
178 LYA. F.Bb. B.35296/3. L.25 - 26.
179 Ten pat. L.21.
180 Ten pat. L.55.
181 Ten pat. L.26,61.
182 Ten pat. L.55.
183 Ten pat. L.11.
184 Ten pat. L.1 1,124.
185 Ten pat. L.19,22.
186 Ten pat. L.28.
187 Ten pat. L.28.
188 Ten pat. L.56.
189 Ten pat. F.3. 4/13. T.2. L.314,335.
190 Ten pat. F. Bb. B.3529Q/3. L.22,36.
191 Ten pat. L.23,36.
192 Ten pat. L.22 - 23,55.
193 Ten pat. L.22,56,107.
194 Ten pat. L.23,56.
195 Ten pat. L.23.
196 Ten pat. L.46.
197 Ten pat. F.3. 4/13. T.1. L.136.
198 Ten pat. F.Bb. B.3529Q/3. L.26.
199 Ten pat. F.34/19. T.2. L.345,348.
200 Ten pat. L.351.
201 Ten pat. F.18. B.1/10. L.117.
202 Ten pat.
203 Ten pat.
204 Ten pat.
205 Abromavičius S. Žalio Velnio takais. R176.

Gintaras Vaičiūnas
Istorikas

KALBA KGB ARCHYVAI

APYGARDOS FORMAVIMASIS 1944 METAIS

Aukštaitijos partizanu junginiai ėmė kurtis 1944 metu antrojoje pusėje. Pirmiausia atsirado būriai, iš kuriu vėliau susidarė kuopos ir rinktinės. Partizanų vadai Lietuvos kariuomenės pavyzdžiu rinktines suskirstė į kuopas, būrius ir skyrius.

Tokiu pat būdu karinės partizanų organizacijos kūrėsi Trakų apskrityje ir pietinėje Ukmergės apskrities dalyje - Didžiosios Kovos apygardos (DKA) formavimosi centre[1]. Trakų apskrities NKVD - NKGB 1944 metų raportuose pažymėta, kad apskrityje veikia Žalio Velnio būrys[2]. NKVD - NKGB įgaliotinio Lietuvai 1944 m. liepos mėnesio raporte nurodyta, jog 200 partizanų Žalio Velnio būrys susitelkęs Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje[3]. Suimti šio junginio organizacinio skyriaus viršininkas Stasys Misiūnas - Senis ir štabo apsaugos būrio vadas Vytautas Akūnis - Voveris prisipažino atėję į Žalio Velnio būrį 1944m. vasarą[4], o štabo ginkluotės skyriaus viršininkas Leonas Kupčiūnas - Tigras pasisakė rugsėjo mėnesį įstojęs į Žalio Velnio vadovaujamą Didžiosios Kovos rinktinę (DKR)[6].

Pirmieji pranešimai apie Žalio Velnio vadovaujamą 5-ąjį Lietuvos Laisvės Armijos (LLA) rajoną pasirodo 1945 m. sausio mėnesį Trakų ir Ukmergės apskričių NKVD - NKGB skyrių raportuose ir suimtų Žalio Velnio junginio štabo pareigūnų parodymuose[6]. Nuo tų metų vasario mėnesio sagumo raportuose jau minima 5-oji LLA apygarda.

PIRMIEJI DIDŽIOSIOS KOVOS BŪRIO ORGANIZATORIAI IR VADAI

Žalias Velnias

Pirmasis Telšių apskrities ir dalies Ukmergės apskrities partizanų vadas Jonas Misiūnas vokiečių okupacijos metais buvo Trakų apskrities Kaišiadorių miesto policijos vachmistras, nuo 1944 m. vasario 5 d.- Plechavičiaus rinktinės savanoris[7]. Tų metų vasarą prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, J. Misiūnas ėmė organizuoti partizanus Trakų apskrities Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių ir Ukmergės apskrities Musninkų

valsčiuose[8]. 1944 m. liepos mėnesį jis jau vadovavo 200 partizanų būriui ir turbūt tada pasivadino Žaliu Velniu. Veikiausiai nuo rugsėjo mėnesio savo būrį jis pavadino Didžiosios Kovos rinktine.

1945 m. sausio mėnesį Vilniaus LLA apygardos štabas Žalio Velnio partizanų junginį reorganizuoja į 5-ąjį LLA rajoną[910]. J. Misiūnas ima vadovauti rajono štabui ir jo operatyviniam skyriui[11]. Sausio - vasario mėnesiais, nustojus veikti Vilniaus štabui, 5-asis LLA rajono pavadinamas 5-ąja LLA apygarda[12]. Balandžio mėnesį žuvus šios apygardos vadui Mykolui Kareckui - Serbentui, Žalias Velnias vadovauja apygardai.

1946 m. gegužės mėnesį MGB provokatoriai Juozas Markulis - Erelis ir kapitonas Griežtas iškviečia J. Misiūną dirbti į Vilniaus Centrinį štabą[13]. Iki suėmimo jis neįtarė esąs naudojamas MGB operatyviniams tikslams[14]. 1947 m. pradžioje J. Misiūnas buvo suimtas ir, pagal vienus duomenis, sušaudytas Maskvoje, Butyrkų kalėjime, pagal kitus - nukankintas ten pat per tardymus.

Per trumpą laiką Žalias Velnias sugebėjo suorganizuoti į apygardą beveik visus Trakų apskrities partizanus ir nemažą dalį laisvės kovotojų būrių Ukmergės apskrityje[15,16]. Jis užmezgė ryšius su Švenčionių, Utenos, Panevėžio apskrities partizanais, bandė koordinuoti jų veiklą Rytų Lietuvoje[17]. Atkūrė Vilniaus LLA apygardą. Žalio Velnio daliniuose buvo įvesta griežta drausmė, vietoje šaudomi MGB agentai, provokatoriai, be priežasties su ginklu pasitraukę partizanai.

Jo bendražygiai

Didžiosios Kovos būrio vadovybę sudarė 12 partizanų. Net 10 jų buvo iš Trakų apskrities, 7 - iš Trakų apskrities Žaslių valsčiaus. Daugelis DK būrio vadų turėjo Lietuvos kariuomenės puskarininkių laipsnius, dalis tarnavo policijoje, Vermachte, buvo Plechavičiaus rinktinės savanoriais. Du Žalio Velnio vadovybės nariai turėjo leitenanto laipsnius, o du buvo mokytojais.

DK būrio rinktinės vadovybė:

1. Žalio Velnio pavaduotojas Lietuvos kariuomenės leitenantas Juozas Norkus - Kerštas, gyvenęs Musninkų valsčiaus Pigonių kaime, buvęs Musninkų pradinės mokyklos mokytojas.

2. Jonas Markulis - Vaiduoklis, Lietuvos kariuomenės leitenantas, vokiečių okupacijos metais dirbęs Smurgainių miestelio burmistru.

3.Jonas Urbonavičius - Svajūnas, mokytojas iš Širvintų miestelio.

4. Edvardas Kavaliauskas - Klounas, Lietuvos kariuomenės puskarininkis iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo.

5. Pranas Petkevičius - Kariūnas, vermachto viršila iš Kaišiadorių valsčiaus Būdos kaimo.

6. Adomas Matačiūnas - Diemedis, buvęs policininkas iš Žaslių valsčiaus Paukščių kaimo.

7. Jonas Žvirblis - Dagilis, Lietuvos kariuomenės puskarininkis iš Žaslių valsčiaus Šilonų kaimo.

8. Zigmas Kacevičius - Genius, vermachto viršila iš Kaišiadorių valsčiaus Gilučių kaimo.

9. Antanas Galinis - Juodoji Kaukė, buvęs Lietuvos kariuomenės viršila.

10. Stasys Misiūnas - Senis, Lietuvos kariuomenės puskarininkis iš Žaslių valsčiaus Slabados kaimo.

11. Kazys Surmilavičius - Klevas, Lietuvos kariuomenės puskarininkis.

12. Juozas Naraškevičius - Šernas iš Musninkų miestelio[18].

ŽALIO VELNIO JUNGINIO VEIKIMO ZONA IR KOVOS TAKTIKA 1944 METAIS

Žalio Velnio būrys formavosi Trakų apskrities Žaslių valsčiuje 1944 m. vasarą ir rudenį. 200 jo partizanų veikė Trakų apskrities Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių valsčiuose ir Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje. Šis junginys pavadintas Didžiosios Kovos būriu, dažnai keitė dislokacijos vietą, partizanai kėlėsi iš vieno valsčiaus į kitą. Žalias Velnias tai darė ne vien saugumo sumetimais, bet ir stengdamasis atskirus partizanų būrius įjungti į savo būrį arba padaryti juos priklausomus nuo jo. J. Misiūnas nepabūdavo niekur ilgiau kaip tris dienas. Gresiant apsupimui, Didžiosios Kovos būrys išsisklaidydavo nedidelėmis grupelėmis[19].

Iki 1945 m. pradžios Žalias Velnias ar Didžiosios Kovos rinktinės vadovybės nariai aplankė beveik visus Trakų apskrities valsčius, dalį Ukmergės apskrities valsčių. Į būrio veikimo zoną įėjo Trakų apskrities Žaslių, Žiežmarių, Kruonio valsčių, Ukmergės apskrities Musninkų, Veprių, Širvintų, Šešuolių, Giedraičių valsčiai. Šis didelis junginys nevengdavo susidūrimų su atskirais raudonosios armijos daliniais, užimdavo valsčių centrus ar apšaudydavo sovietinės valdžios įstaigų pastatus[20]. Partizanai vylėsi, kad gali grįžti vokiečiai ar kilti karas tarp sąjungininkų - SSSR iš vienos pusės ir JAV, Anglijos - iš kitos, todėl rengėsi visuotinei mobilizacijai[21].

Kai sovietai ėmėsi represijų prieš taikius gyventojus, partizanų gretos smarkiai išaugo. 1944 m. liepos mėnesį ką tik įsikūrusiam Žalio Velnio junginiui priklausė 200 kovotojų, o 1945 m. sausio mėnesį - jau 350 (NKVD duomenimis), pasidalijusių į būrius. 1944 m. rudenį susiformavo stambūs junginiai: A.Galinio - Juodosios Kaukės būrys, veikęs Trakų, Aukštadvario, Vievio, Semeliškių ir Žaslių valsčiuose, jungė apie 100

partizanu, 120 - 150 kovotoju buvo sutelkęs Z. Kacevičiaus - Genio būrys Trakų, Aukštadvario, Vievio, Semeliškių ir Onuškio valsčiuose, 80 vyrų turėjo E. Kavaliausko - Klouno būrys Kaišiadorių valsčiuje.

BŪRYS ĮJUNGIAMAS Į VILNIAUS LLA APYGARDĄ

Lietuvos Laisvės Armijos Vilniaus apygarda aktyviai veikė vokiečių okupacijos metais, bet, artėjant frontui, daugelis štabo narių pasitraukė į Vakarus. Stabas buvo atkurtas tik 1944 m. gruodžio mėnesį LLA vado Kazio Veverskio ir buvusio Kauno LLA apygardos vado Lietuvos kariuomenės kapitono Aleksandro Tainylos pastangomis.

1944 m. pabaigoje - 1945 m. pradžioje aktyviausi štabo nariai buvo kapitonas Aleksandras Tuinyla, Vilniaus universiteto filologijos fakulteto asistentas, Lietuvos kariuomenės atsargos leitenantas Algimantas Zaskevičius, Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Mykolas Kareckas (tikroji pavardė Mečislovas Kestenis - S.A.), Vilniaus universiteto studentas medikas Valerijonas Gylys. Nėra žinoma, ar J.Misiūnas - Žalias Velnias iki 1945 m. buvo LLA nariu. Pirmąkart jis susitiko su Vilniaus LLA štabo nariu M.Karecku (tikroji pavardė Mečislovas Kestenis -S.A.) - Serbentu 1945m. sausio 10 d. Žaslių valsčiaus Skėrių kaime. Serbentas atsivežė 1944 m. gruodžio mėnesį Vilniaus apygardos štabo išleistą įsakymą Nr. 1, su kuriuo supažindino Žalio Velnio vadovybės narius. įsakyme rašyta apie štabo reorganizavimą ir būtinybę iš atskirų būrių sudaryti skyrius, kuopas, batalionus ir rajonus. Keletas sujungtų būrių sudarys rajoną, kuris vadinsis 5-uoju LLA rajonu.

Pas Žalią Velnią Serbentas išbuvo dvi dienas. Per tą laiką partizanų junginys buvo reorganizuotas į 5-ąjį LLA rajoną. Po to svečias išvyko į Vilnių, kad ten patvirtintų naujojo rajono štabą. Vasario 15 d. Serbentas antrąkart atvyko į Žalio Velnio štabą, veikiantį Musninkų valsčiaus Čiobiškio miestelyje, ir pranešė, kad šio štabo sudėtis nepatvirtinta, nes sužinota, jog vilniškio apygardos štabo nariai suimti. M. Kareckas - Serbentas į Vilnių nebegrįžo, o ėmė vadovauti 5-ajam LLA rajonui; Žalias Velnias tapo jo pavaduotoju, štabo viršininku ir operatyvinio skyriaus viršininku. Sunaikinus Vilniaus apygardos štabą, 1945m. vasario ir kovo mėnesių dokumentuose jau minimas ne 5-asis LLA rajonas, o 5-oji LLA apygarda.

1944 m. gruodžio 10 d. LLA Centrinis štabas paskelbė įsakymą Nr. 4, pagal kurį visa Lietuva buvo suskirstyta į keturias apygardas. Trakų ir Ukmergės apskritys buvo numatytos priskirti Vilniaus apygardai; į šią apygardą taip pat turėjo įeiti Utenos, Zarasų, Švenčionių, Eišiškių ir Ašmenos apskritys.

5-OJO LLA RAJONO (APYGARDOS) ŠTABO VEIKLA

Štabas buvo įkurtas 1945 m. sausio 10 - 12 dienomis Žaslių valsčiaus Skėrių kaime. Kurį laiką jo nariai lankėsi Žaslių valsčiuje. Nuo vasario 5 d. štabas veikė Musninkų valsčiaus Čiobiškio miestelyje, vaikų prieglaudoje. Penki pagrindiniai Žalio Velnio junginio būriai buvo pavadinti batalionais. Penki batalionai sudarė rajoną, kiekviename batalione buvo po tris kuopas, kuopoje - po 2 - 3 būrius, būryje - po 2 - 3 skyrius, skyriuje - 8 - 1 2 partizanų. Rajono štabas turėjo apsaugos būrį.

Penki pagrindiniai Žalio Velnio būriai pervadinti batalionais:

1-asis, Kazio Surmilavičiaus - Klevelio batalionas veikė Kaišiadorių valsčiuje, turėjo 30 partizanų.

2-asis, Prano Petkevičiaus - Kariūno batalionas veikė taip pat Kaišiadorių valsčiuje; turėjo 150 partizanų.

3-asis, Zigmo Kacevičiaus - Genio, batalionas veikė Žiežmarių, Žaslių valsčiuose; turėjo 150 partizanų.

4-asis, Antano Galinio - Juodosios Kaukės batalionas veikė Semeliškių, Aukštadvario, Onuškio valsčiuose; turėjo 100 partizanų.

5-asis, Jono Markulio - Vaiduoklio batalionas veikė Vievio valsčiuje; turėjo 45 partizanus.

Rajono štabe buvo šeši pagrindiniai skyriai:

1-ajam, operatyviniam, skyriui ir visai štabo veiklai vadovavo pats J. Misiūnas - Žalias Velnias. Skyrius ruošė partizanų būrių operatyvinės veiklos planus.

2-ajam, ginkluotės, skyriui vadovavo mokytojas iš Širvintų miestelio Jonas Urbonavičius - Svajūnas; skyrius rūpinosi partizanų aprūpinimų ginklais ir amunicija.

3-ajam, organizaciniam, skyriui vadovavo Stasys Misiūnas - Senis iš Žaslių valsčiaus Slabados kaimo; skyrius rūpinosi ryšiais, susirašinėjo su partizanų būriais, priimdavo naujus partizanus.

4-ajam, žvalgybos, skyriui vadovavo Edvardas Kavaliauskas - Klounas iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo. Skyrius rinko žinias apie raudonosios armijos, NKVD dalinių, sovietinių aktyvistų veiklą.

5-ajam, ūkio, skyriui vadovavo Dominykas Matačiūnas - Jazminas iš Žaslių valsčiaus Paukščių kaimo; skyrius rūpinosi partizanų maistu, apranga, esant reikalui - arkliais ir vežimais.

6-ajam, kontržvalgybos, skyriui vadovavo Jonas Žvirblis - Dagilis iš Žaslių valsčiaus Šilonių kaimo; būrys ieškojo savų žmonių tarp sovietų valdininkų, stengėsi išaiškinti NKGB agentus.

Be to, štabui priklausė propagandos ir agitacijos skyrius, kuriam vadovavo Jonas Markulis - Vaiduoklis, jo pavaduotojas buvo Vytautas

Marcinauskas - Pluta, buvęs Čiobiškio miestelio policijos vachmistras. Ten dirbo Žalio Velnio pavaduotojas Juozas Norkus - Kerštas, mokytojavęs Musninkų valsčiaus Pigonių kaime.

Štabas Čiobiškyje išleido 5-osios LLA apygardos laikraštį „Laisvės keliu". Pirmasis numeris išėjo 1945 m. vasario 16 d. 30 egz. tiražu; jis turėjo 2 - 3 lapus. Laikraštį redagavo Stasys Misiūnas - Senis, mašinėle spausdino Vytautas Marcinauskas - Pluta, antraštinį lapą nupiešė štabo ryšininkė Aldona Sipavičiūtė - Velnio Išpera iš Musninkų valsčiaus. Išėjo du „Laisvės keliu" numeriai, trečias buvo parengtas platinti.

1945 m. kovo 27 d. Žalio Velnio štabas Čiobiškyje buvo sunaikintas. Žuvo J. Markulis - Vaiduoklis, V. Marcinauskas - Pluta, buvo suimtas S. Misiūnas - Senis. Kiti štabo nariai, tuo metu buvę žygyje, liko gyvi. Žuvus Žalio Velnio pavaduotojui J. Norkui - Kerštui, jį pakeitė pabėgęs iš kalinių ešelono buvęs Lietuvos kariuomenės leitenantas Aleksas Zepkus, slapyvardžiu Piliakalnis. Žuvusį propagandos ir agitacijos skyriaus viršininką J. Markulį - Vaiduoklį pakeitė E. Svyla - Slyva iš Musninkų valsčiaus Viršuliškių kaimo. Į suimto štabo apsaugos būrio vado Vytauto Akūnio - Voverio vietą buvo paskirtas Petras Petkevičius - Dramblys iš Žaslių valsčiaus Eiriogalos kaimo. Suimto štabo organizacinio skyriaus viršininko Stasio Misiūno - Senio vietoje ėmė dirbti Leonas Kupčiūnas - Tigras iš Musninkų valsčiaus Burniškių kaimo.

1945 m. vasarą štabo propagandos ir agitacijos skyriaus viršininkas išleido naujo 5-osios LLA apygardos laikraščio „Nepriklausoma Lietuva" keturis numerius.

PARTIZANU TAKTIKA 1945 - 1946 METAIS. SUSIDŪRIMAI, KAUTYNĖS, NETEKTYS

1945 m. pradžioje Didžiosios Kovos rinktinė po reorganizacijos išsiskirstė į atskirus batalionus, kuopas, būrius, pasidalijo veiklos zonomis. Batalionai veikė savose teritorijose, daugiausia judėjo Žalio Velnio štabo nariai ir štabo apsaugos būrys, kurį 1945 m. vasarą sudarė 30 partizanų.

Kartais 100 - 200 partizanų junginys patraukdavo į kaimynines apskritis. Žalią Velnią tai vertė daryti didelis raudonosios armijos ir NKVD dalinių spaudimas. 1945 m. vasario mėnesį dauguma 5-osios LLA apygardos būrių, vadovaujamų Mykolo Karecko - Serbento ir Žalio Velnio, savaitei ar dviem pasitraukė į Švenčionių apskrities miškus nuo Žaslių miestelyje stovinčio NKVD bataliono. Tų pačių metų vasarą 60 - 70 partizanų būrys, kuriam vadovavo Žalias Velnias ir jo pavaduotojas Pilia-

kalnis, išvyko į Ukmergės apskritį, lankėsi Gelvonų, Musninkų, Vepriu pagal kai kuriuos duomenis - netgi Deltuvos ir Taujėnų valsčiuose.

Dauguma Žalio Velnio ir jo štabo kelionių buvo susiję su organizaciniu darbu partizanų gretose. Paprastai atvykęs būrys stengdavosi priimti vietos partizanų priesaiką ir prijungdavo tuos būrius prie 5-osios LLA apygardos. Tai patvirtina ir apskričių NKVD - NKGB skyrių raportai. 1945 m. pradžioje Žalio Velnio junginiui priklausė didesnioji dalis Trakų apskrityje veikiančių partizanų būrių ir Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje veikiantys būriai, o vasarą apygarda prisijungė būrius Ukmergės apskrities Giedraičiu Želvos, Šešuolių, Širvintų, Gelvonų, Veprių, Žemaitkiemio, Pabaisko, Kurklių, Molėtų valsčiuose, Kauno apskrities Pažaislio, Jonavos valsčiuose, Švenčionių apskrityje veikiančią Tigro rinktinę.

1945 m. balandžio mėnesį 5-oji LLA apygarda jungė 28 partizanų būrius - 400 kovotojų, bet dėl legalizacijos, žuvusių kautynėse ir susidūrimuose tas skaičius lapkričio mėnesį sumažėjo iki 200. Trakų apskrityje veikė 12 partizanų būriu Ukmergės apskrityje - 7, nutrūko ryšiai su Švenčionių apskrities laisvės kovotojais.

Didžiausios Žalio Velnio junginio kautynės įvyko 1945 m. vasario viduryje Švenčionių apskrities Pabradės valsčiuje. Žuvo apie 20 partizanų. Iš 200 išėjusiųjų į žygį grįžo tik 45, kiti parsirado vėliau, kai kurie legalizavosi. Didelės kautynės buvo ir kovo 20 d. Veprių valsčiuje prie Gudelių kaimo: 60 - 70 partizanų būrys susidūrė su trim NKVD batalionais ir keturių miestelių stribais. Mūšyje žuvo 36 partizanai ir nemažai jų priešininkų. Čia krito ir būrio vadas Aleksas Lukša iš Gelvonų valsčiaus Šiliankos kaimo, buvęs policijos vachmistras.

1945 metais buvo daug pavienių susidūrimu kuriuose žuvo nemažai apygardos dalinių vadų:

kovo 11d. Musninkų valsčiaus Kaimynėlių kaime - Žalio Velnio pavaduotojas Juozas Norkus - Kerštas;

balandžio 13 d. Kaugonių miške - pirmasis 5-osios LLA apygardos vadas Serbentas;

lapkričio 19 d. Beištrakių miške - Pranas Petkevičius - Kariūnas;

gruodžio 22 d. tame pat miške - žvalgybos ir kontržvalgybos skyriaus viršininkas Edvardas Kavaliauskas - Klounas;

1945 m. gruodžio 30 d. Kaune buvo suimtas 3-ojo bataliono vadas Jonas Neicelis - Šarūnas[47].

Siekdamas išvengti susidūrimų su NKVD kariuomene, Žalio Velnio junginys 1945 m. rudenį pradėjo judėti iš vieno punkto į kitą vadinamuoju mažuoju ratu; tai buvo judėjimas ratu su septyniomis trumpalaikio poilsio vietomis. Pačiame rate buvo keturios pagrindinės kontrolės linijos, kurias sudarė žvalgai ir sargybos postai. Jie turėjo nepraleisti į ratą pašalinių

asmenų, pasirodžius NKVD daliniams - greitai informuoti štabą, pranešinėti 5-osios LLA apygardos vadovybės nariams, kur yra štabas. Mažasis ratas ėjo per 4 - 5 valsčių teritoriją. Prasidėjus dideliems kariuomenės siautimams, štabas eidavo didžiuoju ratu, kuris taip pat turėjo nemažai sargybos postų ir apėmė beveik visą Trakų apskritį[48].

Partizanai naudojo įvairią taktiką, bet didelių nuostolių neišvengė, nes 1945 metais jau kiekviename valsčiuje stovėjo NKVD kariuomenės įgulos, į siautimus būdavo atsiunčiama kareivių ir iš kitų vietovių. 1945 m. birželio - gruodžio mėnesiais buvo sunaikintas arba išsklaidytas 21 Žalio Velnio partizanų būrys, legalizavosi 8 būriai (apie 50 - 60 asmenų), žuvo maždaug 100 vyrų[49].

MVD Kaišiadorių skyriaus viršininkas 1946 m. gruodžio mėnesio raporte į Vilnių informavo, kaip vykdomas SSSR MVD ministro 1945 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. 061164. Jis pranešė, kad karinėse čekistų operacijose 1946 m. pirmoje pusėje prieš Žalio Velnio partizanus panaudojo didelius karinius junginius (iki 150 karių), tačiau tai nedavė teigiamų rezultatų. Todėl šių metodų teko atsisakyti - pereita prie pasalų ir aktyvios agentūrinės veiklos[50].

5-OSIOS LLA APYGARDOS REORGANIZAVIMAS 1945 M. GRUODŽIO MĖNESI RYŠIAI SU BDPS KOMITETU 1946 - 1947 METAIS. DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS ĮKŪRIMAS

1945 m. gruodžio 1 d. Žalias Velnias išleido įsakymą Nr. 1/19, kuriuo 5-oji LLA apygarda buvo pavadinta 5-ąja LLA Didžiosios Kovos apygarda (DKA). Nuspręsta apygardoje įkurti keturias partizanų rinktines - „A", „B", „C" ir „D". Rinktinė suskirstoma į batalionus, kuopas, būrius ir skyrius. Jos štabą sudaro vadas, jo adjutantas, vado pavaduotojas, finansų ginkluotės, žvalgybos, administracinio, sanitarinio skyrių viršininkai ir aptarnaujantis personalas[51].

Sis Žalio Velnio įsakymas nebuvo įvykdytas iki galo. Sukurtos ne keturios, o tik dvi rinktinės, pavadintos „A" ir „B". „A" rinktinės partizanai daugiausia veikė Trakų apskrityje, „B" rinktinės partizanai - Ukmergės apskrityje. J. Misiūnas tikriausiai siekė įkurti „C" ir „D" rinktines Švenčionių ir Utenos apskrityse, bet, žuvus Tigro rinktinės vadui ir sunaikinus rinktinės štabą, ryšiai su Švenčionių apskrities partizanais nutrūko[52].

Kaip minėta, 1945 m. sausio - vasario mėnesiais buvo sunaikintas LLA Vilniaus apygardos štabas[53]. Balandžio 13 d. žuvo šio štabo narys M. Kareckas - Serbentas. Tada niekas negalėjo įsivaizduoti, kad nuo sausio mėnesio J. Markulis - Kudirka tarnauja MGB kaip agentas Ąžuolas. 1944 m. pabaigoje - 1945 m. pradžioje Kudirka dirbo Vilniaus apygardos štabo spaudos ir propagandos skyriuje.

Pirmieji MGB emisarai aplankė Žalią Velnią 1945 m. birželio mėnesį Žaslių valsčiaus Slabados kaime. Atvyko ryšininkas iš Vilniaus centro - Varpas. 1946 - 1947 metais jis dalyvavo MGB akcijose, aprūpinant partizanus fiktyviais dokumentais gyventi Vilniuje[54]. Didžiausios nesėkmės DKA partizanams prasidėjo, pakeitus apygardos vadą Žalią Velnią kapitonu Griežtu. į apygardą 1946 m. gegužės mėnesį išdaviką atvedė Žalio Velnio štabo ryšininkė Anastazija Rumševičiūtė - Narsutė, pati to nežinodama.

Ryšius su Vilniaus centru Žalias Velnias, matyt, palaikė nuo 1945 metų. Jis greitai išvyko dirbti į tariamą centrinį štabą. Beveik tuo pat metu, birželio 6-ąją, Vilniuje įsteigtas BDPS komitetas, kurį 1946 m. pabaigoje ar 1947 m. pradžioje perėmė MGB agentas Juozas Markulis - Erelis. 1946 m. gruodžio 20 d. Griežtas išleido įsakymą, kuriuo 5-oji LLA DKA buvo pervadinta Didžiosios Kovos apygarda (DKA) ir tapo tiesiogiai priklausoma nuo Markulio BDPS komiteto.

Kapitonas Griežtas, matyt, turėjo užduotį ne iš karto sunaikinti apygardą, nes į naują DKA štabą paskyrė aktyvius apygardos partizanų vadus B. Trakimą - Genelį, L. Kupčiūną - Tigrą, A. Kinderevičių, V. Marcinauską - Taurą, P. Macijauską - Žirgelį, P. Klimavičių - Uosį ir kitus[55]. Markulio BDPS komiteto tikslas buvo pasinaudoti partizanų siekiais sukurti centralizuotą visos Lietuvos partizanų vadovybę. į ją sumanyta infiltruoti saugumo agentus, suimti partizanų vadus, dezorganizuoti partizaninį judėjimą ir vėliau jį sunaikinti. Pagrindinis jo vykdytojas buvo kapitonas Griežtas. Griežtas įtikinėjo partizanų vadus, kad būtina išsaugoti pagrindines jėgas ateičiai, todėl reikia apsigyventi miestuose su dokumentais, kuriuos parūpins Vilniaus centras. Ypač aktyviai tai buvo daroma 1946 m. pabaigoje ir 1947 m. pradžioje[56].

1947 m. vasarą DKA partizanų organizacinė struktūra buvo panaši kaip ir 1946 m. pradžioje. „A" rinktinei priklausė 4 batalionai:

1-ajam batalionui vadovavo Petras Petkevičius - Dramblys iš Žaslių valsčiaus Eiriogalos kaimo;

3-ajam batalionui vadovavo Antanas Praškevičius - Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo;

5-ajam batalionui vadovavo Vincas Žukauskas - Putinas iš Žaslių valsčiaus;

6-ajam batalionui vadovavo Klemensas Gurskas - Riešutas iš Pažaislio valsčiaus Neveronių kaimo.

Keturiuose partizanų batalionuose buvo apie 50 - 60 žmonių; faktiškai tai buvo atskiri būriai[57].

Kaišiadorių apskrities MGB skyriaus 1947 m. liepos mėnesio raporte nurodyta, kad partizanai aktyvių veiksmų nenaudoja. Laikydamiesi štabo

įsakymu, jie pakeitė taktiką. Štabo nariai veikia atskirai po 1 — 2 žmones. Partizanu būriai nebejaučia štabo vadovavimo. 1947 m. į Vilnių išvyko gyventi „A" rinktinės vadas R Klimavičius - Uosis, štabo viršininkas B. Steponavičius - Milžinas, 1-ojo bataliono vadas P Petkevičius - Dramblys ir nemažai žemesnio rango vadų. Visą laiką Vilniuje jie gyveno sekami saugumo kontroliuojamuose butuose, vėliau dauguma buvo suimti[58].

PASKUTINIEJI „A" RINKTINĖS PARTIZANŲ BŪRIAI IR PARTIZANAI 1948 - 1953 METAIS

1948 m. pavasarį dar veikė DKA ‚A" rinktinės penki partizanų būriai. Perkūno būryje buvo 5, Jurgino - 8, Putino - 6, Narsuolio - 10, Riešuto - 8 partizanai. Gegužės mėnesį buvo likviduotas Jurgino būrys, birželį - Perkūno ir Putino būriai[59].

Paskutinįjį „A" rinktinės partizanų būrį, kuriam vadovavo Antanas Praškevičius - Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo, 1947 metais dar vadino 3-uoju batalionu. Rugpjūčio mėnesį Narsuolio būrys buvo sunaikintas. Likusiems trims partizanams vadovavo Vincas Balčiūnas - Jupiteris iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo[60].

1948 m. pradžioje Rumšiškių ir Karmėlavos valsčiuose veikė 6-ojo bataliono Jono Ožeraičio - Vaidoto būrys — šeši partizanai[61].

Per metus žuvo dauguma rinktinės kovotojų. 1949 m. sausio mėnesį iš Narsuolio būrio buvo likę 4, iš Vaidoto - 2 partizanai[62]. Paskutinieji DKA „A" rinktinės partizanai buvo: Dominykas Matačiūnas - Jazminas iš Žaslių valsčiaus Paukščių kaimo. Šis Žalio Velnio pirmojo štabo narys 1953 m. vasario mėnesį buvo suimtas. Vincas Čiurinskas - Šermukšnis iš Kaišiadorių valsčiaus Pašulių kaimo 1953 metais dingo be žinios[63].

5-OSIOS LLA APYGARDOS BATALIONŲ SUDĖTIS, JŲ VEIKIMO ZONOS, VADAI

1945 m. sausio mėnesį reorganizuojant Didžiosios Kovos būrį (rinktinę) į 5-ąją LLA apygardą, iš didžiausių Žalio Velnio junginio būrių buv sudaryti penki batalionai:

1-ojo bataliono vadu paskirtas Kazys Surmilavičius - Klevelis i Žaslių valsčiaus Laukagalio kaimo,

2-ojo bataliono vadu - Pranas Petkevičius - Kariūnas iš Kaišiadori valsčiaus Būdos kaimo,

3-ojo bataliono vadu - Zigmas Kacevičius - Genius iš Žaslių valsčiau Gilučių kaimo,

4-ojo bataliono vadu - Antanas Galinis - Juodoji Kaukė iš Kaišiadorių valsčiaus Miežonių kaimo,

5-ojo bataliono vadu - Jonas Markulis — Vaiduoklis[64].

1-ASIS BATALIONAS

Pagrindinis jo veikimo rajonas buvo Žaslių valsčius. 1945 m. kovo mėnesį Klevo batalione - 60 partizanų. Spalio mėnesį Klevas dingo be žinios; į jo vietą buvo paskirtas Žalio Velnio štabo žvalgybos skyriaus viršininkas Edvardas Kavaliauskas - Klounas iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo. Rudenį Klouno batalione buvo keturios kuopos - 45 vyrai. 1-ajai kuopai, turinčiai 13 partizanų, vadovavo pats Klounas; kuopa laikėsi daugiausia Žaslių valsčiuje. 2-ajai kuopai, kuriai priklausė 7 asmenys, vadovavo E. Kavaliausko brolis, slapyvardžiu Dobilas. 3-ajai kuopai, kuri turėjo 14 partizanų ir laikėsi Šilonų miške, vadovavo Adolfas Kinderevičiųs - Jurginas. 4-ajai kuopai, sutelkusiai 11 vyrų Kaugonių miške, vadovavo Andrius Petkevičius - Aguona iš to paties Žaslių valsčiaus Kaugonių kaimo.

1945 m. gruodžio 22 d. Žaslių valsčiuje žuvo bataliono vadas Klounas ir jo brolis kuopos vadas Dobilas (slp.). Nuo 1946 m. pavasario bataliono vadu tapo Petras Petkevičius - Dramblys iš Eiriogalos kaimo. Jo batalioną sudarė penkios kuopos, kurioms vadovavo Vėjas, Lazdynas, Perlas, Arklys, Genelis. Dramblio batalionas dažnai laikėsi kartu su Žalio Velnio štabu. 1947 m. rugpjūčio mėnesį P Petkevičius - Dramblys perdavė vadovavimą 3-osios kuopos vadui Adolfui Kinderevičiui - Jurginui ir išvyko į Vilnių su „centro" išduotais dokumentais. 1947 m. liepos mėnesį batalione buvo likę tik 10 partizanų, 1948 m. kovo mėnesį - 8 partizanai. 1948 m. gegužės 4 d. žuvo paskutinieji 1-ojo bataliono kovotojai.

2-ASIS BATALIONAS

Jis veikė Kaišiadorių valsčiuje. 1945 m. pradžioje batalione buvo apie 60 partizanų. 1945 m. lapkričio 19 d. Kaišiadorių valsčiuje, Beištrakio miške žuvo bataliono vadas Pranas Petkevičius - Kariūnas. TUo metu batalioną sudarė dvi kuopos - 20 kovotojų. 1-osios kuopos vadas buvo Petras Klimavičius - Uosis iš Kaišiadorių valsčiaus Baroniškių kaimo, buvęs policininkas, 2-osios kuopos vadas Kirvis.

1945 m. vasarą Kariūno batalionas jungė 6 kuopas. 1-ajai kuopai, turinčiai 20 partizanų ir veikiančiai daugiausia Beištrakio, Livintų, Palomenės miškuose, vadovavo Petras Klimavičius - Uosis, 2-ajai - jo brolis Kazys Klimas - Klevas, 3-ajai - kitas brolis, slapyvardžiu Ąžuolas, 4-ajai - Kirvis. 5-oji - Romualdo Randžio - Meškos kuopa - 16 vyrų veikė Beištrakio miške.

Žuvus Kariūnui, 3-ojo bataliono vadu buvo paskirtas Petras Klimavičius - Uosis. Jis nuo 1946 m. vasaros tapo Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinės vadu. Uosis atstovavo apygardai 1947 m. rugpjūčio mėnesį

J. Markulio sukviestame partizanų pasitarime Panevėžio rajone. Uosį paskyrus „A" rinktinės vadu, 2-asis batalionas buvo išformuotas. 1948m. vasario 18d. Uosis buvo suimtas.

3-ASIS BATALIONAS

Pagrindinė jo veikimo zona buvo Žiežmarių ir Žaslių miškai. 1945m. vasarą buvo 150 - 180 partizanų. Bataliono vadas Z. Kacevičius - Genys žuvo 1945 m. balandžio 13 d. Jį pakeitė Jonas Neicelis - Šarūnas, Lietuvos kariuomenės viršila iš Kauno. Tūo metu batalione buvo trys kuopos ir šeši būriai. 1-ąją - Beržinio - kuopą sudarė Narsuolio, Pavasario ir Naro būriai. Milžino vadovaujama 2-oji kuopa buvo laikoma štabo apsaugos būriu. 3-oji - Serbento - kuopa susidėjo iš Kazimieraičio, Kikilio ir Voverio būrių.

Antanas Praškevičius - Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo žuvo 1948 m. rugsėjo mėnesį, Mykolas Kuzinevičius - Serbentas iš Žiežmarių valsčiaus Burbiškiu kaimo - 1946 m. rugsėjo 25 d., Serbento brolis Jonas Kuzinevičius - Kazimieraitis - 1946 m. vasarą. Vytautas Akūnis - Voveris iš Jonavos valsčiaus buvo suimtas 1945 m. vasarą.

Šarūno vadovavimo metu 3-ojo bataliono veikimo zona prasiplėtė: 1945 m. pabaigoje partizanai veikė Žiežmarių, Žaslių, Vievio, Aukštadvario, Onuškio, Rūdiškių valsčiuose.

1945 m. gruodžio 30 d. Kaune buvo suimtas Jonas Neicelis - Šarūnas ir nuteistas mirties bausme. 1946 m. pradžioje bataliono vadu paskyrė Bernardą Steponavičių - Milžiną iš Žaslių valsčiaus Rečionių kaimo. 1946 m. birželio mėnesį jis tapo „A" rinktinės štabo viršininku ir 1948 m. kovo mėnesį buvo suimtas, 3-ojo bataliono vadu buvo paskirtas Antanas Praškevičius - Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo, anksčiau vadovavęs būriui ir kuopai.

1946 m. pabaigoje batalione buvo trys kuopos, 1-ajai vadovavo Mykolas Kuzinevičius - Serbentas; kuopa daugiausia veikė Žiežmarių Žaslių valsčiuose. 2-oji - Žaibo - kuopa laikėsi Aukštadvario valsčiuje, 3-oji - A. Praškevičiaus - Narsuolio kuopa - Kruonio, Aukštadvario, Semeliškių valsčiuose ir pereidavo į Jiezną, Stakliškes. 1946 m. pabaigoje Narsuolio kuopoje buvo 9 partizanai, 1948 m. kovo mėnesį Narsuolio batalione - 10 partizanų, birželyje - 7 partizanai. 1948 m. rugsėjo mėnesį Narsuoli 3-asis batalionas buvo sunaikintas. Tai buvo paskutinis Didžiosios Kovo apygardos „A" rinktinės batalionas. 1949 m. rudenį jo likučiams vadovavo Vytautas Balčiūnas - Jupiteris iš Kruonio valsčiaus. 1951 m. sausio mėnesį Jupiterio būryje buvo 5 partizanai. Paskutinieji šio būrio vyrai žuvo 1951 m. gruodžio 16 d. Kaišiadorių valsčiuje, prie Livintų kaimo.

4 -ASIS BATALIONAS

1945 m. sausio mėnesį batalione buvo 100 partizanų, kurie veikė Trakų ir Semeliškių valsčiuose. Vasarą susitelkė apie 200 vyrų, tačiau 1947 m. liepos mėnesį būrys buvo išsklaidytas. Semeliškių valsčiuje, Jagelonių miške žuvo bataliono vadas Antanas Galinis - Juodoji Kaukė. Po liepos susidūrimo batalione dar buvo 50 partizanų. 1946 metų MGB ataskaitose 4-asis batalionas jau neminimas.

5-ASIS BATALIONAS

Jo veikimo centras buvo Vievio valsčius. Bataliono vadas Jonas Markulis - Vaiduoklis buvo paskirtas 5-osios LLA apygardos štabo viršininku. Žuvo 1945 m. kovo 27 d. Musninkų valsčiaus Čiobiškio miestelyje. Jau nuo 1945 m. vasario mėnesio batalionui vadovavo Aleksas Arbočius - Liepsna iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo, vėliau - Jonas Daškevičius - Papūga. 1945 m. rugpjūčio mėnesį batalionas buvo išsklaidytas, Papūga suimtas.

6-ASIS BATALIONAS

6-asis batalionas susikūrė vėliausiai - tik 1946 m. kovo mėnesį. Jam vadovavo Klemensas Gurskas - Riešutas iš Pažaislio valsčiaus Neveronių kaimo. Batalionas veikė Kauno apskrities Pažaislio, Palemono, Jonavos valsčiuose ir Kauno apskrities Rumšiškių valsčiuje. Tais pat metais batalionas buvo sunaikintas.

Šaltiniai:

1 Buv. KGB arch.F3 *2/4* psl.12.
2 F3 B 7/120 T.l psl.181.
3 B 8706^3T.l L.6-7,80.
4 B 1574^3 T.l L.107.
5 B 8706/3 T.1 L.16-17, 21-43.
6 B 35230/3 T. 1 psl.20,44.
7 B 8706/3 psl.6-7.
8 B 7/120 T.l psl.181.
9 F3 2/4 T.l psl.47.
10 B 870Q/3 T.l psl.6-7.
11 Ten pat, psl.80.
12 B F3 *2/4* T. 1 psl.60.
13 B.Trakimo - Genelio atsiminimai.
14 Ten pat.
15 F3 4/19 T.2 psl. 345,372.
16 B 33214/3 psl.12-14.
17 B 8706/3 psl.21,43.
18 B 15742/3 T.2 psl.34-35, F3 *2/4* psl.5-7,62.
19 F3 7/120 T.l psl.181, B 8706/3 T1 psl.10-17.
20 B 41415/3 psl.26, B 41911/3 psl.72-73.

21 B 35236/3 T.l psl.21-22, B 8706/3T.l psl.103.
22 B7/120F.3T.1 psl.181.
23 B 8706/3 T.l psl.10-18.
24 B *2/4* **psl.34.**
25B15742T.lpsl.302.
26 B *8106/3* **T.1 psl.16-17.**
27 B 5/1 F.3 T.2 Ild. psl.2,9-11.
28 B 8706/3 T.l psl. 16-18.
29 Ten pat, psl.6-7.
30 B 15742/3T.l psl.20, B 8706/3T.l psl.43.
31 *2/4* **F3 psl.52.**
32 Ten pat, psl.160, 35236^ T.l psl.20,44.
33 B 15742/3 T.l psl.108.
34B35236aT.lpsl.10-H.
35 B 1574^3 T.l psl.107.
36 B 15296/3T.l psl.43.
37B 8706/3T.1 psl.16-7,42.
38 Ten pat, psl.43, B 15742 T. 1 psl.202.
39 B 41415/3 psl.26.
40 2/4 F3psl.47.
41 B 35236^ T.1 psl.22-24.
42 *2/4* **T.l psl.22.**
43 B8706/3T.l psl.43.
44 *2/4* **F3T.l psl.47.**
45 *2/4* **F3T.l psl.160.**
46 Ten pat, psl.60.
47 2/4 F3T.2 psl.158-160.
48 B 35296/3T.l psl.21-22.
49 *2/4* **T.l psl. 187.**
50 *2/4* **F3T.1 psl.164.**
51 Ten pat, T.2 psl.175.
52 B 15742/3T.l psl.32.
53 B 8706/3T.l psl. 18.
54 B 15742^3 T. 1 psl.119.
55 B 15742/3 T.2 psl.214-216.
56 B.Trakimo - Genelio atsiminimai.
57 B 2CV161 F3 T.2 psl.8.
58 B 1574/2 T.2 psl.186-188.
59 B 2C/161 T.2 psl.18.
60 B 2C/162 T.2 psl. 144-145.
61 B2C/161 T.2 psl.14.
62 B 41/50 T.1 psl.18.
63 B 15E/31 T.l psl.23.
64 B 8706/3 T.l psl.18.

DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDA „B" RINKTINĖS PARTIZANAI 1944 - 1945 M.

LIETUVIŲ FRONTO (LF'o) KARINIO SEKTORIAUS - KĘSTUČIO ORGANIZACIJOS IR LLA VEIKLA UKMERGĖS APSKRITYJE

Jau 1942 m. gruodžio mėnesį Ukmergės mieste buvo sukurtas LF'o apskrities komitetas. Jo kūrimo iniciatoriai buvo Ukmergės miesto šaulių būrio vadas J. Lebeda ir Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Pranas Uginčius. Ukmergės apskrities LF'o komitetas buvo sudarytas iš 11 asmenų, be to, sudarytas LF'o apskrities Kęstučio Organizacijos štabas iš 6 asmenų. LF'o komiteto pirmininku išrinktas J. Lebeda. Štabo operatyvinio skyriaus viršininku - Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis. Neįėjusiems į štabą komiteto nariams buvo pavesta slaptai nuo vokiečių valdžios organizuoti ginkluotus būrius valsčiuose. Pvz.: Kavarsko valsčiuje būrį turėjo sukurti stambus ūkininkas kavarskietis Stasys Jackūnas, Kurklių valsčiuje - Kavarsko valsčiaus valdybos narys Navikas ir t.t.

1944 liepos mėn. raudonajai armijai užėmus Vilnių, štabas buvo reorganizuotas, bet veikti beveik nepradėjo, nes dauguma apskrities štabo narių pasitraukė su vokiečiais į Vakarus. Buvęs štabo narys, Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Pranas Uginčius 1944 rugpjūčio mėn. prie Atkočių kaimo, Deltuvos valsčiuje sukvietė likusių apskrities organizacijos narių susirinkimą. Po to Pranas Uginčius ėmė vadovauti Ukmergės apskrities LF'o organizacijai. Susirinkime taip pat nutarta sukurti naują štabą. Ukmergės apskritis buvo padalinta į 6 rajonus, kiekvienam rajone turėjo būti sukurta partizanų rinktinė.

Nemaža dalis Ukmergės apskrities LF'o narių dar vokiečių okupacijos metais įsijungė į LLA organizacijos veiklą. Į ją 1943 metų pabaigoje - 1944 metų pradžioje įstojo pats LF'o organizacijos vadas J. Lebeda, Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis, leitenantas Juozas Burneika, Stasys Jackūnas ir kt. Jie norėjo, kad apskrities LF-o ir LLA susijungtų, ypač už tai agitavo J. Krištaponis ir J.Lebeda. J.Lebeda, būdamas organizacijos vadu Ukmergės apskrityje, buvusią LF organizaciją įjungė į LLA Vilniaus apygardą. Pr.Uginčius apie tai sužinojo, nuvykęs 1944 m. į Vilniaus apygardos štabą ir susitikęs su jos vadu Albinu Karaliumi, kuris davė Uginčiui nurodymus ne LF-o, bet LLA vardu. Pr.Uginčius kurį laiką su tuo nesutiko, bet buvo įkalbintas būrių organizacijos narių ir 1944 rudenį taip pat įstojo į LLA organizaciją.

Pirmaisiais Ukmergės apskrities partizanų būrių, organizatoriais buvo LLA nariai: J.Navikas, J.Šibaila, J.Krištaponis, S.Bakštys, Maleita, A.Jakštys, D.Vaitelis.

1944 m. rudenį apskrities teritorija buvo padalinta į 6 rajonus, kiekviename rajone po 2 - 3 valsčius.

I rajonas. į jį įėjo Pagirių, Siesikų, Panoterių valsčiai ir dalis Deltuvos valsčiaus. Rajono vadas - Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis. 1944 m. rugsėjo mėn. rajone veikė apie 100 partizanų junginys.

II rajonas. Jis apėmė Kavarsko, Kurklių, Balninkų valsčius. Rajono vadas buvęs Kavarsko valsčiaus valdybos narys J.Navikas, jo pavaduotojas buvęs Balininkų miestelio pradžios mokyklos vedėjas Juozas Šibaila. 1944 m. rugsėjo mėn. veikė apie 60 partizanų.

III rajonas. įėjo Pabaisko, Šešuolių, Žemaitkiemio valsčiai. Rajon vadas Lietuvos kariuomenės kapitonas Stasys Bakštys. 1944 m. rugsėj mėn. veikė apie 50 partizanų junginys.

IV rajonas. įėjo Musninkų, Gelvonų, Veprių valsčiai. Rajono vadas eigulys Maceika. 1944 m. rugsėjo mėn. rajone veikė 50 partizanų.

V rajonas. įėjo Tiaujėnų ir dalis Deltuvos valsčiaus. Rajono vadas Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Danielius Vaitelis, partizanų - 70.

VI rajonas. įėjo Širvintų ir Giedraičių valsčiai. Rajono vadas Ukmergės apskrities kooperacijos inspektorius Jakštys.

Visi paminėti rajonų vadai vokiečių okupacijos metais priklaus Kęstučio arba LLA organizacijoms, po karo tik LLA organizacijai. Bendro visai apskričiai LLA vadovybės nebuvo, nes jau 1944 10 06 suimta apskrities LLA organizacijos vadas Pranas Uginčius, 1945 05 31 jis nuteis tas mirties bausme. Iki to laiko Pranas Uginčius vieną kartą lankėsi Vilniuje (1944 m. birželio mėn.) pas LLA apygardos vadą Lietuvos kariuomenės kapitoną Albiną Karalių, 1944 m. liepos mėn. du kartus pas Pr. Uginčių lankėsi centrinio LLA ryšių įgaliotinis Algirdas Zaskevičius - Zizas, vieną kartą - Vilniaus apygardos LLA štabo narys Adolfas Kubilius. Pats Pranas Uginčius 1944 m. rudenį lankėsi pas 1-ojo rajono vadą J.Krištaponį ir 4-ojo rajono vadą eigulį Maceiką. Bet faktiškai bendra visai apskričiai partizanų vadovybė nesusikūrė. 1944 metais bendrą vadovybę Ukmergės apskričiai bandė kurti Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis, veikęs daugiausia Ukmergės apskrities šiaurinėje ir vakarinėje dalyje, ir Didžiosios Kovos partizanų rinktinės vadas Lietuvos kariuomenės viršila Jonas Misiūnas - Žalias Velnias, veikęs Ukmergės apskrities pietinėje ir rytinėje dalyje.

PARTIZANŲ ORGANIZACIJA UKMERGĖS APSKRITIES ATSKIRUOSE VALSČIUOSE 1944 - 1945 METAIS

BALNINKŲ VALSČIUS

1944 metais valsčius įėjo į Ukmergės apskrities LLA 2-ąjį rajoną. Rajono vadas - Kavarsko valsčiaus valdybos narys J. Navikas, jo pavaduotojas - Balninkų valsčiaus šauliu būrio vadas Juozas Šibaila. 1944 m. pabaigoje valsčiaus partizanams pradėjo vadovauti J. Šibaila ir Alfonsas Mikluška iš Balninkų valsčiaus Balundžių kaimo, 1944 m. spalio mėn. valsčiuje veikė apie 61 partizanu būrys, vadovaujamas J. Šibailos, 1945 m. sausio mėn. būryje apie 100 partizanų suskirstytu į 4 atskirus būrius. Tikriausiai nuo 1945 m. pradžios J. Šibailos būrys buvo vadinamas kuopa arba rinktine. Atskiriems junginio būriams vadovavo:

Lietuvos kariuomenės puskarininkis Alfonsas Morkūnas - Plienas iš Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaimo.

Alfonsas Saugūnas - Žaibas iš Balninkų valsčiaus Geliogalių kaimo.

Per 1945 metus prie J. Šibailos rinktinės prisijungė Kauno universiteto studento mediko Jono Jūro - Karoso būrys, Kuosos būrys daugiausia veikė Kurklių valsčiuje. Kilusio iš Kurklių valsčiaus Burios kaimo Lietuvos kariuomenės puskarininkio Alfonso Bagdono — Aro iš Kurklių valsčiaus Trakinių kaimo būrys veikė daugiausia Kurklių ir Balninkų valsčiuose. Buvusio policininko Broniaus Sudeikio - Klajūno - iš Kavarsko valsčiaus Mackeliškių kaimo būrys veikė daugiausia Kavarsko valsčiuje. Buvusio savanorio ir Kavarsko šaulių būrio vado Jono Raudonikio - Patašono, iš Kavarsko valsčiaus Žvirblėnų kaimo, būrys veikė daugiausia Kavarsko ir Kurklių valsčiuose.

1945 m. gegužės mėn. J. Šibailos rinktinėje buvo apie 140 partizanu jie buvo suskirstyti į 3 pagrindinius būrius (kuopas). Atskiroms kuopoms vadovavo J. Šibaila, A. Saugūnas ir A. Morkūnas.

Rinktinės partizanai veikė ne tik Balninkų, bet ir Kurklių, Kavarsko, Molėtų, Želvos, Žemaitkiemio valsčiuose. Vienas iš aktyviausių rinktinės vadų buvo A. Morkūnas - Plienas, jis ir dienos metu pasirodydavo su savo partizanais, atskirose gyvenvietėse surengdavo susirinkimus, rinkdavo vietinius gyventojus į partizanų gretas. 1945 m. vasarą Plienas susitiko Musninkų valsčiuje su J. Misiūnu - Žaliu Velniu. Jau 1945 01 30 Žemaitkiemio valsčiuje Butkūnų kaime vykusiame Plieno vadovaujamame partizanu susirinkime dalyvavo Žalio Velnio štabo ryšininkė Aldona Paulavičiūtė - Indyra. 1945 m. pradžioje J. Šibailos rinktinės partizanai užmezgė ryšius su Žalio Velnio apygardos partizanais.

1945 m. spalio mėn., atvykus Žalio Velnio štabo viršininkui Lietuvos kariuomenės leitenantui - Piliakalniui, J. Šibailos - Dieduko rinktinė prisijungė prie Žalio Velnio vadovaujamos Didžiosios Kovos apygardos. J. Šibailos rinktinė pavadinta Didžiosio Kovos apygardos „B" rinktine. Rinktinės vadu paskirtas Alfonsas Morkūnas - Plienas, rinktinės štabo viršininku Juozas Šibaila - Diedukas.

KURKLIŲ VALSČIUS

Kurklių, valsčius, kaip ir Balninkų bei Kavarsko, 1944 m. rudenį priklausė Ukmergės apskrities LLA 2-ajam rajonui.

1944 - 1945 m. valsčiuje veikė 4 partizanų būriai:

1. LK puskarininkio Alfonso Bagdono - Aro, iš Trakinių kaimo, būrys buvo sunaikintas 1945 06 26 netoli to paties kaimo, žuvo 36 partizanai.

2. Studento mediko Jono Jūro - Karoso iš Burios kaimo.

3. LK puskarininkio Petro Kuktos - Girininko, iš Trakinių kaimo, būrys.

Visi minėti partizanų būriai įėjo į J. Šibailos - Dieduko rinktinę.

4. Antano Paulausko - Lizdeikos Sakalų būrys veikė daugiausia Kurklių ir Skiemonių valsčiuose. Būrys priklausė Utenos apskrities LLA Sakalo vardo rinktinei. Sunaikintas 1945 m. vasarą.

KAVARSKO VALSČIUS

1944 m. rudenį priklausė Ukmergės apskrities LLA 2-ajam rajonui.

1944 m. metais valsčiuje susikūrė 4 partizanų būriai.

1. LK leitenanto Žižiūno (Juospaičio?).

2. Kavarsko valsčiaus šaulių būrio vado J. Raudonikio - Patašono.

3. LK puskarininkio J. Jasiūno iš Anykščių valsčiaus Pailgės kaimo.

4. Policininko B. Sudeikio - Klajūno iš Kavarsko valsčiaus Mackeliškio kaimo.

Žižiūno (Juozapaičio) partizanų būrys 1945 metais priklausė J. Kriš taponio partizanų junginiui.

J. Raudonikio - Patašono būrys 1945 m. buvo sunaikintas, jo likuči įsijungė į Jono Juro - Karoso būrį.

B. Sudeikio - Klajūno būrys 1945 pabaigoje įsijungė į Vytauto apygardos Šarūno rinktinę.

J. Jasiūno būrys 1945 metais buvo sunaikintas.

PABAISKO VALSČIUS

1944 m. valsčius priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-ajam rajonui.

Rajono vadas Lietuvos kariuomenės kapitonas Stasys Bakšys iš Ska-

čiūnų kaimo. 1944 m. valsčiuje veikė 2 partizanų būriai: St. Bakšio 30 žmonių būrys ir Masalskio 20 žmonių būrys.

1945 m. pabaigoje Pabaisko valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B" rinktinę.

ŽELVOS VALSČIUS

1944 m. valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-ajam rajonui. 1945 m. Želvos ir kaimyniniam Giedraičių valsčiuose susidarė stambus apie 50 partizanų būrys, vadovaujamas Stasio Grinevičiaus (Griniaus) iš Želvos valsčiaus Skrėpetiškio kaimo. Želvos valsčiuje veikė A. Morkūno - Plieno ir Petronio - Audros partizanų būriai bei Viliaus Karaliūno - Viržio būrys. Audra, St. Grinius - Vanagas ir Viržis vadovavo partizanų kuopoms. Nuo 1945 m. pab. valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B" rinktinę.

GIEDRAIČIŲ VALSČIUS

1944 m. valsčiuje veikė stambus apie 70 partizanų būrys, vadovaujamas Lietuvos savanorio Katino. Jam 1944 m.pabaigoje žuvus, būriui ėmė vadovauti Petras Grūzdas - Vėtra. 1945 m. pabaigoje būrys įsijungė į Vytauto apygardą. Tarp Molėtų ir Giedraičių veikė mokytojo Klemenso Žvynio iš Molėtų valsčiaus Dubinkos kaimo būrys. 1945 m. būrys įsijungė į Vytauto apygardą. Valsčiuje taip pat veikė Stasio Griniaus - Vanago kuopa, sudaryta iš trijų būrių: Uosio, Erškėčio ir Žvirblio. 1945 m. žuvus Vanagui, būriui ėmė vadovauti Povilas Švelnikas - Voldemaras. 1945 m. kuopa priklausė Žalio Velnio junginiui. Žuvus Vanagui ir daugumai kuopos partizanų, likęs Voldemaro būrys veikė savarankiškai.

ŠEŠUOLIŲ VALSČIUS

1944 m. valsčius priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-ajam rajonui. 1944 m. pab. valsčiuje veikė apie 50 partizanų, suskirstytų į 4 būrius. Petro Maželio - Vilko, iš Lomėnų kaimo, 15 partizanų būrys ; mokytojo Povilo Stundžios - 8 partizanų būrys, brolių Pažūsių iš Mušninkų kaimo ir Antano Valeikos būriai po 6 - 7 partizanus kiekvienas.

1945 m. dauguma partizanų ir jų vadų legalizavosi arba žuvo, susidarė naujas Jono Masilionio būrys. 1945 m. pabaigoje valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B" rinktinę.

ŽEMAITKIEMIO VALSČIUS

1944 m. valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-ajam rajonui. 1944 m. pabaigoje valsčiuje susikūrė brolių Matiskonių ir

broliu Vlado ir Kazimiero Ališausku iš Juknoniu kaimo būriai, turėję savo gretose po 15-20 partizanų.

1945 m. pabaigoje valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B" rinktinę, vadovaujamą Alfonso Morkūno - Plieno.

GELVONŲ VALSČIUS

1944 m. Gelvonų valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 4-ajam rajonui. Rajono vadas eigulys Maceika (Maleika?) buvo apskrities štabo narys. Didžiausias 1944 m. valsčiuje susikūręs partizan būrys buvo Leono Kudelio - Bolševiko, iš Leščiūnų kaimo. Bolševiko b " veikė ne tik Gelvonų, bet ir Musninkų, Širvintų, Veprių valsčiuose. 19 m. Bolševikui žuvus, toliau būriui vadovavo jo brolis, buvęs mokytoja Juozas Kudelis - Dobilas. Nuo 1945 m. pr. Bolševiko būrys įsijungė į Žalio Velnio junginį, priklausė 5-ajam apygardos rajonui. Valsčiuje 1945 m. taip pat veikė Kazio Daraškevičiaus - Trenksmo būrys, priklausęs irgi 5-ajam apygardos rajonui. Nuo 1945 m. pabaigos valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B" rinktinę.

VEPRIŲ VALSČIUS

1944 m. valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 4-j rajonui. 1944 m. valsčiuje veikė Juliaus Tamošiūno - Dieduko 25 partizanų būrys, Apalevičiaus - Barzdos ir Ramanausko partizanų būriai. Valsčiuje dažnai veikė Leono Kudelio - Bolševiko partizanų būrys ir Kazio Daraškevičiaus - Trenksmo būrys. 1945 m. valsčiaus partizanai priklausė Žalio Velnio apygardos 5-jam rajonui, 1945 m. nustojo veikti Dieduko, Barzdos ir Ramanausko partizanų būriai, likusieji įsijungė į DKA „B" rinktinę.

ŠIRVINTŲ VALSČIUS

1944 m. valsčius priklausė Ukmergės apskrities LLA 6-ajam rajonui. Rajono vadas Ukmergės apskrities kooperacijos organizacijų inspektorius Jakštys. 1944 m. valsčiuje susikūrė E. Svylos - Slyvos būrys, kuris veikė Širvintų Šešuolių, Musninkų Gelvonų valsčiuose. Slyva turėjo tiesioginių ryšių su Žalio Velnio štabu, 1946 m. buvo paskirtas Žalio Velnio štabo nariu. Slyvos vadovaujamas būrys priklausė DKA „A" rinktinei.

MUSNINKŲ VALSČIUS

1944 m. buvo vienas iš Žalio Velnio būrio kūrimosi centrų- Valsčiuje veikė Česlovo Tveragos - Vilko partizanų kuopa, jį suėmus, toliau valsčiaus partizanams vadovavo Vaclovas Drumsta — Karabinas, jį nuėmus nuo pareigu - Vladas Marcinauskas - Tauras. Musninkų valsčiaus parti-

zanai priklausė DKA „A" rinktinei. Per Vilko ir Slyvos būrius ėjo ryšys tarp Didžiosios Kovos apygardos štabo ir Plieno rinktinės štabo.

Ukmergės apskrities Siesiku, Panoterių Deltuvos valsčių partizanai priklausė apskrities LLA 1-ajam rajonui. Minėtuose valsčiuose jau 1944 m. rugpjūčio mėn. veikė virš 100 partizanu junginys, vadovaujamas Lietuvos kariuomenės kapitono Juozo Krištaponio, iš Taujėnų valsčiaus Užulėnio kaimo.

Ukmergės apskrities Taujėnų, Pagirių valsčiai priklausė LLA 3-ajam rajonui. Rajone 1944 rugpjūčio mėn. veikė apie 70 partizanų junginys. Jiems vadovavo Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Danielius Vaitelis iš Pagirių valsčiaus Aniliavos vienkiemio.

Vėliau l-ojo ir 5-ojo LLA rajonų pagrindų susikūrė Vyties apygarda.

KGB archyvuose esančiais duomenimis visoje Ukmergės apskrityje 1944 metais veikė nuo 940 iki 1100 partizanų ir 30 - 40 partizanų būrių.

DKA „B" RINKTINĖS ĮKŪRIMAS, JOS VEIKLA 1946 METAIS

DKA „B" rinktinės steigimas prasidėjo nuo 1945 12 01 išleisto įsakymo Nr.1/19. įsakyme buvo nurodyta, kad 5-os LLA apygardos pavadinimas keičiamas į DK apygardos pavadinimą, ir sukuriamos 4 rinktinės A, B, C ir D. Be to, įsakyme paminėta, kad kiekviena rinktinė veikia apskrities ribose, skirstoma į batalionus, kuopas, būrius, skyrius. Rinktinės štabas sudaromas iš 8 narių ir aptarnaujančių štabą rinktinės partizanų bei ryšininkų.

Galutinai J. Šibailos vadovaujamą partizanų rinktinę reorganizavo Žalio Velnio pavaduotojas Lietuvos kariuomenės leitenantas Piliakalnis. Jis 1945 m. spalio mėn. atvyko su savo būriu į Ukmergės apskritį ir A. Morkūną - Plieną paskyrė „B" rinktinės vadu, J. Šibailą - Dieduką „B" rinktinės štabo viršininku. Piliakalnis Ukmergės apskrityje išbuvo iki 1946 m. vasario mėn.Jis per tą laiką aplankė daugelį partizanų būrių.

Tuo metu „B" rinktinėje buvo įsteigti 3 batalionai:

1-asis batalionas veikė daugiausia Želvos ir Molėtų valsčiuose, jam vadovavo buvęs policijos vachmistras Petronis - Audra, kilęs iš Anykščių miesto. Batalioną sudarė dvi kuopos: 1 kuopai vadovavo Žaltys, o antrai - Švyturys, buvęs Molėtų miestelio policijos vachmistras.

2-asis batalionas veikė daugiausia Žemaitkiemio, Pabaisko, Šešuolių valsčiuose. Jam vadovavo Lietuvos kariuomenės leitenantas Kazys Ališauskas - Spartakas, kilęs iš Žemaitkiemio valsčiaus Juknonių kaimo. Batalioną sudarė dvi kuopos. 1-ajai kuopai vadovavo Viktoras Meilus - Šturmas, 2-ajai kuopai - Tigras iš Kavarsko valsčiaus.

3-asis batalionas veikė daugiausia Balninkų, Kurklių Želvos valsčiuose. Jam vadovavo Lietuvos kariuomenės puskarininkis Kazimieras Puodžiūnas - Titnagas iš Vederų kaimo. Batalioną sudarė 3 kuopos, kurioms vadovavo Vilius Karaliūnas - Viržis iš Balninkų miestelio, Vytautas Rokas - Beržas iš Želvos valsčiaus Paželvės kaimo ir Stasys Narušis - Skiltuvas iš Balninkų valsčiaus.

Vėliau nei šie trys batalionai, buvo sukurti 4-asis ir 5-asis batalionai.

4-asis batalionas veikė Veprių ir Jonavos rajonuose. Bataliono vadas Stasys Markauskas - Galijotas, kalvis iš Veprių valsčiaus Kazlaučiznos kaimo, 1946 m. pr. bataliono partizanai veikė legaliai ir šis batalionas buvo laikomas rezerviniu. Jį sudarė 3 kuopos, 1-ajai kuopai vadovavo Antanas Morkūnas - Šalna, suimtas 1946 m. 2-ajai kuopai vadovavo Stasys Venckus - Kardas, jis žuvo 1949 m. 3-ajai kuopai vadovavo Galijotas. 1946 m. vasarą Venckaus - Kardo kuopa pradėjo veikti nelegaliai, suėmus 1947m. liepos mėn. Galijotą, Kardas buvo paskirtas bataliono vadu.

1946 m. vasarą Taujėnų ir Kavarsko valsčiuose susikūrė DKA „B" rinktinės 5-asis batalionas. Vadas Bronius Jakubonis - Stiklas iš Taujėnų valsčiaus Skabeikių kaimo. Batalioną sudarė dvi kuopos. Vadovavo broliai lūšiai iš Deltuvos valsčiaus, Kadrėnų kaimo, 1-ajai kuopai - Kazys lūšys - Nemunas, 2-ajai kuopai - Alfonsas lūšys - Papuošalas. Abu broliai žuvo 1948 m. sausio mėn. Taujėnų valsčiuje, Karveliškių kaime.

DKA „B" RINKTINĖS ŠTABAS

Rinktinės vadu paskirtas Lietuvos kariuomenės puskarininkis Alfonsas Morkūnas - Plienas iš Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaimo. Rinktinės štabo viršininkas, buvęs Balninkų miestelio pradžios mokyklos vedėjas ir šaulių būrio vadas Juozas Šibaika - Diedukas iš Alytaus apskrities Nedzingės valsčiaus (Vadonių kaimo?).

Pirmojo „B" rinktinės štabo nariais dar buvo broliai Vladas ir Kazimieras Ališauskai (Puškinas ir Spartakas) iš Žemaitkiemio valsčiaus Juknonių kaimo.

Viktoras Meilus - Šturmas iš Žemaitkiemio valsčiaus Valų kaimo.

Valentinas Gleiznys - Šarūnas iš Žemaitkiemio valsčiaus Paškonių kaimo.

Kazimieras Puodžiūnas - Titnagas iš Žemaitkiemio valsčiaus Vederų kaimo.

Jonas Jūras - Žilvinys iš Kurklių valsčiaus Burios kaimo.

Alfonsas Leščius - Šaltekšnis iš Skiemonių valsčiaus, mokytojas.

Per 1946 -1947 m. keitėsi batalionų vadai, jų vadovybė, keitėsi ir rinktinės štabo nariai.

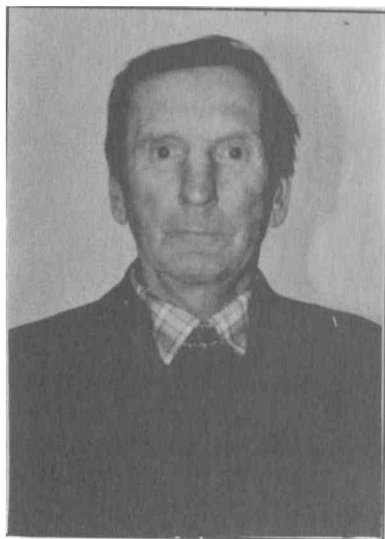
„A" RINKTINĖS PARTIZANAI

Jonas Jankauskas-Kopūstas

Pranas Jaromskas-Perkūnas

Justinas Jančiūnas-Beržas

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias

Klemensas Stančiauskas

Antanas Praškevičius-Narsuolis

Petras Vainius-Sakalas

Apyg. ryšių skyriaus viršininkas Vladas Marcinauskas-Tauras

Jurgis Grigaliūnas-Naras

Kazimieras Grigaliūnas

Jokūbas Grigaliūnas

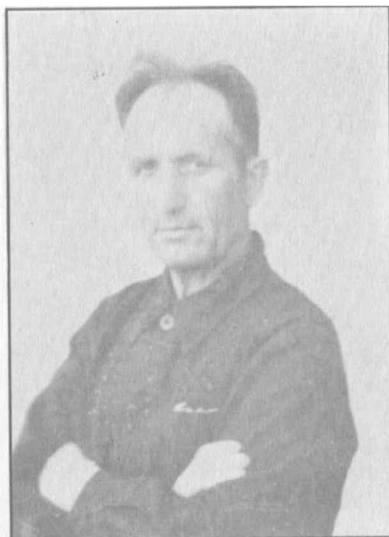
Antanas Surmilavičius-Dūmas

Vaclovas Jakšta

Juozas Kurmilavičius-Voverė

Pranas Marcinkevičius-Dobilas

Romas Sedlickas-Karkliukas

Vladas Bužava

Benediktas Adamkevičius-Bijūnas, Pranas Žičius-Vėjas ir Vincas Žukauskas-Putinas

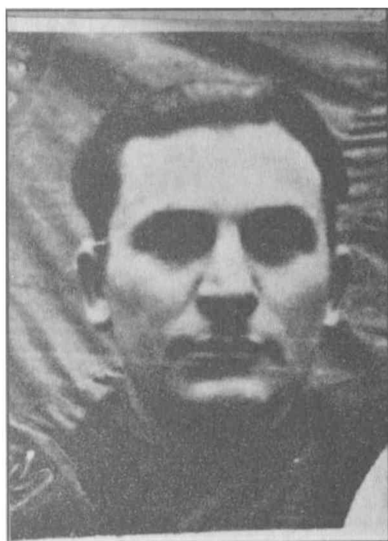
Alfonsas Sidaras

Ignas Zdanevičius-Serbentas

Leonas Kupčiūnas-Studentas

Vincas Žukauskas-Putinas

Adomas Urbonavičius-Siaubas

Vincas Vainilavičius-Aušra

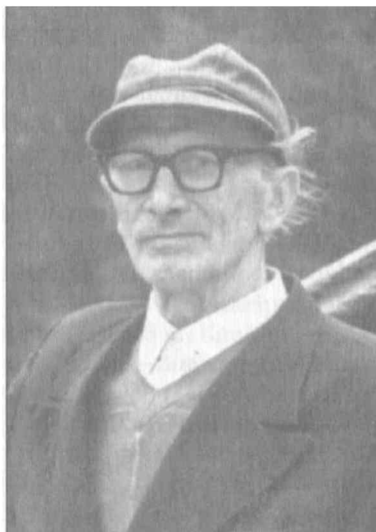
Kazys Trakimas-Putinas

Pranas Trakimas-Arnoldas

Benius Kavaliauskas-Žvainys

Stasys Morkunas-Tarzanas
("B" rinktinė)

ŽUVĘ „A" RINKTINĘS PARTIZANAI, RYŠININKAI IR RĖMĖJAI

Adamonis Antanas - Erelis	iš Klėriškių k. Žiežmarių valsč., g. 1911 m., suimtas 1945 01 19, mirė tremtyje 1951 10 02.
Adamonis Stasys - Šarūnas	Erelio brolis, g. 1920 m., ž. 1947 m. spalio mėn.
Agmenskas Albertas, Juliaus - Siaubas	iš Semeliškių valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Aikščiūnas Jonas - Drugelis	iš Prienų raj. Stakliškių valsč., g. 1922 m., ž. 1947 03 03 Kovaičių k.
Aidulis Jeronimas - Banadas	ž. 1945 m.
Akūnis Viktoras - Sakalas	iš V. Daraškevičiaus būrio Gelvonių valsč., ž. 1945 m. Gelvonų valsč.
Aleksandravičius Jonas, Miko - Piratas	būrio vadas iš Civiškių k. Žaslių valsč., g. 1917 m., ž. 1944 10 21 Civiškių k.
Aleksandravičius Adolfas	iš Kaišiadorių, g. 1924 m., suimtas 1945 01 26, sušaudytas 1946 01 23.
Aleksandravičius Pranas	iš Gastilonių k. Rumšiškių valsč., g. 1900 m., suimtas 1944 08 20, sušaudytas 1945 01 22.
Aleksiejūnas Fabijonas	iš Beištrakio k., g. 1925 m., ž. 1947 07 13 lauke prie namų.
Aleksiejūnas Bernasius - Ungurys	iš Vilionių k. Kaišiadorių valsč., g. 1914 m., ž. 1947 06 12 Skėrių k.
Aliukevičius Antanas, Kazio	iš Darsūniškio k., g. 1924 m., žuvo netoli Darsūniškio 1945 m.
Aliukevičius Alfonsas, Igno — Saulė	iš Darsūniškio k., g. 1915 m., žuvo 1947 m. Prienų raj. Kampiškių k., būrio vadas.
Alionis Aleksas, Jono - Šaulys	iš Kardono k. Rumšiškių valsč., g.1907 m., ž.1945 04 12Guroniųk.
Alionis Bronius	iš Pašulių k., g. 1920 m., suimtas 1945 11 24, mirė lageryje 1946 03 24
Alionis Stasys	iš Pašulių k. Rumšiškių valsč., g. 1916m., suimtas ir 1953m. mirė lageryje Vorkutoje.

Ambrazevičius Aleksas, Mykolo - Šaulys	iš Pravieniškių k. Rumšiškių valsč., gimęs 1917 m., ž. 1945 04 12 Guronių k.
Ambrizas Vladas, Dionizo	iš Miežonių k. Kaišiadorių valsč., ž. 1946 m. Livintų miške.
Andriūnas - Varnėnas	iš Klėriškių k. Žiežmarių valsč., g. 1920 m., 1947 m. areštuotas.
Apelavičius - Barzda	iš Musninkų valsč., ž. 1945 07 10.
Arcikauskas Antanas, Motiejaus	iš Darsūniškio k., g. 1910 m., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Arbočius Stasys, Mato - Vėjas, Vėtra	iš Žaslių valsč., g. 1919 m., ž. 1946 04 Šešuolių miške.
Arbočius Bernardas, Mataušo - Žaibas	iš Rusių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., suimtas 1946 03 Rusių k.
Arbočienė Ona	iš Rusių k., g. 1893 m., ž. 1946 05 16 savo namuose.
Armantauskas Albinas - Automatas	ž. 1946m.
Arbočius Aleksas — Liepsna	5-ojo bataliono vadas iš Skėrių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., ž. 1945_ m. vasarį Vievio valsč.
Astrauskas Aleksas - Meškonis	iš Naujasodžio k. Pažaislio valsč., ž. 1945m. Dovalgonių miške, Pažaislio valsč.
Ašmena Albinas, Juliaus - Siaubas	iš Gilaičių k. Trakų raj., ž. 1947-03 03 Kovaičių k.
Ašmena Bernardas - Lakūnas	iš Užuguosčio Prienų raj., g. 1924 m., ž. 1948 m.
Augustinavičius Adomas — Kardas, Lazda	būrio vadas iš Kaukinės k. Žiežmarių valsč., g. 1916 m., ž. 1946 m. Naujalaukio k.
Augustinavičius Stasys - Klevas	iš Kaukinės k. Žiežmarių valsč, g. 1919 m., ž. 1946 m. Kaukinės miške.
Augustinavičius Feliksas, Adomo - Lordas	iš Kaukinės k. Žiežmarių valsč., g. 1921 m., ž. 1946 m. Kaukinės miške.
Ašaka Vosylius	iš Dovainių k. Gelvonų valsč., 1944 11 17 sužeistas Korsakuose, mirė 1944 11 22.
Aziulevičius Robertas - Trumenas	iš Bijūnų k. Semeliškių valsč., g. 1919 m., ž. 1946 08 09 Neciūnų k. Semeliškių valsč.

Akmuo (slp.)	ž. 1945 06 25.
Baginskas Marijonas, Igno - Ąžuolas	iš Pagirių k. Kaišiadorių valsč., g. 1921 m., žuvo Burbiškiu k. 1946 m. 12 mėn.
Bagdonavičius Feliksas - Boreckas, Barsukas	iš Rusių Rago Musninkų valsč., g. 1918 m., ž. 1945 07 10 bunkeryje, kuopos vadas.
Bagdonavičius Vytautas - Topolis	Felikso brolis, g. 1920 m., štabo skyriaus sekretorius, ž. 1945 07 10 kartu su broliu.
Bagdonas Alfonsas - Aras	iš Trakinės k. Ukmergės apskr., g.1914 m., ž. 1945 06 27 namuose,
jo broliai	
Bagdonas Romas	g. 1916 m., ž. 1945 06 27 namuose,
Bagdonas Rapolas	g. 1912 m., ž. 1945 16 27 namuose.
Baibokas Stasys, Motiejaus	iš Uogintų k., Žiežmarių valsč., g. 1914 m., suimtas 1945 05 26, nužudytas namuose 1946 08 28.
Balsevičius Pijus	iš Pamūšio k. Musninkų valsč., ž. 1946 m. tėviškėje.
Balasevičius Bronius	iš Pamūšio k., g. 1921 m., nužudytas 1944 12 18 Mantinonių miške
Balčiūnas Zigmas - Agurkas	iš Aitekonių k. Kaišiadorių valsč., g. 1923 m., ž. 1951 12 11 Būdos miško bunkeryje.
Balčiūnas Jonas - Varnėnas	iš Aitekonių k., g. 1930m., ž. 195 12 11 Būdos miško bunkeryje.
Balčiūnas Vincas - Jupiteris	iš Kazokų k. Kruonio valsč., g. 1920 m., būrio, vėliau 3-ojo bataliono vadas, ž. 1949 04 14 Varkalių k.
Balčiūnas Bolius - Šarūnas	iš Mikalaučiškių k., g. 1919 m., nušautas 1948 m. Kapciškių miške.
Balčiūnas Pranas	Jupiterio brolis, g. 1922 m., žuvo kartu su juo 1949 04 14 Varkalių k.
Baleišis Ignas, Simono - Putinas	iš Jakubiškių k., Kauno apskr., ž. 1947 07 26 Vandžiogaloje.
Banevičius Algis - Beržas	iš Pagirių k. Kaišiadorių valsč., g. 1920 m., ž. 1946 12 31 d. Burbiškiu k.
Banevičius Vincas - Barzda	iš Šnipelių k., g. 1926 m., ž. 1947 m. Burbiškiu k.

Barulis Juozas	iš Strošiūnų k. Žiežmarių valsč., g. 1926 m., ž. 1946 06 12 Kaukinės miške.
Beganskas Bolius, Vlado - Ąžuolas	iš Vindziulių k. Kietaviškio apyl.. g. 1926 m., ž. 1944 m. Vindziulių miške.
Beganskas Mindaugas - Ąžuolas	iš Pašulių k., g. 1927 m., ž. 1945 m. Būdos miške.
Baranauskas Stasys - Vanagas, Ąžuolas	iš Eiriogalos k., „Balandžio" būrio vadas, g. 1918 m., ž. 1948 m. Šilonių k.
Bartusevičius Juozas - Medžiotojas	iš Varpėnų k. Jonavos raj., g. 1920 m., 1950 05 12 suimtas Čiobiškyje, 1951 05 17 sušaudytas.
Baumilaitė Emilija	iš Mickūnų k., ž. 1945 11 19 Šilonyse.
Bauras Kazys - Varguolis	iš Bagdoniškių k., g. 1921 m., ž. 1947 02 **26.**
Bartkevičius Vladas	iš Tartokųk. Gegužinės valsč., g. 1917 m., ž. 1947 m. Livintuose.
Bekeris Henrikas - Kepalas	iš Kauno, g. 1926m. 1945 08 suimtas, žuvo lageryje 1950m.
Blažys Mindaugas	iš Kudonių k., 1946 m. mirė Vilniaus kalėjime.
Bieliauskas Antanas - Dobilas	iš Kruonio valsč., ž. 1953 04 12 Migonyse nuo smogikų.
Bliujus Albinas, Tomo - Don Kichotas	iš Peliūnų k. Trakų raj. Kuopos vadas., g. 1918m., gydėsi ligoninėje po sužeidimo, tačiau buvo suimtas, 1945 09 nuteistas mirties bausme,
jo tėvas	
Bliujus Tomas	g. 1879 suimtas 1945 06 06, mirė lageryje 1945 10 10.
Bliujus Pranas, Tomo	iš Peliūnų k., g. 1921 ž. 1945m. savo kaime per gaudynes.
Bliujus Daminas, Prano	iš Peliūnų k., g. 1926 m., ž. 1945m. Pagrandos kaime.
Bliujus Jonas, Motiejaus	iš Peliūnų k., g. 1913m., ž. 1945m. per gaudynes.
Bingelis Vytautas - Papartis	iš Ukmergės apskr., ž. 1944 09 Vinciūnų miške, prie Kernavės.
Bieliauskas Antanas-Dobilas	iš Jiezno valsč., ž. 1953 04 12 Migoniųk., Kruonio valsč.
Bliujus Vytautas	iš Senųjų Kietaviškių,g. 1926 m., ž. 1946 m. Kaukinės miške.

Bliujus Juozas, Motiejaus	iš Dembinos k. Trakų apskr., g. 1894m., suimtas 1945 05 24, mirė lageryje į 1947 06 28.
Blaževičius Jonas - Štrilinkas	iš Pyplių k. Kaišiadorių valsč., g. 1920 m., ž. 1945 09 19 Beištrakio miške.
Bliumas Juozas, Juozo	iš Žiežmarių., g.1889 m., suimtas 1947 03 21, mirė lageryje 1948 03 09.
Brazauskas Edvardas - Aras	iš Kučiūnų, g. 1925 m., ž. 1945 m. tėviškėje.
Bičkauskas (vardas nežinomas)	ž. 1944 10 11 Žaslių valsčiuje.
Burdovskis A.	repatriantas, gyveno Jurgiškių k., Rumšiškių valsč., ž. 1946 12 31.
Budrikas Feliksas - Garšonas	iš Aukštadvario valsč., būrio vadas, ž. 1945 07.
Buklys Jonas - Bevardis?	iš Kauno, ž. 1948m.
Butkevičius Motiejus - Kirstukas	iš Kalniškių k. Kaišiadorių valsč., g. 1923 m., ž. 1947 m. Rečionių k.
Bumbulis Kazimieras - Tigras	iš Kazokų k. Kruonio valsč., g. 1917 m., ž. 1949 04 14 Varkalių k.
Bumbulis Antanas	Tigro brolis, g. 1919 m., ž. 1948 01 14 Kruonio valsčiuje.
Bulauka Pranas, Jono - Kumštis	iš Rusių k. Žaslių valsč., g. 1924 m., ž. 1947 12 22 Širvintų raj. Skruzdėlių k.
Slp. Barsukas	ž. 1945 07 12.
Slp. Barzda	iš Aukštadvario, kuopos vadas, ž. 1947m. pradžioje.
Slp. Balsena	iš Aukštadvario, kuopos vadas, ž. 1947m. gruodžio mėn.
Slp. Beržas	ž. 1945 07 01.
Slp. Beržinis	iš Klajūno būrio, pavardė ir vardas nežinomi, kilęs nuo Švenčionių, ž. 1945 12 13 Rečionyse.
Slp. Bebras	būrio vadas, ž. 1945 06 14.
Cesiūnas Algis	iš Medinų k., Žaslių valsč., g. 1928 m., 1945 m. nužudė stribai.
Ceslevičius Motiejus, Zigmo - Erelis	iš Vilkiškių k. Kaišiadorių valsč., g. 1919 m., kuopos vadas, ž. 1947 m. Šilonyse.
Civinavičius Stasys, Motiejaus - Lazdynas	iš Šilonių k., g. 1926 m., ž. 1948 m. Šilonių miške.

Cvilikas Mykolas - Genys	iš Kertupio (Aleksandruvkos) k. Rumšiškių valsč., g. 1921 m., ž. 1947 12 31 Salose, Rokiškio raj.
Čepulionis Petras, Jono - Sakalas	iš Kairiškių k. Žiežmarių valsč., g. 1921 m., ž. 1948 08 12 Pavuolių k.
Čepulionis Alfonsas, Jono - Dobilas	Sakalo brolis, g. 1925 m., ž. 1949 10 02 Pavuolio k., būrio vadas.
Čaras Petras	iš Gegužinės, g. 1911 m., ž. 1945 m.
Čėsna Bronius, Kazio - Žaibas	būrio vadas iš Stabintiškių k. Žaslių valsč., g. 1921 m., ž. 1946 12 31 prie Kaugonių.
Česonis Pranas, Motiejaus	iš Peliūnų k. Trakų raj., g. 1908 m., ž. 1945m. Kaukinės miške.
ir jo trys broliai:	
Česonis Motiejus, Motiejaus	g. 1919m., ž. 1945m. Kaukinės miške.
Česonis Juozas, Motiejaus	g. 1910m., 1947m. rastas pakartas...
Česonis Zigmas, Motiejaus	g. 1916m., dingęs be žinios.
Česonis Kajetonas	iš Peliūnų k. Trakų raj. 1945 03 žuvo bunkeryje Pagrandos miške.
Česonis Vladas	iš Peliūnų k., žuvo kartu su K. Česoniu 1945 m. kovo mėn.
Černiauskas Jonas - Vaidotas	iš Užtakų k. Rumšiškių valsč., būrio, vėliau 6-ojo bataliono vadas, g.1920m., ž. 1948 09 16 Pažaislio valsč. Naujasodžio k.
Černiauskas Antanas - Pušinis	iš Amalių k. Pažaislio valsč., g. 1916m., 1946m. suimtas.
Černiauskas Ignas, Igno	iš Kruonio, suimtas 1946 01 15, žuvo bėgant iš lagerio 1946 08 16.
Čiurinskas Jonas - Pelėnas	iš Livintų k. Kaišiadorių valsč., g. 1910 m., ž. 1946 11 19 Livintų k.
Čiurinkskas Jonas - Lašas	iš Medinų k., g. 1923 m., ž. 1945 m. Jočiūnų k.
Čiurinskas Bernardas, Jurgio	iš Livintų k., g. 1918m., ž. 1945 03 07 Pašulių k.
Čiurinskas Aleksas, Bernardo	is Livintų k., g. 1929 m., ž. 1945 03 07 Pašulių miške.
Čiurinskas Kazys - Meška	iš Medinų k. Kaišiadorių valsč., g. 1919m., ž. 1947 m. Šilonyse..
Čiurinskas Vincas - Šermukšnis	iš Pašulių k. Kaišiadorių valsč., g. 1919 m., mirė lageryje 1952 01 24.

Čiurinskas Pranas	iš Medinų k., g. 1921 m., ž. 1946 m. Mackūnuose.
Čiurinskas Pranas - Lašas	iš Pašulių, ž. 1947 08 01.
Čiurinskienė Mikasė, Jurgio	iš Pašulių k., g. 1907 m., suimta 1945 06 23, mirė kalėjime 1945 08 06.
Slp. Čulbutis	iš Kietaviškių, ž. 1947 02 04 Klenaukos k. prie Žiežmarių.
Dainys Pranas, Jokūbo	iš Darsūniškio k., g. 1919m., 1946m. sušaudytas Vilniuje.
Daukševičius Kazimieras	iš Vindziulių k. Kruonio valsč. 1946m. sudegintas savo sodyboje.
ir du jo sūnūs:	
Daukševičius Vytautas, Kazimiero	g. 1923 m., žuvo kartu su tėvu.
Daukševičius Alfonsas, Kazimiero	g. 1919 m., žuvo kartu su tėvu.
Daukševičius Bronius, Jono	iš Vindziulių k. Kruonio valsč., g. 1925m., žuvo Jagelonių apyl. 1947 m.
Davalga Bronius - Alksnis	iš Martinavos k. g. 1927m., 1945 12 suimtas, mirė lageryje.
Daškevičius Jonas - Papūga	iš Janionių k. Musninkų valsč., g. 1927m. 5-ojo bataliono vadas, suimtas 1945 07 10, sušaudytas Vilniuje 1946 m. pradžioje.
Degutis Antanas - Ąžuolas	iš Graužiu k. Žiežmarių valsč., g. 1918 m., ž. 1949m. Kaukinės miške.
Dičjurgis Juozas	iš Darsūniškio, ž. 1945 m.
Diliūnas Vytautas	iš Musninkų, g. 1929 m., žuvo tėviškėje.
Drėgva Vaclovas	iš Šešuolių k., g. 1922 m., suimtas 1945 11 06, mirė tremtyje 1954 06 20.
Drulia Bernardas, Vinco	iš Pašulių k., g. 1907 m., ž. 1946 m. Jiezno apyl.
Drulia Boleslovas, Vinco	iš Livintų k., g. 1897 m., suimtas 1944 10 31, sužaudytas 1945 03 30.
Drulia Zigmas, Jurgio	iš Beištrakio k., g.1905 m., suimtas 1946 02 04, mirė lageryje 1946 11 07.
Dzimidavičius Antanas - Riteris	iš Klusų k. Žaslių valsč., g. 1922 m., ž. 1946m. prie Neprėkštos.
Dzimidavičius Pranas - Puntukas	iš Klusų k., g. 1923m., kalėjo Omsko lageryje.
Dzeventlauskas Pranas, Jono - Liepa, Putinas	iš Šilonių k. Žaslių valsč., bataliono vadas, g. 1917m., ž. 1947 11 03 Lomenių miške.

Dzeventlauskas Zigmas - Liepsna, Lieptas	iš Lėlių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., 4-ojo bataliono vadas, suimtas 1946 04 21.
Dzimidavičius J. - Senis	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Drumstas Kazys - Spurga	iš Leliušių k. Rumšiškių valsč., g. 1919 m., ž. 1946 07 29 Kaspariškių miške.
Drulia Stasys	iš Beištrakio k. Kaišiadorių valsč., g. 1914m., ž. 1946 09 24 Būdos miške.
Dzedulionis Jonas	iš Skėrių k., 1945 m. žuvo Gurės miške per gaudynes.
Galinis Kazys, Domazo-Liepa	iš Miežonių k., g. 1921 m., ž. 1945 04 12 Kardone (Guronių k.).
Galinis Antanas, Andriaus - Juodoji Kaukė	4-ojo bataliono vadas iš Miežonių k. Kaišiadorių valsč., g. 191 Om., ž. 1945 07 01 Jagelonių miške.
Gataveckas Antanas, Petro - Svajūnas	iš Sevelionių k.Kalvių apyl., g. 1920 m., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio k., būrio vadas.
Garbutavičius Julius - Šaltis	iš Pigašių k., Musninkų valsč., g. 1914 m., ž. 1945 m. gruodžio mėn. tėviškėje.
Gaidelis Bronius - Šiaudas	iš Musninkų valsč., ž. 1945 m. Šilininkų k., Musninkų valsč., palaidotas Želvoje.
Garnys Kostas	iš Migonių k., Kruonio valsč., g. 1913 m., ž. 1946 m. Kaukinės miške.
Gerunaitis Andrius	iš Beištrakio k. Kaišiadorių valsč., g. 1920m„ ž. 1945 04 12 Guronių k.
Gerunaitis Vincas	iš Beištrakio k., g. 1899 m., suimtas 1944 11 01, nukankintas 1945 01 01.
Gervickas Pranas - Papartis	iš Saulučių k. Kruonio valsč., g. 1924m., ž. 1948 05 27 Baltaraistėje prie Pavuolių k.
Gervickas Juozas	iš Saulučių k. Kruonio valsč., suimtas ir mirė kankinant.
Ginkus Juozas, Juozo	iš Darsūniškio k., g. 1921 m., ž. prie Jiez-no 1947 m.
Ginkus Algirdas, Juozo	Juozo brolis, g. 1918 m., žuvo kartu su broliu.
Giliauskas Petras, Juozo	iš Vindziulių k. Kruonio valsč., g. 1910 06, ž. 1947 m. prie Jiezno.
Grabnickas Vladas - Parakas	iš Pievelių k. Rumšiškių valsč., g. 1926 m., ž. 1946 m. Žaslių apyl.

Grigaravičius Vytautas - Ėglis	iš Kaukinės k. Žiežmarių valsč., g. 1923 m., ž. 1945m. Kaukinės laukuose.
Grigaliūnas Jurgis, Mykolo - Naras	iš Kiemelių k. Kaišiadorių valsč., kuopos vadas, g. 1922m., ž. 1946 07 31 Strošūnų miške.
Grigaliūnas Kazimieras, Mykolo	iš Kiemelių k., g. 1924m.,ž. 1944 06 26 Kiemeliuose (sušaudė vokiečiai).
Grigonis Antanas	iš Kazokų k. Kruonio valsč., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Grigonis Adomas	iš Ąžuolynės k. Kruonio valsč., g. 1892 m. Sudegintas Saulučių k. S. Morkūno daržinėje 1948 m. birželio mėn.
Grigonis Stasys	iš Kazokų k., g. 1913m.,ž. 1946 m. Jiezno apyl.
Grigonis Kostas	iš Norkūnų k. Kruonio valsč., g. 1916 m., ž. 1946 10 31.
Grenda Stasys - Smarkuolis	iš Klevų k. Kaišiadorių valsč., g. 1921 m., ž. 1949 10 12 Karmėlavos valsčiuje.
Grikšelis Juozas - Žvirblis	iš Naujasodžio k. Pažaislio valsč. 1948 09 16 nužudytas smogikų savo sodyboje.
Grikšelytė Skirmantė	Žvirblio dukra, nužudyta kartu su tėvu.
Grikšelienė Agota	Žvirblio žmona, nužudyta kartu su vyru.
Garlečionka Vladas	iš Mankaviškių k. Kruonio valsč., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Grėbliauskas Kazys - Vaidevutis	iš Amalių k. Pažaislio valsč., g. 1927 m., ž. 1947 12 24 prie Samylų k. Kovojo J. Mickevičiaus - Žvirblio būryje.
Gurskas Klemensas - Riešutas	iš Pabiržės k. prie Neveronių, Pažaislio valsč., būrio, vėliau 6-ojo bataliono vadas, g. 1917 m., ž. 1947 10 21 Svilioniųk. Karmėlavos valsč..
Gudzinskas Pranas - Vanagas	iš Pakertų k. Žiežmarių valsč., g. 1920m., ž. 1947 03 03 Kovaičių k.
Grušelionis Pranas - Klajūnas	iš Jiezno, g. 1926 m., ž. 1947 03 03 Kaukinės miške.
Ilnickas Povilas	iš Kėdainių, g. 1914m., kovojo Žaslių valsč., 1946m. suimtas ir nuteistas mirties bausme.
Ivoška Kazys, Kazio	iš Smilgių k., g. 1909 m., suimtas 1945 08 21, 1945 m. pabaigoje nušautas.

Ivoška Jonas - Gintaras	iš Smilgių k., g. 1924 m., suimtas 1949 02 09 Ukmergės apskr. ir nuteistas mirties bausme.
Ivoška Kazys	iš Smilgių k., g. 1906 m., žuvo 1944 m. Lukiškių kalėjime.
Janavičius Algis	iš Kudonių k. Žaslių valsč., g. 1927m., ž. I944m. Burbiškiu k.
Janavičius Pranas, Miko	iš Kruonio, g. 1921 m., suimtas 1945 08 19, mirė lageryje 1948 06 24.
Janavičius Vytautas - Varpas	iš Kauno, g. 1926m., ž. 1948 09 16 Griškelių sodyboje Naujasodžio k., būrio vadas.
Janavičius Vytautas, Jono - Vytenis, Šernas	iš Mijaugonių k., g. 1927 m., ž. 1947 09 07 Kaišiadorių raj.
Jankauskas Pranas	iš Slabados k., g. 1920 m., ž. 1945 m. Paparčių k.
Jankauskas Vytautas - Nemunas	iš Prazariškių k., g. 1903 m., ž. 1945m. Kaukinės miške.
Jankauskas Jonas - Kopūstas	iš Strėvininkų k. Žiežmarių valsč., g. 1903m., ž.1952 m. Degutiškiųk.
Jankauskas Jonas	iš Peliūnų k. Trakų raj., g. 1927m. Žuvo nežinomomis aplinkybėmis.
Jankauskas Juozas, Jurgio	iš Dovainoniųk., g. 1921 m., suimtas 1947 07 03, 1948 02 04 lageryje nusižudė.
Janonis Adomas - Saulius	iš Kaspariškių k. Žiežmarių valsč., g. 1906 m., ž. 1947 m. Kruonio apyl. Seibutų miške.
Janonis Justinas - Dagilis	iš Kaspariškių k. Žiežmarių valsč., g. 1911 m., ž. 1945 04 12 Guronių k.
Janulis Aleksandras, Benedikto	iš Krivonių k. Žaslių valsč., g. 1924 m., ž. 1945 03 17 Krivonyse.
Jakubauskas Adomas - Vėjelis	iš Šnipelių k. Kalvių apyl., g. 1923 m., ž. 1947 02 04 Pavuolių k.
Jakubauskas Jonas - Kirvis	iš Aleksandruvkos k. Rumšiškių valsč., g. 1908 m., 1946m. suimtas, mirė Vorkutos lageryje 1948 02 02.
Jakubauskas Romas	iš Gajaučiznos k. Žiežmarių valsč., g.

Jakubauskas Bronius	iš Milžinų k. Rumšiškių valsč., g. 1919 m. Kovojo Meškos būryje, ž. 1947m. Pavuolių k.
Jakubčionis Jonas - Kirvis	iš Aleksandruvkos k. Rumšiškių valsč., g. 1916 m., ž. 1948 m. lageryje.
Jakšta Vaclovas	iš Vilkiškių k. Kaišiadorių valsč., g. 1920m. ž. 1945m. Živintos k.
Jasinauskas Stasys - Narsutis	iš Mozūrų k. Panemunės valsč., g. 1925m. 1947m. suimtas, 1976m. nužudytas.
Jasilionis Jurgis, Jokūbo	iš Grabučiškių k. Rumšiškių valsč., g. 1881 m. Žuvo 1949 m. vežant į Sibirą.
Jaskutis Bronius, Jono	iš Bučionių k. Žaslių valsč., g. 1924 m., suimtas 1946 02 23, 1950 11 28 mirė tremtyje.
Jatkevičius - Morka	žuvo 1945m.
Jarmalas Juozas, Juozo	iš Dovainonių k., g. 1911 m., suimtas 1946 09 13, 1946 11 24 nuteistas mirti.
Jarmokas Pranas, Vaclovo	iš Dubelių k. Žaslių valsč., g. 1923m., ž. 1948m. Šilonių k.
Jacinevičius Jonas	iš Kiemelių k., Kaišiadorių valsč., ž. 1946 m. Strošiūnų-Pajautiškių miške.
Jonas(slp.)	ryšininkas, zakristijonas, žuvo Krivonių miške.
Jurevičius Stasys	iš Panorų k. Žaslių valsč., būrio vadas.
Jurkevičius Jonas	iš Arlaviškių k. Kauno raj., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Juodonis Jonas - Beržas	iš Varkalių k., dirbo Kaukinės (Žiežmarių valsč.) girininkijoje, g. 1922m., ž. 1947m. Nemaitonių k.
Junaitis Julius - Vanagas	iš Marcinkonių, Varėnos raj., 1946 03 24 prie Dubių vnk. buvo sužeistas ir pateko į nelaisvę, 1946 03 25 nuo žaizdų mirė.
Juočys Stasys, Kazio - Klevas	iš Rumšiškių valsč., g. 1927 12, ž. 1947 m. Pavuolių k.
Jurevičius Juozas	iš Palemono, g. 1920m., ž. 1945 09 08 Pravieniškių miške.
Juočiūnaitė Emilija	iš Rumšiškių valsč., ryšininkė, g. 1922 m., ž. 1946 12 31.
Slp. Juodžbalis	iš Vilkiškių k., ž 1946m.

Krivickaitė-Misiūnienė Ona	iš Panevėžio, apygardos vado Žalio Velnio žmona, g. 1913 m., ž. 1945 metų vasario mėn. pradžioje Pigonyse, Musninkų valsč.
Kaboras Petras - Kotas	iš Aukštadvario, būrio vadas, ž. 1945 10 20.
Kacevičius Antanas - Dagilis	iš Žaslių valsč., ž. 1945 06 29 Budelių k.
Kaminskas Vytautas, Miko - Meilis	iš Vilūnų k. Kruonio valsč., ž. 1947 09 07 Rokiškių k.
Kestenis Mečislovas - Kareckas Mykolas - Serbentas	iš Gražiškių k. Kėdainių apskr., g. 1913 m., LLA 5-tos apyg. vadas, ž. 1945 04 13 Kaugonių-Dainavos miške, prie Tabariškių k.
Kareckas Silvestras - Lazdynas	iš Skėrių k. Žaslių valsč., ž. 1945 12 13 Survelių k.
Kareckas Vaclovas - Jovaras	iš Budelių k., būrio vadas, g. 1918 m., ž. 1945 06 27 Budelių k. prie bunkerio, būrio vadas, apygardos štabo narys.
Karenda Kazimieras, Andriaus	iš Vindziulių k., g. 1926m., ž. 1949m. Vindziulių k.
Kasperavičius Jeronimas - Pavasaris	iš Kalniškių km Kaišiadorių valsč. Būrio vadas, g. 1922 m., 1947 11 26 areštuotas, 1948 m. mirė Intos lageryje.
Kasperavičius Mykolas	iš Žadžių k. Musninkų valsč., g. 1929 m., ž. 1946 m. Musninkėliuose.
Kavaliauskas Edvardas - Klajūnas, Klounas	iš Skėrių k., g. 1922 m. Apygardos žvalgybos ir kontržvalgybos sk. viršininkas, 1-ojo bataliono vadas, ž. 1945 12 13 Budelių k. Žaslių apyl.
Kavaliauskas Stepas - Dobilas	iš Skėrių k., g. 1916 m., ž. 1945 12 13 Budelių k., būrio, kuopos vadas, Klajūno brolis.
Kavaliauskas Vaclovas - Juodvarnis	iš Pakertų k. Žiežmarių valsč., g. 1917 m., ž. 1947m. Šilonių miške.
Kavaliauskas J.	ž. 1945 03 24 prie Dubių vnk. Žaslių valsč.
Kavaliauskas A.	iš Valkakiemio, ž. 1946 03 24 Šilonių miške.
Kačiuška Algis	ž. 1944m.
Kaduševičius Benediktas	iš Krivonių k., g.1919., ž. 1945 03 17 Jočiūnų miške.
Kazakevičius Ignas - Rūta	iš Kaugonių km, g. 1921 m., ž. 1945 11 17 Kaugonių miške.

Kazakevičius Kazys - Agurkas	iš Kaugonių, g. 1919 m., žuvo tėviškėje 1945 11 17.
Kacevičius Zigmas - Genius (Genys, Genijus)	iš Gilučių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., 3-ojo bataliono vadas, ž. 1945 04 13 Kaugonių miške.
Kacevičius Antanas - Dagilis	iš Gilučių k., g. 1916 m., ž. 1945 m.
Kanevičius Bronius - Kriaušė	iš Budelių k. Žaslių valsč., g. 1920 m., ž. 1945 04 Dainavos miške.
Kazakevičius Kazimieras - Agurkas	iš Kaugonių k., ž. 1945 1117.
Kazlauskas Pranas, Vinco	iš Peliūnų k. Trakų raj., g.1910m., ž. 1945 m. Strėvos up. prie Peliūnų.
Ketvirtis Pranas - Klevas	iš Pakalniškių k. Gelvonų valsč., g. 1927 m., ž. 1952 10 30 Trinkūnų k. Ukmergės apskr.
Kinderevičius Pranas, Prano	g. 1917 m., ž. 1945 07 Budelių k.
Kinderevičius Antanas	iš Šilonių k., g. 1925 m., ž. 1945m. Šilonyse.
Kinderevičius Adolfas, Prano - Jurginas	iš Šilonių, būrio, vėliau 1-ojo bataliono vadas, g. 1921 m., ž. 1947 03 01 Gelvonuose.
Klimeika Aleksas - Sakalas	iš Rudžių k., g. 1924m., ž. 1945 05 Pakalniškių k.
Klimavičius Petras - Uosis	iš Baroniškių k. Kaišiadorių valsč. „A" rinktinės vadas, g. 1912m. 1948m. suimtas, nuteistas 25 metus kalėti. Mirė Irkutsko lageriuose 1965m.
Klinkevičius Juozas, Andriaus	iš Eiginiškių k., Žaslių valsč., g. 1920 m., ž. 1948 04 17.
Krilavičius J. - Audra	iš Vaidžionių k. Žaslių valsč.,, ž. 1946 07 30 Pajautiškių miške.
Krilavičius Bronius, Jono - Obuolys	iš Vaidžionių k., g. 1921 m., ž. 1946 07 30 Pajautiškėse.
Krilavičius Vaclovas - Vytenis	iš Vaidžionių k., ž. 1946 08 31.
Krasauskas Kazys (Leonas) - Žalgiris	iš Vicių k. Panemunės valsč., g. 1903 m., ž. 1948 05 27 Baltaraistėje prie Pavuolių k.
Krasauskas Juozas	iš Naujasodžio k. Pažaislio valsč., g. 1924m.„ ž. 1945 05 mėn.
Krasauskas Juozas	iš Kertupio k. Rumšiškių valsč., ž. 1946 m.
Kreivėnas Alfonsas	iš Naujasodžio k. Pažaislio valsč., g. 1919m. Dingęs be žinios.

Krupauskas Pranas, Antano	iš Šaltabariškių k. Giedžaičių valsč., sužeistas ir 1946 01 18 mirė Trakų ligoninėje.
Kerševičius Vytautas	Iš Dijokiškių k.Kruonio valsč.
Krušinskas Jurgis - Žiedelis	iš Prienų raj.,g. 1926 m., ž. 1946 02 16.
Kuckaitytė Danutė	iš Rumšiškių valsčiaus, g. 1925 m. 1947 m. nukankinta Vilniaus kalėjime.
Kudelis Juozas - Dobilas	iš Leščiūnų k. Gelvonų valsč.. būrio vadas, g. 1922 m., paimtas į nelaisvę Čiobiškio apyl. 1950 05 12, 1951 01 17 nuteistas sušaudyti ir 1951 05 17 sušaudytas.
Kudelis Leonas - Bolševikas	Dobilo brolis, ž. 1946 m. spalio mėn.
Kuliešius Martynas - Ąžuolas	iš Žikaronių k.Semeliškių valsč., g. 1923 m., ž. 1948 02 14 Leliušių k.
Kuprėnienė Rožė	sušaudyta 1948 09 16 Grikšelių sodyboje, Naujasodžio k. Pažaislio valsč., Grikšelių sodyboje, A.Grikšelienės motina.
Kuimilavičiiis Juozas, Vinco - Voverė	iš Slabados k. Žiežmarių valsč. g. 1912 m., ž. 1946 06 12 Kaukinės miške. Būrio vadas.
Kuzinevičius Ignas, Mykolo	iš Burbiškiu k. Žiežmarių valsč., g 1885 m., 1944 nuteistas ir 1945 m. žuvo Kemerovo lageryje.
ir penki jo sūnūs:	
Kuzinevičius Jonas, Igno - Kazimieraitis	g. 1913 m., ž. 1946 06 13 Kaukinės miške, būrio vadas.
Kuzinevičius Ignas, Igno - Voverė, Drėgnis	g. 1914 m., 1947 m.suimtas. Mirė Vorkutos lageryje.
Kuzinevičius Mykolas, Igno - Serbentas	g. 1917 m., ž. 1946 09 25 Slabados k., kuopos vadas.
Kuzinevičius Stasys, Igno - Kūkalis	g. 1926 m., ž. 1947 03 03 Kaukinės k.
Kuzinevičius Antanas, Igno - Narsutis	g. 1911 m., ž. 1945 m. Žikaronyse.
Kupčiūnas Leonas - Tigras	apygardos štabo ginkluotės skyriaus viršininkas. Suimtas NKVD ir nužudytas.
Slp. Karosas	ž. 1945 07 13.
Slp. Klevas	iš Serbento būrio, ž. 1946m. rudenį.
Lapinskas Algimantas	iš Punsko, g.1925m., ž. 1946m. pavasarį prie Kruonio.
Lapinskas Vladas, Jono	iš Miežonių k., g. 1922 m., ž. 1946 m. prie Kaugonių.

Lapinskas Pranas, Jokūbo-Senis,Uosis	iš Darsūniškio k., g. 1917m., ž. 1945 06 24 Vievyje.
Lapinskas Juozas, Prano	iš Kruonio mst., g. 1930 m., sudegintas kluone 1947 m.
Lapinskas Jonas, Prano	iš Kruonio, g. 1926 m., sudegintas kluone 1947m.
Lapinskas Jeronimas, Jurgio	iš Darsūniškio k., g. 1927m., ž. 1948 m. Kaukinės miške.
Lapinskas Antanas	iš Darsūniškio, g. 1920 m., ž. 1945 m.
Lapinskas Antanas - Uosis	iš Kruonio, g. 1919 m., ž. 1945 m. Rusių Rage Musninkų valsč.
Lapinskas Adomas-Uosis	iš Rusių Rago, g. 1923 m., ž. 1945 03 27 Čiobiškyje.
Laurušonis Alfonsas, Damino-Šermukšnis	iš Miežonių k., g. 1925 m., ž. 1946 03 14 Pypliuose.
Laurušonis Algirdas, Petro Miežis	iš Miežonių k. Kaišiadorių valsč., g. 1928 m., ž. 1945 04 12 Guronių k.
Lekavičius Juozas, Petro	iš Jonyliškių k. Kruonio valsč., g. 1921 m., ž. 1947 m. Ąžuolynės kaime.
ir jo trys broliai bei sesuo:	
Lekavičius Albinas	g. 1925 m., ž. 1946 m. Gojaus miške prie Kruonio
Lekavičiūtė Genė	g. 1926 m., ž. 1948 05 27 Jonyliškių k. Kruonio valsč.
Lekavičius Zigmas - Kurapka	g. 1912 m., ž. 1947 m. Ąžuolynės k. kartu su broliu Juozu
Lekavičius Vytautas	jo žuvimo vieta ir data nežinoma.
Lekavičius Stasys - Gulbinas	iš Ručkakiemio k. Kruonio valsč., g. 1926 m., ž. 1946 02 16 prie Darsūniškio.
Lekavičius Aleksas, Jono - Siaubas	iš Kairiškių k. Žiežmarių valsč., g. 1922 m., ž. 1948 04 17 Eigeniškiųk.
Lekavičius Juozas - Liepa	iš Kaugonių k., ž. 1946 12 31 Kaugonių miške, kariavo Putino būryje.
Lekavičius Adomas	iš Jonyliškių k. Kruonio valsč., g. 1920 m., ž. 1945 m. Šilonyse.
Leikauskas Bronius - Lokys	iš Pentiškių k. Rumšiškių valsč., g. 1924 m., Uosio apsaugos būrio kovotojas, 1946 07 29 sužeistas ir suimtas.
Leonavičius Bernardas, Motiejaus	iš Peliūnų k., g. 1908m., žuvo 1945m. susisprogdinęs bunkeryje Strėvelės raiste (Trakų raj.).

Levickas Pranas	iš Civiškių k. Žaslių valsč., nušautas namuose.
Lišauskas Pranas	iš Bajorų k., slapstėsi ir žuvo Bajorų miške.
Liauš - Gansas	vokietis, būrio vadas ž. 1945 07 18 Žaslių valsč.
Lietuvninkas Jonas	iš Rumšiškių mst., g. 1924m., ž. 1945m. žiemą prie Kapitoniškių k. Kovojo Saulės būryje.
Lukša Aleksas	iš Gelvonų valsč. Šiliankos k. Ž. 1945m. Veprių valsč. Gudelių k., būrio vadas.
Slp. Lašas	iš Palomenės apyl. Perkūno būrio, ž. 1947m.
Slp. Lydys	ž. 1945 06 25.
Macijauskas Pranas - Aitvaras	iš Talkudažių k. Panoterų valsč., gyveno Astraukoje, g. 1917 m., 1950 01 28 suimtas Čiobiškio apyl., sušaudytas 1951m.
Macijauskas Vaclovas - Žirgelis	Aitvaro brolis, apygardos štabo narys, 1950 05 12 m. suimtas Čiobiškyje ir 1951 05 17 nuteistas sušaudyti.
Maciulevičius Pranas	iš Darsūniškio km, Saulės būrio vadas, g. 1921m., ž. 1944m. Gojaus miške.
Maciulevičius Stepas, Kazio	iš Balceriškių k., g. 1919 m., ž. 1945m. pradžioje, bunkeryje daržinėje.
Maciulevičius Antanas	iš Kruonio valsč., buvęs „Naujo kelio" kol. pirmininkas, partizanų rėmėjas, ž. 1953 04 12 nuo smogikų.
Mačiulskas Kazys, Prano - Garbūzas	iš Klenaukos k., g. 1919 m., ž. 1948m. Kaukinės miške.
Maičulskas Jokūbas, Prano - Jurginas	iš Klenaukos k., g. 1918 m., ž. 1947m. Kaukinės miške.
Makarevičius Jonas, Jono	iš Vindziulių k., g. 1918 m. Žuvo Vorkutos lageryje 1949 m.
Maleckas Bolius	iš Senųjų Kietaviškių, g. 1917 m., ž. 1945m. sudeginus sodybą.
Maleckas Antanas	iš Trakų valsč., ž. 1945m. Peliūnų k.
Maleckas Kostas - Auksinukas	iš Andriūnų k. Kruonio valsč., g. 1921 m., ž. 1946 10 21 Kalviuose.
Malūnavičius Motiejus	iš Paparčių k., g.1925m., ž. 1946 m. Bekštonių miške.

Marcinkevičius Bronius - Uosis	iš Paukščių k. Žaslių valsč., ž. 1946 06 15 Kapciškių miške,būrio vadas.
Marcinauskas Vytautas - Pluta	iš Čiobiškio, apygardos štabo skyriaus viršininko pavaduotojas, ž. 1945 03 27 Čiobiškyje.
Marcinauskas Juozas ir jo du broliai:	iš Čiobiškio, ž. 1945m.
Marcinauskas Stasys	1945m. dingo be žinios, apygardos archyvo saugotojas.
Marcinauskas Vladas - Tauras	1947m. sušaudytas Novosibirsko lageryje.
Marcinauskas - Dobilas	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Markulis Jonas - Vaiduoklis	iš Deltuvos valsč., apygardos štabo viršininkas, ž. 1945 03 27 Čiobiškio k.
Mastauskas, Martynas, Kazio - Gandras	iš Civiškių k. Žaslių valsč., g. 1917 m., ž. 1945 07 Civiškių miške, būrio vadas.
Mastauskas Zigmas - Aras	iš Civiškių k., g. 1920m., ž. 1946m. Pagirių miške.
Matačiūnas Vytautas	iš Mikaliaučiškių k. Žaslių valsč., g. 1921 m., nušautas Kapciškių miške 1946 m.
Matačiūnas Dominykas - Jazminas	iš Paukščių k. Žaslių valsčiuje, apygardos ūkio skyriaus viršininkas.
Matačiūnas Adomas, Domino- Diemedis	iš Paukščių k. Žaslių valsč., g. 1923m., suimtas 1951 09 30, 1953 09 30 sušaudytas Džezkazgano lageryje.
Matačiūnas Vaclovas, Kazio	iš Bučionių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., ž. 1946 03 27 prie Dubių vnk.
Matačiūnas Vincas - Bijūnas	iš Paukščių k. Žaslių valsč. Apygardos štabo apsaugos kovotojas, suimtas 1945 11 06, kalėjo Vorkutos lageryje.
Martynas - Papartis	iš Diržonių k. Gelvonų valsč., ž. 1946 03 24 prie Dubių vienk. Žaslių valsč.
Markevičius Adolfas - Putinas	iš Jočiūnų k., Žaslių valsč., g. 1919 m., ž. 1945 04 13 Kaugonių g.st.
Markevičius Adolfas - Vilkas	iš Pyplių k., g. 1925 m., 1948 m. mirė Vorkutos lageryje.
Markevičius Antanas - Špokas	iš Slabados k., g. 1921 m., ž. 1946 m. Kaukinės miške.
Makarevičius Jonas	iš Vindiulių k., g. 1918 m., mirė 1949 m. Vorkutos lageryje.
Matikas Jonas, Mykolo	iš Sundakų k. Jiezno valsč., g. 1918m., ž. 1945 04 12 Guronių k.

Matikas Antanas, Mykolo - Skroblas	iš Sundakų k. Jiezno valsč., g. 1919 05, ž. 1953 04 12 Migonių k. Kruonio valsč. nuo smogikų, būrio vadas,
Matakas Stasys	iš Gastilonių k. Rumšiškių valsč. g. 1921 m., ž. 1952m. Grabuciškėse.
Mičiulis Algirdas, Mykolo	iš Darsūniškio k., g. 1919m., ž. 1946m. Kovaičių miške.
Mitkus Pranas Andriaus - Riešutas	iš Kairiškių k. Kruonio valsč., g. 1926m., ž. 1947m. Pavuolių k.
Mitkus Pranas, Jono - Pavasaris	iš Ąžuolynės k., Kruonio valsč., g. 1924m., ž. 1949 04 14 Varkalių k.
Mitkevičius Juozas, Juozo - Kapitonas, Kęstutis	iš Budiliųk. Semeliškių valsč., ž. 19478 01 30
Mikulis Kazys, Adomo - Deržulis	iš Prazariškių k. Žaslių valsč., g. 1924m., ž. Livintuose 1946 07 18.
Mikulis Bronius, Martyno - Ramunė	iš Prazariškių k., g. 1922 m., ž. 1946m. Dainavos miške.
Mikulis Jonas, Benado - Karvelis, Kernius	iš Prazariškių k., g. 1924 m., ž. 1945m. Beištrakio miške.
Mickevičius Jonas - Žvirblis	iš Neveronių k. Pažaislio valsč., būrio vadas, g. 1916m.,ž. 1947 07 07.
Mikalauskas A.	iš Dijokiškių k. Kruonio valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Mikalauskas Antanas, Bernardo- Turkelis	iš Darsūniškio k., g.1926 m., ž. 1946 m. Anglininkuose.
Mikalauskas Kazys - Vėjas	iš Martinavos k. Pažaislio valsč., g. 1913m., ž. 1947m. Rumšiškėse.
Mikalauskas Juozas - Žaibas	iš Neveronių k., g. 1920m. ž. 1946 m. Pravieniškėse.
Misiūnas Jonas - Žalias Velnias	iš Panevėžio apsk. Valmoniųk., g. 1911 m., ž. 1947 03 11 (?) Maskvos kalėjime. Apygardos vadas.
Misiūnas Stasys - Senis	iš Žaslių valsč. Slabados k., g. 1907 m., 1945 03 27 suimtas Čiobiškyje, mirė Vorkutos lageryje. Apygardos skyriaus viršininkas, apsaugos būrio vadas, laikr. „Laisvės keliu" redaktorius.
Morkūnas Stasys, Vlado	iš Kruonio vnk., g. 1924 m., sudegintas savo sodyboje.
Morkūnas Stasys - Vėtra	iš Musninkų valsč., laik. „Tikruoju keliu" leidėjas.

Morkūnas Pranas	iš Ginteikiškių k. Kruonio valsč., g. 1922 m., 1948 m. Ginteikiškėse sudegintas Žukauskų sodyboje.
Morkūnas Stasys	iš Ginteikiškių k. Kruonio valsč., g. 1924 m., 1946 m. nušovė stribai.
Slp. Mindaugas	iš Mijaugonių k., apygardos ūkio skyriaus viršininkas, ž. 1946 01 01 Burbiškiu k.
Naraškevičius Juozas	iš Vindeikių k. Musninkų valsč., g. 1894 m., ž. 1945 m. vasario mėn.
Nartautas Bronius	iš Krivonių k., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Naskauskas Jonas - Lapė	iš Kalnėnų k. Karmėlavos ap., g. 1908m., ž. 1945 09 08 Aleksandruvkos miške.
Naudžiūnas Juozas, Adomo	iš Kaukinės k. Žiežmarių valsč., g. 1919m., ž. 1947 m. tėviškėje.
Naudžiūnas Romasius, Motiejaus - Papartis	iš N. Slabados k. Žiežmarių valsč., g. 1920m„ ž. 1946 08 mėn. Kaukinės miške.
Naidinevičius (vardas nežinomas)	iš Kaimynėlių k. Musninkų valsč., ž. 1945 m. prie namų.
Naudžiūnas Kazys, Zigmo - Kęstutis	iš Strėvininkų k., g. 1925m., ž. 1947 02 04 prie Krasnasėlio k.
Naudžiūnas Zigmas, Boliaus - Jovaras	iš Strėvininkų k., g. 1924 m., ž. 1946m. Būdos miške.
Naudžiūnas Pranas, Miko	iš Balceriškių k., g. 1922 m., suimtas 1948 01 15, žuvo Vorkutos lageryje.
Naudžiūnas Vytautas - Skroblas	iš N. Slabados k. Žiežmarių valsč., g. 1927m., ž.1947 m. Kaukinės miške.
Naudžiūnas Jeronimas	iš N. Slabados k., g. 1924 m., ž. 1946 07 31 Pajautiškių-Strošiūnų miške.
Neicelis Jonas, Jono - Šarūnas	iš Rumšiškių valsč., g. 1912m., 1945m. 12 30 suimtas ir sušaudytas, 3 bataliono vadas.
Neris (slp.)	ž. 1945 06 25.
Noreika Juozas, Prano	iš Laukakiemio k. Žaslių valsč., g. 1920 m., 1949 04 24 žuvo vežant į Sibirą.
Norkus Juozas - Kerštas	Pigonių k. Musninkų valsč. mokytojas, g. 1905 m., ž. 1945 03 11 Kaimynėlių k., apygardos vado pavaduotojas.
Slp. Narsutis	g. 1922m. Mijaugonių k. Žaslių valsč. 1946m. buvo suimtas ir žuvo.

Okželaila Bronius - Rytas	iš Aleksandruvkos k. Rumšiškių valsč., g. 1923m. Dingęs be žinios.
Pabiržis Pranas, Andriaus	iš Burbiškiu k. Žiežmarių valsč., g. 1919 m. 1950m. sudegintas savo sodyboje.
Paškauskas Vincas, Jono - Liepinis	iš Paliepių k. Kaišiadorių valsč., g. 1926m., ž. 1945 04 12 Guroniųk.
Paškevičius Kazimieras - Don Žuanas	iš Krasnasėlio k. Žiežmarių valsč., g. 1921m., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio k., būrio vadas.
Paškevičius Viktoras - Samana	iš Pigonių k. Musninkų valsč., g. 1927 m., ž. 1946 m. Naravų k. Paparčių apyl.
Paškevičius Bernardas	iš Paliepių k., g. 1922 m., ž. 1945 m. Livintuose.
Patinskas Antanas - Žaibas	iš Martyniškių k. Žiežmarių valsč., g. 1916 m., ž. 1945m. rudenį Krasnasėlio k.
Paulavičiūtė Aldona - Indyra, Laukinuke	iš Smailių k. Musninkų valsč., g. 1925 m., ž. 1946 03 27 mūšyje prie Dubių vnk. Žaslių valsč., moterų būrio vadė.
Paulauskas Antanas, Vinco	iš Gegužinės k., g. 1929m., suimtas 1947 m. ir žuvo Intos lageryje.
Piliponis Antanas - Pilėnas	iš Kaišiadorių, suimtas 1946 m. pavasarį Kaune, laikraščio „Partizanas" leidėjas.
Pekarskas Henrikas	iš Naujasodžio k., būrio vadas, ž. 1945 07 23.
Perednis Antanas	iš Pyplių k., g. 1918 m., ž. 1945 m. Beikštonių miške.
Petkevičius Andrius, Jono - Aguona	iš Kaugonių k. 4-tos kuopos vadas, g. 1916 09., ž. 1945 11 17 prie Kaugonių.
Petkevičius Antanas - Morka	iš Kaugonių, g. 1919 m., ž. 1945 02 Kaugonių miške.
Petkevičius Petras - Dramblys	iš Eiriogalos, Žaslių valsč., apygardos apsaugos būrio, vėliau 1-ojo bataliono vadas. Suimtas 1947m.
PetkevičiusAntanas - Morka	iš Kaugonių k., g. 1919 m., ž. 1944m. Kaugonių k.
Petkevičius Pranas - Kariūnas	iš Būdos k. Kaišiadorių valsč. 2-ojo bataliono vadas, g. 1920m., ž. 1945 11 19 Livintuose.
Petkevičius Ramasius - Varnėnas	iš Kaugonių, g. 1922 m., 1947 m. KGB sušaudė Vilniuje.

Petkevičius Juozas - Žvirblis	iš Kaugonių, g. 1921 m., ž. 1944 m. Kaugonių miške.
Petkevičius Bernardas	iš Miežonių k. Kaišiadorių valsč., g. 1921 m.,ž. 1945m. prie Šukiškių.
Praškevičius Bernardas	iš Kazokų k.Kruonio valsč., g. 1917 m., ž. 1947 m. Pavuolių k.
jo du broliai:	
Praškevičius Antanas - Narsuolis	g. 1918 m., ž. 1948 08 12 Pavuolių k., 3-ojo bataliono vadas.
Praškevičius Pranas - Lokys	g. 1912m., ž. 1947 03 03 Kaukinės k.
Puzonas Liudvikas	Čiobiškio klebonas, Didžiosios Kovos rinktinės kūrėjas.
Pūras Simonas	iš Anglininkų, Kruonio valsč., g. 1920 m., ž. 1947 m. Kruonio apylinkėse.
Pūras Bernardas - Žilvytis	iš Vilonių k. Kaišiadorių valsč., g. 1916 08 15, suimtas 1948 02 14 Leliušių k., 17 m. kalėjo Magadano lageryje, rinktinės žvalgybos viršininkas.
Pūras Vladas - Erelis	iš Kapciškių k. Žaslių valsč.,g. 1922 m., ž. 1945m. Kaugonių miške.
Radzevičius Juozas	iš Darsūniškio k., g. 1929 m., ž. 1945 m. Knionio apylinkėse.
Rakauskas Česlovas	iš Vievio valsč. Perkūnkiemio k., g. 1923m. Žuvo prie Žiežmarių 1946 06 mėn.
ir du jo broliai:	
Rakauskas Marijonas	1944m. nužudė sovietiniai partizanai.
Rakauskas Viktoras	g. 1911 m., ž. 1950 m. autoavarijoje.
Randis Romualdas - Meška	iš Milžinų k. Rumšiškių valsč., g.1925m. 1947m. suimtas, žuvo kalėjime apie 1957m., kuopos vadas.
Ramantauskas Pranas	iš Klenaukos k. Žiežmarių valsč., g. 1884m.,ž. 1945m. Kolukiškių miške.
ir du jo sūnūs:	
Ramantauskas Pranas, Prano - Šnekutis	iš Klenaukos k., g. 1920m., ž. 1945 08 31 Krasnasėlio k., kuopos vadas.
Ramantauskas Albinas, Prano - Automatas	iš Klenaukos k., g. 1922 m., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio k.
Ramanauskas Adomas - Obuolys	iš Kietaviškių,g. 1928 m., ž. 1946 07 30 Strošūnų miške.

Ramanauskas Matas-Vėtra	iš Kietaviškių k., g. 1921 m., ž. 1946m. Pajautiškių k.
Ramaneckas Pranas, Miko	iš Peliūnų k. Trakų raj.. g.1920m., ž. 1947 m. Kaukinės miške.
Ramunis Bronius, Kosto	iš Kiemelių k. Kaišiadorių valsč., g. 1919 m., suimtas 1947m. Bačkonių miške. Žuvo 1951 m. Vorkutos lageryje.
Ramunis Vytautas	iš Stabintiškių k. Žaslių valsč., g. 1922 m.. ž. 1946 12 31 prie Kaugonių.
Ratkevičius Bronius	iš Padalių k., ž. 1946 04 15 tėviškėje.
Raudeliūnas Adolfas - Putinas	iš Budelių k. Žaslių valsč. Jovaro būrio partizanas, g. 1925 m., ž. I945m. Valkakiemio k.
Rikteris Jonas	iš Jočiūnų k. Žaslių valsč., ž. 1948m.
kun. Steponas Rudžionis - Vėjas	iš Bagaslaviškio k. Širvintų raj., suimtas 1946 01 26 Gegužinėje, mirė 1949 m. Vorkutos lageryje, kuopos vadas.
Rudys Jonas, Justino - Žilvytis, Žebenkštis	iš Skėrių k. Žaslių valsč., g. 1925m., ž. 1945 12 13 Budelių k.
Rudys Zigmas, Justino - Smilga	Žilvyčio brolis, g. 1918m., ž. 1945 06 29 Budelių k. bunkeryje.
Rudys Albertas - Neptūnas	iš Totoriškių k. Žaslių valsč., ž. 1945 02 Čiobiškyje.
Rumševičiūtė Anastazija - Nastutė	iš Kaugonių k.,g. 1926 m., ž. 1948 09 16 Pažaislio valsč. Naujasodžio k., štabo ryšininkė.
Slp. Raistas	iš Pazaliesių k. Kaišiadorių valsč. ž. 1945m. rudenį Juodišių k.
Sadaitis Vytautas	iš Mankaviškių k. Kruonio valsč.
Sadonis Stasys	iš Kairiškių k. Žiežmarių valsč., g. 1918 m., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio k.
Sakalauskas Jurgis, Jurgio	iš Darsūniškio k., g.1920m., 1945 m. dingo be žinios.
Sakavičius Adomas	iš Jonyliškių k.,g. 1920 m., ž. 1947 m. Krasnasėlio k.
Sasnauskas Vladas - Serbentas	iš Žaslių valsč., g. 1919m., ž. 1949 m. Girelės miške.
Sasnauskas Edvardas	iš Prazariškių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., ž. 1946 m. Dainavos miške.

Sasnauskas Bronius - Klevas	iš Stabintiškių k. Žaslių valsč., g. 1924m., ž. 1946 03 21 Beikštonių miške Žaisiu valsč.
Seliuta Albertas	iš Pagrandos k. Trakų raj., g. 1919m., ž. 1945 m. pavasarį Pagrandos k.
jo du broliai:	
Seliuta Jeronimas	g. 1912m., ž. 1945m. Pagrandos k.
Seliuta Simonas	g. 19!7m., ž. 1945m. Pagrandos k.
Sinkevičius Juozas - Liepa	iš Kaugonių, g. 1919 m., ž. 1945 06 25 Kaugonių miške.
Sinkevičius Pranas - Vyšnia	iš Kaugonių, g. 1914 m., ž. 1945 m. Kaugonių miške.
Sinkevičius Kazys - Vėtra, Žuvėdra	iš Aleksandravkos k. Rumšiškių valsč., g. 1919m. 1948m. suimtas, mirė Karagandos lageryje.
Simanavičius Jonas - Mažylis	iš Pravieniškių, g. 1921m. ž. 1947 10 21 Svilioniųk. Karmėlavos valsč.
Sidaras Alfonsas	iš Pagirių k. Kaišiadorių valsč., g. 1919m. ž. 1945 06 11 Pagirių miške.
Sidaras Pranas	iš Dovainonių, ž. 1946 m. Dovainonyse.
Sidaras Juozas - Klajoklis	iš Leliušių k. Rumšiškių valsč., g. 1922 m., ž. 1946 07 30 Kaspariškių miške.
Slanina Jonas - Berželis, Šnekutis	iš Kariškių k. Žiežmarių valsč., g. 1923 m., ž. 1947 02 19 Avinėlių k.
Slanina Antanas - Erelis, Karužas	iš Kairiškių, g. 1916m. ž. 1947 04 11 prie Kalvių.
Slanina Pranas - Jokeris, Varna	iš Kairiškių k., g. 1924m., ž. 1948 01 17 Eiginiškių k., „Balandžio" būrio vadas.
Sianina Aloyzas	iš Kairiškių k., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Spurga Marijonas	iš Barevičių k. Žaslių valsč., g. 1908 m., mirė tremtyje Irkutske.
SurmilavičiusKazys- Klevas, Klevelis	iš Laukagalio k. Žaslių valsč., g. 1921 m.,ž. 1945 03 27 Čiobiškyje, 1-ojo bataliono vadas.
Stačiauskas Klemensas	iš Pagirių k. Kaišiadorių valsč., g. 1912m., ž. 1945 06 11.
Staginskas Romualdas, Motiejaus - Beržas	iš Slabados k. Žiežmarių valsč., g. 1918 04. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Stankevičius Stasys, Domo Balandis	iš Klenaukos k. Žiežmarių valsč., g. 1918m., ž. 1946m. Kolukiškių miške, būrio vadas.

ir du jo broliai:

Stankevičius Vytautas, Domo - Trumenas	g. 1921 m., ž. 1946m. Kaukinės miške.
Stankevičius Albinas, Domo - Gaidys	g. 1922m., ž. 1947m. Kaugonyse.
Stankevičius Jonas	iš Kaugonių k. Žaslių valsč. 1945 02 mėn. nusinuodijo bunkeryje.
Stankevičius Jonas - Lašas	iš Klusų k. Žaslių valsč., ž. 1946 m.
Stankevičius Jonas, Jono	iš Vilūnų k. Kruonio valsč., g. 1899 m., ž. 1948 m.
Stasiūnas Aleksas	iš Ringailių k. Žaslių valsč., ž. 1948 05 28 vežant į Sibirą.
Stalerūnas Jonas	iš Pyplių k., g. 1918 m., ž. 1945 m. tėviškėje.
Stelmokas Balys	iš Žiežmarių, g. 1922m., ž. 1946 03 Vorkutos lageryje, LLA Žiežmarių kuopelės vadas.
Steponavičius Vincas, Alekso - Bebras	iš Rečionių k., g. 1922m., ž. 1945 07 11 Pagirių miške.
Strašunskas Romas - Beržas	iš Slabados k., g. 1919 m., ž. 1947 m. Kairiškėlių k.
Suslavičius Vaclovas, Andriaus - Klevas	iš Rusių k., g. 1925 m., ž. 1945 08 Buckūnų k.
Suslavičius Pranas, Prano	iš Rusių k. Žaslių valsč., g. 1922m., ž. 1945 02 10 Žvagakalnio k. Širvintų raj.
Svilas (Svyla) Eugenijus - Slyva	iš Zarasų raj., gyveno Viršuliškių k. Musninkų valsč., g. 1926 m., ž. 1949 m. vasario mėn.Vareikių miške, Gelvonų valsč., kuopos vadas.
Svilikas Mykolas - Genys	iš Samylųk., g. 1917 m., ž. 1947 12 30 prie Samylų k., būrio vadas.
Siaubas (slp.)	iš Semeliškių valsč., ž. 1946 12.
Skroblas (slp.)	ž. 1945 07 31 žvalgyboje.
Suslavičius Pranas	iš Rusių k., ž. 1945 m. balandžio mėn. tėviškėje.
Stasiūnas Česlovas - Klajūnas	iš Dzenkuniškių k. Semeliškių valsč., ž. 1946 m.
Stančikas - Meška	iš Aukštadvario, ž. 1945 10 20
Stasinevičius Adolfas	Krivonių klebonas, g. 1898 m., ž. 1949 m. Lukiškių kalėjime.
Šabūnas Pranas - Tarzanas	iš Kaišiadorių m., rinktinės štabo komendantas, 1946 m. areštuotas, žuvo Vorkutos lageryje.

Šaka Motiejus - Gabrys	iš Paparčių k., g. 1923m., ž. 1946 m. Miciūnų k.
Šatas (vardas nežinomas)	iš Kaimynėlių k. Musninkų valsč., ž. !945 m. prie namų.
Šavareika Jonas, Kajetono	iš Vievio valsč., g. 1912 m., ž. 1950 m. prie Vievio, būrio vadas.
Šeškas Boleslovas, Juozo	iš Darsūniškio k. Kruonio valsč., g. 1922m., žuvo Kruonio apyl. 1947 m.
Šimonis Marijonas	iš Daukliūnų k. Karmėlavos ap., g. 1922m„ ž. 1946m.
ŠimanskasJonas, Kazio	iš Jočiūnų k. Žaslių valsč., g. 1923m., ž. I945m. Livintuose.
Šiškevičius Motiejus	iš Vindziulių k., g. 1921 m., žuvo 1946 m. Jagelonių miške.
Šiška Antanas - Rytas	iš Musninkų valsč., g. 1925 m., 1945 07 nuteistas sušaudyti.
Šiškelis Zigmas - Erelis	iš Vilkiškių k. Kaišiadorių valsč., ž. 1947 m. Jonavos raj.
Šliužas Kazys, Jono-Vaikutis	iš Kaukinės k. Žiežmarių valsč., g. 1915 08, mirė būryje 1946 m.
Sidaraitė Bronė	iš Medinų k., Žaslių valsč., ryšininkė, žuvo lageryje.
Šmigelskas Pranas	iš Kapciškių k., g. 1905 m., ž. 1948 m. Dubrovlage.
Šidlauskas Jonas	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Šmigelskas Vladas - Erelis	iš Musninkų valsč., g. 1916m.,ž. 1945 11 Musninkų valsč., būrio vadas.
Špokas Mykolas	iš Rusių k., g. 1916 m., ž. 1946 08 06 Padvarių k. Musninkų valsč.
Šmigelskas Feliksas - Ąžuolas	iš Musninkų valsč.. g. 1921 m., ž. 1945 m. Musninkų valsč.
Švenčionis Stasys - Žaibas,Graužinis	iš Abromiškių k. Vievio valsč., bat. vadas, ž. 1946 12 23 prie Žiežmarių.
Švenčionis Bernardas, Augusto - Beržas	iš Ilgakiemio k. Žaslių valsč., g. 1921 02 12, ž. 1946 03 12 Piplių k.
Švedas Kazys - Šermukšnis	iš Šiaulių, g. 1918m., ž. 1945 04 12 Guronyse.
Švarca Jonas	iš Darsūniškio k., g. I918m., ž. 1947 m. Gojaus miške.
Švenčionis Mikas, Miko	iš Kruonio, g. 1922m., ž. 1946 10 31 Anglininkuose.

Slp. Švidrys	iš Kaišiadorių valsč. 1945m. dingo be žinios.
Taletavičius Pranas, Mykolo-Klajūnas	iš Balceriškių k. Žiežmarių valsč., g. 1922m„ ž. 1946 09 15 Slabados kaime.
Taparauskas Vladas - Žaibas	iš Smilgių k. Kaišiadorių valsč., g. 1913 m., NKVD sušaudytas 1945 m.
Taparauskas Vladas, Mykolo	iš Rečionių k., g. 1913m., ž. 1945 m.
Taparauskas Albinas - Špokas	iš Paberžės k., g. 1922m., ž. 1946 12 13 Slabados k.
Taparauskas Antanas - Kirvis	iš Livintų k. 2-os kuopos vadas, g. 1903 m., ž. 1946 11 19 Livintų k.
Taparauskas Adomas - Varpas	iš Krivonių k. Žaslių valsč., g. 1926m., ž. 1946 09 15 Kapciškių miške.
Taparauskas Stasys - Karžygis	iš Paberžės k., g. 1917m., 1948 05 01 būvio sužeistas Šilonių miške ir mirė, būrio vadas.
Taparauskas Kazys	iš Smilgių k., g. 1916 m., ž. 1946 m. Vorkutos lageryje.
Taparauskas - Varpelis	iš Krivonių k. Žaslių valsč., nužudytas 1946m.
Tatarūnas Petras, Juozo	iš Rusių k. Žaslių valsč., g. 1922 m., žuvo Rusių k. per gaudynes 1945 02 10.
Tirva Petras	iš Kazokų k. Kruonio valsč., g. 1920 m., ž. 1946 m. Kaukinės miške.
Tveraga Vytautas	iš Užtakų k. Rumšiškių valsč., g. 1920 m., 1946m. Žaslių apyl. kovojo Meškos būryje.
Tveraga Česlovas - Vilkas	iš Rusių Rago Musninkų valsč., g. 1918 m., suimtas 1945m.pavasarį, kuopos vadas, apygardos štabo narys.
Tveraga Vytautas - Aras	iš Rusių Rago k., g. 1919 m., ž. 1945 m. Čiobiškyje.
Trakimas Kazimieras - Putinas	iš Kazimieravos k. Žaslių valsč., g. 1922 m., ž. 1945 04 13 Kaugonių g.st.
Trakimas Pranas - Arnoldas	Putino brolis, g. 1919 m., suimtas 1946 03 12 Kazimieravos miške, kalėjo, žuvo 1985 m.
Trakimas Bronius	Putino brolis, g. 1923 m., ž. Sibire.
Slp. Topolis	ž. 1945 07 12.
Urbonavičius Andrius	iš Vindziulių k. Žuvimo vieta ir data nežinoma.

Urbonavičius Adomas, Andriaus - Siaubas	iš Vindziulių k., g. 1925m., ž. Šolių k. 1947 m., būrio vadas.
Urbonavičius Bolius, Andriaus	iš Vindziulių k., g. 1930m. žuvo Jagelonių miške 1946 m.
Urbonavičius Juozas - Aidas	iš Neveronių k., g. 1925m., ž. 1952 m. lageryje.
Urbonavičius Jonas - Svajūnas	iš Širvintų. Apygardos štabo skyriaus viršininkas.
Urbonaitis Vytautas, Martyno - Statkus	iš Kamajų valsč., g. 1922 12, ž. 1947 02 04 Krasnasėlio k.
Urrmilevičius Vaclovas	iš Kalniškių k. Kaišiadorių valsč., g. 1920 m., ž. 1945 m. Vladikiškėse, Žiežmarių valsč.
Ulozas Kazys	iš Baniškių k. Rumšiškių valsč. 1941 06 27 sušaudytas rusų kareivių.
Ulozas Antanas	iš Ginteikiškių k. Kruonio valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Ulozas Pranas, Petro - Bevardis	iš Rumšiškių valsč. Kapitoniškių k., g. 1926m„ ž. 1948 09 16 Grikšelių sodyboje, Naujasodžio k. Pažaislio valsč.
Ulozaitė Stasė, Jurgio	iš Milžinų k. Rumšiškių valsč., ryšininkė, g. 1928m., ž. 1947 12 31 savo namuose.
Ūselis Juozas - Pakalnis	laikr.„Žalioji giria" leidėjas, sušaudytas 1962 10 16.
Vaicekauskas Bronius	iš Kalniškių k. Žaslių valsč., būrio vadas, 194410 12 suimtas.
Vaina Alfonsas, Jono - Kaštonas	iš Vilkiškių k. Kaišiadorių valsč., g. 1922 01 01. Suimtas 1948m. rudenį, kalėjo Pečioros lageryje.
Vainilavičius Petras - Aušra	iš Aitekonių k., g. 1916 m., ž. 1945 12 13 Skėrių k.
Vainilavičius Vincas, Martyno - Aušra	iš Vilionių k. Kaišiadorių valsč., g. 1922 m., 2-ojo bataliono vadas, ž. 1945 11 17 Skėrių k.
Vaitkevičius Aleksas - Vėtra	iš Kruonio valsč., g. 1927m., ž. 1947 07 Neveronių k.
Vainius Petras - Sakalas	iš Kauno, g. 1926m., ž. 1948 09 16 Grikšelių sodyboje.

Vaškevičius Antanas - Svyruonėlis	iš Gegužinės valsč., ž.1949 m. pavasarį, būrio vadas.
Vaina J. - Liepa	iš Vilkiškių k. Kaišiadorių valsč. Žuvo Miežonių k.
Valiukas Juozas (Jonas ?)	iš Janušoniųk., g. 1918 m., ž. 1946 03 31 Beikštonių miške.
Valčanskas Petras - Ąžuolas	iš Musninkų valsč., ž. 1946 m.
Vaičiulevičius Petras	ž. 1944 11 14 Budiškių k. Žaslių valsč.
Vlasovienė Janina - Mūza	iš Kauno, g. 1926 m., ž. 1946 12 25 Neiciūnų miške.
Venskus J.	iš Pavuolių k. Žiežmarių valsč., ž. 1948 08 12 nuo smogikų savo sodyboje.
Venskus A.	iš Pavuolių k. Žiežmarių valsč., g. 1931 m., ž. 1948 08 12 tėvų sodyboje.
Verbickas Aleksas, Prano - Berželis	iš Miežonių k. Kaišiadorių valsč., g. 1920m., ž. 1945 04 12 Guroniųk.
Vinickas Stasys - Raistas	Meškos būrio kovotojas, g. 1916 m., vado pavaduotojas, ž. 1945 09 19 Beištrakio miške.
Vičkačka Martynas - Vasara	iš Onuškio valsč. Būrio vadas, 1945 07 nuteistas mirties bausme.
Visockas Albinas, Igno - Jovaras	iš Kairiškėlių k. Žiežmarių valsč., g. 1927m„ ž. 1948 04 17 Eigeniškių k. Žiežmarių valsč.
Visockas Stasys	iš Gudenos, Kaišiadorių valsč., g. 1917m. ž. 1945 10 prie Juodiškių k.
Slp. Vanagas	iš Merkinės, ž. 1946 03 27 prie Dubių vnk.
Vitas Izidorius - Sakalas	iš Žydiškių k. Aukštadvario valsč. Rinktinės štabo raštininkas, g. 1916m., 1946m. areštuotas, kalėjo Intoje.
Virbickas Jonas	iš Prazariškių k., g. 1919 m., nužudytas 1945 m. Žaslių stribyne.
Zablackas Vincas - Kėkštas	iš Jonyliškių k., g. 1916 m., ž. 1948 m. Avinėlių k.
Zavistinavičius Albinas, Jono - Pikuolis	iš Darsūniškio, g. 1928 10 15, ž. 1947 02 03 Kovaičių apyl.
Zavistinavičius Alfonsas, Jono	iš Darsūniškio k., g. 1927m., ž. 1946m. Užgirėlyje.
Zavistinavičius Jonas, Jono	iš Darsūniškio k., g. 1916m., ž. 1944 07 10 Darsūniškyje.

Zdanavičius Jonas - Žvangutis	iš Paparčių k., g. 1919 m., ž. 1946m.
Zdanevičius Pranas, Adomo - Burokas	iš Guronių k. Kaišiadorių valsč., g. 1921m.,ž. 1945 04 12 Guronių k.
ir du jo broliai:	
Zdanevičius Ignas, Adomo Serbentas	iš Guronių, g. 1925 12, ž. 1945 04 12 Guronių k.
Zdanevičius Andrius, Adomo Morka	iš Guronių k., g. 1919m., ž. 1945 04 12 Guronių k., būrio vadas.
Zujus Bernardas, Jono	iš Smilgių k.,g. 1905 m., ž. 1945 06 01 Gorkio lageryje.
Zepkus Aleksas - Piliakalnis	iš Akmenės (?), g. apie 1910 m., 1944 m. pabaigoje pabėgo iš ešelono, apygardos vado pavaduotojas, štabo viršininkas, ž. 1945 03 24 Dubių vnk. Žaslių valsč.
Zuzevičius Algis, Juozo	iš Darsūniškio k., g. 1924 m., ž. 1946 m. Sekionių apylinkėse.
Zuzevičius Pranas, Juozo	iš Darsūniškio k., g. 1929 m., ž. 1946 m. Sekionių apylinkėse.
Žandauskas - Švedas	iš Žiežmarių valsč., g. 1929 m., 1945 m. legalizavosi, tačiau greitai žuvo.
Žetkauskas Henrikas	iš Musninkų valsč., laikr. „Tikruoju keliu" leidėjas.
Žičius Antanas, Jurgio - Beržas, Ąžuolas	iš Kalniškių k. Kaišiadorių valsč. g. 1924m, ž. 1945m. Kalniškių miške.
Žičius Zigmas, Igno - Galiūnas	iš Kalniškių k. Kaišiadorių valsč., g. 1921 m., suimtas 1947 11 27, žuvo karagandos lageryje 1958 m.
Žičius Jonas - Pabaisa	iš Beištrakio k., g. 1911 m., mirė Novosibirsko kalėjime.
Žitkus Juozas - Žvaigždutė, Žalgiris	iš Prienų raj., g. 1924 m., ž. 1947 03 03 Kovaičių apyl.
Žitkevičius Viktoras - Akmenėlis	iš Bertašiūnų k., g. 1928 m., 1945 m. nužudytas Lukiškėse.
Židanavičius Antanas - Skrajūnas	iš Prienų raj., ž. 1947m. vasarą Gojaus miške, Kruonio apyl.
Zujus Bernardas	iš Smilgių k., g. 1905 m., mirė Gorkio kalėjime.
Žukauskas Pranas, Adomo - Šalmas	iš Darsūniškio k., g. 1927m., žuvo 1946 02 16 Kruonio apyl.

Žukauskas Antanas, Juozo	iš Darsūniškio k., g. 1925m., ž. 1947 m. Užgirėlyje.
Žukauskas Antanas	iš Ginteikiškių k. Kruonio valsč., g. 1925 m., 1947 sudegintas tėvų sodyboje,
jo motina ir sesuo:	
Žukauskienė Marytė	iš Ginteikiškių k. 1947m. sudeginta savo sodyboje.
Žukauskaitė Ona	iš Ginteikiškių k. 1947m. sudeginta tėvų sodyboje.
Žukauskas Pranas	iš Ginteikiškių k., žuvo Kruonio miške.
Žvirblis Jonas, Felikso - Dagilis	iš Šilonių k., g. 1914m., suimtas 1945m. Pajautiškių k. Žaslių valsč., žuvo Kutaisio lageryje, apygardos štabo narys, kontržvalgybos skyriaus viršininkas.
Žvirblis Bernardas - Voverė	iš Šilonių k., g. 1917m., ž. 1945m. Šilonių k.
Žvirblis Bernardas, Motiejaus - Oras	iš Šilonių k., g. 1916m., ž. 1947m. Šilonių miške.
Žvirblis Dominykas	iš Paukščių k. Žąslų valsč., apygardos organizacinio skyriaus viršininkas.
Slp. Žaibas	iš Aukštadvario, kuopos vadas, ž. 1947m. pradžioje.
Slp. Žaibas	ž. 1945 07 27 valydamas šautuvą.

Sudarė Stanislovas Abromavičius

KAIŠIADORIŲ RAJONO POLITINIAI KALINIAI

Sugrįžus raudoniesiems okupantams vėl prasidėjo Lietuvos žmonių areštai, pradėjo veikti Stalino ir Berijos paskelbta „klasių kova", proletariato diktatūra, jos aukomis tapo beveik trečdalis Lietuvos gyventojų. Neliko užmirštas ir Kaišiadorių rajonas, čia buvo įkalinta apie tūkstantis šio krašto gyventojų, ne vienas jų atsidūrė lageriuose, buvo ir sušaudytų. Didelė jų dalis už tai, kad padėjo partizanams.

Pavardė, Vardas	(jim. metai	Vieta	Įkalin. metai	Vieta	Paleid. metai	Gyvenama vieta
Adamkevičius Antanas, Motiejaus	1923	Prazariškių	1946	Norilskas	1951	Ežerėlio gyv.
Adamkevičius Bernardas, Motiejaus	1920	Prazauskių	1947	Inta	1956	Mirė 1981 m.
Adomaitis Eduardas, Antano	1921	Kruonio	1946	Vorkuta	1953	Mirė 1984 m.
Adomonis Jonas, Domininko	1918	Klėriškių	1946	Magadanas	1954	Klėriškių k.
Adukonis Andrius, Igno	1907	Eriogalos	1945	Inta	1954	Mirė 1984 m.
Aleknavičius Stasys, Igno	1905	Milžinų	1946	Norilskas	1954	Mirė 1987 m.
Alionis Albinas, Jono	1915	Guronių	1950	Magadanas	1955	Mirė 1989 m.
Alionis Klemensas, Jono	1914	Lomenių	1944	Velikas	1954	Lomenių k.
Alionis Stanislovas, Jono	1915	Pašulių	1946	Vorkuta	Mirė lag. 1953 m.	
Alionis Klemensas, Jurgio	1914	Pašulių	1945	Velikas	1953	Mirė 1995 m.
Alionis Zigmas, Kazio	1902	Pašulių	1946	Velikas	1954	Mirė 1971 m.
Alionis Petras, Vinco	1910	Livintų	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1984 m.
Alionis Jonas, Jurgio	1929	Beištrakio	1953	Kemerovo	1955	Kaišiadoryse
Alionis Kazys, Mykolo	1927	Gastilonių	1945	Vorkuta	1956	Kaliningrade
Alionytė-Peckienė Zuzana, Jono	1924	Pašulių	1950	Gorkio	1953	Domeikave
Ališauskas Antanas, Jono	1918	Bertašiūnų	1946	Pečiora	1955	Prienuose
Ališauskienė Ona, Vytauto	1931	Bertašiūnų	1948	Mordovija	1954	Prienuose
Ališauskas Kazys, Jono	1921	Bertašiūnų	1946	Angarskas	1951	Mirė 1989 m.
Ališauskienė Bronė, Vinco	1927	Paliepių	1947	Tiumenė	1952	Ežerėlio gyv.
Aliulis Vladas, Antano	1911	Kertupio	1945	Ostaškovo	1946	Mirė 1963 m.
Aliuškevičienė Antanina, Jurgio	1921	Darsūniškio	1946	Magadanas	1955	Mirė 1984 m.
Ambrazevičius Bolius, Petro	1909	Pašulių	1946	Džezkazganas	1956	Mirė 1992 m.
Ambrazevičius Petras, Stepono	1922	Ručkakiemio	1945	Pečiora	1952	Ručkakiemyje
Ambrazevičius Jonas, Jono	1923	Mockūnų	1951	Inta	1951	Žiežmariuose
Ambrazevičius Mykolas, Jono	1903	Mockūnų	1947	Magadanas	1954	Mirė 1989 m.
Andriūnaitė Adelė, Kazio	1926	Klėriškių	1947	Karaganda	1955	Šiauliuose
Andriūnas Albinas, Kazio	1921	Klėriškių	1947	Minlagas	1956	Jelgavoje
Arbačiauskas Pranas, Stasio	1915	Korsakų	1946	Irkutsko	1955	N.Akmenėje
Arbočius Vladas, Justino	1925	Jočiūnų	1946	Karaganda	1955	Jonavoje
Arbočius Aleksandras, Jono	1910	Jočiūnų	1946	Magadanas	1951	Kėdainiuose
Arbočius Stepas, Adomo	1920	Kaspariškių	1950	Irkutskas	1957	Mirė 1989 m.
Arbočius Pranas, Mato	1908	Rusių	1948	Archangelskas	1955	Mirė 1990 m.
Arbočius Bernardas, Mykolo	1923	Rusių	1948	Irkutskas	1956	Jurbarke
Arbočius Steponas, Mykolo	1903	Rusių	1946	Mordovija	1951	Mirė 1988 m.
Arcikauskaitė-Solidauskienė Uršulė	1928	Užgirėlio	1946	Inta	1953	Kaune
Arcikauskas Juozas, Antano	1922	Užgirėlio	1951	Irkutskas	1956	Kaune
Arlavičius Pranas, Vlado	1920	Leliušių	1946	Magadanas	1956	Krasnojarske
Arnatkevičius Edvardas, Stasio	1905	Pūstakiemio	1945	Vorkuta	1950	Mirė 1964 m.

L

Ašmenienė Marcelė, Antano	1923	Žydiškių	1946	Inta	1950 Rokuose
Auksoraitienė Albina, Jono	1904	Varkalių	1946	Pečiora	Mirė lag. 1952 m.
Azimovas Antanas, Agejevič	1913	Naujažerio	1944	Vorkuta	1953 Kaišiadoryse
Babilius Kazys, Jono	1901	Žiūronių	1945	Vorkuta	Mirė lag. 1953 m.
Bagdzevičius Jonas, Jurgio	1911	Beištrakio	1945	Vorkuta	1957 Mirė 1985 m.
Bagdzevičiūtė-Kinderienė Elena	1925	Lelėnų	1947	Inta	1953 Kaišiadoryse
Baikutis Pranas, Jono	1907	Kriauciškių	1949	Angarskas	1956 Mirė 1983 m.
Balčiūnas Jonas, Prano	1887	Eitekonių	1948	Vorkuta	1956 Mirė 1982 m.
Balčiūnas Jonas, Prano	1891	Šimkauciškių	1946	Taišetas	1958 Mirė 1986 m.
Balčius Juozas, Jono	1923	Civiškių	1948	Minlagas	1955 Mirė 1989 m.
Balnys Domininkas, Jono	1912	Miežonių	1951	Permės	1956 Mirė 1988 m.
Balnys Jonas, Adomo	1927	Putriškių	1946	Inta	1954 Panevėžyje
Balnys Stasys, Adomo	1918	Putriškių	1946	Karaganda	1955 Mirė 1984 m.
Balnys Vaclovas, Petro	1910	Putriškių	1946	Inta	1954 Mirė 1982 m.
Balnys Mykolas, Juozo	1923	Antakalnio	1947	Archangelskas	1954 Kaune
Balnys Pranas, Mykolo	1926	Antakalnio	1946	Magadanas	1954 Vilniuje
Bandzevičius Bernardas, Bernardo	1906	Beištrakio	1945	Vorkuta	1946 Mirė 1983 m.
Bandzevičius Kazys, Prano	1927	Skynimų	1951	Vorkuta	1956 Telšiuose
Bandzevičius Zigmas, Jurgio	1907	Beištrakio	1946	Sverdlovskas	1948 Mirė 1986 m.
Balnys Adolfas, Jono	1916	Putriškių	1946	Inta	1954 Mirė 1987 m.
Banevičiūtė Veronika, Juozo	1922	Šnipelių	1945	Karaganda	1955 Mirė 1995 m.
Banevičius Simonas, Simono	1923	Varkalių	1944	Magadanas	1954 Mirė 1980 m.
Baranauskas Eduardas, Jono	1926	Žaslių	1948	Karaganda	1954 Kaišiadoryse
Barkauskas Antanas, Antano	1929	Rumšiškių	1949	Norilskas	1962 Rumšiškėse
Barysas Mykolas, Juozo	1905	Strošūnų	1947	Inta	Mirė lag. 1951 m.
Barauskas Kostas, Antano	1907	Eiriogalos	1944	Vorkuta	1954 Mirė 1954 m.
Bartusevičius Simonas, Jokūbo	1902	Darsūniškio	1948	Mordovija	1955 Mirė 1968 m.
Baublys Vincas, Jono	1894	Žasliai	1945	Pečiora	1955 Mirė 1969 m.
Baublys Eduardas, Vinco	1920	Žasliai	1944	Magadanas	1952 Panevėžyje
Baublys Jonas, Vinco	1927	Žasliai	1947	Inta	1955 Mirė 1986 m.
Baumila Zigmas, Stasio	1921	Kaišiadorys	1946	Vorkuta	1953 Mirė 1987 m.
Bauras Andrius, Andriaus	1921	Dubelių	1945	Vorkuta	1946 Mirė 1973 m.
Begonis Adolfas, Jono	1924	Svirplionių	1951	Sverdlovsko	1954 Livintuose
Begonis Vincas, Martyno	1906	Palomenės	1944	Krasnojarskas	Mirė lageryje
Bagonis Mykolas, Jono	1905	Svirplionių	1950	Solovatas	1955 Mirė 1978 m.
Beiga Boleslovas, Mykolo	1908	Antakalnio	1947	Vorkuta	1953 Žiežmariuose
Beiga Jonas, Mykolo	1907	Antakalnio	1947	Uchta	1954 Mirė 1988 m.
Beliūnas Pranas, Jurgio	1922	Lapainios	1947	Karaganda	1956 Mirė 1988 m.
Berlinskienė Jadvyga, Vinco	1895	Palimšės	1948	Šilutės lag.	1949 Mirė 1969 m.
Bernotas Aleksandras, Vinco	1888	Žasliai	1947	Abezės lag.	Mirė lag. 1950 m.
Bernotas Vincas, Jono	1892	Paliepių	1947	Karaganda	1950 Mirė 1981 m.
Bernotavičienė Ona, Jono	1920	Kaugonių	1947	Vorkuta	1954 Pernaravoje
Bendoravičiūtė-Germanavičienė Aldona	1927	Domeikiemio	1953	Taišetas	1956 Vilniuje
Bertienė Magdelena, Kazio	1913	Medinų	1951	Kemerovo	1953 Plungėje
Berūkštis Jurgis, Simono	1906	Vizginu	1949	Omsko	1956 Mirė 1968 m.
Berūkštis Petras, Antano	1918	Apsuonos	1945	Vorkuta	1946 Mirė 1968 m.
Bičkauskas Vytautas, Jokūbo	1927	Žasliai	1947	Omsko	1954 Krasnojarskas
Bičkauskienė Adelė, Alekso	1904	Papartėlių	1952	Šilutės lag.	1953 Mirė 1987 m.
Bičkauskas Pranas, Kazio	1927	Žiežmariai	1946	Uchta	1951 Mirė 1993 m.
Bieliauskas Česlovas, Zigmo	1908	Kogelškių	1941	Vorkuta	Mirė lageryje
Bieliauskas Vincas, Jokūbo	1928	Janušonių	1947	Vorkuta	1956 Ariogaloje
Bieliauskas Pranas, Jurgio	1897	Migonių	1941	Vorkuta	Mirė lageryje

Bieliauskas Leopoldas, Kazio	1930	Pravieniškių	1945	Inta	1950	Nemenčinėje
Blažaitis Mykolas, Martyno	1912	Rumšiškės	1945	Džezkazganas	1956	Mirė 1995 m.
Bieliūnas Pranas	1922	Kruonis	1947	Karaganda	1956	Mirė 1988 m.
Blaževičius Antanas, Jono	1913	Gudienos	1944	Ostaškovo	1947	Kaišiadoryse
Bliujienė Jadvyga, Vincento	1918	Jagelonių	1945	Vorkuta	1948	Jagelonyse
Botyrius Stasys, Rapolo	1923	Rumšiškės	1944	Gorkio	Mirė lageryje.	
Bružas Antanas, Mato	1873	Žasliai	1948	Džebravlagas	1956	Mirė 1970 m.
Biguzas Aleksas, Petro	1920	Kaišiadorys	1945	Džezkazganas	1956	Dainių k.
Budrienė Elena, Motiejaus	1925	Niauriškių	1947	Mordovija	1952	Klaipėdoje
Bukys Jonas, Aleksandro	1896	Tarpumiškių	1944	Vilnius	Sušaudytas lageryje.	
Bukinas Vytautas, Igno	1924	Kietaviškių	1946	Karaganda	1955	Kaune
Burda Zigmas, Juozo	1906	Pyplių	1946	Vilnius	1949	Mirė 1977 m.
Burda Eduardas, Petro	1934	Pyplių	1941	Inta	1956	Vilniuje
Bumbulis Aleksas, Petro	1896	Šventininkų	1951	Vorkuta	1953	Mirė 1981 m.
Bulauskas Jonas, Juozo	1899	Rusių	1945	Inta	1956	Mirė 1982 m.
Butkevičius Vaclovas, Antano	1902	Naujažerio	1946	Pečiora	1954	Mirė 1974 m.
Butrimavičius Eduardas, Augusto	1927	Kaišiadorys	1949	Omskas	1956	Panevėžyje
Butrimavičius Jeronimas, Andriaus	1922	Vladikiškių	1945	Vorkuta	1954	Mirė 1969 m.
Butrimavičienė Elena, Jokūbo	1926	Stasiūnų	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1988 m.
Butrimavičius Feliksas, Mykolo	1914	Žiežmariai	1953	Inta	1958	Kėdainiuose
Cibulskaitė Birutė, Juozo	1921	Klėriškių	1946	Taišetas	1955	Kalviuose
Cibulskas Augustas, Augusto	1935	Pūstakiemio	1951	Vorkuta	1956	Kaune
Kun. Cibulskas Pranas	1892	Kalviai	1948	Permė	1956	Mirė 1957 m.
Cikanavičius Domas, Andriaus	1906	Klėriškių	1945	Kutaisi	1956	Klėriškių k.
Chamačkauskas Bronius, Ignoto	1912	Žiežmariai	1945	Stavropolio kr.	1949	Mirė 1981 m.
Chlebavičius Edmundas, Juozo	1908	Mičiūnų	1948	Inta	1956	Mirė 1978 m.
Chmelnickas Stasys, Stasio	1925	Kacilaučiznos	1945	Vorkuta	1946	Kaune
Chmelnickas Jonas, Antano	1924	Dalinonių	1945	Vorkuta	1947	Mirė 1985 m.
Čelkauskas Stasys, Vinco	1915	Graužų	1941	Rešiotai	Mirė lageryje	
Čepulionis Kostas, Rapolo	1899	Turloviškių	1944	Kutaisi	1949	Mirė 1980 m.
Černiauskas Antanas, Beniaus	1917	Mičiūnų	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1978 m.
Černiauskas Julijonas, Jono	1890	Užtakų	1948	Taišetas	1954	Mirė 1960 m.
Černiauskas Mykolas, Julijono	1929	Užtakų	1948	Vorkuta	1956	Kaune
Černiauskas Ignas, Stasio	1925	Svirplionių	1945	Saratovas	1946	Neprėkštos k.
Černiauskas Stasys, Martyno	1896	Svirplionių	1945	Vorkuta	Mirė lageryje.	
Černiauskas Jokūbas, Vinco	1918	Svirplionių	1950	Vorkuta	1955	Guronių k.
Černiauskas Mykolas, Martyno	1886	Svirplionių	1947	Vorkuta	1956	Mirė 1967 m.
Černiauskas Kazys, Antano	1908	Mikalauciškių	1944	Vorkuta	Mirė lageryje.	
Černiauskas Pranas, Prano	1923	Darsūniškio	1946	Kaune	1947	Darsūniškyje
Čėsna Algirdas, Vinco	1927	Kurniškių	1948	Tubačo lag.	1955	Mirė 1981 m.
Čėsna Albinas, Stasio	1929	Kaišiadorys	1945	Archangelskas	1954	Jonavoje
Čėsna Stasys, Juozo	1891	Kaišiadorys	1944	Potmos lag.	Mirė lageryje	
Čėsna Juozas, Stasio	1926	Žasliai	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1990 m.
Čėsna Jonas, Domininko	1909	Beloniškių	1945	Vorkuta	Mirė llageryje.	
Čėsna Stasys, Andriaus	1897	Beloniškių	1945	Inta	Mirė lageryje.	
Čėsna Domininkas, Andriaus	1907	Beloniškių	1945	Inta	1946	Mirė 1972 m.
Čėsna Adomas, Adomo	1919	Dubelių	1948	Pečiora	1952	Kybartuose
Čėsna Jonas, Jono	1917	Dubelių	1945	Lukiškės	1946	Mirė 1987 m.
Čėsnaitė Jadvyga, Stasio	1924	Kaišiadorys	1945	Archangelskas	1955	Kaune
Čėsnienė Ieva, Martyno	1902	Bagdoniškių	1948	Inta	1956	Mirė 1988 m.
Čiulada Jonas, Aleksandro	1920	Krivonių	1946	Inta	1955	Kazokiškės

Čiulada Jonas, Adomo	1928	Pakalniškių	1949	Omskas	1956	Lentvaryje
Čiulada Jonas, Jono	1923	Naravų	1945	Inta	1947	Mirė 1991 m.
Čiulada Andrius, Baltraus	1881	Pakalniškių	1946	Lukiškės	1947	Mirė 1963 m.
Čiulada Jonas, Adomo	1879	Naravų	1946	Vilnius	1947	Mirė 1959 m.
Čiulada Andrius, Simono	1894	Skėrių	1946	Vilnius	1948	Mirė 1982 m.
ČiurinskasVincas,Mykolo	1910	Dubių	1955	Inta	1958	Mirė 1976 m.
Čiurinskas Juozas, Jurgio	1908	Medinų	1941	Mordovija	1952	Palomenėje
ČiurinskasVytautas,Jono	1928	Pašulių	1947	Vorkuta	1954	Mirė 1975 m.
Čiurinskas Jurgis, Mykolo	1895	Pašulių	1946	Taišetas	Mirė lageryje.	
Čiurinskas Zigmas, Mykolo	1924	Pašulių	1950	Viatlagas	1955	Pašuliuose
Čižauskas Vaclovas, kazio	1907	Žiežmariai	1941	Krasnojarskas	1955	Kaune
Čyžas Martynas, Juozo	1923	Lelėnų	1946	Lukiškės	1947	Mirė 1994 m.
Čepulionis Kostas, Rapolo	1899	Turloviškių	1944	Kutaisi	1949	Mirė 1980 m.
Eidukevičius Antanas, Jono	1899	Kaišiadorys	1948	Pečiora	1955	Mirė 1969 m.
Filipavičius Jonas, Jono	1914	Kmitų	1945	Kutaisi	1946	Mirė 1986 m.
Dailydaitė-Maleravičienė Janina	1924	Verdenės	1945	Inta	1946	Lentvaryje
Dailydaitė-Česonienė Marija, Kosto	1925	Verdenės	1945	Inta	1946	Mirė 1990 m.
Dailydaitė-Nadievič Ona, Kosto	1928	Verdenės	1945	Inta	1946	Vilniuje
Dailydienė Ona, Marijono	1885	Verdenės	1945	Inta	1946	Mirė 1957 m.
Dainys Pranas, Kasparo	1920	Morkūnų	1945	Vorkuta	1946	Kaune
Danišauskas Steponas, Stasio	1920	Barevičių	1945	Vorkuta	1953	Mirė 1971 m.
Kun. Danyla Jonas	1905	Žasliai	1949	Omskas	1956	Garliavoje
Daraževičius Kazys, Jono	1922	Lankakiemio	1945	Inta	1954	Mirė 1980 m.
Daukša Antanas, Stasio	1914	Klevų Būda	1944	Uchta	1954	Ariogaloje
Daukša Vladas, Prano	1915	Pravieniškės	1946	Vorkuta	1958	Mirė 1974 m.
Degutienė Marijona, Jurgio	1887	Sevelionių	1950	Inta	1955	Mirė 1959 m.
Dovydaitis Juozas, Jeronimo	1901	Gegužinės	1946	Mordovija	1954	Mirė 1979 m.
Dovydaitienė Elena, Liudviko	1919	Gegužinės	1946	Magadanas	1953	Karmėlavoje
Drėgva Vladas, Antano	1922	Šešonių	1946	Karaganda	Mirė lageryje	
Drėgvaitė Sofija, Boleslovo	1929	Kasčiukiškių	1947	Jaja lag.	1952	Panevėžyje
Dručiūnienė- Bakanaitienė Albina	1922	Šilinų	1945	Inta	1954	Stoniavos k.
Dručiūnas Benediktas, Kazimiero	1925	Baniškių	1945	Magadanas	1955	Mirė 1982 m.
Drulia Bernardas, Vinco	1925	Pašulių	1944	Sušaudytas Tuskulėnuose 1945 m.		
Drulia Boleslovas, Jono	1910	Rumšiškės	1949	Vorkuta	1957	Kaune
Drulia Stasys, Jurgio	1927	Jurgiškių	1948	Džezkazganas	1957	Kaišiadoryse
Drulia Vincas, Vinco	1909	Livintų	1946	Vorkuta	1956	Livintų k.
Drulia Motiejus, Jono	1898	Livintų	1947	Kostroma	1956	Mirė 1960 m.
Drulytė-Jankauskienė Janina	1927	Bagdoniškių	1945	Veliko lag.	1948	Palomenėje
Drumstas Motiejus, Antano	1900	Litviniškių	1946	Džezkazganas	1955	Litviniškių
Dubosas Bernardas, Juozo	1919	Livintų	1945	Vorkuta	1956	Kaune
Dulinskas Vytautas, Vlado	1919	Piktavydžių	1950	Vorkuta	1956	Mirė 1987 m.
Dulskas Aleksas, Prano	1922	Bublių	1945	Inta	1955	Mirė 1979 m.
Dubosas Kazys, Alekso	1913	Dovainonių	1941	Vorkuta	1947	Dovainonių
Dzedulionis Jokūbas, Adomo	1896	Paparčių	1941	Rešiotų lag.	Mirė lageryje	
Dzedulionyte-Pipirienė Leonora	1925	Vaidžionių	1947	Vorkuta	1955	Kaišiadoryse
Dzeventlauskaitė-Mickienė Elma	1927	Padalių	1945	Inta	1950	Kaune
Dzeventlauskaitė-Zeidaks Stefa	1928	Padalių	1945	Jaroslavlio	1954	Kaune
Dzimidavičius Pranas, Boliaus	1925	Klusių	1947	Omskas	1955	Mirė 1980 m.

Gagas Jonas, Juozo	1902	Aštrago	1948	Karaganda	1957	Mirė 1992 m.
Garnys Petras, Prano	1920	Migonių	1946	Irkutskas	1955	Jonavoje
Garšva Aleksas, Bernardo	1894	Lapainios	1949	Šilutėje	1956	Mirė 1972 m.
Gedminas Kostas, Juozo	1905	Beištrakio	1951	Gorkio	1955	Mirė 1960 m.
Gelažius Andrius, Antano	1901	Užtakų	1944	Gorkio	Mirė lageryje	
Gelažiūtė-Augūnienė Genė, Andriaus	1928	Užtakų	1947	Karaganda	1956	Jonavoje
Germanavičius Juzefas, Nikolajaus	1920	Juodiškių	1946	Vorkuta	1952	Kaišiadoryse
Gervickaitė Ona, Antano	1922	Jugatinos	1950	Taišetas	1956	Kaišiadoryse
Genevičius Mikas, Bernardo	1927	Dovainonių	1945	Pečiora	Mirė lageryje 1948 m	
Gineika Teofilius, Leono	1904	Juršiškių	1946	Karaganda	1951	Vilniuje
Gliaudys Aleksandras, Petro	1923	Žiežmariai	1950	Norilskas	1956	Kaune
Gontaris Vasilijus, Stepanovičius	1915	Krasnasėlio	949	Vologda	1954	Mirė 1985 m.
Gradeckas Adolfas, Motiejaus	1927	Mičiūnų	1946	Vilnius	1946	Mičiūnų k.
Gradzevičius Juozas, Ipolito	1881	Eitekonių	1944	Karaganda	Mirė lageryje	
Graliauskas Jonas, Mykolo	1903	Burbiškiu	1945	Uchta	1954	Mirė 1978 m.
Gratkauskas Juozas	1900	Kaišiadorys	1948	Vorkuta	1954	Mirė 1968 m.
Grenda Antanas, Vinco	1919	Lomenių	1946	Ufa	1954	Paligių k.
Grenda Vaclovas, Motiejaus	1902	Lomenių	1950	Karaganda	1954	Mirė 1956 m.
Grenda Andrius, Jono	1922	Svirplionių	1951	Viatlagas	1955	Neprėkštos k.
Grenda Bonifacas, Jono	1917	Svirplionių	1947	Norilskas	1956	Mirė 1994 m.
Grenda Ignas, Adomo	1897	Svirplionių	1950	Karaganda	1955	Mirė 1969 m.
Grenda Pranas, Vinco	1913	Lomenių	1946	Permė	1959	Neprėkštos k.
Grendaitė-Staliulionienė Bronė	1928	Lomenių	1945	Veliko	1948	Lomenių k.
Grendaitė-Starodimova Janina, Vinco	1913	Lomenių	1945	Veliko	1947	Žiežmariuose
Grendienė Emilija, Kazimiero	1898	Šilonių	1949	Kemerovo	1954	Mirė 1962 m.
Griesius Vytautas, Antano	1931	Cineikių	1950	Lukiškės	1951	Vilniuje
Griesius Martynas, Adomo	1913	Svirplionių	1951	Baškirija	1955	Mirė 1989 m.
Griesius Stasys Stasio	1922	Klusių	1945	Lukiškės	1946	Palomenė
Grigaliūnas Stasys, Martyno	1909	Eitekonių	1949	Šešknoslag	1955	Mirė 1957 m.
Grigaliūnas Zigmas, Martyno	1917	Eitekonių	1944	Vorkuta	1956	Mirė 1985 m.
Grigaliūnas Jokūbas, Mykolo	1920	Kiemelių	1944	Abezės lag.	1954	Mirė 1979 m.
Grigaliūnas Jonas, Jono	1921	Slabados	1945	Uchta	1946	Kaišiadoryse
Grigaliūnas Stasys, Martyno	1920	Kaišiadorys	1945	Minlagas	1950	Mirė 1960 m.
Grigaliūnas Jonas, Augusto	1921	Eitekonių	1945	Uchta	1949	Simkaičiškių
Grigaliūnas Bernardas, Juozo	1920	Dovainonių	1950	Permės	1955	Mirė 1971 m.
Grigonienė Antanina, Andriaus	1908	Sevelionių	1950	Permės	1951	Mirė 1982 m.
Grigonis Simonas, Anelės	1923	Pakertų	1945	Inta	1946	Pakertų k.
Grigonis Antanas, Antano	1914	Mičiūnų	1946	Krasnojarsk	1955	Krasnojarsk
Grikauskas Jurgis, Prano	1930	Vindziulių	1949	Karaganda	1956	Kaune
Grikauskaitė-Marazienė Adelė, Jono	1913	Vindziulių	1946	Karaganda	1955	Mirė 1982 m.
Grinkevičius Kazys, Stasio	1914	Naravų	1944	Minlagas	1950	Mirė 1964 m.
Grinkevičius Kazimieras, Jokūbo	1902	Jočiūnų	1946	Uchta	1955	Mirė 1992 m.
Grinkevičius Kazys, Martyno	1926	Pūstakiemio	1941	Taišetas	Mirė lageryje.	
Griškevičius Zigmas, Vinco	1923	Pūstakiemio	1941	Magadanas	1954	Pūstakiemio
Gudaitis Konstantinas, Jono	1890	Bertašiūnų	1946	Balchašo	1954	Mirė 1985 m.
Gudelis Jonas, Vinco	1912	Gilučių	1941	Magadanas	1954	Gilučio k.
Gudzinskas Vincas, Romualdo	1926	Kietaviškės	1946	Uchta	1955	Kaune
Gudeliauskas Jonas, Mykolo	1924	Gastilonių	1945	Vorkuta	1951	Mirė 1976 m.
Gulbickas Zigmas, Motiejaus	1898	Krivonių	1945	Vorkuta	1949	Mirė 1963 m.
Gurskis Kazys, Jono	1898	Eiriogalos	1946	Mordovija	1949	Mirė 1966 m.
Gustaitis Antanas, Jono	1909	Kovaičių	1944	Vorkuta	1948	Mirė 1991 m.
Gvardzinskaitė-Šiupšinskienė Jadvyga	1978	Kaišiadorys	1947	Taišetas	1958	Mirė 1987 m.

Ivanauskas Vladas, Igno	1923	Karklininkų	1946	Norilskas	Nežinoma	
Ivanauskas Kazys, Alekso	1922	Milžinų	1944	Krasnojarskasi	1953	Šiauliose
Ivoška Bernardas. Kazio	1918	Smilgių	1946	Magadanas	1953	Latvijoje
Ivoška Vincas, Kazio	1902	Smilgių	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1976 m.
Ivoška Kazys, Kazio	1906	Smilgių	1944	Vilnius	Mirė kalėjime.	
Ivoška Stasys, Andriaus	1927	Smilgių	1945	Magadanas	1956	Mirė 1982 m.
Ivoškienė Bronė, Antano	1926	Smilgių	1946	Kemerovo	1954	Panevėžyje
Jabenskas Antanas, Stepono	1925	Gegužinės	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1982 m.
Jakšta Motiejus, Jokūbo	1905	Kaišiadorys	1944	Uchta	1952	Mirė 1959 m.
Jakubauskas Antanas, Antano	1910	Kruonis	1944	Gorkis	Mirė Vykovo lageryje.	
Jakubauskas Albinas, Antano	1929	Turloviškių	1953	Mordovija	1956	Kaune
Jakubauskas Jonas, Mykolo	1908	Aleksandruvka	1946	Vorkuta	Mirė lageryje.	
Jackevičius Antanas, Stasio	1924	Utenos	1945	Vorkuta	1946	Vilkiškių k.
Jakubčionis Zigmas, Petro	1922	Pamierio	1950	Vorkuta	1955	Mirė 1971 m.
Kun. Jakulevičius Petras, Vinco	1910	Žiežmariai	1953	Mordovija	1969	Mirė 1975 m.
Jančiauskas Vincas, Petro	1888	Jagelonių	1945	Vorkuta	1948	Mirė 1976 m.
Jančiauskas Pranas, Juozo	1923	Kareivonių	1945	Saratovas	1946	Kaune
Janavičius Kazys, Mykolo	1917	Domeikiemio	1946	Steplagas	1955	Mirė 1974 m.
Jankauskaitė-Bertinskienė Vlada	1924	Šafamės	1945	Vorkuta	1950	Vilniuje
Janonis Antanas, Kazio	1912	Vladikiškių	1951	Magadanas	1960	Mirė 1969 m.
Janonis Bolius, Andriaus	1894	Gudienos	1950	Archangelskas	1954	Mirė 1976 m.
Janonytė-Griniuvienė Elžbieta, Kazio	1924	Vladikiškių	1946	Taišetas	1956	Mirė 1987 m.
Janulis Anastazas, Juozo	1922	Kaišiadorys	1949	Mordovija	1955	Mirė 1989 m.
Janulis Vincas, Bernardo	1928	Krivonių	1945	Vorkuta	1954	Kaišiadoryse
Janavičius Stepas, Antano	1928	Mijaugonių	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1983 m.
Jankauskas Kostas, Marijono	1914	Aleksandruvkos	1950	Omskas	1956	Mirė 1985 m.
Janulevičius Zigmas, Stepono	1918	Migučionių	1945	Vorkuta	1955	Mirė 1995 m.
Janulevičius Bronius, Andriaus	1918	Lėlių	1946	Solikamskas	1951	Lėlių k.
Januškevičius Stasys, Vaclovo	1922	Rudžių	1949	Karaganda	1964	Kaune
Januševičius Alfonsas, Stasio	1916	Burbiškiu	1941	Norilskas	1956	Burbiškiu k.
Jaruševičius Aleksandras, Stasio	1925	Burbiškiu	1945	Uchta	1952	Burbiškiu k.
Jaruševičienė Ona, Jokūbo	1916	Burbiškiu	1947	Inta	1950	Burbiškiu k.
Jaruševičiūtė-Račkauskienė Janina	1928	Burbiškiu	1946	Vorkuta	1951	Žiežmariuose
Jackutis Bronius, Jono	1921	Bučionių	1946	Karaganda	Mirė lageryje.	
Jaruševičius Antanas, Juozo	1893	Kurmaičių	1947	Karaganda	1954	Mirė 1980 m.
Janavičius Pranas, Stasio	1915	Gilučių	1945	Pečiora	1955	Mirė 1987 m.
Jastremskas Juozas, Juliaus	1915	Bareikių	1945	Kutaisi	1948	Stabintiškių k.
Jastremskas Vincentas, Antano	1884	Gudzenkos	1941	Vilnius	1941	Mirė 1979 m.
Jaromskas Pranas, Stasio	1923	Dubelių	1948	Inta	1964	Mirė 1975 m.
Jočiūnaitė Emilija, Jono	1924	Juodiškių	1946	Archangelskas	1951	Juodiškių
Jokubauskas Juozas, Andriaus	1919	Kaukinės	1944	Karaganda	1954	Vievyje
Jokubauskas Izidorius, Jokūbo	1926	Milžinų	1947	Norilskas	1955	Mirė 1987 m.
Jonaitis Stasys, Baltraus	1913	Rumšiškės	1947	Inta	1955	Mirė 1977 m.
Juodaitis Kazys, Kazio	1908	Klėriškių	1949	Inta	1953	Kaune
Juodienė Leonora, Mykolo	1919	Nemaitonių	1947	Pečiora	1952	Nemaitonyse
Juoduonienė Marcelė, Bamardo	1905	Varkalių	1949	Mordovija	1956	Mirė 1976 m.
Juodonis Simas, Jono	1924	Varkalių	1946	Taišetas	1959	Mirė 1986 m.
Jurevičius Stasys, Antano	1909	Paparčių	1945	Vorkuta	1954	Mirė 1979 m.
Jurevičius Viktoras, Broniaus	1921	Žaslių g.st.	1947	Karaganda	1955	Balchašo raj.
Jurevičius Jonas, Antano	1914	Livintų	1951	Kemerovo	1956	Mirė 1976 m.
Jurevičius Marijonas, Aleksandro	1930	Žasliai	1948	Džezkazganas	1955	Kaune

Juodis Martynas, Juozo	1908	Nemaitonių	1947	Pečiora	1955	Mirė 1974 m.
Juškienė Bronė, Martyno	1926	Kaišiadorys	1948	Mordovija	1955	Vilniuje
Juzukonis Augustas, Motiejaus	1916	Cineikių	1941	Chabarovskas	1952	Mirė 1991 m.
Juzukonis Stasys, Motiejaus	1914	Cineikių	1945	Jakutija	1953	Mirė 1957 m.
Juzukonis Jonas, Simo	1914	Cineikių	1945	Inta	1950	Žasliuose
Juzukonis Pranas, Prano	1928	Bertašiūnų	1950	Vorkuta	1957	Žiežmariuose
Kabašinskas Juozas, Alfonso	1925	Juknonių	1944	Kaunas	1945	Kaune
Kabašinskas Pranas, Jono	1910	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1950	Kaune
Kacevičius Juozas, Mato	1899	Žiežmariai	1947	Pečiora	1955	Mirė 1990 m.
Kalaušis Juozas, Juozo	1911	Klenaukos	1950	Inta	1956	Kolukiškių k.
Kaluževičius Bernardas, Alfonso	1912	Vilūnų	1949	Uchta	1954	Lomenių k.
Kaminskas Stasys, Motiejaus	1894	Klėriškių	1947	Karaganda	1955	Mirė 1958 m.
Kananavičius Juozas, Mykolo	1912	Žiežmariai	1944	Vorkuta	1955	Kietaviškėse
Kanevičius Zigmas, Aleksandro	1897	Padvarių	1947	Siblagas	1952	Mirė 1956 m.
Kanapickienė Bronė, Kazio	1913	Valkakiemio	1945	Lukiškės	1946	Mirė 1989 m.
Kanevičius Antanas, Justino	1905	Budelių	1945	Inta	1951	Mirė 1993 m.
Karalevičius Jurgis, Lauryno	1912	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1951	Mirė 1993 m.
Kapočiūnas Jonas, Vinco	1904	Kertauninkų	1946	Džezkazganas		Mirė ageryje
Kairiūkštienė Ona, Tomo	1894	Kaišiadorys	1949	Šilutės lag.	1952	Mirė 1967 m.
Kairiūkštytė Irena, Stasio	1930	Kaišiadorys	1949	Šilutės lag.	1950	Altajaus kr.
Kacevičiūtė-Leščinskienė Birutė	1928	Gilučių	1945	Vilnius	1946	Žasliuose
Kareckas Petras, Kazio	1908	Kasčiūkiškių	1944	Kalininas	1945	Mirė 1970 m.
Kareckas Edvardas, Martyno	1928	Budelių	1946	Džezkazganas	1953	Mirė 1994 m.
Karnyla Jonas, Motiejaus	1923	Cineikių	1947	Magadanas	1954	Utenoje
Karnyla Juozas, Juozo	1904	Lomenių	1945	Saratovas	1947	Mirė 1991 m.
Karenga Juozas, Juozo	1906	Vladipolio	1945	Veliko lag.	1946	Vladopolio k.
Karpavičius Romualdas, Vaclovo	1924	Panerių	1946	Vilnius	1947	Mirė 1952 m.
Karnusevičius Antanas, Prano	1903	Kaišiadorys	1946	Vorkuta	1955	Bučionių k.
Karvelis Jurgis, Juozo	1925	Rumšiškės	1946	Permės lag.	1950	Kaune
Karvelis Izidorius, Vinco	1902	Pajautiškių	1947	Taišetas		Mirė lageryje.
Karvelis Romualdas, Kosto	1915	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1986 m.
Karvelis Zigmantas, Izidoriaus	1927	Pajautiškių	1947	Džezkazganas	1955	Kaune
Kauzickas Petras, Petro	1910	Pašulių	1947	Vorkuta	1956	Mirė 1964 m.
Kasparas Vaclovas, Martyno	1916	Kaišiadorys	1945	Velikije Luki		Mirė lageryje.
Kasperavičius Jeronimas, Igno	1924	Kalniškių	1947	Inta		Mirė lageryje.
Kavaliauskas Benjaminas, Motiejaus	1928	Paparčių	1947	Magadanas		Mirė lageryje.
Kavaliauskienė Antanina, Boleslovo	1926	Kietaviškių	1950	Magadanas	1955	Kalvarijoje
Kavaliauskas Liudas, Adomo	1926	Skėrių	1948	Inta	1955	Mirė 1981 m.
Kun. Kavaliauskas Česlovas	1923	Žasliai	1948	Norilskas	1956	Mirė 1996 m.
Kaulius Adomas, Juozo	1903	Žiežmariai	1944	Krasnojarskas	1955	Palangoje
Kazlauskas Jonas, Antano	1923	Bertašiūnų	1946	Semipalatinskas	1956	Širvintuose
Kazlauskas Kazys, Stasio	1904	Korsakų	1945	Uchta		Mirė lageryje.
Kepežinskas Jonas, Jono	1910	Jurgiškių	1946	Vorkuta	1956	Mirė 1977 m.
Kerševičius Juozas, Antano	1890	Šventininkų	1951	Pečiora	1953	Mirė 1965 m.
Kerševičius Vytautas, Mykolo	1928	Daktariškės	1948	Džezkazganas		Mirė lageryje 1954 m.
Kerševičius Vytautas, Prano	1929	Darsūniškis	1952	Munnanskas	1953	Darsūniškyje
Ketavičius Stasys, Stasio	1920	Vilionių	1949	Permės	1954	Vilionių k.
Keturka Vincas, Leono	1910	Vilionių	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1978 m.
Kinderevičius Bernardas, Igno	1918	Šilonių	1946	Pečiora	1953	Buckūnų k.
Kinderevičius Juozas, Prano	1924	Paparčių	1947	Džezkazganas	1954	Mirė 1967 m.
Kinderevičiūtė-Švelnikienė Genė	1930	Kasčiūkiškių	1949	Ivdelio lag.		Rygoje

Kizevičienė Emilija, Vinco	1906	Varkalių	1949	Karaganda	1956	Kaune
Kun. Kiškis Stanislovas, Petro	1900	Kaišiadorys	1945	Abezės lag.	1952	Mirė 1995 m.
Klimavičius Petras, Petro	1913	Barniškių	1948	Mordovija	1963	Mirė 1965 m.
Klimavičius Vytautas, Simo	1891	Vladikiškių	1950	Inta	1956	Mirė 1966 m.
Klimas Jonas, Petro	1910	Vilionių	1946	Džezkazganas	1955	Šukiškių k.
Klimas Kazys, Petro	1914	Vilionių	1948	Sibire	1956	Šukiškių k.
Knyšius Pranciškus, Vinco	1916	Vigados	1945	Archangelskas	1953	Utenoje
Knyšiūtė-Menšikova Adelė, Vinco	1922	Vigados	1945	Inta	1951	Utenoje
Kochanskaitė-Komarienė Veronika	1925	Vladipolio	1945	Velikas	1953	Kaune
Koklevičius Antanas, Juozo	1890	Darsūniškis	1949	Vorkuta	1956	Mirė 1977 m.
Kondrotas Martynas, Vinco	1911	Žasliai	1945	Inta	1956	Žebertoniųk.
Kondrotas Stasys, Ignoto	1930	Vladipolio	1949	Magadanas	1955	Mirė 1981 m.
Kopūsta Pranas, Jono	1902	Kruonis	1944	Inta	1954	Mirė 1974 m.
Krasauskas Silvestras, Prano	1926	Aleksandruvka	1949	Gorkio	1955	Kaune
Kraujalienė Genovaitė, Andriaus	1928	Basonių	1947	Mordovija	1954	Molėtuose
Kriaučiūnas Bronius, Sidaro	1929	Mankeviškių	1941	Kaunas	1947	Kaune
Kriaučiūnas Jonas, Petro	1918	Korsakų	1946	Chabarovskas	1947	Mirė 1988 m.
Krilavičius Augustas, Stasio	1903	Vaidžionių	1945	Pečiora	1954	Žasliuose
Krilavičius Bronius, Prano	1919	Vaidžionių	1950	Meždurečjė	1956	Rusių k.
Krilavičius Bernardas, Adomo	1906	Vaidžionių	1945	Džezkazganas	1955	Mirė 1981 m.
Krilavičius Jonas, Jokūbo	1898	Vaidžionių	1947	Inta	1956	Mirė 1981 m.
Krilavičius Vaclovas, Jono	1923	Vaidžionių	1947	Mordovija	1972	Mirė 1991 m.
Krutkevičius Kazys, Jono	1924	Putriškių	1946	Lukiškės	1946	Kaune
Kudzevičius Justinas, Vinco	1906	Juknonių	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1987 m.
Kučinskas Domininkas, Martyno	1897	Jagelonių	1945	Vorkuta	Mirė ageryje.	
Kučinskaitė-Markauskienė Marija	1927	Jagelonių	1945	Vorkuta	1948	Kareivonių k.
Kuconis Pranas, Mykolo	1929	Vilūnų	1946	Inta	1954	Alytuje
Kučingis Kazys, Simono	1906	Kaišiadorys	1941	Kolyma	1955	Mirė 1985 m.
Kubickas Stanislovas, Vlado	1924	Bareikiškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1987 m.
Kuliešius Pranas, Prano	1912	Žiežmariai	1948	Džezkazganas	1955	Vilniuje
Kumeliauskas Petras, Jono	1928	Civiškių	1948	Vorkuta	1955	Mirė 1994 m.
Kupčiūnas Jonas, Jono	1895	Vilkiškių	1951	Karaganda	1956	Mirė 1973 m.
Kurgonas Adolfas, Stasio	1907	Beloniškių	1947	Vorkuta	1954	Mirė 1955 m.
Kurmickaitė-Pigagienė Ona, Stasio	1927	Kruonis	1951	Krasnojarskas	1955	Druskininkuose
Kuliešius Vincas, Tomo	1911	Žikaronių	1949	Karaganda	1956	Mirė 1970 m.
Kuzinevičius Ignotas, Miko	1885	Burbiškiu	1944	Kemerovo	Mirė lageryje	
Kuzmickas Pranas, Mykolo	1904	Šuolių	1945	Karaganda	Mirė lageryje.	
Kveraga Stepas, Adomo	1928	Litviniškių	1948	Džezkazganas	1956	Elektrėnuose
Kveragaitė-Mockienė Veronika	1926	Litviniškių	1945	Vorkuta	1954	Mirė 1994 m.
Kvedaravičius Julius, Vytauto	1922	Kaišiadorys	1945	Solikamskas	1948	Vilniuje
Kvietkauskas Pranas	1909	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1954	Mirė 1995 m.
Laimutis Aleksas, Jurgio	1898	Vaidžionių	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1956 m.
Lakavičius Vaclovas, Stasio	1921	Zauliškių	1951	Uchta	1955	Mirė 1978 m.
Latažienė Veronika, Zigmo	1920	Kaišiadorys	1946	Permės	1949	Lentvaryje
Laučiūnas Vytautas, Kazio	1924	Dubių	1951	Omskas	1956	Jonavoje
Laučiūnas Albinas, Andriaus	1926	Totoriškių	1946	Inta	1952	Mirė 1973 m.
Laurinavičius Bronius, Tomo	1906	Galviškių	1948	Komsomolskas	1955	Mirė 1972 m.
Laurinavičiūtė Janina, Jono	1916	Žiežmariai	1945	Vorkuta	1946	Ukmergėje
Laurušonis Vytautas, Alekso	1928	Bernardinkos	1945	Vorkuta	1954	Vievyje
Lazauskas Mykolas, Antano	1906	Mičiūnai	1944	Vorkuta	1954	Mirė 1989 m.
Lazauskas Aleksas, Martyno	1893	Mičiūnai	1947	Kizellag	Mirė lageryje.	

Lazauskienė Ona, Motiejaus	1911	Mičiūnai	1947	Abezės lag.	1959	Mičiūnų k.
Lazauskienė Antanina, Jono	1916	Mičiūnai	1949	Karaganda	1956	Taurakiemio k,
Lazauskaitė-Cibulskienė Anelė	1923	Mičiūnai	1947	Karaganda	1955	Mirė 1996 m.
Lazauskaitė-Malačiūnienė Anelė	1925	Šnipelių	1947	Vorkuta	1955	Šnipelių k.
Lazauskas Pranas, Kazio	1922	Šnipelių	1947	Uchta	1954	Charkove
Lazauskas Alfonsas, Andriaus	1917	Pyplių	1946	Inta	1949	Mirė 1989 m.
Lazauskas Zigmas, Andriaus	1919	Muldiškių	1949	Omskas	1956	Mirė 1986 m.
Leikauskas Motiejus, Kazio	1890	Pentiškių	1946	Šilutėje	Mirė lageryje	
Leikauskas Bronius, Motiejaus	1924	Pentiškių	1946	Novosibirskas	1956	Novosibirske
Leikauskienė Emilija, Jurgio	1896	Pentiškių	1947	Pečiora	Mirė lageryje	
Leikauskaitė-Šimonienė Anelė	1925	Pentiškių	1946	Sverdlovskas	1951	Gudienos k.
Lekavičius Antanas, Juozo	1908	Jonyliškių	1947	Vorkuta	1948	Mirė 1990 m.
Lekavičius Pranas, Juozo	1909	Jonyliškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1978 m.
Lekavičius Jonas, Juozo	1905	Jonyliškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1957 m.
Lekavičius Pranas, Jono	1908	Jonyliškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1968 m.
Lelešius Juozas, Andriaus	1903	Paparčių	1949	Taišetas	1956	Mirė 1996 m.
Lelešius Jonas, Juozo	1928	Paparčių	1952	Inta	1956	Kaišiadoryse
Lelešius Leonas, Andriaus	1900	Sepijoniškių	1946	Tikšos lag.	1959	Mirė 1991 m.
Lėlytė Eugenija, Juozo	1926	Jočiūnų	1947	Permės	1955	Elektrėnuose
Leonavičius Aleksandras, Aleksandro	1908	Kaišiadorys	1944	Barakui lag.	Mirė lageryje.	
Leščius Alfonsas, Mykolo	1913	Tadaravos	1944	Vorkuta	Mirė lageryje.	
Levickas Algimantas, Vinco	1934	Bernardinkos	1952	Vilniuje	1956	Kaune
Levickaitė-Chockienė Irena, Vinco	1926	Bernardinkos	1948	Sverdlovskas	1952	Pajautiškių k.
Levickaitė-Sedeckienė Janina, Vinco	1929	Bernardinkos	1948	Sverdlovskas	1952	Žalio Rago k.
Levickas Viktoras, Juozo	1928	Bernardinkos	1945	Uchta	1954	Mirė 1983 m.
Levickas Vincas, Petro	1900	Bernardinkos	1941	Permės lag.	Mirė lageryje.	
Levickas Ignas, Petro	1891	Civiškių	1945	Taišetas	1955	Mirė 1973 m.
Levickas Vincas, Igno	1928	Civiškių	1945	Vorkuta	1954	Kaune
Levickas Jonas, Igno	1920	Civiškių	1947	Norilskas	1955	Elektrėnuose
Levickas Ignas, Igno	1918	Civiškių	1945	Vorkuta	1955	Jonavoje
Leščinskas Albinas, Kazio	1923	Kaspariškių	1945	Džezkazganas	1956	Mirė 1971 m.
Lipnickas Kazys, Jono	1901	Mijaugonių	1945	Permės	1950	Mirė 1987 m.
Lisauskas Kostas, Juozo	1905	Plytninkų	1949	Irkutskas	1955	Mirė 1981 m.
Lisauskaitė Anelė, Motiejaus	1925	Pentiškių	1947	Inta	1951	Vilniuje
Lepševičius Antanas, Kazio	1917	Pajautiškių	1950	Nachodkos	1955	Kaune
Lisauskas Kazys-Algimantas, Vinco	1926	Barevičių	1948	Magadanas	1955	Vilniuje
Lisauskas Pranas, Andriaus	1905	Lingių	1950	Mordovija	1955	Mirė 1987 m.
Lisauskas Pranas, Motiejaus	1918	Vilūnų	1940	Pečioros	1947	Vilūnų k.
Lisauskas Silvestras, Simono	1915	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1956	Vilniuje
Kun. Lygnugaris Petras	1909	Paparčių	1949	Abezės lag.	1956	Mirė 1981 m.
Liuoševičius Pranas, Prano	1920	Šešonių	1946	Mostovsko	1951	Žasliuose
Liutkevičius Albinas, Antano	1929	Žasliai	1947	Karaganda	1956	Vilniuje
Liutkevičius Zigmas, Alekso	1906	Lemučionių	1946	Vorkuta	Mirė lageryje.	
Lodaitė-Būblienė Janina, Zigmo	1929	Darsūniškio	1951	Vorkuta	1956	Jonavoje
Logminas Juozas, Vinco	1906	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1962 m.
Logminas Mečislovas, Juozo	1911	Žasliai	1946	Vorkuta	1951	Mirė 1979 m.
Luišaitis Salemonas, Antano	1895	Vilūnai	1945	Vologda	1955	Mirė 1969 m.
Lukoševičius Kazys, Martyno	1903	Pajautiškių	1950	Omskas	1956	Mirė 1965 m.
Lukoševičius Petras, Karolio	1904	Mičiūnų	1947	Inta	1955	Mirė 1989 m.
Lukoševičius Mykolas, Jono	1926	Vladikiškių	1945	Archangelskas	1949	Kaune
Lukoševičius Jonas, Jono	1892	Gerų Vakarų	1945	Vorkuta	1951	Mirė 1975 m.
Lukoševičius Juozas, Jono	1919	Gerų Vakarų	1945	Kemerovas	1955	Abromiškių k.

Lukša Ignas, Motiejaus	1909	Ringailių	1949	Kemerovas	1956	Kaune
Maciulevičius Antanas, Antano	1905	Darsūniškis	1944	Karaganda	1954	Mirė 1990 m.
Maciulevičius Juozas, Bernardo	1908	Darsūniškis	1949	Magadanas	1956	Darsūniškyje
Maciulevičius Petras, Mykolo	1916	Darsūniškis	1945	Abezės lag.	1957	Darsūniškyje
Mačiulis Jeronimas, Mykolo	1916	Darsūniškis	1945	Karaganda	1956	Kaune
Malašauskas Albinas, Zigmo	1906	Kaišiadorys	1947	Inta	1955	Mirė 1988 m.
Malašauskas Vytautas Albino	1926	Kaišiadorys	1947	Jakutija	1954	Mirė 1965 m.
Malašauskas Pranas, Silvestro	1908	Liutonių	1947	Kirovo lag.	1967	Liutonių k.
Majauskas Bronius, Broniaus	1900	Kairiškėlių	1945	Vilniuje	1947	Mirė 1983 m.
Maleckas Pranas, Alekso	1907	Migonių	1946	Taišetas	1958	Žebartonių k.
Maleckas Kostas, Vlado	1900	Sevelionių	1944	Džezkazganas	1954	Mirė 1982 m.
Maleckienė Anelė. Jono	1902	Sevelionių	1950	Šilutės lag.	1953	Mirė 1989 m.
Maleckas Petras, Alekso	1894	Migonių	1948	Taišetas	1955	Mirė 1968 m.
Maciulevičius Antanas, Jono	1900	Kaukinės	1945	Vorkuta	1947	Mirė 1974 m.
Malinauskas Vladas, Juozo	1920	Dainavos	1946	Pečiora	1955	Žasliuose
Malinauskas Pranas, Jono	1913	Kruonis	1945	Mordovija	1956	Mirė 1957 m.
Malūnavičius Zigmas, Tomo	1913	Bekštonių	1946	Vorkuta	1956	Dainavos k.
Malūnavičius Antanas, Juozo	1914	Naravų	1946	Inta	1951	Mirė 1985 m.
Malūnavičius Pranas, Baltraus	1904	Mikalauciškių	1948	Inta	1955	Mirė 1979 m.
Malūnavičius Jokūbas, Baltraus	1918	Paparčių	1945	Magadanas	1948	Paparčiuose
Marčiušis Vytautas, Zigmo	1931	Kairiškių	1949	Džezkazganas	1956	Mirė 1989 m.
Marčiušienė Filomena, Jono	1909	Kairiškių	1949	Angarskas	1956	Mirė 1985 m.
Mardosas Juozas, Jono	1898	Kaišiadorys	1947	Sovželdarlag	1957	Mirė 1962 m.
Markevičius Domaras, Petro	1911	Žalio Ostampo	1946	Uchta	Mirė lageryje	
Markevičius Zigmas, Zigmo	1918	Pyplių	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1965 m.
Markevičius Stanislovas, Vinco	1897	Pyplių	1945	Karaganda	1958	Mirė 1979 m.
Markevičius Stasys, Adomo	1900	Palomenės	1946	Vorkuta	1948	Mirė i952 m.
Markevičius Martynas, Zigmo	1917	Pyplių	1946	Uchta	1949	Gudienos k.
Markevičius Jonas, Zigmo	1923	Pyplių	1946	Uchta	1949	Rokiškyje
Markevičius Adolfas, Zigmo	1925	Pyplių	1946	Uchta		
Markevičius Mykolas, Zigmo	1916	Pyplių	1946	Uchta	1950	Grigiškėse
Markevičius Marijonas, Stasio	1930	Palomenės	1953	Kingyzas	1956	Mirė 1989 m.
Marcinkevičius Pranas, Jono	1901	Žibavičių	1948	Karaganda	1956	Mirė 1976 m.
Markevičiūtė-Sperskienė Janina, Petro	1923	Žiežmariai	1945	Vorkuta	1946	Vilniuje
Markevičius Pranas, Izidoriaus	1923	Gastilonių	1951	Norilskas	1955	Kaune
Marmakas Jonas, Ipolito	1894	Skynimų	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1973 m.
Marmakas Pranas, Jono	1925	Skynimų	1946	Uchta	1954	Kaune
Mastauskas Bernardas, Kazio	1927	Civiškių	1945	Vorkuta	1955	Karmėlavoje
Mastauskaitė Ona, Kazio	1922	Civiškių	1945	Inta	1955	Kaune
Mastauskas Jonas, Kazio	1927	Civiškių	1945	Aldano lag.	1955	Mirė 1974 m.
Mastauskaitė-Chanina Ieva, Kazio	1921	Civiškių	1945	Magadanas	1954	Kaišiadoryse
Masalskas Pranas, Andriaus	1903	Šukiškių	1941	Taišetas	1956	Mirė 1985 m.
Matačiūnas Petras, Jono	1906	Paukščių	1945	Trakuose	1945	Mirė 1960 m.
Matačiūnas Vaclovas, Jokūbo	1901	Buckūnų	1949	Vologda	1956	Mirė 1960 m.
Matačiūnas Adomas, Domininko	1923	Paukščių	1952	Džezkazganas	Sušaudytas lageryje.	
Matačiūnas Vincas, Domininko	1924	Paukščių	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1971 m.
Matačiūnienė Bronė, Mato	1895	Paukščių	1949	Inta	1955	Mirė 1970 m.
Matačiūnas Eduardas, Broniaus	1920	Svirplionių	1944	Karaganda	1954	Kustanajaus sr.
Matačiūnas Kazys, Jokūbo	1911	Buckūnų	1946	Magadanas	1956	Paparčių k.
Matakas Bronius, Bernardo	1918	Gastilonių	1941	Vorkuta	1951	Mirė 1985 m.
Matonis Vincas, Igno	1907	Navapolio	1947	Džezkazganas	1955	Mirė 1985 m.

Matonis Jonas, Prano	1908	Navapolio	1947	Karaganda	1952	Mirė 1967 m.
Kun. Matulaitis Juozas - Labukas, Jono	1894	Kaišiadorys	1946	Karaganda	1955	Mirė 1979 m.
Manilevičius Pranas, Juozo	1901	Darsūniškis	1944	Viatlag	1955	Vilniuje
Matulevičius Stasys, Jokūbo	1901	Vilūnų	1949	Taišetas	1952	Mirė 1989 m.
Matulevičius Zigmas, Motiejaus	1894	Mockūnų	1941	Kemerovo	1954	Mirė 1981 m.
Matuliauskas Nikodemas, Silvestro	1900	Titnagų	1944	Minskas	Mirė lageryje	
Meilutis Leonas, Mato	1926	Pamierio	1945	Karaganda	1955	Rumšiškėse
Melkūnas Kazys, Adomo	1895	Plaskūnų	1945	Inta	1951	Mirė 1964 m.
Melkūnienė Ona, Prano	1904	Plaskūnų	1945	Pečiora	Mirė lageryje.	
Melkūnas Juozas, Andriaus	1906	Strėvininkų	1946	Magadanas	1954	Mirė 1980 m.
Mikalauskas Vincas, Andriaus	1900	Valkakiemio	1946	Pečiora	Mirė lageryje.	
Mikalauskas Antanas, Vinco	1918	Valkakiemio	1946	Krasnojarskas	1956	Vilkaviškyje
Mikalauskaitė-Radzevičienė Julija	1933	Kaišiadorys	1951	Inta	1953	Darsūniškyje
Mikalajūnas Zigmas, Jono	1898	Liutonių	1944	Irkutskas	Mirė lageryje.	
Miklaševičienė Vlada, Jono	1924	Šilonių	1948	Kirovo lag.	1957	Liutonių k.
Miknevičiūtė-Misevičienė Stefanija	1928	Antanaičių	1946	Magadanas	1947	Mirė 1980 m.
Miknevičiūtė-Burbienė Auksė, Kazio	1929	Antanaičių	1945	Sibiras	Gyvena tremtyje	
Mikutis Stasys, Martyno	1910	Prazariškių	1945	Saratovas	1949	Mirė 1965 m.
Mikutis Augustas, Andriaus	1908	Paukščių	1947	Vorkuta	1956	Paparčių k.
Mikutavičius Jonas, Vinco	1901	Basonių	1941	Abezės lag.	1954	Mirė 1968 m.
Meilutis Vaclovas, Jono	1921	Pamierio	1945	Magadanas	1953	Mirė 1975 m.
Misiukonis Vaclovas, Jono	1898	Tryliškių	1944	Vorkuta	1950	Mirė 1978 m.
Mikalauskaitė-Ališauskienė Ona	1929	Bertašiūnų	1948	Donecko laj	1954	Kaišiadoryse
Kun. Mikučionis Jonas	1898	Žasliai	1949	Vorkuta	1955	Mirė 1955 m.
Mirinavičius Pranas, Kazio	1910	Žasliai	1941	Krasnojarskas	1951	Mirė 1970 m.
Misiūnas Antanas, Petro	1904	Pagirių	1952	Kamsko lag.	Mirė lageryje.	
Misiūnas Motiejus, Motiejaus	1920	Slabados	1949	Vorkuta	1956	Mirė 1980 m.
Misevičius Pranas, Petro	1912	Vaidžionių	1945	Kutaisi	1946	Mirė 1971 m.
Misevičius Eduardas, Domininko	1906	Vaidžionių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1950 m.
Mitkus Vincas, Juozo	1922	Ąžuolynės	1946	Lukiškės	1947	Kaune
Morkūnas Vladas, Kazio	1916	Survelių	1949	Saratovas	1956	Gečionių k.
Morkūnas Eduardas, Kazio	1915	Survelių	1949	Irkutskas	1956	Survelių k.
Morkūnaitė Olga, Kazio	1924	Survelių	1945	Steplag	1956	Survelių k.
Morkūnas Vytautas, Jono	1920	Lapainios	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1987 m.
Morkūnienė Sofija, Jono	1915	Žasliai	1945	Bratsko lag.	1951	Mirė 1965 m.
Morkūnas Vincas, Bernardo	1908	Vaiguvos	1945	Vorkuta	1946	Anglininkų k.
Morkūnas Pranas, Prano	1919	Vaiguvos	1945	Vorkuta	1946	Tadaravos k.
Morkūnas Antanas, Juozo	1908	Lukiškių	1945	Pečioros lag.	1946	Mirė 1987 m.
Morkūnas Adomas, Stasio	1880	Krivonių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1973 m.
Mockevičienė Bronė, Ipolito	1931	Vladipolio	1949	Taišetas	1956	Kaune
Muka Kazys, Eduardo	1929	Pakalniškių	1947	Inta	1954	Kaune

Naginė Juozas, Kasparo	1908	Darsūniškis	1946	Pečiora	1955	Mirė 1978 m.
Naginevičius Jonas, Domininko	1931	Aitmanų	1951	Irkutskas	1955	Kaišiadoryse
Naginevičius Kostas, Izidoriaus	1924	Žiežmariai	1949	Magadanas	Mirė lageryje.	
Naginevičius Izidorius, Simono	1908	Žiežmariai	1949	Angarskas	1956	Mirė 1970 m.
Naidzinavičius Jonas, Motiejaus	1922	Vareikonių	1947	Uchta	1953	Mirė 1984 m.
Nartautas Juozas, Juozo	1908	Slabados	1946	Inta	1951	Mirė 1985 m.
Naudžiūnas Zigmas, Igno	1913	Balceriškių	1945	Inta	1955	Mirė 1993 m.
Naudžiūnas Pranas, Mykolo	1900	Balceriškių	1948	Inta	1955	Balceriškių k.
Naudžiūnas Juozas, Jono	1922	Balceriškių	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1981 m.
Naudžiūnas Motiejus, Domininko	1895	Burbiškiu	1941	Puksa	Mirė 1942 m. lageryje	

Naudžiūnas Jonas, Kazio	1892	Strėvininkų	1951	Mordovija	1956	Mirė 1979 m.
Naudžiūnas Alfredas, Motiejaus	1923	Burbiškiu	1949	Gorkio	1952	Radviliškyje
Naudžiūnienė Pranciška, Juozo	1897	Burbiškiu	1949	Šilutės	1952	Mirė 1968 m.
Naudžiūnas Liudvikas, Antano	1891	Klenaukos	1941	Karaganda	Mirė lageryje	
Naudžiūnaitė-Dobilienė Pranė	1922	Slabados	1950	Norilskas	1955	Kaune
Navickas Bernardas, Mato	1910	Rumšiškės	1945	Vorkuta	1956	Rumšiškėse
Nenartonis Stasys, Juozo	1921	Saulučių	1950	Jakutija	1954	Garliavoje
Nenartavičius Jonas, Andriaus	1910	Žydiškių	1946	Taišetas	Mirė lageryje	
Neverbickas Justinas, Kazio	1905	Rečionių	1945	Vorkuta	1946	Kaune
Noreika Pranas, Antano	1880	Lankakiemio	1951	Kaune	1952	Mirė 1954 m.
Obelevičius Antanas, Petro	1925	Vajakiškių	1945	Vorkuta	1954	Kaune
Obelevičius Petras, Petro	1919	Vajakiškių	1945	Uchta	1954	Klėriškių k.
Padriezas Valentinas, Beniaus	1929	Vilūnų	1949	Magadanas	1955	Garliavoje
Paškauskaitė-Gaubienė Leokadija	1930	Žasliai	1948	Mordovija	1954	Kaune
Paškauskaitė Anelė, Jono	1920	Paliepio	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1972 m.
Paškauskas Liudvikas, Augusto	1893	Bartkuškių	1941	Puksa	Mirė lageryje	
Paškevičiūtė-Savickienė Ona	1924	Basonių	1946	Vorkuta	1956	Kalviuose
Paškevičius Stasys, Martyno	1906	Krasnasėlio	1947	Krasnojarskas	1954	Mirė 1976 m.
Paškevičius Antanas, Izidoriaus	1895	Pievelių	1952	Tiumenė	1955	Mirė 1975 m.
Pašvenskaitė Anelė, Igno	1920	Varkalių	1946	Inta	1955	Varkalių k.
Pašvenskaitė Antanina, Igno	1915	Varkalių	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1988 m.
Pašvenskaitė Marcelė, Igno	1925	Varkalių	1946	Taišetas	1955	Mirė 1991 m.
Pašvenskienė Marcelė, Lauryno	1904	Varkalių	1946	Pečiora	Mirė lageryje.	
Paulauskas Stasys, Vaclovo	1926	Žūbiškių	1948	Džezkazganas	1954	Mirė 1981 m.
Paulauskas Boleslovas, Jokūbo	1917	Palomenė	1945	Vorkuta	1946	Bučiuonių k.
Paulauskas Stasys, Stasio	1913	Paberžės	1950	Vorkuta	1955	Mirė 1986 m.
Paulauskaitė-Gurskienė Jadvyga	1924	Bučionių	1945	Karaganda	1952	Alytuje
Paulauskas Alfonsas, Jono	1898	Jočiūnų	1950	Archangelskas	1953	Mirė 1980 m.
Paulauskas Pranas, Prano	1907	Ašakienių	1947	Vorkuta	1953	Ašakienių k.
Paulauskas Jonas, Juozo	1912	Bučionių	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1975 m.
Paulauskas Viktoras, Petro	1926	Bučionių	1945	Vorkuta	1946	Beloniškių k.
Pašvenskaitė-Auksoraitienė Albina	1927	Varkalių	1947	Chabarovskas	1953	Radviliškis
Pavasaris Vytautas, Alekso	1918	Jočiūnų	1945	Vorkuta	1955	Mirė 1989 m.
Perednis Aleksas, Petro	1922	Paparčių	1946	Vilnius	1947	Paparčiuose
Perednis Vktoras, Jono	1924	Bekštonių	1946	Karaganda	1951	Vilniuje
Petkevičius Jonas, Petro	1887	Kaugonių	1946	Abezės lag.	Mirė lageryje	
Petkevičius Vladas, Jono	1924	Kaugonių	1945	Taišetas	1955	Kaišiadoryse
Petkevičius Vincas, Jono	1923	Kaugonių	1945	Ižma	1955	Tauragėje
Petkevičius Bernardas, Jono	1924	Kaugonių	1944	Kutaisi	1946	Kaune
Petkevičius Vladas, Liudo	1898	Kaugonių	1945	Omskas	1952	Mirė 1991 m.
Petkevičiūtė-Žilinskienė Stefanija	1926	Kaugonių	1948	Mordovija	1955	Vievyje
Petkevičienė Juzefą, Andriaus	1907	Klevų	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1975 m.
Petkevičius Kazys, Mykolo	1904	Klevų	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1988 m.
Petkevičius Leonas, Eduardo	1928	Prudninkų	1949	Inta	1957	Jonavoje
Petkevičius Aleksas, Tomo	1924	Slabadėlės	1945	Kutaisi	1946	Kaugonių k.
Petkevičius Stasys, Vinco	1918	Paparčių	1946	Trakuose	1946	Vilniuje
Petrauskas Juozas, Antano	1918	Peniškių	1951	Omskas	1956	Rumšiškėse
Petronis Povilas, Antano	1916	Kasčiukiškių	1973	Mordovija	1977	Kaišiadoryse
Piliponis Domininkas, Prano	1911	Eitekonių	1945	Vorkuta	1955	Mirė 1983 m.
Piliponis Antanas, Juozo	1919	M.Strėvininkų	1946	Dubinovlag.	1955	Mirė 1983 m.

Pilkis Algirdas, Adomo	1929	Rečionių	1950	Vorkuta	1956	Kaišiadoryse
Pilkis Bolius, Andriaus	1922	Rečionių	1953	Murmanskas	1956	Stasiūnai
Petkevičius Petras, Jono	1906	Eiriogalos	1947	Norilskas	1958	Mirė 1973 m.
Petrauskas Pranas, Jono	1929	Rumšiškės	1948	Kaunas	1951	Mirė 1976 m.
Pranaitis Juozas, Kazio	1912	Livintų	1947	Vorkuta	1955	Mirė 1960 m.
Pranukevičius Vytautas, Prano	1928	Kaišiadorys	1947	Minlagas	1952	Mirė 1976 m.
Praškevičius Kostas, Juozo	1910	Kalviai	1941	Vorkuta	1946	Kalviuose
Pundzevičius Eduardas, Petro	1921	Kaišiadorys	1947	Džezkazganas	1953	Mirė 1983 m.
Pupalaigis Aleksas, Andriaus	1916	Talpūnų	1945	Kingyzas	1954	Džezkazgane
Pupalaigis Jonas, Tomo	1914	Eiriogalos	1944	Krasnojarskas	Mirė lageryje	
Pugačiauskas Kazys, Zigmo	1911	Zūbiškių	1946	Archangelskas	1951	Mirė 1959 m.
Pūras Bernardas, Jono	1909	Leliušių	1948	Magadanas	1956	Mirė 1995 m.
Pūras Petras, Kazio	1917	Pratkūnų	1945	Inta	1946	Pratkūnų k.
Pūras Bernardas, Jurgio	1916	Vilionių	1948	Norilskas	1965	Vilionių k.
Pūras Andrius, Juozo	1903	Smilgių	1944	Minlag	1954	Alytuje
Pūras Antanas, Vinco	1903	Pravieniškės	1945	Vorkuta	Mirė lageryje	
Pūras Algimantas, Stasio	1926	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1956	Mirė 1981 m.
Račkauskas Bronius, Motiejaus	1924	Naravų	1946	Karaganda	1954	Donecke
Račaitis Antanas, Kazio	1920	Aleksandruvkos	1945	Vorkuta	1955	Mirė 1975 m.
Radzevičius Vladas, Stasio	1920	Vladikiškių	1949	Vorkuta	1956	Mirė 1957 m.
Radzevičius Zigmas, Juozo	1905	Lingių	1945	Inta	1947	Mirė 1970 m.
Radziukas Vytautas, Kosto	1928	Kaišiadorys	1948	Minlag	1955	Marijampolėje
Raižys Jonas, Juozo	1904	Jonyliškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1986 m.
Rajeckaitė Ona	1901	Žikaronių	1944	Vorkuta	1955	Mirė 1959 m.
Rakauskaitė-Šeivian Janina, Boliaus	1915	Barčių	1944	Velikas	1947	Vilniuje
Rakauskas Bolius, Vinco	1917	Bagdoniškių	1946	Velikas	1946	Bagdoniškių k.
Ramanauskas Vladas, Jono	1923	Beižonių	1945	Vorkuta	1946	Kruonis
Ramoška Bronius, Jurgio	1895	Kibučių	1944	Vorkuta	1954	Mirė 1971 m.
Ramoška Aleksas, Jurgio	1900	Pakertų	1946	Mordovija	1953	Mirė 1977 m.
Ramoška Vincas Alekso	1927	Pakertų	1946	Bratsko lag.	1955	Pakertų k.
Ramoška Jonas, Simo	1928	Plaskūnų	1949	Vorkuta	1956	Mirė 1987 m.
Ramunis Augustas, Adomo	1900	Kiemelių	1944	Gorkio	1945	Mirė 1945 m.
Ramunis Antanas, Motiejaus	1898	Kiemelių	1944	Vorkuta	1954	Mirė 1994 m.
Ramunis Zigmas, Motiejaus	1904	Kiemelių	1944	Velikas	1954	Mirė 1984 m.
Ramunis Bronius, Kosto	1919	Žiežmariai	1945	Vorkuta	1950	Mirė 1951 m.
Raudeliūnas Adomas, Kazio	1908	N.Slabados	1945	Vorkuta	1946	Gudienos k.
Raudeliūnas Andrius, Jurgio	1890	Padalių	1946	Rešiotų	1951	Mirė 1976 m.
Raudeliūnas Adolfas, Andriaus	1927	Padalių	1946	Magadanas	Mirė lageryje	
Raudeliūnaitė-Šabūnienė Beata	1922	Naujažerio	1948	Magadanas	1955	Mirė 1962 m.
Ražanauskas Zigmas, Mykolo	1897	Morkūnų	1946	Kaune	1947	Mirė 1961 m.
Ražanauskas Juozas, Zigmo	1924	Morkūnų	1946	Kaune	1947	Mirė 1993 m.
Ražanskas Česlovas, Jackaus	1920	Panerių	1949	Čeliabinskas	1955	Ventos gyv.
Ražanskaitė-Brazauskienė Leokadija	1925	Panerių	1946	Čita	1953	Jonavoje
Ramoška Alfonsas, Simono	1931	Karveliškių	1949	Inta	1954	Mirė 1987 m.
Ratkevičius Juozapatas, Mykolo	1898	Dainavos	1950	Gorkio	1953	Mirė 1966 m.
Rybakovas Epifanas, Fiodorovič	1892	M.Strėvininkų	1949	Ivdelio lag.	1955	Mirė 1975 m.
Rimkevičius Antanas, Juozo	1907	Gegužinė	1949	Inta	1957	Kaune
Rudys Motiejus, Stasio	1922	Rudžių	1949	Taišetas	1957	Kėdainiai
Rusonis Antanas, Igno	1923	Zūbiškių	1945	Vorkuta	1947	Ariogaloje
Kun. Rudžionis Steponas	1880	Gegužinė	1946	Vorkuta	Mirė 1949 m. lageryje	

Sabaliauskienė Aldona, Prano	1928	M.Strėvininkai	1947	Vorkuta	1956	Kaune
Sadaitis Vytautas, Jono	1924	Kruonis	1945	Karaganda	1955	Krasnojarske
Sagatavičius Mykolas, Vinco	1928	Lelėnų	1949	Karaganda	1955	Vievyje
Sagatavičius Jonas, Kazio	1907	Lelėnų	1945	Vorkuta	1951	Mirė 1988 m.
Sedleckas Stasys, Juozo	1923	Šukiškių	1951	Kostroma	1955	Mirė 1985 m.
Sidaraitė-Kazlauskienė Bronė	1925	Medinų	1945	Vorkuta	1954	Balbieriškyje
Sidaras Vincas, Vinco	1893	Šilinų	1947	Vorkuta	1953	Mirė 1990 m.
Sidaras Aleksas, Juozo	1928	Livintų	1953	Vorkuta	1956	Livintų k.
Sidaras Jurgis, Jurgio	1909	Pravieniškės	1944	Karaganda	1954	Mirė 1970 m.
Sidaras Jonas, Antano	1914	Livintų	1949	Irkutskas	1956	Mirė 1984 m.
Sidaras Bernardas, Antano	1907	Jočiūnų	1944	Vilniuje	1945	Kaišiadoryse
Sidaras Domininkas, Stasio	1919	Livintų	1945	Vilniuje		Sušaudytas 1945 m. Vilniuje
Sidaras Povilas, Stasio	1922	Livintų	1944	Vilniuje		Mirė 1947 m. lageryje
Sidaras Aleksas, Jono	1922	Mackūnų	1946	Saratovas	1951	Šukiškių k.
Silickas Jonas, Juozo	1918	Smilgių	1945	Karaganda		Mirė lageryje
Simanavičius Jurgis, Izidoriaus	1925	Baniškių	1948	Krasnojarskas	1956	Vilūnų k.
Simanavičius Andrius, Antano	1925	Pravieniškių	1948	Vorkuta	1955	Kaune
Sinkevičius Simonas, Jurgio	1897	Vizginu	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1981 m.
Sinkevičius Alfonsas, Martyno	1906	Buivūnų	1945	Irkutskas	1955	Mirė 1968 m.
Sinkevičius Andrius, Vinco	1899	Žikaronių	1950	Vorkuta	1955	Mirė 1955 m.
Siratavičienė Sofija, Boleslovo	1921	Kasčiukiškių	1950	Mordovija	1955	Kaune
Sladkevičius Albertas, Mykolo	1927	Dalinonių	1954	Inta	1955	Dalinonių k.
Skarbauskas Pranas, Jono	1906	Pravieniškių	1944	Pečiora	1954	Mirė 1963 m.
Stabinskas Kazimieras, Vlado	1899	Gansonių	1944	Vorkuta		Mirė lageryje
Stakeliūnaitė Antanina, Vaclovo	1929	Padalių	1945	Uchta	1954	Kaišiadoryse
Stalerūnas Alfonsas, Augusto	1923	Pyplių	1946	Inta	1955	Gudienos k.
Stalerūnas Boleslovas, Vinco	1906	Eiginiškių	1945	Vorkuta	1950	Kaišiadoryse
Staliulionis Jonas, Domininko	1912	Eitekonių	1947	Permės	1952	Mirė 1996 m.
Staliulionis Stasys, Domininko	1907	Eitekonių	1946	Irkutskas	1959	Mirė 1969 m.
Stalerūnas Vytautas, Albino	1927	Pyplių	1947	Vorkuta	1956	N.Vilnioje
Stančiauskas Bernardas, Mykolo	1904	Grabučiškių	1946	Inta	1956	Mirė 1977 m.
Stanislauskienė Uršulė, Antano	1896	Palomenė	1945	Uchta	1955	Mirė 1981 m.
Stanislauskas Aleksas, Bernardo	1913	Palomenė	1944	Vorkuta	1956	Mirė 1997 m.
Stanislauskaitė Genė, Bernardo	1926	Palomenė	1948	Inta	1956	Ežerėlio gyv.
Stanislauskas Pranas, Bernardo	1920	Palomenė	1945	Norilskas	1957	Elektrėnuose
Stanislauskas Vytautas, Bernardo	1931	Palomenė	1945	Vorkuta	1955	Mirė 1991 m.
Stanevičius Vaclovas, Mykolo	1921	Rečionių	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1989 m.
Stankevičiūtė-Levickienė Pranė, Jono	1929	Valkakiemio	1945	Uchta	1954	Kaune
Stankevičius Juozas, Mykolo	1929	Vindziulių	1948	Inta	1956	Jonavoje
Stankevičiūtė-Dagienė Filomena	1924	Nemaitonių	1945	Karaganda	1954	Mirė 1983 m.
Stasilevičius Rapolas, Prano	1918	Jagelonių	1944	Džezkazganas	1954	Kaune
Stasiūnas Antanas, Aleksandro	1951	Ringailių	1948	Vorkuta	1956	Kaune
Stasiūnas Klemensas, Alekso	1918	Gudienos	1941	Norilskas	1949	Gudienos k.
Staškevičius Karolis, Jono	1921	Jočiūnų	1944	Vilnius	1945	Mirė 1991 m.
Steikūnaitė-Lengvinienė Algina	1930	Kasčiukiškių	1949	Veliko	1953	Kasčiukiškių k.
Steikūnaitė Danutė, Mykolo	1928	Kasčiukiškių	1949	Taišetas	1952	Kasčiukiškių k.
Steikūnas Alfredas, Mykolo	1927	Kasčiukiškių	1949	Taišetas	1952	Volgograde
Stelmokas Bronius, Stasio	1920	Rečionių	1945	Vorkuta	1956	Gudzenkos k.
Stelmokas Pranas, Igno	1906	Rečionių	1945	Vorkuta		Mirė lageryje
Stelmokas Balys	1918	Žiežmariai	1945	Vorkuta		Mirė lageryje
Steponavičius Bernardas, Alekso	1920	Rečionių	1947	Vorkuta	1956	Mirė 1994 m.
Strašunskas Juozas, Juozo	1898	Lingių	1949	Karaganda		Mirė lageryje

kun. Adolfas Stasinevičius	1889	Krivonys	1946	Omskas	Mirė 1949 m. lageryje
Stirna Jonas, Alekso	1915	Kogeliškių	1945	Vorkuta	1954 Mirė 1988 m.
Stravinskas Eduardas, Henriko	1916	Žaslių	1949	Taišetas	1956 Mirė 1969 m.
Stučinskaitė-Maleronkienė Irena	1924	Gegužinės	1946	Kargapollag.	1953 Upninkų k.
Subačius Antanas, Petro	1894	Plaskūnų	1947	Krasnojarskas	Mirė lageryje
Subačius Kazys, Jono	1912	Pavuolio	1946	Magadanas	Mirė lageryje
Suchadolskis Jurgis, Izidoriaus	1927	Gastilonių	1945	Magadanas	1953 Kaune
Surmilavičius Antanas, Jono	1922	Laukagalio	1946	Osoblag	1956 Permėje
Suslavičius Jonas, Adomo	1920	Stabintiškių	1945	Vorkuta	1946 Mirė 1994 m.
Suslavičius Antanas, Viktoro	1934	Rusių	1950	Archangelskas	1953 Kaune
Suslavičius Karolis, Juozo	1905	Rusių	1947	Pečiora	Mirė lageryje
Suslavičiūtė-Tamulevičienė Jadvyga	1920	Jočiūnų	1945	Permės	1958 Varėnoje
Suslavičius Stasys, Martyno	1897	Jočiūnų	1951	Kemerovo	1956 Mirė 1989 m.
Suslavičius Jonas, Viktoro	1921	Rusių	1947	Vilnius	1948 Vilniuje
Suslavičius Antanas, Antano	1907	Jočiūnų	1946	Vilnius	1947 Vilniuje
Sukadolskis Petras, Kazio	1906	Gastilonių	1946	Karaganda	1956 Mirė 1975 m.
kun. Bernardas Sužiedėlis	1888	Žiežmariai	1949	Uchta	1955 Mirė 1967 m.
Svetaka Jonas, Kazio	1930	Vilūnų	1949	Magadanas	1955 Elektrėnuose
Svetaka Vincas, Andriaus	1889	Vilūnų	1944	Uchta	1948 Mirė 1981 m.
Sventickas Jonas, Kazio	1911	Kruonis	1941	Sevpečlag	1953 Mirė 1990 m.
Šabūnaitė-Pauliukonienė Domicėlė	1914	Mykoliškių	1947	Mordovija	1954 Kaune
Šabūnas Bolius, Jono	1912	Žiežmariai	1947	Krasnojarskas	1954 Kaune
Šabūnas Jonas, Antano	1908	Kaišiadorys	1947	Uchta	1957 Mirė 1975 m.
Šabūnas Pranas, Antano	1912	Kaišiadorys	1947	Vorkuta	1956 Mirė 1980 m.
Šaka Stasys, Stasio	1928	Paparčiai	1946	Vilnius	1947 Žiežmariuose
Šalkauskienė Stanislava, Boguslavo	1901	Žiežmariai	1949	Inta	1952 Rumšiškėse
Šalkauskas Algirdas, Adolfo	1922	Žiežmariai	1949	Komsomolskas	1952 Rumšiškėse
Šalna Vincas, Kazio	1918	Užtakų	1946	Archangelskas	1948 Rumšiškėse
Šalkauskas Liudas, Mykolo	1900	Žiežmariai	1945	Vorkuta	Mirė lageryje.
Šafranavičius Petras, Petro	1923	Žasliai	1945	Archangelskas	1954 Kaune
Šaukevičiūtė-Griniuvienė Aldona	1926	Žasliai	1947	Magadanas	1954 Kaune
Ščepkauskas Alfonsas, Prano	1923	Pravieniškių	1945	Chabarovskas	1953 Mirė 1966 m.
kun. Šatas Alfonsas	1908	Kruonis	1953	Mordovija	1956 Mirė 1994 m.
Šebedynas Kazys, Jurgio	1905	Kaišiadorys	1946	Vorkuta	1950 Mirė 1954 m.
Šemežys Kazimieras, Juozo	1899	Žasliai	1947	Vorkuta	1954 Mirė 1964 m.
Šimanskas Juozas, Kazio	1929	Jočiūnų	1945	Permės	1955 Vilniuje
Šimanskas Jaroslavas, Kazio	1931	Jočiūnų	1945	Permės	1956 Elektrėnuose
Šimanskas Stasys, Kazio	1911	Jočiūnų	1944	Taišetas	1954 Romate
Šimanskas Vaclovas, Aleksandro	1903	Naravų	1946	Lukiškės	1947 Mirė 1961 m.
Šimanskaitė-Grigaliūnienė Danutė	1929	Jočiūnų	1948	Komsomolskas	1951 Romate
Šilanskas Vladas, Vinco	1888	Kertupio	1945	Vorkuta	1947 Mirė 1965 m.
Šimašienė Teresė, Mykolo	1895	Vladikiškių	1948	Choniakas	1951 Mirė 1977 m.
Šimašiūtė Teresė, Zigmo	1923	Vladikiškių	1948	Choniakas	1951 Vilniuje
Šimonis Kazys, Stasio	1924	Gudziekos	1945	Čeliabinskas	1948 Gudienos k.
Šimonytė-Jasėnienė Marija, Juozo	1921	Pūstakiemio	1947	Šilutė	1952 Mirė 1985 m.
Šimkūnas Juozas, Jurgio	1915	Rumšiškės	1945	Velikas	1947 Mirė 1984 m.
Širvinskas Bolius, Jurgio	1919	Mankuviškių	1945	Gruzija	1946 Stasiūnai
Šliužas Stasys, Juozo	1904	N.Slabados	1946	Krasnojarskas	1953 Mirė 1980 m.
Šliužas Jonas, Jono	1910	Kaukinės	1944	Vorkuta	1954 Mirė 1970 m.
Šliužas Kostas, Jono	1917	Kaukinės	1944	Vorkuta	Mirė lageryje
Šliužas Jonas, Mykolo	1910	Kaukinės	1944	Lukiškės	Mirė lageryje

Šmigelskas Pranas, Augusto	1905	Kapciškių	1944	Dubravlagas	Mirė lageryje
Šmigelskas Jonas, Augusto	1910	Pakalniškių	1949	Karaganda	1956 Mirė 1996 m.
Špakauskas Leonas, Stasio	1913	Stabintiškių	1944	Saratov	1945 Mirė 1976 m.
Šumskas Adomas, Juozo	1890	Sabališkių	1951	Vologda	1956 Mirė 1979 m.
Švedas Adomas, Adomo	1897	Anglininkų	1950	Mordovija	1956 Mirė 1977 m.
Švenčionis Augustinas, Aleksandro	1929	Ilgakiemio	1949	Džezkazganas	1955 Kaune
Švenčionis Zigmas, Augusto	1925	Ilgakiemio	1946	Inta	1956 Ariogaloje
Švenčionienė Marijona, Mykolo	1909	Pyplių	1950	Velikas	1953 Pyplių k.
Švenčionis Tadas, Jono	1929	Pyplių	1953	Magadanas	1956 Mirė 1990 m.
Švenčionis Aleksas, Zigmo	1916	Navasodų	1946	Inta	1948 Vilniuje
Tamariūnienė Ona, Jono	1903	Kaišiadorys	1949	Šilutės	1953 Mirė 1977 m.
Tamariūnaitė-Raščiuvienė Aldona	1926	Kaišiadorys	1949	Lukiškės	1953 Vilniuje
Tamašauskas Bernardas, Vaclovo	1927	Žasliai	1947	Komsomolskas	1954 Mirė 1976 m.
Tamašauskas Kazys, Kazio	1916	Pyplių	1945	Vorkuta	Mirė lageryje
Taparauskas Aleksas, Jono	1920	Paberžės	1946	Džezkazganas	1956 Žiežmariuose
Taparauskas Andrius, Andriaus	1919	Smilgių	1947	Magadanas	1955 Mirė 1985 m.
Taparauskas Zigmas, Kazio	1897	Paberžės	1946	Vorkuta	1946 Mirė 1973 m.
Taparauskas Jonas, Juozo	1905	Livintų	1941	Vorkuta	1950 Mirė 1952 m.
Taparauskas Vytautas, Adomo	1922	Eitekonių	1952	Irkutskas	1955 Mirė 1987 m.
Taparauskienė-Batutienė Bronė	1919	Rečionių	1948	Norilskas	1951 Mirė 1979 m.
Taparauskaitė-Mankejeva Magdalena	1929	Livintų	1949	Karaganda	1952 Elistoje
Taparauskaitė Marija, Antano	1923	Mockūnų	1946	Vorkuta	1954 Vilniuje
Taparauskaitė Elena, Antano	1906	Rumšiškės	1946	Archangelskas	1947 Rumšiškės
Taparauskaitė Domicėlė, Antano	1908	Rumšiškės	1946	Archangelskas	1947 Mirė 1986 m.
Tarbūnienė-Cibulskienė Anelė, Prano	1925	Šilinių	1950	Kemerovo	1956 Mirė 1984 m.
Tatarūnas Juozas, Benedikto	1928	Aponiškių	1947	Taišetas	1960 Rusių k.
Tatarūnas Benediktas, Liudviko	1914	Antanaičių	1951	Kirovo lag.	1956 Mirė 1980 m.
Tatarūnienė-Kanapickienė Bronė	1922	Valkakiemio	1945	Vorkuta	1946 Želvoje
Tauras Alfonsas, Prano	1927	Palūšiu	1945	Vorkuta	1946 Gajaučiznos k.
Tauras Pranas, Adomo	1894	Palūšiu	1945	Vorkuta	1946 Mirė 1984 m.
Tauras Adolfas, Prano	1927	Mankuviškių	1946	Kaunas	1947 Kaune
Televičius Juozas, Baltraus	1919	Darsūniškis	1947	Kaunas	1948 Kaune
Televičius Stanislovas, Motiejaus	1910	Šukiškių	1945	Karaganda	1954 Mirė 1989 m.
Tomkus Vaclovas, Juozo	1922	Miežonių	1944	Uchta	1954 Mirė 1994 m.
Tomkus Petras, Andriaus	1912	Miežonių	1949	Vorkuta	1955 Mirė 1989 m.
Tomkus Jonas, Andriaus	1913	Miežonių	1944	Magadanas	1952 Mirė 1990 m.
Tomkutonienė Eleonora, Kazio	1918	Jenavos	1945	Magadanas	1955 Mirė 1975 m.
Trakimas Stasys, Jokūbo	1906	Pyplių	1946	Uchta	1949 Mirė 1953 m.
Trakimas Jonas, Jokūbo	1920	Pyplių	1946	Inta	1948 Mirė 1967 m.
Trakimas Benediktas, Jurgio	1921	Naujažerio	1947	Inta	1957 Mirė 1998 m..
Traideraitė-Markevičienė Janina, Jono	1929	Muldiškių	1946	Irdelio lag.	1954 Kaune
Tūlas Andrius, Prano	1894	Kaišiadorys	1944	Vorkuta	1959 Mirė 1964 m.
Tumosas Kazys, Antano	1908	Ručkakiemio	1944	Gorkio	Mirė lageryje
Turčila Julius, Leono	1925	Kaišiadorys	1945	Kutaisi	1947 Jiezne
Tuškevičius Pranas, Izidoriaus	1925	Rumšiškės	1948	Magadanas	1956 Rumšiškėse
Taletavičius Juozas, Mykolo	1912	Balceriškių	1944	Vorkuta	1945 Mirė 1967 m.
Ulozas Jonas, Juozo	1902	Užtakų	1947	Inta	1956 Mirė 1964 m.
Ulozas Juozas, Petro	1907	Kapitoniškių	1949	Kamskas	1954 Mirė 1984 m.
Ulozas Mykolas, Petro	1903	Kapitoniškių	1949	Krasnojarskas	1954 Mirė 1979 m.
Ulozas Juozas, Vinco	1906	Kapitoniškių	1948	Uchta	1953 Mirė 1989 m.

Ulozas Zigmas, Juozo	1896	Rumšiškių	1947	Vorkuta	1955	Mirė 1969 m.
Umbražiūnas Albertas, Jurgio	1914	Kaišiadorys	1945	Vorkuta	1947	Vilniuje
Urbanavičius Bronius, Jono	1922	Dovainonių	1946	Šilutė	1948	Šilutėje
Urmilevičius Jonas, Jono	1895	Kiemelių	1944	Vitebskas	Mirė lageryje	
Urmulevičius Juozas, Zigmo	1908	Gudienos	1951	Pečiora	1956	Gudienos k.
Usčiauskas Leonas, Vaclovo	1906	Kruonis	1949	Taišetas	1955	Mirė 1974 m.
Uzdonas Povilas, Aniceto	1916	Žaslių g. st.	1951	Južkutlagas	1955	Mirė 1989 m.
Užpalys Viktoras, Adomo	1899	Gegužinės	1946	Krasnojarskas	1949	Mirė 1987 m.
Užupienė Salomėja, Bernardo	1928	Mockūnų	1948	Taišetas	1956	Kaune
Vaicekauskas Antanas, Domo	1925	Žalio Ostampo	1944	Inta	1954	Komijos sr.
Vaicekauskas Česlovas, Juozo	1926	Maceriškių	1945	Inta	1955	Mirė 1982 m.
Vaicekauskas Vaclovas, Vaclovo	1919	Žasliai	1945	Norilskas	1956	Dubelių k.
Vaičiulis Justinas, Juozo	1923	Kertupio	1947	Vorkuta	1953	Mirė 1989 m.
Vaina Jonas, Kazio	1903	Vilkiškių	1945	Sev.Dvinskas	1947	Mirė 1979 m.
Vaina Alfonsas, Jono	1922	Vilkiškių	1947	Pečiora	1948	Gudienos k.
Vainaitė-Degutienė Leonora, Jono	1923	Rečionių	1945	Vorkuta	1956	Dovainonyse
kun. Petras Valatka, Jurgio	1909	Paparčių	1946	Krasnojarskas	1951	Mirė 1994 m.
Valeiša Kostas, Jokūbo	1892	Juodiškių	1945	Vorkuta	1955	Mirė 1981 m.
Valkavičius Motiejus, Igno	1908	Lomenių	1945	Saratovas	1948	Mirė 1967 m.
Varanavičiūtė-Balnienė Irena	1928	Žiežmariai	1945	Vorkuta	1946	Žiežmariuose
Varnas Petras, Adomo	1909	Lašinių	1946	Pečiora	1955	Mirė 1962 m.
Varnas Aleksandras, Aleksandro	1907	Maisiejūnų	1947	Vorkuta	1954	Mirė 1986 m.
Vasiliauskas Antanas, Stasio	1899	Aleksandruvkos	1945	Uchta	1946	Mirė 1961 m.
Varušyla Kazys, Vinco	1925	Gegužinės	1946	Vorkuta	1955	Mirė 1988 m.
Vaškevičius Jonas, Antano	1925	Bučionių	1946	Vorkuta	1955	Bučionių k.
Vaškevičius Martynas, Motiejaus	1915	Bučionių	1941	Vorkuta	1962	Mirė 1977 m.
Vaškevičius Kazys, Stasio	1925	Bučionių	1946	Balchašo	1955	Mirė 1994 m.
Vaškevičius Stasys, Martyno	1900	Gegužinės	1945	Vorkuta	1951	Mirė 1961 m.
Vaškevičius Pranas, Motiejaus	1924	Budelių	1945	Karaganda	1954	Karagandos sr.
Varnas Juozas, Adomo	1906	Lašinių	1948	Džezkazganas	1956	Mirė 1977 m.
Veckienė Eleonora, Leono	1927	Gegužinės	1946	Archangelskas	1953	Panevėžyje
Verbickaitė-Maciulevičienė Leonora	1918	Lėlių	1945	Vorkuta	1947	Rečionių k.
Verbienė Bronė, Tomo	1906	Apušotų	1946	Vilnius	1947	Mirė 1971 m.
Venskūnienė Genė, Izidoriaus	1928	Jonyliškių	1945	Karaganda	1954	Garliavoje
Vėželis Bernardas, Jono	1918	Skynimų	1946	Vorkuta	1954	Žasliuose
Vėželis Bronius, Jono	1907	Skynimų	1945	Magadanas	1954	Mirė 1979 m.
Vėželis Pranas, Mykolo	1926	Stabintiškių	1946	Inta	1954	Elektrėnuose
Vėželis Kajetonas, Jono	1917	Migučionių	1945	Magadanas	1955	Mirė 1957 m.
Verbus Jurgis, Stepono	1910	Pakalniškių	1946	Inta	1955	Mirė 1981 m.
Vėželytė-Misevičienė Veronika, Jono	1923	Civiškių	1945	Inta	1946	Kaune
Vilčinskas Juozas, Andriaus	1925	Pravieniškių	1945	Vorkuta	1952	Vilniuje
Vilčinskas Stasys, Zigmo	1921	Aleksandruvka	1945	Vorkuta	1954	Aleksandruvka
Vilčinskas Zigmas, Zigmo	1930	Aleksandruvka	1946	Lukiškės	1950	Aleksandruvka
Vilimas Aleksas, Juozo	1904	Žasliai	1941	Puksa lag.	Mirė lageryje	
Vilkas Jonas, Jono	1923	Jočiūnų	1944	Vorkuta	1947	Neprėkštos k.
Vilkas Antanas, Liudviko	1910	Lomenių	1944	Gorkio	Mirė lageryje	
Vilkas Vytautas, Vinco	1927	Bagdoniškių	1945	Vorkuta	1960	Kaune
Vilpišauskas Vladas, Jono	1906	Apušotų	1952	Taišetas	1965	Mirė 1987 m.
Viršila Kazys, Antano	1922	Šešonių	1947	Pečiora	1953	Kazokiškių k.
Viršila Vaclovas, Antano	1924	Šešonių	1947	Karaganda	1954	Mirė 1991 m.
Visockas Adolfas, Igno	1928	Kairiškėlių	1945	Vorkuta	1946	Žiežmariuose

Visockas Simonas, Igno	1923	Kairiškėlių	1945	Vorkuta	1946	Kėdainiuose
Visockas Vincas, Simo	1888	Kairiškėlių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1973 m.
Vitas Izidorius, Vinco	1918	Žydiškių	1946	Inta	1955	Elektrėnuose
Vitkūnas Pranas, Vlado	1918	Naravų	1946	Lukiškės	1941	Paparčių k.
Vilkauskas Pranas, Andriaus	1925	Rokiškės	1945	Pečiora	1947	Jonavoje
Vyšniauskas Kazys, Jono	1902	Beištrakio	1951	Ufos lag.	1955	Mirė 1985 m.
Vyšniauskas Kazys, Petro	1924	Rumšiškės	1944	Vorkuta	1945	Rumšiškėse
Vainilavičius Vincas, Martyno	1912	Kruonis	1948	Džezkazganas	1956	Vilniuje
Zablockas Adomas, Kazio	1901	Bertašiūnų	1946	Mordovija	1953	Mirė 1954 m.
Zablockas Bronius, Adomo	1927	Bertašiūnų	1946	Krasnojarskas	1956	Mirė 1980 m.
Zablockas Stasys, Kazio	1917	Bertašiūnų	1947	Vorkuta	1956	Bertašiūnų k.
Zablockienė Domicėlė, Jokūbo	1904	Jonyliškių	1949	Taišetas	1956	Kaune
Zablockas Albinas, Vinco	1932	Jonyliškių	1948	Karaganda		Mirė lageryje
Zaikauskas Vincas, Juozo	1907	Klėriškių	1945	Vorkuta	1946	Klėriškių k.
Zajančkauskas Jonas, Juozo	1921	Gabriliavos	1945	Uchta	1953	Gabriliavos k.
Zajančkauskas Bronius, Juozo	1927	Gilučių	1945	Inta	1953	Elektrėnuose
Zajančkauskas Antanas, Stasio	1914	Žiežmariai	1945	Archangelskas	1954	Stoniavos k.
Zakarauskas Aleksas, Jono	1898	Smilgių	1947	Omskas	1954	Mirė 1973 m.
Zareckaitė Eugenija, Jono	1925	Dovainonių	1945	Vorkuta	1954	Dovainonyse
Zaremba Kazys, Inocento	1926	Civiškių	1945	Inta	1955	Žasliuose
Zaremba Inocentas, Lauryno	1896	Civiškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1982 m.
Zaremba Vladas, Inocento	1927	Civiškių	1945	Vorkuta	1946	Mirė 1970 m.
Zastarskienė Janina, Jono	1920	Civiškių	1945	Inta	1952	Elektrėnuose
Zaveika Stasys, Stasio	1901	Gegužinės	1948	Karaganda	1955	Jonavoje
Zavistanavičius Antanas, Bernardo	1905	Darsūniškis	1944	Vorkuta		Mirė lageryje
Zdanavičius Bernardas, Antano	1909	Kieliškių	1949	Karaganda	1957	Kieliškių k.
Zieniūtė Leokadija, Simo	1921	Kertupio	1945	Pečiora	1955	Kaune
Ziminskas Vincas, Mykolo	1907	Žydiškių	1948	Rostovo	1958	Kaune
Ziminskas Antanas, Mackaus	1919	Kaukinės	1944	Vorkuta	1956	Mirė 1970 m.
Zinkevičius Pranas, Vlado	1910	Kaišiadorys	1949	Vilnius		Mirė kalėjime
Zykus Mykolas, Jono	1908	Gegužinės	1945	Vilnius	1946	Gegužinės k.
Zykus Juozas, Jono	1902	Gegužinės	1945	Magadanas	1954	Mirė 1987 m.
Znaidauskas Kostas, Mykolo	1916	Kertauninkų	1947	Inta	1956	Kertauninkų k.
Znaidauskas Mykolas, Andriaus	1882	Juknonių	1947	Dolinsko lag.		Mirė lageryje
Znaidauskaitė-Simanavičienė Ona	1922	Juknonių	1947	Kingyzo lag.	1953	Kaune
Znaidauskaitė-Stakėnienė Pranė	1927	Juknonių	1947	Karaganda	1953	Mirė 1995 m.
Zubavičius Romualdas, Henriko	1946	Kaišiadorys	1971	Lukiškės	1974	Kaišiadoryse
Zujus Bernardas, Stasio	1925	Bučionių	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1988 m.
Zujus Jurgis, Jono	1888	Pagirių	1945	Inta	1955	Mirė 1964 m.
Zujus Jonas, Jurgio	1921	Kaišiadorys	1945	Inta	1950	Mirė 1965 m.
Zujūtė-Andriūnienė Ona, Jurgio	1922	Kaišiadorys	1945	Norilskas	1953	Mirė 1989 m.
Zujūtė-Valiulienė Domicėlė, Silvestro	1928	Smilgių	1950	Krasnojarskas	1954	Mirė 1986 m.
Zujus Bernardas, Jono	1905	Smilgių	1944	Gorkio		Mirė lageryje.
Zuzevičius Zigmas, Zigmo	1917	Žiežmariai	1947	Pečiora	1955	Žiežmariuose
Zuzevičiūtė-Malinauskienė Elena	1923	Kovaičių	1947	Vorkuta	1951	Kazokų k.
Žarpnickas Stasys, Jono	1919	Bekštonių	1945	Vorkuta	1953	Mirė 1966 m.
Žičius Jonas, Juozo	1911	Beištrakio	1946	Vorkuta		Mirė lageryje
Žičius Zigmas, Jurgio	1925	Eitekonių	1945	Karaganda	1954	Mirė 1985 m.
Žičius Vladas, Jurgio	1920	Eitekonių	1946	Mordovija	1955	Vilniuje

Žičius Juozas, Vlado	1906	Dirvonų	1945	Vilnius	1947	Mirė 1961 m.
Žičius Pranas, Vlado	1917	Dirvonų	1947	Inta	1956	Mirė 1970 m.
Žičiuvienė Aleksandra, Alekso	1922	Dirvonų	1945	Vilnius	1947	Sadarinės k.
Žilinskas Juozas, Juozo	1918	Kaugonių	1945	Karaganda	1955	Mirė 1976 m.
Žilinskas Jonas, Kosto	1907	Kaugonių	1946	Vorkuta	1956	Kaugonių k.
Žilinskas Jokūbas, Juozo	1912	Kaugonių	1951	Jaroslavlio	1955	Kaune
Žilinskas Jurgis, Juozo	1900	Kaišiadorys	1947	Sverdlovsko	1954	Mirė 1972 m.
Žilinskas Jonas, Eduardo	1922	Žasliai	1947	Karaganda	1967	Mirė 1981 m.
Žilinskas Vladas, Mykolo	1929	Varniškių	1950	Irkutskas	1955	Mirė 1984 m.
Žilinskas Antanas, Jurgio	1920	Butkiemio	1946	Inta	1948	Kaune
Žilinskienė Vladislova, Jeronimo	1914	Sevelionių	1950	Krasnojarskas	1955	Sevelionių k.
Žitkevičius Antanas, Kasparo	1915	Bertašiūnų	1946	Krasnojarskas	1953	Mirė 1984 m.
Žitkus Jurgis, Jono	1902	Kaišiadorys	1949	Karaganda	1956	Mirė 1975 m.
Žukauskas Petras, Adomo	1926	Pridotkų	1947	Vorkuta	1948	Kairiškių k.
Žukauskienė Veronika, Martyno	1921	Bekštonių	1948	Mordovija	1958	Vilniuje
Žukauskas Vincas, Stasio	1913	Lelėnų	1947	Norilskas	1961	N.Vilnioje
Žukauskas Pranas, Jono	1908	Jonyliškių	1947	Pečioraa	1946	Jonyliškių k.
Žukauskas Adomas, Bernardo	1897	Darsūniškis	1946	Vorkuta	1961	Mirė 1964 m.
Žukauskas Albinas, Adomo	1917	Darsūniškis	1946	Vorkuta	1954	Mirė 1974 m.
Žukauskas Antanas, Adomo	1929	Darsūniškis	1946	Uchta	1951	Kaune
Žukauskas Bronius, Vinco	1914	Mockūnų	1946	Inta	1955	Mirė 1986 m.
Žukauskas Juozas, Jurgio	1898	Kietaviškių	1947	Krasnojarskas	Mirė lageryje	
Žukauskas Petras, Simono	1924	Mankuviškių	1946	Kaunas	1947	Kaune
Žukauskas Aleksas Bernardo	1920	Mankuviškių	1946	Kaunas	1947	Mankuviškyje
Žukauskas Zigmas, Kazio	1903	Mijaugonių	1945	Vorkuta	1947	Mirė 1995 m.
kun. Žvinys Jonas, Prano	1901	Vilūnų	1947	Vorkuta	1956	Mirė 1994 m.
Žvirblis Pranas, Simono	1905	Šilonių	1948	Magadanas	1960	Mirė 1972 m.
Žvirblis Jonas, Jono	1901	Palomenės	1945	Kutaisi	Mirė lageryje	

Sudarė Vincas Lozoraitis, Kaišiadorys

Pastaba: apie gyvenamą vietą po lagerių pateikiami 1992 metų duomenys, leidžiant knygą nepatikslinti.

ŽINOMI DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS PARTIZANAI - POLITINIAI KALINIAI IŠ KAIŠIADORIŲ RAJONO

Pavardė, vardas	Gim. metai	Vieta	Įkalm. metai	Vieta	Paleid. metai	Gyvenama vieta
Adamkevičius Benius Bijūnas	1920	Prazariškių	1947- 1956			Inta
Alionis Petras	1910	Livintų	1946- 1954			Vorkuta
Alionis Klemensas	1914	Lomenių	1944- 1954			Velskas
Alionis Kazys - Vėjas	1927	Gastilonių	1945- 1956			Vorkuta
Ališauskas Antanas	1918	Bertešiūnų	1946- 1955			Pečiora
Ališauskas Kazys	1921	Bertešiūnų	1946- 1951			Angarskas
Andriūnas Albinas - Varnėnas	1921	Klėriškių	1947- 1956			Minlagas
Arbočius Boleslovas	1908	Kaspariškių	1948- 1955			Archangelskas
Arbočius Steponas	1920	Kaspariškių	1950- 1957			Irkutskas
Alionis Stasys	1915	Pašulių	1946- 1953			mirė Vorkutoje
Alionis Zigmas	1902	Burbiškiu	1946- 1953			Velikas
Balnys Adolfas	1916	Putriškių	1946- 1954			Inta
Balnys Jonas	1927	Putriškių	1946- 1954			Karaganda
Balnys Stasys	1918	Putriškių	1946- 1955			Steplager
Balnys Vaclovas	1910	Putriškių	1946- 1954			Vorkuta
Baumila Zigmas - Žukelis	1921	Padalių	1946- 1953			Vorkuta
Berūkštis Petras	1918	Apsuonos	1945- 1946			Vorkuta
Bukinas Vytautas	1924	Kietaviškės	1946- 1955			Norilskas
Kun. Cijūnaitis Matas - Dėdė	1886	Žaslių kleb.	1946- 1949			Mordovija
Čėsna Albinas - Jaunutis	1929	Kaišiadorys	1945 - 1954			Magadanas
Čiulada Jonas	1923	Naravų	1945 - 1947			Inta
Čiurinskas Juozas - Putinas	1908	Medinų	1945- 1952			Inta
Čiurinskas Vincas - Šermukšnis	1910	Dubių	1955 - 1958			Inta
Čiurinskas Vytautas	1928	Pašulių	1947 - 1954			Vorkuta
Čižauskas Vaclovas	1907	Žiežmariai	1947- 1958			Krasnojarskas
Dovydaitis Juozas - Gaidys	1911	Gegužinės	1946- 1954			Mordovija
Drulia Vincas - Širdis	1909	Eitekonių	1946 - 1956			Vorkuta
Dubosas Bernardas	1919	Livintų	1945- 1956			Vorkuta
Dzeventlauskas Zigmas - Liepsna	1922	Lėlių	1946 m.			sušaudytas Vilniuje
Dzimidavičius Pranas - Puntukas	1925	Klusių	1947- 1955			Omskas
Gradeckas Adolfas	1927	Mičiūnų	1946- 1950			Vilnius
Grikauskas Jurgis	1928	Vindziulių	1949- 1956			Karaganda
Grinkevičius Kazys - Klevas	1902	Jočiūnų	1946- 1955			Uchta
Ivoška Bernardas - Alksnis	1918	Smilgių	1946- 1953			Magadanas
Ivoška Vincas	1902	Smilgių	1945- 1956			Vorkuta
Ivoška Kazys	1906	Smilgių	1944			mirė Lukiškėse
Ivoška Stasys	1927	Smilgių	1945- 1956			Magadanas

Jadonis Simonas	1924	Varkalių	1948 - 1958	Taišetas
Jakubauskas Jonas - Kirvis	1908	Aleksandruvka	1946	Mirė Vorkutos lag.
Jaromskas Pranas - Perkūnas	1918	Palomenė	1948- 1969	Vorkuta
Junevičius Kazys - Paštukas	1922	Rečionių	1946- 1955	Stepiagas
Juzukonis Pranas	1928	Bertašiūnų	1950- 1957	Vorkuta
Juzukonis Stasys - Slapukas	1914	Cineikių	1945 - 1953	Jakutija
Juzukonis Augustas - Voverka	1916	Cineikių	1945- 1952	Chabarovskas
Kalaušis Juozas - Milžinas	1911	Klenaukos	1950- 1956	Inta
Kamila Jonas - Varpas	1920	Cineikių	1947- 1954	Magadanas
Kareckas Edvardas - Vabalas	1929	Budelių	1946 - 1957	Karaganda
Kasperavičius Jeronimas - Pavasaris	1922	Kalniškių	1947- 1948	Mirė Intos lag.
Kazlauskas Jonas	1923	Bertašiūnų	1946- 1956	Norilskas
Klimas Jonas - Lazdynas	1910	Vilionių	1946 - 1955	Džezkazganas
Klimas Kazys - Klevas	1914	Vilionių	1948-1956	Sibiras
Klimavičius Petras - Uosis	1913	Baroniškių	1948 - 1963	Mordovija
Krilavičius Vaclovas - Vytenis	1921	Vaidžionių	1946- 1972	Vorkuta
Krilavičius Bronius	1919	Vaidžionių	1950- 1956	Meždurečje
Kudelis Juozas - Dobilas	1922	Rusių	1947 NKVD	sušaudytas
Kuzinevičius Ignas	1885	Burbiškiu	1944- 1945	mirė Kemerovo lag.
Kuzinevičius Ignas - Drėgnis	1914	Burbiškiu	1944	mirė Vorkutos lag.
Leikauskas Bronius - Lokys	1924	Antakalnio	1946- 1956	Novosibirskas
Levickas Ignas - Svirplys	1918	Civiškių	1945- 1955	Vorkuta
Levickas Jonas - Vėjelis	1920	Civiškių	1947 - 1955	Norilskas
Lukoševičius Juozas - Klevas	1919	Gerų Vakarų	1945- 1955	Kemerovo
Malinauskas Vladas	1920	Žaslių	1946- 1955	Taišetas
Macijauskas Pranas - Aitvaras	1917	Strėvininkų	1950	nuteistas sušaudyti
Makarevičius Jonas	1918	Vindziulių	1949	mirė Vorkutos lag.
Marcinkevičius Pranas - Dobilas	1910	Korsakų	1944- 1956	Karaganda
Markevičius Adolfas - Vilkas	1925	Pyplių	1946 - 1948	mirė Uchtos lag.
Matačiūnas Adomas - Diemedys	1923	Paukščių	1943- 1953	sušaudytas
Matačiūnas Vincas - Bijūnas	1924	Paukščių	1946- 1954	Vorkuta
Misiūnas Stasys - Senis	1907	Slabados	1945	mirė Vorkutos lag.
Misiūnas Motiejus - Kryžiuotis	1920	Slabados	1949- 1956 ,	Vorkuta
Naudžiūnas Pranas	1922	Balceriškių	1948	mirė Vorkutos lag.
Naudžiūnas Zigmas	1913	Balceriškių	1945- 1955	Inta
Naidzinavičius Jonas	1922	Vareikonių	1947- 1953	Uchta
Paulauskas Antanas	1929	Gegužinės	1947	mirė Intos lag.
Paulauskas Jonas - Sūkurys	1916	Bučionių	1946 - 1955	Vorkuta
PavasarisVytautas	1918	Jočiūnų	1945 - 1955	Vorkuta
Petkevičius Vincas - Dobilas	1923	Kaugonių	1945- 1955	Inta
Petkevičius Vladas - Sakalas	1924	Kaugonių	1945- 1955	Taišetas
Petkevičius Jonas - Ąžuolas	1928	Budelių	1946- 1954	Vorkuta
Petkevičius Petras - Dramblys	1921	Eiriogala	1946 - 1954	Vorkuta
Piliponis Antanas - Pilėnas	1919	M.Strėvininkų	1946- 1955	Permė
Pilkis Bolius	1928	Rečionių	1945 - 1956	Murmanskas
Pranskevičius Juozas	1907	Gegužinės	1950- 1954	Uchta
Pūras Bernardas - Žilvitis	1909	Vilionių	1948- 1956	Magadanas

Rakauskas Bolius - Vieversys	1917	Bagdoniškių	1945 - 1954	Vorkuta
Ramunis Bronius	1919	Kiemelių	1945 - 1951	mirė Vorkutos lag.
Randis Romualdas - Meška	1925	Milžinų	1947 - 1957	mirė Vorkutos lag.
Raudeliūnas Andrius	1890	Padalių	1946 - 1956	Inta
Rudis Motiejus - Lazdynas	1922	Rudžių	1948 - 1957	Taišetas
Kun. Rudžionis Steponas - Vėjas	1890	Gegužinės kleb.	1946 - 1949	mirė Vorkutos lag.
Sasnauskas Juozas	1924	Žaslių	1946 - 1959	Uchta
Sedleckas Romualdas - Karkliukas	1921	Kaugonių	1947 - 1956	Inta
Sinkevičius Kazys - Vėtra	1916	Aleksandruvka	1946	mirė Karagandos lag.
Stelmokas Balys	1918	Žiežmariai	1945 - 1946	mirė Vorkutos lag.
Steponavičius Bernardas - Milžinas	1920	Rečionių	1947 - 1956	Vorkuta
Stalerūnas Vytautas - Žalgiris	1927	Paberžės	1946 - 1956	Vorkuta
Stalerūnas Alfonsas	1923	Pyplių	1946 - 1955	Inta
Kun. Stasinevičius Adolfas	1899	Krivonių kleb.	1946 - 1949	mirė Lukiškių kalėj.
Šabūnas Pranas - Tarzanas	1912	Kaišiadorys	1947 - 1956	Vorkuta
Šimonis Kazys	1924	Gudzenkos	1945 - 1948	Celiabinskas
Šliužas Kostas	1917	Kaukinės	1944 - 1954	Vorkuta
Šimanskas Stasys	1911	Jočiūnų	1945 - 1954	Taišetas
Šmigelskas Pranas	1905	Kapciškių	1944 - 1948	mirė Dubsavlage
Švenčionis Aleksas	1916	Naujažerio	1946 - 1948	Inta
Švenčionis Augustinas	1929	Ilgakiemio	1949 - 1955	Džezkazganas
Taparauskas Aleksas	1920	Paberžės	1944 - 1956	Karaganda
Taparauskas Jonas	1905	Jočiūnų	1947 - 1950	Vorkuta
Taparauskas Kazys	1916	Smilgių	1945	mirė Vorkutos lag.
Trakimas Benediktas - Genelis	1921	Naujažerio	1947 - 1957	Inta
Trakimas Pranas - Arnoldas	1916	Pyplių	1946 - 1949	Inta
Tuškevičius Pranas	1925	Rumšiškės	1948 - 1956	Magadanas
Vaina Alfonsas - Kaštonas	1922	Vilkiškių	1948 - 1954	Pečiora
Vaškevičius Kazimieras - Klevas	1925	Bučionių	1946 - 1955	Balchašas
Vėželis Bernardas - Dramblys	1918	Skynimų	1946 - 1954	Vorkuta
Vėželis Bronius	1907	Skynimų	1945 - 1954	Magadanas
Verbus Jurgis - Erškėtis	1910	Pakalniškių	1946 - 1955	Inta
Virbickas Jonas	1919	Prazariškių	1945	nužudytas Žaslių stribyne
Vėželis Pranas - Šermukšnis	1926	Stabintiškių	1946 - 1954	Inta
Vitas Izidorius - Sakalas	1918	Žydiškių	1946 - 1955	Inta
Zablackas Stasys	1917	Bertašiūnų	1947 - 1956	Vorkuta
Zablackas Bronius	1927	Bertašiūnų	1946 - 1956	Krasnojarskas
Zujus Bernardas	1905	Smilgių	1945	mirė Gorkio kalėjime
Žičius Jonas - Pabaisa	1911	Eitekonių	1946	mirė Vorkutos lag.
Žičius Pranas - Vėjas	1917	Dirvonų	1947 - 1956	Inta
Žičius Zigmas - Galiūnas	1921	Kalniškių	1947 - 1958	mirė Karagandos lag.
Žilinskas Juozas - Šernas	1918	Kaugonių	1945 - 1955	Džezkazganas
Žvirblis Jonas - Dagilis	1914	Šilonių	1945	mirė Kutaisio lag.

KITI REZISTENCIJOS DALYVIAI - KAIŠIADORIEČIAI, NUKENTĖJĘ NUO BOLŠEVIKINIO GENOCIDO

Caras Petras	g. 1911 m. Gegužinės k. Ryšininkas. Žuvo 1945 m.
Grenda Algis	g. 1924 m. Šilonių k. Slapyv. Skrajūnas. Kovojo Vaidoto būryje 1948 - 1949 m. Išsislapstė.
Ivoškienė Bronė	g. 1926 m. Smilgių k. Ryšininkė. Politinė kalinė 1946 - 1954 m. Kemerovo lag. Gyvena Panevėžyje.
Lėlytė Eugenija	g. 1926 m. Jočiūnų k., ryšininkė. 1947 - 1955 m. buvo kalinama Permės lageryje. Gyvena Elektrėnuose.
Mastauskaitė Ona	g. 1922 m. Civiškių k. Ryšininkė. 1945 - 1955 m. buvo kalinama Intos lageryje. Gyvena Kaune.
Matačiūnaitė Antanina	g. 1928 m. Paukščių k. Ryšininkė. 1948 - 1954 m. buvo kalinama Intos lageryje. Gyvena Lentvaryje.
Mikalauskas Antanas	g. 1918 m. Valkakiemio k. Ryšininkas. 1946 - 1956 m. buvo kalinamas Krasnojarsko lageryje. Gyvena Vilkaviškyje.
Obelevičius Antanas	g. 1915 m. Vajakiškių k. Rumšiškių valsč.. Slapyv. Tiautginas. Partizanavo 1945 - 1948 m., suimtas1948 m., kalėjo Vorkutos lageryje iki 1954 m. Gyvena Kaune.
Paškauskaitė - Gaubienė Leokadija	g. 1927 m. Žasliuose. Ryšininkė. 1948 - 1954 m. buvo kalinama Mordovijos lageryje. Gyvena Kaune.
Paulauskaitė - Gurskienė Jadvyga	g. 1924 m. Bučionių k. Ryšininkė. 1945 - 1952 m. buvo kalinama Karagandos lag. Gyvena Alytuje.
Rasimavičius Viktoras	g. 1922 m.. Valkakiemio k. Slapyv. Beržas. Kovojo „Žaibo" būryje iki 1947 m., išsislapstė. Gyvena Valkakiemio k.
Stankevičiūtė - Levickienė Pranė	g. 1929 m. Valkakiemio k. Ryšininkė. 1945 - 1954 m. buvo kalinama Uchtos lag. Gyvena Kaune.

Suslavičiūtė - Tamulevičienė Jadvyga	g. 1920 m. Jočiūnų k. Ryšininkė. 1945 - 1958 m. buvo kalinama Permės lag. Gyvena Varėnoje.
Spurga Marijonas	g. 1908 m. Barevičių k. Ryšininkas. 1948 m. ištremtas į Irkutsko sr. Bodaiko raj. Ten ir mirė.
Šiaudinis Stasys	g. 1899 m. Gegužinės vargonininkas. Ryšininkas, buvo suimtas 1947 m.
Šimonis Kazys	g. 1924 m. Gudzenkos k. Ryšininkas. 1945 - 1948 buvo kalinamas Čeliabinsko lag. Gyvena Gudienos k.
Tarbūnienė Anelė	g. 1925 m. Slapyv. Drebulė. Šilinių k. Ryšininkė. 1945 - 1948 m. buvo kalinama Kemerovo lag. Mirė 1984 m.
Žičius Vladas	g. 1920 m. Eitekonių k. Ryšininkas. 1946 - 1955 m. buvo kalinamas Mordovijos ir Karagandos lageriuose. Gyvena Vilniuje.
Žukauskas Vincas	g. 1913 m. Lelenų k. Slapyv. Putinas. Bataliono vadas. 1947 - 1961 m. buvo kalinamas Norilsko lageryje. Gyvena N.Vilnioje.

Pastaba: žuvę lageriuose įtraukti į pagrindinį Didžiosios Kovos apygardos žuvusių sąrašą ir čia paminimi dar kartą. Duomenys apie gyvenamą vietą - 1992 m. Šis sąrašas nėra galutinis ir yra papildomas.

Sąrašą sudarė Vincas Lozoraitis, Kaišiadorys

DIDŽIOSIOS KOVOS RINKTINĖS, LLA VILNIAUS APYGARDOS 5-OSIOS, DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS JUNGINIŲ VADAI

Apygardos vadai	Jonas Misiūnas - Žalias Velnias 1944 07 - 1945 01 1945 04 - 1946 05 Mykolas Kareckas - Serbentas 1945 01 - 1945 04 Vytautas Pečiūra - Griežtas (KGB agentas) 1946 05 - 1947 12 Petras Klimavičius - Uosis 1947 12-1948 02 Alfonsas Morkūnas - Plienas 1948 08 - 1949 12
Apygardos vado pavaduotojai	Juozas Norkus - Kerštas 1944 07 - 1945 03 Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas 1945 02 - 1945 12 Petras Klimavičius - Uosis 1946 04 - 1947 12 Pranas Žičius - Vėjas 1947 12 - 1948 08
Apygardos štabo viršininkai	Jonas Markulis - Vaiduoklis 1945 01 - 1945 04 Aleksas Zepkus - Piliakalnis 1945 04 - 1946 03 Benediktas Trakimas - Genelis 1946 04 - 1947 04
„A" rinktinės vadas	Antanas Galinis - Juodoji Kaukė 1945 05 - 1945 06 Petras Klimavičius - Uosis 1946 02 - 1948 02
„A" rinktinės štabo viršininkas	Bernardas Steponavičius - Milžinas 1946 05 - 1947 05
l-ojo bataliono vadai	Juozas Norkus - Kerštas Kazys Surmilavičius — Klevelis Pranas Petkevičius - Kariūnas Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas Petras Petkevičius — Dramblys Adolfas Kinderevičius - Jurginas

2-ojo bataliono vadai	Edvardas Kavaliauskas - Klajūnas Pranas Petkevičius - Kariūnas Steponas Rudžionis - Vėjas Petras Klimavičius - Uosis Jonas Neicelis - Šarūnas Vincas Vainilavičius - Aušra Pranas Jaromskas - Perkūnas
3-ojo bataliono vadai	Zigmas Kacevičius - Genius(Genys, Genijus) Jonas Neicelis - Šarūnas Vaclovas Krilavičius - Vytenis Bernardas Steponavičius - Milžinas Antanas Praškevičius - Narsuollis Vincas Balčiūnas - Jupiteris
4-ojo bataliono vadai	Antanas Galinis - Juodoji Kaukė Pranas Dzeventlauskas - Putinas Zigmas Dzeventlauskas - Liepsna,Lieptas
5-ojo baliono vadai	Jonas Markulis - Vaiduoklis Vincas Žukauskas - Putinas Aleksas Arbočius - Liepsna Jonas Daškevičius - Papūga Stasys Švenčionis - Graužinis
6-ojo bataliono vadas	Klemensas Gurskas — Riešutas Jonas Černiauskas - Vaidotas
„B" rinktinės vadai	Juozas Šibaila - Diedukas 1945 Alfonsas Morkūnas - Plienas 1945-1948
„B" rinktinės štabo viršininkas	Juozas Šibaila - Diedukas 1945-1946
1-ojo bataliono vadas	J. Petronis - Audra
2-ojo bataliono vadas	Kazys Ališauskas - Spartakas
3-ojo bataliono vadas	Kazimieras Puodžiūnas - Titnagas
4-ojo bataliono vadai	Stasys Markauskas — Galijotas Stasys Venckus - Kardas
5-ojo bataliono vadas	Bronius Jakubonis - Stiklas

„A" RINKTINĖS BŪRIŲ VADAI

Alfonsas Aliukevičius - Saulė
Jonas Aleksandravičius - Piratas
Benediktas Adamkevičius - Bijūnas
Vytautas Akūnis - Voveris
Adomas Augustinavičius - Kardas
Petras Berūkštis
Albinas Bliujus - Don Kichotas
Vytautas Bagdonavičius - Topolis
Feliksas Budrikas - Garšonas
Feliksas Bagdonavičius - Boreckas
Stasys Baranauskas - Ąžuolas
Motiejus Ceslevičius - Erelis
Bronius Čėsna - Žaibas
Jonas Černiauskas - Vaidotas
Vaclovas Drumstas - Karabinas
Antanas Gataveckas - Svajūnas
Jurgis Grigaliūnas - Naras
Pranas Jeromskas - Perkūnas
Jeronimas Kasperavičius - Pavasaris
Mykolas Kuzinevičius - Serbentas
Jonas Kuzinevičius - Kazimieraitis
Stasys Kavaliauskas - Dobilas
Vaclovas Krilavičius - Vytenis
Petras Kaboras - Kotas
Vaclovas Kareckas - Dobilas
Pranas Kacevičius - Dagilis
Juozas Kurmilavičius — Voverė
Kazys Klimas - Klevas
Jonas Klimas - Lazdynas, Ąžuolas
Juozas Kudelis - Dobilas
Bronius Leikauskas - Lokys
Adomas Matačiūnas - Diemedis
Martynas Mastauskas - Gandras
Vytautas Marcinauskas - Pluta
Vladas Marcinauskas - Tauras
Jonas Mickevičius - Žvirblis
Bronius Marcinkevičius — Uosis
Jonas Ožeraitis - Vaidotas
Kazimieras Paškevičius - Don Žuanas
Pranas Ramantauskas - Šnekutis

Antanas Židanavičius - Skrajūnas
Henrikas Pekarskas
Andrius Petkevičius - Aguona
Romualdas Randis - Meška
Stasys Stankevičius - Balandis
Balys Stelmokas
Bronius Šmigelskas - Erelis
Jonas Šavareika (iš Vievio)
Česlovas Tveraga - Vilkas
Bronius Vaicekauskas - Piratas
Stasys Zablackas - Arklys
Stasys Jurevičius
Putnikas (iš Kiemelių)
Jurgis Kinderevičius
Juozas Kacevičius
Pranas Lapinskas
Germanas Liauš - Hansas
Pranas Žičius - Vėjas
Pranas Stasiūnas - Bijūnas
Liudas Kavaliauskas - Perlas
Mykolas Savickas
Aleksandras Jackevičius
Stasys Misiūnas - Senis
Juozas Skaržinskas - Žiedas, Dobilas
Martynas Meržinskas - Tauras
Motiejus Kasperavičius - Žuvėdra
Mykolas Cvilikas - Genys
Motiejus Kamila
Jonas Urbonavičius - Svajūnas
Jonas Žvirblis - Dagilis
Pranas Stasiūnas - Bijūnas
Liudas Kavaliauskas - Perlas
Pranas Trakimas - Arnoldas
Juozas Lekavičius
Stasys Taparauskas - Karžygys
Pranas Marcinkevičius
Alfonsas Čepulionis - Dobilas
Vaclovas Krilavičius - Vytenis
Stasys Švenčionis - Žaibas
Vytautas Janavičius - Varpas
Jonas Gagas - Salazda
Aldona Paulavičiūtė - Indyra

Stasys Vinickas - Raistas
Jonas Neicelis - Šarūnas
Boleslovas Arbočius
Alfonsas Čepulionis - Dobilas
Pranas Stasiūnas - Bijūnas
Jonas Radzevičius - Čerkesas
Antanas Kononavičius - Viesulas
Kazys Pranckevičius
Aldona Sipavičiūtė - Velnio Išpera
Veronika Tveragaitė - Erika
Jonas Dambrauskas - Siaubas
Pranas Slanina - Jokeris, Varna
Pranas Maciulevičius
Bernardas Pūras - Žilvytis
Kun. Steponas Rudžionis - Vėjas
Leonas Kupčiūnas - Tigras
Jonas Berkelis - Siaubas
Albertas Rudys - Neptūnas,Žirniukas
Jonas Paulauskas - Sūkurys
Benadas Jurevičius - Alksnis
Motiejus Misiūnas - Kryžiuotis
Juozas Kaselauskas
Motiejus Kasperavičius
Mykolas Savickas
Aleksandras Jackevičius
Telesforas Ramanauskas - Rambynas
J. Stačikas - Meška
Vacys Grušta

Stasys Markauskas - Galijotas
Juozas Urbonavičius - Aidas
Antanas Matikas - Skroblas
Žigutis - Kalvis
Mikulis - Tigras
J. Lisauskas - Erelis
Kalnynas (slp.)
Dičkus
Beržinis (slp.)
Liucipierius (slp.)
Beržas (slp.)
Lapė (slp.)

„B" RINKTINĖS BŪRIŲ VADAI

Vladas Ališauskas - Puškinas
Kazimieras Ališauskas - Spartakas
Apalevičius - Barzda
Alfonsas Alščius - Šaltekšnis
Alfonsas Bagdonas - Aras
Stasys Bakštys
Valentas Gleiznys - Šarūnas
S. Grinius (Grinevičius) - Vanagas
Petras Gruzdas - Vėtra
Jonas Jūras - Karosas, Žilvinys
J. Jasiūnas
Bronius Jakubonis - Stiklas
Pranas Krupauskas - Uosis
J. Kamarauskas - Karijotas
Leonas Kudelis - Bolševikas
Juozas Kudelis - Pelėda, Dobilas
Puodžiūnas
Vilius Karaliūnas - Viržis
Petras Kukta - Girininkas
Jonas Lisauskas - Katinas
N. Leškauskas — Beržas
Petras Maselis - Vilka
Jonas Masilionis
Viktoras Meilus - Šturmas
Stasys Markauskas - Galijotas
Alfonsas Morkūnas - Plienas
Alfonsas Mikluška
Masalskis
Antanas Morkūnas - Šalna
Petras Mieželis - Vilkas
Stasys Narušis - Skiltuvas
Kazimieras Puodžiūnas - Titnagas
Antanas Paulauskas - Lizdeika
Petronis - Audra
Vytautas Rokas - Beržas
Kazys Ragulis - Baravykas
Ramanauskas

Pranas Raižys - Žilvytis
Jonas Raudonikis — Patašonas
Alfonsas Saugūnas - Vėtra, Žaibas
Bronius Sudeikis - Klajūnas
Povilas Stundžia
Juozas Šibaila - Diedukas
Povilas Švelnikas - Voldemaras
Julius Tamošiūnas - Diedukas
Vaclovas Treščinskas - Pelėda
Kazys Tušys - Nemunas
Alfonsas Tušys - Papuošalas
Vladas Vinckus - Kardis
Stasys Venckus - Kardas
Antanas Valeika
Klemensas Žvynys
Žižiūnas - Juospaitis (?)
Aleksas Lukša

Kazys Daraškevičius - Trenksmas, Sūkurys
Juozas Naraškevičius - Šernas
Justinas Vilkevičius - Krūmas
Antanas Paškevičius - Neries Akmuo
Antanas Vaškevičius - Svyruonėlis
Eugenijus Svilas (Svyla) - Slyva
Klemensas Žvynys
Broliai Matiskoniai
Paplauskas - Audra
Edvardas Valiūnas
Vacys Grušta
Alfonsas Leščius Šaltekšnis
Žaibas (slp.)
Vanagas (slp.)
Žaltys (slp.)
Švyturys (slp.)
Tigras (slp.)
Žvirblis (slp.)

Šis sąrašas sudarytas iš knygoje spausdinamos medžiagos

KAUNO GIMNAZISTAI

Lydėjo stebuklingas žiburėlis

1944 metu rudenį Augustinas Švenčionis mokėsi Kauno 4-oje gimnazijoje. Dažnai matydavo pro Karmelitų bažnyčią varomus į geležinkelio stotį politinius kalinius. Plėšydavosi nuo grandinių sargybiniai šunys, aidėjo čekistų riksmai, pasigirsdavo ir šūviai. Gimnazistai žinojo, kad tai politiniai kaliniai, po tardymų sužaloti ir paniekinti buvo vežami į Sibiro lagerius. Okupantas norėjo ne tik morališkai, bet ir fiziškai sunaikinti lietuvių tautą. Taip ir suliepsnojo vaikinų širdyse neapykanta atėjūnams. Mokykloje susibūrė vyresniųjų klasių gimnazistų pogrindinė organizacija, pasivadinusi „Viltininkais". Ją sudarė mokytojas J. Keturka, gimnazistai K. Zakarevičius, R. Šilinskas, A. Rastauskas, A. Jančaitis, A. Goštautas. Kovoti už Nepriklausomą Lietuvą pasiryžo ir Augustinas.

Nutarė ieškoti mieste kovos bendražygių. Pavyko susitikti su bendraminčiais iš 8-osios gimnazijos ir pirmos amatų mokyklos. Vaikinai rado kelią pas Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinės partizanus. Pavykdavo partizanams perduoti ginklų, medikamentų, maisto, o mieste platindavo partizaninę spaudą. 1945 metais susijungė Šančių moksleivija, pasivadinusi savo būrį prasmingu pavadinimu „Didžioji viltis" ir jai vadovauti išsirinko Augustiną Švenčionį. Kaip ir veikiantys partizanai, vaikinai priėmė priesaiką, pasirinko slapyvardžius. Bendravo su Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinės 6-uoju batalionu. Kad suklaidinti enkavedistus, ėmėsi ne tik didelės konspiracijos - sumaniai pasirinko slapyvardžius, kurių ne vienas priminė Kaune pagarsėjusios „Juodosios katės" plėšikų būrio dalyvius. „Vaidoto" būryje Augustinas Švenčionis turėjo Ryto slapyvardį.

Karo pabaigoje Kaune, netoli Ašmenos gatvės buvo stovykla, kur dienas leido Rytprūsių fronte lengvai sužeisti rusų kareiviai. Iš frontininkų už naminę degtinę galėdavai įsigyti šovinių ir ginklų, daugiausia vokiškų automatų. Įgytus ginklus jaunieji partizanai nelengvai pergabendavo į Pravieniškių ir Beištrakio miškus, kur telkėsi Prano Petkevičiaus - Kariūno, Jono Mickevičiaus - Žvirblio būriai. Po rogėmis pasidarydavo slėptuvę, kur sukraudavo ginklus. Kelias būdavo ne tik pavojingas, bet ir ilgas. Augustinas Švenčionis mena, kai į tokias keliones leisdavosi su Kazimieru Zakarevičiumi ir jo tėvo arkliu.

1946 metų pavasarį gimnazistų organizaciją „Viltininkai" susekė saugumas. Iki šios dienos neišaiškintas išdavikas. įkliuvo ir grupė „Didžioji viltis". Pirmasis buvo suimtas Henrikas Bekeris - Kepalas. Vaikinas neišlaikė kankinimų ir išdavė savo bendražygius. Keli jaunieji partizanai

buvo suimti, kiti išsibėgiojo pas apylinkėje veikiančius partizanus. Augustinas Švenčionis atsidūrė Jono Ožeraičio - Vaidoto būryje, kovojančiame Kauno apylinkėse. Būrys priklausė Didžiosios Kovos apygardos „A" rinktinės 6-ajam batalionui. Kadangi teritorija ribojosi su „Tauro" apygarda, dalyvaudavo bendrose operacijose su „Viesulo" ir „Vermachto" partizanais, priklausiusiais jau „Tauro" apygardai. Būrio veikimo teritorija buvo Pažaislio, Karmėlavos, Rumšiškių, Kaišiadorių valsčių miškai. Buvo keli susidūrimai su stribais Beištrakio miške, prie Karmėlavos, kur rusų tautybės stribai pradėjo žudyti nekaltus gyventojus.

Augustinas Švenčionis

Būriui talkininkavo medicinos sesuo Janė. Toks buvo merginos slapyvardis, o jos tikroji pavardė — Stravinskaitė. Ji parūpindavo medikamentus, tvarstomąją medžiagą, nes dirbo vienoje Vilniaus ligoninėje. 1947 metų pavasarį Augustinas Švenčionis gavo nurodymą iš apygardos štabo susitikti su minėta medicinos seserimi Jane ir paimti iš jos vaistų siuntą. Tūo metu vaikinas turėjo Kauno 4-osios gimnazijos mokinio pažymėjimą, kuris leido jam nekliudomam keliauti. Gimnazistai buvo atleisti nuo tarnybos sovietinėje armijoje. Palikes ginklus būryje, Augustinas keliavo į nurodytą vietą. Netoli Navasodų kaimo,prie Žaslių, pateko į vietos stribų pasalą. Pradžioje bandė išsisukti, rodydamas tą gimnazisto pažymėjimą, tačiau greitai suprato, kad stribų operacija buvo skirta jo suėmimui. Tik vėliau sužinojo, kad būta išdavystės. Išdavė Mikas Važnevičius, jo bendražygis partizanas, paskui persimetęs į Žaslių stribų būrį. Tardyme dalyvavo ir pats išdavikas, kuris buvo ypač žiaurus. Taip jau susiklostys gyvenimas, kad išdavikas irgi gyvena Kaune, Baršausko gatvėje gal ne kartą su Augustinu Švenčionių tas nelaimingas žmogus ir prasilenkė.

Likimas lėmė, kad po poros savaičių kankinimų Augustinui Švenčioniui pavyko iš Žaslių NKVD daboklės pabėgti. Kurį laiką teko slapstytis, nes buvo sužalota koja ir galva. Šie randai ir šiandien Augustinui neišnykę.

1947 metų pabaigoje Didžiosios Kovos apygardos partizanų veikla

buvo prigesusi po J. Markulio - Erelio išdavysčių. Vaidoto būrio partizanai dar iki 1949 metų nedavė ramybės okupantams, tačiau irgi patyrė didelių nuostolių. Iki 1949 metų balandžio 13 dienos Augustinas nelegaliai gyveno Zarasų rajone Imbrado valsčiuje. Areštavo jį Kaišiadorių MKG, kuriems buvo išduotas. Suimti jo iš Kaišiadorių atvyko saugumiečiai Siominas ir Kitasovas su stribu Ceponiu. Su tokia sargyba pasiekė Kaišiadoris, kur prasidėjo skaudūs tardymai. Paskui išvežė į Kauną. Čia karinis tribunolas nuteisė 25 metus lagerio. Dėl to, kad vadovavo jaunųjų partizanų grupei ir su ginklu kovojo su okupantais. Taip atsidūrė Karagandos srities Džezkazgano lageryje. 1948 m. gegužės mėn. 22 d. Kaišiadorių MGB sprendimu jo šeima, kaip „bandito" buvo ištremta į Krasnojarsko krašto Jeniseisko rajoną. Jau 1954 metais iš lagerių išleido, tačiau tremtyje dar teko išbūti iki 1957 metų lapkričio 27 d. į namus grįžo iškankintu kūnu, tačiau nepalūžęs. Augustinas Švenčionis sako, kad jį visur lydėjo stebuklingas žiburėlis. Jis jį saugojo ir globojo. Juk jo gyvenime buvo daug akimirkų, kai nesimatė, rodos, išeities, tačiau galvos nepametė. Tas stebuklingas žiburėlis išvesdavo iš pražūties. Grįžus iš tremties ir lagerių, pasisekė užsikabinti už gyvenimo, baigti mokslus, dirbti pedagoginį darbą vienoje Kauno aukštojoje mokykloje, būti gerbiamu ne tik kovos draugų, bet ir visų jį supusių.

Augustinas Švenčionis ir šiandien darbingas ir pareigingas, stengiasi padėti savo likimo broliams nelengvame jų gyvenime.

ŽASLIŲ GIMNAZISTAI

JAUNYSTĖS METŲ PRISIMINIMAI

Gimiau 1930 metais Žaslių miestelyje. Iki bolševikams sugrįžtant, baigiau pradžios mokyklą ir dvi klases. Dar paaugliu būdamas, norėjau būti naudingas pavergtai Lietuvai: karo sumaištyje gavau tris šautuvus, rusišką automatą daug šovinių ir laukiau tinkamo momento juos perduoti Tėvynės gynėjams.

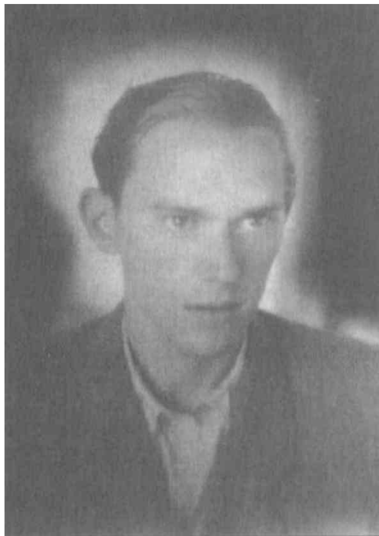
1944 metais buvo įsteigta Žaslių progimnazija, tad pradėjau lankyti trečiąją klasę. Kadangi su manimi mokėsi daug kaimo vaikų, iš jų sužinojau apie partizanus ir jų žygius. Man į rankas pateko partizanų laikraščiai "Žalioji giria", "I kovą". Su klasės draugais Alfonsu Zakarevičiumi, Petru Kumeliausku ir Vytautu Švenčionių pabandėme tuos laikraščius platinti. Tik to buvo mažai: plėšydavome rusiškus plakatus, tepliodavome Lenino ir Stalinio portretus, mokytojams į kišenes prikišdavome atsišaukimų, perspėdavome draugus neiti į komunistinių švenčių minėjimus. Susidraugavau su kaimynu Jonu Baubliu, kurio brolis Edvardas buvo 1941 m. sukilimo dalyvis ir kalėjo Pravieniškėse, o tėvas buvo ištremtas į Sibirą. Taip susibūrė mūsų pogrindinė organizacija Žaslių mokykloje, į kurią be mūsų su Jonu įėjo Bernardas Tamašauskas, Zosė Drėgvaitė, Juozas Čėsna, broliai Bičkauskai, Edvardas Baranauskas, Albinas Liutkevičius. Nuo 1945 metų rudens prie mūsų prisijungė mokytoja Aldona Šaukevičiūtė - Undinė, partizanų ryšininkė. Tada atsivėrė mums keliai pas partizanus. Atidaviau ir aš savo saugotus ginklus.

Pokario metas Žasliuose buvo labai stiprus kareivių garnizonas, kelių dešimčių stribų būrys. Jie visi iš kailio nėrėsi, radę rytą miestelyje ar aplinkiniuose kaimuose išplatintus lapelius, partizanų laikraščius. Ir mokykloje buvo daug svetimų akių, kurios visas naujienas pranešinėdavo saugumui. Tačiau mūsų veiklos metu apylinkės miškuose buvo daug partizanų, susivienyję į Broniaus Marcinkevičiaus -Uosio, Adomo Matačiūno - Diemedžio, Martyno Mastausko - Gandro, Jono Aleksandravičiaus - Pirato, Prano Petkevičiaus - Dramblio, Adolfo Kinderevičiaus - Jurgino ir kitus būrius.

Tik pajautėme, kad mūsų vadovė yra prasta konspiratorė, todėl grupelė gimnazistų susitikome su Benediktu Trakimu - Geneliu ir sutarėme veikti atskirai bei vykdyti jo nurodymus. Bendravome su partizanais Diemedžiu, Arkliu, Stalinu, Žilvyčiu. Rinkome Geneliui operatyvinius duomenis. Jaunatviška energija nenustelbė dar vaikiško mūsų proto, veikėme atsargiai. Nenutraukiau savo veiklos išvykęs mokytis į Kauno finansų technikumą. Tada man buvo sunkiau susisiekti su likusiais drau-

gais, tačiau tarp Kauno ir Žaslių buvo geras susisiekimas geležinkeliu. Į Kauną atvažiuodavo ir mano draugai.

1947 metais į Kauną atvykusi mama pranešė, kad suimti mokytoja Aldona Šaukevičiūtė ir Jonas Baublys. Supratau, kad saugumiečiai apsilankys ir mano kambarėlyje, todėl palikau technikumo suolą ir pradėjau slapstytis. Apie tai žinojo mano draugas Alfonsas Zakarevičius. Pirmiausia apsistojau pas gimines Kaune, vėliau išvykau į Strošiūnų kaimą prie Žiežmarių. Ten slapsčiausi visą 1947 metų vasarą. Vietovė buvo atoki, netoli didelio miško, toliau nuo svetimų akių. Pasirinkau šią vietovę todėl, kad tikėjausi nelikti vienišu. Bandžiau susisiekti su partizanais, tačiau tuo metu jau buvo prasidėjusios Markulio išdavystės ir partizanų "legalizavimas" su MGB dokumentais. Tą rudenį vėl grįžau į Kauną ir apsigyvenau Algirdo Marcinkevičiaus ir jo sesutės bute. Jų mama sutiko, kad aš gyvenčiau su jos vaikais, nors puikiai žinojo, koks pavojus iškils ir jiems. O kad galėčiau mokytis, brolio Alekso vardu pradėjau lankyti 5-ąją vakarinę mokyklą. Čia susipažinau su "Tauro" apygardos partizanu Jonu Justinu Rimu - Rolandu, kuris suvedė su būrio vadų Vytautu Rimu - Vėju, Vytautu Grybausku - Žydruoliu. Man suteikė Pumpuro slapyvardį, kartais buvau vadinamas ir Kirviu. Šiame partizanų krašte manęs niekas nepažinojo, nes "Tauro" apygarda buvo kitoje Nemuno pusėje, man nežinomose vietose. Tai buvo man naudinga, nes Žaslių saugumas ir stribai tėviškėje mane intensyviai ieškojo, nedavė ramybės tėvams.

Marijonas Jusevičius 1955 m. Spasko lageris, Karagandos sritis

Po 1948 metų trėmimų, kurių metu į Sibirą buvo išvežti Žydruolio tėvai ir brolis, mes iškeliavome į Pakuonio apylinkes. Vasarą žuvo Pranas Aglinskas - Liepsna. Greitai mane išsiuntė į Kauną, kad per namų ūkio valdyboje dirbusią žaslietę Marytę Paškevičiūtę gaučiau dokumentų. Paprašiau, kad ji man išduotų pasą. Sutiko. Einant pasiimti paso į valdybą, gatvėje mane sulaikė šeši saugumiečiai ir sugriebė už rankų, įrėmę pistoletus. Taip 1948 metų lapkričio 23 d. saugumo buvau suimtas. Iš Kai-

šiadorių atvežė Žaslių gimnazistų bylą, gintis nebuvo prasmės. Lygiai po dviejų mėnesių mane nuteisė pagal straipsnį, numačiusi mirties bausmę. Tačiau dėl to, kad tuo metu mirties bausmė buvo panaikinta, buvau nuteistas 25 metus kalėti ir dar penkerius metus tremties. Man tada buvo tik aštuoniolika metų Dar pusmetį sėdėjau Kauno kalėjime, o 1949 metų rugpjūčio mėnesį išvežė į Sverdlovską. Vėliau atsidūriau Karagandos srityje, Džezkazgano lageryje. Krovėm į vagonus vario rūdą, tačiau per vienerius metus taip išsekau, kad tapau invalidu. Patekęs į invalidų lagerį, sutikau gydytoją Albiną Puką, kaunietį Liudą Dambrauską. Čia, gydytojo Puko padedamas, pradėjau mokytis felčerio specialybės ir jau po kurio laiko tapau naktiniu budėtoju. 1955 metais man, kaip teistam nepilnamečiui, bausmė buvo sumažinta iki 8 metų ir keturių mėnesių. Jau gruodžio 8-ają pagal mano skundą SSSR aukščiausiojo teismo pirmininko nutarimu buvau paleistas į laisvę. Skundą surašyti padėjo su manimi kalėjęs žydų tautybės juristas, išklausęs mano gyvenimo istoriją.

į namus grįžau prieš pat šv. Kalėdas, per didelę pūgą. Maniškiai nelaukė manęs sugrįžtant, tai labai apsidžiaugė. Lietuva mane pasitiko gražia gamta, bet okupantų apiplėšta ir suvaryta į kolchozus. Smagu buvo praleisti šventes šeimoje, tačiau reikėjo ieškotis darbo. Pagelbėjo felčerio darbas lageryje. Pradėjau dirbti felčeriu sanitarinėje epidemiologinėje stotyje Kaišiadoryse, vėliau - Rumšiškėse, Kalviuose. Dirbdamas baigiau medicinos mokyklą, svajojau studijuoti mediciną Vilniaus universitete. Tik rektorius Jonas Kubilius prie universiteto slenksčio neprileido, palydėjęs mano ketinimą skaudžiais žodžiais. Ir tik 1965 metais, turėdamas jau trisdešimt penkerius metus, profesoriaus Antano Praškevičiaus dėka buvau priimtas į Kauno medicinos institutą, kurį sėkmingai baigiau ir dvidešimt penkerius metus dirbau klinikose gydytoju anesteziologu.

Atgimimo metu buvau aktyvus Sąjūdžio narys, dirbau politinių kalinių ir tremtinių organizacijose, o Lietuvos politinių kalinių sąjungoje buvau pirmininko pavaduotoju, prezidiumo ir tarybos nariu. Esu prisidėjęs prie Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjūdžio veiklos. Tik sveikatos nedaug beliko, todėl tenka riboti visuomeninę veiklą.

Tikiu, kad mūsų kova buvo reikalinga. Didžiuojuosi, kad sulaukiau dienų, kai apie partizanų kovas kalbama pagarbiai, valstybė gerbia jų atminimą. Ji priartino Lietuvos nepriklausomybę, kuria šiandien visi džiaugiamės.

Pasakojo Marijonas Jusevičius - Pumpuras iš Kauno

ŽASLIAI, 1950 METAI

1951 metų kovo 22 dieną Kaišiadorių MGB praneša, kad prieš tris dienas išaiškinta Žaslių progimnazijos mokinių antisovietinė grupė, pasivadinusi „Slapta Lietuvos išlaisvinimo draugija". Ji ne kartą mokykloje, Žaslių miestelyje, Žiežmariuose ir Kaišiadoryse buvo išplatinusi atsišaukimus, raginančius moksleivius nestoti į komjaunimą, o siekti, kad Lietuva būtų nepriklausoma. Suimti keturi organizacijos dalyviai: septintokai iš Pyplių kaimo Edvardas Vincentas Burda, Petro ir Augustas Algimantas Cibulskas iš Pūstakiemio kaimo, aštuntos klasės mokinys Vytautas Laučiūnas, Kazio iš Dubių kaimo ir Kazys Bandzevičius, Prano iš Skynimų, mokęsis dešimtoje klasėje.

MGB nustatė, kad ankstų 1950 metų rugsėjo 7-osios rytą buvo išdaužytas Žaslių vidurinės mokyklos direktoriaus kabineto langas. Direktorius jokių daiktų nepasigedo, tačiau buvo dingusi rašomoji mašinėlė. Buvo pradėta intensyviai ieškoti įsilaužėlių, įvesti keli specialūs agentai. Suprato, kad tai ne paprasta vagystė. Išaiškinti įvykį nepavyko. O jau lapkričio 6-ąją (revoliucijos švenčių išvakarėse) Žiežmariuose, Kaišiadoryse, Žasliuose ir aplinkiniuose kaimuose buvo rasti ta mašinėle rašyti atsišaukimai, raginantys nepaklusti okupantui, jaunimui nestoti į komjaunimą ir kantriai laukti Lietuvos nepriklausomybės. Ir šį kartą proklamacijų autorių nustatyti nepavyko, nes jas rašiusieji neišsidavė.

1951 metų kovo 2 dieną penki atsišaukimai vėl buvo rasti Žaslių mokykloje. MGB įtaria, kad jie spausdinti ta pačia pavogta rašomąja mašinėle, nors tai ir oficialiai nepatvirtina. Dar intensyviau ieškoma jaunuolių, bandoma verbuoti ir tos mokyklos mokinius. Taip išaiškinama slaptoji mokyklos mokinių organizacija, kurią sudarė septyni šios mokyklos mokiniai.

Per tardymus nustatyta, kad į direktoriaus kabinetą įsibrovė Vytautas Laučiūnas ir Jonas Kavaliauskas ir išnešė tą rašomąją mašinėlę. Nugabeno ją į Pyplių kaimą ir paslėpė Edvardo tėvo Petro Burdos daržinėje. Kiek išlaukę, pradėjo vaikinai veikti. A. Cibulskas paruošė atsišaukimo tekstą, o E. Burda atspausdino jo keliolika egzempliorių. Prieš tai vaikinai Kaune nusipirko poką rašomojo popieriaus. Apie jaunuolių pogrindinę organizaciją net tėvai nežinoję.

Buvo sudaryta baudžiamoji byla ir nuteisti trys moksleiviai. Kazys Bandzevičius ir Augustas Cibulskas penkerius metus kalėjo Vorkutoje, po kalėjimo gyveno Telšiuose ir Kaune, Eduardas Burda tokį pat laiką praleido Intos lageryje. Atžymėtina, kad jo dėdė Zigmas Burda iš Pyplių buvo jau teistas ir 1946 - 1949 metais kalintas Vilniuje. Vytautas Laučiūnas penkerius metus praleido Omsko lageryje, pastaruoju metu gyvena Jonavoje.

JIEZNO GIMNAZISTAI

1952 metu vasara. Partizaninis judėjimas Jiezno apylinkėse jau sunaikintas, o vienas kitas išlikęs gyvas rezistentas slapstosi. Tik žmonėse dar gyvi pasakojimai apie žiaurųjį pokarį. Apjuodintas pasipriešinimas, apjuodinti kovotojai. Tačiau žmonės turi atmintį.

Jiezno apylinkėse 1952 metų birželio mėnesį į „Jaunųjų Lietuvos partizanų" būrį susiburia 61 Jiezno, Nemaniūnų, Aukštadvario, Kruonio jaunuolis. Jiems po 15 - 17 metų, tačiau „gimnazistai" sugeba gauti kelis šautuvus, iš Jiezno rajono švietimo skyriaus - rašomąją mašinėlę. Čia pat gimsta įstatai, statutas, valdymo struktūra. Deja, apie jaunuosius kovotojus šiandien sužinome tik iš KGB archyvų nuotraukų, saugomų Lietuvos genocido muziejuje.

Būrio vadas J. Grudzevičius - Erelis, gimęs 1935 metais Jiezne. Jo pavaduotojas Sakalas. Minimos dar Valatkos J. Kotviocko - Sakalo ir J. Cibulsko pavardės, tačiau sąrašas sudarytas, nurodant tik kovotojų slapyvardžius - Tarzanas, Žaibas, Jovaras....

J. Grudzevuiaus-Erelia gimnazistų būrys, 1952 m.

Gimnazistai pasiryžę įvesti karinę drausmę, pavaldumą pagal užimamas pareigas. Kovotojas, sanitaras, gailestingoji seselė. Visi turėjo savo vietą toje jaunuolių numatytoje kovoje prieš raudonąją galybę.

Deja, okupantai jau užgrobto krašto šeimininkai. Didelio sunkumo išaiškinti būrį nebuvo. 15 vaikinų suėmė, 10 nuteisė kalėti. Iki to gal devynis mėnesius jaunuoliai kruopščiai mokėsi partizaninio karo gudrybių ir konspiracijos, kuri, deja, buvo nepakankama. Tik nuotraukos, padarytos atminčiai, ir beliko mums iš tų laikų Jiezno krašto „gimnazistų" pasiryžimo atnaujinti kovą už Lietuvos nepriklausomybę.

Vadinasi, Didžiosios Kovos pamokos išliko tautos atmintyje.

O mūsų tiek mažai.. Didžiosios Kovos partizanai savo suvažiavime Ukmergėje 1994 metais.

S A N T R A U K A

Knygoje pasakojama apie partizanų kovas Didžiosios Kovos apygardoje 1944 - 1953 metais. Pateikiami kovų dalyvių, liudininkų prisiminimai, archyvų duomenys. Įvykių vietos - dabartiniai Kaišiadorių, Ukmergės, Trakų, Kauno, Jonavos ir Širvintų Rajonai.

Knygoje pateikiami pasakojimai apie Partizaninės kovos vadus — Joną Misiūną - Žalią Velnią, Mečislovą Kestenį - Serbentą, Benediktą Trakimą - Genelį, Juozą Norkų - Keršta.

Priede pateikiami partizanų būrių vadų, žuvusių kovose ir politinių kalinių sąrašai.

* * *

SUMMARY

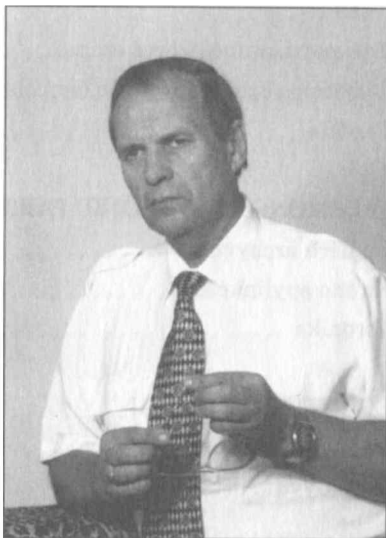
The book looks upon partisan resistance in the „Great Fight" district in 1944-1953. It draws on accounts of the participants, witnesses of the resistance and archives. The events take place it what is currently Lithuania - Kaisiadorys, Ukmerge, Trakai, Kaunas, Jonava and Širvintai districts.

Commanders of partsan units Jonas „The Green Devil" Misiūnas - Žalias Velnias, Mečislovas „The Currant" Kestenis - Serbentas, Benediktas „The Woodpecker" Trakimas - Genelis, Juozas „The Revenge" Norkus - Kerstas are covered ir the book.

Appendix provides a list partisan unit commanders, victims of the resistance and political prisoners.

APIE AUTORIŲ

Stanislovas Abromavičius gimė Rumšiškių miestelyje, Kaišiadorių rajone. Ilgus metus gyveno Kaišiadoryse, buvo vienas iš Kaišiadorių Sąjūdžio įkūrėjų, su bendražygiais leido laikraštį „Sąjūdis".

1988-1998 metais rinko žinias apie partizanines kovas Didžiosios Kovos apygardoje, yra išvaikščiojęs Kaišiadorių, Ukmergės, Širvintų, Kauno rajonus ir užrašęs to meto liudininkų prisiminimus, peržiūrėjęs archyvinę medžiagą. 1995 m. išėjo pirmoji šio autoriaus knyga partizaninės kovos tema „Žalio Velnio takais".

Knygos autorius ne istorikas, o inžinierius - ekonomistas, ilgus metus dirbo Kaišiadorių rajono žemės ūkio valdyboje, šiuo metu vienoje iš Lietuvos ekonominės kontrolės institucijų. Išaugino su žmona Violeta tris vaikus: gydytoją, teisininkę ir vadybininką.

Be šių knygų, autorius yra išleidęs prozos ir poezijos rinkinėlius.

Šiuo metu S. Abromavičius gyvena Kaune.

TURINYS

STRIBAI IR JŲ INFORMATORIAI

POKARIO AUKŲ ATMINIMUI

K. Kasparas. DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDOS ORGANIZACIJA IR KOVOS 1944 M. VASARĄ - 1946 M. PAVASARI

G. Vaičiūnas. KALBA KGB ARCHYVAI

MALONUS SKAITYTOJAU

Jei Jūsų ar Jūsų pažįstamų atmintyje išliko čia neaprašytų Didžiosios Kovos rinktinės kovotojų, ryšininkų, rėmėjų pavardės, arba tokių žmonių yra Jūsų giminėje ar tėviškėje, įvardinkite juos šiuose puslapiuose. Vertėtų čia atžymėti ir kitų Lietuvos vietovių partizanų ir jų pagalbininkų pavardes, veikusių Jums žinomoje vietovėje. Tuo tikslu prašome pateikti tokius jums žinomu partizanų ir jų pagalbininkų biografinius duomenis:

1. Vardas, pavardė, slapyvardis
2. Gimimo metai
3. Būrio, kuopos, rinktinės ar apygardos pavadinimas ir jų vadų pavardės
4. Kovotojo statusas (partizanas, ryšininkas, rėmėjas)
5. Veiklos pradžia
6. Žūties data ir palaidojimo vieta
7. Suėmimo data ir kalėjimo laikas
8. Darbartinė gyvenamoji vieta arba mirimo data ir palaidojimo vieta.

Ne bėda, jei nežinote tikslių datų ar kai kurių nurodytų duomenų - aprašykite tiek, kiek žinote. Gerai būtu jei surašytus duomenis įteiktumėte vietos politiniu kalinių ir tremtinių sąjungos skyriui. Nepaminėtų šioje knygoje Didžiosios Kovos apygardos kovotojų ir jų pagalbininkų pavardes, knygoje rastus netikslumus galite informuoti knygos autorių: Laisvės alėja 63-2, 3000 Kaunas S. Abromavičius.

Ačiū už pagalbą

Man žinomu partizanu, ryšininkų ar rėmėjų pavardės ir biografiniai duomenys:

Duomenis pateikusio asmens vardas, pavardė

Gyvenamoji vieta_

Duomenų įrašymo data________ _ _ _